ANALYSIS CONCILIORUM

GENERALIUM ET PARTICULARIUM,

PARS SECUNDA,

Continens,

ALPHABETICO ORDINE,

DOGMATICA, MORALIA AUT DISCIPLINÆ
Argumenta omnia de quibus agitur in Conciliis, ad novum
& præsertim Gallicum Jus exacta;

A REV. PATRE

CAROLO-LUDOVICO RICHARD
THEOLOGIÆ PROFESSORE
EX ORDINE ET NOVITIATU GENERALI FRATRUM PRÆDICATORUM
Auctore Dictionarii universalis Scientiarum Ecclesiasticarum
Gallice edita;

ET A REVER. ET EXCELL.
JOANNE ANTONIO DALMASO
VICETINO,
Sacræ Theologiæ Doctore Collegiato Latine reddita.

TOMUS TERTIUS.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
MDCCLXXVI.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

ANIMADVERSIONES
AUCTORIS
ANALYSIS CONCILIORUM,

Super enciclopedicæ Ephemeridis articulo primo, Kal. Februarii an. 1773. *edito, & ad secundum hujus Analysis Tomum spectante.*

ENCYCLOPEDICÆ Ephemeridis strenuus Auctor, jam quarto Conciliorum Analysis rationem reddidit, ea sollicitudine eaque humanitate quæ in ejusdem Analysis auctore gratam omnem reminiscentiam excitant, quæque impedirent, ne quid ipse aliud diceret, quam ei se summopere devinctum esse, nisi Ephemeridum docto Scriptori excidisset oscitantia quæ dissimulari non potest, cujusque expositionem quæ modo exhibebitur, probe certum est eum æqui bonique facturum; tantum abest, ut de ingenua ejus indole dubitetur. De Pisano nimirum Concilio agitur, quod ad an. 1409. (in hujus Concilii titulo per typographicum mendum annus 1439. positus est) in Analysi collocatur. At non versatur hac in re quæstio; erratum quod sibi visus est laudatus Scriptor perspicere, continetur anno ipso 1409. qui Concilio tribuitur; is scilicet post annos amplius centum, hoc est, an. 1511. illud habitum fuisse contendit. Nobis ergo centum saltem annorum anachronismus elapsus esset, nisi Ephemeridum Auctor verum Pisanum Concilium quod reapse an. 1409. celebratum fuit, quodque Martii die 25. seu 26. patere cœpit, cum conciliabulo, seu pseudo-Concilio confudisset, quod re sane vera, in eadem urbe, an. 1511. coactum est, cujusque nos quidem nullam prorsus mentionem fecimus. Ut id cuique firmum exploratumque sit, nihil aliud requiritur, quam ut magnæ Conciliorum Collectiones, ne Luparensi quidem excepta, ad hunc annum ipsum 1511. percurrantur; occurret in omnibus id quod sequitur: CONCILIABULUM PISANUM OECUMENICUM REPROBATUM, *contra Julium Papam indictum & congregatum*, anno Domini MDXI. *Cum Julius Pontifex jurato promisisset se infra biennium suæ ordinationis universale Concilium celebraturum, illudque juste impeditus non præstitisset, Bernardus Carjaval, Guillelmus Brissonet,*

Renatus de Pria, Fridericus de Sancto-Severino, ut constat ex sessione tertia Concilii Lateranensis, aliique Cardinales hæretici & schismatici, convenientes ut locustæ, inquit Julius Papa in Bulla indictionis Concilii Lateranensis, Acephali aggressi sunt sine Romani Pontificis auctoritate œcumenicum generale atque universale Concilium convocare, &c.

Videri etiam possunt docti Benedictini, auctores Artis verificandi Datas, qui, pag. 235. novæ editionis eximii hujus Operis, super Pisano conciliabulo suam in hæc verba mentem aperiunt: „ Cardinalium nonnulli inique ferentes Julium Papam II. non convocare „ generale Concilium, quod, electionis suæ tempore, obstricta jurisjurandi fide promiserat, simulque ab Imperatore Maximiliano „ & Ludovico XII. Galliæ Rege sollicitati, Pisanum Concilium „ hoc indixerunt, quod *generale* nuncuparunt, ejusque inchoationi „ primam Septembris diem adscripserunt; sed ea tamen non contigit nisi die prima Novembris ejusdem anni 1511. Adfuere cœtui Cardinales quatuor, cum aliorum trium absentium procuratione. Eidem plures Galliarum Episcopi & Abbates itidem „ plures una cum Regis oratoribus interfuerunt. Primis quidem sessionibus e Germania nullus adfuit. Quarta habita est Mediolani, „ die 4. Januarii an. 1512. habitæque ibidem ad usque octo. In postrema, suspensus est Papa Julius, ac deinde Præsules Mediolanum deserunt, & Lugdunum se receperunt, ubi suum Concilium „ prosequi voluerunt, at sine successu. “

In aliam hallucinationem lapsus est Verodunensis Ephemeridis Auctor, dum Analysis nostræ Volumen primum, ad suæ Ephemeridis paginam 324. Majo mense, annuntiavit. Hæc hallucinatio quam is a nobis cum omni observantiæ significatione sibi exhiberi sinet, oppositione continetur quam sibi perspicere visus est inter id quod ait Abbas Fleurius de criminationibus quas Antiocheni Concilii secundi, an. 269. habiti Patres in Paulum Samosatenum protulerunt, & id quod nos ad paginam 53. Tomi primi Analysis Conciliorum, quoad *Chorepiscopos*, dicimus. Doctus Historicus ita loquitur: *Per hos ruris Episcopos*, de quibus Antiocheni Concilii, an. 269. habiti Patres loquuntur, *intelligi possunt Chorepiscopi*. Nos vero in Adnotatione super Ancyrani Concilii, an. 314. habiti canone tertiodecimo ita pronuntiamus: *Hic primum loco de Chorepiscopis sermo est*; ac dum ita statuimus, nihil aliud facimus, quam celebrem D. Cellerium, in generalis sacrorum ecclesiasticorumque Auctorum Historiæ Tomo tertio pag. 718. ad verbum exscribimus. An ergo proinde Cellerio mihique cum Abbate Fleurio pugna est? Minime vero gentium; quid ita? Nos scilicet de solo *Chorepiscoporum* nomine loquimur, cum eos dicimus in Ancyrano primum Concilio nominari, cum Fleurius de re per id nominis significata loquatur, hoc est, de ruris Episcopis qui nondum Corepiscoporum nomen gerebant Antiocheni secundi Concilii tempore, quod, re sane ipsa, non eos nuncupat Chorepiscopos, sed solum ruris Episcopos: *Episcopis quoque vicinorum pagorum & civitatum*: sunt hæc ipsa Concilii verba. Fleurium igitur inter & me nulla est oppositio, quoniam solers Historicus de re per Chorepiscoporum nomen significata loquitur, ego vero de ipso tantum nomine loquor.

Ita dici optime potest verba primum. fieri de *Consubstantialitate* in generali Concilio Nicæno primo, an. 325. habito, & de *transubstantiatione* in quarto Lateranensi generali Concilio, an. 1215. celebrato, quamvis per hæc vocabula significatæ res non minus antiquæ sint quam Ecclesia, quandoquidem in ea semper est credita divini Filii

cum

cum Patre consubstantialitas, seu perfecta prorsus æqualitas, itemque transubstantiatio, videlicet, physica mutatio panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi in altaris Sacramento.

Libenter admodum his Animadversionibus correctionem subdimus erroris qui facti est, in quem scilicet lapsi sumus, cum in primo hujus Operis Tomo de Conciliorum Collectionibus loqueremur. Ibi nempe diximus nullam Germaniæ Conciliorum collectionem extitisse; at deinde percepimus unam extare, quinque Voluminibus *in fol.* exaratam hoc titulo: *Concilia Germaniæ, quæ celsissimi Principis Joannis Mauritii, Archiepiscopi Pragensis sumptu* CL. JOANNES FRIDERICUS SEHANNAT *magna ex parte primum collegit, dein* P. JOSEPHUS HARTZHEIM, F. J. *ejusdem celsissimi impensis plurimum auxit, continuavit, Notis, Digressionibus criticis, Charta & Dissertatione Chorographicis illustravit.*

Coloniæ Augustæ Agrippinensium, Typo Viduæ Joann. VVilhelmi Krokamp *& Hæredum* Christiani Simonis *Bibliopolarum. Anno* MDCCLIX. *Cum permissu Superiorum.*

MONITUM.

EST quod videatur Lectoribus gratum fore, siquidem de aliquibus oscitantiis commoneantur, quæ in Conciliorum Analysis Tomos primum & alterum irrepserunt.

Dictum est, Tom. I. pag. 104. super 28. Chalcedonensis Concilii canone, canonem hunc ab Hispalensi Concilio primo, can. 5. renovatum fuisse. Dicendum erat, a secundo Hispalensi Concilio, an. 619. habito, can. 9.

In Tomo Secundo, Tolosana Concilia duo, unum ad an. 1129. & aliud ad an. 1229. ponuntur, quorum utrique Romanus, Cardinalis titulo Sancti Angeli, & Sanctæ Sedis Legatus præses tribuitur. Concilia hæc duo non nisi unum idemque sunt, & quidem non an. 1129. sed 1229. celebratum.

Occurrit in eodem Tomo transpositio quæ incipit a pag. 137. & ad 143. usque protenditur. Ut nihil non in ordinem restituatur, post vicesimæ quintæ & ultimæ Tridentini Concilii vicesimum secundum caput, cui ad mediam 137. paginam finis est, Decretum quod, hoc titulo, ad paginam 139. extat, ponendum est.

ALIUD DECRETUM,

De generali Reformatione, quod unum & viginti capita, ad 143. paginam usque, complectitur.

Redeundum deinde est ad paginam 137. tum vero hæc ponenda lectio, &c. ad usque paginam 139. finiendumque ad ea verba: SESSIO XXII.

Decretum quod extat ad calcem paginæ 139. quodque inscribitur, *de Reformatione decretum aliud, viginti unum capita continens*, ad pag. 142. proxime post SESSIONEM XXV. transferri debet.

Jam vero quod concluditur eo titulo qui ad 139. paginam reperitur, *Concilii Decretum super iis quæ in Sancta Missæ celebratione Episcopi servanda curent, aut prohibeant*, oportet, id transferendum ad finem paginæ 133.

IN-

I N D E X
NOMINUM ET VOCABULORUM,

Quæ in hoc Tomo Tertio reperiuntur,

Chari-

INDEX
NOMINUM ET VOCABULORUM

Sequentis Tomi Quarti,

Man-

Pro-

Vidua

Z

ANA-

ANALYSIS CONCILIORUM

GENERALIUM ET PARTICULARIUM.

ABBATES. Abbatis vocabulum, in linguis hebraica & syriaca, *patrem* significat. Monasteriorum superioribus veteres regulæ nomen hoc tribuerunt, ut eos de suis erga inferiores officiis monerent, iisdemque significarent oportere, ut eos quorum spiritales patres sunt, tamquam filios amore prosequantur; ex quo fit, ut Maldense Concilium, an. 845. can. 10. Abbatias appellet *paternitates*.

Omnes ergo monasteriorum superiores, quoad spiritalia & quoad temporalia, *Abbatum* nomen olim gerebant, vocabantur etiam interdum *majores*, *prælati*, *præsides*, *priores*, *archimandritæ*, quemadmodum ex S. Pacomii, Magistri, & S. Benedicti regulis compertum fit. Canonicorum quoque qui olim, tametsi monachi non essent ut cœnobitæ, nihilominus in communitate vivebant, Superioribus tribuebatur *Abbatum* nomen: *Ut Abbates canonici gregibus sibi commissis instanter invigilent*, inquit Aquisgranense Concilium alterum, *cap.* Cum laici, bonorum ad Abbatias spectantium potiti, sibi *Abbatum* titulum arrogassent, eoque religiosi titulares ipsi, suo ut fallui suæque superbiæ satisfacerent, abusi essent, quia is honoris, dignitatis, prælaturæ & præeminentiæ titulus in Ecclesia & civili regimine evaserat, novorum ordinum fundatores voluerunt, ut monasteriorum quæ ipsi fundaverant, Superiores gererent simpliciora nomina, cujusmodi sunt rectorum, ministrorum, priorum, custodum quos Guardianos vocant, &c.

Inter eos qui servarunt Abbatum titulum, jus Abbates sæculares & Abbates regulares distinguit.

Inter Abbates sæculares, distinguuntur etiam *Abbates non commendatarii*, & *Abbates commendatarii*.

Abbates non commendatarii sunt qui Ecclesiastica beneficia possident, Abbatiarum titulo, quæ olim quidem regulares erant, deinde vero ad sæcularem formam redactæ sunt. Ex his Abbatibus sæcularibus non commendatariis, alii Episcopalibus quibusdam juribus gaudent, alii eo tantum, ut capitulo cathedralis Ecclesiæ cœtibus præsint, per auctoritatis vestigium, quæ Abbatiæ ante sæcularizationem addicta erat.

Abbates sæculares commendatarii sunt quidam Ecclesiastici sæculares qui redituum Abbatiæ parte fruuntur, non sine aliquibus honoribus, at sine ulla supra religiosos jurisdictione, nonnullis exceptis quibus in hunc finem summi Pontificis indulta suppetunt. *Vide* COMMENDA, INDULTUM.

Abbates regulares sunt qui solemnem professionem in monastico cujus habitum deferunt, ordine ediderunt; quorumque regimini religiosi subsunt; atque his quidem propria *Abbatum* nomen & jure congruunt. Vocantur *Abbates generales* seu *universales* qui sunt ordinis aut congregationis capita, quia scilicet ab iis pendent Abbatiæ plures; & *Abbates locales* seu *particulares* quorum Abbatiæ nulla prorsus alia subest. Inter hos posteriores nonnulli sunt qui *manuales* vel *in partibus* nuncupantur, quia eorum Abbatia ab hostibus diruta vel occupata est. Novæ congregationes aliquæ *regiminis Abbates*

vocant claustrales priores quosdam, ut a veris in titulum Abbatibus eos distinguant; sunt denique ex Abbatibus regularibus alii perpetui, alii triennales tantum.

Spectari possunt Abbates regulares, quoad electionem, confirmationem, benedictionem, honores, jura, prærogativas, facultates ad spiritale ac temporale regimen, quoad eorum officia & obligationes, onera & dependentias, Papæ & Episcoporum, aliorumve superiorum ratione habita; quæ quidem singula, secundum vetus novumque jus, in sequentibus titulis perspicientur.

§. I.

Regularium Abbatum Electio.

PAter Thomassinus, in suo de Ecclesiæ Disciplina Tractatu, Tom. I. pluribus in locis, & peculiariter, pag. 1127. dicere videtur, primis Ecclesiæ temporibus, Abbates & præpositos monasteriorum ab Episcopis electos fuisse, cumque deinde Abbatum electio passim monasteriis per privilegium concessa fuisset, id in commune jus abiisse. Ex eorum tamen qui primi monasteria fundarunt, cujusmodi fuere S. Antonius & S. Pacomius, vitis perspicimus eos ipsos, absque Episcoporum interventu, suos sibi successores designasse; &, e S. Benedicti regula quæ an. 526. edita fuit, Abbatem a tota communitate, vel a potiore ac saniore communitatis parte electum fuisse. Cum porro S. Benedicti regula ad omnia Occidentis monasteria migrasset, hæc ubique locorum sibi Abbates suos elegerunt. Gratianus, in decima octava Decreti causa, magnum canonum numerum affert, qui monachis suos sibi Abbates eligendi jus tribuunt, quos inter occurrit tamquam Lateranensis cujusdam Concilii, sub Papa S. Gregorio habiti canon hic: *Abbas in monasterio non per Episcopum, aut per aliquem extraneum ordinetur, id est, eligatur*. His canonibus opponit alium Toletani Concilii quarti, qui ita statuit: *Abbates & alia officia per Episcopos debent institui*. Conatur deinde Gratianus hos canones conciliare, inquiens restringendum esse Toletani Concilii canonem ad eam facti speciem in qua perduelles monachi suum Abbatem destituere vellent, ut alium in ejus locum sufficerent; in hac, ait, facti specie, electio, ex Toletano Concilio, ad Episcopos pertinet. At hæc canones conciliandi ratio sustineri non potest; distinguenda sunt, ad eos vere conciliandos, tempora & loca, dicendumque, quibusdam temporibus & quibusdam in locis, Abbatum electionem, communi jure, ad Episcopos pertinuisse; alio vero tempore, vel aliis in locis, ex Episcoporum expresso tacitove consensu, monachis relictam fuisse. Addatur, oportet, Lateranense Concilium cujus arrogatum canonem Gratianus profert, suppositum Concilium esse, quemadmodum probat Franciscus Florentius, in suo Commentario, in *cap. Audivis*, *de præscript. cap.* 2. Jam vero electionis Abbatum forma conditiones quasdam complectitur, quarum aliæ eligentium, aliæ eligendorum personam spectant.

Prima Conditio. Electores ex ordine aut monasterio esse debent, ubi Abbas per expressam aut tacitam voti professionem eligendus est. *Cap. Ex eo, 6. in Ecclesiis, de Elect. lib.* 6. In Gallia, professio tacita non agnoscitur.

Secunda. Electores esse debent in sacris ordinibus constituti, nisi forte ordinis statuta, vel consuetudo ab hac obligatione dispensent. *Dict. cap. J. G. Clem. ut qui de Ætat. & qualit.*

Tertia. Elector ab omnis generis censuris & irregularitatibus quæ eidem sui status munia interdicant, immunis sit, oportet, in earumque præterea casuum nullo versetur, qui religioso, sine sui superioris venia, eligendi potestatem adimunt. *Dict. cap. Ex eo, de Elect. cap. ult. de Cler. Excomm.*

Quarta. Elector convictus esse non debet, qui quempiam scientia, moribus aut ætate prorsus indignum elegerit aut postulaverit. *Cap. Cum in cunctis; cap. Cum innotuit, in fin. cap. Scriptum, De elect.*

Quinta. Impuberes, laici & fratres conversi declarantur incapaces juris eligendi, per cap. *Ex eo, de Elect.* In quibusdam ordinibus, fratres conversi tum eligere tum eligi possunt. Electores procedere debent ad electionem intra tres menses a sedis Abbatialis vacatione.

Quod attinet ad eligendos, necesse est, 1. ut ea sint ætate quam canones requirunt, annos viginti quinque scilicet nati sint. *Cap. In cunctis, de Elect. §. Inferiora; cap. Licet canon. eod. tit. in 6.* Concilium Trid. *sess.* 24. *de Reform. cap.* 12.

Concordatum his canonibus in eo repugnat, quod, per titulum 3. *de Regia*, Rex se ad Abbatias & prioratus non nisi religiosos nominaturum recipit, qui annos saltem viginti tres inchoaverint; at Blesensis Constitutionis articulus 9. Abbates & priores conventuales ea ætate esse jubet, quam concilia requirunt; additque eos debere, intra annum a provisione, se ad presbyteratus ordinem promovendos curare.

2. Expressam, non tacitam professionem ediderint, necesse est, in ordine in quo Abbas eligi debet: *Regulares persona ejusdem ordinis expressa professa*, loquit Tridentina Synodus, *Sessione* 25. *de Regularibus & Monialibus, cap.* 21.

3. Sacerdotio reapse insigniti sint, oportet, ex opinione quæ cæterarum maxime recepta est; id enim expressis verbis a nullo canone statutum est; caput 1. *de ætat. & qualit.* id unum ait Abbates qui sacerdotes non sunt, se ad sacerdotium promovendos curare debere: *Ut Abbates, decani & præpositi qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant.* In Gallia, nemo in Abbatem eligi potest, quin presbyter sit, post declarationem Ludovici Regis XV. die 13. Januarii an. 1742. quæ ita mandat.

4. Nati sint, oportet, ex legitimo matrimonio, nisi forte, cum spurii essent, impetrata fuerit a Papa vel a capitulis generalibus aut particularibus dispensatio, pro privilegio quod iis a Gregorio XIV. concessum fuit. Ita Miranda, in *Manuali Prælat. Tom.* 2. *quæst.* 2. *art.* 1. *& seq.*

5. Nec irregulares, nec infames aut indigni esse debent; & e converso sint, oportet, cordati, prudentes, sobrii, modesti, benefici, a sæculi voluptatibus & bonis abducti, regulæ addicti sollicitique, ut alios ad eam servandam permoveant, edocti aliisque edocendis idonei, omnibus denique virtutibus exornati.

§. II.

Abbatum regularium Confirmatio.

ABbas regularis, postquam canonice electus aut nominatus fuit, in suamque ipse electionem seu nominationem consensit, perficere debet, ut ea intra menses tres confirmetur, quin Abbatiæ ad quam electus vel nominatus fuit, spiritualem aut temporalem administrationem attingere possit, quoad confirmationem susceperit.

Abbates non exempti, ex communi jure, ab Episcopo cui proxime subsunt, confirmari debent; exempti vero confirmari debent a Papa, si proxime eidem subsunt; secus, a Superioribus generalibus aut provincialibus, pro consuetudine. Sunt Abbates generales, ut Cistercienses, qui per ipsam qua instituuntur, electionem confirmantur, privilegiorum vi, quæ a Romanis Pontificibus obtinuerunt, quæque eorum electioni implicitam confirmationem tribuunt: *Quando autem ad eligentem spectat electio & confirmatio, tunc eo ipso quod eligit, confirmare videtur. Cap. Ut circa, de Elect.* J. G.

Quoad Abbates quorum nominatio ad Regem pertinet, his quidem Papæ provisiones confirmationis loco sunt; iisdemque danda interim opera est, ut officialis ad bullarum quas obtinuerunt, enuntiationem deveniat, hi porro, ad illud usque tempus, administrare non possunt.

Abbatum regularium Benedictio.

Abbatum benedictio haud ea sane primam antiquitatem sapit; in monasticis regulis, aut in Ecclesiæ veteribus monumentis nulla occurrit ejusdem mentio. Gibertus, in nova ecclesiasticarum Institutionum editione, *Tom. I. pag.* 417. Abbatum benedictionem ait jam inde a S. Gregorii Magni tempore, ad sexti sæculi finem, in usu positam & *ordinationis* nomine designatam fuisse; additque, octavo sæculo, Nicænum Concilium secundum Abbatibus benedictis, presbyteris, eam veniam dedisse, ut suorum monasteriorum monachis tonsuram ordinesque minores quatuor conferrent. At strenuus canonista in benedictionis negotio fallitur. Animadvertit post Balsamonem, Zonaram, cæterosque Græcos interpretes Van-Espenius centesimum quadragesimum secundi Nicæni Concilii, an. 787. habiti canonem re quidem vera de Abbatibus loqui, qui manuum impositionem ab Episcopo recipiebant; at ibi rem esse de ea manuum impositione per quam Abbati sacerdotium Episcopus conferebat, non autem de Abbatiali benedictione, quemadmodum visum est Gratiano & auctori glossæ in *can. I. dist.* 69. apud Gratianum. En Nicæni Concilii canonem: *Lectoris autem manuum impositionem licet in proprio monasterio etiam* soli unicuique prælecto *facere; si ad ejus præfecturam ab Episcopo manuum impositio fiat ipsi præfecto; scilicet & ipse est presbyter.* Canonem hunc Gratianus, *dist.* 69. *canon.* 1. ita refert: *Lectoris autem manus impositione licentia est Abbati solummodo in proprio monasterio faciendi, si duntaxat eidem Abbati manus impositio facta noscatur* ab Episcopo, secundum morem præficiendorum Abbatum, dum constat illum esse presbyterum.

Romanis correctoribus id curæ fuit, ut monerent verba hæc, *secundum morem præficiendorum Abbatum*, in græco canone non adesse; hæc additio Gratiani est, qui hoc in loco, ut in aliis pluribus, ab autographo canonum textu recedit. Nulla ergo hujus additionis habenda ratio, quæ Abbatum benedictionis ab eorumdem Sacerdotali ordinatione discrimen innuit; Gratiani tamen error hic mutandæ disciplinæ occasionem præbuit, ut scilicet ad eos tantum Abbates qui solemnem in modum benedictionem percepissent, tonsuram & lectoratus ordinem conferendi potestas redigeretur, quam omnibus Abbatibus Nicænum secundum Concilium concesserat, dummodo presbyteri solum essent; ex quo factum, ut pro recentiore disciplina, duabus conditionibus, presbyteratu nempe & solemni benedictione opus sit, ut Abbas, nisi sanctæ Sedis peculiari privilegio gaudeat, tonsuram aut minores ordines conferre possit.

Admodum ergo probabile fit Abbatum benedictionem quæ ad episcopalem consecrationem accedit, tum solum cœpisse, cum Abbates Episcoporum ornamenta sumpserunt, nono nimirum sæculo, aut etiam ineunte solum undecimo, quæ P. Christiani Lupi sententia est. Ut ut res habeat, benedictio non ita prorsus Abbati necessaria est, ut Episcopo consecratio, quoniam triennales Abbates benedicti non sunt, licet easdem quas Abbates perpetui prærogativas obtineant, & hi quidem posteriores vocentur Abbates, in jura, antequam benedictionem susceperint. Ad hanc petendam nullum a canonibus statutum tempus est; at eam Tamburinus & Felinus intra annum petendam ajunt. Eadem characterem omnino non imprimit; non tamen iteratur, cum Abbas ad Abbatiam aliam transfertur. Iisdem fere solemnibus formis atque Episcoporum benedictio peragitur, nisi quod necesse non est cæremoniam ab Episcopo fieri; sufficiunt ad id Abbates. Opus est Abbatibus tribus, aut saltem duobus, cum Episcopo cui assistunt. Ex communis juris dispositione, Abbates exempti benedictionem ab Episcopo accipiunt, qui hunc in finem a sancta Sede commissus est; non exempti vero, ab Episcopo diœcesano, eoque renuente, a quocunque Episcopo ipsi voluerint. Cisterciensis ordinis Generalis ea facultate a sancta Sede instructus est, ut benedicat & commissionem tribuat aliis Abbatibus, ut novos Abbates novasque Abbatissas ejusdem ordinis benedicant. (Tamburinus, *de Jure Abbatum*, *tom.* 1, Van-Espen, *Jur. Eccl. tom.* 1. *pag.* 263. *& seq.*)

§. III.

Abbatum regularium Honores, Jura & Prærogativa.

1. ABbates, *prælatorum* nomine, tamquam Epiſcopi continentur; atque adeo, ut hi, ſuarum Eccleſiarum ſponſi ſunt; ſuaque eas morte viduas reddunt. *Cap. ſi quis deinceps*, 16. *q.* 7. Innocentius, *in cap. Qui propter, in princ. verſ. viduatis, de Elect.*

2. Abbatialis dignitas epiſcopalem dignitatem proxime ſequitur; prorſuſque ut hæc, ſimplicis *dignitatis* aut *beneficii* nomine, in odioſis rebus non continetur. *in odioſ. Arch. in cap.* 2. *de Præbend. in princ.*

3. Abbates pontificalia ornamenta ex indulto geſtant; eaque aliter geſtare non poſſunt; ex quo fit, ut alii plura gerant, pauciora alii, pro privilegiorum forma & amplitudine. Putat Chriſtianus Lupus Joannem XVIII. quem alii Joannem XX. appellant, primum pontificalia ornamenta, ut chirothecas, annulum, baculum, mitram, ſandalia, ſub undecimi ſæculi initium, Abbatibus conceſſiſſe.

4. Eo quoque jura gaudent Abbates, ut ſolemniter benedicant; at hoc, itemque baculi & mitræ ferendæ jus ad eorum proprias Eccleſias redigitur, poſt veſperas & miſſam & matutinum, niſi peculiari Papæ privilegio gaudeant, ut hanc benedictionem tribuant, mitramque & baculum deferant, alibi alioque tempore, ut in proceſſionibus extra ſuarum Eccleſiarum ambitum. *Cap. Abbates, de Privilegiis, in ſexto*. Opus etiam habent ſimili privilegio, ut hanc benedictionem coram Epiſcopo, aliove ſuperiore præſule conferant. Eos ſacræ Congregationis decretum, Auguſti die 24. an. 1609. editum vetat ejuſmodi benedictionem, privatim, in viis extraque ſuas Eccleſias, Epiſcoporum inſtar, tribuere. (Barboſa, *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 17. *& ſeq.*)

5. Sunt Abbates quibus id privilegii eſt, ut indumenta Epiſcoporum propria & peculiaria gerant, cujuſmodi ſupparum, vulgo roccheum, & humerale ſunt, ſervato ſui ordinis veſtium colore. Per hoc privilegium iis præſtant qui eo carent; & eodem extra ſua monaſteria frui nequeunt niſi cum Epiſcoporum venia, niſi peculiarem in id facultatem a ſancta Sede obtinuerint; nec magis, niſi ſingulari facultate a ſancta Sede donati ſint, umbella uti, aut in Epiſcoporum modum, ſedem prope altare erectam habere poſſunt, præter quam tribus aut quatuor per annum feſtis diebus quibus officium ſolemniter obeunt, ſuarumve Eccleſiarum ornamenta benedicere, ſuave altaria eaque vaſa conſecrare. Nec demum, ſine capitulorum venia, in Eccleſiis ab eorum patronatu pendentibus, officio *in pontificalibus* fungi poſſunt. (Diarium Audientiarum, *tom.* 4. *lib.* 4. *cap.* 5.)

6. Prælatione gaudent Abbates, in Conciliis & alibi, ſupra omnes inferiores prælatos, ex Gregorii Papæ XIII. ad Rothomagenſis, an. 1581. habiti Concilii patres reſponſo quod Dubois inter Galliæ canonica effata poſuit. At huic effato in generalibus Cleri cœtibus ſæpenumero reclamatum eſt: Abbas Burguellienſis, pro Abbatibus dicens, in anni 1614. cœtu, ſignificavit, 1. Abbates prælatos eſſe, & pontificalia ornamenta ferendi jure gaudere; 2. ordinaria juriſdictione pollere itaque, ut ſuſpendant, interdicant & excommunicent; 3. poſſe confirmationem, tonſuram & minores ordines conferre, caliceſque & alia Eccleſiæ ornamenta benedicere; 4. in omnibus ſancti Patris reſcriptis, ad Epiſcopos alioſque prælatos miſſis, Abbates proxime poſt Epiſcopos ſemper nominatos fuiſſe; 5. in Conciliis generalibus & provincialibus, proxime poſt Epiſcopos, ſede & voce gaudere; *Reſidentibus reverendiſſimis Epiſcopis, Abbatibus*, &c. (Concilium Lateranenſe, an. 1069. celebratum.)

Cœtus porro inter Abbates & cathedralium Eccleſiarum dignitates litigium non judicavit. Eadem de prælatione inter Abbates & cathedralium Eccleſiarum dignitates quæſtio ſe obtulit Pariſienſi Parlamento, 20. Decembris die an. 1639. & D. Omeri Talonii qui hac in cauſa, generalis Advocati titulo dixit, in Abbatum favorem concluſio fuit. Suſcepit cauſam curia. Vide Tomum quartum Monumentorum Cleri, Part. I. pag. 123. & ſeq.

Abbates commendatarii qui benedicti ſunt, regularium Abbatum pleriſque honorificis juribus gaudent; horumque plura ne iis quidem deſunt qui benedicti non ſunt. In S. Benedicti ordine prope univerſim id moris obtinet, ut Abbates commendatarii in ſuarum abbatiarum Eccleſiis ſuper roccheto humerale gerant; in Britannia, non aliter incedunt in provinciæ cœtibus.

Prærogativæ Abbatibus e communi jure conceſſæ non lædunt effata noſtra, eas nos adoptamus adhibitis temperamentis quæ earumdem exercitationi canonicum jus attulit; uſuſque videtur in commune jus redigiſſe, penes nos, diſpoſitionem capitis, *Abbates, de Privilegiis, in ſexto*. Id quod Gallia non patitur, eſt exorbitantium communique juri repugnantium privilegiorum uſus, quæ Epiſcoporum juriſdictionis ordinem turbant.

§. IV.

Regularium Abbatum facultas, quoad ſpiritalia & temporalia.

1. AD ſpiritalia quod ſpectat, ſuos Abbas monachos a regula judicandi, puniendi & corrigendi facultate pollet. *Cap. Cum ad monaſterium, de ſtatu monachali*. Poteſt etiam cum iis e regulæ mente diſpenſare, eos excommunicationi ſubdere, & a cenſuris abſolvere, aliiſve hanc facultatem committere, ſibique caſus, at eos tantum qui in Clementis VIII. Bulla, Maji die 26. an. 1593. edita expreſſi ſunt, non autem quot ei placuerit, reſervare; neque vero e ſuis religioſis eos qui eccleſiaſticum ſæcularem percuſſerint, ab excommunicatione abſolvere poteſt; *Gloſ. in can. Si quis*, 5. *diſt.* 9. aut, ſine peculiari privilegio vel conſuetudine legitime præſcripta, novitios ad profeſſionem ſuſcipere, aut de beneficiis nominare quæ a monaſteriis pendent, ſua tantum auctoritate, & ſine vocalium religioſorum in iiſdem monaſteriis degentium conſenſu; quamvis enim S. Benedicti regula nihil aliud ab Abbatibus poſtulet, quam ut vocalium religioſorum ſententiam ſumant, cum de novitii ad profeſſionem receptione agitur, commune tamen jus huic regulæ capiti derogavit; nec magis deponere *ad nutum* poteſt conventuales priores a capitulo canonice electos, bene vero eos quos ſua ipſe auctoritate inſtituit; ita judicatum, die 7. Martii an. 1650. a ſacra Congregatione, poſt Rotæ deciſionem, diei 16. Martii an. 1584. Tonſuram etiam & quatuor minores ordines, ex Tridentino Concilio communique jure, conferre poteſt, cum juriſdictionis quaſi epiſcopalis poſſeſſione gaudet, aut hoc privilegio per ſanctæ Sedis peculiarem conceſſionem inſtructus eſt. At id in Gallia non amplius ex uſu eſt; ibi ſcilicet ordinum atque adeo ſimplicis tonſuræ collatio, tamquam jus mere Epiſcopale ſpectatur. Ita judicatum per declarationem cœtus generalis Cleri Gallicani, an. 1645. art. 15. & per areſtum Parlamenti, diei 4. Julii an. 1668.

2. Quoad temporalia, poteſt Abbas vendere, emere, locare, permutare, contrahere, non tamen alienare aut hypothecæ ſubdere monaſterii bona ſuiſve privilegiis aut beneficiis cedere, vel de compendiis quæcunque fecerit, pro ſui ipſius arbitratu diſponere; cum ejus & religioſorum menſa communis eademque eſt, quippe qui ejuſmodi rerum diſpenſator tantum eſt, non abſolutus dominus. (Concilium Cameracenſe, an. 1565. *tit. de Monaſteriis, cap.* 16. Choppinius, *lib.* 2. *Monaſticon, tit.* 2. *num.* 16. Van-Eſpen, *Jur. Eccleſiaſt. univerſ. p.* 1. *p.* 314. *& ſeq.*)

§. V.

Abbatum Officia & Obligationes.

SAnctus Benedictus, in ſecundo & ſexageſimo quarto ſuæ regulæ capitibus, omnia Abbatum officia refert ad ſequentia capita ſex: „ Obligationibus facere
„ ſatis quæ patrum nomine quod gerunt, continentur:
„ Scientiæ & virtutis exemplaria veluti quædam eſſe:
„ Nullam perſonarum acceptionem facere: Cum mode-
„ ratione corrigere: Religioſorum ſaluti magis quam
„ temporalibus monaſteriorum bonis conſulere; Nulla
„ in re ſe gerere, tamquam omnium rerum rationem
„ Deo reddituros. “

Abbas ergo, cum ſuorum religioſorum pater & paſtor ſit, ſuis eos Sermonibus inſtituere debet, iis exemplo præire, ad eos cognoſcendos, eorumdemque vitæ rationem explorandam incumbere, ita eos arguere & corrigere, ut ſuavitatem & charitatem præſeferat, omnibus denique tam ſpiritualibus quam temporalibus eorum neceſſitatibus proſpicere.

Sua in Abbatia reſidere debent Abbates; iiſdemque duas eodem tempore habere prohibentur: *Abbatibus quoque ſingulis diverſas cellas, aut plura monaſteria habere non liceat*. (Concilium Venetenſe, an. 465. can. 8.)

Cubabunt in eodem ſuis cum monachis dormitorio, eoſque non ita percutient, ut incommodo proinde

ſubſint. Avaros cellerarios non eligent, nihilque ob ingreſſum in religionem ſument: *Ut Abbas cum ſuis dormiat monachis. Ut cellarii in monaſteriis avari non eligantur, ut pro ſuſcipiendis in ſancto ordine fratribus nequaquam pecunia requiratur.* (Concilium Francofurtienſe, an. 794. can. 13. 14. 16.)

Erit eorum menſa ſimplex, modeſta, frugalis, & ſacræ Scripturæ lectione condita. Iidem epulas, ſcurrilitates, & indecentes ludos vitabunt; recipient ad menſam pauperes, Deumque laudantes & benedicentes, cibum ſument. *Ut Epiſcopi & Abbates ante ſe joca turpia facere non permittant, ſed pauperes ſecum ad menſam habeant, & lectio divina ibi perſonet, & ſumant cibum cum benedictione in laude Domini.... moderate enim cibum & neceſſarium potum ſumant, ut, juxta Apoſt. ſobrii ſint, parati ad ſervitium Domini.* (Concilium Remenſe, an. 813. can. 17. & 18.)

Suis cum monachis ſine intermiſſione comedent & verſabuntur, non autem cum civilis ſocietatis hominibus. Ad pietatem, caſtitatem, privatæ utilitatis oblivionem, modeſtiam, virtutem omnibus in rebus exempla erunt. (Concilium Pariſienſe, an. 829. can. 21.)

S. Benedicti regulam memoriæ commendabunt, fideliterque ſervabunt. Lavabunt ipſi ſuorum monachorum pedes feria quinta majoris hebdomadæ, eos oſculabuntur, iiſdemque poculum exhibebunt. Non alibi quam in triclinio hoſpitibus cibum tribuent. (Concil. Aquiſgranenſe, an. 817. can. 1. 2. 3. 23. 27.)

Studebunt ſuis ipſis monachis ſpiritale & corporale alimentum ſuppeditare, & invigilare, ut ſinguli regulam ſervent, vitium effugiant, & virtutem ſectentur: *ſolerter prælatis ſatagendum eſt, ut eos quibus præſunt, verbis & exemplis ad bene vivendum informent.... quapropter ſtudeat unuſquiſque prælatus, ut familiæ Chriſti annonam ſpiritalem, carnalemque ſubminiſtret.... Ergo, ſicut ſubditis neceſſaria corporis tribuunt, ita nihilominus ſtudere debent, ut iidem religioſiſſime ordinem canonicum ſervent.... ut divinum officium devotiſſime expleant, intus foriſque non ſolum habitu & actu, ſed etiam ipſo inceſſu irreprehenſibiles exiſtant, ut non otio vacent, non vaniloquiis inſerviant, non detractionibus, & cæteris vitiorum illecebris incumbant; ſed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Eccleſiæ, aut certe propriis utilitatibus vacent.* (Concilium Aquiſgranenſe, an. 836. *Lib. 1. cap. 123.*)

Prohibiti Abbates, niſi Romanæ ſedis privilegiis gaudeant, annulos, ſandalia & chirothecas, Epiſcoporum inſtar, geſtare. (Concilium Pictavienſe, an. 1100. can. 6.)

Sua Abbates beneficia monachis non locabunt. Nullum publicum munus ſument, ſub depoſitionis pœna. Suorum monaſteriorum curam non negligent; non ſuas familias locupletabunt; non feminas, non juniores pediſſequos, non frequentes conferentiſque apparatus ſuis in monaſteriis habebunt; ab obedientiis ſeu prioratibus eos qui in iiſdem ſunt, non amovebunt, ſuos ut conſanguineos in eorum locum intrudant; priorum ſeu officiariorum rationes, bis in anno, recipient; non agent magni momenti negotia, nec graves ſummas mutuabuntur, quin ſeniores, ſaltem numero ſeptem, a capitulo in hunc finem ſelectos ad conſilium adhibeant. Miſeratione erga religioſos pœnitentes utentur, ita tamen, ut ne diſciplinæ ordinem lædant; obedientias non vendent, perficientque, ut regularem vitam monachi in iiſdem verſantes ſervent; utentur capellanis & adſiſtentibus qui matura ætate boniſque moribus ſint. (Concilium Pariſienſe, an. 1222. tertia Parte.)

Iter ſoli non agent; ſed iis ſemper monachus comes aderit. (Concilium Caſtri Gontherii, an. 1231. can. 28.)

Eorum indumenta erunt e rudi panno, abſque ullo ſingulari ſtudio, & cujuſmodi occurret in locis, e S. Benedicti regula. (Concilium Biterrenſe, an. 1233. can. 15.)

Quotannis, præſente communitate, temporalium monaſterii bonorum rationem reddent. (Concilium Lugdunenſe, an. 1245. can. 42.)

Nullam cauſam iis in locis judicabunt, in quibus cogi non poſſunt ſaltem quatuor juris periti viri, ex Innocentii IV. Conſtitutione, & ſub punitionis pœna. (Concilium Nannetenſe, an. 1264. can. 8.)

Modeſtiam ſervabunt & a monachis ſervandam curabunt in veſtibus, calceamentis, omnique oris & corporis habitu. Non paciſcentur ob ingreſſum in religionem, & operam dabunt, ſuis ut religioſis neceſſarios ad inſtitutionem magiſtros comparent. (Concilium Pariſienſe, an. 1429. can. 14. 15. 16.)

Sacram Scripturam, ſuis in monaſteriis, ubicunque commode fieri poterit, docendam curabunt: quod ſi facere neglexerint, a locorum Epiſcopis ad id adigentur: *In monaſteriis quoque monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio ſacræ Scripturæ habeatur; qua in re ſi Abbates negligentes fuerint, epiſcopi locorum in hoc, ut ſedis apoſtolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.* (Concilium Tridentinum, ſeſſ. 5. *de Reform. cap. 1.*)

§. VI.

Abbatum, quoad Papam & Epiſcopos, Onera & Dependentia.

Abbates jusjurandum Papæ præſtant; at in hujus jurisjurandi formula occurrunt bene multa quæ utili tantum, ſaltem quoad Gallos, ſunt. Jurant Abbates S. Petri regalia jura, ſeu terras quæ ad papatum pertinent, defenſuros; Papæ legatis & nuntiis ſumptum, cum per eorumdem abbatiarum terras migraverint, ſuppeditaturos, decreta, ſententias, proviſiones, diſpoſitiones, reſervationes, mandata apoſtolica ſervaturos; ſanctæ ſedis jura, honores, privilegia & auctoritatem aucturos, ituros ad Romæ Synodos aut Concilia; jam vero liquido conſtat Abbates Gallos hæc ſingula ſervare non poſſe, quia omnia, alia magis, alia minus, gallicanis libertatibus, & Regis, Epiſcoporum & magiſtratuum juribus adverſantur. „ Mirari ſubit, (inquit Gibertus, eccleſiaſticarum Inſtitutionum ſuarum tomo primo, pag. 421.) tam multa, „ addito jurejurando, promitti, quin ea perficere in „ animo habeant, ac multo magis, eos quibus maxime demandatum eſt, ut juramentis obſervantiam „ concilient, ſimilia requirere. Sane gravis abuſus eſt „ id quo nihil magis in religione ſacrum, ad cæremoniarum quæ mere externæ ſunt, conditionem redigere. "

Abbates Epiſcopi ſuberunt, qui eos corrigent, ſi a regula defecerint: *Abbates pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant, & ſi quid extra regulam fecerint, ab Epiſcopis corrigantur.* (Concil. Aurelianenſe, an. 511. can. 19.)

Sine Epiſcoporum venia, nec pœnitentias imponere, nec populorum confeſſiones audire poterunt. (Concilium Pictavienſe, an. 1078. can. 5.)

Ad diœceſanos Epiſcopos ob Chriſma, Olea, Ordinationes, & Eccleſiarum dedicationem ſe conferent. (Concilium Lateranenſe, an. 1122. can. 17.)

Iidem prohibentur ullam epiſcopalem functionem obire, ut indulgentias concedere, pœnitentiam adminiſtrare, de matrimoniis cognoſcere, patenas, calices, &c. benedicere. (Concil. Lateranenſe an. 1215. can. 60.)

Abbates, & Priores electivi, ſeu regulares, ſeu commendatarii, ei legi ſubſunt, ut, antequam poſſeſſionem ineant, fidei profeſſionem edant in ſui diœceſani Epiſcopi manu, ex formula quam provinciale Concilium ſtatuit. Cum eorum monaſterium Epiſcopus viſitat adeſſe debent. (Concilium Rothomagenſe, an. 1581. cap. *de Monaſteriis.*)

Abbates exempti qui ſanctæ ſedi proxime ſubſunt, a Papa deponi poſſunt, & quidem ab eo tantum, quippe qui unus & unicus eorum judex ſuperiorque eſt. Ad Abbates non exemptos quod ſpectat, idem caput perſpicue docet epiſcopi eſſe eos deponere, ſi quod crimen patraverint quod depoſitione dignum ſit, quemadmodum ejus eſt eos *a beneficio & ab officio* ſuſpendere, cum hac cenſura ſe dignos reddunt: decet præterea, in depoſitionis caſu, id epiſcopo juris eſſe, ut adminiſtratorem nominet qui abbatiam regat, quod novus Abbas regularis adſit, quemadmodum eo jure gaudet, ut Abbati qui negligentiæ in ſui officii ratione convictus fuerit, coadjutorem det. Non ſervatur Turonenſis Concilii, an. 567. habiti canon ſeptimus, qui Abbates aut parochos extra diœceſanam ſynodum ab Epiſcopo deponi vetat. Quod autem depoſitionis cauſas ſpectat, memoratum capitulum non alias quam percuſſionis in publico concubinatu, & diſſipationem exprimit. Abbatum depoſitio locum habet, licet abbatia ad regiam nominationem pertineat, quia nominatio hæc abbatiæ naturam non mutat, nec eorum juribus derogat quorum eſt Abbates deponere; at tum quidem majore cum circumſpectione procedendum eſt, nihilque faciendum niſi e Regis approbatione conſenſuque. (*Vide* Gibertum, pag. 422. & ſequentibus tomi primi Inſtitutionum eccleſiaſticarum & beneficialium.) (Honorius III. cap. 28. *de ſtatu Monachorum.*)

Animadverſione dignum eſt, canones qui Abbatibus mandant, ut Epiſcopis ſubſint, hoc ſane tempore intelligi non poſſe niſi cum modis & reſtrictionibus quæ a regularium exemptionibus ſejungi nequeunt.

Eſt &

Est & illud animadvertendum, cum Abbatias commendatarii in Abbatum regularium locum successerint, eadem ratione de utrisque, quoad honorifica & utilia jura, disputandum esse, secundum canonistarum effatum hoc: *Hodie commendatarii quoad jura honorifica æquiparantur titularis.*

Ergo Abbates commendatarii, tamquam in ecclesiastica dignitate constituti, tamquam prælati & veri titulares in Ecclesia spectantur, suæ abbatialis Ecclesiæ, ut in cæteris Ecclesiis fit; possessionem ineunt, osculantur altare; tangunt libros & ornamenta; sedem in choro, & primo quidem in loco sumunt; & per eorum mortem, Ecclesiæ dicuntur vacantes, *viduata*; possunt esse judices delegati, & in conciliis, hoc titulo, sedem habere. In abbatiis quibus territorium & jurisdictio est, obeunt spiritualis jurisdictionis munia, eosque populi tamquam suos legitimos superiores agnoscunt; prohibentur iidem solum de interna religiosorum disciplina cognoscere, quæ claustrali priori relicta est, quem Abbates commendatarii nominant, aut non nominant, pro aliis aliorum ordinum aliarumque nationum usibus. *Cap. cum ad monasterium, §. Abbates extr. de statu monachorum.*

Omnia effata hæc sequitur Gallia, ibique Cardinales ipsi qui Abbates commendatarii sunt, de religiosorum interna disciplina cognoscendi jure non gaudent, nisi Papæ Bullæ, rite patentibus litteris firmatæ & in acta relatæ hanc iis auctoritatem tribuant. Concilia Rothomagense & Aquisextiense quæ Abbates commendatarios superiorum regularium visitationibus, ipsos per se aut per suos vicarios adesse jubent, & operam dare, ut eorum statuta serventur, non magis executioni mandata fuere quam ea quæ absolute omninoque commendas prohibent. (Cleri Monumenta, *Tom. 4. pag.* 2101. *& seq.*)

Abbatum generibus pluribus de quibus hactenus, addi possunt qui Abbates *in partibus* nominantur. Porro Abbates *in partibus* vocantur ii quibus unus & unicus Abbatum titulus est, quin ulla peculiaris abbatia suppetat, prorsus ut qui sine stata sede, sine peculiari Ecclesia, sine grege qui eorum peculiari jurisdictioni & pastorali vigilantiæ subsit, solum episcopali titulo & charactere insigniti sunt, Episcopi *in partibus* appellantur.

Episcopi *in partibus infidelium*, cujusmodi in præsentia sunt, Barbarorum & in primis Musulmanorum invasionibus originem suam debent. Ecclesia, secum ipsa reputans sua se jura non amittere, dum regiones amittit quas Infideles eidem surripiunt, earumque regressum sperare non desinens, Ecclesiis quoque quas Infideles diripuerunt everteruntque, Episcopos dare pergit, ut habeat, in horum præsulum existentia, usurpatorum injustitiæ monumentum, ministrosque semper paratos ad regiones ab Infidelibus occupatas convolare, siquidem eas Christianis reddi contigerit; atque hæc Episcoporum *in partibus* origo est, eorumdemque institutionis hæ causæ sunt. Nos quidem in hujus Operis *Tom.* 1. *pag.* 586. animadvertimus originem Episcoporum *in partibus*, in Trullani Concilii, an. 692. habiti tricesimo septimo canone occurrere; addentesque hoc loco Ecclesiam, ab eo tempore, Episcopos sine diœcesi & sine Sede qui existerent, ordinare non destitisse, seu Ecclesiarum quas Infideles invaserant, titulares essent, seu nullum episcopatus titulum obtinerent.

Porro Abbatum *in partibus*, re sane vera, non ita vetus origo est; eodem tamen principio eademque causa, scilicet Ecclesiæ jurium imprascribilitate ac spe nititur, quam ea servat, regiones ab Infidelibus usurpatas aliquando se recepturam. Originem hanc statuere videntur præcipuæ epochæ duæ; amissio Terræ Sanctæ institutionumque quas Cruce signati in Oriente posuerant, decimo tertio & decimo quarto sæculis; & vastationes quas in Europa, sæculo decimo sexto, Lutheri & Calvini hæreses ediderunt. Cum abbatiæ, harum epocharum tempora, beneficiorum prælaturarum tituli essent, Abbates e suis monasteriis expulsi, in catholicas regiones confugientes, suas ibidem dignitates, quæque iisdem addictæ sunt, prærogativas servarunt. Cum vero, per eorum mortem, vacare titulos contigisset, id egit sancta Sedes, quod egerat quoad episcopatus Ecclesiæ; in eorum locum successores quibus ipsa decessorum jura pertinuerunt, nominavit. In Cistarciensium, itemque in S. Benedicti ordinibus existunt Abbates honorarii, a Papa nominati, quique jurisdictione & subditis carent. In S. Vannesii congregatione, sunt Abbates regulares quibus Papa, ad Regis nominationem, provisiones tribuit, quibusque nec grex est, nec jurisdictio, nisi prout eos suarum abbatiarum locales superiores generale capitulum nominat. Benedictinis Anglis sui quoque Abbates sunt, ad Angliæ abbatias a generali capitulo nominati; & in Monte Cassini congregatione triannales Abbates sunt, mere honorarii, sine jurisdictione & sine titulo. Potest igitur Papa abbatias *in partibus*, atque adeo abbatialem dignitatem prorsus honorariam concedere; atque hæ concessiones ejus potestatis limites non prætergrediuntur, nihilque in aliena jura moliuntur. Id ipse in omnibus monasticis ordinibus, perinde atque in regularium Clericorum congregationibus efficit, tribuit etiam ex generalis brevia quibusdam quorum meritum compensare vult; quemadmodum legitur in Opere quod inscribitur, *Quæstio de ecclesiastico Jure publico, super statu & juribus prælaturarum in partibus infidelium.* Parisiis, apud Chenault, an. 1772. Est id Monumentum pro D. Jacobo Pretioso, Abbate regulari abbatiæ Karentensis, ex ordine S. Benedicti, in diœcesi Verodunensi, & pro D. Germano Poirerio, Abbate regulari abbatiæ Magnæ Crucis, ex ordine S. Benedicti, in Nicosiensi diœcesi, accitis in jus & appellantibus tamquam ab abusu contra D. Petrum Franciscum Bouderium, Superiorem generalem Congregationis S. Mauri, appellantem tamquam ab abusu & in jus accitum. Parisiensis Parlamenti decretum super hac causa mense Majo an. 1772. editum damnat memoratos duos Abbates *in partibus*, ut in S. Mauri Congregationem regrediantur quin re tamen ipsa statuunt & jura prælaturarum *in partibus infidelium* attingat.

ABBATIÆ sunt religiosorum & religiosarum Monasteria, in prælaturas erecta, & ab Abbatibus aut Abbatissis administrata. His providandi naturalis ratio eadem quæ cæterarum prælaturarum est, canonicæ scilicet electionis ratio, secundum veterem disciplinam quæ resilit, per constantis traditionis seriem & catenam veluti quamdam, ad usque Apostolorum tempora. Si fides Baronio & historicorum nonnullis aliis, Carolus Martellus qui vivebat octavo sæculo, quique an. 741. supremum diem obiit, electionum, quoad abbatias, veteri juri derogare primus est ausus, eas tribuens aulicorum suorum primoribus qui, hanc ob causam *abbacomites*, *abbicomites*, *abbates milites* appellati. At id mali in Gallia ante eum cœperat; atque hinc Abbatum tituli quos, in veteribus chartis, sibi duces seu comites Galli sumunt. In iis tabulis Aquitaniæ duces Abbatum S. Hilarii Pictaviensis, & Ponticenses comites Abbatum S. Wulfranii, &c. titulum sibi tribuunt. Abusus tam longe abiit, ut virorum abbatias non solum laicis militaribus, sed etiam feminis conjugatis conferri minime dubitaretur. Carolus Magnus qui an. 769. solium conscendit, abbatiarum electiones, *Capitular. lib. 1. cap.* 81. restituit. Verum haud præstitit restitutio hæc, & concilia vehementer in veterem abusum invecta sunt, quin assequi possent, ut eumdem eradicarent. Parisiense Concilium, an. 847. celebratum, Corbiensis monasterii privilegium, quoad suorum Abbatum electionem, confirmans, pronuntiat id nihil esse aliud quam veteris juris conservationem, e canonum mente, *juxta auctoritatem canonicam*, iisque omnibus excommunicationem minitatur, qui eam abbatiam invadere auderent. Troslejense Concilium, an. 909. laudat Turonensis Concilii an. 566. habiti canonem, ut ex eo sibi præsidium quærat, dum vetat; ne laicis abbatiæ concedantur, id quod, in tertio canone, desolationis abominationem nuncupat; ita enim de ejusmodi concessione loquitur: *vere est abominatio desolationis.*

Basileense Concilium, an. 1431. coactum, & Pragmatica Sanctio Bituricensis electiones redintegrarunt: at tandem Concordatum prodiit quod novum in Gallia jus edidit. Post hoc Concordatum quod an. 1516. Leonem Papam X. inter & Franciscum Regem I. initum fuit, virorum abbatiæ in Gallia, seu regulæ seu commendæ subsint, in Regis nominatione positæ sunt, iis exceptis quæ sunt ordinis capita, ut Cluniacensis, Præmonstratensis, Cistercienis, ejusque filiæ quatuor, nempe Pontiniacensis, Firtensis, Claravallensis & Morimontiensis.

Non desunt Abbatiæ quæ contendant id sibi juris esse, ut deputatum apud diœcesanarum Decimarum tribunal habeant; at hoc arrogatum jus propugnari non potest. Regulares, in universum, ita requirere quidem possunt, ut deputatus ex iis eligatur, quamvis apud diœceseon plerasque is usus obtineat. Ita judicatum per Consilii decretum, die 7. Decembris an. 1657.

Provisorium decretum, Februarii die 7. an. 1753. in diœcesanæ Carnutensis cameræ favorem, contra regulares, & ipsum definiit. (Tom. VIII. Monumentorum Cleri, pag. 2111. & seq.)

Varia olim & multiplex erat regni jurisprudentia super

super bebeficiorum ab Abbatiis & prioratibus regularibus pendentium dispositione, sedibus abbatiali aut priorali vacantibus. In beneficiis quibus nulla est animarum cura, quæque Abbatias conferunt pleno jure, Parisiense Parlamentum absolutam cumulatamque dispositionem locorum Episcopis tribuebat, itemque in parœciis, cum eis conferendi possessio penes religiosos non erat. Magnum Consilium aliter judicabat. Hanc jurisprudentiæ varietatem rex sustulit, per Declarationem diei 30. Augusti an. 1735. quam omnes regni curiæ in acta retulerunt, quæque generalem legem conficit. En ejus dispositiones.

Artic. I. Beneficia ab Abbatiis seu prioratibus regularibus pendentia, quorumque collatio solum ab Abbate exercetur, ab Archiepiscopis aut Episcopis in quorum diœcesibus sita sunt, conferentur, cum vacantia comperiantur, aut cum eadem vacare contigerit, Abbatiarum aut prioratuum regularium, & a quibus pendant, vacationis tempore; quod servabitur, seu memoratæ Abbatiæ memorativa prioratus regulares in regulam possideantur, seu in commendam teneantur, & quidem absque ullo prorsus inter exempta & non exempta beneficia discrimine.

Artic. II. In Abbatiis seu prioratibus regularibus in quibus usu receptum est, ut beneficia ab iisdem pendentia conferantur alternis vicibus ab Abbate seu priore, regularibus aut sæcularibus, & a religiosis, quæ quidem inter memorata beneficia in Abbatis vel priorati turnum inciderant, si Abbatia vel prioratus nequaquam vacarent, ab Archiepiscopo seu Episcopo diœcesano conferentur, pro ut per superiorem articulum enuntiatur; & quoad ea quæ in religiosorum turnum incident, iidem providere pergent, prorsus ut Abbate seu priore viventibus.

Artic. III. In Abbatiis & prioratibus regularibus, ubi collatio in commune conjunctimque ab Abbatibus & prioribus, itemque a religiosorum communitate peragitur, eadem communitas hoc jure sola gaudebit, Abbatiæ seu prioratus vacantium tempore.

Artic. IV. Non ea est nobis mens, ut priorum duorum præsentis nostræ Declarationis articulorum dispositio complectatur officia claustralia & monachales sedes, quorum collationem ad religiosos pertinere volumus, etiam vacantibus Abbatiis seu prioratibus a quibus pendent.

Super impositione quoad conventualium in Abbatiis mensarum decimas, *vide verb.* MENSÆ.

Quoad Abbatiarum erga oblatos onera, *vid. verb.* OBLATI.

Ad Abbatiarum in regalia vacationem quod attinet, sunt auctores qui contendant Principes qui erant in possessione juris regaliæ, hoc ipsum olim in virorum & puellarum Abbatiis, æque atque in Episcopatibus obtinuisse; at monumenta quibus utuntur, saltem pleraque, id unum probant Principes mandare consuevisse, ut vacantium Abbatiarum bona, successoribus Abbatibus tradenda custodirentur; quod a regaliæ jure magnopere discrepat. (*Tom. XI.* Monumentorum Cleri, *pag. 768.*)

In præsenti usu Abbatiæ non subsunt regaliæ, nisi tanquam vestigium usus regaliæ sumatur tertia fructuum in vacantibus Abbatiis pars, ad eorum qui recens ad catholicam fidem venerunt, sustentationem reservata, itemque fructuum donum quod iis Rex tribuit, quos ad Abbatias nominat. *Ibid.*

ABBATISSA est Abbatiæ aut monasterii religiosarum antistita, super quas auctoritas eidem suppetit ei prope gemina, qua in suos religiosos pollet Abbas, si excipiantur vere ecclesiastica & spiritalia munia quibus eam sexus ineptam reddit. Quicquid ergo de auctoritate, de juribus, de facultatibus, de obligationibus & de officiis Abbatum diximus, de Abbatissis, ratione habita, statuendum est.

Monebunt Abbatissas Episcopi, ut e regula vivant, suis monialibus exemplo sint, earumque curam agant. (Concilium Cloweshoviense, an. 747. can. 4.)

Duabus simul Abbatiis Abbatissæ non præficientur, & absque Episcopi venia, ut pietatis quidam specie, causa exempli, ut Romam aut alio se conferant, egredientur. (Concilium Vernoviense, an. 755. can. 6. Concilium Moguntinum, an. 813. can. 15.)

Prohibitæ Abbatissæ benedictiones impertiri *cum manus impositione & signaculo sanctæ crucis super capita virorum*, & virginibus *cum benedictione sacerdotali* velum conferre. (Aquisgranense Capitulare I. an. 789.)

Suas religiosas Abbatissæ cum sanctitate moderabuntur, iisque necessaria suppeditabunt. Quibus non decet horis, aut sine testibus, clericos laicosve non alloquentur. E monasterio pedem non efferent, nisi Episcopo facultatem tribuente, & monialium una comitante. Ea quærent ex Episcopo, quæ facere debent, eique pro canonum constitutionibus obsequentur. Concilium Cabillonense, an. 813. canonib. 50. 54. 57. 65.)

Abbatissæ non egredientur e monasterio, sed ibidem tamquam virtutis exemplaria vitam agent. Eas neu ornamenta nec apparatus distinguant. Puellas eædem solum vere pias & a terrenis rebus abductas, post longum examen, recipient. Filias suas ad virtutem crebris cohortationibus excitabunt, ita scilicet, ut iis mundi contemptum, solitudinis amorem, sacræ Scripturæ scientiam, jejunii usum & manualem laborem inspirent. (Concilium Aquisgranense, an. 816. lib. 2. canonib. 7. 8. 14. 18. 22.)

Suis cum monialibus, non autem cum sæcularibus versabuntur & comedent. (Concilium Parisiense, an. 829. can. 21.) Nulli virgini, inconsulto Episcopo, velum dabunt. (*Ibid.* can. 43.)

Invigilabunt super suarum monialium vitæ ratione, super officio, cantu, lectione, &c. (Concilium Moguntinum, an. 847. can. 16.)

Se ipsas suasque moniales Episcoporum jurisdictioni, sub excommunicationis pœna, subdent. (Concilium Coyacense, an. 1050. can. 6.) Beneficiariorum bona non retinebunt. (Concilium Salmuriense, an. 1276. can. 6.)

Nihil, per ullius generis pactum & conventionem, ob puellarum in religionem ingressum, exigent; at id accipere poterunt, quod iis libere oblatum fuerit. (Concilium Parisiense, an. 1429. can. 15.)

Abbatissæ quæ ad regiam nominationem non pertinent, nec Episcoporum jurisdictioni subsunt, eliguntur per monialium secreta suffragia, ad clatbros accepta a superiore regulari cujus est electioni præesse & eam confirmare. Esse debent, si fieri potest, e monasterii corpore, in quo eliguntur, aut saltem ex eodem ordine, quadraginta, aut saltem triginta annos natæ, & octo aut saltem quinque ante annis professæ. Si sunt ex earum numero, quæ in eo usu sunt, ut se benedicendas curent, benedictionem intra annum suscipere debent, secus eam pœnam subituræ, sua ut electionis jus amittant, hæc autem benedictio quavis hebdomadæ die perfici potest, cum ea quæ Abbatis est, dominico aliove festo die peragi debeat. Olim una tantum oratione quæ ad crates recitari poterat, hæc benedictio continebatur; at in præsenti fit ab Episcopo, fere ut Abbatum benedictio. Abbatissæ, licet benedictæ, non possunt seu religiosas suas solemniter benedicere, seu concionari aut docere publice, seu ipsæ sibi suisve monialibus confessarios seligere, sine suorum superiorum venia & approbatione, seu denique ullam vere spiritalem jurisdictionem obire, quia non sunt e prælatorum numero, nullaque clavium potestate gaudent. Si quæ sunt, quæ sibi suisve communitatibus confessarios ab ordinario non approbatos eligant, id faciunt peculiaris privilegii vi, quod a summo Pontifice vel a suis ordinariis superioribus obtinuerunt. Possunt eæ quidem clericos qui iisdem subsunt, ab eorum officiis & beneficiis suspendere; at, in hac facti specie, pœna hæc adjunctam non habet censuræ vim, quique eam violarent, in irregularitatem minime inciderent.

Rex pene omnes in Gallia Abbatissas nominat, per Concordati extensionem, cujus textus nec formalem dispositionem in regis favorem, nec formalem exclusionem continet.

Monasteriis & prioratibus generalis est dispositio, Concluditur in Gallia per vocabulum *monasteriis*, religiosorum & religiosarum monasteria intellecta fuisse. Contra stat Romana Curia, contenditque Regem, concordati vi, ad virginum monasteria nominare non posse. Ex quo fit, ut Datariæ officiarii bullas expediant super Abbatissarum regia nominatione, sub hac forma: *Dummodo dicti monasterii moniales capitulariter congregatæ pro duabus saltem e tribus partibus, & per secreta suffragia in personam N.... sponte & libere nullis exterorum favoribus seu officiis inducta consentiant*; atque adeo, nonnullorum Pontificum tempore, additum est: *Quodque in dicto monasterio non adsint moniales habiles ad regendum dicti Abbatissatus officium*. Hæ clausulæ spectantur in Gallia *pro non scriptis, quæ vitiantur & non vitiant*, & Rex pure & simpliciter ad omnes virginum Abbatias nominat, iis exceptis quæ monialium sanctæ Claræ, ex prima sancti Francisci regula, sunt; præterea quæ Tertii ordinis, *sanctæ Elisabeth* nuncupatæ; quæ denique beatæ Joannæ Gallicanæ, *Annuntiatarum* dictæ. (Monumenta Cleri, *tom. 6. p.* 1006. *tom. 11. pag. 67. & sequentibus*; Arestum Concilii status, diei 17. Octobris an. 1676.)

ABSENS,

ABSENS, ABSENTIA. Absens generatim persona est, quæ non est ibi ubi expostulatur. Nos hoc loco absentiam spectabimus, prout ad canonicum jus refertur, quoad accusatos, quoad beneficia & beneficiarios, quoad electiones & quoad matrimonia. Quod accusatos spectat, Carthaginense Concilium an. 398. can. 30. ecclesiasticos judices vetat, absente accusato, judicare; secus, eorum sententias nullas fore pronuntiat: *Caveant judices Ecclesiæ, ne absente eo cujus causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, immo & causam in synodo profecto dabunt.*

§. I.

De Absentia quoad Beneficia & quoad Beneficiarios.

CUm beneficium residentiam postulat, ab eoque titularis sine justa causa recedit, titularis hic aut beneficium ipsum, aut ejusdem beneficii fructus & distributiones amittit, pro ejus absentiæ natura. Si absentia absoluta est, beneficii privatio locum habet; si absentia est momentanea, locum habet magnorum fructuum aut distributionum jactura, pro circumstantiis.

Parochi ab Episcopis residere cogentur, *per subtractionem* fructuum, inquit Viennense in Austria, seu Vindebonanse Concilium, an. 1267. can. 12.

Omnes clerici beneficiarii qui ultra dies quindecim a suo beneficio recesserint, suis omnibus beneficiis privabuntur: *Ipso jure sint privati beneficiis omnibus quæ in nostra provincia obtinent*, inquit Ravennatense Concilium, an. 1317. rubric. 9.

Presbyteri qui beneficia cum animarum cura possident, suis reditibus privabuntur, si mense longius absque legitima causa absfuerint; quod si sex mensium spatio absentes fuerint, beneficium amittant. Est hæc Andegavensis Concilii, an. 1365. habiti sanctio, can. 17. *Quod si residentiam non fecerint* (curati), *& ultra mensem se a suis beneficiis absentaverint sine causa, a perceptione fructuum sint suspensi. Quod si per sex menses sine causa legitima se absentaverint, lapsis sex mensibus, ipsis ecclesiis perpetuo sint privati.*

Quicunque beneficium possidet quod animarum curam adjunctam habet, ab eoque extra casus a jure concessos recedit, lethali peccato se obstringit, ejusque beneficii fructus, absentiæ temporis ratione habita, restituere tenetur. Parochos Episcopus ad residentiam adigere debet, *per censuras ecclesiasticas, sequestrationem & subtractionem fructuum.* (Concilium Tridentinum, *sess.* 23. *de Reform. cap.* 1.)

Idem Concilium, *sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* canonicos qui ultra menses tres per anni spatium absfuerint, ita punit, ut eos fructuum dimidio privet, persistentes autem iisdem fructibus omnino spoliet: *Primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum; quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus quos eodem anno lucratus fuerit.*

Gallorum regum mandata hoc in capite Concilii concinunt. Ludovici XI. Constitutio, an. 1475. beneficiarios qui extra regnum resident, iis quæ temporalia sunt, privari jubet. Aurelianensis Constitutio, art. 21. judicibus & procuratoribus regis injungit, ut beneficiorum quibus servitium non præstatur, reditus occupandos & administrandos curent, sub regis manu; Blesensis denique, art. 14. Archiepiscopos & Episcopos fructibus privat qui eorum absentiæ tempore elapsi sunt, Ecclesiarumque reparationibus & eleemosynis eosdem addicit.

Carolus IX. per patentes litteras, Kal. Aprilis, an. 1560. apud fontem Bellaqueum datas, præcedentium sanctionum dispositionem confirmat, declaratque eam sibi mentem esse, ut Archiepiscopi, Episcopi aliique qui residentiæ legibus subsunt, non nisi pro rata residentiæ, suorum beneficiorum temporalia percipiant.

Parlamentum, has litteras in acta referens, inter beneficiorum temporalia quibus non residantes privandi sunt, beneficiorum etiam quæ ad eos pertinent, collationem & provisionem refert; atque ea non a vicariis, eorum nomine, conferri posse, sed ab iis ipsis, & quidem residentibus in suis diœcesibus, nisi iis, cur absint, legitima & a canonibus regiisque constitutionibus approbata excusatio suppetat.

Articulus 23. edicti mensis Aprilis an. 1695. præcipit sequestrationem tertiæ partis redituum beneficiorum quæ a non residentibus possidentur, ut Ecclesiasticorum superiorum jussu in eleemosynas conferatur; verum, ut observantia servetur, quæ episcopali charactéri debetur, vult, ut solum parlamenta de Archiepiscoporum & Episcoporum residentia cognoscant, atque adeo rem totam Cancellario significent.

Animadverti necesse est, in pœnam sequestrationis fructuum, & in beneficii privationem, absentiæ causa, non incidi jure ipso; sed oportere canonicas monitiones præmitti, ex cap. 8. 10. & 17. *extr. de Cleric. non resident.* Opus est ergo monitionibus tribus, medio inter singulas duorum mensium intervallo, ac demum sententia; & prima quidem monitio non debet citius fieri quam post absentiæ menses tres. Quamobrem articulus 23. edicti an. 1695. mandat, ut regia officiarii beneficiarios & ecclesiasticos superiores commonefaciant, ac tum solum ad sequestrationem deveniant, cum, tribus post ejusmodi significationem mensibus, residere negligunt, quin legitima iis excusatio præsto sit. *Vide* BENEFICIUM, DISTRIBUTIONES, RESIDENTIA, VACATIO.

§. II.

Absentia quoad Electiones.

IN electionibus prælatorum, in quibus servari debet forma capitis, *Quia propter* 42. *eod.* itemque Abbatum qui electivi permanserunt, absentes appellandi sunt; quod ni fiat, electio abrogari potest. Quoad primas dignitates in Ecclesiis cathedralibus, aut præcipuam in collegiatis, omissio appellationis absentium non efficeret, ut electio abrogaretur; nimirum beneficia hæc non nisi *jure extraordinario* electiva sunt, seu per Ecclesiæ statuta, seu longæ consuetudinis vi; in quibusdam enim Ecclesiis hæ dignitates collativæ sunt, & in aliis electivæ; ut earum proinde natura ab usu vel ab Ecclesiæ statuto pendeat; ita judicatum per arestum diei 17. Decembris an. 1668. (Aud. Diarium). Electio ergo in qua absentem qui ad eam jus obtinet, vocari omissum est, abrogari quidem potest, non est ea tamen ipso jure nulla. (Innocentius IV. *in cap. quia propter*, 42. *n.* 1. & *in cap. Ecclesia*, 67. *n.* 3.)

Absentes quibus est ad electionem jus, tum solum appellari necesse est, cum commode appellari possunt, *cap. cum inter*, 18. *cap. Quod sicut*, 28. *ext. de Elect. potest. & Elect.* Qui commode appellari posse censentur, ii sunt qui in provincia versantur, *cap. Coram*, 35. *cap. Quia propter*, 42. *eod.* Contendit etiam Dumoulinius sufficere in regno quampiam existere, ut ad electionem vocandus sit; atque is reapse erat vetus mos, sed qui tamen non amplius subsistit, ut animadvertit Van-Espenius, *Jur. Eccles. univ. tit.* 21. *cap.* 3. *n.* 25.

Elector absens non potest suffragium suum per litteras mittere, etiamsi præsentium electorum nullus ejus procurationem sibi sumere vellet, quia suffragia, secreti fide, unum post aliud conferri & recipi debent, & quia elector absens audire non potest rationum momenta quæ in causa esse possunt, ut opinio mutetur; ejusmodi est Gallicana jurisprudentia, hoc in capite decisioni contraria Innocentii Papæ IV. qui absenti eam facultatem tribuit, ut ipse nominet, quamvis absens, quin ipsius loco eligendi libertatem suo procuratori relinquat. Quicquid ergo facere potest elector absens, eo demum redigitur, suam ut procurationem ad eligendum suo ipsius loco, præsentium electorum uni demandet; & eam quidem demandare non potest nisi eorum cuipiam, qui ut ipse eligendi jus obtinent. Id electoribus pluribus si committeret, is unus qui procuratione primus instructus esset, pro absente elegisse censeretur; quod si non constaret, quænam inter procurationes tempore prior esset, inter electos a procuratoribus is præferretur, a quo cœtus pars major staret. (Lancelotus, *Instit. de Electione*, §. *Quod si pluribus, & seq. Vide* ELECTIO.)

§. III.

Absentia quoad Matrimonium.

CIvili & canonico juribus consentaneum effatum est, absentem quemque præsumi ad centum usque annos vivere; nisi clara certaque ratione constet de ejusdem morte. (*L.* 8. *ff. de Usu & Usufr. & reditu*, &c. *L.* 23. *Cod. de sacrosanct. Eccl.* 1.)

Nihilo tamen minus, ante Justiniani Novellam 117. cum vir aberat ad certum tempus, ut per quinque aut decem annos, uxor nullum de eo nuntium accipiens, ad novas nuptias transire poterat; at Imperator Justinianus, per memoratam Novellam 117. cap. 2. vetuit expressis verbis, ne feminæ, viris absentibus, novum matrimonium inirent, nisi integro post anno quam certa de eorum morte fides ad eas pervenisset.

Canonicum jus huic Justiniani Novellæ congruit, quod fidei necessitatem de conjugum alterius morte, ut alteri liberum sit iterum nubere; & quod inde consequens

sequena sit, nec viri absentis conjux, nec absentis feminæ vir ad novas nuptias migrare possunt, nisi legitimum actum exhibeant, quo viri seu feminæ mortem probet, funebre scilicet excerptum quod Episcopus loci in quo personæ mors contigit, atque adeo secularis judex rite firmaverint. Si absens in exercitus hospitali mortem occubuit, militaris vir officio insignitus fidem facere, eamque Episcopus loci, ubi matrimonium ineundum est, expendere debent. (Innocentius III. *Cod. in præsentia, de Sponsalib. & Matrimon. Rit. Rom.*)

Si femina nupsit alteri viro, vivente primo, secundum relinquere debet, ut ad primum redeat, seu bona seu mala fide posterius matrimonium inierit, seu filii a secundo toro suscepti, seu non suscepti sint. At, si bona fide nupsit iterum femina, primo adhuc in vivis agente viro, si e posteriore viro peperit, si denique non cessavit ante prolis ortum bona fides, filii quos edidit e posteriore viro, legitimi sunt. (Innocentius III. in cap. *Ex tenore, qui filii sint legitimi. Vide* MATRIMONIUM.)

ABSOLUTIO pœnitentialis. Hujus generis absolutio non sacramentalem solum absolutionem quam in foro interno & in secreto pœnitentiæ tribunali confessarius tribuit, sed etiam censurarum absolutionem quæ forum externum spectat, late quadam significatione complectitur. Ad absolutionem quod attinet, occurrunt in conciliis, disciplinæ canones numero plures.

Christifideles qui idolis voluntarie thus adolaverint, absolutione, in ipso mortis articulo privabuntur: *Placuit inter eos, qui post fidem baptismi salutaris, adulta ætate, ad templum idololatraturus accesserit, & fecerit quod est crimen principale, quia est summum scelus, placuit, nec in finem, eum communionem accipere.* (*Concilium Eliberitanum, an.* 305. *can.* 1.)

Eadem in falsorum deorum sacerdotes pœna, qui, Christianam fidem amplexi, sacrificiorum officium iterum obierunt. (*Ibid. can.* 2.)

Eadem in eum pœna, qui alicui per maleficium mortem intulerit. (*Ibid. can.* 6.)

Eadem in eos pœne, qui, post editam pœnitentiam, in adulterium relapsi sunt, & in feminas quæ, viris relictis, aliis nubunt; & in eas quæ filias prostituunt; & in virgines quæ, postquam se Deo consecrarunt, in licentia vitam agunt; & in Christianos qui falsorum numinum sacerdotibus filias in matrimonium tradunt; & in Episcopos, presbyteros & diaconos adulterii reos; & in homines qui in adulterii peccatum recidunt, postquam a morbo convaluerunt, cujus tempore se non amplius in illud lapsuros promiserunt; & in adulteras feminas, quæ proprios filios morte affecerunt; & in clericos, qui suas adulteras conjuges non expellunt; & in eos qui suas socrus sibi uxores addiderint; & in viros qui in suarum conjugum adulterium consentiunt; & in sodomitas; & in eos qui per pravam denuntiationem in causa fuerunt, ut quispiam proscriberetur, aut morti addiceretur; & in eos qui Episcopum, presbyterum aut diaconum falsorum criminum accusarunt. (*Ibid.* canon. 7. 8. 10. 12. 13. 17. 19. 47. 63. 64. 65. 66. 70. 71. 72. 73. 75.)

Excommunicationis absolutio non alibi suscipietur, quam ubi excommunicatio inflicta fuerit & imposita pœnitentia: *De his qui pro delicto suo a communione separantur, placuit, ut in quibuscumque locis fuerint exclusi, eodem loco communionem consequantur.* (Concilium Arelatense, an. 314. can. 16.)

Ignavis & inertibus pœnitentibus absolutio differetur, & iis dabitur qui eam, cum ægrotarent, petierunt, quique, casu, cognitionem amittunt, antequam sacerdos advenerit; at ægrotantes qui absolutionem susceperunt, pœnitentiæ se subdent, si convaluerint. (Carthaginense Concilium, an. 398. can. 75. 76. 77. 78. Concilium Moguntinum, an. 847. can. 26.)

Presbyteri pro summo veterum canonum jure pœnitentiam imponent, nec pœnitentibus, quoties in sua peccata reciderint, absolutionem tribuent; haud eos passi ad communionem accedere, nisi postquam impositam pœnitentiam expleverint: *Id a sancto Concilio jubetur, ut secundum formam canonum antiquorum detur pœnitentia, hoc est, ut prius eum, quem sui pœnitet facti, a communione suspensum, faciat inter reliquos pœnitentes ad manuum impositionem crebro recurrere; expleto autem satisfactionis tempore, sicuti sacerdotis contemplatio probaverit, eum communioni restituat.* (Concilium Toletanum, an. 589. cap. 11.) *Vide* CASUS RESERVATI, CENSURA, CONFESSARIUS, CONFESSIO, COMMUNIO, EXCOMMUNICATIO, PŒNITENTIA.

ABSOLUTIO ad cautelam, est provisorie absolutio quædam quam Superior ecclesiasticus appellanti ab excommunicationis sententia concedere potest, ad eum solummodo effectum, ut is judicio se sistat suam appellationem prosecuturus.

Innocentius Papa III. qui 8. Jsnuarii die an. 1198. sanctam Sedem conscendit, & 29. Julii die an. 1216. e vivis ereptus fuit, primus omnium notam fecit absolutionem *ad cautelam*, in cap. *Per tuas, de Sentent. excomm.* Ad hanc tribuendam fundamento tantum est judicii nullitas, quod per censuram latum est, a qua appellatur. Si appellans nihil aliud quam censuræ injustitiam afferret, non audiretur; at exceptio nullitatis, summatim probatæ judicem eo necessitatis redigit, ut, quæ ab eo petitur, absolutionem concedat, non obstantibus omnibus adversæ partis, aut judicis a quo appellatur, oppositionibus: *Sic statuimus observandum, ut petenti absolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator, vel adversarius se opponat.* (*Cap. Solet, de Sentent. excomm.*)

Judex tantum qui censuram pronuntiavit, ejusve superior, per appellationis rationem, possunt absolutionem *ad cautelam* concedere. Hæc absolutin non impedit, quin appellans semper ligatus & in excommunicationis statu remaneat; sed ei solum libertatem tribuit, ut agat communicetque cum iis omnibus quibus opus habet, suam ut causam defendat. (Edictum an. 1695. art. 41.)

Fere non amplius in Gallia, apud sæcularia tribunalia, recipitur in excommunicatos exceptio, ut ne in judicio extare possint; si tamen judices existimarent necesse fore, ut absolutionem *ad cautelam* excommunicati obtinerent, servanda esset edicti an. 1695. dispositio, quod art. 41. statuit, ut curiæ, cum justitiæ consonum esse censuerint, ut ecclesiastici *ad cautelam* absolvantur, eos ad Archiepiscopos & Episcopos qui in ipsos processerint, vel ad horum, in Ecclesiæ ordine, superiores remittant, ut ab iisdem absolutionem percipiant.

Præter hanc absolutionem *ad cautelam*, quæ dicitur *judicialis*, adest alia quæ *extrajudicialis* appellatur, quæque in pœnitentiæ tribunali confertur his verbis: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, si quam incurristi, vel, in quantum possum, & tu indiges.* Hæc eadem a superiore conceditur in legitimis etiam quibusdam actis, ut cum id agitur, ut canonica electio fiat: *Absolvo vos & unumquemque vestrum ab omni vinculo excommunicationis, si quam incurristis, ad effectum hujus electionis duntaxat.* In bullis præterea, signaturis rescriptisque gratiarum Romanorum Pontificum, stili est absolutio hæc. Penes Episcopos quoque qui ordines conferunt, is usus obtinet, ut, ad omnem irregularitatem entevertendam, ordinandos *ad cautelam* absolvant. (*Cap. Apostolica, de Exceptionib.*)

ABSOLUTIO cum REINCIDENTIA, ea est quæ sub hac futuri conditione confertur. *Ego te absolvo a tali excommunicatione, hac conditione, ut, si non obedieris intra tale tempus, in eamdem excommunicationem eo ipso reincidas.* Occurrit ejus species in cap. *Eos qui, de Sent. Excomm. in* 6. duobus in casibus; primus est, cum excommunicatus versatur in mortis articulo, alter est, cum is, ob aliquod legitimum impedimentum, ad superiorem confugere nequit. Etiam sacerdos qui ab excommunicatione absolvandi potestatem non habet, in hac duplici facti specie absolvere potest; ea conditione, ut excommunicatus quem absolvit, suum ad superiorem se conferat, cum ei liberum fuerit, ut absolutionem ab ipso percipiat; quod ni fecerit, in censuram recidat. Si excommunicatus, censuræ simplicem absolutionem accipiens, læsis partibus se satis facturum promisit, nec fidem præstat, novo judicio opus est, ut in censuram recidat; & id quidem dicitur reinirusio, *reducere in sententiam excommunicationis.* (C. *Ad audientiam, de Offic. ordin.* Evellonius, *de Excomm. cap.* 35. *art.* 4.)

ABSOLUTIO solemnis & publica. *Quære* Reconciliatio.

ABSTINENTIA, carnis privatio quibusdam diebus. Ecclesia nihil S. Paulo contrarium præcepit, cum quorumdam ciborum usum certis quibusdam diebus prohibuit, non quod eos quidem tamquam immundos spectaret, sed quod reputaret ab iis cibis, quibusdam diebus, abstinentiam ad macerandum carnem conferre posse, inquiunt Coloniensis Concilii Patres, an. 1536. Hinc fit, ut canonum qui apostolis tribuuntur, quinquagesimus tertius depositionis pœnam in Episcopos clericosque pronuntiet qui per superstitionem a carnibus abstinent; & Aquisgranense Concilium, an. 816. in suis 63. & 65. canonibus eos renovet quos Ancyranum & Gangrense Concilia ediderunt, quorum primum clericos deponit qui a carnibus, tamquam exsecran-

crandas rati, abstinent, quos tamen macerationis causa ab iis abstinere finit; alterum vero eos communione privat qui, sine scrupulo, carne vescuntur. *Vide* QUADRAGESIMA, JEJUNIA, CARO.

ABUSUS, generatim, omnem depravationem significat quæ contra legitimum usum est, & quicquid contra leges est. Ergo abusus adest, quoties violantur decreta & canones in regno recepti, constitutiones Regiæ, ad res in ordinem redigendas aresta, Gallicanæ Ecclesiæ libertates, cumque spiritalis potestas temporalem, aut temporalis spiritalem attingit invaditque. *Vide* APPELLATIO TAMQUAM AB ABUSU.

ACCUSATIO, ACCUSATOR, ACCUSATUS. Nulla prorsus habebitur accusationum ratio, quæ per acta publica probari non poterunt; quique suos fratres falso accusaverint, communione privabuntur ad mortem usque. (Concilium Arelatense, an. 314. can. 13. & 14.)

Personæ quæ fama laborant, ad ecclesiasticos accusandos non admittentur. (Concilium Carthaginense, an. 390. can. 6.)

Episcopi qui aliquam accusationem in clericorum aut laicorum quempiam intentare voluerint, id facere nisi in synodo non poterunt. Concilium Carthaginense, an. 398. can. 29.) Idem Concilium, can. 96. accusatoris & accusati fidem & agendi rationem sedulo expendi vult.

Qui accusationem quam in clericum intentaverit, cum scilicet in fornicationem lapsum esse, per duos tresve testes probare non poterit, excommunicatione plectetur. (Concilium Bracarense, an. 572. canon. 8.)

Qui alios adducunt, ut falsa testimonia deferant, & perjuria perpetrent, communione privabuntur ad mortem usque; quique apud Principem innocentes accusant, deponentur, si clerici sunt, aut excommunicationi subdentur, si laici, quoad pœnitentiam egerint. (Concilium Matisconense, an. 582. aut 583. canon. 17. & 18.)

In servos interdictio, ne quam accusationem in quempiam intentent. (Concilium Remense, an. 630. can. 13.) Eidem prohibitioni subditur, quicunque infamia notatus est. (Concilium Francofurtiense, seu Francofordiense, an. 794. can. 36.)

Qui se synodo sisterint, ad quam delati fuerint, remittentur injudicati, si minus accusatores ad accusationem propugnandam accesserint. (Concilium Celichytense, an. 816. can. 6. Concilium Wormatiense, an. 868. can. 42.)

Eos quibus gradu conceduni, inferiores clerici non accusabunt; atque, ad Episcopum damnandum, septuaginta duobus testibus opus erit; ad presbyterum cardinalem quadraginta duobus; ad diaconum cardinalem, viginti sex; ad subdiaconum aliumve quemvis clericum, septem. (Concilium Moguntinum, an. 888. can. 12.)

Si de crimine suspectus accusatusque suum apud Episcopum presbyter fuerit, ter monebitur, ut agnoscat errorem suum, ejusque punitionem suscipiat, si reus est, aut jurejurando se purget. (Concilium Erfordiense, an. 932. can. 4.)

Qui de adulterio accusati sunt, publice se purgabunt. (Concilium Salegustadiense, seu Moguntinum, an. 1022. can. 14.)

Nulla recipietur, præsertim in Episcopos qui Ecclesiæ columnæ sunt, accusatio, nisi e juris formis secundum quas triplex est ob occulta crimina in quempiam agendi ratio; videlicet, accusatio, denuntiatio, inquisitio seu inspectio.

Accusationem antecedere debet inscriptio ex accusatoris parte; denuntiationem monitio, hoc est, ad charitatis leges exacta & personalis significatio; inquisitionem denique seu inspectionem publicus & diffamans rumor: *Sicut accusationem legitima* præcedere debet inscriptio, sic & denuntiationem charitativa admonitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire; illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Concilium Lateranense, an. 1215. cap. 8. *de Inquisitionibus*.)

Canon *Sacerdotes*, 2. q. 7. qui prohibebat, ne laici clericos accusarent, abrogatus fuit per canonem, Quia propter, 1. q. 7. In Gallia, accusatio non est concessa nisi Regis ministris in sæcularibus tribunalibus; in ecclesiasticis vero tribunalibus, promotoribus, ob crimina quæ afflictivam seu gravem pœnam merentur, quin publica crimina a cæteris distinguantur. Porro privati homines, suam ob civilem rem, quin pœnam persequantur, reos denuntiare non possunt.

Utriusque juris effatum est, eum qui criminis accusatus absolutusque fuit, de eo rursus accusari non posse: *Non bis in idem*, nisi collusio in priore judicio, vel in actis irregularitas extiterit, aut idem crimen accusatus patrare pergat, aut judex qui pronuntiavit, incompetens fuerit. (C. *In tantum*, *de Collusione detegenda*; c. 1. *de Pœnis*.)

Qui de aliquo crimine accusati sunt, non possunt, ante absolutionem, vel alios accusare, vel testimonium apud judicem ferre, vel ad ordines promoveri, vel eorum functiones obire quibus insigniti sunt, vel beneficia, siquidem graduati sunt, requirere aut nova obtinere; bene vero beneficia quæ possident, resignare, si crimen cujus accusati sunt, non est ex eorum numero, quæ efficiunt, ut ea vacent jure ipso. Possunt etiam, non solum ante damnationem, sed & post, atque appellatione pendente, se in ordinarii manu abdicare. Una excipitur facti species, in qua scilicet accusatum devolutarius, aut collator ordinarius præveneri & in causa posuerit. Ejusmodi est Gallicana jurisprudentia. (*Cap. 56. de Testib. & Attest. J. G. & cap. Omnipotens, de Accus.* Aud. Diarium, *tom. 4. lib. 9. cap. 18. p. 516. & seq.* Lovetius, *de Infirm. n. 376.* Rebuffus, *de pacif. Possess. n. 262.* Piales, *in Tractatu de Collat. t. 1. cap. 11.*)

ACEMETÆ, *seu* ACŒMETÆ monachi quidam erant Constantinopoli alibique instituti qui in Nestorii errores abierunt. Negabant dici posse *unum de Trinitate in sua carne passum esse*; quod in causa fuit, ut eos Joannes Papa II. in Concilio an. 532. Romæ celebrato damnaret. Dicebantur *Acemetæ*, a græco vocabulo quod eum significat qui *nec interdiu*, *nec noctu recubat*; non quod nunquam dormirent, sed quia semper eorum pars vigilabat, divinumque officium diu noctuque in Ecclesia concinebat. S. Alexander qui militare munus apud Theodosium imperatorem obierat, quique sub annum 430. naturæ debitum solvit, *Acemetarum*, seu *Vigilantium* fundator est.

ACEPHALUS, græca vox quæ errantem significat, cui caput nullum est. Tributum fuit id nominis, primo, clericis & monachis qui nec ullius Episcopi, nec ullius monastici superioris auctoritati suberant; secundo, iis qui in Ephesino Concilio nec Sanctum Cyrillum, nec Joannem Antiochenum sequi voluerunt; tertio, quibusdam hæreticis quinti sæculi, qui, cum Eutyche, duarum in Christo Domino naturarum distinctionem negabant, rejiciebantque Chalcedonense Concilium, propterea quod hanc hæresim damnaverat. Hæretici Acephali damnati fuere in Constantinopolitano Concilio, an. 518. in altero ejusdem urbis, an. 536. & in alio quod eodem anno Jerosolymis habitum fuit. Clerici Acephali damnati fuere in Concilio Aquisgranensi, an. 816. can. 101. in Ticinensi, an. 850. can. 19. & in Melphitano, an. 1089. can. 9.

ACOLYTHUS. *Vide* ORDINES MINORES.

ADMINISTRATIO BONORUM ECCLESIÆ. *Vide* BONA ECCLESIÆ.

ADMINISTRATIO RERUM SANCTARUM. *Vide* SIMONIA.

ADULTERIUM est feminæ conjugatæ cum alio quam proprio viro, aut hominis conjugati cum alia quam propria uxore, illicita conjunctio. Conjugati cum puella libera, soluta, aut vidua commercium non est adulterium, sed simplex stuprum, ex civili jure. Canonicum jus admittit adulterii divisionem in simplex & duplex; ut simplex quidem sit, cum ex personis duabus quæ illud perpetrant, una tantum conjugata est; duplex autem, cum utraque. Nos hoc loco pœnas laicis adulteris a Conciliis impositas exponere contenti erimus, ad verba *Concubinatus*, *Concubinarii*, remittentes eas, quas eadem in clericos adulteros decreverunt.

Qui se adulterii peccato obstrinxerunt, &, postquam in pœnitentia positi fuerunt, in illud relapsi sunt, non reconciliabuntur vel ad mortem. (Concilium Eliberitanum, an. 313. can. 7. & 47.)

Qui quæve semel tantum in adulterii peccatum inciderunt, agent pœnitentiæ annos quinque. (*Id. canon. 69.*)

Vir, suæ conjugis adulterii particeps, etiam ad mortem communione privabitur; at, si eam repudiaverit, post pœnitentiæ annos decem recipietur. (*Id. can. 70.*)

Qui adulterium patraverit, suamve conjugem illud patrare passus fuerit, pœnitentiam peraget ad annos septem. (Concil. Ancyranum, an. 314. can. 20. Concilium Wormatiense, an. 868. can. 44.)

Qui adulterium cum feminis conjugatis patrarunt, quique

quique eas post virorum mortem duxerunt, publicæ pœnitentiæ subdentur. (Concilium Meldense, an. 845. can. 59.)

Qui simul adulterium patrarunt, simul matrimonium inire, simul degere, ullumve simul commercium habere nunquam poterunt; si qua bona donaverit alter alteri, servabuntur ea filiis quos iidem ex hac adulterina conjunctione nati fuerint. (Concilium Triburiense seu Triburtinum, an. 895. can. 49.)

Adigentur adulteri, ut pœnitentiæ se subdant, iis ab Ecclesia separationis indicta pœna. (Concil. Coyacense, an. 1050. can. 4. Concil. Tolosanum, an. 1056. can. 12.)

Adulteri, dominicis diebus singulis inter missarum solemnia, excommunicati denuntiabuntur. (Concil. Bisterrense, an. 1246. can. 33. Concilium Nogatiolense, an. 1303. can. 14. & 15.)

Episcopo denuntiabuntur adulteri; ad eosque a pravo commercio educendos, Ecclesiæ censuræ adhibebuntur. (Concilium Ravennatense, an. 1311. can. 29. Concilium Vekloletanum, an. 1322. can. 2c. Concilium Andegavense, an. 1366. can. 30. Concilium Vaurense, an. 1368. can. 117.)

Conjugati qui concubinas publice retinent, excommunicationi subdentur; ac nisi se sine fraude sejunxerint, duobus ante mensibus quam morerentur, ecclesiastica sepultura privabuntur, quamvis ab excommunicatione absoluti essent. (Concilium Palentinum, an. 1388. can. 7. Concilium Andegavense seu Turonense, an. 1448. can. 10.) Non possent Ecclesiastici judices in Gallia, de adulterii crimine a laicis patrato cognoscere. *Vide* CONCUBINATUS, DIVORTIUM, IMPEDIMENTA MATRIMONII.

ADVOCATI sunt qui, requisitis qualitatibus prædit, postquam scilicet baccalaurei & licentiæ litteras in aliqua Juris Facultate obtinuerunt, & se, quod inde consequitur, immatriculandos, seu in album referendos curarunt, rei publicæ privatorumque hominum causas, seu disputantes, seu scripturas super iisdem edentes, seu per consilia partibus opem ferentes, sustentare ac defendere possunt. Advocati ergo præpositi sunt, ut publica & privata negotia tueantur. Sunt patroni causarum viduæ & orphani, potentis & debilis, divitis & pauperis; in eorumque veluti custodia ac tutela stant hominum honor, vita, fortuna, familiarum tranquillitas, urbium & provinciarum jura & privilegia.

Advocati, inquit Hericurtius, (Leges ecclesiast. pag. 136.) in suis disputationibus, qua maxima possunt perspicuitate, explicent, oportet, facti circumstantias quæ controversiæ decisioni inservire debent; explanent rationum momenta quæ eorum parti favent, & ad objecta respondeant; & ita quidem, ut ratiocinationum nitorem, appositam vim & soliditatem potius quam eloquentiæ flores & figuras, dicendique, ut ajunt, veneres quærant; illustranda judicum mens, non eorum animi permovendi. Advocati debent in primis injurias & objurgationes vitare; si causæ quam agunt, status eos molesti aliquid in adversam partem dicere cogit, id unum proponant, necesse est, quod necessarium fuerit, authenticisque monumentis firmatum.

Advocatus initio statim jurisjurandi quo se nullam causam quam malam putaverit, defensurum recepit, meminisse debet, &, quod inde consequens fit, sedulo expendere, an, quæ ei proponitur, justa sit, eamque sibi tum solum sumere, cum talem judicet. Quod si, postquam justam credidit, se deceptum prospicit, ab incepto desistere, suæque parti auctor esse debet, ut ne litem prosequatur, quia scilicet ipse sibi nihil aliud quam justitiam & veritatem proponere debet: *Veritas est oratoris virtus propria*; & quia, ut S. Bernardus ait in Epistola quam ad eos mittit quibus id honoris est, ut ante justitiæ thronum loquantur: *Apud judicium simpliciter dicere, Jurare est, ideoque leve mendacium iis imputatur ut grave perjurium; præcipue in his laudatur veritatis constantia*. Verum, ut cum hac inconcussa constantia veritatem dicat, ea probitate sit advocatus, oportet, quæ nulli prorsus discrimini cedat; adeoque debet esse *vir bonus*. Ex his principiis inferendum, restitutionis obligationi advocatum subesse: 1. Erga partem a quo stat, cum, per ignorantiam, aut negligentiam, aut animi pravitatem, in malam causam quam amisit, eamdem conjecit; 2. Erga partem adversam, si misere assecutus est, ut in causa esset, cur ea bonam quam ipse talem noverat, causam amitteret. Est etiam advocatus restitutioni & reparationi honoris obnoxius, pro circumstantiarum ratione, & prout postulaverit facti species, cum adversæ parti res injuriosas, infamiæ notam inurentes, & ab ejus causa alienas imposuit. Causam tamen vere dubiam advocatus aggredi potest, eam quidem ejusmodi esse clientem monens; ac, si forte malam sibi causam sumpsisset, in negotio difficillimo, supraque communem advocatorum captum posito, eamque bonam existimasset, cum omnem suæ mentis aciem, ut ejus justitiam perspiceret, intendisset, a peccato excusaretur; *Si autem ignoranter injustam causam defendis, putans esse justam, excusatur secundum modum quo ignorantia excusari potest*. (S. Thomas, 2. 2. *quæst. 71. art. 3. in Corp.*)

Lateranense generale Concilium, an. 1179. habitum, sub Alexandro III. in *cap. 1. 10. de Postulando*, vetat, ne clerici in sacris ordinibus constituti, aut beneficium possidentes, apud sæculares judices causam agant, nisi negotium eos ipsos, aut Ecclesiam, aut miseras denique personas spectet, quibus haud satis in bonis est, ut causidico stipendia solvant; *Clerici in subdiaconatu & supra, & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis ecclesiasticis sustententur, coram sæculari judice advocati in negotiis sæcularibus fieri non præsumant, nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis quæ proprias causas administrare non possunt*. Constitutionem hanc confirmarunt posteriora Concilia, & inter alia, Coyacense, an. 1238. & Valentinum in Delphinatu, an. 1248. ut proinde Mornacius, super lege *Placet*, ex Codice ducta, pronuntiaverit clericos, in sæcularibus curiis, advocatorum functionem obire non posse, præter quam pro se ipsis, pro sua ipsorum Ecclesia aut pro pauperibus, exceptis, inquit, Parisiensis Ecclesiæ canonicis, qui, *jure singulari ac privilegio*, hanc prærogativam obtinent.

Hæc Mornacii sententia consentanea est communi juri, & Galliarum usui contraria. Nulla nobis suppetit lex, apud Gallos quidem in usu posita quæ clericos vetet advocatos agere; & Romanorum Pontificum decreta quæ eos etiam juri civili studere prohibent, ibidem nequaquam servantur. Magistratus qui ecclesiastici sunt, in advocatorum album recepti fuere, antequam in magistratum ingrederentur; habemusque horum magistratuum plures qui partium causas egerunt. (Monumenta Cleri, tom. VII. pag. 263. & 264.)

Ergo interdictum late per titulum, *Ne clerici vel monachi sæcularibus negotiis se se immisceant*, in Gallis, ad religiosos redigitur. At, ex alia parte, sæculares curiæ contendunt clericos, in advocatorum functionibus delinquentes sæculari tantum judici subesse, nec ad ecclesiasticum remitti posse.

Gibertus animadvertit, (Institutio ecclesiastica & beneficialis, tom. 2. p. 419. & seq.) Gratiano in vivis agente, medio circiter decimo secundo sæculo, receptum usum approbatumque fuisse, ut clerici causas agerent, stipendiumque, antequam hoc officio fungerentur, exigere, aut, cum eo functi essent, accipere potuisse. Addit, tametsi prohibiti presbyteri sint, ne advocati apud sæcularem curiam disputantis functionem peragant, quin dispensationem obtinuerint, communi tamen jure nullam in eos censuram exstare, qui hanc prohibitionem violant. Sibi deinde opponit Burdigalensia Concilia duo, Rotecii seu Ruffecii habita, quorum primum excommunicationi, *ipso facto*, clericos beneficiarios subdit, qui advocatorum artem in sæculari curiis profitentur, nisi forte de iis ipsis, aut de Ecclesia, aut de pauperibus, aut de ipsorum propinquis agatur; alterum vero, quod an. 1526. habitum fuit, hanc censuram confirmat, exceptionemque ad omnes causas protrahit, quæ ad Ecclesias, quæcunque tandem eædem sint, ad ecclesiasticas personas & ad earum bona spectant, dummodo tamen id officii gratis agatur. Ad hanc oppositionem Gibertus respondit, eam censuram quæ videtur adhuc subsistere, quippe quam contrariis legibus revocatam, aut contrario usu abrogatam fuisse non constat, in Burdigalensi tantum provincia locum habere; cum canones qui eam ferunt, in hac solum provincia auctoritatem obtineant, nisi in cæteras recepti fuerint. Verum hi canones saltem probant, Episcoporum judicio, qui eos condiderunt, functionis advocati, in sæculari curia, exercitationem, in occasionibus bene multis, adeo ecclesiastici contrariam esse, ut digna sit quæ pronuntiatæ ipsæque sententiæ majore excommunicatione puniatur; nec solum presbyteros, ut in sæculari curia causas agant, dispensatione indigere, sed magis etiam rationum momentis ad purgandam firmandamque dispensationem hanc opus esse. Mirabitur fortasse quispiam, pergit porro Gibertus, presbyterum in sæculari curia, sine dispensatione, advocatum esse non posse, cum, absque dispensatione, sæcularem magistraturam exercere possit; eoque magis eumdem mirari subierit, quod perspiciet Lateranense Concilium ipsum quod in sæculari curia clericos advocati munus obire vetat, iis etiam prohibere, ne sæcularium Principum jurisdictionem exerceant, eorumque justi-

justitiarios ipsi se statuant; cum hoc discrimine, quod illud alteri prohibitioni interdictum ab ecclesiasticis functionibus addit, primæ autem prohibitioni nullam prorsus pœnam apponit; quod secutum est, an. 1248. Valentinum Concilium, e Narbonensi, Viennensi, Arelatensi, Aquisextiensi provinciis conflatum, ubi aderant *a latere* legati duo. Nimirum Concilium hoc clericos in sacris ordinibus constitutos, aut beneficia possidentes ullo, in sæculari curia, officio fungi vetat, ab officio & beneficio suspensionis indicta pœna. At hæc admiratio, quæcunque tandem eidem causa subesse videatur, desinere debet, siquidem animo reputetur præsto esse constantes probationes prohibitionem exercendi sæculares magistratus abrogatam esse; atque ejusmodi est indultum Parisiensis parlamenti magistratibus concessum, ut, suorum officiorum vi, sibi ipsis, cum clerici sunt, beneficia petere possint; cum contra nulla probatio suppetat, causas agendi, quoad presbyteros, prohibitionem abrogatam fuisse. Quoniam vero advocati functio in ecclesiasticis perinde atque in sæcularibus curiis nunc temporis exercetur, Van-Espenius (*Jur. Eccl. univ. tom. 2. p. 276.*) existimat eam clericali vocationi ne in ecclesiasticis quidem curiis congruere; ex quo fit, ut fere laici advocati sint qui in ecclesiasticis curiis ut in sæcularibus causas agunt.

Quod si quis dicat præcipuam rationem propter quam clerici prohibiti fuere advocati artem profiteri, æque contra magistraturam facere, quia nititur iis S. Pauli verbis: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*; respondetur bonum quod in Ecclesiam ac civile regimen ex eo derivatur, quod clerici in sæcularibus curiis magistraturam exercent, in causa fuisse, ut lex quæ id iis interdicebat, abrogaretur.

ADVOCATUS Ecclesiæ. *Vide* DEFENSOR ECCLESIÆ.

ÆDITUUS is est cui temporalium alicujus Ecclesiæ, aut parœciæ negotiorum administratio, fabricæque & clathrorum cura demandatur, *Æditimus* etiam, *Ædis curator & custos* dictus, atque in humili latinitate *Matricularius*; idem scilicet qui Æditus reddendæ rationi obnoxius appellatur. *Quære* FABRICA.

ÆTAS. Sumitur personæ ætas eb ejusdem nativitatis die, probaturque ex omnium recens natorum codicibus quos parochi in omnibus parœciis tenere debent.

ÆTAS requisita ad Tonsuram, ad Ordines minores, ad Subdiaconatum, ad Diaconatum, ad Presbyteratum, ad Episcopatum, ad Canonicatus, ad Parœcias, ad Capellas, ad religionis Vota, ad Abbatum itemque Abbatissarum Officium, ad Sponsalia, ad Matrimonium. *Vide* verba hæc, & articulum, *Ordo*.

ÆTATIS defectus. *Vide* DISPENSATIO, IRREGULARITAS.

AFFINITAS. *Vide* MATRIMONIUM, IMPEDIMENTA MATRIMONII.

AGAPE, græca vox quæ *dilectionem*, *amorem*, *charitatem mutuam* significat. Nuncupabantur Agapes ea charitatis convivia quæ simul primi Christiani in Ecclesiis agebant, in unionis argumentum, & in honorem ejus convivii quod, Eucharistiam instituens, Christus Dominus celebravit. Abusus qui irrepsit in hæc convivia, in causa fuit, ut ea primo quidem in Ecclesiis prohiberentur, ac deinde omnino supprimerentur.

In eos interdictio qui ad Agapes acciti fuer, ne qua earum fercula domum asportent, neve in Ecclesiis ejusmodi epulas agitent. (Concilium Laodicenum, an. 314. can. 27. & 28.)

Iis anathema qui Agapes aspernantur, quique iis cum cæteris interesse recusant. (Concilium Gangrense, intra annos 320. & 370. can. 11.)

Agapes conficiendi & in Ecclesiis comedendi prohibitio. (Concil. Carthaginense, an. 397. can. 30. Concilium in Trullo, an. 690. can. 74. Concil. Aquisgranense, an. 816. can. 80.)

Non amplius in præsentia supersunt nisi levia aliqua Agapum vestigia in nonnullis Ecclesiis, anni quibusdam diebus; ut Rotbomagi, ubi Paschatis die, ad missæ egressum, distribuitur fidelibus, per omnes parochiales Ecclesias, in media vel infima navis parte, crustulorum agape quorum magnitudo utramque manum exæquat.

AGAPETÆ. Nomen hoc a græco vocabulo *agape*, *amorem*, *dilectas* significat. Ita nuncupatæ, primis Ecclesiæ sæculis, virgines quæ cum ecclesiasticis se consociabant, ut iis deservirent, charitatis & pietatis causa; ex quo factum, ut *sorores adoptivæ* & *subintroductæ* appellarentur. Cum hæ societates quibus initio quidem nihil non sanctum inerat, degenerasset, eas Concilia proscripserunt. Videri potest inter alios Nicæni primi generalis Concilii canon tertius qui clericos vetat secum habere feminas, excepta matre, sororibus, cæterisque quæ nulli pravæ suspicioni subesse possunt. Nomen hoc idem *Agapetarum* tributum clericis qui eas virgines seu mulieres pias frequentabant, itemque Gnosticorum cuidam agmini quod quarto circiter labente sæculo subsistebat, quodque S. Hieronymus exhibet tamquam a feminis præsertim conflatum, quæ se junioribus hominibus addicebant, eosque docebant puris conscientiis nihil impuri esse.

AGGRAVATIO & REAGGRAVATIO, seu, gravioris pœnæ per censuram infligendæ comminatio. *Vide* EXCOMMUNICATIO, MONITORIUM.

ALBIGENSES, hæretici ita dicti ab urbe Albiga, in Occitania, ubi medio duodecimo sæculo prodierunt. „ Certum est (inquit Pluquetius, tomo primo Dictionarii Hæresum, *pag. 55.*) Manichæorum seu Catharorum sobolem veluti quamdam Albigenses fuisse; „ at eorum Manichæismus non is erat quem Manes „ disseminaverat. Ii ponebant, a Deo Luciferum suis „ cum Angelis editum fuisse; Luciferum in Deum in„ surrexisse; a cælo suis cum Angelis pulsum fuisse, „ & illinc ejectum condidisse visibilem mundum, su„ pra quem regnabat; Deum porro, ut ordinem resti„ tueret, edidisse secundum Filium qui Jesus Chri„ stus erat. “ Id nimirum in causa fuit, ut Albigenses etiam *Ariani* nuncuparentur. Est igitur omnino certum exploratumque Albigenses veri nominis Manichæos fuisse; testantur id coævi auctores omnes, quæque ex iis quæsita fuere, quorumque exemplar adhuc servatur, huic rei fidem faciunt. Homines hi, præter Manichæorum errores, Sacramentariorum deliramenta tenebant. Hos hæreticos damnarunt Concilia plura.

Prohibiti fideles, vel ob civilia negotia, cum Albigensibus commercii quicquam habere. Concilia Turonense, an. 1163. can. 4. Lateranense, an. 1179. canon. 27. Narbonense, an. 1207. Lateranense, an. 1215. can. 3. Narbonense, an. 1227. can. 17. Tolosanum, an. 1229. canon. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Narbonense, anno 1235.)

ALIENATIO Bonorum Ecclesiæ. *Vide* BONA ECCLESIÆ.

ALLELUJA; lætitiæ cantus cui significatio: *Laudate Dominum*. Non dicitur in mortuorum exequiis, nec pœnitentiæ tempore, ut in Quadragesima. (Concilium Toletanum, an. 633. can. 10.)

ALTARE, apud Christianos, est mensa cubica seu quadrata, Deo consecrata, elevata & ornata, ut super ea sacrum fiat, seu Missæ sacrificium celebretur. Nimirum in sanctæ Eucharistiæ memoriam, quæ super mensa a Christo Domino instituta fuit, mensæ formam Christifideles suis Altaribus tribuerunt. Persecutionum tempore, lignea erant Altaria, quin fixa essent, ut ab uno ad alium locum transferri possent; et, postquam Constantinus Ecclesiæ pacem attulit, Altaria e cujusque generis materie, ex auro, ex argento, ex marmore, ex iaspide, ex lapide confecta fuere. Erant hæc olim concava, ut arcæ quædam; & in iis cavitatibus seu vacuitatibus ponebantur Sanctorum reliquiæ, & eorumdam integra interdum corpora quæ conspici poterant per parva foramina quæ ad posteriorem Altaris partem, vel ad ejusdem latera relinquebantur; at Sanctorum exuviæ ipsæ super Altari non exponebantur; id enim nono tantum sæculo fieri cœpit; ibi non nisi Evangelium exponebatur.

Distinguuntur duorum generum Altaria, alia *fixa & stabilia*, alia *mobilia & manualia*.

Ad evitandas superstitiones, Episcopi destruent, quoad fieri poterit, Altaria quæ per agros superque viis, tamquam memoriæ Martyrum, erecta fuerint, nisi reapse alicujus Martyris corpus aut reliquiæ iisdem insint. Universim, nulla recipietur memoria seu capella, Martyris insignita nomine, quin certo constet ejus aut corpus aut reliquias aliquam ibidem existere, aut eum ibi versatum esse, aut eum locum possedisse, aut ibidem passum esse; rejicienturque omnino Altaria, sine certa probatione, e somniis vel e jactatis revelationibus condita. (V. Concilium Carthaginense, an. 398. can. 14.)

In omnibus Ecclesiis reliquiæ ponantur; nullamque consecrabunt Episcopi sine Martyrum exuviis, sub depositionis pœna. (II. Nicænum Concilium, an. 787. can. 7.)

Consecrabuntur Altaria, non solum unctione chrismatis, sed etiam Episcopi benedictione. (Concilium Agathense, an. 506. can. 14.)

Interdictio, ne Altaria, quin ex lapide sint, consecrentur: *Altaria, si non fuerint lapidea, chrismatis unctione non consecrentur*. (Concilium Epaonense, an. 517. can. 26.). Ubique locorum receptum est servatumque decretum hoc.

Interdictio, ne eadem die Missæ duæ super eodem Altari dicantur, aut super Altari Missa dicatur, ubi ea ipsa die Episcopus eam dixerit. (Concil. Antissiodorense, an. 578. can. 10.) *Quære* SANCTUARIUM.

Numero plura Concilia nitorem, munditiem & elegantiam commendant Altarium earumque rerum omnium quæ iis accedunt, aut eorumdem usui deserviunt. Satis fuerit hoc loco offerri Saltzburgensis, seu Salisburgensis Concilii, an. 1380. celebrati canonem septimum: *In plerisque Ecclesiis, mappæ, palla Altaris, corporalia, & alia vestimenta, ac vasa divino cultui deputata, tam inculta, tam immunda relinquuntur, ut interdum quibusdam sint horrori, contra statutum Concilii generalis* (Lateranensis Concilii scilicet, an. 1215. habiti, canon. 19.); *& licet alias super hic a Sedis apostolica legatis, & a prædecessoribus nostris satis utiliter provisum sit, nos volentes expressius providere, universis custodibus, sacristis, Ecclesiarum rectoribus præcipimus, quatenus supradicta per ipsos munda & nitida conserventur; alioquin ab officio suspendantur*. E pluribus in hanc rem Conciliorum canonibus quæ consequuntur, quæque in usu servari debent, hæc sunt.

I. Sine Altari nunquam celebrari potest; & Altare quidem debet esse lapideum, benedictum & sancto chrismate consecratum, ab Episcopo tantum. Sequitur hinc lethale peccatum fore, super Altari ligneo, aut super Altari quod lapideum quidem esset, non tamen ab Episcopo consecratum, Missam celebrari, quamvis etiam fideles Missa destituerentur, obligationis die, nisi ea in hunc modum celebraretur, quia scilicet Ecclesia super alio Altari, quam super Altari lapideo, benedicto consecratoque ab Episcopo Missam celebrari vetuit. (S. Thomas, part. 3. q. 83. art. 3. Pontas, verb. *Altare*.) Addi potest, cum Colletio, in Tractatu de SS. Mysteriis, cap. 8. n. 3. quamvis Altare, quemadmodum usui est in Christiana republica, non sit necessarium, ut ajunt, necessitate medii, ut sanctum Sacrificium offeratur, esse tamen necessarium necessitate præcepti, & præcepti quidem tam gravis, tamque exacti ad juris apicem, ut nullus unquam seu Episcopus seu Papa hac in re dispensare ausus fuerit.

II. E præsenti Ecclesiæ usu, necesse præterea est, ut in Altari quod diximus, reliquiæ sint; locus autem qui eas continet, appellatur *sepulcrum*; at id de consecrationis essentia non est; canon enim *Plaenit*, 26. *de Consecr. dist.* 1. ex Africano quodam, an. 423. habito Concilio ductus qui mandat, ut Altaria quibus non insunt exuviæ Martyrum, evertantur, haud is quidem usu receptus est; (Sotus, *in 4. dist. art.* 6.) solummodo, cum reliquiæ ibidem nullæ sunt, omittitur, ex veterum Missalium rubrica, Oratio, *Oramus te, Domine* &c. (Sylvester, *verb. Altare, quæst.* 2.) Pontasius, *verb. Altare*, se credere ait, cum D. *de Sainte-Beuve*, sententiam quæ reliquias tamquam non necessarias spectat, satis probabilem esse, ut citra peccatum in usum referri possit. Colletius cui plus quam memoratis auctoribus, similitatis inest, in suo Pontasiani Casuum conscientiæ Dictionarii Compendio, *se quidem* ait *non ausurum sequi sententiam hanc nisi in urgentissima necessitatis casibus*; & lectorem remittit ad suum de SS. Mysteriis Tractatum, *cap.* 8. *n.* 8. ubi (extra necessitatis casum, in quo deesset populo Missa, festo die) ait se non credere super Altari sine reliquiis celebrari posse, seu quia subest dubitandi locus, an id Ecclesia generalem saltem in modum sinat; seu quia quædam sunt quæ, quin essentialia sint, summo tamen jure præcepta sunt, atque ex hoc numero reliquiæ esse videntur; seu denique quia tum sane oporteret aut falsum dici, ut ex Oratione, *Oramus te* &c. supprimi verba hæc: *Per merita Sanctorum, quorum reliquiæ hic sunt*. Si quando ergo perspiceretur nullam in Altaris lapide reliquiam adesse, pergit Collatius, aut aliqua ibidem reliquiæ ponenda esset, si qua genuina suppeteret, aut, si res urgeret, imponendus veteri novus lapis, aut, si neutrum fieret, a celebratione abstinendum. Sane, prosequitur idem auctor, vetera nonnulla Missalia præcipiunt, ut omittantur ea verba, *Oramus te per merita Sanctorum, quorum reliquiæ hic sunt*, cum nullæ prorsus reliquiæ ibidem adsunt; at cætera omnia, multoque magis quæ deinceps prodiere, rubricam hanc expunxere, tamquam præsenti disciplinæ contrariam, disciplinæ, inquam, quæ legem facit, & eam quidem gravissimam, necessitatis exceptis fortasse casibus.

Non abs re fuerit animadverti Cardinalem Bonæ, *de Rebus Liturgicis*, usum in eo positum, ut in Altaris lapidibus reliquiæ ponantur, in ejus consecratione, ad eam consuetudinem referre quæ apud priorum temporum Christianos vigebat, ut, ad sanctorum mysteriorum celebrationem, in cœmeteria, supraque sepulcra Martyrum convenirent.

III. Altarium consecratio, in Libro Pontificali, præcipuo quodam titulo, Episcopo reservata est. Nihilominus, quoniam cæremonia hæc ecclesiastici tantum juris est, tam sancta Sedes simplicibus presbyteris missionariis in barbaris regionibus committere potest, & nonnunquam commisit; nec desunt auctores qui asserant, cum Giberto, Episcopos quoque posse simplicibus presbyteris eam facultatem tribuere, ut Altaria & calices consecrent. *Vide* CALIX.

Ergo super Altari celebrari non licet, quod a simplici, nec auctoritate munito presbytero consecratum fuerit.

IV. Nec magis licet super Altari sacrum fieri, quod an consecratum fuerit omnino, vel, an solum e puro putoque presbytero, cui deesset auctoritas, gravis subest dubitandi causa; idque secundum eam regulam ex canon. 18. *de Consecr. dist.* 1. ductam: *Ecclesia, vel Altaria quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur*.

V. Altare, seu stabile, seu manuale sit, suam consecrationem amittit; 1. per homicidium voluntarium; 2. per humani sanguinis effusionem lethali crimini obnoxiam; 3. per omnis generis voluntarias pollutiones, atque adeo per conjugalem actum. Altaribus fixis mobilibusque, præterea, consecrationis amittendæ rationes sunt, eorum cujusque peculiares & propriæ.

Eam amittit Altare fixum, 1. cum ejus mensa, quamvis integra remaneat, e basi seu pedibus quibus erat imposita, separatur; 2. cum hæc eadem mensa fracta est, seu rupta graviter, quia, in hujus modi Altaribus, non una & unica mensa consecratur, sed ea quidem ipsa, prout suæ basi innixa est, seu tota Altaris massa; & hanc ob causam Episcopus unctiones peragit ad juncturas quatuor quæ duas eas partes uniunt, ut unam tantum rem e duabus efficiat: (Innocentius III. *cap.* 3. *de Consecr. Eccles.*) *Altare vero in quo tabula cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, remota a stipite suo, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari*. At ejusmodi Altare consecrationem suam non amittit, seu cum prorsus integrum ab una ad aliam capellam transfertur; seu cum paries cui affixum erat, prolabitur; seu cum saxorum nonnulla quæ eidem erant basis loco, avelluntur, dummodo non sint ex eorum numero, quæ mensam proxime tangunt, & super quibus peracta est unctio, per quam e superis & inferis partibus morale quidpiam unum efficitur; quia scilicet, in iis omnibus casibus, Altaris forma semper essentialiter eadem est, & consecratio perdurat, quoad forma perstat. Quod si mensa non esset ad murum affixa pedibus quibus fulcitur, ab his quidem sejungi posset, quin ei benedictio adimeretur: tunc enim manuale tantum, et solito majus, Altare esset.

Jam vero Altare manuale seu mobile suam consecrationem amittit, cum ita fractum est, ut ejus pars nulla remaneat quæ satis apte hostiam & calicem continere possit, quia tunc ejus forma perit, itemque, necessariæ consecutionis vi, consecratio quæ ab eadem pendet. In ejus igitur usu persisti potest, cum reliqua post fracturam pars est satis magna, ut in ea poni hostia & calix possint, aut cum mutilatum est in extremis partibus quatuor, quia, licet consecratio in angulis fiat, eam tamen totum ipsum, suarum partium ratione, recipit. Idem dicendum, cum hoc Altare abstractum est e quadrato ligneo cui inseri consuevit, propterea quia quadratum aliud a sacri lapidis substantia est, & huic solum firmando inservit. Est tamen animadvertendum, Altaris lapidem, si medius rumperetur, consecrationem suam amissurum esse, tametsi pars utraque satis magna esset, ut calicem & hostiam continere posset. (Nugno, *in 3. part. S. Thomæ, q.* 83.)

VI. Cum Altare, quodcunque fuerit, suam consecrationem amisit, illud rursus consecrari aut benedici debet, perinde ac si nunquam in eo celebratum esset; nec consecratum est ob eam solum causam, quia presbyterorum quispiam in eo Missam dicit. (*Vide* CALIX.)

VII. Thiersius, in Dissertatione *de præcipuis Altaribus, cap.* 6. manualium Altarium usum ait octavo sæculo tantum cœpisse; ac, decimo tertio, impetrata fuisse a sancta Sede privilegia quorum vi hujusmodi Altaria adhiberentur, ut Missæ sacrificium ubique gentium & in locis divino cultui minime consecratis offerri posset. Honorius Papa III. qui sanctam Sedem

an. 1216.

an. 1216. conscendit, Fratribus Prædicatoribus Fratribusque Minoribus privilegium concessit, ut, etiam sine Episcoporum venia, super manualibus Altaribus celebrarent. Tridentinum Concilium (*in cap. 30. de Privilegiis.*) hæc omnia privilegia revocavit per decretum *De observandis & evitandis in celebratione Missæ*, *sess.* 22. Quicunque ergo super manuali Altari celebrare vult, ad Papam confugere necesse habet, ut ejusmodi facultatem obtineat; &, in Gallia non sufficit facultas hæc; sed præterea requiritur assensus Episcopi, in cujus diœcesi quispiam hoc privilegio uti vult.

VIII. Sanctorum reliquias super Altaribus exponendi usus nono tantum sæculo cœpit; antea, non nisi Evangelium in iisdem exponebatur. Imagines vero, candelabra, florum vasa ibidem ponendi mos decimo tantum sæculo, & serius fortasse, prodiit, quandoquidem Leo IV. qui an. 847. summus Pontifex electus fuit, nihil Altaribus impositum vult præstare thecas quibus Sanctorum exuviæ continentur, & quatuor Evangelia: (*Homilia de Cura pastoral. tom. 8. Concil. edit. Lab.*) *Super Altare nihil ponatur nisi capsa cum reliquiis Sanctorum, aut forte quatuor sancta Dei Evangelia.* Ibi nunc etiam nec pileus, nec galericulus, nec chirothecæ, nec sudariolum, nec ejusmodi quicquam, poni debent; abuteretur enim Altari Domini, illudque profanaret, quicunque eodem ita uteretur, afficeretque, ut illud rebus aliis quam quibus addictum est, quæque ad divinum cultum pertinent, inserviret. Initio quidem unum tantum & unicum in Ecclesiis singulis Altare fuit; at extitere in unaquaque Ecclesia quamprimum Altaria plura, quandoquidem S. Gregorius Magnus qui vivebat sexto sæculo, ad Palladium, Santonensem Episcopum scribens, numerat Altaria tredecim usque, quæ is Episcopus sua in Ecclesia erigenda curaverat.

ALTERNATIVA. *Vide* BENEFICIUM.

AMORTIZATIO. *Vide* MANUS-MORTUÆ.

ANATHEMA est græca vox quæ passim in sanctis Libris & in Conciliorum Canonibus usui est. In sacris codicibus, & e Judæorum consuetudine, vocabulum hoc rem maledictione, execratione, excidio, eversione, extinctione dignam significat. In Ecclesiæ stilo, atque e Conciliorum usu, anathema nihil est aliud quam excommunicatio major, seu ejusmodi excommunicationis aggravatio & reaggravatio, videlicet, pœna gravior, quæque, præter spiritualium bonorum privationem, interdicit publicarum rerum usum, atque adeo in cibo & potu societatis commercium. *Vide* EXCOMMUNICATIO.

ANCILLÆ Ecclesiasticorum. *Quære* SYNODI.

ANNATA propeie significat anni reditum. Annata, hoc sensu accepta, reditum complectitur quem primo anno beneficium affert, ut proinde qui eam percipit, reapse fruatur iis omnibus quæ ex eodem beneficio, per unius anni curriculum, derivantur. Papalis annata est paulo alia; ita nuncupatur summa quæ ob beneficia, Papæ solvitur. Summa hæc, licet olim ad horum beneficiorum annuum reditum exacta, non ei tamen hoc tempore æqualis est; eum superat aliquando, persæpe infra eum est, & rarius ad libellam cum eodem existit; ex quo fit, ut secundum Canonistas, ita nuncupetur annata, non quod omnem integri anni reditum complectatur, sed quia *pro anni fructuum ratione* solvitur.

D. de Marca, *De Concord.* L. VI. *c.* 10. & 11. & auctor Tractatus de Annatis, qui Amstelodami an. 1718. typis editus fuit, annatarum originem referunt ad quartum sæculum, & ad Antonini, metropolitani seu primatis Ephesini personam, qui ob ordinationem Episcoporum suæ provinciæ seu primatiæ, exigere summam cœpit quæ cujusque episcopatus proventui responderet. At papales annatas inter & taxam cui suæ ditionis Episcopus Antoninus subdebat; longum sane latumque discrimen interest. Personalis erat taxa hæc, Episcoporum personam scilicet afficiebat, propterea quod eos præsul hic collatæ ordinationis intuitu cuilibet taxabat; cum papales annatæ sint impositiones reales dictæ, quæ beneficia nimirum afficiunt; adeoque, si is cui novum beneficium confertur, non proinde novam ordinationem suscipit, ut cum Episcopus ab una ad aliam sedem transfertur, a solvenda secundi hujus beneficii annata immunis non est; ac si pluries, per anni spatium, beneficium vacare contigerit, nihilominus semel tantum annata solvitur; sin, eodem anno, qui ad aliquod beneficium replendum nominatus fuit, ad aliud migraverit, non amplius peioris annatæ solvendæ subest. Hæc omnia argumento sunt annatas onera esse ecclesiasticis non personis quidem, sed bonis imposita, earumque veram originem non in agendi ratione quam Ephesinus metropolitanus cum suæ provinciæ Episcopis, quoad eorum venalem ordinationem, iniit, bene vero in reservationibus quærendam esse, quas Episcopi ad beneficia nominantes edebant. Ecclesiastica bona omnia ad unamquamque Ecclesiam spectantia, ab initio sane, in Episcopi manu erant, a quo, prout unusquisque opus habebat, distribuebantur. Facta deinde est horum redituum partitio, ita scilicet, ut Ecclesiæ officiario cuique suus seorsim reditus esset quo suis ipse manibus fruebatur; ac reditus hic, ecclesiastico officio additus, *beneficii* nomine designatus fuit. Post hanc partitionem, Episcopi vacantia beneficia contulerunt, sibique, seu omnino, seu ex parte, ad tempus, eorumdem reditus reservarunt. Reservationes has, cum moderatæ erant & legitimis causis nitebantur, Concilia nequaquam damnarunt. Est hæc annata quædam Episcoporum dispositioni relicta; in eorumque primitiva potestate supra Ecclesiarum quibus præerant, bona omnia, germana annatarum origo, haud ægre, perspicitur. Subsecutis temporibus, a suorum tantum capitulorum consensu, annatas Episcopi concesserunt.

An. 1124. Stephanus Silvanectensis, Episcopus Parisiensis, & Dominæ Nostræ capitulum statuerunt, ut Religiosi S. Victoris gauderent anno primo cujusque præbendæ quam in cathedrali, & in S. Marcelli, S. Germani Antissiodorensis, S. Clodoaldi, S. Martini Campensis in Brigiensis saltu, Ecclesiis vacare contingeret; acta id appellant *annualia*; quod *annatarum* vocabulo cumulate respondet. (Dubois, *Hist. Eccl. Paris.* T. II. *pag.* 22. 23. Martenne, *Ampliss. Collect.* Tom. VI. *p.* 224. Annales S. Victoris.)

An. 1126. Episcopus Bellovacensis, omnes suæ cathedralis Ecclesiæ annatas Canonicis regularibus Ecclesiæ S. Quintini Bellovacensis, a capituli consensu, concessit; & 1135. Episcopus Ambianensis, cum Canonicorum regularium communitatem in sua episcopali urbe fundasset, eidem omnium suæ cathedralis & Sancti Acheuli collegiatæ Ecclesiæ beneficiorum annatas attribuit. (*Gall. Christ. T. II. p. 385. Spicil. T. XII. p.* 160.)

Cum vero annatas, sine ulla legitima causa, ad suum peculiare emolumentum Episcopi detorsissent, eas Concilia summique Pontifices proscripserunt; quod in causa fuit, ut, qui iisdem frui voluerunt, Romam confugere necesse haberent. Honorius III. qui an. 1216. Ecclesiam regebat, Tolosensi Episcopo primum beneficiorum annum, quæ in ejus diœcesi vacare contingeret, ad biennium, concessit. Archiepiscopus Cantuariensis, (Matthæus Parisius, ad 1240.) omnium suæ provinciæ beneficiorum annatas obtinuit; at Clemens V. importunis Anglicanorum Episcoporum supplicationibus defatigatus, sibimet ipsi, ad duos treisve annos, omnes annatas quas iidem ab eo petebant, reservavit; „ superior enim, ajebat, poterit sane, si valit, privi„ legio frui, quod inferior sollicitat. “ Atque hæc genuina papalium annatarum origo est, quandoquidem hac primum vice factum est, ut Papa beneficiorum totius regni primos fructus sibi tribueret. Viennense generale Concilium quod an. 1311. celebratum fuit, cuique præfuit Clemens V. annatas ita reliquit; ut ab hoc Papa statutæ fuerant. Hujus successor, Joannes XXII. eas, (*Raynald.* an. 1317. *num.* 49.) super omnibus Angliæ & Hiberniæ beneficiis instituit. Biennio post, idem Papa annatarum reservationem ad omnes Christiani orbis regiones protendit; excepit tamen magna beneficia, hoc est, Episcopatus & Abbatias, ac reservationis tempus ad tres annatas redegit. Post hunc Papam ad magni schismatis initium usque, Romana curia in annatarum perceptione se admodum moderatum in modum gessit; at statim ab Urbani VI. & Clementis VII. electione, eædem magna incrementa sumpserunt. An. 1390. & an. 1399. Bonifacius IX. in Urbani VI. locum suffectus, omnibus suæ obedientiæ Archiepiscopatibus & Episcopatibus annatas imposuit; quod efficit, ut eum bene multi tamquam annatarum quas *consistoriales* dicimus, institutorem spectent, quemadmodum earum quæ secundi generis beneficia afficiunt, Joannem XXII. auctorem putant. At Clemens V. utrarumque exemplum præbuit. Id certum est, Bonifacii IX. tempore, annatas crebriores, ampliores severioresque evasisse. In Constantiensi, Basileensi ac Tridentino Conciliis, super annatis magnopere disputatum. Eas Basileense Concilium damnavit; hujusque Concilii decretum suscepit Pragmatica sanctio; at Concordatum annatas restituit; implicitis saltem verbis, dum quinquagesimam quotam de valoris expressione regulam, annatarum occasione inductam firmavit. Disputatur adhuc super argumento hoc, alia

anna-

annatas tamquam illicitas & simoniacas spectantibus, aliis permissas esse contendentibus. Asseruntur in medium pro priore sententia Cardinalis de Alliaco, Gersonius, Duarenius, Du-Moulinius, Launojus; & pro posteriore, D. de Marca, Fegnanus, Cabassutius, Natalis Alexander, &c. Nos quidem rationum momenta quæ utrinque stant, proferemus.

Rationum contra Annatas momenta.

1. Concilium Ephesinum; an. 401. S. Joanne Chrysostomo præside, celebratum annatas damnavit, agendi rationem damnans quam Antoninus Ephesinus inierat, Episcoposque deponens quos is ordinaverat.

2. S. Gregorius Papa, in Concilio quod an. 595. habuit, annatas & ipse damnavit, eos damnans qui non solum ob ordinationes, verum etiam ob Pallium & ob ordinationis litteras, aliquid exigerent aut darent, vel id impendenti specie ad monasteria aut hospitalia erigenda.

3. Concilium Basileense, an. 1431. in duodecima & in vicesima prima sessionibus, annatas damnavit.

4. Annatas damnarunt Christianissimi Reges, Carolus VI. Carolus VII. Ludovicus XI. Franciscus I. Henricus II. Carolus IX. Clerus Gallicanus, Gersonius, Parisiensis Facultatis cancellarius, & universa facultas ipsa.

5. Annatæ sunt simoniacæ, aut saltem injustæ. Simoniacæ quidem sunt, si id contenditur, ut beneficii collatio, vel beneficia plura possidendi facultas & dispensatio vendatur. Sunt autem saltem injustæ, siquidem exiguntur, tamquam necessaria subventio, ut Romanæ curiæ sustentatio comparetur; tum enim expectandum esset, dum suorum beneficiorum reditum titulares perceperint, non autem retinendæ eorum bullæ, quoad annatam iidem solverint.

6. Annatas nullum omnino Concilium approbavit.

7. Si Episcopus ab ecclesiastico cui beneficium confert, sibi ab eo unius anni reditum peteret, ejusque secretarius provisiones retineret, quoad novus beneficiarius fecisset Episcopi petitioni satis, licet id fieret subventionis in modum & paupertatis titulo, Episcopus hic beneficium vendere censeretur; idemque dicendum de dispensationibus quas idem non nisi numerata pecunia concederet. Nullum prorsus inter hanc duplicem facti speciem ex una parte, & annaterum exactionem ex altera discrimen est.

8. Dubium saltem est, an licitæ annatæ sint; jam vero, in re dubia, standum est e tutiore parte quæ in eo est posita, ut eædem & in theoria & in praxi damnentur.

Pro Annatis rationum momenta.

1. Lex vetus, ut constat ex Numerorum decimo octavo capite, præcipiebat, ut magno Sacerdoti decimarum pars decima solveretur. Quidni Papæ qui supremus in nova lege Sacerdos est, decimarum loco, liceat annatas solvi. (Prosper Fagnanus. *Commeat. in I. Part. Libri V. Decret. ad Tit.* Ne Prælati vices suas, *& ad cap.* Præterea.

2. Solvuntur decimæ pastoribus quibus imposita est animarum cura; eædem ergo totius fidelis gregis primo Pastori solvi possunt.

3. Ecclesia universa non conficit nisi mysticum corpus cujus visibile & ministeriale caput Papa est, cujusque membra peculiares Ecclesiæ sunt. Est ergo justitiæ consonum, ut hæ singulæ Ecclesiæ ad capitis Ecclesiæ universæ sustentationem contribuant, annatarum ope.

4. Cathedrales & abbatiales Ecclesiæ fundatæ non fuere sine interventione auctoritatis Ecclesiæ Romanæ quæ, hanc ob causam, appellatur *omnium Ecclesiarum Mater*; jam vero visibilis Sponsus itemque Pater & Doctor ejus Ecclesiæ cæterarumque omnium Papa est. Non ergo minus justitiæ congruit, ut spiritales filii suo spiritali communi patri necessaria subsidia suppeditent, quem ut ea carnales filii suo naturali patri comparent; atque huic sane usui addictæ annatæ fuæt, quas Papa recipit temporalium subsidiorum titulo, quibus indiget, suam ut ditionem suamque dignitatem sustentet.

5. Annatæ non minus quam ecclesiasticæ pensiones licitæ sunt; idque eo est verius, quod annatæ, cum semel tantum, beneficiorum provisionis anno primo, percipiantur, haud eæ quidem perpetuum onus afferunt, nec efficiunt, ut beneficia, *cum diminutione* conferantur, contra dispositionem juris canonici quod statuit: *Ut ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.*

6. Non minus etiam permissæ annatæ sunt quam deportus, ut vocant, jus quod, in quibusdam diœcesibus, primi vacantium Ecclesiarum anni fructus Episcopis aut archidiaconis tribuit, quoniam multo plura sunt onera Papæ quam Episcopo vel archidiacono sustinenda.

7. Temporalibus Principibus tributa solvuntur, in argumentum universi eorum dominii curarumque, quae de suis ipsis subditis sumunt. Ob eandem igitur causam, universæ Ecclesiæ capiti subsidia debentur, tum ut auctoritatis quæ eidem in Ecclesia suppetit, amplitudo significetur, tum ut ad eam, qua par est, ratione regendam, & ad omnia quibus ei opus est, suppeditanda comparetur.

8. Ex cap. *Si propter*, tit. *de Rescriptis*, *in* 6. itemque ex cap. *Præsenti*, tit. *de Officio ordinarii*, fabricæ, Episcopo aliæve personæ reservari possunt unius aut plurium annorum beneficii fructus, apostolici privilegii, consuetudinis, aut peculiaris statuti vi, ad Episcopi solvenda debita, aliava æqua de causa. Potest igitur Papa, potiore jure, primi anni beneficiorum fructus reservare, tum ut ipse sibi, tum ut Ecclesiæ universim prospiciat.

9. Joannes Grammaticus, in Aristotelis *Metaphys.* 1. memoriæ prodit fuisse apud Ethnicos in more positum, ut inferiores sacerdotes, cum primum in sacerdotium ingrediabantur, suorum redituum dimidium magno sacerdoti tribuerent; quod probat, ex jure gentium rectaque ratione, subsidium quodcumque, seu decimam, seu annatam, seu denique alterius generis oblationem summo religionis Pontifici solvi debere.

10. Nituntur annatæ consuetudine consensuque totius Ecclesiæ; bullis summorum pontificum, Joannis XXII. Bonifacii IX. Pii II. Pauli II. Clementis VII. Julii III. Pauli IV. Pii V. & Sixti V. Episcoporum & Principum concessione; quamobrem, inquit D. de Marca *De Concord. L. VI. c.* 10. *num.* 6. „ nihil est, quod ad veterem disciplinæ severitatem, „ quoad annatas, animum referre velimus; eas enim, „ *subventionis* titulo, percipiendi mos ab omni simo„ niæ suspicione liberat; easdemque exigendi ratio, „ retentis bullis, nihil amplius habet in præsentia quod „ offendat, quia præsules & Principes in id consense„ runt; quia cum hoc subsidium in titulum *subven*„ *tionis* abierit, in ratione qua ejus solutio perficitur, „ simoniæ locus esse non potest; quia denique Galli„ cana Ecclesia in deploranda perturbatione versaretur, „ si omnes episcoporum promotiones essent simonia„ cæ; consequens enim fieret Papam irregularem, „ omnesque Episcopos a suis functionibus suspensos „ esse. “

11. Annatas non damnavit Ephesina synodus, Antonini, ephesinæ urbis primatis seu metropolitani consilium damnans, quoniam quod is ab episcopis exigebat, ut eos consecraret, non annata quidem erat, sed taxa & exactio quibus eosdem subdebat. Idem de ejusmodi usibus omnibus qui in Occidentis Ecclesias & in Romanam curiam irrepserunt; eos damnarunt Concilia summique Pontifices; semperque licuit de iisdem conqueri.

12. S. Gregorius, eumque consecuti pontifices non magis & ipsi annatas damnarunt, damnandis exactionibus quæ ob Pallium, ob ordinationes vel ordinationis litteras peragebantur. Exactiones hæ veram sacrarum rerum venditionem, & quod inde consequitur, veram simoniam continebant; cum annatæ nihil sit aliud quam subsidium necessarium, non personis, sed beneficiis impositum.

13. Vehementer agitata fuit, in utramque partem, in Constantiensi Concilio, de annatis quæstio; at eadem remansit in medio, nihilque contra pronuntiavit concilium; Immo vero summus Pontifex Martinus V. in sessione 43. cum Concilii approbatione declaravit Papam decimas & alia onera; ob Ecclesiæ generale bonum, e Cardinalium Episcoporumque consensu, universo clero imponendi jure pollere. Porro Basileense Concilium edidit super annatis decreta duo, unum in duodecima, & in vicesima prima sessionibus alterum. Primum his verbis conceptum est: *Summum Pontificem hæc sancta synodus exhortatur, ut, cum speculum & normam omnis sanctitatis & munditiæ esse debeat, pro confirmatione eorum electionum quas ad eum deferri contigerit, nihil penitus exigat aut recipiat . . . pro oneribus autem quæ ipsum pro regimine universalis Ecclesiæ subire oportet, proque sustentatione* S. R. E. *Cardinalium, & aliorum necessariorum officialium, hoc sacrum Concilium ante suî dissolutionem omnino debite & congruenter provideat. Quod si contingat aliquam circa hæc provisionem non fieri, tunc illæ Ecclesiæ & beneficia quæ usque nunc ex novi prælati assumptione certam taxam solverint, deinceps*

inceps

incept medietatem hujusmodi taxa per annum post adeptam pacificam possessionem solvere in partibus teneantur, durante hujusmodi provisione, donec Papa & cardinalium sustentationi fuerit aliter provisum. Per hoc eadem sancta synodus non intendit in aliquo præjudicare sanctæ Romanæ & universali Ecclesiæ, nec ulteri cuicunque.

Decretum alterum ejusmodi est: *In nomine Spiritus sancti Paracleti, statuit hæc sancta synodus, quod tam in curia Romana, quam alibi, pro fon in confirmatione electionum, admissione postulacionum, præsentatione, provisione, collatione, dispensatione, electione, postulatione, præsentacione cum a laicis facienda, institutione, installatione & investitura, de Ecclesiis etiam cathedralibus & metropolitanis, monasteriis, dignitatibus, Beneficiis, officiisque ecclesiasticis quibuscunque, nec non ordinibus sacris, & benedictione ac pallio, de cætero nihil penitus ante vel post exigatur, ratione litterarum, bullæ, sigilli, annatarum, communium & minutorum servitiorum, primorum fructuum, deportuum, aut sub quocunque alio titulo, colore, vel nomine, prætextu cujusvis consuetudinis, privilegii, vel statuti, aut alia quavis causa vel occasione, directe vel indirecte, solum scriptoribus, abbreviatoribusque & registratoribus litterarum solvenda. Huic autem sacro canoni si quis exigendo, dando vel promittendo, contraire præsumpserit, pœnam incurrat adversus simoniacos inflictam, & in ipsis dignitatibus ac beneficiis taliter obtentis nullum jus aut titulum acquirat. Obligationes quoque, promissiones & censuræ, ac mandata, & quicquid in præjudicium decreti hujus saluberrimi fieri contingat, nullas obtinere vires, atque irrita censeatur. Et si (quod absit) Romanus Pontifex qui præ cæteris universalium Conciliorum exequi & custodire canones debet, adversus hanc sanctionem aliquid faciendo Ecclesiam scandalizet, generali Concilio deferatur. Cæteri vero pro modo culpæ, juxta canonicas sanctiones, per suos superiores puniantur.*

Quamvis hæc duo decreta, & præsertim secundum, prima fronte, in annatas definitiva videantur, si tamen expendantur, spectenturque propius, dici possunt non eas absolute in se ipsis, sed solum quoad eas percipiendi rationem, & quoad conditiones quasdam damnare. etenim, 1. Decimæ secundæ sessionis decretum enuntiat fore, ut Romanæ curiæ necessitatibus Concilium provideat. quod si minus, antequam separetur, perfecerit, beneficiarii e quibus hactenus in annatas solutæ taxæ, pergant earumdem dimidium, anno post initam possessionem solvere; Concilium ergo per hoc decretum, nedum annatas damnevit, sed potius eas approbavit, duabus appositis conditionibus, scilicet, ut non nisi dimidia earum pars, & hæc ipsa post annum ab inita possessione tantummodo solveretur.

2. Super vicesimæ primæ sessionis decreto veniunt animadvertenda quatuor. Primum est, ut decretum hoc cum eo concilietur, quod in duodecima sessione legitur, pro certo habendum esse, annatas ab eo non damnari, nisi ea conditione, ut Romanæ curiæ necessitatibus, alia ratione, provideatur. Alterum est, decretum non pronuntiare in annatis ipsis simoniam contineri, sed satis habere pœnas in simoniacos latas iis minitari, qui deinceps hoc subsidium exigerent, retentis bullis. Tertium est, decretum hoc in Gallia servatum non fuisse, quandoquidem annatæ deportusque, saltem quoad Ecclesias plures, in ea perstiterunt. Quartum est, Basileense Concilium non improbasse annatas ipsas, sed eas exigendi rationem solummodo, quoniam statuit justitiæ congruere, ut Romanæ curiæ necessitatibus provideretur.

14. Edicta a regibus Christianissimis in annatas edita, eorumdemque ad Romanam curiam per Oratores delatæ, quod eas, querelæ spectare non possunt annatas, pro ut in præsentia se habeat, sed solum pro ut olim se habebant, tam quoad earum multiplicationem, quam quoad enormes abusus excessusque qui in earundem exactione perpetrebantur. Extorquebantur ad triennium usque annatæ super omnium generum beneficiis; quod titulares ad mendicitatem redigebat. Romanæ curiæ ministri occupabant mobilia & immobilia Episcoporum & abbatum defunctorum bona, aliasque ejusmodi innumeras exactiones patrabant, quæ impediebant, ne Ecclesiæ repararentur, ne divina officia celebrarentur, ne pauperes alerentur, &c. Hæc præter modum acta, atque adeo contra jus fasque, merito Galli Reges damnabant, non autem annatas ipsas, ut ex edictorum mandatorumque quæ in id edidere, vi & ratione perspicuum fit.

De clero Gallicano, de Parisiensi Facultate, de Gersone, ejusdem Facultatis cancellario, deque regni academiis cæteris idem judicium ferendum est. Si quando annatas sine enormi simonia exigi non posse deciderunt, ita pronuntiarunt, facta solum hypothesi, eas per vim exigi, invitis primipilibus & prælatis, aut electionis, præsentationis, confirmationis causa, non autem tamquam purum putumque subsidium, & quidem utriusque potestatis consensu nixum. De annatis ergo perinde ac de investituris dicendum est. Sunt ambæ licitæ vel illicitæ, pro varia ratione qua nimirum spectari possunt. Si enim tribuatur investituris notio hæc, ut sæculares Principes divinam & spiritalem auctoritatem Episcopis conferant, dum iis pastoralem baculum & annulum tradunt, illicitæ sunt, atque hac, non alia significatione eas, tamquam sacrilega & impie molimina, summi Pontifices & Concilia damnerunt. Si contra, eædem spectentur tamquam simplex feudorum bonorumque temporalium concessio, licitæ sunt, easque hac ratione sumptas haud Ecclesia damnevit. In eumdem modum regni clerus & universitates damnerunt annatas quas nempe tamquam exactiones, invitis Regibus & Episcopis, ob electionum & ad beneficia præsentationum confirmationem, violenter extortas spectarunt; innoxias vero judicarunt, cum eas spectarunt tamquam subsidia, consentientibus Principibus & prælatis, Romanæ curiæ concesse.

15. Ergo annatæ nec simoniacæ sunt, nec injustæ. Simoniacæ omnino non sunt, quia non exiguntur tamquam pretium collationis beneficiorum, aut dispensationis ad plura simul beneficia possidenda, sed tamquam subsidium communi fidelium patri necessarium ad ferenda onera quæ ejusdem gradui addicta sunt. Non sunt injustæ, quoniam bullæ retinentur, quoad titulares suorum beneficiorum annatam solverint, quia Principes & prælati huic ejus exigendæ rationi assensum præbuerunt, & quia cum hoc subsidium, necessariæ *subventionis* titulo, progressum fuerit, nimiæ difficultates ad ejus perceptionem obtinendam occurrerent, siquidem expectandum esset, dum titulares suorum beneficiorum possessionem inirent.

16. Annatæ a Conciliis pluribus etiam generalibus, saltem tacita, approbatæ fuere. Cum annatarum negotium in Viennensi generali Concilio cui præfuit Clemens Papa V. an. 1311. in deliberatione positum fuisset, quemadmodum testatur Joannes Andreas, (*in cap. inter cæter. de Offic. ordin. Lib. I. Decretal.*) inter jurisconsultos apprime celebris, Concilium hoc, post maturam consultationem, annatas ita reliquit, ut se habebant. Se perinde gessere Concilia Constantiense & Tridentinum; cumque Cardinalis de Lotharingia huic posteriori Concilio sua super annatis de reformatione consilia proposuisset, eum legati monueruet hanc impositionem a Galliarum oratore ipso (præside Du-Ferrier, a Carolo IX. Romam misso) tamquam legitimam agnitam fuisse; qua super re Cardinalis, absque ulla verborum circuitione, respondit id verum esse. (Pallavicinus, *Hist. Concil. Trident. Lib. XIX. cap. 2, num. 4.*)

17. Docent communiter canonistæ Episcopum etiamnum posse suæ diœceseos beneficiis annatam imponere, dummodo id faciat e consensu capituli quod universum diœceseos clerum quoad caput hoc repræsentat, & ob aliquam gravam causam, cujusmodi est Ecclesiæ fabrica. (Layman *Jus canonic. Tom. II. p. 159.*) Si ergo Episcopus, ob hanc aliamve ejusmodi causam, hoc jure quod ejus dignitati addictum est, uteretur, non proinde beneficia vendere censeretur, quamvis eorum provisiones secreterius ad annatæ solutionem usque retineret, quia retentio hæc provisionibus ipsis & collationi beneficiorum extrinsece posteriorque est, cum collatio & provisio ante retentionem perfectæ consummatæque sint. Quid ergo facere censeretur Episcopus, tum quoque, cum ei qui a secretis eidem est, in mandatis daret, ut beneficiorum provisiones ad usque annatæ solutionem retineret? Censeretur promptum & efficax adjumentum impendere, sue ut jure contra beneficiariorum pravam voluntatem in tuto poneret, qui possent ei fucum facere, cum semel fuerunt beneficiorum tranquilli possessores essent; ejusmodi totum esset, in hac hypothesi, prælati crimen. Haud magis reus Papa est, quam esset prælatus hic, cum bullas retineri jubet ad earum solutionem usque, quæ super omnibus beneficiis quorum provisiones confert, eidem debentur; adeoque nihil vetat, quin admittantur papales inter & episcopales annatas parites, quæ rationem septimam conficit quæ contra papales annatas affertur.

18. Dubium saltem est, an papales annatæ licitæ sint; quod satis est, ut ab iis abstinari, easque damnari necesse sit, quoniam, in re dubia, tutius ineundum consilium est. Affertur hæc in annatas postrema ratio cui tamen ipsi non plus soliditatis quam cæteris inest, quia jam hoc tempore demonstratum est annatas, titulo *subventionis* cui sacerdotium & imperium auctoritatem

tatem

tatem tribuit, permiſſas eſſe. Non ergo amplius dubia res eſt, concludendumque cum Fleurio, tom. 2. Inſtitutionis ad Jus Eccleſiaſticum, pag. 108. editionis an. 1763. in hunc modum: „ Nulla occurrit ſimonia in accipiendis atque adeo apud judicem exigendis retributionibus quæ Eccleſiæ publico uſu, conſtitutionibus legibuſque recentioribus firmatæ ſunt, tametſi fortaſſe earum origo haud culpa vacaverit; dummodo eorum mens qui utuntur hoc jure, pura ſit, iidemque nihil aliud propoſitum habeant, quam ut ſuis ipſorum temporalibus neceſſitatibus conſulant. Per hoc ſane principium in tuto poni poſſunt annatæ, & quicquid ob beneficiorum proviſiones Romæ ſolvitur; eſt hæc contributio veluti quædam quam ſibi univerſa Eccleſia ad primæ ſedis ſuſtentationem impoſuit. Idem, ratione habita, dicendum eſt de jure deportus, quod nonnulli Epiſcopi ſumunt, de tabularii & ſecretariatus juribus quæ, ſi modica ſunt, per conſuetudinem firmari poſſunt. " Videri poteſt, ſuper annatis, Diſſertatio quæ extat ad paginam 562. tomi octavi, *in fol.* Hiſtoriæ eccleſiaſticæ P. Alexandri, & Sermo P. Bertherii, qui ad tomi decimi quinti Hiſtoriæ Eccleſiæ Gallicanæ frontem eſt.

In Galliæ mos eſt, ut ibidem non ſolvatur annata niſi ob beneficia conſiſtorialia, cujuſmodi ſunt prioratus; abbatiæ, epiſcopatus & archiepiſcopatus, ex taxa quæ in Cameræ apoſtolicæ libris exiſtit. Quod ad beneficia cætera, atque adeo ad virginum abbatias attinet, annata non ſolvitur, fructuſque non exprimuntur niſi ad valorem ducatorum viginti quatuor, ſecundum hanc ſtili formulam: *Cujus fructus & reditus anni non excedunt 24. ducatos auri de camera ſecundum communem æſtimationem.* Ita quidem valor ad ducatos viginti quatuor redactus eſt, quia Gregorius XII. beneficia quorum annuus reditus non excedit ducatos viginti quatuor, ab annata liberavit.

ANNULUS. Antiquiſſimus eſt annulorum uſus. Hebræi & Romani ſolebant annulum dare, qui arrhæ ſeu pignoris loco eſſet in tractatibus & contractibus quos invicem tranſigebant, quemadmodum Baronius, ad annum 57. ſecundum Geneſeos & Plinii hiſtoriam, animadvertit. Vulgo etiam Romæ annuli geſtabantur; at, deinceps, pleraque virorum feminarumque id ornamenti reliquere ſponſis quæ illud ab iis accipiebant quibus nupturæ erant. Hunc annuli poſtremum uſum, quoad ſponſas, Eccleſia adoptavit; & id ipſum voluit cæremoniam eſſe, quæ matrimonii celebrationem comitatur, quæque tamquam unionis ſponſorum duorum, & conjugalis eorumdem fidei ſymbolum ſpectari debet. Hac de re loquitur Tertullianus, in Apologetici capite ſexto; & Clemens Alexandrinus, in Pædagogi libro tertio, *cap.* 11. Primis Eccleſiæ ſeculis, Chriſtifideles crucis ſignum, tamquam amoris & concordiæ hieroglyphicum, imprimere conſueverant.

Id imitati quod inter Chriſtianos in matrimonii cæremoniis fit, Epiſcopi ſpirituale quoddam ſua cum Eccleſia matrimonium contrahentes, in conſecratione annulum ab Epiſcopo conſecrante benedictum accipiunt, qui eum in ipſorum dexteræ manus annulari digito ponit, loquens: *Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum, quatenus ſponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiam, intemeratâ fide ornatus illibate cuſtodias.*

Toletanum Concilium quartum inter Epiſcoporum ornamenta annulum numerat. (Concilium Toletanum, an. 633. can. 28.)

Annulos, ſandalia, chirothecas, Epiſcoporum inſtar, gall... prohibentur abbates, niſi in id a Romana ſede privilegiis inſtructi ſint. (Concilium Pictavienſe, an. 1100. can. 6.)

In clericos interdictio, ne annulos ferant. (Concilium Lateranenſe, an. 1215. can. 16.)

Eadem in monachos prohibitio. (Concil. Oxonienſe, an. 1222. can. 38.)

Eadem in omnem clericum lata lex, qui Epiſcopo inferior eſt. (Concilium Budenſe, an. 1279. can. 4.)

Alcuinus, Amalarius, & Rabanus Maurus nullam epiſcopalis annuli mentionem faciunt; quod credendi locum præbet eum ſerius in Gallia & Germania, quam in cæteris Occidentis regionibus agnitum fuiſſe. Penes Epiſcopos Græcos, nullus adhuc, ut ait P. Goar, in ſuo Euchologio, uſus annuli eſt.

APOLLINARISTÆ, diſcipuli Apollinarii, Epiſcopi Laodiceni, quarto ſeculo. Putabant Chriſtum Dominum, in incarnatione, humanum quidem corpus ſumpſiſſe, non autem humanam animam, ſaltem humanam animam cui ſe Verbum unierat, non intelligentiam, ſed ſenſitivam animam fuiſſe, quæ nec ratione, nec intellectu prædita erat. Apollinariſtæ damnati fuere in Conciliis, Alexandrino, an. 362. Romano, an. 369. Conſtantinopolitano, an. 381. & in Romano, an. 649.

APOSTASIA, APOSTATA. Appellatur *apoſtata* Chriſtianus qui veram religionem omnino aut ex parte deſerit, ut falſam amplectatur, aut a ſancta cui devinctus erat, profeſſione deficit, ut ad ſeculi vitam redeat. Itaque Chriſtianus ſe reddit apoſtaſiæ reum, ſeu cum Chriſtianiſmum prorſus relinquit, ut Judaiſmum aut Paganiſmum ſuſcipiat; ſeu cum ex parte abdicat Catholicæ Eccleſiæ fidem, ut abeat in aliquam hæreſim, Lutheraniſmum, Calviniſmum, &c. Se quoque reddit ejuſdem criminis reum clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, dum ſui ſtatus habitum & munia deſerit. Eadem clerici ratio eſt, qui non in ſacris quidem ordinibus conſtitutus, ſed beneficium poſſidens, nec habitum, nec tonſuram clericalem defert. Idem quoque judicium de monachis ferendum eſt, qui, poſtquam in ordine ab Eccleſia approbato ſolemnia vota edidere, habitum & vitam religioſam deſerunt. *Vide* REFORMATIO.

Nos quidem judicavimus communionis ſpem apoſtatis omnino adimi non debere, ne eorum deſperatio lapſum multo pejorem reddat, iidemque Eccleſiam ſibi clauſam videntes, ad ſeculum redeant, ut ethnicorum vitam agant. Credimus tamen oportere eorum pœnitentiam in longum protrahi, pro iis preces ad miſericordiarum Patrem, cum lacrymis, fundi, cauſaſque, voluntatem & neceſſitates uniuſcujuſque ad trutinam revocari. (Concil. Carthaginenſe, an. 251.)

Apoſtata qui Chriſto nuntium remiſit, quod ei reliquum vitæ eſt, inter plorantes aget; eidem tamen, in mortis articulo, pœnitentia concedetur, & communio cum fidentia in Dei miſericordia tribuetur. (S. Baſilii Canon, in canonicis ejuſdem Epiſtolis.)

Qui, poſtquam a fide deſecerunt, Eccleſiæ, ne pœnitentiæ quidem petendæ cauſa, ſe ſiſtunt, quique ægrotantes communionem petunt, audiendi non ſunt; & hæc iiſdem negari debet, niſi convaluerint, dignoſque pœnitentiæ fructus egerint. (Concilium Arelatenſe, an. 314. can. 22.)

Concilio placuit indulgentia, quamvis indigni ſint, in eos uti, qui fidem ſine coactione deſeruerunt. Quos igitur ex animo pœnituerit, iidem, per annos tres, inter auditores, & per annos ſeptem, inter proſtratos conſiſtent, denique per annos duos, populi precibus, quin offerant, participabunt. (Generale primum Nicænum Concilium, an. 325. can. 10.)

Reconciliabuntur apoſtatæ ad mortem tantum, ſiquidem totam in pœnitentia vitam tranſegerint. (S. Siricii Decretum, an. 384.)

In hæreſim relapſi, quam abjuraverant, ſecularibus judicibus relinquentur, ut pro culpæ ratione puniantur; ſed iis tamen pœnitentia, ſi vere eoſdem pœniteat, non negabitur. (Concilium Narbonenſe, an. 1235. can. 11.)

Declaratio diei 20. Junii an. 1665. perpetui in eos exilii pœnam ſtatuit, qui ad reformatam, ut contendunt, Religionem redeunt, poſtquam ejuſdem abjurationem ediderunt.

Declaratio diei 8. Aprilis an. 1666. mandat, ut ex earum vi, quæ an. 1663. & 1665. editæ fuere, omnes præventi accuſatique horum criminum, relapſus, apoſtaſiæ, blaſphemiæ impietatiſque in Catholicæ Religionis myſteria prolatæ, a Parlamentis, ut nuncupant, judicentur.

APOSTOLOS, *ſeu* APOSTOLI, *Litteræ ad Apoſtolos.* Ita vocabantur epiſtolæ dimiſſoriæ ad ſuperiorem judicem miſſæ, ut certior fieret appellationem ab inferioris judicis ſententia ad ejus tribunal interpoſitam fuiſſe: erat enim hæc appellationum vetus forma, quas jus præſcripſerat, ut qui appellabat, ejuſmodi dimiſſorias litteras ad ſuperiorem judicem datas a judice peteret a quo appellabat. Explicatur forma hæc in Digeſtis viceſimo nono libro, tit. 6. *De libellis dimiſſoriis qui apoſtoli dicuntur*, & in libro 7. Codicis Juſtiniani. Sermo eſt etiam de his litteris in canone, *Poſt appellationem*, 2. *q.* 6. & hinc dubio procul iis nomen, *Apoſtolos*, ſeu *Apoſtoli*, *appellare poſt*, *poſt appellationem*, inquit D. de Maillane, in ſuo Dictionario Juris canonici. At Fleurius, in ſua ad Jus eccleſiaſticum Inſtitutione, tom. II. pag. 208. teſtatur ejuſmodi litteras *apoſtolos* dictas fuiſſe, a latino vocabulo apoſtolus; quod ſignificat *miſſum*, quia exaratæ erant, ut ad appellationis judicem mitterentur. Eas intra dies triginta requiri oportebat, earumque diſtinguebantur genera tria; ut aliæ ſcilicet eſſent *apoſtoli reverentiales*, ita dicti, cum judex pronuntiabat ſe ob obſervantiam qua ſuum ſuperiorem proſequebatur, appellationi deferre; aliæ *apoſtoli refutatorii*, cum ajebat ſe, appellatione nihil obſtan-

obstanta, prosecuturum; aliæ *apostoli repositorii*, cum judex *a quo* reparabat appellantis gravamen, injuriam seu læsionem, & in statum in quo ante judicium erat, eum restituebat.

Apostolos post appellationem obtinendi morem, in Gallia, scripti juris regiones secutæ sunt, ad illud usque tempus quo Rex Franciscus I. per Constitutionem, mense Augusto an. 1539. Villerii-Cotteretii datam, eum abrogavit in articulo 117. quoad sæculares judices ordinarios; at, quod ad Ecclesiæ acta spectat, mos idem viguit multo post; eandemque destiit, præcipientibus regibus, ut eadem acta, seu cursus ad eam agendi rationem se conformarent, quam regiæ sanctiones præscribunt.

Dum a communi, in appellationum forma, usu fuit, ut appellantes peterent *apostolos*, seu litteras dimissorias a judice a quo appellabant, Ecclesiæ judices qui inferiores judices erant, eas non concedere non poterant; suppetit in id nobis in Rothomagensis Concilii, an. 1189. habiti canone decimo tertio expressa decisio: *statuimus etiam, ut Episcopi vel eorum officiales in dandis appellationibus ad apostolos appellantibus difficiles se non exhibeant, sed, propter quorumdam simplicitatem, etiam non petentibus offerant*; & in generali Concilio Lugdunensi primo cui Innocentius Papa IV. præfuit, an. 1245. *Causam appellationis in scriptis assignare appellans deproperet, petat apostolos, quos ei præcipimus exhiberi, in quibus appellationis causam exprimat.* Canonem hunc summus Pontifex Bonifacius VIII. in Sexto positum voluit, sub titulo *de Appellationibus*. Qui ex Ecclesiæ judicibus super hac re actum dare renuissent, censebantur Conciliorum decisiones violare, & superiorem auctoritatem, ab appellante imploratam reclamatamque contemnere; quod reprimi instaret, ut in Ecclesia rectus ordo servaretur, impediretur que, ne appellantes in oppressione versarentur.

Apostolorum usum in appellationibus a Papæ judiciis ad generale Concilium, aut Papam certiorem factum quive melius de re cognoverit, sequitur etiamnum Gallia; & quoniam circumstantiæ ferre non sinunt, ut ejusmodi litteræ ab eo ipso petantur, visum est id ita suppleri posse, ut ab Ecclesiæ per regnum judicibus, aliisve ecclesiasticis personis in dignitate constitutis ea peterentur. Hæ quidem appellationes ad futura Concilia, appellationibus tamquam ab abusu, antiquiores sunt. Augustinus dicebat Donatistis, eos, si qua ipsis causa suberat, quamobrem de Papæ Melchiadis judicio conquererentur, posse ad generale Concilium confugere: *Restabat adhuc plenarium Ecclesiæ Concilium*. Ac re sane ipsa, cum Donatistæ ab ejus Papæ judicio ad Imperatorem Constantinum appellassent, Princeps hic in Arelatensi urbe, an. 314. Concilium indixit, cui Papæ Silvestri oratores adfuerunt, & in quo judicium de quo Donatistæ querebantur, confirmatum fuit.

Imperator Fridericus, decimo tertio seculo, Principum primus confugisse dicitur ad appellationem ad generale Concilium, ut Romanorum Pontificum initis consiliis obsisteret; in hunc ipsum finem Galli deinde Reges eadem appellatione usi sunt.

An. 1304. post Bonifacii VIII. mortem, Dominus de Nogaret appellavit ad futurum Concilium a futura successoris Papæ electione, siquidem ad eam a Bonifacii VIII. fautoribus quispiam accitus esset; est hoc vicesimum nonum monumentum vicesimi noni capitis probationum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ.

An. 1458. Carolus Burbonensis, Lugdunensis Ecclesiæ administrator, appellavit ad futurum Concilium a bullis III. itemque a sententia Cardinalis de Sancta Cruce, contra primatiam quam Lugdunensis Ecclesia supra Rothomagensem sibi vindicabat, & a S. Lomerii Blesensis abbate regulari *apostolos*, seu litteras appellatorias obtinuit. Joannes Dauvetius de Mareuiis, in Parisiensi parlamento procurator generalis easdem obtinuit, ab abbate Brainensi, ex ordine Præmonstratensi, in diœcesi Suessionensi, & a priore conventuali S. Salvatoris Brayensis ad sequanam, in diœcesi Silvanectensi, pro appellatione ad futurum Concilium, quam Februarii die 10. an. 1460. a Pii Papæ II. contra Carolum Regem VII. censuris interposuit.

Parisiensis universitas, appellans, an. 1517. ad futurum Concilium a Pragmaticæ Sanctionis abrogatione, declaravit se appellantem esse, coram D. Hue, in legibus licentiato & Parisiensis Ecclesiæ decano: *tamquam coram persona authentica & in dignitate constituta*; decanus hic ei tribuit *apostolos* seu litteras reverentiales, *tales quales de jure & consuetudine vel privilegio dare poterat & debebat*.

Cum Embrodunensis Ecclesia per Archiepiscopi Jacobi Gelu mortem vacasset, capitulum, ex omnium capitularium unanimi consensu, Joannem Gerardum ei successorem elegit. Eugenius Papa VI. ejus archiepiscopatus provisiones alteri contulit. Super hac agendi ratione, capitulum, electos, & Embrodunensis urbs confugerunt ad Basileense concilium quod congregatum erat, quodque eos appellantes recepit V. Kal. Februarii an. 1443. quod est nonæ sessionis tempus; idemque Concilium commissarios dedit qui eorum querelas expenderent. Commissariis, 25. sequentis Septembris die, in sessione decima tertia, referentibus, Concilium electionem confirmavit, & Joanni Gerardo bullas tribuit in quarum executionem is eam Ecclesiam ad annum usque 1444. administravit. Datæ & sessiones animadversione dignæ sunt, quia cum in sessione decima sexta Eugenius IV. se Concilio rursus addiderit, idque approbaverit quod in præcedentibus sessionibus actum fuerat, priores sexdecim hujus Concilii sessiones spectatæ fuerunt a summis ipsis pontificibus, tamquam e generali Concilio habitæ, & ab universa Ecclesia approbatæ.

Exempla hæc & alia nonnulla quæ tomo septimo Monumentorum Cleri, pag. 1449. & sequentibus asservantur, probant, 1. appellationes a Romanis Pontificibus ad futurum, aut congregatum generale Concilium usitatas in Gallia esse, ab ineunte seculo quarto decimo; 2. ab omni persona in Ecclesiasticis dignitatibus constituta *apostolos* seu litteras appellatorias in id sumi consuevisse; 3. Ecclesiam in generalibus Conciliis congregatam, ipsosque summos Pontifices approbasse hujus generis appellationes, & quod inde consequitur, significasse generale Concilium supra Papam esse.

APPELLATIO, querela est quam a sententia ab inferiore judice lata ad superiorem judicem quispiam defert, ob injurias & damna quibus per ejus judicium se affectum contendit.

Naturalis juris appellatio est, semperque usui fuit, ut priorum judicum fraus aut inscitia corrigeretur; eam proinde jurisconsulti eorumdem judicum injustitias antidotum vocant; *Contra venenum judicum data est theriaca appellationis*; lib. 1. ff. *de Appell.* Est igitur hoc juris remedium quod unicuique patet & in promptu est, ut nemo non priorum judicum sententias reformandas curet, quæ non e regulis latæ sunt, seque ab eorum vexationibus in tuto ponat.

Canonico sane jure, semper licuit appellari *ab omni gravamine, sive magno, sive minimo illato*: superque appellationibus ab ecclesiasticorum superiorum judiciis suppetunt Conciliorum summorumque Pontificum statuta numero plurima. „ Primis Ecclesiæ sæculis, (in-
„ quit Fleurius, Institutionis ad Jus ecclesiasticum
„ tomo secundo, *cap.* 23.) appellationes, ut acta cete-
„ ra, in ecclesiasticis tribunalibus rere erant. Ea erat
„ Episcoporum auctoritas, & judiciorum quæ iidem fe-
„ rebant, adeo fere notoria & aperta justitia, ut iis
„ omnino acquiescendum esset. Videmus tamen, in
„ Nicæno Concilio, clericum aut etiam laicum, si suo
„ ab Episcopo se injuste depositum aut excommunica-
„ tum fuisse contenderet, apud provinciæ Concilium
„ conqueri potuisse; at non videmus id perfugii ob
„ minores causas petuisse, statumve ullum tribunal
„ supra provinciale Concilium extitisse. Quod si quis
„ Episcoporum de Concilii sententia querebatur; id re-
„ medii præsto erat, ut scilicet aliud frequentius, ad-
„ ditis duarum pluriumve provinciarum Episcopis,
„ cogeretur. Nonnunquam ad Papam vexati Episcopi
„ confugiebant, iisque ita se gerendi libertatem Sar-
„ dicense Concilium tribuerat. Verum, ut ut de Orien-
„ te res habeat, ab eo tempore, in Occidente, crebras
„ ad Romanam sedem appellationes cernimus, si Afri-
„ cam excipiamus; ubi perfugium ad appellationes ul-
„ tra mare nominatim vetitum erat, perturbationis
„ causa, quam proinde disciplina subire poterat. No-
„ tæ sunt, hac de re, S. Cypriani ad S. Cornelium
„ Papam querelæ; itemque, S. Augustini tempore,
„ Africani Concilii ad Sanctum Cælestinum Papam epi-
„ stola.

„ Ex quo falsæ decretales obtinuerunt, appellatio-
„ nes crebriores in dies evaserunt; statuunt enim de-
„ cretales hæ proprios & peculiares jurisdictionis Ar-
„ chiepiscoporum, Primatum & Patriarcharum gradus,
„ perinde ac si locum habuerint jam inde ab altero
„ Christiani nominis sæculo; & unumquemque recta
„ ad Papam pergere sinunt. Id causæ fuit, ut dein-
„ ceps, Romana curia contenderet se posse causas om-
„ nes, etiam in prima instantia judicare, & ordina-
„ rios, in contentiosa jurisdictione, ut in beneficio-
„ rum collatione, prævenire. Ibi sine medio (hoc est,
„ immediate & omisso medio) appellationes ab Epi-
„ scopo vel ab inferiore judice recipiebantur. Ibidem
„ suscipiebatur appellatio a minoribus interlocutoriis,
„ tum evocabatur quod principale erat; sæpe etiam

„ causæ in prima instantia evocabantur. S. Bernardus, „ ad Papam Eugenium scribens, de his abusibus acriter queritur, notatque odiosum exemplum matrimonii quod cum inibi esset, ut celebraretur, per frivolam appellationem impeditum fuit. Consistorium „ exhibet hic S. Pater tamquam supremam curiam, „ innumeris expediendis litibus implicatam, & Romanam curiam sollicitatoribus & actoribus infartam; „ eos enim necesse erat ex omnibus Christiani orbis „ partibus eo se conferre. Hoc exemplum Metropolitani & Primates secuti sunt. Non amplius fuit nisi „ frivolis & frustratoriis appellationibus locus. (Frivola & frustratoria appellatio est quæ non alio spectat, quam ut reus judicii executionem eludat, aut „ se jurisdictioni eximat, ad quam accitus est.) Non „ solum a judiciis, forensibusque constitutionibus, verum etiam ab actis extrajudiciariis, mandatis provisionalibus, Episcopi aut superioris regularis correctionibus appellabatur. Appellationes vagæ & sine „ fundamento conficiebantur. Appellabatur non solum „ a toleratis, sed a futuris etiam injuriis. Protrahebatur in annos plures appellationis prosecutio; hæc „ innumeris litigatorum technis & circuitionibus origo erat; id in toto decretalium titulo videri potest.

„ Lateranensia Concilia duo, Alexandro III. & Innocentio III. summis Pontificibus, celebrata huic „ abusui remedium ex parte attulerunt; vetuere scilicet, ne in pluribus peculiaribus casibus, & generatim ab interlocutoriis in definitiva reparabilibus, „ & a correctionibus, institutis, mandatisque in disciplinæ negotio, ut ab iis quæ Episcopus in visitationis cursu, aut superior regularis statuunt, appellaretur. Longius progressum est Basileense Concilium; „ evocationes ad Romanam curiam prohibuit, mandavitque, ut in locis quæ ultra quatuor dierum iter „ abessent, omnes causæ suis in locis agerentur, & „ ab eorumdem locorum judicibus finirentur, majoribus quæ sanctæ Sedi reservatæ sunt, causis exceptis. „ Sanxit præterea, ut omnes appellationes ad superiorem proximum deferrentur, quin unquam altius, „ ac ne ad Papam quidem ipsum, omisso medio, confugeretur; & appellationes ad Papam per rescriptum „ in locis, ad causæ finem usque, inclusive, ut ajunt, „ committerentur; omnino nullitatis & expensarum indicta pœna. Insertum fuit decretum hoc Pragmaticæ „ Sanctioni ac deinde Concordato quod addit oportere, ut causa appellationis ad sanctam Sedem committatur in locis ad tertiam usque conformem sententiam; has causas in locis commissas intra biennium finiendas esse; nec a secunda sententia interlocutoria conformi, vel a tertia sententia definitiva „ conformi appellari licere. “ Jus hoc a Tridentino Concilio, sessione 13. *cap.* 1. & sessione 24. *cap.* 20. confirmatum fuit.

In usu quem Gallia servat, duplex est distinguenda ratio qua sibi quispiam contra ecclesiasticorum Superiorum judicia consulere potest; ex ordine una, seu *ordinaria*, extra ordinem altera, seu *extraordinaria*.

Ordinaria ratio in eo est posita, ut ab Ecclesiæ inferiore judice ad Ecclesiæ superiorem judicem appelletur; & hæc dicitur *appellatio simplex*.

Extraordinaria ratio eo spectat, ut Regis ejusve magistratuum præsidium imploretur; & hæc dicitur *appellatio tamquam ab abusu*. Rationem seu viam hanc extraordinariam esse pronuntiatur, quia ex hierarchico ordine egreditur, cum appellatio ab Ecclesiæ judice ad sæcularem judicem interjiciatur. Protenditur utraque ad omne ecclesiastici judicii genus, seu illud civile, criminale, distinctivum, interlocutorium, seu provisionem aut juris adjudicationem, seu possessorium aut petitorium spectet. Nos, e proposita divisione, primo quidem afferenda suscipimus, super simplici appellatione, Conciliorum statuta plura; de appellatione tamquam ab abusu deinde dicturi.

§. I.

Appellatio simplex.

AD excommunicatos qui attinet, seu clerici seu laici sint, ab omnibus cujusque provinciæ Episcopis servanda sententia est, ejus canonis vi, qui prohibet, ne eos alii recipiant, quos alii expulerunt. At expendendum est, an eos Episcopus ex imbecillitate quadam, ex odio, vel ex ejusmodi alio animi impetu, excommunicationi subdiderit; quæ singula ut recte atque ordine ponderari possent; e re visum est, ut haberentur in quaque provincia, quotannis Concilia duo, in quibus omnes Episcopi hujus generis controversias in commune discuterent. (Concilium Nicænum, an. 325. can. 5.)

Episcopus aliusve clericus qui de judicio queritur quod in eum latum est, non ad Principem quidem confugere, sed frequentius concilium petere debet, quod ejus causam rursus expendat; idque hac eidem indicta pœna, ut nunquam, si secus egerit, restituatur. (Concilium Antiochenum, an. 341. can. 12.)

A sententia, unanimi consensu unaque voce, in provinciali Concilio edita appellari non potest. (*Ibid*, can. 15.)

„ Si Episcopus, postquam damnatus est, tam certum „ habet suum rectum jus, ut iterum in Concilio judicari velit; honoremus, si vobis placet, S. Petri memoriam; qui causam examinarunt, ad Julium Romæ Episcopum scribant; judicium, si is ita expedire judicaverit, renovetur, & ipse judices det; quod „ si nihil esse censuerit, cur eo deveniatur, id tenebitur quod mandaverit statueritque. “ Concilium Sardicense, an. 347. can. 3.)

Cum Episcopus, a provinciæ Concilio depositus, ad Romæ Episcopum appellaverit confugeritque; si hic judicat e re fore, ut negotium rursus examinetur, ad proximæ provinciæ Episcopos scribet, ut ejusdem negotii judices sint; sin Episcopus depositus persuadet Romæ Episcopo, ut presbyterum post eum mittat, id hic facere poterit, & commissarios mittere, qui ejus auctoritate, cum Episcopis judicent; & si putat Episcopos ad finiendum negotium sufficere, id aget, quod sua ei sapientia suggeret. (*Ibid.* can. 5.)

Nemo unquam a judicibus appellare debet, quos elegit, licet æquo minor esset eorumdem numerus. (Concilium Carthaginense, an. 397. can. 10.)

In Episcopos interdictio, ne ad Romanam sedem appellent, sine primatis aut metropolitani venia. (*Ibid.* can. 28.)

Eadem in omnes clericos interdictio. (Concilium Milevitanum, an. 416. can. 22.)

Ea clericis qui per episcopi sui sententiam se læsos putant, facultas data, ut sibi apud provinciæ Concilium consulant: *Clericus qui episcopi circa se districtionem injustam putat, recurrat ad synodum*. (Concilium Carthaginense, an. 398. can. 66. Concilium Vasionense, an. 442. can. 5. Concilium Arelatense, an. 451. can. 29. Concilium Aurelianense, an. 538. can. 15. Concilium Remense, an. 630. can. 5. Concilium Vernoriense, an. 755. can. 9. Concilium generale Constantinopolitanum, an. 869. can. 26.)

In clericos interdictio, ne quam appellationem interponant, antequam causa inchoata fuerit: *Nec subjecti, contra disciplinam ecclesiasticam, ante ingressum causæ, in vocem appellantis prorumpant*. (Concilium generale Lateranense, an. 1179. can. 6.)

Ante sententiam appellari vetitum; appellationis causa judici proponi debet, & ea esse, ut cum probata fuerit, legitima censeatur. Si judex superior æquam appellationem non comperit, appellantem ad inferiorem judicem remittere debet, eumque ad expensas damnare; omnino sine constitutionum præjudicio quæ mandant, ut majores causæ ad sanctam sedem deferantur. Concilium generale Lateranense, an. 1215. can. 35.)

Vetitum, ne quis ad Romanam curiam confugiat, Litteras obtinendi causa, quarum vi partem, ad iter bidui ultra diœcesin, in judicium vocet, ne defensor defatigatus jus suum deserat. (Ibid. can. 37.)

Episcopi, officiales aliique inferiores judices, appellationum rationem habebunt, nec appellantibus molestiam afferent. (Concilium Turonense, an. 1236. can. 6. Concilium Bituricense, an. 1286. can. 33.)

Appellationes, per gradus, apud ordinarios fient; ab archidiacono ad Episcopum; ab episcopo ad Archiepiscopum; ab Archiepiscopo ad Primatem, siquidem extat, si minus, ad provinciale Concilium appellabitur. In casu appellationis a judice cui nullus superior est, & ad provincialis usque Concilii celebrationem, appellans excommunicatus absolutionem ad cautelam a seniore provinciæ Episcopo recipere poterit; si ab eo appellatur cui jurisdictio in exemptos est, cujusque appellatio, ex consuetudine, ad sanctam Sedem deferetur, hæc deferetur ad provinciale Concilium. (Concilium Parisiense, an. 1408. art. 4.)

Appellationes quæ eo tantum spectant, ut lites in longum trahantur, ablegatæ abscissæque sunt; nec ad alium judicem, antequam primus deciderit & conclusserit, appellari licebit. Qui ita se gesserit, ad aureorum quindecim florenorum multam damnabitur. (Concilium Basileense, an. 1431. sess. 20.)

Causæ finientur omnes in locis ultra quatuor dierum

rem iter, seu diætas quatuor Roma dissitis, excepta causis majoribus, aliisque ad cathedralium Ecclesiarum & Monasteriorum electiones spectantibus, horum quippe immediata subjectio eas ad sanctam Sedem devolutas reddit. Vetitum appellari ad Papam, omisso medio, vel ab aliqua interlocutoria, ante definitivam sententiam; & in casu appellationis ad sanctam Sedem, Papa committet in locis judices, ad causæ finem usque & hunc ipsum. (*Id.* sess. 31. Concilium Tridentinum, sess. 13. cap. 1. *de Reformat.* & sess. 24. cap. 20. Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 42.)

Basileensis concilii decreta, super appellationibus, inserta fuere Pragmaticæ Sanctioni a clero Gallicano qui in urbem Bituricensem convenerat, Julii die 7. an. 1438. & in generalis constitutionis formam ad ecclesiasticæ per totum regnum disciplinæ restitutionem redacta. Confirmata etiam fuere per Concordatum, hac excepta clausula: *Ultra quatuor diætas a Romana curia distantibus.*

Quamvis Tridentina synodus Basileensis decreta ad appellationes spectantia confirmaverit, ut ait Fleurius, hæc tamen confirmatio generalis & absoluta non fuit, quoniam, ex disciplina in Tridentino Concilio instituta, appellari immediate ad Papam potest a judiciis mandatisque quæ Episcopi eorumve magni vicarii aut officiales pronuntiarunt, atque adeo Papæ nuntii agnoscuntur apostolici judices, intra nuntiaturæ ambitum, quam obeunt, ut fiant immediati judices appellationis a sententiis & mandatis quæ, in prima instantia, ab Episcopis eorumque officialibus edita fuerint, si partes se ad eos conferre voluerint, relicta partibus ipsis actione, suam ut appellationem ad Metropolitanum deferant, eamdemve Papæ ministri subdant.

Effata regni huic disciplinæ contraria sunt, & ineluctabilem obligationem imponunt, ut serventur jurisdictionis gradus, in Basileensis Concilii tricesima prima sessione notati, quam adoptarunt tum Pragmatica Sanctio, Carolo VII. regnante edita, tum Concordatum, inter Leonem Papam X. & Franciscum Regem I. initum, tit. 6. *de Frivolis Appellationibus.*

Secundum effata hæc, ab episcopo ad metropolitanum, a metropolitano ad primatem, & a primate ad Papam, in ecclesiasticis tribunalibus, appellatur. Itaque tum solum ad Papam recursus est, cum regni tribunalia deinceps exhausta sunt. Appellatur etiam ab Episcopi officiali, vel ab Episcopo ipso contentiosam jurisdictionem exercente, ad officialem metropolitanum, *qui licet minor Episcopo, ordine tamen est major in jurisdictione propter illum cujus vices gerit* (*Can. ult. dist.* 93.) At ab officiali diœcesano ad ejus Episcopum non appellatur, quia idem tribunal replere censentur. Ob contrariam rationem, ab archidiaconis jurisdictione pollentibus, quæ eorum dignitatis propria est, & ab episcopali omnino non pendet, ad Episcopum ipsum appellari potest. Quod si archidiaconi jurisdictio nihil est aliud quam ejus qua gaudet episcopus, emanatio, eamque is solum tamquam ejus delegatus exercet, aut consuetudo ejusmodi est, tum quidem appellatio ad metropolitanum defertur.

Cum prælatus obtinet jurisdictionis gradus plures, eique pro quoque gradu peculiaris officialis est, ab inferioris gradus officiali ad superioris gradus officialem appellari potest, quia officiales hi, unus alteri, subordinati sunt, ut autem ab uno ad alium judicem appellari possit, satis est unum alteri quoad jurisdictionem subordinatum esse. Archiepiscopus ergo cui jurisdictionis duo gradus sunt, videlicet, diœcesanus & metropolitanus, statuere potest officiales duos quorum unus alteri subordinatus sit; & Primas cui suppetunt jurisdictionis gradus tres, nempe, diœcesanus, metropolitanus & primatialis, statuere tres officiales potest; ac re sane ipsa Lugduni & Burdigalæ mos ejusmodi est; cui quidem mori id inest commodi, ut qui e Burdigalensis Archiepiscopi diœcesi sunt, obtinere possint judicia duo, quin e diœcesi pedem efferant, & qui sunt e Lugdunensi diœcesi, obtinere possint in eadem diœcesi judicia tria. (Monumenta cleri, tom. 7. tit. 7. cap. 1. num. 29. p. 1445. & seq. Gibertus, ecclesiasticæ Institutionis tom. 2. pag. 456.)

Cum judex qui proximus superior est, interdictionis causa vel aliter impeditur, recursus ad alterum judicem proximum suppetit, rite probata impedimenti causa. Si judex *a quo* nullum superiorem agnoscit, seu quia nullius diœcesis est, seu aliter, appellatio ab ejus judiciis ad Papam defertur.

Appellari potest a cujusque generis ecclesiasticis judiciis, civilibus & criminalibus, definitivo, interlocutorio, de provisione aut juris adjudicatione, possessorio aut petitorio. Verum appellari non potest a tribus sententiis definitivis conformibus, vel a duabus sententiis interlocutoriis, pariter conformibus, nisi interlocutoriæ sententiæ duæ in definitiva irreparabiles sint, hoc est, præter quam si per interlocutorias sententias illata læsio per definitivam sententiam reparari non possit, iisdemque definitivarum sententiarum vis, hac de causa, non insit; (Arestum die 11. Martii an. 1579. apud Chopinium, *de sacr. Polit. lib.* 2. *tom.* 4. *n.* 27.) quod contingit, cum interlocutoria sententia carcerationem aut quæstionem statuit, deciditve caput aliquod a quo litis judicium pendet cujusmodi est natalium, quoad successionem ad hæreditatem, legitimitas, aut beneficii servata possessio.

Superior judex appellationem ab interlocutoria sententia suscipere non debet, quin gravamen expressum sit, ut judicet, eamne suscipere, an rejicere debeat. Nec magis recipere appellationem potest a judiciis quæ omnino vel ex parte executioni mandata sunt, quibusque partes formaliter acquieverunt, vel a quibus intra statum tempus, triginta annos scilicet, appellatum non fuit, aut cum appellatio periit. (Hericurtius, in ecclesiasticis Galliæ Legibus, *p.* 106. *n.* 9.)

Tempus, ad appellationem interjiciendam, efficiendumve, ut deserta declaretur, a provinciarum & jurisdictionum peculiarium stilo pendet, ut animadvertit Hericurtius, *ibid. n.* 5. Sunt officialitates in quibus intra quadraginta dies intentanda appellatio est.

Interjicitur appellatio, seu per actum simplicem a procuratore signatum, qui operam contulit in instantiæ cursu, super qua judicium intervenit; & a procuratore ad procuratorem significatum, seu per actum extrajudiciarium, hoc est, actum appellationis quam, parte quæ se læsam putat, requirente, apparitor, e mandato aut sententia judicis, adversæ parti significaverit.

Relevatur appellatio bifariam; 1. per sententiam seu mandatum, super requisitione, superioris ecclesiastici judicis qui a judicio inferioris judicis appellantem recipit; 2. per relaxationis litteras quæ in superiore jurisdictione apud quam super appellatione procedendum est, obtinentur. (Descombes, secunda Parte, *pag.* 11.)

Appellanti qui suam appellationem non relevavit, suppetit octo dierum spatium, ut eam deserat; quo quidem spatio anteverti non potest. (Constitutio an. 1453. artic. 16.)

Ut appellatio locum habeat, necesse est, 1. ut judicium a quo appellari jubet, in rei judicatæ vim non abierit; 2. ut læsiones quæ appellationi causam præbent, afficiant privatum hominem qui est appellans, aut rempublicam, si appellatio a promotore interjecta est; at cum hæ duæ conditiones concurrunt, ab omnibus judiciis appellari potest, quæ inferiores judices tulerint.

Ecclesiæ judices super appellationibus non nisi per bene aut male judicatum pronuntiare possunt; *appellatio ad nihilum*, seu *appellatio & id a quo appellatio est*, sunt pronuntiati formæ, supremis curiis reservatæ. Nec magis pronuntiare possunt, judicia quæ pronunciarint, executioni mandanda esse, non obstante appellatione tamquam ab abusu, ac ne ita quidem: non obstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscunque. Ita judicatum per aresta duo, unum diei 5. Septembris an. 1701. alterum diei 9. Martii an. 1728.

Appellari potest a sententia, quoad certa quædam capita, nec obsisti, quominus, quod superest, sortiatur effectum suum. Ita, appellari potest a sententia, quoad expensarum caput solummodo, cum principale cohæret regulis. (Art. 114. Constitutionis an. 1539.)

Cum appellatio declarata est deserta, appellans non amplius super prima appellatione prosequi potest, at potest novam interponere, faciens expensis satis, nempe sumptus compensans qui editi sunt ad diem usque, qua die appellans se rursus præsentat. At, cum appellationem suam sumpsit appellans, nullumque deinde actum per tres integros annos edidit, appellationis peremptio locum habet, secumque judicii confirmationem trahit, quin nova appellatio interjici possit.

A judiciis quoque per monasteriorum quæ in congregatione sunt, superiores editis appellationes gradatim deferri debent, ad ordinis superiorem usque, & ad hoc ad Papam qui in locis delegatos judices nominare debet, ut super appellationibus hi pronuntient.

Si, per peculiaria Brevia, petentibus litteris quas Parlamenta veritati consonas judicaverint, rite firmata, quidam ordines eo gaudent privilegio, ut appellationes quas religiosi a judiciis in ipsos editis, vel a constitutionibus interjecerint, nunquam, vel ad Papam confugiendi specie, extra ordinem deferri possint; Brevia hæc executioni mandanda sunt.

At, id privilegii, & quæcumque tandem interdictiones in alicujus ordinis aut congregationis statutis existant, ne ad superiores ecclesiasticos aut sæculares, extra ordinem, confugiatur, impedire non possunt, quominus religiosi se conferant ad Archiepiscopos & Episcopos, quibus in casibus hi sua in religiosos jurisdictione uti debent; ad regis officiarios, in tumultus seditionis & gravis scandali casu; aut per appellationem tamquam ab abusu ad parlamenta pergant, si forte violati fuerint sancti canones in regno servati, aut edicta & declarationes regum, ut statuta patentibus litteris legitime in acta relatis firmata; quia regis officiarii debent peculiariter invigilare, ut perturbationem in monasteriis impediant, & quia penes Parlamenta, deposita est auctoritas regia quæ perficere debet, ut canones & regulæ cujusque congregationis serventur. (Leges ecclesiasticæ, Part. I. cap. de Appellationibus simplicibus, *n.* 13. & 14. Arestum Constitutionis, diei 8. Martii, an. 1717. ibidem allatum; Libertatum Articulus 34.)

Cum Religiosi Galli ad suum Generalem appellant, qui extra regnum est, is quidem debet aliquem religiosum Gallum committere qui in locis procedat. Infertur id ex concordato, *tit.* 10. §. 2. quamvis enim textus hic solum de Papa mentionem faciat, cum mandat, ut is commissarios in locis nominet, qui de Gallorum causis, ad ejusdem tribunal delatis judicent, una tamen eademque est quoad Superiorem & Papam ratio; nempe Regem pati nolle suos extra regnum subditos distrahi; causasque melius instrui, & commodius judicari suis in locis quam in remotis regionibus, ac minore cum strepitu sumptuque, si criminale negotium est. (Gibertus, Institut. Ecclesiastic. *Tom.* 2. *pag.* 461.)

Quoties Papa in Constitutionibus quæ ab eo emanant, appellationem prohibet per clausulam, *omni appellatione cessante*; nunquam profecto justam & legitimam appellationem vetat, quoniam ejusmodi appellatio nemini prorsus ullo negari non potest, quia necessarium contra justitiam remedium est; ex quo fit, ut in Gallia quidem, ea clausula non recipiatur.

Appellationis effecta.

Appellatio, suapte natura, suspensiva est. Itaque, cum appellatio legitima est, & ejusmodi, ut recipi possit, ejus præcipuus effectus, ut e regulis loquamur, is est, ut judicii executio & judicis auctoritas, a quo appellatum est, suspendatur; ita scilicet ut huic judici progredi minime liceat, vel ut suam ipse sententiam executioni mandandam curet, vel ut negotii judicium prosequatur, cum ab interlocutoria sententia, antequam ejus judicium confirmatum sit, appellatur; & id quidem, seu relevata sit appelletio seu non: *Appellatione interposita, sive ea recepta fuerit, sive non, medio tempore nihil novari oportet*. Cap. Post appellationem 2. q. 6. *Non solum innovata post appellationem a definitiva sententia interjectam; debent semper (exceptis casibus in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis judicem penitus revocari, sed etiam omnia quæ medio tempore inter sententiam & appellationem quæ postmodum intra decennium interponitur ab eadem, contigit innovari, ac si post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi judex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonice judici a quo appellatum extitit, ne procedat; tunc enim quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eumdem appellationis judicem ante omnia in statum pristinum reducendum*. Cap. Non solum, 7. de Appel. in sexto.

Quamvis justa appellatio suspensiva sit ipsa per se, non una tamen occurrit facti species in qua solum devolutiva est, & in qua non suspenditur executio judicii, aut judicis a quo appellatur, auctoritas.

1. Mandata ab Episcopis eorumque magnis vicariis in visitationum cursu edita, sententiæque, correctionis & disciplinæ ecclesiasticæ causa ab officialibus latæ mandari debent executioni, oppositionibus aut appellationibus non obstantibus, & sine earum præjudicio, nisi correctio modum excedat, aut forma in judicio, quod eam præcipit, servata non fuerit: *Ut prælati correctionis & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire, ni forte in talibus excesserint, observandam*. Cap. Irrefragabili, de offic. jud. ord. Prohibitionis, ne a correctionum sententiis appelletur, exceptio, cum immodicæ sunt, hac naturalis juris regula nititur: *Pro mensura delicti, sit & plagarum modus*; pœnæ culpæ respondere debet.

2. Sententias ad divini servitii celebrationem, ad ecclesiarum reparationem, ad ornamentorum emptionem, ad portiones congruas, ad parochorum sustentationem, ad excommunicationes, antequam ab actis appellaretur, pronuntiatas, ad monialium clausuram restituendam aut servandam spectantes appellatio non suspendit.

3. Nec magis appellatio suspendit officialium sententias quæ provisionis damnationes pronuntiant, quæ viginti quinque librarum summam non superent. (Edicti an. 1695. artic. 36.)

Cum sententiæ, appellatione non obstante, provisionis in modum executoriæ sunt, earum executionem superiores judices prohibere possunt, cum causæ tamen cognitione; secus, hac in re abusus existeret.

§. II.

Appellatio, & Casus appellationis tamquam ab abusu.

Appelletio tamquam ab abusu est appellatio interjecta ab Ecclesiæ judice ad parlamentum aliasve superiores curias, de abusu quem is judex patravit; qui quidem abusus est positus, 1. in violatione quorumdam canonum qui potiore titulo in Gallia recepti sunt, & præ cæteris ad communem rem faciunt; 2. in violandis mandatis Regiis quorum executioni subest Ecclesiæ judex, tamquam Gallus, sive ea ejusdem mentionem faciant, sive omnino de eo non loquantur, modo perspicue ab iisdem non excipiatur; 3. in violandis reformationis arestis a Parlamento editis, in cujus ditione existit officialitas qua de agitur; 4. in iis violandis arestis quæ, utpote consentientia, certam quamdam jurisprudentiam statuerunt, præsertim vero si cæterorum parlamentorum arestis concinunt, ita scilicet ut eadem jurisprudentia universim obtineat, cujusmodi aresta sunt, quæ abrogant matrimonia filiorum familias, sine eorum consensu inita, in quorum potestate iidem sunt; 5. in violandis registrationis regalium sanctionum arestis quæ nonnullis earum articulis temperamentum opponunt; 6. in violandis arestis ad facultatum quæ legatorum sunt, registrationem spectantibus quæ per adhibitos modos, docent, quæ regni effata sint; 7. in violandis Gallicanæ Ecclesiæ libertatibus & privilegiis; 8. Appellationi tamquam ab abusu tum quoque est locus, cum ecclesiastica potestas sæcularem, aut ecclesiasticam sæcularis invadit; appellatio enim tamquam ab abusu reciproca est, usuique esse potest, cum judex laicus attingit Ecclesiæ judicis jura, quemadmodum usui est, cum hic posterior in laici judicis jure falcem immittit, non ea sane significatione (quæ se offert ipsa per se, & e Clotarii Regis lege, an. 560.), ut hoc tempore contra sæcularium judicum ausa ad ecclesiastica tribunalia confugi possit, quemadmodum in acta judicum Ecclesiæ ad sæculares curias perfugium patet; sed hac notione, ut via appellationis tamquam ab abusu contra sæcularium perinde atque ecclesiasticorum judicum molimina apud superiores curias iniri possit. Effatum hoc in articulo 80. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, & in capite 36. Probationum earumdem Libertatum, n. 39. & 40. statutum est. Cæterum, nulla lex suppetit, quæ singulos casus definiat in quibus appellatio tamquam ab abusu locum habere potest; ac ne fieri quidem potest, ut iidem definiantur, quippe qui ab innumeris adjunctis pendent, quæ unamquamque speciem designant, quæque prævideri omnino non possunt. Generalibus ergo legibus quas modo protulimus, standum est, dicendumque, quoad Ecclesiæ judicem, abusum existere, violari scilicet regni leges & decreta quæ potissimum ibidem recepta sunt, quæque proinde Parlamentorum patrocinio nituntur, itemque Gallicanæ libertates & reformationis aresta, atque, in universum, quoties is sæcularem jurisdictionem attingens, suæ potestatis limites prætergreditur, eademve perperam utitur. Justitiæ æquitatisque superiorum curiarum est ita his generalibus principiis uti, ut eadem rite ac recte peculiaribus circumstantiis accommodentur.

Quibus in casibus appellatio tamquam ab abusu locum non habeat.

E communi auctorum sententia, appelletio tamquam ab abusu locum non habet, cum de librorum super doctrina censuris agitur. Ita judicatum contra urbis Andegavensis religiosos Mendicantes, ad sollicitationem Agentium Cleri, an. 1656. per arestum Regii Consilii, in duorum Parisiensis Parlamenti arestorum abrogationem. (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 1522. & 1523.)

Nec magis appellatio tamquam ab abusu locum habet

bet in decimarum impositione, aliisque negotiis quæ ecclesiasticis cameris competunt. Si beneficiarium tamquam ab abusu appellare contigerit, diœcesi suppetunt, ut sibi consulat, rationes duæ; 1. Confugere potest ad supremam camarem quæ a vocatione in jus apud Parlamentum liberabit, vetabitque partes alibi quam hac in camara sibi consulere. Si beneficiarius haud paruerit, id locum tribuet constitutioni judicum in consilio. 2. Super appellatione tamquam ab abusu ad Parlamentum delata, potest diœcesis ad consilium recta pergere, & concludere, ut Regi placeat appellationem tamquam ab abusu in simplicem ad supremam cameram appellationem convertere.

Origo & progressus Appellationis tamquam ab abusu.

Sumi potest appellatio tamquam ab abusu, vel latissima quadam significatione, pro omni omnino ad principem ab Ecclesiæ judicum sententiis recursu; vel, minus lata significatione, pro omni ratione confugiendi ad potestatem sæcularem contra ecclesiasticam; vel denique stricta & ad juris apices exacta notione, pro appellationibus tamquam ab abusu, pro ut hæ quidem in præsentia se habent.

Appellatio tamquam ab abusu, primo sensu accepta, non minus vetus est quam Ecclesiæ pax, post cruentas persecutiones quæ ab ethnicis principibus eidem subeundæ fuere. Nonne S. Athanasius omnesque Catholici qui eam propugnabant sustentabantque, ad imperatores Constantinum Magnum, Constantium Juniorem, Constantium, Constantem & Jovianum, jam inde a quarto sæculo, confugerunt, contra Arianorum Episcoporum ausa, qui sanctum eum præsulem suis in conciliabulis deposuerant?

Appellatio tamquam ab abusu, altero sensu sumpta, non ita multam antiquitatem sapit. Occurrunt ejus vestigia quædam ab initio decimi quarti sæculi, inquit Fleurius (Instit. ad Jus Eccles. Tom. II. pag. 210. & 213.) in Durandi, Mimatensis Episcopi, contra sæculares judices, querimoniis; ejusdemque multo apertiores probationes, medio sequenti sæculo, conspiciuntur. Tum quidem appellatio tamquam ab abusu ad acta reprimenda quibus Pragmatica Sanctio, ac deinde Concordatum lædebantur, usitatior evasit. Omnium primum appellationis tamquam ab abusu, & juris forma interpositæ exemplum, inquit Boucherius Argisius, in suis ad hunc Fleurii locum Adnotationibus, comperitur in Aresto diei 7. Junii an. 1404. antea, nullum prope aliud remedium, quam appellatio ad futurum Concilium, agnoscebatur. Neque vero usus appellationis tamquam ab abusu nisi post Franciscum I. creber evasit: verum auctor Collectionis Monumentorum Cleri, *tom. 7. p.* 1543. appellationis tamquam ab abusu originem refert ad Philippi regis III. cognomento *Audacis* tempora, qui an. 1270. regnare cœpit. „ Insertum est, ait auctor hic, tricesimo sexto capiti „ Probationum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, *n.* 14. „ vetus Chartulare Parisiensis Ecclesiæ, in quo affer„ tur appellatio a judicio Parisiensis Episcopi, in Par„ lamento recepta, dum regnaret Philippus Audax, „ S. Ludovici filius & successor, *super quodam judicio* „ *tamquam a pravo & falso dato*, quod videtur ad hanc „ rem facere. D. primus præses le Maitre refert are„ sta duo super eadem re, in suo, de Appellationi„ bus tamquam ab abusu, Tractatus capite quinto, „ contra Episcopum & Archidiaconos Ambianenses; „ unum diei decimæ Julii an. 1336. alterum diei quin„ tæ Martii an. 1388. Pasquerius, in libro tertio Dis„ quisitionum Galliæ, *cap.* 33. quod de appellationi„ bus tamquam ab abusu est, alia in id affert aresta „ duo; primum est diei undecimæ Aprilis an. 1372. „ contra Archiepiscopum Rothomagensem ejusque offi„ cialem; alterum est diei decimæ nonæ Martii an. „ 1409. contra Episcopum Ambianensem. “

Petrus de Cugnieres, Regis advocatus apud Parisiense Parlamentum, in collatione, die 15. Decembris an. 329. apud Vincennense castrum habita, Ecclesiæ judicum in regiam jurisdictionem molimina notavit gravaminum & abusuum titulo; atque, ex eo tempore, appellatio tamquam ab abusu in crebriore usu fuit, quamquam ea nondum omnino forma qua obtinet in præsentia. Ejus epocham statuit Petrus de Marca, (*De Concord. Lib. IV. cap. 19. n. 7.*) Ludovico XII. & Francisco I. regnantibus, quorum primus die 1. Januarii an. 1515. alter die 31. Martii an. 1547. mortem occubuerunt.

Appellatio tamquam ab abusu magnas in Gallia reclamationes passa est, aliis eam commendantibus tamquam Gallicanarum libertatum propugnaculum, & ad Ecclesiæ judicum abusus reprimendos efficax adjumentum; aliis eamdem vituperantibus tamquam & ipsam abusus fontem, cujus esset ea demum vis, ut dissidia & turbas augeret, ut Ecclesiæ auctoritatem penitus aboleret, ut judiciarium ordinem inverteret, ut ecclesiasticorum perduellionem foveret, eoque prælatos redigeret, ut miseri litium sollicitatores essent, sicut ita mentem, an. 1666. Cleri orator, in Significationibus Regi exhibitis aperiebat. (Monumenta Cleri, Tomo V. p. 471.)

Auctor Tractatus de Ecclesiastica Jurisdictione, quem fronti inscriptum præfert Monumentorum Cleri tomus sextus, in appellationem tamquam ab abusu haud minus acriter invehitur: „ Nihil unquam, inquit, (Pag. 55.) „ Ecclesiæ jurisdictionem & politiam graviore incom„ modo & acerbiore vulnere perculit quam appellatio „ tamquam ab abusu, ab officiariis inventa ratio qua „ omnium generum negotia, contentiosa & non con„ tentiosa, quorumque nulla iis competentia, ut vo„ cant, seu jurisdictio aut legitima potestas est, ad se „ traherent; cum nihil in tota rerum universitate sit; „ cui abusus species & color affingi non possit, ut ec„ clesiasticæ personæ, cujuscunque gradus extiterint, „ cogantur ad eorum pedes accedere, addicaturque car„ ceri & vinculis ea vetus libertas quæ Galliæ orna„ mento, universoque terrarum orbi exemplo erat. „ Nihilotamen secius, appellationes tamquam ab abu„ su Clerus generatim non improbat; eum solummodo „ qui Ecclesiæ disciplinam gravi incommodo afficit, „ harum abusum damnat. (Monumenta Cleri, tom. 7. „ pag. 1545.) “.

D. de Foix, Archiepiscopus Tolosanus, in sua ad Gregorium Papam XIII. an. 1580. significatione, sui animi sensa exprimebat in hæc verba: „ Si, secundum „ Deum, pietatemque & religionem nostrorum Regum, „ quicquam erat quod ecclesiasticam jurisdictionem, „ sanctæ sedis auctoritatem, fidem religionemque Ca„ tholicam in Gallia servasset, ejusmodi quidem cer„ te parlamenta erant, appellationum tamquam ab abu„ su supremi judices; appellationes hæ majore quam „ putabatur, æquitate nitebantur, tamque altas in „ Gallia radices egerant, ut potius citiusque Apenni„ nus a media Italia evelleretur, quam appellationes „ tamquam ab abusu in eo regno abolerentur, aliusve „ de iis judicare quam Rex ejusve parlamenti curia „ sineretur. (Fevretius, in Tractatu de Abusu, lib. 1. „ cap. 3.) “.

Appellationis tamquam ab abusu præcipuum fundamentum est auctoritas suprema principis qui canonum, sanctionum, & decretorum quorum infractione continetur hujus appellationis vis & ratio, suapte naturæ patronus, vindex & custos est; ejus enim in primis est suam in id auctoritatem impendere, ut subditis jus reddatur, & impedire, ne vexentur; hinc fit, ut appellatio tamquam ab abusu, quam late Galliarum Regis ditio protenditur, usui sit. Non obtinet ea tamen, hoc sane nomine, in agro Cameracensi, Hannonia, aliisque regionibus quæ ex Duacensis parlamenti jurisdictione sunt; at res eadem alio est nomine in more posita. Cum Ecclesiæ judicem in sæcularis judicis jurisdictionem irrepsisse contenditur, in consilio querela conficitur; & ad generalis procuratoris requisitionem, ab Ecclesiæ judice petitur, ut id reformet quod egit; eo renuente, perficitur, ut consilii consiliarius, ad ejusdem procuratoris requisitionem, verbalem processum edat; qui ad Regem mittitur, ut provideat, prout opus fuerit. (Arestum supremi Consilii, 20. Januarii 1682.)

Appellatio tamquam ab abusu haud Galliæ peculiaris & propria est; ea nonnullæ aliæ regiones utuntur; atque ubi ignota est, adjumenta quibus eadem vis, adhibentur, ut ab actis Romanæ curiæ se quisque tueatur, cujusmodi sunt recursus ad principem, Bullarum examen. Sæpe in Hispaniis retentæ Bullæ, quin earum executio permitteretur; Germanicum Concordatum violari Germania non patitur. Cuique regioni sui usus sunt, suæ franchisiæ, sua privilegia. (Fevretius, *lib. 3. cap. 3. n.* 12. *&* 13. Fleurius, Institutionis ad Jus ecclesiasticum, *tom. 2. pag.* 215.)

Omnium regionum communis usus, ut sibi quisque, in ecclesiasticis negotiis, apud principem consulat, certissimis his duobus effatis nititur, 1. eum cui suprema potestas est, sanctorum canonum executorem & vindicem esse; 2. eumdem posse, quoad externam Ecclesiæ politiam, leges & sanctiones edere.

Appellatio tamquam ab abusu, cum extra ordinem remedium sit, in duabus tantum circumstantiis adhiberi potest; 1. cum id in quo contenditur abusum esse, gravis momenti est, aut rem publicam afficit; ex quo fit, ut procurator generalis semper præcipua pars in hac appellatione sit; 2. cum notorius & evidens abusus est; hinc in veteribus sumptæ tamquam ab abusu

appel-

appellationis formulis ponebatur, *ab abusu notorio*; at in communi usu, hæ regulæ non servantur. Crebro scilicet & ob levia negotia, Cleri querelis & Regum sanctionibus non obstantibus, tamquam ab abusu appellatur. (Monumenta Cleri *tom. 7. pag. 1555.* Fleurius, Institutionis ad Jus ecclesiasticum *tom. 2. pag. 213.*)

Appellationis tamquam ab abusu peculiaria genera, & horum forma.

Appellationum tamquam ab abusu duo genera distingui usus; ut aliæ sint *principales*, ita dictæ, quia contestationis apud judices delatæ præcipuum argumentum conficiunt; aliæ vero sint *incidentes*. Nuncupantur *appellationes incidentes* eæ quæ alteri contestationi, seu principali instantiæ interjectæ sunt; quod tum contingit, cum partium una, causam agens, aliquam sententiam, judicium, mandatum, aliudve monumentum contra regulas editum, quodque alteri parti nocet, in medium affert; tunc enim advocatus, opem ferente procuratore, aut ministerio publico, tamquam procuratore & advocato generali, declarat, omnibus audientibus, se interponere appellationem tamquam ab abusu, cujus actum requirit; quamobrem curia per arestum quod intervenit, appellantem recipit.

Hæc appellationum tamquam ab abusu genera duo per requisitiones sumuntur; ita tamen, ut principales appellationes etiam per receptionis literas quæ in parva cancellaria obtinentur, aut per arestum sumantur.

Suas sæpe querelas clerus edidit contra parlamentorum usum in eo positum, ut appellationes tamquam ab abusu recipiant, quæ per arestum super requisitione latum in iisdem interponuntur. Rex hac super re jus reddidit in articulo 16. declarationis an. 1666. at cum declaratio hæc registrata non fuerit, nulla ejus habetur ratio, suoque usui parlamenta institerunt. (Monumenta Cleri, *tom. 7. pag. 1560.*)

Judices Appellationis tamquam ab abusu.

Appellatio tamquam ab abusu non nisi apud supremam curiam sumitur; &, quod inde consequitur, supremæ tantum curiæ, præ inferioribus, de hujusmodi appellationibus cognoscendi jure gaudent. Appellationum ergo tamquam ab abusu judices parlamenta sunt, & peculiariter magna camera. Nihilominus, si quæ appellatio tamquam ab abusu in lite apud quæsitorium criminale tribunal incidenter interjiceretur, hæc in eodem tribunali judicaretur. Potest etiam appellatio tamquam ab abusu apud regium, atque apud magnum consilium ab iis deferri quorum causæ iisdem consiliis commissæ sunt. (Edictum Fontis-bellaquei, an. 1541. Constitutio an. 1539. Constitutio Blesensis, art. 2. Fevretius, in Tractatu de Abusu, *lib. 1. cap. 22. n. 22.*)

Non desunt tamen auctores qui de appellationibus tamquam ab abusu cognoscendi jus magno atque adeo privato consilio negent; ejusmodi sunt, inter alios, la Roche-Flavin, in suo de Parlamentis Tractatu, & Coquille, in sua ad Jus Gallicum Institutione.

Cum appellationes tamquam ab abusu Parlamenta judicant, non ecclesiastica negotia decidunt; solummodo factum expendunt: an ecclesiasticus usurpaverit, an vexaverit Regis subditos, an Gallicanas libertates canonesque violaverit; quod si abusum perspexerint, satis habent pronuntiare ecclesiasticum abusum esse, & *male atque abusive judicatum fuisse per sententiam*, vel, *actum a quo interjecta fuit appellatio*; remque ipsam ad ecclesiasticum tribunal remittunt, hoc est, ad alium officialem, vel ad superiorem episcopi, siquidem abusus ab episcopo patratus fuit; & id quidem ex vi ac ratione articulorum 6. & 37. edicti an. 1695. sin, e converso, noverint appellationem perperam interpositam esse & fundamento carere, quin pronuntient per appellationem ad nihilum, simpliciter ajunt *abusum in re non adesse*, damnantque appellantem ad expensas & ad multam quæ quadraginta quinque quoad Regem librarum est, ex articulo 37. edicti an. 1695.

Articulus 37. edicti ann. 1695. curiis mandat, ut generatim & indefinite pronuntient *abusum existere*, aut *non existere*, quin nominatim abusum indicant pronuntiantes *abusum in eo esse, quod* &c. seu *propterea quod* &c. At hoc mandatum non impedit, quominus, cum ecclesiasticorum judicum sententiæ quoad unam quidem partem abusivæ sunt, & quoad cæteras cum regulis congruunt, Parlamenta quædam, in suorum arestorum dispositione, nominatim abusum indicent. (Monumenta Cleri *tom. 7. pag. 1564. 1565. 1566.*)

Non tegitur abusus ullo temporis lapsu; quo magis consenescit, eo magis abusus est; hinc fit, ut appellationes tamquam ab abusu nec desertioni, nec peremptioni, nec ulli non receptionis fini obnoxiæ sint, ob eam causam quia quod rei publicæ, quoad Regem, Ecclesiam aut ditionem, interest, per abusum læditur, & huic triplici titulo nihil derogare potest: *Abusus enim perpetuo & continuo gravat, adeoque ab eo in perpetuum appellatur.* (Fevretius *lib. 1. cap. 2. n. 13.*)

Appellari potest tamquam ab abusu, post conformes sententias tres, quia hæc appellatio ab ecclesiasticæ jurisdictionis ordine causam abstrahit.

Alienigenæ qui morantur in Gallia, beneficio appellationis tamquam ab abusu frui debent, nisi agatur de facti specie, in qua appellationis tamquam ab abusu fundamentum esset privilegium Gallis proprium & peculiare. (Monumenta Cleri *tom. 7. pag. 1556.* Novæ Adnotationes super Fevretio, *lib. 1. cap. 2. n. 6.*)

Appellari potest tamquam ab abusu non modo a sententiis & constitutionibus quas Ecclesiæ judices ediderunt, itemque a decretis quæ iidem in re contentiosa, civili aut criminali sanxerunt, verumetiam quoad omnia voluntariæ jurisdictionis acta, quam Episcopi vel ipsi per se, vel per magnos vicarios exercent, ut a provisionibus ad ineundam beneficii possessionem ab episcopo datis, &c. Eadem est omnium actorum ratio quæ a parochorum jurisdictione pendent, cujusmodi est matrimonii celebratio, & cætera hujusmodi. Potest etiam a capitularibus conclusionibus capituli, atque adeo regularis communitatis, itemque a mandatis, dispensationibus aut obedientiis quæ a congregationum vel monasteriorum peculiarium superioribus data essent, tamquam ab abusu appellari, si ejusmodi acta abusiva forent, & aliquid continerent quod sanctis decretis, Gallicanæ Ecclesiæ libertatibus, regni legibus, aut denique earumdem communitatum statutis rite receptis & publica auctoritate firmatis adversaretur. (Edictum an. 1685.)

Est tamen animadvertendum parlamenta non deesse quæ, in voluntariæ jurisdictionis negotio, appellationem tamquam ab abusu, maxime licet apertus sit, non recipiunt; in his parlamentis, ad Metropolitanum per appellationem simplicem confugiendum est. (Gibertus, Institut. ecclesiast. tom. 2. pag. 475.)

Possunt etiam procuratores generales tamquam ab abusu appellare a bullis & rescriptis Romanæ curiæ, quæ Regis auctoritati, aut regni libertatibus officiunt; at cum quidem, observantiæ in Papam ergo, non interjicitur appellatio directe a bullis, brevibus, aliisque expeditionibus quæ ejus nomen præferunt, sed solum ab obtentione, publicatione, fulminatione, executione, aliave expeditione a Papa emanante, quæcunque fuerit. (Duperraji super ecclesiasticis Legibus animadversio, pag. 199.)

Episcopi non possunt denuntiationi subdi super appellationibus tamquam ab abusu a sententiis quas eorum officiales tulerunt, in iisque potissimum quæ super civilium partium prosecutionibus, quæ earum bene judicatum propugnant, latæ fuere; iisque conceditur, ut ne super denuntiatione respondeant. Creditur etiam episcopos, super denuntiatione, suorum promotorum factum causamque apud parlamentum sumentes, ibidem ad multam & ad expensas damnari non posse, nisi in manifestæ calumniæ casu. Est hæc dispositio edicti mensis Octobris an. 1625. & declarationum an. 1657. art. 17. & an. 1666. art. 18. Regis consiliorum aresta plura super his effatis edita sunt; & cum parlamenta iis obstiterunt, eorum aresta abrogata fuerunt. Edictum quidem an. 1695. art. 4. non ita favere videtur; at hunc articulum sæculares curiæ Ecclesiæque judices aliter interpretentur. (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 1533. 1534. 1536. 1584. & seq.)

Appellationi tamquam ab abusu aliquando suspensivus, aliquando solum devolutivus effectus est.

Effecta Appellationis tamquam ab abusu.

Suspensivus effectus appellationis tamquam ab abusu in eo est positus, ut nec novus juridicus actus edi, nec decreta seu judicia lata exciteri, nec vel ad eorum significationem procedi possit: ut animadvertendum sedulo est, siquidem de censura lata & significata ante appellationem tamquam ab abusu significatam agitur, suum huic censuræ effectum suamque executionem post appellationem tamquam ab abusu, ut antea, persistere, nisi ea simpliciter comminatoria fuerit. Crassa ergo esset ejus illusio qui in animum induceret credere censuram in antecessum suspensam fuisse, & appellantem tamquam ab abusu excommunicatum aut interdictum esse desistere sua tamquam ab abusu appellationis vi; adeoque certum est sacerdotem cui ad jus subeundum dies dicta, quemque a suis proinde functionibus interdixit Ecclesiæ judex, ad earum exercitatio-

tationem per suam a decreto tamquam ab abusu appellationem redire non posse. Decisa est quoad prohibitionum aresta, multoque potiore jure quoad simplicem tamquam ab abusu appellationem quæstio. Prohibitionis arestum, re quidem vera, impedimento est, ne illud decretum significetur, aut, siquidem significatum est, executioni mandetur, ulterius procedendo, eoque decreto in capturæ decretum vertendo; at decreti jam significati effectum nequaquam suspendit, nec sacerdotem decreto perculsum interdictumque firmat, ut suarum functionum usum repetat. Judicis ergo potestatem quidem & progressionem, non autem actorum quæ jam edita sunt, effectum appellatio tamquam ab abusu suspendit; oporteret, ad id obtinendum, ut ea nulla declararentur, vel abrogarentur, aut effectus per superioris in hierarchico ordine judicis auctoritatem suspenderetur. (Tractatus de Jurisdictione ecclesiastica contentiosa, tom. 2. pag. 408.)

Appellationis tamquam ab abusu devolutivus effectus in eo versatur, ut judicium de quo appellans queritur, ad judicis qui illud pronuntiavit, superiorem deferatur, at ejus inferioris judicis auctoritatem non suspendit, nec impedit, quominus ejus judicium, provisionis in modum, executioni mandetur.

E Galliarum usu, appellatio tamquam ab abusu in morum correctionis ecclesiasticæque disciplinæ negotio nullum suspensivum effectum obtinet; ita statuitur expressis verbis in articulo 5. edicti Francisci I. an. 1539. in art. 5. edicti Caroli IX. diei 6. Aprilis an. 1571. in art. 1. edicti Melodunensis, an. 1580. in art. 21. constitutionis Aurelianensis, an. 1571. in art. 59. constitutionis Blesensis, an. 1579. denique in art. 36. edicti an. 1695.

Hæ constitutionum dispositiones sanctis decretis concinunt. Alexander III. procedi vult ad correctionem, appellatione nihil obstante. *Cap. 3. ad nostram, lib. 2. tit. 28. de Appellationibus.*

Idem statuit Tridentina synodus, *sess.* 24. *cap.* 10. iis in rebus, in quibus de visitatione & correctione actum fuerit.

Constitutiones super ecclesiasticarum vestium decentia, utpote correctionem disciplinamque spectantes referri inter eas debent quæ appellationi tamquam ab abusu nullum suspensivum effectum relinquunt, eas proinde constitutio an. 1606. art. 6. diserte complectitur. At, si *correctionis morum*, aut *ecclesiasticæ disciplinæ*, aut titulo *visitationis* designaretur id quod evidenter non esset ejusmodi, quodve in regni politiam vel in publicum bonum apertam vim contineret, parlamenta, super generalis procuratoris conclusionibus, eo jure gauderent, ut hæc ausa impedirent.

Ex articulo 36. edicti mensis Aprilis an. 1695. appellatio tamquam ab abusu nullum suspensivum effectum habet quoad judicia & mandata quæ Episcopi eorumve officiales super divini officii celebratione, ecclesiarum reparationibus, ornamentorum emptionibus, parochorum & deservientium sustentatione, monasteriorum clausura, morum correctione tulerunt.

Articulus 2. hanc dispositionem ad mandata super confessariorum approbationibus lata protendit.

Articulus 18. ad mandata super bonorum ad monasteria spectantium administratione, superque regularis disciplinæ executione.

Articulus 29. ad decreta quæ spiritalem agendi rationem divinumque servitium in hospitalibus spectant.

Quoniam constitutiones quas modo laudavimus, appellationi tamquam ab abusu suspensivum effectum negant in iis tantum casibus, qui super morum correctione ac disciplina versantur, nec definiunt, an in cæteris casibus, effectus hic obtineri, necne possit; hunc ei concedunt sæculares curiæ, ea regula nixæ; *Inclusio unius est exclusio alterius*. Super hoc principio, Parisiense parlamentum, per arestum diei 28. Junii an. 1626. Declaravit officialem Andegavensem abusive processisse, propterea quod in matrimonii causa, non obstante appellatione tamquam ab abusu, progressus esset. (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 1578.)

Constitutio criminalis an. 1670. tit. 7. de Monitoriis, articulo 9. præcipit, ut oppositio ad monitorii enuntiationem stata die disceptetur, quodque intervenerit, judicium executioni mandetur, appellatione tamquam ab abusu nihil obstante. *Ibid.*

E Blesensis constitutionis articulo 48. appellatio tamquam ab abusu non suspendet censurarum effectum quæ in eos enuntiatæ sunt, qui sua viris nobilibus nomina in beneficiorum locationibus commodant. (*Ibid.* pag. 1528. & 1581.)

Quæstio est, an appellatio tamquam ab abusu semper suspensivum effectum obtineat, etiam in correctionis & ecclesiasticæ disciplinæ negotio, cum a judicibus sæcularibus, aut a publico ministerio, videlicet a procuratore generali, vel ab inferiorum sedium procuratoribus Regis, quarum is factum & causam sumit, ex officio interjecta est.

Durandus de Maillane proponit ejusmodi esse parlamentorum constantem usum, his duabus animadversionibus nixus; 1. constitutionis an. 1539. articulo 5. (Dictionarium Juris Canonici, Tom. I. p. 42.) dicere appellationibus tamquam ab abusu, per sacerdotes aliasve personas ecclesiasticas interjectis, in disciplinæ & correctionis negotio, nullum suspensivum effectum fore; quod appellationes a procuratoribus generalibus interjectas spectare non potest; 2. Regem nunquam in se ipsum provisionem concedere; pro ut D. Joli de Fleury, advocatus generalis, solide statuit occasione aresti diei 4. Junii an. 1704. relati in Audientiarum Diario, tom. 6. libro 7. pag. 49.

Scitus doctor Sorbonicus, auctor Tractatus de Jurisdictione ecclesiastica contentiosa, qui an. 1769. Parisiis, apud Desprezium, impressus fuit, aliter sentit: Tom. II. p. 407. 408. „ Sunt, inquit, jurisconsulti qui appellationi tamquam ab abusu semper „ suspensivum effectum esse contendant; eorumque opi„ nionem, his postremis temporibus, superiorum cu„ riarum nonnullæ, quoad appellationes tamquam ab „ abusu, a procuratore generali interjectas, & per „ arestum receptas, amplexæ sunt; haud facile opinio „ hæc cum constitutionum dispositione conciliari po„ test. “

„ 1. Vetant hæc superioribus curiis ipsis, ne super „ appellationibus tamquam ab abusu, prohibitionum „ aresta tribuant, quin criminationes & disquisitiones „ viderint, super quibus intervenerunt decreta judicis „ ecclesiæ, a quibus tamquam ab abusu appellatio est. „ Hæc dispositio evaderet illusoria in systemate de „ quo agitur. Superiores curiæ, quin huic dispositio„ ni se subderent, & quin se ad formas adigerent quæ „ ad prohibitionum aresta necessariæ sunt, atque adeo „ quia ejusmodi aresta concederent quibus in casibus „ regularia esse possent, eo se redigerent, ut appella„ tionem tamquam ab abusu a procuratore generali in„ terjectam vellent. Hæc simplex appellatio tamquam „ ab abusu recepta eumdem effectum ederet ac pro„ hibitionum aresta, atque adeo eam vim obtineret, „ ut actorum judicis, ecclesiæ executionem suspende„ ret, quibus in casibus prohibitionum aresta locum „ habere non possent. “

„ 2. Constitutiones, dum appellationes tamquam ab „ abusu firmarunt, quasdam regulas præscripserant, „ vehementerque superioribus curiis commendarunt, „ ut, in judicio, aut receptione appellationum hu„ jusmodi, ea circumspectione prudentiaque se gere„ rent, ut ecclesiasticæ jurisdictionis usus minime tur„ baretur. (Edictum Caroli IX. diei 16. Aprilis „ an. 1571. Edictum an. 1695. art. 35.) Jam vero „ evidens est, siquidem simplices appellationes tam„ quam ab abusu, a Regis procuratore interjectæ, pos„ sent in omnibus casibus, executionem omnium pror„ sus actorum judicis Ecclesiæ suspendere, constitu„ tionum de quibus agitur, dispositionem propemodum „ inutilem evasuram. Aresta quæ procuratorem ge„ neralem tamquam ab abusu appellantem recipiunt, „ tamquam styli formulæ spectarentur, nec post ullum „ negotii maturum examen a tribunali edita cense„ rentur. “

Gravis altera quæstio est, an justitiæ per ecclesiæ judicem denegatio appellationi tamquam ab abusu justa materies sit. Dicitur pro affirmante parte, 1. Principis, patrocinii titulo, potissimum esse vexationes impedire, magnam autem vexationem esse justitiæ denegationem; 2. Ecclesiasticæ appellationis judicem pronuntiare non posse nisi per bene aut male judicatum; hanc vero pronuntiandi rationem in justitiæ denegatione locum non habere, ac proinde necessaria consecutione fieri ecclesiæ judicem non posse de hac denegatione cognoscere.

Pro negante parte dicitur, 1. hanc appellationem injustam & inutilem esse; injustam quidem, quia magistratus non est præpositus, ut Ecclesiæ judicem in eo corrigat quod a Deo tenet; inutilem vero, quoniam, in hac facti specie, magistratus non potest nisi negotium ad proximum superiorem remittere, ad quem illud ipso jure devolutum est; 2. appellationem tamquam ab abusu a justitiæ, per ecclesiæ judicem, negatione in iis quoque rebus injustam esse, de quibus is e principis tantum auctoritate cognoscit, quia in hac facti specie, judex ecclesiæ superior pejoris conditionis esse non debet quam judex laicus superior, cum judex laicus inferior recusat jus tribuere.

In

In Parisiensis parlamenti ditione, finita est quæstio in favorem appellationis tamquam ab abusu, per præscriptionis arestum, Augusti die 27. an. 1701. editum quod officiales vetat simplicem appellationem recipere, si forte ecclesiæ judices ad ejus tribunal spectantes justitiam negaverint. Ea fuit aresti causa, quod justitiæ negatio est oppressio quæ promptum & efficax remedium requirit, hoc autem obtineri non potest nisi per arestum quod est sine appellatione judicium; ita quidem Talonius ratiocinabatur. Eadem ratiocinatio ducitur a Guimerio, *verb. complementum*, §. *statuit*, 2. *de Causis*. Quamvis autem justitiæ negatio in foro voluntario parinde atque in contentioso locum habeat, ad hanc tamen negationem protendi non potest præscriptionis arestum quod super altera allatum est; est enim odiosum ex eo capite, quia ecclesiasticam jurisdictionem restringit; extensio vero in odiosis rebus locum non habet. Ex alia parte, sumitur hæc denegatio pro recusationis actu qui providendi jus ad superiorem proximum transfert; cernitur id in negotiis tum litterarum quæ *visa* dicuntur, super Romanæ curiæ provisionibus, tum institutionis super præsentationis, tum denique collationis super requisitione. (Gibertus, Institut. Ecclesiast. tom. 2. pag. 471. & seq.)

Sunt numero plures casus in quibus appellatio simplex & appellatio tamquam ab abusu æque usui esse possunt; & ejusmodi sunt, in quibus abusus aliquo actorum vitio continetur, in his enim casibus, ad Ecclesiæ judicem proximum appellari potest ab eo qui abusivum judicium tulit, quia injustum nullumque est, & reformatione opus habet. Ad parlamentum quoque, tamquam ad regalium sanctionum executionem peculiariter designatum appellari potest.

Est etiam appellationi simplici & appellationi tamquam ab abusu conjunctim locus, quoties abusus aliunde quam ex aliquo in sæcularem jurisdictionem molimine derivatur; quia omnis abusiva sententia injusta est, & quod inde consequitur, justa subest efficiendi causa, ut a proximo ejus superiore qui eam tulit, reformetur. At quæritur, utra harum duarum appellationum præferenda sit iis in casibus in quibus æque utraque adhiberi potest. Pro utraque suppetunt prælationis momenta.

Dicitur, 1. pro appellatione simplici, hanc esse naturæ magis & canonibus consentaneam, cum adsit inter Ecclesiæ judices subordinatio, & hæc subordinatio statuta sit, ut superior judex inferioris judicis errata corrigat. Additur, 2. appellationem simplicem ordinarium, & appellationem tamquam ab abusu extraordinarium remedium esse; ac tum solum ad remedia confugiendum esse quæ extra ordinem sunt, cum experientia compertum fuit remedium quod ex ordine est, inutile esse.

Pro appellatione tamquam ab abusu dicitur, siquidem de mixta materia agitur, de qua sæcularis judex æque atque ecclesiæ judex cognoscere potest, appellationem tamquam ab abusu promptius efficaciusque remedium esse, quia parlamentorum judicia sine appellatione sunt, citiusque executioni mandantur; cum simplicis appellationis longa admodum via sit; ut enim aliquod negotium finiatur, sententiis tribus conformibus opus est, & nonnunquam edantur, oportet, sententiæ quinque, ut inter eas adsint conformes tres; ac tum quoque superest appellationis tamquam ab abusu timendæ locus.

Quod si de negotio agitur, de quo parlamentum cognoscere non potest, cujusmodi spiritalia negotia sunt, aliquod nihilominus emolumentum ex appellatione tamquam ab abusu percipitur; hæc enim efficit, ut citius occurratur abusui, siquidem in aliquo actorum vitio positus est; & per unum & unicum judicium huic defectui finis imponitur; at, si quis per appellationem simplicem sibi consuleret, quatuor usque judiciis ecclesiastici judicis, ac demum, per appellationem tamquam ab abusu, sæcularis judicis quinto subeundis obnoxius esset. (Gibertus, *ibid.* p. 467. & 468.)

APPROBATIO est missio quam Episcopus ecclesiastico sæculari aut regulari tribuit, ut intra ejusdem diœcesim evangelium nuntiet, aut confessiones excipiat. Nemo in ulla diœcesi e sacro suggestu dicere, aut confessiones audire potest; quin hac missione instructus, aut beneficii titularis sit, quod ipso jure, hanc obligationem eidem imponat. Id conveniat, necesse est, tum quia concionandi & peccata remittendi potestas primo quidem apostolis & Episcopis eorum successoribus, & infra hos, sacerdotibus data fuit; tum quia concionatores & confessarios idoneos eligendi cura ad Episcopum, tamquam suæ diœceseos primum pastorem pertinet; tum denique quia canonum dispositio & Ecclesiæ constans usus ejusmodi est.

Apud presbyterum, si quis gravi lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit agere pœnitentiam non debere, sed potius apud episcopum. (Concilium Eliberitanum an. 303. can. 32.)

Non est presbyteris concessa facultas est, ut pœnitentes sine Episcopi mandato, reconcilient: *sed neque* (*licere presbyteris*) *pœnitentes sine præcepto episcopi sui reconciliare.* (Concilium Hispalense, an. 619. can. 7.)

Statuit Tridentina synodus, ut religiosus cujuscumque ordinis fuerit, cum in aliis quam sui ordinis Ecclesiis pro concione dicere voluerit, præter suorum superiorum veniam, ab Episcopo facultatem obtineat; cum vero in proprii ordinis Ecclesiis divinum verbum fuerit nuntiaturus, Episcopo ipse se sistat, ut ab eo benedictionem suscipiat. Addit Concilium, sess. 24. c. 4. regulares ne in suis quidem Ecclesiis, *contradicente episcopo*, concionari posse.

Cum pœnitentiæ sacramentum, inquit Gallicanus clerus, e gravissimis quæ nobis in Ecclesia suppetunt, unum sit, virorum delectus, qui huic ministerio addicuntur, ad eos peculiariter pertinere debet, quibus ligandi & solvendi auctoritas a Deo data fuit; & hi quidem Episcopi sunt; ut proinde nemo eo temeritatis deveniat, ut in hoc munus irrepat, quin diœcesani Episcopi ejusve magni vicarii venia eidem, e scripto, suppetat; & regulares, licet ab ejus jurisdictione exempti sint, a confessionibus esse non possint, quin ejus examen in antecessum subierint, ab eoque vel ab ejus magno vicario approbati sint, a quorum voluntate pendebit, ut eos sinant ad statum temporis spatium, vel in omne tempus confessiones accipere; ac cœnobiorum superiores ipsi nullum eorum quibus præsunt, ad confessiones audiendas admittere possint, quin eos Episcopo præsentaverint, & quin ejus approbationem de scripto habeant, quæ iis gratuito tradetur. (Declaratio Cœtus generalis Cleri Gallicani, Parisiis habiti, septembri mense, an. 1625.)

Concinunt hæ dispositiones regiis constitutionibus & arestorum jurisprudentiæ. Articuli X. & XI. edicti mensis Aprilis an. 1695. ad id prorsus exacti sunt.

Articulus X. „ Nulli regulares concionari suis in
„ Ecclesiis & capellis poterunt, quin se ipsi, benedi-
„ ctionis petendæ gratia, diœcesanis Archiepiscopis aut
„ episcopis præsentaverint, aut ibidem, contra horum
„ voluntatem concionari; & quoad Ecclesias cæteras,
„ ibi sæculares & regulares evangelium prædicare non
„ poterunt, quin in id facultatem ab Archiepiscopis aut
„ Episcopis obtinuerint, qui eam limitare poterunt &
„ revocare, prout expedire crediderint; pariterque in
„ Ecclesiis quibus ad concionatorum nominationem
„ satis tituli aut possessionis est, iidem absque Archie-
„ piscoporum aut Episcoporum quos diximus, appro-
„ batione & missione prædicare non poterunt. Nostris
„ dictorumque dominorum, jus habentium judicibus
„ interdicimus, ne concionatores committant & firment;
„ iisdemque mandamus, ut hanc omnem dispositio-
„ nem liberam integramque dictis prælatis relinquant
„ volentes, ut, qui quicquid ab his super hac re
„ mandatum fuerit, executioni detur, non obstanti-
„ bus omnibus oppositionibus aut appellationibus, &
„ quin præjudicii quicquam iis inferatur. "

Articulus XI. „ Presbyteri sæculares & regula-
„ res pœnitentiæ sacramentum administrare non po-
„ terunt, quin in id veniam ab Archiepiscopis aut
„ Episcopis obtinuerint, qui eam quoad loca, perso-
„ nas, tempus & casus, pro ut e re fore judicaverint,
„ limitare, atque etiam ante elapsum terminum re-
„ vocare poterunt, ob causas quæ deinde in eorum
„ notitiam venerint, quasque explicare non tenebun-
„ tur; & quin dicti sæculares & regulares in audien-
„ dis confessionibus persistere possint, quicquid tan-
„ dem prætexant, præter quam in magnæ necessitatis
„ casu, quoad novas facultates obtinuerint, novum-
„ que examen subierint, siquidem id dicti Archiepis-
„ copi aut Episcopi necessarium crediderint; volumus
„ autem dictas facultates sine sumptu concedi, &
„ quicquid Archiepiscopi vel Episcopi super hac re
„ mandaverint, executionem sortiri, omnibus seu sim-
„ plicibus seu tamquam ab abusu appellationibus nihil
„ obstantibus, & sine præjudicio. "

Ita judicatum per privati consilii aresta duo, die 16. Martii an. 1646. super Archiepiscopi Burdigalensis, nonnullorumque ejus urbis regularium dissidio edita quæ referuntur in Monumentis Cleri, tom. 3. pag. 889. & seq. tom. 5. pag. 316. & seq. tom. 7. pag. 841. & seq.

Arestum consilii status, quod die 4. Martii an. 1669. super contestationibus intervenit, quas Aginnensis diœcesis regulares aliqui proposuerant, celebre super hoc negotio est, & dispositiones animadversione dignas

dignas continet. In eo dicitur, inter alia, nec sæculares nec regulares, e regulis usuque ecclesiæ, concionari aut confessiones audire posse sine diœcesani episcopi approbatione, qui eam limitare & revocare poterit, pro ut ei visum fuerit, etiam ante elapsum ejusdem terminum; quin idem episcopus super dictæ revocationis causa qua ejus conscientia onerata remanebit, suam mentem aperire necesse habeat. Poterunt tamen dicti sæculares & regulares appellationem interjicere ab actis quæ edita, & e pœnis quæcunque statutæ fuerint a dicto Episcopo ejusve officiali, ob ea quæ in dictas revocationes gesta fuisse contendetur, quin iidem sæculares & regulares, appellationem e dictis actis interpositam prætexentes possint dicti Episcopi potestatem super dictis approbationibus limitatis dictisque revocationibus impugnare. (Monumenta Cleri, tom. 3, pag. 1002. & seq.)

Arestum consilii status, diei 27. Martii an. 1688. statuit decanum, canonicos & capitulum Bellovacensis ecclesiæ nominare non posse aut eligere confessarios in eorum qui e capituli corpore sunt, aliorumve gratiam, qui ab eo pendent, nisi e presbyterorum numero quos Episcopus approbaverit. (*Ibidem* tom. 5, pag. 362. & seq.)

Arestum aliud consilii status, Octobris die 8. an. 1691. in Catalaunensis episcopi favorem editum, contra ejus capitulum. (*Ibid.* tom. 5. pag. 367. & seq.)

Ad parochos quod spectat, hi quidem per suarum provisionum litteras quæ *visa* dicuntur, missionem accipiunt quæ conciones habendi & confessiones excipiendi facultates iisdem de jure confert, ut constat ex Tridentino Concilio, cap. 2. sess. 5. & cap. 15. sess. 24. *de Reform.* quæ edicti an. 1695. editi 11. articulus adoptavit. Parochis & theologalibus de quibus in hoc articulo sermo est, addendi sunt cathedralium ecclesiarum pœnitentiarii, quippe quos continet exceptio Tridentini Concilii cujus verba hæc, *nisi aut beneficium parochiale*, nulli non beneficio quod animarum curam adjunctam habet, accommodantur. At hoc privilegio nec parochorum vicarii, nec ipsi primitivi parochi gaudent; verum peculiari, ad conciones & confessiones, Episcopi approbatione opus habent.

Parochorum ergo facultates Episcopi revocare non possunt, easdem tamen ad eorum parœcias limitare possunt, ita scilicet, ut ipsi suorum tantum parochianorum confessiones audire possint, etiamsi parochiani exteri ad eos venirent intra ipsorum parœciam, suas ut confessiones apud eos edeant, propriis parochis annuentibus. Ita judicatum per arestum consilii, diei 14. Maji an. 1740. contra dominum Guirbaldum, Rhodezii parochum, & per declarationem Cleri Gallicani qui eo ipso anno convenerat.

Ex omnibus quæ hactenus allatæ sunt, ad approbationem quod attinet, auctoritatibus duci debent, & inter effata super hoc negotio referri possunt, consecutiones hæ.

I. Approbatio quam tribuit episcopus, non est solum doctrinalia judicium quo quispiam declaratur idoneus & requisitis qualitatibus præditus, verum etiam auctoritatis & jurisdictionis judicium est.

II. Cum approbatio sit auctoritatis & jurisdictionis judicium, necessaria ad actorum legitimitatem & validitatem est, quæ auctoritatem & jurisdictionem postulant, ut licita aut valida sint; ex quo sequitur sacerdotem qui conciones edit & confessiones audit sine approbatione, illicite concionari, invalideque simul & illicite confessiones audire.

III. Confessarius ab Episcopo approbatus potest seu ab eodem Episcopo, seu ab ejus successore examinari rursus & rejici.

IV. Possunt Episcopi ad certos quosdam casus, ad certas quasdam personas, ad certa quædam tempora approbationes restringere, tum quas regularibus, tum quas sæcularibus tribuunt, easque revocare tum quoque cum generales & illimitatæ sunt, quin causas declarare necesse habeant quibus eorum animus permovetur, & quin iis liceat quorum approbationes revocaverint, contra revocationem ipsam sibi, per appellationem, consulere.

V. Facultates ad prædicationem & confessiones, quæ, vi tituli beneficii, ad parochos pertinent, limitatæ sunt jure ipso ad eorum parochianos tantum, nec ulterius extendi possunt sine episcoporum expressa approbatione, aut tacito saltem consensu.

VI. Quamvis parochi non alios quam suos parochianos, quæ ecclesiasticarum legum vis & ratio est, ad confessiones recipere possint, nec eo jure gaudeant, ut per totam diœcesin confessiones audiant, ob eam solum causam quia diœcesanus Episcopus eorum facultates non limitavit; usus tamen obtinet in pluribus diœcesibus institutus, ut in proximis parœciis confessiones audire possint, tametsi peculiarem in id facultatem ab episcopo non obtinuerint. Usus hic superioribus notus tamquam certum eorum tacitum consensum ponit, qui non amplius præsumi potest, cum Episcopus expressis verbis parochum vetuit alios quam qui ex ejus parœcia fuerint, ad confessionem suscipere.

VII. Parochus seu limitatus ad propriam parœciam sit, seu non, suorum parochianorum quempiam qui morbo in aliena parœcia correptus fuerit, confitentem audire potest, quin ejus loci parochus annuat; quia cum parocho suorum parochianorum confessiones excipiendi facultatem curialis titulus tribuat, & parochianus, ob fortuitum casum, extra parœciam in morbum incidens, ejusmodi esse non desinat, suum in eum jus parochus non amittit. Verum quidem est parochum, extra parœciæ suæ fines, Sacramenta suos ad parochianos deferre non posse, quia externa Ecclesiæ disciplina non eum sinit publice curiales functiones, ubi nullam obtinet, exercere; at dici potest confessionem esse actum secretæ jurisdictionis quæ parochianum sequitur, quocunque per diœcesin se conferat, nisi domicilium mutet.

VIII. Sacerdotes seu sæculares seu regulares qui illimitatum in modum ab Episcopo approbati sunt, per hujus Episcopi universam diœcesin, confessiones audire possunt, atque adeo eorum omnium qui in diœcesi in qua approbati sunt, se præsentant, quamvis hi pœnitentes a diœcesi sint in qua iidem sacerdotes approbati non sunt; at in diœcesi in qua a diœcesano Episcopo approbati non essent, confessiones audire non possent.

IX. Exteri sacerdotes, tam regulares quam sæculares nec sermonem habere, nec confessiones excipere in parœciis possunt, sine parochorum consensu, nisi eo ab Episcopis missi sint; est enim, quin Episcoporum juri præjudicium afferatur, explicanda clausula, *de consensu parochorum*, quoniam cum proprii presbyteri qualitas in proprii Episcopi qualitate contineatur, omnes sacerdotes sæculares aut regulares quos ad conciones & confessiones, Episcopi in parœcias mittunt, eos quoad hæc munia repræsentare censentur, eademque exercere possunt, non obstante parochorum oppositione. (Monumenta Cleri, tom. 1. p. 672. & seq.)

X. Possunt etiam Episcopi in parœcias mittere sacerdotes, non modo prædicationis & confessionis ergo, sed præterea ut ibidem missam celebrent, divino intersint officio, omnesque sacerdotales functiones obeant, aliorum sacerdotum habituatorum instar, etiam sine parochorum consensu. Ita judicatum per Parisiensis parlamenti arestum, die 14. Julii an. 1700. editum quod declarat abusum non adesse in Cardinalis Noviliacensis, Archiepiscopi Parisiensis mandatis facultatem tribuentibus Ovenio Novetio & Joanni Novetio, presbyteris, confessiones audiendi in Ecclesia S. Rocchi, ibique sacerdotalia omnia munia obeundi, sine parochi consensu. (Monumenta Cleri, tom. 3. p. 1173. & seq.)

XI. Religiosi exempti suos confratres, suorum monasteriorum postulantes & novitios, denique sæculares qui intra eorumdem monasteriorum septa commorantur, ex eorumque familia censentur, ad confessiones recipere possunt, e suorum tantum superiorum approbatione. *Decernimus in monasteriis ac etiam collegiis, ubi juxta regularia instituta vivitur, posse tam prælatos regulares quam confessores regularium eorumdem monasteriorum seu collegiorum, audire confessiones illorum sæcularium qui inibi sunt vere de familia & continui commensales, non autem illorum qui inibi tantum deserviunt.* (Clemens X. in Bulla, *Superna*, tom. V. Bullarii, pag. 494.)

XII. Sæcularium curiarum judices laici super confessariorum approbatione cognitionem sumere nequeunt. Aresta supremi consilii, 9. Januarii 1637. 16. Julii 1658. 24. Decembris ejusdem anni. (Monumenta Cleri, tom. 5. pag. 334. & sequentibus.) *Vide* CONFESSARII.

AQUA BENEDICTA. Ita nuncupatur aqua quam parochi eorumve vicarii dominicis diebus singulis, ante majorem Missam, in parochialibus Ecclesiis benedicere consueverunt. Tribuitur etiam *Aqua benedictæ* nomen cæremoniæ ipsi benedictionis aquæ.

Antonius Marsilius Columna Archiepiscopus Salernitanus, *lib. de Aqua benedicta*, sect. 2. n. 43. & Baronius, ad an. 152. n. 3. & 4. aquæ benedictæ originem ad apostolos ipsos referunt, qui scilicet ejus usum instituerint, ut Mosaicæ legis aspersiones imitarentur. Ut ut res habeat, conveniet, necesse est, aquæ benedictæ usum in Ecclesia admodum antiquum esse; con-

tinere magni ponderis emolumenta, & effecta parere apprime ad salutem utilia quorum præcipua sunt sequentia septem.

1. Aqua benedicta ad animi & corporis morbos sanandos confert. 2. A dæmonis quisque ministrorum illusionibus, insidiis, infestationibus tuetur aut liberat. 3. Mentis agitationes sedat. 4. Ad pacem & ad Sacramenta disponit, adeoque ad Ecclesiarum ingressum ponitur, ut fideles, eas ingredientes, se ad melius orandum comparare possint, petentes a Deo gratiam qua a peccatis purgentur. 5. Terræ fertilitatem affert, super quibus facta est ejusdem aspersio. 6. Pestem expellit, dissipat tonitrua, procellas, &c. 7. Remittit venialia peccata, non quidem, quæ theologorum locutio est, *ex opere operato*, ut sacramenta; sed *ex opere operantis*, & in meriti modum, videlicet, ut explicat Silvester de Prierio, „ ad actualem pietatem quamdam quæ venialium peccatorum contritionem virtualiter continet, mentem & cor elevat excitatque; “ seu, quæ aliorum theologorum explicatio est, prout, per institutionem & vim precum Ecclesiæ, obtinet actuales gratias quæ ad contritionem excitant, quæ ad ipsam venialium peccatorum remissionem necessaria est; hinc aquæ benedictæ penes catholicos communis usus.

Hæc ad Ecclesiarum ingressum ponitur, ut in aditu exituque sumatur. Eadem sumitur, dum e lecto surgitur, dum cubitum itur, dum preces inchoantur, dum tentatio supervenit, dum turbo ingruit. Hac ipsa asperguntur loca quæ dæmonum malignitatis timori subsunt, ægrotantes, mortui, sepulcra & cœmeteria, id a Deo obtinendi causa; ut, precum ratione habita, quas super hac aqua edidit Ecclesia, fidelium animas, qui in pace requiescunt, purgare solari dignetur. Asperguntur etiam aqua benedicta tum altare, tum fideles; altare quidem, petendi gratia, ut ab eo Deus dæmones amoveat qui ejus ministros pravis suggestionibus turbare vellent; fideles vero, ad Deum ipsum rogandum, ut eosdem ministros purget & a tentatoris offendiculis tueatur. In Oriente, bis in anno, aquæ benedictæ usui ad potum est; scilicet, ad Missæ finem, quæ media dominici Natalis nocte celebratur, post panis benedicti comestionem, & in Epiphaniæ vigilia, vespertino tempore.

Conficienda est aqua benedicta ex aqua frigida, pura & naturali, quo tempore, quibus in locis, quibusque adhibendis cæremoniis in unoquoque Rituali præscribitur. Ea fere conficitur, in Ecclesia, Dominica quaque die. Ei admiscetur sal benedictus, & quidem, ut per hanc mixtionem duarum in Christo Domino naturarum unio per allegoricam notionem designetur. Quia porro sal prudentiæ, & aqua puritatis symbola sunt, dici quoque tropologico sensu potest, hac Ecclesiam mixtione uti, ut columbæ puritatem simplicitatemque, & serpentis prudentiam iis a Deo petat, qui aquam benedictam cum fide sumpserint. Communis aqua benedictæ misceri potest, modo minor sit ejus quantitas.

Ad presbyteros tantum pertinet, annuentibus parochis, aquæ & salis benedictio, ex universæ Ecclesiæ usu, quia ejusmodi benedictio eam rebus his vim tribuit, ut fideles, quemadmodum expliquimus, purificent sanctificentque; quod non nisi sacerdotibus congruit quibus solis fideles purificandi & sanctificandi potestas est.

Cum sacerdos audierit aliquem infirmari in sua plebe, quam citius ad eum pergat, & ingressus cubiculum, aquam benedictam super eum & per omne cubiculum aspergat, cum Antiphona: Asperges me, Domine; & versu: *Exurgat Deus.* (Concilium Nannetense, an. 660. can. 4.)

Canon hic omnium primus expressam aquæ benedictæ mentionem facit. Concilium hoc Labbæus ad noni sæculi finem remittit; at Pagius ex Flodoardo sub an. 660. debitum probat.

Item sunt quidam qui viaticum & aquam benedictam ultra octavam diem reservant; quod & damnatum est, (Concilium Rotomagense, an. 1072. can. 6.)

Monemus omnes insuper & singulos sacerdotes, parochiales maxime, quod, quando omnibus diebus dominicis celebrare debuerint, alba, amictu lineo, sive stola induti, aquam exorcizent, seu benedicant cum sale & aqua; altare Ecclesiarum & populum, antequam celebrent, aspergant, cum Antiphona, Asperges me, Domine, *vel alia quæ pro tempore occurret.* (Concil. Ravennatense, an. 1311, Rubrica 9.)

In quæstione est, an domini, patroni, & fundatores eo jure gaudeant, ut aquam benedictam per aspersorii præsentationem, non autem per aspersionem recipiant. Regi lubet ipsi aquam benedictam non nisi per aspersionem suscipere, ex Ecclesiæ mente, ac prout cæremoniem decet. Cum tamen domini id sibi juris esse contendunt, ut eam per exhibitum aspersorium suscipiant, & has controversias ad regni sæculares curias deferunt, hæ quidem fere ex possessione finiuntur; quod non impedit, quin clerus, & jure quidem, propugnet aquæ benedictæ per aspersionem suscipiendæ rationem uno eodemque tempore & antiquiorem esse & ad Ecclesiæ mentem ac regulas propius accedere, magis cum cæremoniæ decentia congruere, minusque abusui subesse posse, tam quoad id quod honorem spectat ministro debitum qui eam distribuit, quam quoad eos qui eamdem recipiunt.

Nonne cernuntur domini aspersorium sumere e suorum parochorum manu, & aquæ benedictæ distributionem in eos ipsi peragere, qui ab eorum comitatu sunt, ministro, sacerdotalibus vestibus induto interim expectante, dum iidem domini fecerant suis civilibus officiis satis, ut aspersorium recipiant, & populo benedicere pergat? Alii domini volentes aquam benedictam ante eos sumere qui in ipsorum subselliis aut capellis existunt, eo temeritatis progrediuntur, suis ut parochis innuant, ut iis qui ex ipsorum societate sunt primo loco aspersorium præsentent; adeoque sancta hæc cæremonia, instituta in Ecclesia ad eos purgandos qui divino officio intersunt, ne dum, qua par est, observantia suscipitur, sed potius tamquam profana cæremonia, in Ecclesiæ ejusque ministrorum contemptum excipitur.

Non pugnet tamen Clerus, e sæcularium curiarum effatis, quin patroni fundatores, æque ac domini jurisdicentes id sibi suis in Ecclesiis tamquam honorificum jus vindicare possint, ut sibi aqua benedicta & panis item benedictus congruum in modum & cum aliqua distinctione (capitis inclinatione) post clerum ante laicos parœciæque incolas cæteros tribuantur.

Est & alia quæstio, an rationis cognitio, qua aquæ benedictæ distributio peragi debet, ad Ecclesiæ judices, sæcularibus tribunalibus exclusis, pertineat. Affirmantem partem Clerus propugnat, quia aquæ benedictæ distributio partem cæremoniarum Ecclesiæ in divino cultu, aliquo pacto, conficit, atque e regni constitutionibus, causarum ad sacramenta, divinum officium, ecclesiasticam disciplinam spectantium, aliarumque mere spiritalium cognitio attributa est Ecclesiæ judicibus. (Monumenta cleri, Tom. XII. pag. 294. & seq.)

Huic articulo finem imponet sequens animadversio. Aquæ benedictæ susceptio recte se habet & ad salutem prodest; id tamen fieri non est necesse, quia huic usui non inest legis vis, quique eum servant, non ea mente sunt, ut se obligent imposita peccati pœna.

ARBITRI. Dicuntur *arbitri* qui a personis quas inter dissidia sunt, eliguntur, ad hæc ipsa finienda, per compromissum a juris forma, videlicet per conventionem quæ iis hanc potestatem tribuit, quæque partes dissidentes obligat, ut se subdant arbitrorum judicio quos elegerunt. Olim, inquit Hericurtius, pag. 91. Legum ecclesiasticarum Galliæ, judices ecclesiastici summatim & sine judicia actis ecclesiastica negotia decidebant quæ ad eorum tribunalia deferebantur; ac tum quidem tamquam arbitri & amicabiles compositores solummodo spectabantur; ac proinde non alii arbitri quam ipsi judices adhibebantur. At cum Romani juris Studium ad quod clerici se contulerunt, in causa fuit, ut longiora magisque salebrosa acta quam quæ in sæcularibus tribunalibus obtinebant, in ecclesiastica inducerentur, partes quæ ejusmodi tarditates & salebras evitare voluerunt, arbitros nominarunt qui litigia cæteroquin ad officialitates deferenda finirent.

Generale Concilium Chalcedonense, an. 451. habitum clericos quibus mutua dissidia sunt, ad sæcularia tribunalia pergere vetat, jubetque ad Episcopum suum confugere, qui eos adigere poterit, ut ipsi sibi arbitros eligant: *Si clericus adversus clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad judicia sæcularia concurrat, sed prius negotium agitetur apud proprium Episcopum, vel certe si fuerit judicium ipsius Episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium.*

Possunt in arbitros eligi judices, etiam ecclesiastici, & quicunque generatim officium hoc exercere canonibus non prohibentur; ejusmodi est communis juris dispositio; at, in Gallia, abusus existeret, si officiales aut judex ecclesiasticus ordinarius in arbitros sumerentur. (Fevretius, lib. 3. cap. 3. n. 45.) Neque vero feminæ, aut regulares, nisi dignitatibus insigniti sint quæ contentiosæ jurisdictionis in aliquo territorio exercendæ jus iis tribuant, in arbitros, apud Gallos, exigi possunt.

Canones & leges prohibent, ne qui sæcularis est, arbiter

biter in negotiis mere ſpiritalibus eligatur; neque enim juſtitiæ congruit laicum ſuper negotiis pronuntiare de quibus ſæculari judici nulla prorſus cognitio fuiſſet: *Ad hoc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laicum, quia non licet, ut laicus in talibus arbitretur.* (Innocentius III. *in Concil. Lateran. cap. Contingit, extra de Arbitris.*)

Hanc Lateranenſis Concilii deciſionem confirmat areſtum quod a Pariſienſi parlamento editum die 1. Julii an. 1625. refertur in primo volumine Diarii Palatii. Areſtum hoc declarat nullum & irritum compromiſſum per quod religioſi quidam ſelegerant eccleſiaſticos & laicos, ut eorum ſuper abbatiæ ſpiritali regimine litigia finirent. At, cum agitur de poſſeſſorio, in ſpiritalibus etiam negotiis, laicus in arbitrum eligi poteſt. (Hericurtius, *ibid.*)

Fevretius, in Tractatu de Abuſu, lib. 4. cap. 4. n. 12. pag. 358. ſcribit, ſi inter eccleſiaſticos de eccleſiaſticis arbitris ob res convenerit quæ ad Eccleſiæ juriſdictionem ſpectant, judiciorum quæ ab his arbitris edita fuerint, executionem alibi quam apud laicam curiam nec peti, nec ſollicitari poſſe; hunc ait uſum eſſe; id ei fundamenti loco eſt, Regem arbitratibus auctoritatem tribuiſſe, eorumque ſententiis judicii vim ineſſe voluiſſe, cum earum executio apud ejus tribunalia peteretur.

Hujus auctoris animadverſio, generatim ſumpta, reformatione indiget. Si a judiciis appellatio eſt quæ in temporali negotio ab eccleſiaſticis arbitris lata fuerint, ea quidem apud regios judices ducitur, at Eccleſiæ judicibus cognitio relinquitur appellationis a judicio quod arbitri in ſpiritali negotio tulerunt, cum nulla prorſus tamquam ab abuſu appellatio ab arbitraria ſententia eſt. Hac de re convenit Fevretius ipſe, *lib. 9. cap. 1. n. 4. p. 268.* Ei prævivit Rebuffus, in Commentario ſuper regiis Conſtitutionibus, tit. *de Arbitris, gloſ. 10. n. 14. p. 751.* ſcribens hunc Galliæ uſum eſſe: *In Francia tamen aditum etiam a clericis, de conſuetudine, judex ordinarius regius ſæcularis, ſive appelletur ab arbitro, ſive ab arbitratione, niſi cauſa fuiſſet* eccleſiaſtica. (Monumenta Cleri, tom. 7. p. 383. & 384.)

Unus aut plures arbitri in eodem negotio eligi poſſunt, cumque plures ſunt, arbitraria ſententia, ex arbitrorum ſuffragiis pluribus, edenda eſt. Si duo tantum arbitri eſſent, nec in eamdem opinionem conſentirent, partes in eo ſtatu in quo ante compromiſſum erant, remanerent; at ſi conveniſſet, ut in diſſenſionis caſu, tertium qui litigium decideret, arbitri nominare poſſent, ad tertii hujus arbitri opinionem exigenda eſſet arbitraria ſententia. (*Ex Concil. Afric. cap. Sane, extra de Arbitris.* Innocentius III. *in Concil. Lateran. cap. Cum ſpeciali, extra de Appellat.*)

Extat in capite, *Innotuit, de arbitris*, decretalis Epiſtola Gregorii IX. quæ damnat compromiſſorum clauſulam per quam finiuntur arbitri, ſi forte ipſi diſcordes inter ſe fuerint, ſuper arbitrum ſeligere, quia id, inquit Papa, eſt compromittere in incertæ perſonæ manu; at decretalem hanc non ſequitur noſter uſus; nihilque penes nos eſt magis in communi more poſitum, quam compromiſſorum clauſula quæ a Gregorio IX. damnatur. Agnoſcit hic Papa ipſe in capite, *Cum a nobis*, quod proxime ſequitur caput, *Innotuit*, compromiſſum in plurium arbitrorum manu fieri potuiſſe, ea conditione, ut pronuntiarent ipſi per ſe, vel per alios duos quos elegiſſent, ut eorum loco pronuntiarent. (Hericurtius, *ibid.*)

Cum partes elegerunt arbitros tres, ut judicarent, unuſque e tribus judicare non vult, aut non poteſt, reliqui duo judicare ſoli non poterunt, niſi compromiſſum ita ferat. Cum compromiſſum arbitris ſtatuit certum tempus ad judicandum, eorum poteſtas ceſſat, ex quo terminus elapſus eſt. Si nullum temporis ſpatium per compromiſſum præſcribitur, is compromittentium, qui arbitris ſignificandum curat proteſtationis actum de judicii nullitate quod deinceps pronuntiarent, inutilem hac ratione ſententiam reddit quæ poſt hanc ſignificationem ab iis ederetur. Ita judicatum per Areſtum parlamenti Pariſienſis, die 10. Decembris, an. 1627.

Si qua eſt appellatio ab arbitraria ſententia, eam recta ad parlamentum deferri neceſſe eſt, ſiquidem arbitraria ſententia intervenerit ſuper re de qua parlamentum cognoſcere poſſit; at ſi de rei mere ſpiritalis petitorio ageretur, appellans ſibi apud eccleſiaſticos judices, non autem apud parlamentum, contra arbitrariam ſententiam, providere deberet. (Hericurtius, *ibid. n. 10.*)

Qui arbitri qualitatem acceptavit, ab ea recedere non amplius poteſt, niſi ei, cur ita ſe gerat, graviſſima cauſa ſubſit; itemque compromittens compromiſſo renuntiare non poteſt, quin pœnam in eo latam ſolvat, præterquam, 1. cum omnes arbitri judicio non adfuerunt; 2. cum ſuper omnibus controverſis capitibus, quamvis poſſent, non pronuntiarunt; 3. cum ſententia poſt tempus in compromiſſo notatum edita fuit. Qui ſe ab arbitraria ſententia appellantem ſtatuit, pœnam quoque per compromiſſum in hac facti ſpecie præſcriptam ſolvere debet.

Compromittendi poteſtas ad eos tantum pertinet, qui ipſi per ſe, ſuoque nomine apud judices agere poſſunt. Quamobrem, minores, qui civiliter mortui ſunt, ut religioſi, judices, quoad litem de qua cognoſcunt, & generatim quicunque contrahere non poſſunt, ne compromittere quidem poſſunt.

Definit compromiſſum per arbitrorum judicium, quia; cum ſemel hi judicium tulerunt, eorum ſententia in rei judicatæ vim abiit, quam retractare non amplius iiſdem permiſſum eſt. Definit etiam per terminum in compromiſſo appoſitum, perque arbitrorum aut partium mortem; nec ad hæredes tranſit, niſi quatenus in eo ſit eorumdem mentio. *Tit. de Arbitr. in Decretal. & in ſexto.*

Compromitti non licet ſuper cauſis ad libertatem, matrimonia, honorem, perſonarum conditionem ſpectantibus, aliiſque quæ ditionem aut publicam rem afficiunt; adeoque, compromitti non poteſt ſuper quæſtione, ſcilicet, ſpuriuſne quiſpiam an legitimus ſit, ignobilis an vir nobilis, presbyter, religioſus, nec ne. In appellationibus tamquam ab abuſu, nec compromitti, nec tranſigi licet, ſine regalium miniſtrorum conſenſu, quia quicquid ſanctis decretis, Regum ſanctionibus, & Gallicanæ Eccleſiæ libertatibus adverſatur, rem publicam afficit. Eadem eſt, ſuper criminalibus negotiis, compromiſſorum ratio; Regii miniſtri in ſæcularibus tribunalibus, & promotores in officialitatibus ſunt accuſatorum præcipuæ partes, & tranſactiones quas iidem cum civilibus partibus edere poſſunt, publicum miniſterium, quominus agat, impedire non debent. Areſtum parlamenti Pariſienſis, diei 18. Auguſti an. 1692. allatum in libro tertio Collectionis Bardetii. (Hericurtius, *ibid. p. 93. n. 11.*)

Notarii apoſtolici, apud nos, ſunt qui debent procurationes ad compromittendum recipere, compromiſſa inſtruere, & arbitrariarum ſententiarum expeditiones dare, quæ in eccleſiaſticas perſonas latæ ſunt, ob beneficiorum quæ poſſident, jura, decimas, ordinariam juriſdictionem, divini ſervitii celebrationem, aut eccleſiaſtica negotia cætera, ſeu lites apud regios judices pendeant, ſeu ad officialitates delatæ ſint. (Edictum menſis Decembris an. 1691. Notarios regios & apoſtolicos creans, art. 6. Hericurtius, *ibid. n. 9.*)

Interdum conteſtantes partes a judicibus remitti contingit, ut in ordinem redigantur ab arbitris quos ipſi nominant ex officio, cum ſuper his inter eaſdem non convenit; ac tum hi arbitri non procedunt niſi vi commiſſionis judicum qui eos nominarunt.

Quamvis, ut proprie loquamur, arbitri nulla prorſus juriſdictione gaudeant, quia privatorum hominum conventio nullam conferre poteſt: quia tamen arbitrationes tenent judicii locum, ponuntur arbitri in judicum numero quos regiæ conſtitutiones approbant & firmant; ejuſmodi eſt, inter alias, quæ data fuit apud Fontem Bellaqueum, Auguſto menſe an. 1560.

ARCHIDIACONUS. Hoc, perinde atque Archiepiſcopi vocabulum derivatur a græco *archi*, quod latini vertunt *ſupra*, quaſi ſupra Epiſcopos, ſupra diaconos, aut, primus, princeps Epiſcoporum, primus, princeps diaconorum. Itaque Archidiaconus, proprie, diaconorum, hoc eſt, miniſtrorum altari deſervientium, ab origine, primus erat; atque adeo ſuperior, ſi cum iis quos nominavimus, itemque cum cæteris inferioribus clericis conferretur. Eſt idem hoc etiam tempore eccleſiaſticus ſuperior & dignitas cathedralibus in Eccleſiis. Nos quidem de Archidiaconorum inſtitutione, de eorum juriſdictione, de eorum auctoritate, de eorum obligationibus & functionibus, denique de qualitatibus quibus inſigniti eſſe debent, agendum ſuſcipimus.

§. I.

Archidiaconorum Inſtitutio.

Archidiaconorum inſtitutio antiquiſſima eſt in Eccleſia. Eam De Roye ſupparem vult Niceno primo generali Concilio quod an. 325. habitum fuit; at altius repetenda ejus origo eſt, quoniam S. Optatus Milevitanus in Tractatu de Schiſmate Donatiſtarum, Cæcilianum, Carthaginenſem Archidiaconum ait in Lucillam correctionem edidiſſe quæ ei ſchiſmati occaſionem præbuit; jam vero Cæcilianus, an. 311. Carthaginenſis

densis Episcopus electus fuit; erat ergo prius Archidieconus. Ex ipsa S. Oprati verba, *De Schismate Donatistarum, lib. 1. p. 14.* editionis au. 1700. *Qua* (Lucilla) *cum correptionem Archidiaconi Caciliani ferre non posset*, &c.

§. II.

Archidiaconorum Auctoritas & Jurisdictio.

LAtissime olim patebant Archidiaconorum auctoritas & jurisdictio, erat enim Archidiaconus veluti oculus, manus, os, anima, primus minister & vicarius Episcopi in omnibus functionibus quæ episcopalem characterem non postulabant: *Vicarius in omnibus*. Ejus auctoritas non modo supra diaconos & inferiores clericos, sed supra presbyteros etiam ipsosque erchipresbyteros protandebatur; quod causæ fuit, ut Laodicenum Concilium, an. 366. seu 367. celebratum mandaret, in canone quinquagesimo septimo, ut prima, post Episcopum, sedes Archidiecono tribueretur, utpote qui prima dignitate frueretur: *Quia potior Archidiaconi dignitas est, prima ei sedes post Episcopum data est ante presbyteros.*

,, Archidiaconus, inquit Fleurius, (Institutionis ad Jus ecclesiasticum tom. 1. cap. 19.) jam inde a primis temporibus, ad omnia externa munia, peculiariter ad temporalium rerum administrationem, præcipuus Episcopi minister erat; quoad interna ipsa, ordinis & decentiæ, in diviniis officiis, curam gerebat. Is ad ordinationem clericos præsentabat, quod etiamnum præstat; is eorum cuique suum gradum suaque munia delignabat; is populo tum jejunio addictos, tum festos dies annuntiabat; is Ecclesiæ ornatui & reparetionibus prospiciebat. Oblationum & redituum Ecclesiæ procuratio penes eum arat, præter quam quibus in Ecclesiis œconomi pæculiares aderant. Dabat operam, ut in clericos id quod ad eorum sustentationem statutum erat, distribueretur. Pauperum, antequam existerent hospitalie, omnis apud eum erat inspectio. Totius populi censor aret, ad morum correctionem invigilans. Debebat is rixas antevertere aut sedare, monere de iis Episcopum quæ absona arant, & ad eorum reparationam sollicitandam veluti promotor esse; quamobrem Episcopi *manus* & *oculus* appellabatur. Hæ magnæ facultates rebus addictæ, quæ sensibus obviæ erant, quemprimum supra presbyteros qui non nisi functiones mere spiritales obibant, Archidiaconum extulere. Nulla tamen in eos Archidiaconus ad sextum usque sæculum jurisdictione pollebat; eorum tandem superior fuit, atque adeo archipresbyter; itaque prime post Episcopum persone evesit, ejus jurisdictionem exerceus, ejusdemque visitationes peragens, seu tamquam delegatus, seu ob ejus absentiam, seu sedis vacantis tempore. Denique commissiones hæ tam crebræ evaserunt, ut abirent in commune jus, adeoque post annum 1000. Archidiaconi spectati fuere tamquam judices ordinarii, peculiari & propria jurisdictione instructi, ita quidem, ut ipsi alios judices delegandi potestate pollerent. Re fine vera, eorum jurisdictio plus minusve patebat, pro variis Ecclesiarum consuetudinibus, & prout alii plus alii minus ipsi sibi usurpaverant. Eadem circumscripta erat per eorum territorium quod erat diœcesis pars; eorum enim ex quo tantopera aucta potestas, excrevit numerus, potissimum in Germania, cæterisque Regionibus, ubi ingens diœceseon amplitudo est. Inter eos, qui in urbe constitit, *Magni Archidiaconi* titulum sumpsit.

,, Episcopi, cum ita quidem sue se jurisdictiona propemodum expoliatos viderent, eam quæ Archidiaconorum erat, imminuere, post annum 1200. conati sunt, iisdem interdicentes, ne de matrimonialibus aliisque gravioribus causis cognoscerent, neve officiales haberent qui eorum loco judicarent. Suos tamen officiales Episcopi habebant ipsi, ut eorum contentiosam jurisdictionem exercerent; & ad voluntariæ jurisdictionis exercitationem vicarios generales statuerunt qui simplicibus tantum commissionibus ad nutum revocabilibus addicti, sua ipsorum auctoritate, quod Archidiaconi fecerant, abuti non poterant. "

Suam etiam operem Concilie, post annum 1200. contulerunt, ut Archidiaconorum facultetes compescerent, Lavalliense Concilium, an. 1242. celebratum Archidiaconos vetuit de matrimonii & simoniæ causis aliisque ejusmodi judicare, quæ degradationa, beneficii privatione, aut depositione puniri debent eosque solum Episcopi peculiari mandato munitos de iisdem cognoscere patitur: (can. 4.) *Statuimus, ut Archidiaconi & alii de causis matrimonialibus, simonia, & aliis qua degradationem, vel amissionem beneficii, vel depositionem exigunt, nisi de speciali mandato sui Pontificis, nullatenus cognoscere vel diffinire præsumant.*

Turonensis provinciæ Concilium, Salmurii congregatum, an. 1253. decretum hoc renovavit, Archidiaconos vetans, ne de matrimonii & simoniæ causis, iis denique in quibus subeunda beneficii jactura, reusve degradandus aut deponendus cognoscerent. (canon. 8.)

Hi canones animadversione digni sunt, inquit P. Thomassinus, non solum quia secutum eos imitatumque est Tridentinum Concilium (sess. 24. cap. 20. *de Reform.*), verum etiem quia nos monent illegitimis tantum rationibus factum esse, ut Archidiaconi de magnis iis causis judicandi libertatem sibi tribuerent, eosque commune jus ipsum haud passum esse de iisdem judicare, nisi Episcopo peculiariter annuente, quemadmodum constat ex Lavalliensis Concilii canone quarto cujus procemium ita conceptum est; *Sane quia nonnulli quos ecclesiasticus ordo ad relevamen & subsidium Episcoporum elegit; & sanctarum Patrum canones decreverunt, ut, quod per se ipsos non possent, facilius cognoscentes per alios, explicarent, falcem suam in messem alienam mittentes, ad illicita manus suas & prohibita mittere non verentur; statuimus*, &c.

§. III.

Archidiaconorum Jura.

ARchidiaconorum jura, jurisdictio & privilegia sunt eorum capitum unum, super quibus peculiarium Ecclesiarum disciplina minus conformis est; usus cujusque provinciæ & cujusque diœcesis, ac possessio in qua perstiterunt, fere decisionibus ad hæc spectantibus fundamento sunt; atque adeo in une eademque diœcesi regiones sunt in quibus varii, quod ad hanc rem pertinet, usus obtinent; qui sane usus prævaluere Conciliorum decretis quæ nobis generales leges dederunt; aresta vero quæ pluribus Archidiaconorum contentionibus modum statuerunt, iis tantum in locis auctoritate pollent, in quorum gratiam edita fuera. Suam ita mentem aperit redactor Monumentorum Cleri, tom. n. col. 1897. & 1898.

Archidiaconis spiritalie & temporalia jura suppetunt, quæ hoc loco expendenda sunt.

§. IV.

Spiritalia Archidiaconorum Jura.

SPiritalia Archidiaconorum jura possunt ad eos pertinere, vel solum in visitationum cursu, quas peragunt, vel extra visitationum tempus, & quin eb his pendeant.

Spiritalia jura quibus Archidiaconi in suarum visitationum cursu gaudent.

Etsi Tridentinum Concilium (*sess. 24. cap. 3. de Reformat.*) visitationis jus in Archidiaconis, perinde ac cætera Concilia, agnoverit, illud tamen ad eas tantum Ecclesias redegit quas visitandi legitime penes eos possessio est, & ea quidem conditione, ut ipsi per se, & ex Episcopi consensu visitent: *Archidiaconi autem, decani, & alii inferiores in eis Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu Episcopi, deinceps per se ipsos tantum ibidem visitare.*

Constitutionem hanc adoptarunt Concilie Tridentino posteriora, ut Rotbomagense, an. 1581. Remense, an. 1583. Turonense, eodem enno celebratum; Sanctio mensis Decembris an. 1606. quem Parisiensis senetus in acte retulit; & arestum magni consilii, diei 13. Martii an. 1613. ordinem inter Episcopum Trecoriensem ejusque Archidiaconum statuens, quod mandat, ut visitationes quas dictus Archidiaconus peragere quotannis debet in Ecclesiis & parœciis quæ ad ejus archidiaconatum pertinent, peragat ipse per se, secondum sancte decrete, canonicas constitutiones, & provincialem synodum Turonensem, sub pœnis ibidem statutis.

Sunt tamen diœceses in quibus Archidieconi in ea possessione sunt, ut alios committant qui eorum visitationes agunt, cum legitima ipsis impedimenta suppetunt. Cœtus cleri, an. 1579. Meloduni convocatus, id eos facere sinit per titulum 5. *de Ecclesiarum visitatione*, qui ita habet; *Archidiaconus partem diœcesis, cura ac*

ra ac fidei sua creditam, in iis qua ad eos pertinent secundum superius conceptam formam visitent ipsi, vel cum per legitimum excusationem occupationemque non licebat, per viros idoneos ab Episcopo probatos.

Servatum est jus hoc domino de Sancta Martha, magno Archidiacono Pictaviensi, per arestum an. 1624. Augusti die 31. itemque Domino Simoni, Archidiacono Briancajensi, in Ecclesia Pictaviensi, per arestum diei 21. Junii an. 1628. (Monumenta Cleri, tom. 2. p. 1784. & 1900.)

Concilia Tridentinum, *sess.* 24. *cap.* 3. *de Reform.* & Remense, an. 1583. titulo *de Visitatione*, archidiacono, visitationem agenti notarium adesse comitem volunt: *Assumpto notario, de consensu episcopi visitent*, idem præcipit concilium Tolosanum, an. 1590. at Bituricense, an. 1584. de secretario tantum seu scriba loquitur: (*Tit.* 33. *de Visitatione.*) *Act. visitationis sua per scribam idoneum excipiant* (Archidiaconi). Secretarius hic esse debet clericus tonsuratus.

Archidiaconi visitationes suas agere non debent nisi Episcopis consentientibus, ex Conciliis Tridentino, *sess.* 24. *cap.* 3. & Remensi, an. 1583. tit. 26. *de Visitatione*. Articulus 14. edicti mensis Aprilis an. 1695. videtur & ipse Episcopi consensum requirere, dum jubet „ Archiepiscopos & episcopos visitare quotannis saltem suarum diœceseon partem, & visitanda curare per suos Archidiaconos, aliosve ecclesiasticos quibus id sub eorum auctoritate sciendi jus est, ea loca ad quæ ipsi se conferre non poterunt. "

Parlamenti Parisiensis arestum, diei 11. Septembris an. 1606. declaravit abusui locum non esse in mandatis Episcopi Carnutensis, parochis injungentis, ut domini Venetii, Archidiaconi visitationem respuant, usque eo dum iisdem constiterit id eum ex Episcopi consensu facere.

Nihilominus Aurelianensis Constitutio, art. 6. edictumque mensis Decembris an. 1606. art. 17. archidiaconis servant visitandi jus absque episcoporum consensu. Hac in re, cujusque provinciæ & cujusque diœceseos usui standum est; sunt enim diœceses & provinciæ, ut Tulli, Catalauni, &c. ubi archidiaconi visitationes agere nisi per Episcopi peculiare jussum mandatumque non possunt. (Commentaria super Edito mensis Aprilis an. 1695. t. 1. p. 92. itemque super edicto an. 1764.)

Quoad Archidiaconorum spiritalia in visitationibus quas peragunt, jura, quæritur, 1. quænam iis ecclesiæ subsint; 2. quid iidem in iis mandare & facere possint.

De Ecclesiis qua Archidiaconorum Visitationibus subsunt.

Episcopalis urbis parœciæ, a communi quidem jure, Archidiaconorum visitationibus subesse videntur, quia, in jure canonico, Archidiaconus appellatur *Episcopi vicarius in omnibus*, dicuturque debere tum urbani tum ruralis cleri curam sumere: *In omnibus, & curam cleri, tam in urbe positorum quam eorum qui per parochias habitare noscuntur, ad se pertinere*, &c. (*Cap. ult. Archidiaconus, 1. de Officio Archidiaconi.*)

Nihilominus cum Silvanectensis urbis parochi contendissent se non nisi ab Episcopo ejusve magnis vicariis visitari posse, Parisiensis parlamenti favens arestum, die 5. Februarii an. 1624. a Talonii, advocati generalis conclusionibus obtinuerunt, cujus causas affert Bardetus, in sua Arestorum Collectionis tomo primo, libro secundo, cap. 3. In aliis pluribus episcopalibus urbibus eædem parochorum contentiones sunt, earumque possessione iidem nituntur.

Quod ad cæteras parochiales Ecclesias spectat, has visitandi jus penes Archidiaconos est; & huic juri subsunt ipsæ peculiarium religiosorum, curata beneficia obtinentium Ecclesiæ, non autem quæ in ipsis monasteriis sitæ sunt quas unus per se visitandi jure diœcesanus Episcopus gaudet, ut in articulo 15. edicti mensis Aprilis an. 1995. enuntiatur. Nec magis iidem collegiatas exemptas, aut monasteriorum, seu exempta seu non exempta sint, Ecclesias visitandi jure pollent, nisi forte, quod perrarum est, iis legitima, cur id faciant, possessio suppetat. Ita scilicet Honorius Papa III. contestationem decidit quæ ejus tempore inter Archidiaconum Senonensem, abbatiæ S Petri Vivi dicti visitanda jura sibi esse contendentem, ejusque monasterii abbatem coorta fuit. Refertur decretum hoc in Collectione Decretorum Honorii Papæ III. lib. 1. tit. 13. *de Officio Archidiaconi*, cap. 1. quam Cironius, Ecclesiæ & Universitatis Tolosanæ cancellarius in lucem emisit, hoc titulo: *Quinta Compilatio Epistolarum decretalium Honorii III. Pont. Max.* Porro capitulorum non exemptorum Ecclesias Archidiaconi visitare possunt, eosque Episcopus hoc jure, cum ejus possessione gaudent, privare non potest. Ita judicatum per arestum diei 26. Junii an. 1640. quod affertur in tomo primo Diarii Audientiarum, in favorem Archidiaconi, ultra Ligerim, Ecclesiæ cathedralis Andegavensis.

Per sententiam in prima camera requisitionum parlamenti Parisiensis, die 14. Augusti an. 1669. latam, Archidiacono Buzancosiensi, in Ecclesia Bituricensi, servata fuit ea possessio, ut in collegiali Ecclesia & capitulo S. Manchoultæ urbis Palnau visitationem perageret. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 1813.)

Qua, per suarum Visitationum cursum, Archidiaconi mandare & facere possunt.

Archidiaconorum, suis in visitationibus, non æque atque Episcoporum potestas patet. Cœtus Melodunensis, an. 1579. tit. 5. *de Ecclesiarum Visitatione*, Archidiaconis, suorum archidiaconatuum Ecclesias visitantibus id esse curæ vult, ut statuta & mandata quæ Episcopi in suarum visitationum cursu ediderint, servari jubeant, eosque de negligentia aut fide moneant, quæ ad ea servanda collata fuerit.

Concilium Remense, an. 1583. habitum, tit. 26. *de Visitatione*, super rebus quas Archidiaconi suis in visitationibus agere debent, suam mentem aperit in hæc verba: *Inquirant diligenter de curatorum, matriculariorum cæterorumque parœcianorum ac maxime obstetricum vita, moribus, munere, officio, diligentia ac debita suis locis assistentia, ac singulos sui officii moneant exhortenturque. Acta autem sua visitationis, secundum consuetudinem locorum, intra duos menses a peracta visitatione, Episcopis exhibeant.*

Concilia, Turonense ejusdem anni 1583. & Bituricense an. 1584. unum tantum mensem Archidiacono tribuunt, ut suæ visitationis acta Episcopo tradat, quemadmodum statuit Tridentina Synodus in sess. 24. *de Reform. cap.* 6. Idem enuntiatur in art. 14. edicti mensis Aprilis an. 1695.

Transactio inter Leonardum Stampensem, Episcopum Carnutensem ex una parte, & Archidiaconos ex alia, mense Majo an. 1630. super horum functionibus & jurisdictione, inita, in magno consilio. die 11. Februarii an. 1631. publica auctoritate munita, & per aliud arestum ejusdem consilii, die 18. Junii an. 1633. confirmata ita habet: „ Archidiaconi, seu in visitationibus, seu extra, itemque eorum officiales, cognoscere non poterunt de matrimonii quod initum fuerit, sed solum de promissionum matrimonii cum ineundum erit, nullitate; aut ullas matrimoniales dispensationes concedere, præter quam a postremis duabus enuntiationibus, siquidem ad eos causa delata fuerit, & ad scandalum evitandum; nullasve tradere querimonias monitoria, iteratas aggravationes, &, *confundantur*, quæcunque tandem causa & materies subsit, præter quam solum ut litium probationem obtineant, quæ apud eos instruentur; aut de magnis & criminalibus causis cognoscere, quæ requirent, ut regius judex appelletur, aut appellari debeat; aut de personis rebusque, ad dominorum quos diximus, Archidiaconorum jurisdictionem non pertinentibus, cujusmodi sunt abbatiæ, religiosi & religiosæ, capitula & canonici earumdem, aliaque quæ de eorum jurisdictione non sunt, nisi forte dictis religiosis aut canonicis de parœciis aliisve beneficiis sub eorumdem visitatione positis provisum fuerit, in qua facti specie cognoscere poterunt de defectibus quos iidem in sacramentorum administratione patraverint, aut de eorum tantum in perficiendis oneribus negligentia, aut de aliis criminibus delictisque intra eorum parœcias aut alia beneficia quæ dictis dominis Archidiaconis subsint, perpetratis, & non aliter. Consentientibus etiam dictis dominis Archidiaconis, duobus post mensibus quam visitationes in suorum archidiaconatuum districtu perfecerint, oportere, ut ipsi ad dictum dominum Episcopum omnia verbalia earum acta, in ejus tabulario aut thesauro ponenda deferant; id quoque recipientibus se vicariis aut presbyteris habituatis & parœciis nullam ad deserviendum *in divinis* commissionem præbituros, nec parochi, super residentia excusationem quæsituros, iisve litteras in id daturos. Officiales pariter nec examen, nec testimonia *de vita & moribus* edere poterunt, quæ ad Romanam curiam mittantur, ut super iis signaturæ seu provisionis beneficiorum obtineantur. ".

Articulus 17. edicti mensis Aprilis an. 1695. mandat ædituis qui fabricæ præsunt, ut Archidiaconi datæ & accepti rationes exhibeant, quibus diebus jussi fuerint,

rint, saltem ante visitationem diebus quindecim idque in pœnam librarum sex, eleemosynæ titulo, ad emolumentum Ecclesiæ loci.

Hæc librarum sex, in eleemosynam, pœna potest ab Episcopis, vel ab Archidiaconis pronuntiari; at eadem, æditinis in eo fortasse persistentibus, ut rationem reddere nollent, exigeri non posset; tum apud judices ordinarios in eos agi oporteret.

Archidiaconi, prorsus ut Episcopi, horumque magni vicarii, dum visitationes suas peragunt, redigendia subsellis & sepulturis quæ divinum servitium impedirent, accitis locorum officiariis, consulere possunt. Est hæc dispositio articuli 3. declarationis an. 1666. aresti contradictorii consilii privati, diei 28. Decembris an. 1684. aliorumque ejusdem Concilii arestorum duorum quorum unum est diei 31. Martii an. 1691. alterum diei 20. Aprilis an. 1691.

Auctor Compendii Monumentorum Cleri, col. 641. secundæ editionis, hanc ipsam ait dispositionem esse articuli 16. edicti mensis Aprilis an. 1695. at fallitur, quoniam, in hoc articulo, solum de Archiepiscopis & Episcopis sermo est: „ Archiepiscopi & Episcopi, visitationum suarum tempore, appellatis locorum officiariis, providebunt, ut Ecclesiæ instructæ sint libris, crucibus.... & subsellia, atque adeo sepulturæ, quæ divinum officium impedirent, redigantur imminuanturque. “

Contendit etiam Hericurtius, in suis ecclesiasticis Legibus, part. 1. cap. 3. n. 5. Archidiaconos qui in ea possessione sunt, ut edant in visitationum cursu mandata, super sacris vasibus, divino servitio, indecentium in Ecclesiis & capellis imaginum suppressione, superque ejusmodi rebus aliis, ea eadem, secundum diœceseos statuta ususque, servandos esse.

Archidiaconis in parochos qui eorum visitationibus subsunt, quod externum tantum forum, quod ea scilicet quæ disciplinam & mores spectant, suppetit jurisdictio, quoad internum autem forum non item: ut eorum proinde confessiones audire non possint, nisi, cæterorum confessariorum instar, ab Episcopo approbati sint. Tridentinum Concilium, *sess.* 4. *can.* 11. haec Episcopi approbationem, ad confessiones audiendas, prorsus indiscriminatim requirit.

Per arestum, die sabbati, 16. Februarii an. 1706. super D. Giberti, advocati generalis conclusionibus editum, dictum est abusui locum esse in D. de Vaugirault, Archidiaconi magnique vicarii Andegavensis mandato, qui in visitationis cursu, quam Episcopi jussu peregerat, quemdam parochum interdixerat, & ad seminarium miserat. Huic aresto id causæ est, quod, ex Regis declaratione diei 15. Decembris an. 1698. potest quidem Episcopus in suarum visitationum cursu, vel e visis processibus verbalibus, parochum in seminarium mittere, solum ad menses tres; at eum, citra abusum a curialibus functionibus interdicere omnino non potest; ad id contentiosa ratione procedendum est. Potiore proinde ratione, Archidiaconus, in visitatione, parochum interdicere nequit. Standum ergo est Fevretii sententiæ, qui lib. 4. cap. 3. n. 22. e Tridentini in hanc rem Concilii verbis, Archidiaconum ait, *in transitu visitationis*, processum verbalem edere, partium querelas, atque adeo testes audire, omnino summatim, posse, statimque debere nihil non ad Episcopum ejusve officialum, ferendi judicii causa, remittere, cum penes Archidiaconum levis tantum & momentanea correctio sit. (Lacombe, Collect. Jurisprud. canon. pag. 49.)

Per articulum 25. edicti mensis Aprilis an. 1695. Archidiaconis, in visitationum cursu, id juris est, ut, si ita expedire crediderint, regentes, præceptores, magistros & magistras scholarum ad vicos spectantium, super catechismo, siquidem eum docent loci pueros interrogent; mandentque, ut in eorum locum alii sufficiantur, si minus eorum doctrinam aut mores probaverint; idque non visitationum solum tempore, sed etiam alio.

Articulus hic qui scholæ magistros & magistras destituendi facultatem Archidiaconis tribuit, exceptio esse videtur articuli 14. ejusdem edicti, qui eos tantum finit in visitationum cursu verbales processus edere.

Arestum, die 4. Octobris an. 1727. editum, in supremo Regis consilio, patentibusque litteris munitum, quod Britanniæ parlamentum in acta retulit, super controversiis capitibus pluribus inter Episcopum Sancti Maclovii, & cathedralis ejusdem Ecclesiæ capitulum, enuntiat Archidiaconos, saltem altero quoque anno, ipsos per se sui archidiaconatus Ecclesias visitare debere, sumptis in antecessum mandatis Episcopi super iis quæ servare debebunt, ut ei, cum redierint, gestarum rerum rationem reddant; eosdemque non posse quicquam præcipere, quod diœceseos statutis contrarium sit, sibive rectores aut vicarios perpetuos suis in visitationibus comites addere, quin dominus Episcopus per scriptum annuerit.

Spiritalia Archidiaconorum jura quæ ab eorumdem visitationibus haud pendent.

I. Archidiaconi eo jure gaudent, ut diœcesis clericos ad ordinationem præsentent; at ob hanc ad ordines præsentationem, æque atque ob eorum examen qui ad ordines vel ad beneficia promovendi sunt, pecuniam aliudve exigere prohibentur: eos enim examinandi jure gaudere debent, ibi quoque, ubi in id electi examinatores adsunt, inquit Gibertus, in ecclesiasticarum & beneficialium Institutionum tomo primo, pag. 158. post Zipæum, in novi Juris Analysi, *lib.* 1. *de Ordinand. n.* 24.

Turonensis Concilii, an. 1315. Salmurii habiti, super hac re constitutio ejusmodi est in canone tertio; *Præterea, cum ad officium Archidiaconorum spectet examinatio clericorum ad sacros ordines & beneficia, præcipue ad curatas Ecclesias promovendorum, ipsosque examinatos, si idonei fuerint, per suas litteras Episcopis præsentare.... statuimus, quod omnes illi ad quos spectat dicta examinatio & præsentatio clericorum, sive ratione sui officii, sive ratione commissionis sibi factæ, qui de cætero ab his promovendis aliquid receperint, seu exegerint hac occasione, si sacerdotes fuerint, suspensionis, si vero non fuerint sacerdotes, excommunicationis sententias incurrant ipso facto, a qua nullatenus absolventur, quousque recepta per eos sive exacta restituerint cum effectu.*

II. Id etiam est ex Archidiaconorum juribus, ut in ea diœceseos parte quæ ad eorum archidiaconatum pertinet, beneficiariis possessionem tribuant, cum hujus juris possessione nituntur, ut in Parisiensi, Cenomanensi, aliisque diœcesibus, ubi Archidiaconi in ea possessione sunt, ut mandata dent, quorum vi, intra eorumdem archidiaconatus fines, parochi in suarum Ecclesiarum, aliive de beneficiis provisi in horum possessione ponantur.

Nituntur ii quidem, hac in re, capite *Adhuc, de Offic. Archidiac.* decretoque Innocentii Papæ III. ad Cantuariensem Archiepiscopum misso, & in Decretalibus relato, l. 5. titulo 3. *de Simonia*, cap. 36. ubi dicitur: *Pravam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum investitura Archidiaconi marcham argenti, minores vero decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecuniæ quantitatem.* Turonensis provinciæ Concilium, an. 1365. Andegavi celebratum, ad hoc decretum se conformavit, Archidiaconos vetans, ne quid hoc traditæ possessionis titulo accipiant: *Prohibemus, ne pro sigillo vel littera aliquid recipiant.* (*Can.* 10. *de Offic. Archidiac.*)

Suas tamen exceptiones patitur regula hæc; in urbibus enim Senonensi, Carotensi & Nivernensi, Archidiaconi in ea possessione sunt, ut Archiepiscopum & Episcopos installent, ut loquuntur, & inthronizent; iisque ob hanc functionem, auri, singulis autem canonicis duobus qui iisdem adsistunt, argenti marca debetur. Hoc iis privilegium concessit Gregorius XI. qui obiit an. 1378. illudque ipsis servarunt aresta dierum 28. Januarii an. 1462. & 22. Octobris an. 1552. denique arestum aliud an. 1564. (Chopinius, *de sac. Polit. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 15.)

Cum porro Archidiaconus Senonensis sibi jus tribuere voluisset, ut ejus quoque diœcesis abbates in stalum immitteret, e sua petitione contra abbatem Sanctæ Columbæ ad Senones, per arestum diei 5. Julii an. 1572. rejectus fuit. Cessit ei tamen e voto res in abbatem Sancti Remigii ad Senones, per arestum diei 19. Maji an. 1588. cui rei procul dubio constans ejus possessio causam præbuit. (Lacombe, Collect. Jurisprud. canonic. p. 51. col. 1.)

III. Remense Concilium, an. 1383. habitum, tit. *de Jurisdictione*, Archidiaconis & decanis ruralibus mandat, ut tertio quoque mense in ecclesiasticos reos inquirant, eosque ad promotorem mittant, qui suas conclusiones in scripto dabit, prout res postulaverit, eo quia archidiaconorum jurisdictioni præjudicium afferatur.

IV. Archidiaconorum plures erexere officialitates, has sibi servarunt ad longum tempus; atque adeo nobis suppetunt Concilia plura quæ id tolerarunt. Inter hos Archidiaconos fuere qui contenderent se non debere ad Episcopos suarum visitationum verbales processus deferre, cumque suæ ipsis officialitates essent, eas in suis forensibus scriniis deponere posse. Posteriora

riora Concilia & arestorum jurisprudentia depravationes has in omnibus prope diœcesibus reformarunt; nec creditum est possessionem ab Archidiaconis in medium allatam quæ nihil esse aliud quam vetus abusus poterat, satis firmam rationem esse, cur iidem contra legitimam episcoporum auctoritatem, eorumque diœceseon rectum ordinem in ea servarentur. (Monumenta Cleri, tom. II. col. 1898.)

Concilii ab ecclesiastica Turonensi provincia, apud Castrum Gontherii an. 1231. habiti decimus secundus canon id ponit tamquam certum in urbibus officiales fuisse, vetatque Archidiaconos aliosque ecclesiasticæ jurisdictionis possessione gaudentes instituere novos officiales aliis in locis: *Ne Archidiaconi, archipresbyteri, & alii jurisdictionem ecclesiasticam habentes, extra civitatem officiales habeant; sed extra civitatem in personis propriis officium suum fideliter expleant, & si aliquis processus fuerit coram talibus officialibus habitus, quod fieri prohibemus, illum decernimus non tenere.*

Transactio, mense Majo an. 1630. inter Episcopum Carnutensem ejusque Archidiaconos inita statuit, ut magnus Archidiaconus sedes duas ad suæ jurisdictionis usum, duosque solum officiales habeat, reliqui vero Archidiaconi unum tantum.

V. Archidiaconi eorumque officiales id quoque sibi sumpserunt, ut monitoria, relevationis ergo, concederent; atque hoc arrogatum jus commune fuit, & reformationem ægre passum est, tametsi Concilia plura e quorum numero, an. 1383. Turonense fuit, expressis verbis in id interdicta iterassent: (*Tit. 19. de Jurisdictione & Visitatione.*) *Quia litteræ querimoniales, seu monitoriales, ad finem relevationis, tam ab officialibus ordinariorum, quam ab Archidiaconis, archipresbyteris, decanis, aliisque nimis facile in multorum scandalum, & divini cultus diminutionem concedi videntur, hincque illa magis contemni quam formidari, ac perniciem parere potius quam salutem, œcumenicis Conciliis inhærendo* (Tridentin. sess. 25. cap. 3. *de Reformat.*), *illas a nemine prorsus quam ab Episcopis, seu eorum vicariis, & officialibus generalibus in posterum decerni vetamus; & tunc non alios quam in re non vulgari, causaque diligenter cognita, & magna cum maturitate examinata, ubi mandatum vel permissum sit partibus une ab ecclesiastico judice obtinere.*

Cætera Galliarum Concilia, Tridentino posteriora, monitoria decernendi potestatem ad Episcopos solum eorumve officiarios redigunt; & ita quidem Archidiaconos indirecte ab eadem removent. Ejusmodi sunt, inter alia, Rothomagense Concilium, an. 1581. Remense, an. 1583. & Burdigalense, eodem anno celebratum, iis in titulis in quibus de ecclesiastica seu episcopali jurisdictione agunt.

Aresta plura, ad contestationes inter Episcopos & Archidiaconos super hoc arrogato jure finiendas edita deciderunt, Archidiaconos non posse monitoria decernere, quia iis suorum Episcoporum peculiaris in id venia suppeteret. Expressa est hæc aresti super dissidio quod inter Episcopum Trecoriensem ejusque Ecclesiæ Archidiaconum erat, in magno consilio, die 13. Aprilis an. 1613. editi dispositio. Parlamenti Parisiensis arestum, ad Parisiensium Archidiaconorum jurisdictionem spectans, eamdem sanctionem continet. Arestum magni Consilii, diei 18. Julii an. 1633. quod super ecclesiastica jurisdictione inter Carnutensem Episcopum ejusque Archidiaconos & horum officiales amplissimam constitutionem complectitur, idem statuit. (Monumenta Cleri, Tom. 7. pag. 1046.)

VI. Ad Archidiaconi jura cognoscenda, nihil, (inquit Gibertus in suarum Institutionum ecclesiasticarum & beneficialium tomo primo, pag. 152. & 153.) satius potiusque est, quam ut is cum magno vicario & cum officiali comparetur. 1. Archidiaconus a magno vicario in eo differt, quod ipse diœceseos natus, seu suapte natura vicarius est, & aliqua contentiosæ jurisdictionis portione gaudet, cum de parvis inter clericos, vel inter laicos clericosque litigiis judicare possit; at vero magnus vicarius non est nisi per commissionem vicarius, eique contentiosæ jurisdictionis pars nulla suppetit. 2. Archidiaconi auctoritas perpetua est, cum ea qua magnus vicarius gaudet, temporanea sit, & desinat, pro ut Episcopo visum fuerit. At, si Archidiaconus hoc in capite supra magnum vicarium aliquid obtinat emolumenti, hic in aliis capitibus ei longe multumque præstat; ejusmodi sunt, inter alia, facultates quæ spectant approbationem ad confessionem, ad prædicationem, ad missam, ad ordines, cum eo jura gaudet, ut dimissorias litteras tribuat, concessionem litterarum *visa*, resignationum receptionem, præsentatorum institutionem, eorum qui electi sunt, confirmationem, dispensationes, a casibus ipsi Papæ reservatis absolutionem, cum occulti sunt, &c.

Ad officialem quod attinet, differt ab hoc Archidiaconus, 1. in eo quod officialis de omnibus ecclesiasticis causis cognoscit quæ ad Episcopi contentiosam jurisdictionem pertinent, cum Archidiaconus de parvi tantum momenti negotiis cognoscat, etsi diœceses sint, in quibus ipse amplioris potestatis possessione gaudet; 2. in eo quod ab Archidiacono quidem ad officialem, ab officiali autem ad Episcopum non appellatur; cui discrimini id causæ est, quod officialis unum & idem atque Episcopi tribunal est, Archidiaconi autem tribunal est ab hoc aliud, multoque eodem inferius.

§. V.

Temporalia Archidiaconorum Jura.

ARchidiaconorum temporalia jura vel utilia sunt, vel honorifica.

Utilia Archidiaconorum jura.

Præcipua eorum utilia jura sunt, procuratio, deportus, defunctorumque parochorum spolium.

Nuncupatur *procurationis jus* certa quædam pecuniæ summa, vel annonæ quantitas, quam Episcopis aliisque superioribus ecclesiasticis, dum visitationes peragunt, Ecclesiæ suppeditant; *Procurationes, quasi Ecclesia ipsa Episcopum procurent, alant, sustentur.*

Procurationis jus Archidiaconis tribuunt Concilia, Regiæ sanctiones, Cleri cœtus, supremarumque curiarum aresta.

Lateranense Concilium tertium, an. 1179. habitum, can. 4. Archidiaconos ait suis in visitationibus plures quam quinque aut septem equos, ad Ecclesiarum onus, quas visitabunt, habere non posse.

Lateranense Concilium quartum, an. 1215. celebratum hanc constitutionem confirmat, additque Archidiaconos, itemque visitatores cæteros tum solum posse procurationem exigere, cum suas ipsi per se visitationes agant: *Nisi quando præsentialiter officium visitationis impendunt.* (Can. 33.)

1. Concilia, Rothomagense, an. 1581. tit. *de Episcoporum Officiis*, Remense, an. 1583. tit. 26. *de Visitatione*; Turonense, an. 1583. tit. 19. *de Jurisdictione & Visitatione*; Bituricense, an. 1584. tit. 33. *de Visitatione*, Archidiaconis in visitationibus solutum volunt procurationis jus, etiam sub censurarum pœna, subdunt Rothomagense & Bituricense Concilia.

2. Cœtus cleri, an. 1579. Meloduni convocatus, tit. 5. *de Ecclesiarum Visitatione*, suum procurationis jus Archidiaconis sartum tectumque servavit.

Constitutio an. 1605. & alia an. 1606. eamdem dispositionem continent, voluntque Archidiaconos & visitatores cæteros eo contentos esse quod Blesensis Constitutionis articulus vicesimus iis attribuit.

Spiritalis moderationis articulus 6. a generalium regni ordinum qui an. 1614. Parisios convenerunt, ecclesiastica camera editus enuntiat „ veterem consuetamque taxam augeri non posse, & visitatores qui sibi „ sumptus suppeditari volent, nullo consuetudinis, „ aliove quovis titulo, ullam taxam seu procuratio„ nem ex pecunia sumere posse. “

Procurationis tamen jus aliter solvitur, pro ut cujusque regionis usu statutum est; atque adeo diœceses sunt, ubi aliæ, in eumdem archidiaconatum consuetudines irrepserunt. Rothomagensis parlamenti arestum, diei 26. Februarii an. 1687. jus hoc ad duos infra sex & quinquaginta denarios redigit; ab hoc eos liberat, apud quos Archidiaconus hospitatus fuerit cibumque sumpserit; & hunc vetat plus quam currentis anni censum exigere.

E recentiore jurisprudentia, Archidiaconi qui in ea possessione sunt, ut procurationis jus percipiant, illud a parochis exigere possunt qui congruæ portionis optionem fecerunt. Judicatum in Parlamento Parisiensi, die 30. Augusti an. 1678. contra parochum Pressigniensem, in favorem Archidiaconi Lingonensis. Illud etiam exigere possunt a parochis qui a collegialium Ecclesiarum, licet exemptæ sint, capitulis pendent. Quoad parochos qui Melitensi ordine subsunt, Divionense parlamentum; die 23. Januarii an. 1620. judicavit eos a procurationis jure immunes non esse; at Parisiensis parlamenti, die 25. Januarii an. 1629. contrarium judicium fuit. Monumenta Cleri, tom. 6. p. 438. & 439. tom. 7. p. 87. 88. 95. & seq.)

Super jure deportus. *Vide* DEPORTUS.

Jam Spolii a defunctis parochis jus quod aliter *bona vestis*, aut, *funerum jus* nuncupatur, quamvis antiquum sit, in paucis tamen diœcesibus notum est Pater Christianus Lupus, super vicesimo secundo Chalcedo-

cedo-

cedonensis Concilii canone, notat Parisiense Concilium, an. 615. celebratum, canone 17. prohibere, ne quis occupet bona ad Episcopos, aliosve clericos defunctos spectentia, & mandare, ut ab Archidiacono & clero serventur: *His etiam constitutionibus adnecti placuit, ut, defuncto Episcopo, presbytero, vel diacono, vel quoquam junioris ordinis clerico .... res Ecclesiæ vel eorum propria .... a nullo penitus contingantur, sed ab Archidiacono, vel clero in omnibus defensentur & conserventur.* Addit ejusdem Concilii octavum canonem Episcopis & Archidiaconis interdicere, ne post abbatum, presbyterorum, aliorumque clericorum Ecclesiis deservientium mortem sibi vindicent mobilia bona quæ ad eos pertinent, & mandare, ut hæc Ecclesiis, ubi iidem clerici decesserint, relinquantur. Ac præterea easdem constitutiones in pluribus aliis Conciliis, ut in Cabillonensi, in Remensi, sub Archiepiscopo Sonnatio, in Tridantino, editas fuisse, at easdem tamen perficere non potuisse, ut hoc spolii jus penitus aboleretur.

Turonensis provinciæ Concilium, an. 1365. Andegavi celebratum, ad solidos quinquaginta pretium redigit quod archipresbyteri, Archidiaconi, aliique ob defunctorum parochorum lectum exigere poterunt; *Prohibemus, ne.... pro lecto, ultra quinquaginta solidos recipiant, dum tamen parochialis Ecclesia quam defunctus curatus obtinebat, quinquaginta libras, secundum taxationem decimæ, non excedat. Quod si excedat .... centum solidos pro lecto poterit recipere, & non ultra.* (can. 11.)

Turnetius, in sua Arestorum Collectione, littera A, cap. 136. affert aresta nonnulla vetera in archipresbyteros decanosque rurales edita, qui defunctorum parochorum bonam vestem equumque sibi arrogabant.

Parisiensis Parlamenti arestum, die 20. Julii an. 1684. in favorem Archidiaconi de Josas, in Ecclesia Parisiensi, contra nonnullos ejus archidiaconatus parochos editum, tam ob funerum, quam ob sepulturæ jus, dicto Archidiacono id juris servat, ut, post parochorum ad ejus districtum tum in urbe tum ruri spectantium decessum, sumat meliorem instructum lectum, togam & talarem vestem, cingulum, superpelliceum, villosum amiculum, vulgo mozzettam, breviarium, cubicum pileum, equum aut mulum, si quem habent, tamquam per eorum decessum ad se pertinentia, ob suum Archidiaconi munus & dignitatem, pro suo funerum jure, camque servitium inhumationis dictorum parochorum pereget, trium librarum summam cum ceteris & oblationibus, pro sepulturæ jure, percipiat. Judicatum etiam fuit parochi creditoribus hæc jura præferri, quippe quæ tamquam funerarii sumptus spectantur. Arestum diei 18. Maji an. 1711.

Spiritalis moderationis articulus 6. an. 1614. ab ecclesiastica generalium ordinum camera editus omnes Archidiaconos, archipresbyteros, decanos rurales aliosque vetat a parochis quicquam exigere, ob unumquodque matrimonium quod celebrant, aut testamentum quod recipiunt, & ob ejusmodi alia, nisi legitimus in id titulus, aut antiquissima consuetudo suppetat.

Summi Pontifices Innocentius II. Alexander III. Lucius III. Clemens III. Gregorius IX. Innocentius IV. & Gregorius X. simoniæ damnant consuetodinem quæ apud Archidiaconos irrepserat, ut ab abbatibus, ob inthronizationis jus, equum exigerent, quem *Palafredum* vocabant. Nec magis iidem quicquam, seu pecuniam, seu aliquid aliud ob installationem seu investituram beneficiorum, aut ob præsentationem ad ordines, ut supra diximus, exigere possunt.

Archidiaconi eo quoque jure, in aliquibus diœcesibus, gaudent, ut parochorum rebus, post eorum mortem, sigillum apponant; et ad id veteri possessione nitentur, oportet.

Ad extremum, Archidiaconi qui canonici sunt, cum visitationes peragunt, choro præsentes censentur, deque omnibus fructibus, omnibus distributionibus suorum beneficiorum participent, modo non negligant de suo discessu capitulum in antecessum monere. Ita judicatum per arestum parlamenti Divionensis, Kal. Julii an. 1656. in favorem Archidiaconi Augustodunensis.

§. VI.

Archidiaconorum Jura honorifica.

EX disciplina quæ primis Ecclesiæ sæculis vigebat, archipresbyter erat prima post Episcopum dignitas, supraque Archidiaconum prælatione gaudebat; et, subsecutis temporibus, Archidiaconus ita archipresbyterum superavit, ut deinceps prima dignitas secundum Episcopos, in cathedralibus Ecclesiis evaderet, atque archipresbyterum antecederet. (Barbosa, *de Jur. eccles. lib. 1. cap. 24.*)

Animadvertit Van Espenius hanc disciplinæ mutationem inductam, (*Jur. eccl. tom. 1. p. 74. & tom. 3. p. 525.*) aut saltem amplificatam vehementerque firmatam fuisse per jactatum fragmentum epistolæ S. Isidori Hispalensis ad Ludifridum, ubi dicitur: *Archipresbyter sciat se esse sub Archidiacono, & ejus præceptis, sicut Episcopi sui, obedire.* Cum Gratianus vicesimæ quintæ distinctioni primæ partis Decreti sui hoc fragmentum inseruisset, illud illinc in Gregorii IX. Decretales epistolas transiit, (*In cap. 1. de Officio archipresbyteri.*) Toletani cujusdam Concilii nomine. Hoc tamen fragmentum non invenitur in Toletanorum Conciliorum ullo, non in S. Isidori ad Ludifridum epistola, non in Yvonis Carnutensis Pannormia, seu compendiaria canonum Collectione, sed solum in ejus decreto, quale nobis hoc tempore vulgo suppetit, part. 6. cap. 20. neque enim extat in omnibus exemplaribus; ac Joannes Dumoulinius, doctor Lovaniensis, animadvertit illud in regiæ Bibliothecæ exemplari deesse. Fit igitur admodum verisimile Gratianum, illud in decreti Yvonis Carnutensis exemplari quo utebatur, nactum suo proprio decreto inseruisse, a quo migravit in Gregorii IX. Decretalia, erectumque est in commune jus.

Supra archipresbyteratum ergo prælatio & superioritas Archidiacono est a duodecimo saltem sæculo quo Gratianus vivebat.

Altera est Archidiaconorum prærogativa, ut in suarum visitationum cursu ad Ecclesiarum januam e parochis recipiantur, & stolam, his præsentibus, soli deferant. Ita judicatum per aresta plura, &, inter alia, per unum parlamenti Parisiensis, die 28. Junii an. 1726. in Silvanectensis Archidiaconi favorem, super Gilberti de Voisius conclusionibus editum, & per alterum, die 28. Junii an. 1734. enuntiatum in favorem Archidiaconi de Puisaie Ecclesiæ Antissiodorensis. Hoc tamen jus ab usu & possessione pendet; si enim probaret parochus in ea se possessione esse, ut eorem Archidiacono in ejusdem visitationis cursu stolam deferat, in ea servaretur, cum ejusmodi jure ad possessionem potissimum exigantur. Videri potest hæc materies fusius discussa in disputatione D. de Camoigoon, quæ affertur in tomo secundo Monumentorum Cleri, pag. 1814. & seq.

§. VII.

Archidiaconorum Officia & Munia.

DE Archidiaconorum obligationibus & functionibus facile judicari ex iis potest quæ de eorum dignitate, facultatibus & juribus hactenus dicta sunt. Sunt & hoc tempore, ut olim erant, Episcoporum oculus, manus, os & vicarii. Eos ergo in suis quisque archidiaconatibus repræsentare debent, ibique quicquid boni per suæ potestatis suæque jurisdictionis amplitudinem iisdem licet, efficere; clari populique moribus invigilare; perficere, ut altarium ministri, & nominatim parochi, augusta Religionis mysteria pertractent ea omni observentia quæ eorum sanctitati debetur; populis exemplo sint qui ipsorum curæ concrediti sunt, iisque evangelici verbi panem distribuentes documenta præbeant.

Peragant, oportet, regularum ratione habita, visitationes suas, pro locorum usu; instituant ædificentque populos quos visitant; suis cohortationibus operam dent, ut abusus corrigant, quos inter eosdem comperint; eos ad pacem, ad animorum consensionem, ad omnium virtutum exercitationem pertrahant; & quicquid boni malique perspexerint, Episcopo fideliter referant, suæ visitationis verbali processu eidem tradito. Hæc sunt quæ ex capite primo *de officio Archidiaconi*, ex capite 3. sess. 24. *de Reform.* Tridentini Concilii, ex aliisque posterioribus Conciliis derivantur.

§. VIII.

Qualitates quibus Archidiaconi insigniti esse debent.

CUm Archidiaconorum dignitas & munia tam magni, quemadmodum supra vidimus, momenti sint, dubitari non potest, quin iidem esse debeant moribus & scientia maxime commendandi; quamobrem Tridentina synodus, *sess. 24. cap. 12. de Reform.* mandat, ut Archidiaconi, ubi fieri poterit, in theologia doctores, aut in jure canonico licentiati sint.

E Galliarum usibus, satis est Archidiaconum in jure

vel

vel in theologia baccalaureum esse, ut ait Gibertus in suis Additionibus seu Animadversionibus ad *Jus ecclesiasticum universum* Van-Espenii, tom. 1. pag. 949.

Sint etiam Archidiaconi, necesse est, presbyteri, iisque gradibus insigniti qui ad dignitates in cathedralibus Ecclesiis possidendas requiruntur, in quibus ipsis dioecesibus nulla iis animarum cura; nulla jurisdictionis exercitatio, nulla archidiaconalis functio est, ut in dioecesibus Catalaunensi, Tullensi, aliisque nonnullis; quamvis enim dioeceseos dignitates esse desierit; iidem tamen semper tamquam cathedralis Ecclesiæ dignitates spectantur. Esse posset hac in re exceptioni locus quoad dioeceses in quibus Archidiaconi cathedralis Ecclesiæ dignitates non sunt, nullique servitio addicti, non residentiæ, non adsistentiæ; quia tum quidem eorum tituli evasere beneficia simplicia quæ nec cathedralis Ecclesiæ dignitates fuerunt, & dioeceseos dignitates esse destiterunt.

Barbosa, in tertia parte Tractatus *de Officio & Potestate Episcopi*, allegationes 60. n. 60. pag. 154. superque Tridentino Concilio, sess. 24. cap. 12. *de Reform.* n. 5. & 6. & Canonistarum nonnulli in ea sunt sententia, legum dispositionem quæ certos quosdam gradus Archidiaconis statuerunt, ad eas Ecclesias non referri, quia hi quidem, nomine tantum, Archidiaconi sunt, earumque functionum nullam obeunt, quæ impulerunt, ut gradus, tamquam idonei eorum ingenii testimonium, qui easdem dignitates obtinent, peterentur. Testantur auctores hi Concilii congregationem, ita definiisse; &, in Hispania, persuasum esse decreta hæc ad Ecclesias non spectare, ex quo Archidiaconis nulla jurisdictionis exercitatio ibidem est. (Monumenta Cleri, tom. 10. pag. 210. & 211.)

Haud inutile fuerit animadverti Mornacium & Buchelium afferre parlamenti Parisiensis arestum, diei 18. Februarii an. 1616. quod vetat, ne Archidiaconi jurisdictio regularibus conferatur; & religiosos quidem qui Archidiaconi munia intra suorum monasteriorum ambitum obeunt, in iis omnibus quæ ad eorum muneris functiones pertinent, episcopali jurisdictioni subesse; omninoque debere jusjurandum in Episcopi manu præstare, suarum visitationum verbales processus ad eum mittere, synodalia dioeceseos statuta exequi, & synodo adesse, exemptione nihil obstante. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 1809. tom. 7. pag. 104. & seq.)

Episcopo id juris est, ut contra Archidiaconum qui suo officio deest, in prima instantia procedat. (Tom. 7. pag. 860. & 861.)

ARCHIEPISCOPUS. S. Isidorus Hispalensis, in suo de Etymologiis Tractatu, cap. 12. e quo ductus fuit canon, *Clerus*, *dist.* 21. per *Archiepiscopi* vocabulum ait græce primatem seu primum Episcoporum, & quod inde consequitur, metropolitano superiorem significari: *summus Episcoporum*, inquit, *id est*, *primus*; *tenet enim vicem apostolicam*, *& præsidet tam metropolitanis quam cæteris Episcopis*. At jamdiu est, quod Archiepiscopi & metropolitani dignitates duæ non amplius nisi una tantum eademque prælatura sunt; & qui Archiepiscopum dicit, metropolitanum dicit, tametsi contingere possit, ut aliquis Archiepiscopus nullum suffraganeum habeat, adeoque tunc, si proprie loqui volumus, metropolitanus non sit, quoniam metropolitani vocabulum proprie significat Episcopum matris urbis, hoc est, urbis a qua aliæ pendent.

Igitur Archiepiscopi seu metropolitani præcipuæ quæ in Ecclesiastica provincia est, urbis Episcopi sunt, qui supra suam peculiarem dioecesin immediata, supraque suæ provinciæ dioeceses mediata jurisdictione pollent.

S. Athanasius qui an. 373. mortem occubuit, S. Alexandro, in Alexandrino Ægypti episcopatu decessori suo primus Archiepiscopi nomen tribuit; ex quo infertur Archiepiscopi quam metropolitani nomen minus antiquum esse, quandoquidem canones qui falso Apostolis tribuuntur, sed qui tamen ad secundum & tertium sæcula pertinent, commendant uniuscujusque provinciæ Episcopis, ut metropolitanum sibi superiorem agnoscant, ei obediant, nullumque grave negotium, nisi postquam eum consuluerint, aggrediantur. Nicænum Concilium primum quod an. 325. habitum fuit, in canonibus quarto, sexto & septimo, de metropolitanorum institutione, tamquam de re jam eo tempore antiqua loquitur.

Archiepiscopi seu metropolitani, inquit D. de la Combe, in sua Jurisprudentiæ canonicæ Collectione, verbo *Archiepiscopus*, n. 2. omnium Ecclesiæ dignitatum maxime, disciplinæ juriumque quorum major usurpata pars, excidium senserunt. P. Thomassinus, in suo de Ecclesiæ Disciplina Tractatu, part. 4. lib. 1. cap. 16. 17. 18. id plurium metropolitanorum ausis tribuit, qui jura sibi arrogantes quæ ad eos minime pertinebant, impulere summos Pontifices & Concilia, ut eorum potestatem imminuerent. Van-Espenius, *Jur. eccl.* tom. 1. pag. 164. n. 9. animadvertit hanc potestatis in Archiepiscopis diminutionem in oculos incurrere coepisse decimo quarto sæculo, quæ confirmationis & consecrationis Episcoporum ad Romanos Pontifices devolutionis epocha est. Cum Romani Pontifices eo tempore Episcopos confirmare & consecrare coepissent, hi quidem iis obedientiæ & fidelitatis juramentum præstiterunt, quod Archiepiscopis suis confirmatoribus suisque consecratoribus antea præstabant; quod senlim metropolitanorum suos in suffraganeos auctoritatem imminuit; cui rei legatorum qui ex urbe Roma mittebantur, addenda potestas est, qui scilicet supra Patriarchas ipsos prælatione gaudebant.

Spectari possunt Archiepiscopi quoad eorum proprios dioecesanos, quoad eorumdem suffraganeos Episcopos, vel denique quoad dioecesanos qui eorum suffraganeis Episcopis subsunt, & quoad honorifica jura quæ ab his posterioribus eos distinguunt.

Ad proprios dioecesanos quod attinet, in eos Archiepiscopis, quam Episcopis in suos haud plus jurium & auctoritatis est. *Vide* EPISCOPI. Nobis ergo de Archiepiscoporum juribus, solum quoad reliqua capita tria, ex veteri novaque disciplina, dicendum superest.

§. *De Archiepiscoporum quoad suffraganeos Episcopos juribus.*

1. SPectabantur olim Archiepiscopi tamquam patres, pastores, capita & superiores suffraganeorum suorum quos oportebat iis obedire, nec alicujus momenti quicquam sine eorumdem consensu nutuque facere: *Episcopos uniuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare ut caput; & nihil facere quod sit arduum aut magni momenti, præter illius sententiam*. Canon 33. Apostol.

Decreta Nicæna, sive inferioris gradus clericos, sive ipsos Episcopos suis metropolitanis apertissime commiserunt. (Africani Patres, in Epist. *ad Cælestinum Papam*.)

Innocentius Papa III. qui decimo secundo labente sæculo & decimo tertio ineunte vivebat, Arelatensis Archiepiscopi suffraganeos per litteras monebat oportere, ut ei, tamquam patri & pastori animarum suarum cum humilitate parerent, ad eumque vocati pergerent; *Quatenus ipsi tamquam patri & Episcopo animarum vestrarum, devote studeatis & humiliter obedire; ad vocationem ipsius, nisi evidens necessitas contradicat, secundum traditionem canonicam, sine difficultate qualibet accedentes*. (Lib. 1. epist. 466.)

At nihil melius Archiepiscoporum in suos suffraganeos auctoritatem probat quam obedientiæ juramentum quod hi, dum ordinarentur, iisdem præstabant, cujusque servata est in Romano Pontificali, sub titulo *de Scrutinio serotino*, sequens formula: *Ego N. Ecclesiæ N. vocatus Episcopus, promitto in conspectu omnipotentis Dei, atque istius Ecclesiæ, quod ab hac hora in antea fidelis & obediens ero, perpetuo, more prædecessorum meorum, beato N. sanctæque Ecclesiæ N.* (nominando Ecclesiam metropolitanam) *& vobis Dom. meo N. Dei gratia ejusdem Ecclesiæ Archiepiscopo, vestrisque successoribus canonice intrantibus, prout est a SS. Patribus institutum, & ecclesiastica ac Romanorum Pontificum commendat auctoritas. Non ero in consilio, aut consensu, vel in facto, ut vitam perdatis, aut membrum, aut capiamini mala captione. Consilium quod mihi per vos, aut per litteras, vel per nuntium credituri estis, ad damnum vestrum; me sciente, nulli pandam. Vocatus ad Synodum veniam, nisi præditus fuero canonica præpeditione. Vos quoque, & nuntios vestros, ac Ecclesiæ N. quos certos esse cognovero, in eundo, stando & redeundo, honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo; possessiones vero ad mensam mei episcopatus pertinentes non vendam, neque donabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo modo, contra jus vel consuetudinem Ecclesiæ meæ alienabo, vobis, vel vestris successoribus inconsultis*.

2. Archiepiscopis id juris erat, ut suorum suffraganeorum electionem confirmarent, eosque consecrarent, aut eorumdem consecrationem alteri prælato committerent.

Nicæni primi Concilii canon sextus ait, si quis, sine sui metropolitani consensu, se Episcopum ordinandum curaverit, eum Episcopum esse non debere. Perstitit disciplina hæc per priora duodecim Ecclesiæ sæcula; adeoque inviolate servabatur, ut Stephanus Papa VI. qui an. 891. obiit, Lingonensem Episcopum cun-

consecrere nollet, ejus metropolitano, Lugdunensi Episcopo recusante, nisi postquam per iteratas litteras hunc, ut id faceret, adigere incassum conatus esset. (Baronius ad an. 885.)

3. Archiepiscopi suorum suffraganeorum ordinarii judices erant eoque jura pollebant, ut de civilibus & criminalibus eorumdem causis cognoscerent. *Quisquis Episcoporum accusatur, ad primatem provinciæ ipsius causam deferat accusator*, inquit Carthaginensis Concilii tertii, an. 397. canon septimus; quo loco animadvertendum primates, in Africana Ecclesia, eos fuisse qui a nobis hodie *metropolitani* nuncupantur.

Clerici tam locales, quam diœcesani, qui se ab Episcopo gravari cognoverint, querelas suas ad metropolitanum deferre non differant; & metropolitanus non moretur ejusmodi præsumptionem coercere. (Concilium Toletanum III. can. 6.)

Si aliquid contentionis adversus Episcopum potentior personam habuerit, pergat ad metropolitanum Episcopum, & ei causas allegat, & ipsius sit potestatis honorabiliter Episcopum de quo agitur, evocare, ut ejus præsentia accusatori respondeat, & oppositas sibi actiones extricet. (II. Concilium Matisconense, an. 585. can. 9.)

Ex his duobus posterioribus Conciliis compertum fit metropolitanos suorum suffraganeorum ordinarios judices extitisse, non autem solum eorumdem judices, per appellationem a sententiis quas iidem pronuntiaverant, itaque summi Pontifices, Honorius III. in *cap. Si, de Sentent. Excomm.* & Innocentius IV. in *cap.* 1. §. *fin. de Offic. ordin.* profitentur id juris metropolitanis fuisse, suos ut suffraganeos excommunicationi subderent. Eo quoque jure, & quidem potiora titulo, iidem gaudebant, ut eorum judicia per appellationis viam reformarent. (Concilium Francofurtense, seu Francofordiense, an. 794. can. 6.)

4. Archiepiscopis id juris erat, ut agendi rationi a suffraganeis initæ invigilarent, ut ab iis canones & provinciæ Synodales constitutiones servandas curerent; ut eos cogerent suis in diœcesibus residere, ibique suo sua officio facere; ut suas diœcesanes Synodos quotanneis haberent; ut œconomos, archipresbyteros rurales, seminaria instituerent; eosque, si forte obstitissent, suspenderent, interdicerent, excommunicarent, præscriptam formam, scilicet pœnarum gradationem servantes.

Episcopi trans mare non ibunt, sine primatis aut metropolitani venia, formatasque seu commendatitias litteras ab eo sumant. (Concilium Carthaginense, an. 397. can. 28.)

Habebunt Episcopi œconomos quos quidem si ipsi sibi sumere noluerint, iis metropolitani debunt. (Concilium Nicænum, an. 787. can. 11.)

Episcopi e suis Ecclesiis ultra hebdomadas tres abesse non poterunt, sine suorum metropolitanorum venia. (Concilium Romanum, an. 826. can. 6.)

Metropolitanus ei legi suberit, suos ut suffraganeos Papæ denuntiet, qui sine justis causis, ultra annum, a suis ecclesiis recesserint. (Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 1. *de Reform.*)

Si Episcopi aliarumve insignium Ecclesiarum antistites neglexerint seminaria erigere, vel ad ea contribuere, quemadmodum debent, eos metropolitani hac de negligentia vehementer arguent, & ad id faciendum adigent. (*Idem*, sess. 23. cap. 18. *de Reform.*)

5. Metropolitani suorum suffraganeorum negligantiam supplere debent, si minus hi, stato tempore, beneficia contulerint; si minus institutionem tribuerint; si minus judicaverint, cum requisiti fuerint; denique si voluntariæ aut contentiosæ jurisdictionis actum, quicunque fuerit, edere neglexerint aut recusaverint, dummodo non sit ex eorum gravium actorum numero, quæ suapte natura, ut valide sint, Episcopi consensum requirunt, cujusmodi sunt alienationes bonorum Ecclesiæ, translationes unionesque beneficiorum; quibus in casibus metropolitani suffraganeorum Episcoporum consensum supplere non possunt, sed eos solum ad eumdem præbendum adigere. Id omnem metropolitanorum in suos suffraganeos auctoritatem consequitur, & a canonibus firmatum cernitur, qui hanc auctoritatem iisdem tribuunt.

6. Metropolitani eo jure pollebant, ut suorum suffraganeorum diœceses visitarent. Constat id e Lateranensis Concilii tertii, an. 1179. sub Alexandro III. celebrati canone quarto; ex quarti Lateranensis Concilii, an. 1215. sub Innocentio III. habiti canone tricesimo tertio; ex Turonensis provinciæ Concilio, an. 1253. Salmurli coacto, in cujus canone primo Petrus Lamballius, Archiepiscopus Turonensis ita suam mentem aperit; *Nos Sanctorum canonum, & prædecessorum nostrorum volentes servare statuta, & ea quæ, visitando provinciam Turonensem, correctionis novimus indigere, corrigere cupientes*, &c. ex alterius Concilii in eadem Salmuriensi urbe an. 1276. habiti præfatione, in qua Joannes de Montforeau, Archiepiscopus Turonensis, loquitur in hunc modum: *Ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiarum provinciæ Turonensis, quibus, auctore Domino, præsidemus; nec non ad reformationem eorum quæ in visitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda, &c.*

Innocentius Papa IV. per decretum cujus Lugdunense secundum generale Concilium, an. 1274. celebratum, ac deinde Tridentinum Concilium, executionem mandarunt, super Archiepiscoporum per diœceses quibus eorum metropoles præsunt, visitatione peculiares articulos statuit. Affertur hoc decretum in Sexto, sub titulo *de Censibus*, cap. 1. ubi dicitur, inter alia: *Deinde liceat ei* (Archiepiscopo) *per totam provinciam, vel ejus partem, visitationis officium exercere, civitates & diœceses, suffraganeos suos & eorum subditos, cathedralium & aliarum Ecclesiarum capitula & monasteria, Ecclesias & alia religiosa & pia loca, cleros & populos libere visitando.* Hanc Innocentii IV. Constitutionem Bonifacius VIII. in eo explicuit quod, in Archiepiscopis, suæ provinciæ visitandæ libertatem & functiones spectat quas iidem, suarum visitationum tempora, in suffraganeis diœcesibus edere possunt, est hoc quintum caput, eodem titulo, in Sexto.

7. Archiepiscopi eo jure gaudebant, ut provincialia Concilia convocarent, suosque suffraganeos adigerent, ut ad ea se conferrent. Antiocheni Concilii, an. 341. vicesimus, & Chalcedonensis, an. 451. decimus nonus canones volunt metropolitanos cogere quotannis provincialia Concilia duo, quibus omnes eorum suffraganei interesse teneantur.

Nullus Episcopus, ad Concilia & ordinationes a metropolitano appellatus, se, ne pareat, eximere poterit, nisi legitima excusatio eidem suppetat. (Concilium Aurelianense, an. 533. can. 1.)

Suæ provinciæ Concilium metropolitanus, annis singulis, celebrabit. (*Idem*, can. 2.)

Instaurati fuere canones hi per quintum alterius Aurelianensis Concilii, an. 538. per octavum Concilii Toletani, an. 683. per octavum Concilii *in Trullo*, an. 690. per sextum generalis Lateranensis Concilii quarti, an. 1215. denique per cæterorum omnium Conciliorum canones, quæ subsequuntur ad Tridentinum Concilium usque quod, *sess.* 24. *cap.* 2. *de Reform.* post communem & constantem omnium sæculorum omniumque Ecclesiarum usum, id ipsum statuit firmatque.

8. Penes Archiepiscopos id juris erat, ut non modo provincialium Conciliorum decreta provisionis in modum interpretarentur, verum etiam a censuris & pœnis absolverent, quas eadem Concilia decreverant: *Sacro approbante Concilio, nobis specialiter reservamus auctoritatem & potestatem declarandi, interpretandi, temperandi, seu minuendi dictas provinciales constitutiones, seu pœnas in eis contentas, & super dictis pœnis misericorditer dispensandi cum omnibus & singulis subditis nostris & suffraganeorum nostrorum, prout qualitas negotiorum & conditio personarum requireret.* (Concilium Ravennatense, an. 1317. can. 22.)

Si qua autem controversia super decretorum hujus Concilii interpretatione oriantur, consulatur dominus metropolitanus, et ejus judicio stetur, donec per proximum futurum Concilium provinciale judicatum fuerit. (Concilium Remense, an. 1583. §. 4.)

Burdigalense Concilium, eodem anno celebratum, huic geminum decretum edidit quod Antonius de Sansacio, Archiepiscopus Burdigalensis qui Concilio præerat, ejusdem Concilii nomine, pronuntiavit. Extat hoc decretum in titulo *de Pœnis*, qui hujus Concilii tricesimus quintus est.

9. Archiepiscopi in abbates & prælatos regulares qui se nullius diœcesis esse contendunt, agere poterant, siquidem parœcias quæ iisdem suberant, neglexissent. (Concilium Tridentinum, *sess.* 5. *cap.* 2. *de Reform.*)

10. Poterant etiam, tamquam sanctæ sedis delegati, suam operam eo conferre, ut in congregationem redigerent monasteria quæ in ea non sunt, quæque se proxime sanctæ sedi subesse dicunt. (*Idem*, *sess.* 25. *cap.* 8.)

11. Magnos præterea vicarios statuere poterant, qui diœceses in eorum provinciis vacantes administrarent, si, intra dies octo a vacantis sedis tempora, cathedralium in iisdem diœcesibus Ecclesiarum capitula vicarios ipsos nominare negligerent. (*Idem*, *sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.*)

12. Poterant iidem de dissidiis cognoscere, quæ inter Episcopos eorumque capitula, super canonicorum qui alicujus criminis rei erant, correctione suborta essent.

sent. (Lateranense concilium IV. sub Innocentio III. can. 7.)

Jam vero in præsentia, metropolitanorum jura ad hæc omnino capita rediguntur, e Galliarum usibus.

Metropolitanus cum extra suæ diœceseos limites ordinarius non sit, de causis ad suorum suffraganeorum subditos spectantibus cognoscere non potest nisi per appellationem ab eorum sententiis, quamvis ii quos hæ causæ afficiunt, in id consentirent, easque ipsi in prima instantia ad metropolitanum deferre vellent, quia privatis hominibus minime licet se ordinarii jurisdictioni subducere, & publicum jurisdictionum ordinem invertere. Eo tamen jure gaudet, ut Episcoporum lites in prima instantia, suis cum suffraganeis, instruat, itemque suorum suffraganeorum sententias per appellationem judicet, iis ipsis in causis in quibus hi per sanctæ sedis rescripta damnati essent, quia appellationum simplicium quæ a judiciis mandatisque per ejus suffraganeos Episcopos, horumve magnos vicarios & officialis editis interponuntur, is unus proximus judex est. Explicatur doctrina hæc in Papæ Innocentii III. decreto quod affertur in Decretalium decimo secundo capite, sub titulo *de Officio judicis*; ac decretum quidem hoc eo majoris in Gallia momenti est, quod ex hujus Papæ ad Senonensem Archiepiscopum rescripto depromptum est. Ejus hæc verba sunt: *Licet in corrigendis excessibus, juxta canonicas sanctiones, appellationis sit diffugium interclusum, & ideo Parisiensis Episcopus cum a nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quam etiam clericos sæculares sua jurisdictioni subjectos qui multa gravia crimina committere proponuntur, inquiras, appellatione remota, quæ videris corrigenda, statuens, ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestum; quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit, jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare; præsentium auctoritate duximus declarandum, quod si inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tamquam delegato, sed tamquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quominus ad te, tamquam ad metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare.*

Jam metropolitanus, quod attinet ad procedendi rationem in appellationibus quæ ad eumdem delatæ fuerint, sequi debet, ex Tridentino Concilio, *sess.* 22. *cap. 7. de Reform.* formas quas canonicæ constitutiones præscripserunt, eaque peculiariter quæ ab Innocentio Papa IV. edita incipit, *Romana*; at, in Gallia, eum sequi necesse est procedendi formam quam regiæ sanctiones statuerunt. Super hac obligatione extat expressa dispositio in articulo primo tituli primi sanctionis mensis Aprilis an. 1667.

Eos metropolitanus punire potest qui impediunt jurisdictionis usum, qua ipse in suorum suffraganeorum diœcesibus gaudet. Innocentius Papa IV. an. 1252. occasione Archiepiscopi Remensis, super hac re generale statutum edidit, quod affertur in Sexto, lib. 5. tit. 9. *de Pœnis*, cap. 2. Regni sanctiones & arestorum jurisprudentia nullam dispositionem continent quæ huic disciplinæ repugnet. (Monumenta Cleri, tom. 2. p. 272. & seq.)

Approbare potest metropolitanus donationes aut fundationes ecclesiasticas in suorum suffraganeorum diœcesibus, cum hi renuunt id facere. *Ibid.*

In re beneficiaria, metropolitanus, devolutionis jure, beneficia confert quæ a suffraganeis Episcopis pendent, cum hi quidem per status vacationis menses sex conferre neglexerunt, suove jure perperam usi sunt, indigno aut incapaci conferentes; at beneficii collatio quam intra sex vacationis menses metropolitanus ederet, absolute nulla esset. (Dumoulinius & Lovetius, *de Infirm. num.* 67.) Ita judicatum per arestum magni consilii, die lunæ, 5. Martii an. 1736.

Cum metropolitanus beneficium, devolutionis jure, tribuit, id in provisione exprimere debet; atque hujus expressionis defectu provisionem nullam reddi communis opinio est. (Monumenta Cleri, tom. 10. p. 1655. & 1656. tom. 12. p. 151.)

Potest etiam metropolitanus recusationem litterarum *visa* quoad provisos in Romana curia, cæterasque præposteras suffraganeorum recusationes corrigere, canonicam institutionem iis quos patroni præsentaverint, aut graduatis tribuens; & statuere super justitiæ negationibus in voluntariæ jurisdictionis actis, non autem in justitiæ quoad contentiosam jurisdictionem negationibus quæ ad forenses cancellos, ubi regii parlamentorum ministri sedent, deferri debent. (Canonicæ Jurisprudentiæ Collectio, verb. *Archiepiscopus*, pag. 46. col. 2. n. 4.)

Provincialia quoque Concilia convocandi jus obtinet in præsentia metropolitanus, quemadmodum semper hactenus, & in omnibus Ecclesiis obtinuit; at, in Gallia, opus habet Regia venia. Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 205. & 206.)

Id etiam juris hoc ipso tempore eidem est, ut provincialium Conciliorum decreta, per provisionem, interpretetur; hæc Remensis Concilii, an. 1583. itemque Burdigalensis, eodem anno habiti decisio est. Alia Concilia non decreta solum quæ diximus, interpretandi, sed a censuris & pœnis ibidem statutis absolvendi potestatem metropolitano reservarunt. (Concilium Ravennatense, an. 1317. can. 22.)

Tridentinum Concilium, *sess.* 24. *cap.* 3. *de Reform.* pronuntiat Archiepiscopos eo jure gaudere, ut suorum suffraganeorum diœceses visitent; at, ut illud exercere possint, duas in iis conditiones requirit; 1. ut suas ipsorum diœceses visitaverint; 2. ut visitationis causa a provinciali Concilio approbata fuerit. In Gallia, disciplinam hanc nulla, seu ecclesiastica seu civilis lex abrogavit; eam potius generalis cœtus cleri, an. 1579. Meloduni convocatus agnovit, quin conditionum quas postulat Concilium, mentionem faceret. In ordinem scilicet id redigit quod in provincialium diœceseon visitatione ad metropolitanorum jura refertur; & quoad rationem & formam quam iidem in hac visitatione sequi debent, ad Innocentii IV. decretum, *Romana*, remittit. At, postquam provincialia Concilia in eo regno intermissa fuere, hoc jure non amplius Archiepiscopi utuntur. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 213. tom. 7. pag. 61. & seq. Collectio Jurisprudentiæ canonicæ, pag. 47.)

Idem Concilium, *sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.* id juris Archiepiscopis tribuit, ut magnos vicarios ad diœceses quæ in eorum provincia vacant, administrandas nominent, siquidem, intra octo a sedis vacatione dies, cathedralium in iisdem diœcesibus Ecclesiarum capitula vicarium nominare neglexerint. Sanctiones & arestorum jurisprudentia huic dispositioni non adversantur. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 216.)

E Gallicanæ Ecclesiæ usu, Bullæ Jubilæi mitti debent ad Archiepiscopos a quibus ad suffraganeos mittuntur. Hunc usum testatur generalis cœtus cleri, an. 1670. habitus. (*Ibid.* pag. 228.)

Archiepiscopi non possunt ordinis potestatem in suorum suffraganeorum diœcesibus exercere, quin hi de scripto consentiant; et jubere possunt, sua ut crux, quam late patet eorum ecclesiastica provincia, atque adeo exemptis in locis, elata feratur; contendunt & ipsi se ibidem posse populo benedictionem tribuere, & pontificalem in modum officio fungi, ex verbis capitis 2. *de privil. & excess. privil. in Clement.* quod ex Viennensi generali Concilio, an. 1312. ductum est.

Concilium Turonense, an. 1583. can. 12. renovavit decretum hoc. Cœtus cleri, an. 1635. in ea fuit sententia, & communibus quidem suffragiis, Episcopos huic crucis gestationi obluctari non posse, nisi, contra, privilegio gaudeant, quod Viennensi Concilio posterius sit. Editor Monumentorum Cleri animadvertit servatam fuisse, contra Parisiense capitulum quod repugnabat, D. Tristand de Sallezard, Senonensi Archiepiscopo prærogativam, ut populo benedictionem impertiretur, pontificalem in modum officio fungeretur, sibique crucem præferri juberet; D. Servinium, in Parisiensi parlamento advocatum generalem, in sua ad Senatum oratione nona, de hac Archiepiscoporum distinctivæ perinde loqui, ac si constans firmumque sit Archiepiscopos in Gallia retinere hanc suæ dignitatis notam, coram Rege, in Luparensi Capella, inter cæremonias quas ibidem peragunt; Archiepiscopos, ante Viennense Concilium, suis in provinciis, sibi crucem præferri jussisse; Calixtum II. in tertia *ad Canonicos Viennenses* Epistola, privilegium hoc, an. 1120. Viennensibus Archiepiscopis concessisse: *Pro ampliori Viennensis Ecclesiæ dilectione, ante Viennensem Archiepiscopum, per provinciam suam, crucem deferri concedimus.* (Monumenta Cleri, edit. an. 1716. tom. 2. col. 225. & 236. Collectio Jurisprudentiæ canonicæ, pag. 47.)

Quod Archiepiscoporum jura spectat, quoad indulgentias, Pallium, procurationes, uniones beneficiorum, aut collationes, permutationis causa, super ordinariorum recusatione editas, institutionem, consecrationem, inquisitionem de eorum vita & moribus, qui per eorum provincias ad episcopatus nominati sunt, *Vide* INDULGENTIÆ, PALLIUM, PROCURATIO, PERMUTATIO, UNIO, EPISCOPI, INQUISITIONES.

ARCHIPRESBYTER, proprie presbyterorum primum significat. Archipresbyterorum institutio antiquissima est. Primis Christiani nominis sæculis, cathedrali

enique Ecclesiæ suus Archipresbyter perinde ac suus archidiaconus erat; &, antequam archidiaconi Archipresbyteris prævalerent, hi quidem erant prima secundum Episcopum dignitas, ejusque veluti magni vicarii, ipsius Ecclesiæ oneri, eo absente, addicti; &, quod inde consequitur, cathedralis Ecclesiæ itemque diœceseos dignitas.

Carthaginense Concilium quartum, an. 398. habitum, can. 17. Episcopos prohibet ipsos sibi viduarum, pupillorum advenarumque curam sumere, eosque vult id officii Archipresbyteris aut archidiaconis demandare.

Emeritense Concilium, an. 666. celebratum, can. 10. mandat, ut unaquæque cathedralis Ecclesia suum habeat Archipresbyterum, suum archidiaconum seu primiclerum, suum Primicerium, hoc est, clericorum primum. In arabicis quoque Niceni Concilii canonibus fit harum trium dignitatum mentio. Sexto circiter sæculo, distincta fuere Archipresbyterorum genera duo, ut alius Archipresbyter *urbanus* esset, *ruralis* alius.

Urbis, seu cathedralis Ecclesiæ Archipresbyter, e communi jure, Episcopi vicarius est ad internas Ecclesiæ res, & ad divinum officium, quatenus sacramenta, cæremonias & benedictiones complectitur. (*Extr. de Officio Archipresb. cap. 1. a. 3.*) Itaque, absente Episcopo, Archipresbyteri est ejus defectum supplere, seu vices agere, quoad munia quæ *is* in Ecclesia obire posset, ita scilicet, ut, ejus loco, missam celebret, divino officio præsit, & tamquam is qui eo fungitur, iis benedicat qui lectiones dicunt, & rebus omnibus quæ fiunt intra Ecclesiam, per presbyterorum ministerium, prospiciat. Oblationes quæ in cathedrali Ecclesia peraguntur, percipiendi jus penes eum est, propterea quod ei demandata est animarum cura & sacramentorum administratio, *is* est ibidem parochus, atqui oblationes ad parochum pertinent. (Decretum Congregationis Concilii allatum a Barbosa, *de Parocho, cap. 25. n. 27. & 29.*) Id etiam juris Archipresbytero est, suum ut districtum visitet, qua quidem in re perinde atque archidiaconus ab Episcopo pendet, judicetque parva litigia personarum pauperum, aliarumque quæ vulgo *misera*, seu *miserabiles* nuncupantur, cujusmodi sunt viduæ, orphani, &c. In universum, eadem urbano Archipresbytero erga inferiorem urbis clerum, quæ rurali Archipresbytero sui districtus clerum officia obeunda veniunt, cum hoc tamen discrimine, quod ruralis Archipresbyter non dignitas sed simplex ad Episcopi voluntatem revocabile officium est, cum urbis Archipresbyter dignitas sit cui protius ut archidiacono peculiares functiones sunt, quas eidem jus aut usus addixit, quæque ab Episcopo minime pendent.

Concilia. Gontheriense, seu, apud Castrum Gontherii, an. 1253. can. 12. Langesiense, an. 1278. can. 2. & Bituricense, an. 1286. can. 4. archidiaconos, Archipresbyteros, aliosque qui ecclesiastica jurisdictione pollent, suas ipsos per se functiones edere jubent; extraque urbes officiales habere vetant.

Septimo & nono sæculis, cathedralis Ecclesiæ Archipresbyter, (inquit Hericurtius, pag. 805. *Cap. Ut Archipresbyteri ministerium & officium extra.* De Legibus Ecclesiasticis,) his muneribus addictus erat; ut omnibus urbis parochis qui tum quidem cardinales appellabantur, invigilaret; ut Episcopi constitutiones ab iis servandas curaret, ut sanctum Sacrificium, absente Episcopo, solemnibus diebus offerret; ut omnium presbyterorum confessiones audiret, iisque pœnitentias imponeret. Extant adhuc in cathedralibus Ecclesiis aliquibus Archipresbyteri qui, absente Episcopo, quibusdam diebus, officio funguntur, at qui nullam in episcopalis urbis parochos jurisdictionem obtinent; cernuntur etiam in aliis diœcesibus parochi, urbis Archipresbyteri dicti quibus tamen aliquas tantum distinctionis notas hic titulus tribuit.

Turonense Concilium secundum, an. 567. can. 7. postquam Archipresbyterorum ordinem & munia disposuit, eos ad pœnitentiam in monasterio peragendam damnat, si presbyterorum, diaconorum & subdiaconorum continentiæ invigilare neglexerint, & Episcopos vetat, ne eos nisi ex omnium presbyterorum & abbatum consilio deponant.

Concilium, apud Pontem Audemari, vel Audomari, an. 1279. celebratum, can. 21. iis commendat, ut suis in calendis seu cœtibus in id operam conferant, ut omnes eorum ditionis ecclesiastici tonsuram & habitum ecclesiasticum deferant. Apparet etiam ex hoc posteriore Concilio jurisdictionem iisdem fuisse, quippe qui, per ejus canonem 16. prohibentur quempiam suspendere & excommunicationi subdere, quin suam scripto sententiam tradant.

Archipresbyterorum munia, penes nos, fere non amplius in usu sunt; quæ supersunt, pro diœceseon varietate differunt, perinde atque Archipresbyterorum numerus, gradus & jura. (Collectio Jurisprudentiæ canonicæ, p. 56.) Parisiis, duo tantum adsunt, S. Magdalenæ unus in urbe, & S. Severini alter, parochis; & his quidem non alia functio est, quam ut Archiepiscopi mandata quæ ad eos dantur, ad urbis, & circum ditionis parochos mittant. Sanctorum oleorum confectioni, feria quinta majoris hebdomadæ, in metropolitana Ecclesia, intersunt, at in inferioribus tantum stallis sedent. In Archiepiscopi synodo, primi nominantur, primum locum ad sinistrum latus cum ruralibus decanis tenent, & in processione Archiepiscopum proxime, ad magnorum vicariorum latus, sequuntur. Turonibus, seu Cæsaroduni, Archipresbyteri quinque sunt, quorum primus est magnus Archipresbyter qui in Ecclesia dignitas est, quique supra canonicos sedem obtinet, eosdemque etiam in processionibus antecedit. Aureliani, unus tantum extat qui capituli quidem dignitas est, at cui tamen nulla functio. Hic sibi jus esse contendit, ut paratum lectum parochorum diœceseos, post eorum mortem sumat; at inter eos convenit de quinquaginta librarum summa pro urbanis parochis, & minore pro ruralibus. Cenomani, archipresbyteratus unitus est officio decani qui parœciis ad capituli collationem vacantibus deservit aut deserviendum curat, eoque jure gaudet, ut, præ omnibus creditoribus, triginta librarum summam ex unaquaque percipiat.

In aliquibus diœcesibus, parochorum nonnullis remansit archipresbyteri qualitas, at sine titulo & sine distinctione in cathedralibus Ecclesiis, ac prope sine jurisdictione in diœcesi. In aliis, archipresbyteri qui suos in cathedrali Ecclesia titulos obtinent, interdum, in urbis parochos eadem qua decani rurales in parochos ruris, auctoritate pollent. Ad extremum, in aliquibus aliis Ecclesiis, Archipresbyter, cathedralis licet Ecclesiæ dignitas, non alia jura possidet, quam ut, in Episcopi locum, officio fungatur.

Burdigalense Concilium, an. 1624. celebratum, canon. 21. *de Visitatione*, Archipresbyteris & decanis ruralibus mandat, ut ecclesiasticorum laicorumque moribus invigilent, & Episcopum de rebus omnibus eodem spectantibus, quoque mense, certiorem faciant, itemque de parœciarum in eorum archipresbyteratibus existentium statu; ea lege, ut, si forte locorum amplitudo & distantia eos impedierit, quominus suas, ut oportet, functiones obeant, nominentur, in Synodis, parochi duo aliive ecclesiastici pietate præstantes qui iisdem addantur. Episcopus, pro ut eum Archipresbyteri, rurales decani & synodales testes commonefecerint, iis poterit curam committere, ut in locis necessarias inquisitiones & examina ad officialem mittenda peragant.

Ruralibus Archipresbyteris super ruris parœciis pluribus inspectio est, & hoc inspectionis jus continet alia plura quæ cardinalis Camus, in suis constitutionibus, tit. 3. art. 1. n. 2. his verbis complexus est:

„ Nos quidem omnem potestatem & omnes honoris
„ notas iis attribuimus, quæ iisdem in Conciliis attri-
„ buuntur, & in eo continentur, ut, quam late eorum
„ archipresbyteratus patet, divinum verbum nuntiare,
„ confessiones audire, catholicæ fidei rudimenta tradere
„ possint; ut hæreticos hæreseos abjuratione recipiant; ut
„ iis absolutionem tribuant, qui intra eorumdem regionis
„ fines ad fidem redeunt; ut absolvere possint ab om-
„ nibus casibus reservatis, præter quam.... ut Eccle-
„ siæ ornamenta & alia benedicant, sacris exceptis
„ rebus quarum benedictio non sine unctione peragi-
„ tur; ut in archipresbyteratu ægrotantibus, prout
„ opus habuerint, carnium usum concedant; ut scho-
„ læ magistros approbent; ut denique festis diebus,
„ cum necessitas postulaverit, operibus vacandi ve-
„ niam dent. “

Ruralium Archipresbyterorum plerique non id faciunt nisi per commissionem quæ ad Episcopi nutum revocari potest, perinde ac decani rurales & vicarii foranei qui ab Archipresbyteris non differunt nisi nomine, quibusque eadem atque iis jura & munia sunt, ex provincialium Conciliorum & synodalium statutorum dispositione; cujusmodi sunt, inter alia, Mediolanensia provincialia Concilia, S. Carolo Borromæo præside, celebrata; (*Acta Eccl. Mediolan. p. 1299.*) statuta Senonensia, an. 1658. pag. 51. & Bellovacensia, an. 1653. n. 120.

Archipresbyteratus, quicunque fuerint, postulat inchoatos ætatis annos viginti quinque, & intra annum a pacificæ possessionis anno ad presbyteratus ordinem suscipiendum adigit, facta tamen hypothesi,

ani-

animarum onna eidem ineſſe; ſecus, viginti duos tantum annos requirii. (Gibertus, *Inſtit. eccl. t. 1. p. 165.*) Archipresbyteri qui parochi ſunt, in theologia, vel in jure canonico graduati eſſe debent. Archipresbyteratus ſubeſt regaliæ juri, niſi parœciæ per acceſſionem unitus ſit, nihilve ſit eliud quam pure putaqua parocho data commiſſio; hæc enim duplex lacti ſpecies excipitur; prime quidem, quie eccefforium, ut vulgo dicitur, principalia naturem ſequitur; eltera vero, quia, tum quidem, erchipresbyteretur haud beneficium eſt.

Quoniam Archipresbyter qui ſupre parochos pluras juriſdictione pollet, parochis qui, in jure, cap. 3. *de Officio Jud. ord.* vocantur *plebani*, ſimilis admodum eſt; ſubeſt credendi locus eum eſſe ex eorum numero qui hoc nomine continentur, quique ſupre parochos eorumque parochianos contentioſæ juriſdictionis gradu inſigniti erant. Blaynſius, in ſua *Introductione ad Theoriam & Praxin Beneficiorum*, de ejuſmodi plebanis loquitur, *lib. 3. cap. 6. n. 30.* ubi, poſtquam diſtinxit curata beneficie generum quatuor, ſcilicet, *parœciam*, *plebaniam*, *rectoriam* & *vicariam*, de plebania quidem ait, haoe ſub ſe habere plures parœcias, capellas Eccleſieſve, quarum unaquæque ſuum populum habet, *plebis* nomina ſignificatum; ec plebaniæ denominationem hinc dariveri, *n. 33.*

ARCHIVIA. Per id vocabuli venit locus in quo tituli & chertæ ſeu tabulæ quæ magni momenti ſunt, concludnotur.

Rotbomagenſe Concilium, an. 1581. habitum, titulo *de Juriſdictione eccleſiaſtica*, Epiſcopis mandet, ſois ut ſecretariis certum quemdam locum deſignent, in quo ſemper ordinationum, proviſionum, collationum aliorumque actorum eb Epiſcopis eorumve vicariis emanentium regiſtre ſervantur, ne forte pereant, ut inde excerpte & exemple quibus opus fuerit, extrahi poſſint. Hoc Rotbomagenſi Concilii mandatum epiſcopatus quiſque ed litteram ſequitur; ubique ſcilicet retum de quibus Concilium loquitur, regiſtrum accorate ſervatur. Generales plures eleri cœtus ſtatute ediderunt en ſpectantia, ut cleri erchivie ſervarentur & in tuto eſſent. Præſto ſunt conſtitutiones generalium cœtuum enn. 1605. 1615. 1625. 1635. 1645. 1650. 1670. 1675. 1690. 1695. 1700. 1705. 1710.

Authentica non ſunt erchivia, niſi per ſuperioris qui ee inſtituendi jus obtinet, auctoritatem ſtatuta fuerint. In iiſdem præterea veniunt ſervande trie; 1. ut in publico loco ſervantur; 2. ut in eo loco ſint, in quo non niſi ſcripturæ authenticæ cuſtodiuntur; 3. ut publici officierii, ad id commiſſi cuſtodiæ concredita ſint.

Docet Dumoulinius autographa publicorum erchiviorum ecte plenam fidem facere, quemvis irregnlaris ſit eorum forma, dummodo ſuam archiviorum cuſtos ſubſcriptionem eddiderit: *Scriptura in archivo publico ſumpta, plene probat, etiamſi careat ſubſcriptione notarii, teſtibus, & aliis ſolemnibus publici inſtrumenti .... & adverte, quod ſi producatur ipſamet originalis ſcriptura, reperta in prefate archivo, debet habere publicum teſtimonium, ſive ſubſcriptionem illius qui præeſt archivo, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archivi, inter authenticas inventam & ſervatam.* At ſubdit idem auctor, quod ad titulorum qui in his publicis depoſitis ſerventur, exſcriptiones pertinet, haud ſatis eſſe, dum eorum exemplum effertur, hoc ejus teſtimonio munitum eſſe, penes quem eorumdem inſpectio eſt, ſed præteree requiri, ut exſcriptio facte ſit auctoritate judicis, & præſente aut cite vocata perte: *Si autem producatur exemplum illius ſcriptura, tunc non ſufficit teſtimonium prapoſiti archivi, ſed cum hoc requiritur, quod judicis auctoritate & parte vocata, ſit facta exemplario.* (Dumoulinius, *de Conſuetudine Pariſienſi, tit. 1. de Feudis*, §. 8. *verb. Enumeratio, n. 25. & ſeq. tom. 1. pag.* 760. editionis Periſienſis, an. 1681.) Hoc Dumoulinii teſtimonium præſtantiorum canoniſtarum & juriſconſultorum ſententiæ conſonum eſt.

ARIANI. Arii diſcipuli, qui Alexandrinus presbyter fuit, ed an. 313. aut 314. Contendebet is Verbum nec æternum eſſe, nec Petri æquele, ſed omnino creaturam eſſe e nihilo eductem. Eum damnarunt Concilie, Alexandrinum, en. 315. Nicænum, an. 324. Romanum, an. 337. Alexandrinum alterum, an. 363. Conſtantinopolitanum, an. 381. & Epheſinum, en. 451. Omnia porro Concilie, dum Arii errores damnarunt, in id conſpirarunt conſenſeruntque, ut docerent Verbum, Dei Filium, Jeſum Chriſtum, eſſe unicum Patris Filium, Deum de Deo natum, genitum, & non factum, coæternum & conſubſtantialem Patri. Ejuſmodi eſt, ſuper hoc capite, Eccleſiæ fides. (*Vide* hæc Concilia.)

ARMA. Toletanum Concilium primum, en. 400. habitum, can. 8. vetat eos in clerum recipi, eut diaconos ordinari, qui, poſt ſuſceptum baptiſme, contra Fideles erma ſumpſerunt, etiamſi neminem unum occiderint.

Matiſconenſe Concilium primum, an. 583. habitum, can. 5. incluſos & jejunio ex pane & aqua addictos, ad dies triginta, clericos vult qui erma geſtant.

Toletanum Concilium IV. en. 633. habitum, can. 44. maodat, ut clerici qui arma ſumpſerint, pœnitentiæ in monaſterio ſubdantur.

Vermerienſe, ſeu Verberienſe Concilium, en. 752. can. 16. capitulare quoddam Caroli Magni, en. 803. Remenſe Concilium, en. 1049. can. 6. clericos prohibent erma ferre & eaſtra ſequi, quin iiſdem tamen ullas, ſi contra ſe gaſſerint, pœnas imponant. At Maldenſe Concilium, an. 845. can. 13. vetat, depoſitionis indicta pœne, ne Clerici arme ferant; & Pictavienſe, en. 1708. can. 10. addit excommunicationis in eoſdem pœnam: *Clerici arma portantes ...., excommunicentur.*

Concilium Cleromontanum, ſeu Clermontienſe, an. 1095. can. 4. Londinenſe, en. 1138. can. 13. Biterrenſe, en. 1233. can. 13. Londinenſe, en. 1268. can. 4. Budanſe, en. 1279. can. 11. Ravanoatenſe, an. 1286. can. 3. Rotbomagenſe, an. 1299. can. 1. & elia Concilie non pauce ermorum geſtationem & ipſe eccleſiaſticis interdicunt, & ita quidem, ut eorum alie nullam omnino pœnam, alie pecuniarias pœnas ſolummodo, elia denique excommunicetionis eut depoſitionis, & clericalis privilegii privationis pœnam imponant.

Pater Thomaſſinius ait, (Diſcipline Eccleſiæ, part. n. lib. 4. cap. 12. & part. 4. lib. 4. cap. 13.) ex quo Clemens V. declaravit eccleſiaſticos irregularitatem minime ſubituros, cum, ad ſuam ipſorum vitam ſervandam, aggreſſorem occiderant, (*Clement. Si furioſus, un. de homicid. voluntar.*) judicatum eſſe eos licite erma gerere poſſe, cum ſubeſſet ipſorum vitæ timendi cauſa, atque adeo iiſdem licere per iter erma geſtare. Seoe Moguntinum Concilium, en. 1549. can. 14. *de honeſt. & decent. Clericorum*, hæc hebet: *Nulla arma induant niſi itinerantes, nec enſem, nec pugionem, nec aliud armorum genus geſtent, niſi propter itineris neceſſitatem.* Confirmant hanc facultatem Concilia, Nerbonenſe, en. 1551. Aquiſextienſe in Provincia, eodem anno, can. 21. Aquilejenſe, an. 1596. elind Nerbonenſe, an. 1609. S. Carolus, in ſuo Mediolenenſi Concilio primo, part. n. tit. *de Armis, Ludis*, &c. armorum geſtationem tum ſolum eccleſiaſticis conceſſam vult, cum iis eliquid timendum fuerit, & in hac facti ſpecie, mendet, ut in id ab Epiſcopo, de ſcripto, veniam obtineant; *Clericorum arma*, inquit S. Præſul, *ſunt orationes & lacrymæ; idcirco edicimus, ne clerici arma cujuſvis generis ad offenſionem, vel etiam ad defenſionem ferant.... niſi forte extra civitatem ſuſpectis in locis iter eis faciendum ſit. Quod ſi Epiſcopus probabili juſtaque de cauſa id eis permittendum judicaverit;* tunc, *ſcripto impetrata venia, ipſis non liceat.* Aquiſextienſe quoque in Provincie Concilium, en. 1581. celebratum, tit. *de Vita & Honeſt. Clericorum*, hanc ab Epiſcopo veniam obtineri vult.

Etſi militeris profeſſio & ſimplex armorum geſtatio eccleſiaſticis vetitæ ſint; ſimplex tamen jus profeſſionis ſuſceptio, itemque ſimplex armorum geſtatio non efficiunt, ut beneficium ipſo jure vacet, nec irregularem quempiam reddunt, dummodo nec occiderit, nec mutilaverit ſua ipſe manu, ſeu clericus ſeu presbyter ſit. *Vide* DEVOLUTUM, IRREGULARITAS, VACATIO BENEFICIORUM.

Armorum per eccleſiaſticos letio, & flagitia quibus occaſionem præbet, privilegiati caſus ſunt, de quibus cognoſcendi jus ſæculeres judices obtinent. (Monumente Cleri, tom. 6. pag. 35. & ſeq.)

ASTROLOGIA. *Quære* DIVINUS, SUPERSTITIO.

ASYLUM, ſecuritatis locus, ubi nullam vim, vel ad reos retinendos, exerceri licet. Antiquiſſimum eſt apud Chriſtianos eſyli jus, ac dubio procul inſtitutum fuit ad imitationem urbium refugii, quæ in veteri lege celebres erent. Super hoc jure, nobis ſuppetit in Conciliis, megnus conſtitutionum numerus. Primo quidem rei jam conſueviſſe videntur in Eccleſias perfugere, medio circiter quarto ſæculo, quoniam Sardicenſe Concilium, an. 347. habitum, in canone qui Græcis ſeptimus, & apud Dionyſium Exiguum octavus eſt, ite loquitur: *Sed quia ſæpe contingit aliquos qui egent miſericordia, ad Eccleſiam confugere, qui propter ſua peccata, vel relegatione, vel in inſulam deportatione damnati, vel quavis alia ſententia addicti ſunt, iis non eſſe negan-*

negandum auxilium, sed sine cunctatione & dubitatione eis veniam esse petendam. Perspicitur ex hoc canone tum quidem Episcopos reis in Ecclesiam se recipientibus veniam sua ipsorum auctoritate concedere non contendisse, sed eam solum e principibus & magistratibus petere. Itaque legimus in Justiniani, itemque in Theodosii Codice leges plures super Ecclesiarum asylis, ad hæc aut amplificanda, aut imminuenda, aut penitus abroganda. In primis ergo postquam falsæ decretales epistolæ prodierunt, errogatum est jactatumque Ecclesiarum asyla ab ecclesiastica potestate pendere.

Arausicanum Concilium primum, an. 441. habitum, can. 5. declarat non esse tradendos eos qui in Ecclesiam perfugiunt, sed ob loci reverentiam defendendos, & pro iisdem intercedendum: *Eos qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci reverentia & intercessione defendi*.

Probat canon hic Van-Espenium (*Differt. canonic. de Asylo Templorum*,) deceptum esse, cum dixit dubitatum non fuisse ad sextum usque sæculum, quin Ecclesiarum asyla e Principibus omnino penderent, ac se nescire, an ad illud usque tempus quo falsas decretales falsus Isidorus vulgavit, vel etiam quo Gratiani decretum receptum fuit, comperiatur vel unum super asylis decretum quod ab Episcopis aut Conciliis, quin Principis auctoritas interveniret, editum fuerit.

Aurelianense Concilium primum, an. 511. habitum, in suis prioribus canonibus tribus, super asyli jure, regulas statuit. Vetat, in primo, ne homicidæ, adulteri & fures, ex Ecclesia non solum, sed etiam ex atrio ædibusque episcopalibus extrahantur, reddanturque, nisi post receptam jurisjurandi fidem fore, ut nec mutilatione, nec alia pœna plectantur, at ea quoque lege, ut reus faciat parti satis, & qui obstrictum jusjurandum violaverit, excommunicationi subdatur. Præcipitur, in secundo, ut raptor qui cum puella quam vi sustulerit, se intra Ecclesiam in tuto posuerit, captivus fiat, cogaturve se ipse redimere, ac puella quidem libertate donetur; at hæc, si in suum ipsa raptum consenserit, eique pater adhuc superstes sit, eidem reddatur, quin pater ipse ullam aliam a raptore satisfactionem exigere possit. Mandat canon tertius, ut servus, si quarum culparum reus in Ecclesiam perfugerit, reddatur domino suo qui jurare jubebitur se mali nihil ob fugam servo illaturum; at dominus ipse, si, contra jurisjurandi fidem, convictus fuerit servum ab eo male habitum fuisse, a communione & a mensa Catholicorum segregetur.

Toletanum Concilium, an. 681. can. 10. iis concedit asyli jus, qui se in Ecclesias atque ad triginta circum passus recipiunt, ea tamen conditione, ut iis reddantur qui se nihil in eos durius acerbiusque acturos juraverint.

Eo nemo audaciæ deveniet, ut ex Ecclesia reum extrahat qui in eamdem confugerit, eumve ad mortem vel ad aliam aliquam pœnam damnet. Reus tamen ipse malum quod egerit, reparabit. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 39.)

Si quis, cum adversario persequente, se apud crucem periculo exemerit, ibi perinde in tuto erit, ac si in Ecclesiam se recepisset; nec in justitiæ manus tradetur, nisi postquam hæc se nihil in ejus vitam in ejusve membra aggressuram promiserit. (Concilium Claromontenum in Alvernia, an. 1095. can. 29. & 30.)

Concilium Remense, an. 1131. protrahit asyli jus ad cœmeteria, & ita quidem, ut, quicunque illud violaverit, excommunicationis pœnæ subsit: *Præcipimus etiam, ut in eos qui ad Ecclesiam vel cœmeterium confugerint, nullus omnino manum mittere audeat; quod qui fecerit, excommunicetur*. (can. 14.)

Productum est etiam asyli jus ad monachorum & canonicorum claustra, & ad passus triginta circum; et quia dictum est vers. 15. cap. 21. Exodi, homicidas etiam ab altari avellendos esse, ut puniantur, adhibita sunt asyli juris temperamenta plura, ab eoque excepta atrociora crimina. Quia tamen ne ita quidem deerant, qui eo passim abuterentur, illud abolevit Gallia, tam in civili quam in criminali re, cum capiendi corporis decretum adest, ex edicto Francisci I. an. 1539. dato quod reos in quos captura decreta est, ex Ecclesiis trahendos, & pro criminum ratione puniendos declarat. Subsistit adhuc asyli jus in Italia, in Hispania, in Belgio, &c. at in Belgio quidem, non paucis, ad illud quod attinet, exceptionibus locus est; fures, homicidæ ex inito consilio, læsæ Majestatis rei ab hoc privilegio ibi excluduntur, eaque sæcularibus judicibus auctoritas ibidem conceditur, ut ejusmodi scelestos homines ex Ecclesiis avellent, quin in id veniam ab Episcopis petant, licet ex usu sit, ut hæc in communibus casibus ab iisdem petatur.

ATTRITIO *a sole gehennæ & pœnarum metu concepta, bona est, laudabilis, & donum Spiritus Sancti, sed impar excludendi per se peccandi voluntatem*.

Excerpta est ex Thesi propugnata die 19. Februarii 1773. Parisiis, in Regis S. Augustini scholis.

Quæritur, utrum hæc propositio quaquaversum vera sit & irreprehensa.

Sic respondet veritatis atque pacis amans theologus: Hæc propositio, si in rigore logico & theologico severius judicetur, non sat accurata, adeoque, ex hac parte, non omni prorsus reprehensione carens videbitur; si autem ex æquo & bono, ut par est, expendatur benignius, vera penitus & irreprehensa habebitur.

Primum sic breviter evinco. Hæc propositio est negans, cum dicat, quod timor gehennæ non sit par excludendi per se peccandi voluntatem; ergo est universalis juxta logices regulam qua attributum propositionis negantis sumitur universaliter; ergo ex hac propositione sic sumpta universaliter sequitur per timorem nullam omnino peccandi voluntatem excludi, sive, quod idem est, sequitur omnem & quamlibet peccandi voluntatem manere cum timore in homine timente gehennam; quod repugnat in terminis; siquidem homo qui abstinet e peccato timore gehennæ, deponit voluntatem actualem peccandi, sive, quod idem est, non vult actualiter peccare propter timorem gehennæ; alias vellet & non vellet simul actualiter peccare; quod repugnat in terminis; ergo timor gehennæ excludit saltem peccandi voluntatem actualem motivo timoris; ergo falsum est dicere universaliter & absolute, quod nullam prorsus excludat per se peccandi voluntatem. Ergo propositio id enuntians non est sat ex hac parte accurate, proindeque non omni prorsus reprehensione carens.

Secundum paulo fusius sic probo. Prædicta propositio culpari nequit, nisi quatenus opposite supponitur Concilio Tridentino, vel damnationi propositionis 61. inter Quesnellianas. Primo neutrum dici potest. 1. Dici non potest, quod ista propositio contraria sit Concilio Tridentino, sive agatur de canone octavo sessionis sextæ, sive quæstio sit de capite quarto sess. 14.

Canon 8. sess. 6. sic se habet: *Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit*.

Caput 4. sess. 14. his verbis concipitur: *Illam vero contritionem imperfectam quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat*.

Evidens est de se, propositionem de qua hic agitur, non esse contrariam canoni 8. sess. 6. Concilii Tridentini, cum expresse dicat attritionem a solo gehennæ metu conceptam esse bonam, laudabilem, & donum Spiritus sancti. Quod vero spectat caput 4. sess. 14. fateor quidem ingenue hæc verba thesis, *attritio est impar excludendi per se peccandi voluntatem*, prima fronte contrariam videri his Tridentini verbis, *si voluntatem peccandi excludat*; supponunt quippe hæc verba, quod attritio par sit excludendi per se peccandi voluntatem. Neque ad elevandam hanc difficultatem juvaret reponere, quod in textu Tridentino non legatur vox *per se*, & legatur hæc alia vox, *cum spe veniæ*; hoc enim non sufficit ad tollendam difficultatem, tum quia Concilium Tridentinum sic loquens considerat vim attritionis propriam, seu id quod potest per se & solitarie, ut ita dicam, considerata; tum quia spes veniæ necessario bonæ cujuslibet attritionis essentiam ingreditur, siquidem attritio, spe veniæ destituta, non est bona, nec donum Spiritus sancti, ut de se patet, sed impulsus diaboli, atque dolor desperati Judæ qui se immaniter laqueo suspendit. Restat ergo, quod propositio de qua lis est, prima fronte videatur opposita Concilio Tridentino. Hoc ingenue fateor, nec animi candor dissimulare sinit; contendo tamen hanc oppositionem esse tantum apparentem, & voce tenus, non quoad rem; sensum, mentem & scopum auctoris, multiplici de causa.

Prima. Quando Concilium Tridentinum, capite 4. sess. 14. dicit vel supponit per attritionem excludi voluntatem peccandi, hoc non debet intelligi de voluntate habituali peccandi, seu de statu habituali peccati,

quo

quo fit, ut peccator habitualiter conversus maneat ad creaturam, & non ad Deum; sed de voluntate actuali tantum, ita ut sit sensus, quod timor gehennæ, si sit verus & efficax, excludat per se voluntatem peccandi actualiter, sive quod peccator vere & efficaciter timens gehennam, abstineat se actualiter a peccato propter timorem gehennæ, seu motivo timoris gehennæ. Porro id ipsum agnoscit propositio de qua hic agitur, eo ipso quo diserte adstruit timorem gehennæ esse bonum, laudabilem, & donum Spiritus sancti. Implicat enim, quod timor sit bonus, laudabilis, & donum Spiritus sancti, & non excludat actualem voluntatem peccandi, saltem motivo timoris. Ergo ex hac parte propositio non est opposita capiti 4. sess. 14. Concilii Tridentini.

Secunda. Concilium Tridentinum non vult gehennæ metum facere posse, ut voluntas actu detestetur peccatum, prout est *offensa* Dei, sed tantum ut est inductivum gehennæ. Ergo juxta Concilium Tridentinum metus gehennæ per se non excludit omnem omnino peccandi voluntatem etiam actualem, siquidem non excludit per se voluntatem peccati, prout est offensa Dei, quæ quidem exclusio peccati appellatur a quibusdam theologis exclusio peccati contraria, ut distinguatur ab exclusione peccati, quæ est propria timori gehennæ, & quam vocant exclusionem peccati privativam. Propositio de qua disputatur, in hoc convenit cum Concilio Tridentino.

Tertia. Non alia sane mens est, non alius scopus auctoris theseos Augustinianæ, quam insufficientiam metus gehennæ, & necessitatem charitatis initialis & appretiative summæ adstruere ad justificationem in sacramento pœnitentiæ obtinendam. Atque hæc duo sunt & manent inconcussa, quantumvis dicatur, quod metus gehennæ, se solo, seu per se excludat actualem peccandi voluntatem, prout peccatum est inductivum gehennæ, quia talis voluntatis peccandi exclusio non sufficit ad justificationem, & insuper ad eam requiritur odium peccati, prout est offensa Dei, sive dolor de peccato commisso nascens ex amore charitatis initiali & appretiative summo. Ergo theseos auctor nullatenus censeri debet negare, solo gehennæ metu hanc excludi voluntatem peccandi, qua etiam exclusa, nihil omnino deperit sententia quam propugnat; certissima enim sanioris critices, non secus ac æquitatis & charitatis regula vult, ut propositiones etiam ambiguæ & subobscuræ in bonum quem pati queunt, sensum benigne instantur, atque ex scopo, mente & intentione figantur auctorum qui eas protulerunt.

2. Dici etiam nequit, quod propositio controversa repugnet damnationi sequentis propositionis quæ est 61. inter Quesnellianas: *Timor non nisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.* Hæc propositio damnata fuit eo sensu, quod timor gehennæ non cohibeat nisi actum externum peccati, & quod cor illius qui agit ex hoc timore, maneat totaliter addictum, seu deditum & mancipatum peccato. Jam vero dici jure optimo potest, quod timor gehennæ sit impar excludendi per se peccandi voluntatem sensu exposito, quin dicatur non nisi manum cohiberi per hunc timorem, atque sub illo cor manere totaliter addictum, seu deditum & mancipatum peccato, propter rationes sequentes.

Prima. Quamvis timor gehennæ per se non excludat voluntatem peccandi habitualem, immo nec actualem, pro ut peccatum est offensa Dei; hinc minime sequitur, quod solam manum, seu solum opus externum cohibeat; tum quia bonus est, laudabilis, donum & impulsus Spiritus sancti, ut loquitur Concilium Tridentinum, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; tum quia eum disponit ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam, tum quia bene & laudabiliter intus animum afficit, ipsum movendo, excitando, concutiendo, avocando ab omnibus peccatis mortalibus, suppliciorum æternorum acerbitate per fidem proposita, sicque sensim & per gradus inducendo ad capessenda media omnia quæ perducere possunt peccatorem ad justificationem & odium peccati, ut est offensa Dei. Hinc S. Thomas in 3. Sentent. dist. 40. quæst. 1. art. 2. *Lex autem nova æterna promittit & comminatur præmium & pœnam; æterna autem pœna ab illo judice infligitur, qui est cordis scrutator; & ideo non solum manum, sed etiam animum cohibet.*

Secunda ratio. Quamvis sub timore gehennæ cor maneat addictum habitualiter peccato, sive in statu & reatu peccati per conversionem ad creaturam & aversionem a Deo; immo quamvis cor maneat etiam addictum actualiter peccato, eo sensu, quod non ipsum odio habeat, prout est offensa Dei, sed tantum prout est inductivum gehennæ; nullatenus sequitur, quod totaliter sit addictum & mancipatum peccato, quia supernaturali Spiritus sancti impulsu ipsum odio habet saltem ut est inductivum gehennæ per fidem cognitæ, ipsum refugit, ab eo se temperat, sicque paulatim viam sibi ad amorem justitiæ & ipsam justificationem parat; sicque saltem initiative se disponit ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ obtinendam: *Initium* quippe *sapientiæ timor Domini*, testante eloquio sacro, & rursus: *timor Domini expellit peccatum.* Unde patet, quod sub timore gehennæ cor non maneat totaliter addictum & mancipatum peccato, siquidem ab eo temperat, ipsum aversatur saltem ut est inductivum gehennæ, per impulsum Spiritus sancti *non adhuc quidem inhabitantis*, ut loquitur Tridentinum, sed tamen intus moventis & salubriter concutientis.

Quod si sub timore gehennæ, peccator diligat suum peccatum saltem interiori affectu virtuali & interpretativo, immo si hunc actum formaliter eliciat: *sublato inferno, libentissime peccarem;* hoc non in timorem simpliciter servilem, sed in timorem serviliter, ut ajunt, servilem refundi debet, vel potius in pessimam sic affecti peccatoris voluntatem, quæ nullatenus attritionem vitiare & corrumpere potest, neque impedire, quin sit donum Spiritus sancti, ut bene advertit cordatus & sapientissimus auctor opusculi cui titulus: „ Doctoris „ theologicæ Facultatis ad doctorem haud ita pridem „ Parisiis absentem Epistola super Thesi quam ad cœ„ tum, prima hujus mensis die, denuntiari debebat. „ Parisiis, die 10. Martii an. 1773. “ Id ipsum præclare reddit percelebris doctor dominus PETITPIED, in opere inscripto: „ Examen pacificum acceptationis „ & fundi Bullæ Unigenitus, an. 1751. “ ubi hæc leguntur pag. 374. & seq.

„ Timor solus pœnam peccato debitam ob oculos po„ nit; & justitiæ amorem non tribuit; quamobrem, „ cum sacramento seu Baptismi seu Pœnitentiæ, timor „ solus ad peccatorem justificandum non sufficit. Id „ tamen non impedit, quominus timor, etiam mere „ servilis, sit in se bonus, utilis & salutaris; qua in „ re sunt distinguenda duo, quod facit S. Thomas, „ timoris substantia scilicet ejusdemque servilitas. Ti„ moris substantia bona est, et ejus servilitas quæ ni„ hil est aliud quam privatio amoris justitiæ, est ma„ la; bonum est timere pœnam; at non est bonum non „ amare justitiam .... *Timor servilis secundum suam* „ *substantiam bonus est; sed servilitas ejus est mala.* „ 2. 2. quæst. 19. art. 4...., verum est ergo, secun„ dum Patrum sanctorumque Doctorum Ecclesiæ do„ ctrinam, eum qui solius timoris causa, sine amore „ justitiæ, a malo abstinet, reum persistere coram „ Deo; non quasi timor in causa sit, ut reus persistat, „ quemadmodum lex non est in iis prævaricationum „ causa, qui legem susceperunt; at timor solus, per„ inde ac sola lex, cor non mutat, in eoque relin„ quit affectum ad peccatum, qui in ipso erat, cujus„ que seu lex seu timor nullatenus causa sunt; ac si „ nomen hypocrisis tribui libet hominis dispositioni, „ qui externam tantum speciem custodit & servat, „ quique solum exterius a malo abstinet, cui interius „ addictus permanet; saltem timor non est hujus hy„ pocrisis causa; non efficit, ut cor peccato addictum „ sit; eam quæ est, voluntatem relinquit; atque, ut „ Tridentinum Concilium docet, peccatorem non red„ dit hypocritam; ejus malum est defectus amoris ju„ stitiæ, cujus defectus causa non est timor. Hinc con„ cludendum, non, quod Lutherus contendebat, pec„ catorem timore hypocritam effici, bene vero timo„ rem solum, a charitate sejunctum, qua in re posi„ tum est id quod servilem attritionem theologi nun„ cuparunt, dispositionem esse non posse, quæ ad ju„ stificationis gratiam in sacramento suscipiendam suf„ ficiat, quoniam prima ad justificationem obtinendam „ requisita conditio est peccati odium cum firmo non „ amplius in illud relabendi proposito. “

„ Concludamus igitur, quod propositio de qua huc „ usque verba fecimus, nullius prorsus erroris insimu„ lari possit, quia unice eo tendit, ut probet ex una „ parte bonitatem & utilitatem attritionis, ex alia ve„ ro ipsius insufficientiam ad justificationem in sacra„ mento Pœnitentiæ obtinendam, quamdiu sejuncta ma„ net a charitatis amore saltem initiali, & appretiati„ ve summo. Quæ quidem duo ambas efficiunt veri„ tates pretiosissimas & perquam utiles in ordine sa„ lutis, ne refragante quidem reverendo Patre Paulo „ a Lugduno e familia Capuccinorum, auctore libri „ Gallici, cui titulus: *Anti-Hexaplas*, qui pag. 165. „ tom. 2. sic ait: Certum tamen est nondum perfecte „ conversum mutatumque (hominem in quo attritio „ tantum est), sed adhuc malum & reum esse, quia „ habitualis macula seu labes peccati etiamnum re-

„ manet

„ manet intime in ejus animo, idemque, si forte hoc „ in statu moreretur, haud salvus fieret, quandoquidem per timorem solum, sine charitate, salutem „ consequi nequit. “

AUGURIUM, divinatio quæ per avium volatum, aut cantum & clamorem fit.

Concilium Carthaginense quartum, an. 398. celebratum, can. 89. eos excommunicatione percellit, qui auguriis, fascinationibus, aliisque Ethnicorum & Judæorum superstitionibus se dedunt. *Vide* **DIVINUS**, **SUPERSTITIO**.

AULA. Sardicense Concilium, an. 347. (*Ibid.* cap. 3. & sess. 25. cap. 14.) habitum Episcopos vetat ad aulam pergere, nisi nominatim a Principibus ad vocentur, eodemve ipsos trahant sollicitanda pauperum, orphanorum & reorum negotia: *Hosius Episcopus dixit: ... Statuite nullum oportere Episcopum ad castra ascedere, præter eos quos pius Imperator noster suis litteris accersit. Sed quia sæpe contingit aliquos qui egent misericordia, confugere, qui propter sua peccata, vel relegatione, vel in insulam deportatione damnati, vel quavis sententia addicti sunt; iis non esse negandum auxilium, sed sine cunctatione & dubitatione iis veniam esse petendam. Si itaque hoc quoque placet, omnes una quoque vestrum suffragium ferte. Responderunt omnes: decernatur & hoc*, (Can. 7.)

Hosius Episcopus dixit: Hoc quoque vestra solertia dixit, ne, quia visum est, ne aliquis Episcopus in condemnationem incidat ad castra veniens, si qui eorum hujusmodi, quorum superius meminimus, habeant preces, per propriam diaconum mittant. Ministri enim persona non est invidiosa, & quæ concessa fuerint, citius proferri poterunt. (Can. 8.)

Hi duo canones exhibent duo quæ animadversione admodum digna, quæque perhonorifica Ecclesiæ sunt. Primum est Ecclesiam semper spectasse tamquam e præstantissimis officiorum ad Episcopos pertinentium portionibus unam, ut suam apud Principes operam interponerent in miserorum hominum, reorumque peculiariter gratiam, qui ad mortem, exilium, aliamve afflictivam pœnam damnati erant: *Dabo tuis beneficiis, quibus, me petente, liberasti plurimos de exiliis, de carceribus, de ultimis necis pœnis*; ita ad Imperatorem Theodosium S. Ambrosius. (*Lib. 7. cap. 24. epist. 17.*) Hermias Sozomenus hunc sanctum Archiepiscopum refert eo charitatis progressum esse, ut aliquando inter venatores irreperet, & per belluarum januam, quæ spectaculis addictæ erant, amphitheatrum subiret, petiturus a Gratiano imperatore veniam illustri viro ad mortem damnato, quia Principi huic insultaverat.

Alterum in iis canonibus animadversione dignum est Concilii ad Episcopos interdictum, ut aulam vel tunc se conferant, cum illuc adeundi legitimæ iis causæ subsunt, ad eosque mandatum, ut eo diaconum mittant; seu ad omnem suspicionem ab Episcopi persona amovendam, impediendumque, ne ipse ob causas minime necessarias id itineris aggredi censeatur; seu quia diaconus qui petit sui Episcopi sive metropolitani nomine, fidentius petit; seu denique quia diaconus quam Episcopus diligentius agere potest.

Ut monachi quibus monasteriorum cura commissa non est, passim & sine auctoritate palatium non adeant, nec in eo immorentur ... sed si tales quilibet fuerint, ut utiles & necessarii Ecclesiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Episcopi canonice ac religiose pergant. (Concilium Meldense, an. 845. can. 57.)

Illud quoque a vestra pietate suppliciter flagitamus, ut monachi & presbyteri, necnon & clerici qui, postposita canonica auctoritate, passim palatium adeunt ... vestra auctoritate & potestate deterreantur, ne hoc facere præsumant; quoniam in hujusmodi facto & vigor ecclesiasticus contemnitur, & religio sacerdotalis, & professio monastica vilior efficitur. (Concilium Parisiense, an. 829. lib. 3. cap. 14.)

B A C

BACCANALIA. Erat hoc olim penes Ethnicos Bacchi festum. Concilia acriter invecta sunt in festorum genus hoc quod in ethnica superstitione vigebat, quodque æque sæpius ac præter modum Christiani imitati sunt. Nobis suppetit, inter alia, Constantinopolitani Concilii, quod in *Trullo & Quinisextum* dictum, annoque 692. habitum est, in Imperatorii palatii concamerato fastigio, celebris canon, sexagesimus secundus scilicet, his verbis conceptus: *Kalendas quæ dicuntur, & vota, & brumalia quæ vocantur, & qui in primo Martis mensis die fit, conventum ex fidelium universitate omnino tolli volumus: sed & publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumque afferentes; quin etiam eas quæ nomine eorum qui falso apud Gentiles dii nominati sunt, vel nomine virorum ac mulierum fiunt, saltationes ac mysteria, more antique & a vita Christianorum alieno, amandamus & expellimus; statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, vel mulier veste viro conveniente; sed neque comicas, vel satyricas, vel tragicas personas induat; atque exsecrandi Bacchi nomen, uvam in torcularibus exprimentes invocent, neque vinum in doliis effundentes risum moveant, ignorantia vel vanitate, ea quæ ab insaniæ impostura procedunt, exercentes. Eos ergo qui deinceps aliquid eorum quæ scripta sunt, aggrediuntur, ubi ad horum cognitionem pervenerint, si sint quidem clerici, deponi jubemus; si vero laici, segregari.*

Ethnicorum omnia generatim festa quorum misera quædam vestigia Christifideles servaverant, hoc canone damnari constat. In horum numero primum erat festum Calendarum Januarii, quas Christiani, perinde atque Ethnici, lascivis choreis, & feminarum aut belluarum in modum personati fœdabant, ut ostendit Ducangius in Glossario, verbo *Kalendæ*, leviter ineptèque persuasum habentes fore, ut, siquidem ineunte anno lætati essent, totum annum in lætitia transigerent; quod in Homilia, *de Novilunii*, S. Joannes Chrysostomus iisdem exprobrat. Brumalia, a vocabulo *Bruma*, seu *Hiems* ita nuncupata, alterum festum erant, quod Ethnici celebrabant, Novembri mense, in honorem Bacchi, servatoris vini, quem etiam *Brumium* seu *Bromium* vocabant. Festum præterea, mense Majo, Ethnici celebrabant, ut temporalibus bonis faustum tempus obtinerent; aliudque in hiberno, per Decembrem mensem, solstitio, ut gaudiis & saltationibus ineptiarum & impudicitiarum plenis, Solis reditum celebrarent. Hæc nimirum omnia Ethnicorum festa & ejusmodi alia, quæque ea comitabantur, laudatus canon aliique plures damnant proscribuntque.

BALNEA. Spectabatur olim balneorum usus tamquam æque propemodum necessarius ac potus cibusque, inquit P. Christianus Lupus in Scholiis ad septuagesimum septimum Trullani Concilii canonem; itaque balneis uti licebat monachis, in calidis præsertim regionibus, & cuique monasterio, ut sua culina, ita suum pariter balneum erat; eo S. Joannes Evangelista utebatur; atque Egesippus, Eusebius Cæsareensis, itemque S. Hieronymus tamquam magnam macerationem notant in S. Jacopo Apostolo qui nunquam balneo usus esset. Eodem afflictationis & pœnitentiæ animo, abstineri consuevit a balneis per quadragesimale tempus; qui deinde mos ad quartam & sextam ferias productus est, quibus diebus Græci jejunare solebant, quemadmodum ex capite sexto Responsionis Nicolai Papæ I. ad Bulgarorum Consultationes perspicitur.

Balneorum ergo usus permissus est, modo decentia & honestas quæ convenit, in eo servetur; quam quidem decentiam honestatemque Ethnici ipsi cognoverunt, summoque jure præceperunt. Ælius Spartianus Trajanum laudat quod duorum sexuum balnea sejunxisset: *Balnea pro sexibus separavit*; itemque Lampridius Alexandri Imperatoris elogium texit, qui mixta, promiscua scilicet, virorumque simul & feminarum communia balnea vetuisset: *Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit*. Justinianus *Novella 22. cap. 16.* & *Novella 118. cap. 8.* inter justi divortii causas, ex mariti parte, posuit actum mulieris quæ se cum alieno viro laverit; immo vero milites se coram exercitu nudos lavare Romanis legibus vetabantur; *Leg. 12. Cod. de Re militari, lib. 12.* ut proinde mirum videri non debeat mixta duorum sexuum balnea tam acriter a Conciliis damnata fuisse.

Concilium Laodicenum, an. 364. celebratum, per tricesimum canonem, clericis, monachis, omnibusque generatim Christifidelibus prohibet, ne se cum feminis lavent; & Concilium *in Trullo* habitum eamdem prohibitionem renovat per canonem septuagesimum septimum qui his verbis conceptus est: *Quod non oportet sacris initiatos, vel clericos, vel ascetas, id est, exercitatores seu monachos, lavari cum mulieribus; nec omnem Christianum laicum. Hoc est enim prima condemnatio apud gentes. Si quis autem hac in re deprehensus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur; sin autem laicus, segregetur.* Hoc in canone recensentur quadruplicis generis homines, videlicet, *sacris initiati*, *clerici*, *ascetæ*, & *laici*. Jam vero *sacris initiati*, inquit Balsamon, sunt generatim omnes ecclesiastici qui altari serviunt, seu sacros ordines susceperint, seu non, ut lectores, ostiarii, &c. *Asceta* sunt monachi qui monachali tantum tonsura insigniti sunt; *Clerici* sunt monachi qui

ton-

tonsuram ab Episcopo receperunt; denique. *Laici* sunt fideles qui neque monachi neque ecclesiastici sunt.

Virorum conjunctimque mulierum publica balnea improbantur etiam in can. *Non oportet, distinct.* 81.

BANNA Ecclesiæ. *Vide* PAROCHI & FABRICA, PATRONUS, EPISCOPI.

BANNA Matrimonii. *Vide* MATRIMONIUM.

BANNA Ordinationis. *Vide* ORDINES.

BANNITIO. *Vide* PŒNÆ.

BAPTISMUS. Sacramentum baptismi est a Domino nostro Jesu Christo institutum, ad originale peccatum & omnia peccata actualia, quoad culpam & quoad pœnam, remittenda; nosque efficiendos Christianæ Ecclesiæ viva membra, adoptivos Dei Filios, & Christi Domini cohæredes, per ablutionem corporis, aqua factam, & cum præscriptis verbis conjunctam.

§. I.

Baptismi Materies.

DIstinguitur Baptismi materia duplex, *remota* scilicet & *proxima*. Baptismi remota materies est sola naturalis & elementaris aqua, secundum ea Christi Domini ad Nicodemum verba, S. Joannis cap. 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Potest igitur valide Baptismus administrari per cujusvis generis naturalem aquam, seu maris ea sit, seu fluminis, seu fontis, seu paludis, seu lacus, seu cisternæ, seu putei, seu demum eadem sit ex nive, ex glacie, ex grandine, ex pluvia; itemque per aquam quæ *mineralis* appellatur, cæterasque aquas omnes, quamvis ebullierint, aliive liquori seu materiæ; cujusmodi sunt balsamum, cineres, jus carnis, &c. admixtæ sint, dummodo fluidæ remaneant, suamque aquæ naturam servent, liquoresque seu materiæ alienæ non dominentur; at Baptismum conferri non licet aqua quam naturalem non esse certo constat, cujusmodi sunt sudor, saliva, lacrymæ. In necessitatis casu in quo infans sine Baptismate moreretur, uti licet materia dubia, baptizari nempe, seu per aquam cui alienæ materiæ gravis quantitas admixta sit, seu per aquam vitis, aquam rosaceam, aliasque e floribus, herbis & plantis expressas.

Baptismi materia proxima posita est in ejus qui baptizatur, ablutione quæ quidem fit vel per immersionem, tum scilicet in aquam mergendo baptizati corpore; vel per aspersionem, aqua videlicet in baptizati corpus injecta; vel per infusionem, aqua nimirum supra baptizati caput effusa. Rationem quidem qua baptismalis ablutio facienda, Christus Dominus non definivit; adeoque per unam e tribus allatis rationibus valide baptizari potest. Per priora duodecim Ecclesiæ sæcula, fere, in Oriente & in Occidente, per immersionem baptizabatur, baptizatu ter immergendo, ad exhibendos dies tres quibus Christus in sepulcro permansit. Creditur, & jure quidem, Apostoli per aspersionem baptizasse Judæorum tria millia & quinque millia, qui in Christum Dominum crediderunt, quique una die baptizati fuerunt, ut in Apostolicorum Actorum capitibus secundo & tertio dicitur. Hoc jam tempore per aquæ infusionem, supra baptizandi caput editam baptizatur, in Occidentis Ecclesia; Græci enim etiamnum, saltem ut plurimum, per immersionem baptizant. Infusionem & immersionem promiscue adhibent Maronitæ. (Goar, *in Notis ad Offic. sacr. Baptism.* Morinus, *lib.* 8. *c.* 18. *n.* 29.)

§. II.

Baptismi Forma.

BAptismi forma, penes Græcos, his verbis concepta est: *Baptizatur servus*, vel *serva Dei*, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen*. Apud Latinos autem effertur in hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti.*

§. III.

Baptismi Minister.

SOlemnis Baptismi ordinarius minister est Episcopus aut presbyter, nempe parochus, aliusve presbyter ab hoc vel ab Episcopo delegatus. Extraordinarius minister est diaconus, ex mandato pastorum primi aut secundi ordinis.

In necessitatis casu, cum scilicet persona versatur in periculo moriendi sine baptismate, quilibet unus e multis, etiam hæreticus, excommunicatus, Ethnicus, Judæus, femina Baptismum valide & licite conferre potest, dummodo intentionem habeat id faciendi quod facit Ecclesia in hujus sacramenti administratione, proferatque formæ verba, dum aquam effundit; plures enim personæ simul valide quempiam baptizare non possunt, ut una scilicet verba proferat, dum alia aquam effundit; in hac facti specie, forma falsa esset, quandoquidem qui eam pronuntiaret, non baptizaret seu non lavaret reapse corpus. Una eademque persona potest valide baptizare plures simul, dicens *vos*, loco *te*; at nemo semetipsum baptizare valide potest, quia Baptismi minister & is qui baptizatur, necessario esse debent distinctæ personæ duæ.

Nulli parocho, nullique presbytero licet alibi quam in Ecclesia Baptismum administrare, extra necessitatis casum, aut sine expressa Episcopi venia. Nec magis eumdem parochus aut presbyter, extra hunc ipsum necessitatis casum, sine consuetis cæremoniis conferre potest, quin ab Episcopo facultatem in id obtinuerit; nec demum potest, extra necessitatis casum, licite ad Baptismum uti nisi aqua in baptismalibus fontibus reservata quæ sabbato sancto, aut sabbato, quæ Pentecostes vigilia est, benedicta fuit.

§. IV.

Subjectum Baptismatis.

QUilibet homo non baptizatus, infans aut adultus, cujuscunque tandem ætatis aut sexus fuerit, subjectum est aptum ad recipiendum Baptisma, cum ab hoc neminem Christus excluserit. Infantes, utpote recipiendo baptismati idonei, baptizari debent, in necessitatis casu, statim atque extare sinunt aliquam corporis partem super qua physice aqua applicari possit. Nec desunt theologi bene multi qui putent necesse non esse, ut infans extra matris sinum appareat, sed satis esse fieri posse, ut aqua, alicujus instrumenti ope, ad eum usque perveniat; ejusmodi est theologorum plurium sententia, magnique Parisiensis Hospitalis usus.

Baptizari non debet monstrum cui nihil humanæ figuræ insit; at, siquidem dubitatur, homo, necne, sit, baptizari debet, apposita conditione: *si es homo*. Quod si recte efformatum caput infanti esset, tum absoluta ratione baptizari oporteret.

Medii necessitate quam vocant, necessarium ad salutem Baptisma est, necessitate scilicet absoluta cui nemo non subest, seu adultus, seu infans sit; ut proinde infans, quicunque fuerit, qui illud re ipsa non suscepit, & adultus qui saltem ejus suscipiendi desiderium, veræ intimæque resipiscentiæ additum non habuit, nec habet, omni dubio procul a Dei regno exclusi sint. Est hoc Fidei caput iis Christi Domini verbis contentum, quæ generalia & sine exceptione sunt: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. (*Joann. cap.* 3.) Est etiam adultis necessarium Baptisma, divini præcepti necessitate.

Baptizari non debent Infidelium filii, invitis eorum parentibus, cum ejusmodi pueri nondum polleant rationis usu; at, si ad rationis usum pervenerint, & Baptismum petant, baptizandi sunt, eorumdem quoque parentum ingratiis.

Sunt Baptismatis effecta duo, character & gratia.

§. V.

Effecta Baptismi.

EDit Baptismus, quod modo diximus, effecta duo, characterem & gratiam.

Baptismi character est nota quædam spiritalis & indelebilis in baptizati animæ impressa ad eum exornandum, ab Infidelibus distinguendum reddendumque cæteris sacramentis suscipiendis idoneum. Efficit character, ut Baptismus præscripta forma collatus, quicunque tandem eumdem contulerit, iterari non possit.

Baptismi gratia, seu gratia baptismalis est gratia habitualis & sanctificans quæ reddit hominem justum, sanctum, Dei adoptivum Filium, vivum Christi Domini & Ecclesiæ membrum, cæli hæredem; infusis, theologalibus moralibusque virtutibus una cum Spiritus sancti donis ornatum; omnium generum bonis operibus aptum, cum jure acquisito super gratiis actualibus ad ea bona opera exerenda necessariis; immunem denique ab omni tam actuali quam originali peccato, quoad culpam & quoad pœnam, tametsi non quoad pœnalitates quæ sunt originalis peccati consectio, nempe

quod miserias & infirmitates quæ ex hoc peccato nascuntur; cujusmodi sunt ignorantia, morbi, mors, concupiscentia; quæ Deus ei relinquere voluit, ut eumdem edoceret, ad humilitatem redigeret, purgaret, exerceret, compararetque, ut cælestes compensationes promereretur, cui nempe pugnandi occasionem præbuisset.

Christianus, in suo baptismate, se Christo adhæsurum, & dæmoni ejusque pompis & operibus abrenuntiaturum promittit. Hæc nimirum promissa a sanctis Patribus appellantur *vota* quæ obligationes efficiunt, quas Christiani in Baptismo contrahunt, quæque in eo positæ sunt, ut Christum Dominum sibi tamquam exemplar sumant, ejus exempla sequantur, ejusdem Evangelium perficiant, evitentque objectas oculis res quæcunque concupiscentiam alunt, & omnia peccata quæ dæmonis opera sunt.

§. VI.

Baptismi Cæremoniæ.

CONfertur Baptismus non sine quibusdam cæremoniis quarum aliquæ eum antecedunt, aliæ comitantur, aliæ sequuntur. Baptismi cæremoniæ hoc ipso tempore propemodum eædem sunt quæ olim erant. In Ecclesiæ primordiis, baptizabantur, quin multum examinis & probationum adhiberetur, quicunque se in Christum credere & id sequi quod ipse præceperat, profitebantur; at deinde mos obtinuit, ut baptizandi sedulo examinarentur, ac diu probarentur. Ea erat consueta regula, ut Episcopo præsentarentur, qui eos interrogabat, ut intelligeret, an ex animo resipiscerent, atque an artem profiterentur quæ cum Christiana religione stare non posset. Si præsentatum Episcopus idoneum judicabat, mandabatur, ut ejus nomen in catechumenorum albo inscriberetur, isque inter eos admittebatur; impositis eidem manibus, superve ejus fronte edito crucis signo, vel etiam ambabus bis adhibitis cæremoniis, certisque quibusdam precibus super eo recitatis per quas a Deo petebatur, ut ei placeret efficere, ut documenta quæ catechumeno tribuebantur, fructum ederent, eumdemque ipse ad Baptismum disponeret. Eum catechista christianam morum scientiam docebat, publicisque institutionibus idem intererat. Qui e catechumenis admittebantur, ut in Paschate aut Pentecoste Baptismum susciperent, ineunte Quadragesima, nomen dabant; & *illuminati*, *competentes* aut *electi* nuncupabantur. Per sanctos quadraginta dies, sæpe ad Ecclesiam venire jubebantur, ut super mysteriis erudirentur, superque iis exorcismi preces quæ numero plures, coram fidelibus, edebantur. Iidem etiam per pœnitentiam, peculiariter vero per jejunium, atque a vino & carne abstinentiam comparabantur, ut perspicitur ex hoc canone qui Carthaginensis Concilii, an. 398. habiti octuagesimus quintus est: *Baptizandi nomen suum dent, & diu abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebra examinati baptismum recipiant.* Conjugatis præterea commendabatur, ut per eos probationis dies continentiam servarent, & generatim quicunque baptizandi erant, cohortationibus excitabantur, sua ut peccata confiterentur, quemadmodum ex hoc Tertulliani textu qui in ejus Tractatu de Baptismo, cap. 20. legitur, compertum fit: *Ingressuros Baptismum.... orare oportet, & cum confessione omnium retro delictorum* &c. Hanc consuetudinem confirmat Eusebius, *de vita Constantini, lib. 4. cap.* 61. itemque Socrates, *Hist. eccl. lib. 5. cap.* 17. & S. Gregorius Nazianzenus, *Orat.* 40. ubi eos qui ad Baptismum se comparabant, hortatur, ut sua peccata confiteantur, adeoque futuri sæculi ignominiam per eam evitent quam in hac vita perpessi fuerint. Sanctæ Brictæ, in fideles alloquentis hæc erant ad eos verba: „ Omnes ergo resipiscite, „ *& peccata vestra confitentes, Baptismum suscipite.* (*Apud Marten. Lib. 1. de Antiq. Eccles. Ritib. cap.* 10.) Animadvertendum tamen est hanc peccatorum confessionem quæ catechumenos ad Baptismum comparabat, sacramentalem confessionem non fuisse, nec esse potuisse, quoniam omnium Sacramentorum janua Baptismus est. Ea ergo nihil erat aliud quam humilitatis exercitatio, ad doloris ex perpetratis peccatis sensu in animo excitanda, & catechumenum, ut Baptismi gratiam plene cumulateque susciperet, comparandum aptissima.

Post sacri fontis benedictionem, catechumeni in baptisterium ingredi jubebantur. Patrini primo loco viros & adolescentes præsentabant; sequebantur deinde feminæ, a suis & ipsæ matrinis præsentatæ. Exorcismi plures, itemque plura crucis signa super his catechumenis edebantur, antequam Baptismus iis conferretur; recitabantur preces pluras; ponebatur iis in ore sal, saliva super naribus & super auribus; iis catechumenorum oleo pectus, humeri, frons ungebantur; iidem dæmoni, ejusque pompis & operibus abrenuntiabant; tum vero suam fidei professionem edebant, respondentes, *credo*, super unoquoque symboli articulo, super quo eos presbyter interrogabat. Catechumenus quisque se suis ipse manibus exuebat, descendebatque in lustralem fontem, suo eum patrino sustentante. Eos Episcopus ter aqua mergebat, nomen unius e Sanctæ Trinitatis personis ad unamquamque immersionem pronuntians. Subsecutis temporibus, facultas data, ut una tantum aut triplex immersio fieret. Baptizati, statim atque ex aqua egressi erant, presbytero præsentabantur, qui pollice in eorum summa capitis parte sancti Chrismatis unctionem, crucis signo ibidem edito, perungebat. Eos patrini e presbyteri manibus recipiebant, & linteo tegebant. Præsentabantur iidem Episcopo, siquidem aderat, ut ex ejus manu candidam vestem susciperent, quam per Paschatis octavam gerebant. Edebat deinde Episcopus confirmationis precem, manus elevans, invocansque super baptizatis gratiam & dona Spiritus sancti; tunc super eorum fronte unctionem sancti Chrismatis conficiebat; his peractis, novi baptizati ad altare ducebantur, ut Missæ sacrificio interessent, ibique communicarent. Lac cum melle mixtum sumere jubebantur, ut monerentur se tamquam pueros recens natos spectari, quibus scilicet olim lac & mel tribuebatur; vel ut significaretur eos id juris acquisiisse, ut æternæ beatitudinis, per terram Israelitis promissam figuratæ participes fierent.

Baptismi per infusionem conferendi ratio una usui est in præsentia, & in hac adhuc veterum cæremoniarum pleræque servantur. Ter super infantis vultu, qui ad Baptismum præsentatur, presbyter sufflat, super ejus fronte superque ejusdem pectore efficit crucis signum; salem exorcizat, ex eoque non nihil in infantis ore ponit, itemque salivam in ejusdem ore auribusque, pronuntians vocabulum, *epheta*, ut id imitetur quod egit Christus Dominus qui nempe saliva usus est, ut hominem surdum & mutum sanaret. Evolvitur fasciis infantulus, ut palam fiat exuendum esse veterem hominem, ut novus induatur; eum patrinus & matrina præsentant; jubetur ipse satanæ, ejusque pompis & operibus nuntium remittere; ei pectus & humeri liniuntur oleo; jubeturque ipse, per patrini matrinæque os, fidei professionem edere; ex eo quæritur, an baptizari velit; imponitur ei Sancti nomen, qui eidem exemplo & præsidio sit; datur ei pacis osculum, ut ostendatur eum tamquam Ecclesiæ membrum agnosci; ei fit unctio in capitis vertice, ut innuatur eum per Baptismum quodammodo sacerdotem & regem fieri, dum sacerdotio & regiæ dignitati Christi Domini per eum associatur, ut ei se tamquam viventem hostiam offerat, & cum ipso aliquando regnet; ponitur etiam intra baptizati manus accensus cereus, ut significetur eum esse lucis filium, & reapse, per virtutum splendorem, ardentem lucentemque lampadem esse debere; idem tegitur veste candida, ut designetur innocentia qua modo indutus est, quamque, quoad vixerit, servare debet.

Unum & unicum Baptisma est, quod ita conferri debet, ut invocetur pronuntieturque nomen Patris, Filii, & Spiritus sancti. (*Lib. 6. Constitut. Apostol. cap.* 15.)

Quoniam Deus nullam ætatum, itemque nullam personarum rationem habet, ac circumcisio quidem nihil erat aliud quam imago mysterii Christi Domini; Episcopi proinde, quod in ipsis est, a Baptismo, Deique gratia neminem arcere debent. Decretum hoc Carthaginensis Concilii est, an. 253. sub S. Cypriano, contra Fidum qui contendebat, ex circumcisionis lege, pueros recens natos, ante octavum diem, baptizandos non esse.

Qui se præsentant, ut fidem amplectantur, si bonis moribus fuerint, admittentur ad Baptismi gratiam, intra biennium, aut citius, si morbus, eorumve precum fervor adegerit, ut ante hunc terminum iis subsidium præstetur. (Concilium Eliberitanum, an. 303. canon. 42.)

Ejusdem Concilii quadragesimus octavus canon pravam pecuniæ, dum Baptisma suscipitur, in baptismali fonte ponendæ consuetudinem damnat, ne videatur Episcopus id vendere quod gratis accepit.

Carthaginense Concilium, an. 348. seu 349. can. 1. vetat, ne quis in Trinitatis fide baptizatus iterum baptizetur.

Concilium Carthaginense, an. 397. can. 34. eos baptizari vult qui Baptismum ad mortem petierunt, quosque deinde cognitione destitui contingit, dummodo probi viri testentur eos sacramentum optasse. Idem

praeci-

præcipit Concilium Aransicanum, an. 441. can. 12. itemque Arelatense, an. 452. can. 38.

Carthaginensis Concilii, an. 418. celebrati, in canone secundo, hæc verba sunt: *Item placuit, ut, quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur; unde fit consequens, quod in eis forma baptismatis, in remissionem peccatorum, non vero sed falso intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est quod dicit Apostolus:* Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita per omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt, *nisi quemadmodum Ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.*

Chalcedonensis Concilii, an. 451. habiti canon decimus quartus lectorum & cantorum filios qui ab hæreticis baptizati fuere, rursus Ecclesiæ præsentatos vult, ut in catholicam communionem ingrediantur.

Aurelianensis Concilii, an. 511. celebrati decimus secundus canon presbyteros & clericos qui in pœnitentia sunt, urgente necessitate, baptizare sinit.

Concilium Gerundense, an. 517. Baptismum, extra Paschatis & Pentecostes dies, nisi necessitas aliter postulet, conferri vetat, & infantes, statim ac nati sunt, baptizari jubet. Eædem dispositiones occurrunt in canone 18. Concilii Autissiodunensis, & in canone 3. Concilii Matisconensis, an. 585.

Canonicas Patrum vitas sequentes de infantibus quoque decernimus, quoties non inveniuntur fiemi testes qui eos absque ulla dubitatione baptizatos esse dicant, nec ipsi, propter ætatem, de sibi tradito mysterio apte respondere possint, debere absque ulla offensione baptizari; ne forte ejusmodi dubitatio eos ejusmodi purificationis sanctificatione privet. (Concilium *in Trullo*, an. 690. can. 84.) Concilium Carthaginense, an. 398. jam idem mandaverat in canone sexto. Alexander Papa III. qui an. 1187. vita functus est, addidit pueros, in hac dubitatione, sub conditione baptizari debere, his verbis: *Si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo*, &c. Atque hæc conditionalis forma hoc quoque tempore adhibenda est, cum Baptisma confertur iis qui an illud susceperint, gravis subest dubitandi causa; quod in expositis pueris peculiariter locum habet, licet collo appensa schedula de eorum baptismate fidem faceret, nisi reapse de baptismatis iisdem collati veritate rite constiterit. Nos quidem obiter animadvertemus falsum esse formam conditione suspensam a Scholasticorum inventis esse, quandoquidem multo ante natas Scholas & ante Alexandrum III. eam præscripserat S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus qui suis in statutis quæ ad an. 745. edita fuere, quæque in Domini Acherii Spicilegio, Tom. 9. cap. 28. referuntur, super hac re suam ita mentem aperit: *Si de aliquibus dubium sit, utrum sint baptizati, absque ullo scrupulo baptizentur*, his tamen verbis præmissis: Non te rebaptizo; *sed si nondum es baptizatus, ego te baptizo*, &c. Isaac, Lingonensis Episcopus qui nono sæculo vivebat, eamdem formulam quam ex capite 184. libri sexti Capitularium deprompserat, suis & ipse statutis inseruit.

Interdictio, ne Baptismus in privatis oratoriis & alibi quam in Ecclesia conferatur. (Concilium *in Trullo*, can. 59.)

Eadem interdictio per Maldensis Concilii, an. 845. habiti quadragesimum octavum canonem, extra necessitatis casum, renovata.

Quia christiana fides ubique statuta est, puerique ante rationis usum baptizantur, supplenda deinde sunt documenta quibus hi quidem in ipsa baptismatis susceptione haud pares sunt. (Conc. Parisiense, an. 829. can. 6.) Idem Concilium, in subsequentibus canonibus tribus, servari vult ad Baptismi administrationem a Conciliis designata tempora quæ sunt Paschatis & Pentecostes festi dies; patrinis mandat, ut, tamquam rationem Deo reddituri, filiolos suos super religionis officiis instituant; jubetque presbyteros operam dare, ut omnes baptizati promissa in baptismate obstricta præstent.

Concilium Wormatiense, an. 868. quoad Baptismi per unam tresve immersiones collati validitatem, in suo quinto canone ita pronuntiat: *Dum quidam sacerdotes, in quibusdam partibus terræ, trinam, quidam simplam mersionem faciunt, a nonnullis schisma esse conspicitur, & unitas fidei scindi videtur. Nam dum partes diversæ,* (alias, *diverse*) *& quasi contrario modo agunt, alii alios non baptizatos esse contendunt. Proinde quid a nobis in sacramenti diversitate sentiendum sit, apostolicæ Sedis informemur* (alias, *informetur*) *præceptis, non nostram, sed paternam institutionem sequentes. Beatæ igitur memoriæ Gregorius Romanæ Ecclesiæ Pontifex, efflagitante sanctissimo Leandro Episcopo, de hac diversitate quid potius esset sequendum, inter cætera rescribens ei sic ait: De trina vero mersione baptismatis, nihil responderi verius potest, quam ipsi sensistis; quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus, ut, dum tertio ab aquis infans educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam pro veneratione summæ Trinitatis æstimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit, baptizandum semel in aquis mergere; quia dum in tribus subsistentiis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus poterit, infantem in baptismate vel ter, vel semel mergere; quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari.*

Recens baptizati, quibus in parœciis baptisma susceperunt, officiis, per totam Paschatis octavam, intererunt, candidis vestibus, fascia capiti circumposita, cereoque præ manibus. (Concilium Rothomagense, an. 1050. can. 17. & 19.)

Generale Concilium Lateranense, an. 1215. can. 2. de Baptismo loquitur in hæc verba: *Sacramentum vero Baptismi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis, in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum, proficit ad salutem.*

Clemens Papa V. *Clementina unic. de Baptismo*, in generali Viennensi Concilio, an. 1311. habito data mandat, ut Baptismus in Ecclesia, & non alibi administretur, præter quam in necessitatis casu, tum scilicet cum periculum subest, ne infans moriatur, nisi cum de Regibus aut Principibus baptizandis agetur: *Ne quis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos (nisi Regum vel Principum quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo, propter hoc, accessus haberi) audeat baptizare.*

Tridentinum Concilium (sess. 7.) Ecclesiæ fidem, ad Baptismum quod attinet, in quatuordecim qui sequuntur, canonibus explicat.

Canon. 1. *Si quis dixerit, Baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum Baptismo Christi, anathema sit.*

2. *Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini Nostri Jesu Christi:* Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, *ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.*

3. *Si quis dixerit, in Ecclesia Romana quæ omnium Ecclesiarum mater est magistra, non esse veram de Baptismi sacramento doctrinam, anathema sit.*

4. *Si quis dixerit, baptismum qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

5. *Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.*

6. *Si quis dixerit, baptizatum non posse, etiamsi velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere, anathema sit.*

7. *Si quis dixerit, baptizatos, per Baptismum ipsum solius tantum fidei debitores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ, anathema sit.*

8. *Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint, anathema sit.*

9. *Si quis dixerit, ita revocandos esse homines ad baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia quæ post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse intelligant, quasi per ea & fidei quam professi sunt, detrahatur, & ipsi Baptismo, anathema sit.*

10. *Si quis dixerit, peccata omnia quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione & fide suscepti Baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri, anathema sit.*

11. *Si quis dixerit, verum & rite collatum Baptismum iterandum esse illi qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur, anathema sit.*

12. *Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, anathema sit.*

13. *Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo, inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint,*

nerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizare in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.

Si quis dixerit, hujusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint quod patrini, eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt, & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec ulla interim pœna ad christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistia aliorumque sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant anathema sit.

Galliarum cleri cœtus generalis, in Melodunensem urbem, an. 1579. convocatus, tit. 8. *de Baptismo*; & Concilia, Rothomagense, an. 1581. Remense, Burdigalense, & Turonense, an. 1583. Bituricense, an. 1584. Aquisextiense, an. 1585. Tolosanum, an. 1590. Narbonense, an. 1604. in id consentiunt, ut ne Baptismum privatis in domibus conferri sinant, nisi necessitas urgeat, eaque lege, ut infans, si superstes fuerit, ad Ecclesiam, quamprimum poterit, deferatur, Baptismi cæremonias supplendi causa, prout antecedentium Conciliorum & peculiariter Tridentini canones statuunt. Ab hac lege non nisi Reges & supremi Principes excipiuntur; his id privilegii est, ut, etiam extra necessitatis casum, domi baptizentur.

Remense Concilium, an. 1583. habitum jubet præterea parochum diligenter inquirere, an infans qui ei præsentatur, ut baptizetur, jam baptizatus fuerit, & quomodo, qua aqua, quibusque verbis; vetatque, ne eum, siquidem e duobus fide dignis testibus baptizatum cognoverit, vel conditione apposita, rebaptizet; satis habens cæremonias & exorcismos supplere, populo de causa monito, propter quas ita se gerit; eamdemque agendi rationem quoad eos iniens, qui ab hæreticis baptizati fuerint.

Animadversione, super hoc canone, dignum est, (*Tit. de Baptismo, n. 9. & 10.*) quoniam adeo veteres adeoque observantia dignæ sunt Baptismi cæremoniæ, satius fore eas omnes & singulas, ne exorcismis quidem exceptis, quoad eos omnes supplere in quorum Baptismo servatæ non fuere, seu quod ab hæreticis, seu quod, in mortis periculo, a catholicis baptizati fuerint; in hac ipsa tamen re standum esse locorum in quibus baptisma confertur, usui qui non idem ubique est, idque servandum quod in diœcesis Rituali præscribitur.

Quoad Conciliorum super obstetricibus constitutiones. *Vide* OBSTETRICES.

Super patrinis & matrinis. *Vide* PATRINI.

Quoad baptismatum registra. *Vide* REGISTRA.

Ad eorum baptismate quod spectat, qui ex reformata quam jactant, religione sunt. *Vide* PROTESTANTES.

Hic de Baptismate articulus ex longo jam tempore ad exitus perductus erat, cum nobis in manus incidit liber in 4. cui titulus: *Ignatii-Ludovici Bianchi, Clerici Regularis, Dissertationes tres.*

DISSERTATIO PRIMA PHISICA.

De Communicatione affectuum inter Mulierem pragnantem, & fructum.

DISSERTATIO SECUNDA PHYSICO-THEOLOGICA.

De Remedio æternæ Salutis pro Parvulis in utero clausis, sine Baptismate decedentibus.

DISSERTATIO TERTIA THEOLOGICA.

Pro Parvulis extra uterum sine Baptismate in re suscepto, aut Martyrio decedentibus, nullum excogitari decernique potest æternæ Salutis remedium.

Cum Appendice apologetica, præsertim adversus P. Blasium M. Camald.

Venetiis, 1770. apud Franciscum Sansoni. Superior. Permiss.

Hujus operis auctor est R. P. *Bianchi*, Clericus Regularis Theatinus, e Venetiarum domo cujus in præsentia bibliothecarius est, postquam in Italia per annos viginti duos, ac deinde Varsaviæ in Polonia professus fuit. Id in eo probandum sibi proponit adesse ex ordine communique ex usu remedium pro æterna infantium salute qui in suarum matrum sinu moriuntur, quin baptizati fuerint; suam tamen sententiam non nisi tamquam opinionem exhibens, suosque lectores admodum modeste monens, ut, si quid ibidem censoria virga dignum compererint, rationum quibus permoventur, momenta proferant; quo ipse, si se veritati contrarium perspexerit, palinodiam canat: *Si quid*, inquit, *reprobandum viderint, non absolute reprobent, sed reprobationis causas in medium afferant; ut, si quid a veritate abhorret, retractet auctor qui sicut refellit sine pertinacia, ita paratus est refelli sine iracundia.* (*Præmonitionis ad lectorem, pag. XX.*)

Est ergo ex auctoris mente facere, ejus opinionem ad ipsam veritatis lancem exigere; amoto partium studio, in quo ea fortasse ab hac recedat, inquirere; & sicubi recedere visa fuerit, ai rationes quæ id suadent, exponere, servatis omnibus urbanitatis officiis, sine felle, sine acerbitate, sine ulla injuriarum specie, eoque solum animo, ut, quod verum est, detegatur. Id sane nos ut perficiamus, qua maxima per nos poterit, perspicuitate ac distinctione, aggredimur operam dare, hoc quidem ordine.

Primum omnium, quæstionis statum ipsum, & auctoris sententiam statuemus; adjumenta deinde, quæ is ad eamdem firmandam adhibet, afferemus; sequentur difficultates quæ eidem oppositæ fuerunt, ejusque responsa quibus subdentur animadversiones quæ ad rem a nobis edi poterunt; denique, novæ aliquæ difficultates a nobis ipsis propositæ finem dabunt.

Quæstionis Status, & Auctoris Sententia.

Adestne ordinarium remedium a Deo institutum, ad æternam parvulorum salutem, qui in materno sinu moriuntur, quin baptizati fuerint?

Ita sane, respondet P. Bianchi; & hoc remedium est oblatio, a matre Deo facta, mortis infantis quem in suo ipsa sinu gerit, in argumentum desiderii quod ia habet, baptismatis suscipiendi; oblatio quam mater edit infantis nomine, quæque evadit infanti propria, perinde ac si ipse ejus actum exereret, vi communicationis affectionum, sensationum, impressionum quæ a matre ad infantem, ob eorum arctam unionem, migrant; ut proinde pueri mors, promiscue se habens ipsa per se, determinetur ad mortis speciem quæ Baptismi petitio virtualis evadit, ac si Baptismum puer formaliter, ut ajunt, nec cognoscit, nec desiderat, quia mentis & voluntatis formalium actuum incapax est, eum tamen cognoscit expetitque tacite, implicite, virtualiter, moriens intime perfusus ac penitus iis affectibus quos mater per mentis & voluntatis acta formaliter experitur; ad eumque referri possint ea S. Chrysologi, de infantibus ab Herode morti traditis, verba: *Confitentur baptisma tacentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes*; hæc item S. Augustini: *Miscebatur lamentatio matrum, & ad cælum transibat oblatio parvulorum.*

Adjumenta, seu momenta rationum ab Auctore ad suam sententiam statuendam adhibita.

I. RATIO. Distingui debent nativitatum genera duo, ut nativitas una sit quæ fit extra matris sinum, altera quæ in matris sinu ipso fit, quæque infantis, statim atque animatus est, corpore & animo continetur. Cum itaque infantes in suarum matrum sinu delitescentes conclusique hac posteriore nativitate gaudeant, adsit, oportet remedium aliquod a Deo institutum designatumque ad æternam salutem iis comparandam, quos in eo statu mori contigerit, quia, secus, Christus Dominus pro eorum, &, quod inde consequitur, pro omnium hominum salute mortuus non esset; ac ne antecedentem quidem eos salvos faciendi voluntatem habuisset, quos scilicet sine ullo salutis adminiculo reliquisset.

II. Aderat salutis remedium in infantium gratiam, tum in lege naturæ, tum in lege scripta, cum ante octavum diem qui ad eos circumcidendos anteverti non poterat, moriebantur; adsit ergo remedium aliquod, necesse est, etiam in lege gratiæ, pro infantibus in materno sinu detentis qui, in hoc sane statu, tamquam in simplici naturæ statu existentes spectari debent.

III. Si pueris in matrum sinu decedentibus nullum salutis remedium suppeteret, sequeretur Adæ demeritum Christi Domini merito prævalere; quoniam Adæ demeritum ad hos infantes protenditur, ob originale peccatum quod contraxerunt; ad eos autem Christi meritum per justificationis gratiam minime referretur, contra S. Pauli, 1. *Cor. c. 15. v. 22.* verba hæc: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.*

IV. Ut ergo redundantia meriti Christi Domini,

ejus-

ejusque sincera omnes homines servandi voluntas probetur in tutoque ponatur, haud satis est dicere eum præparasse omnibus, in Baptismo, sufficiens salutis remedium, cujus defectus applicationis, quoad pueros in materno sinu morientes, attribui non potest nisi causis secundis, non autem ulla prorsus ratione Deo qui non tenetur earum consuetum cursum mutare vel impedire, quoniam præparatio remedii cujus applicatio est impossibilis, & ex parte ministri qui illud applicare debet, & ex parte subjecti quod debet illud recipere, non videtur omnino apta ad efficiendum, ut redundans meritum & bona voluntas Christi Domini, institutoris ejusmodi remedii ad horum infantium salutem, se prodat eluceatque.

V. Nec magis sufficit dicere Deum precibus rectæque vitæ parentum addixisse gratiam ducendi filios ad terminum in quo possint baptisma suscipere. Quamvis enim ita nonnunquam fieret, ut reapse contingere potest, hæ tamen preces spectari quidem possent tamquam subsidia quibus ad salutis remedium perveniretur, at tamquam remedium ipsum, ad salutem perficiendam a Deo institutum, spectari omnino non possent.

VI. E sententia quæ plerisque probatur, acceptabat Deus Hebræorum parentum fidem, ad eorumdem filiorum salutem, qui, antequam circumcidi potuissent, e vita excedebant. Debet ergo oblationem quoque acceptare quæ a Christianis matribus eidem fit, ad infantium salutem, qui in earum sinu mortem occumbunt, quoniam, secus, Christiani, quoad caput hoc, pejoris conditionis essent, quam fuerint Hebræi.

Auctori opposita Difficultates.

I. DIFFICULTAS. Magni nominis theologi plures, ut Soto, Vasquez, Driedo, &c. pueros de quibus hoc loco agitur, a Dei voluntate quoad hominum salutem excludunt; ut proinde, secundum hos theologos eosdemque apprime Catholicos, Deus nolit eos salvos facere, seu voluntate quam consequentem, seu voluntate quam antecedentem dicunt.

Huic difficultati respondet auctor, theologis theologos opponens, cum hoc tamen discrimine, quod theologi qui a divina omnes homines servandi voluntate non excludunt pueros qui non baptizati e vivis excedunt, sunt vix unus contra mille, cum iis collati qui ab altera parte stant.

II. A voluntate servandi omnes homines, non pueri solum qui obeunt, quin baptizati fuerint, arcendi sunt, sed reprobi quoque omnes, secundum plures Patres pluresque doctores qui eum Apostoli textum: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, cum S. Augustino explicant non *de singulis generum*, sed *de generibus singulorum*; aut, ea quidem significatione, ut, quicunque salutem consequentur, eam per Christum Dominum, per jussum & gratiam Dei, consequantur.

Respondet ad hanc difficultatem auctor, ut ad primam responderat; additque, quod etiam sua primæ responsioni subdiderat, Patres & doctores in medium allatos aliter fuisse cogitaturos sensurosque, si nativitatem *in utero*, affectumque matris quoad puerum quem ventre conclusum gerit, communicationem cognovissent.

III. Summus Pontifex Pius V. expungi jussit e Cajetani cardinalis operibus sententiam assertioni Patris Bianchi finitimam geminamque, quæque erat in eo posita, ut diceretur infantes, in suarum matrum sinu morientes, posse salvos fieri per sacramentum Baptismi, suscepti *in voto*, *cum aliqua benedictione prolis*, *seu*, *oblatione ipsius ad Deum cum invocatione Trinitatis*.

Respondet auctor, suam ipsius inquiens a Cajetani sententia multifariam differre. 1. Non cognoscebatur nativitas *in utero*, ejus Cardinalis tempore. 2. Ad pueros tam extra quam intra maternum sinum morientes Cajetani sententia referebatur. 3. Requirebat Cajetanus fidem & votum seu patris seu matris, indiscriminatim, pueri benedictionem, ejusdemque oblationem Deo factam, invocata Trinitate. Redigit Pater Bianchi salutis remedium ad parvulos qui in matris sinu ipso moriuntur, & ad oblationem a matre peractam, parvuli nomine, per suorum cum eo affectuum communicationem ab ipsa editam.

Videbuntur fortasse lectoribus hæc discrimina admodum levia & prorsus inepta, ut impediant, ne Patris Bianchi sententia, re sane ipsa, sit eadem quæ cardinalis Cajetani sententia fuit, saltem quoad pueros qui in suarum matrum sinu, vitæ jacturam subeunt. Putat uterque scilicet adesse commune remedium, quo in tuto ponatur hujusmodi puerorum salus, suppleaturque Baptismus quem iidem, *in re*, ut loquuntur, suscipere nequeunt. Jam vero seu in oblatione quam cardinalis Cajetanus innuit, seu in ea quam P. Bianchi proponit, hoc remedium seu adjumentum salutis positum sit; non nisi accidentarium discrimen est, & inter utrumque convenit de fundo, substantia, existentia reali remedii seu adjumenti salutis pro parvulis in suarum matrum sinu morientibus; ejusmodi est verum difficultatis caput, utrique scriptori commune, absque ullo essentiali discrimine.

IV. Sacra Scriptura, traditio & Ecclesia non alia consueta adjumenta ad puerorum salutem a Deo instituta, quam Baptismum & martyrium agnoscunt. Non ergo privatis hominibus licet alia in id adminicula pro suis ipsorum notionibus arbitratuque confingere; id enim fieri non posset, quin extrema perturbatio in Ecclesiam induceretur.

Respondet auctor ea Christi Domini verba, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. non esse intelligenda nisi de pueris *extra uterum* natis; seque, quod consequens fit, ea non corrumpere, dum salutis subsidium pueris *intra uterum* natis designat, quorum status postulat, ut reapse pro iis quoque peculiare aliquod adjumentum adsit.

Responsum hoc haud sane faciet iis satis qui propugnant, ac jure quidem, sacras Litteras per Traditionem & per Ecclesiæ mentem explicandas esse: Traditionem autem Ecclesiamque inter pueros, seu *extra uterum*, seu *intra uterum* natos nihil omnino discriminis statuisse, cum actum fuit de Baptismi necessitate quæ nititur iis Christi Domini verbis ipsis: *Nisi quis* &c.

V. Periculosæ novitates sunt; nihil igitur innovandum, standumque potius traditioni ac doctrinæ Patrum qui nunquam Christianis matribus id consilii dederunt, ut, quod iis Pater Bianchi inspirare vellet, exequerentur.

Ad hanc difficultatem hæc auctoris responsio est, innovationes vetitas esse, cum id agitur, ut aliquid in fide mutetur, aut nova onera fidelibus imponantur, at easdem magnopere permissas esse, cum quæstio est de efferenda Providentia, de augenda Dei gloria, deque animarum salute procuranda.

VI. Theologica Parisiensis Facultas quæ *aquæ*, *sanguinis*, *sancti Spiritus* & *sanctificationis Baptismum* agnoscit, prohibuit, ne populo doceretur hoc postremum baptismatis genus, quod in pueri sanctificatione, deficiente baptismate, continetur. (Continuatio Historiæ Ecclesiasticæ Fleurii, ad an. 1531.)

Respondet auctor sententiam suam Parisiensis Facultatis interdictione non impeti, tum quia oblatio quam ipse proponit, appellari non debet *sanctificatio*, sed *Baptismus Spiritus sancti*; tum quia, siquidem ei tribueretur sanctificationis nomen, non proinde tamen eadem proponeretur tamquam satisfactio peculiari privilegio nixa, nec tamquam sanctificatio certa & *sine motu proprio* edita, sed tamquam sanctificatio quæ delet originale peccatum per solam Spiritus sancti infusionem, eo ipso momento temporis quo infans moritur, & oblationis ope quæ de eo fit, ut probetur ab eo Baptismum desiderari; quæ quidem oblatio per proprium infantis motum facta censetur, ob affectionum, sensationum & desideriorum matris communicationem quam ipse recipit. Ita quidem contendit auctor se subducere Parisiensis theologicæ Facultatis censuræ quæ allata est, itemque alteri, qua eadem Facultas an. 1536. declarat „ temerariam, impiam & oppositam legi Dei, „ propositionem per quam infantium, baptismate non „ suscepto, morientium salus asseritur, cum eorum pa„ rentes optarunt, ut illud iidem susciperent, & pro „ ipsis orarunt. “ Antecedentibus rationum momentis addit auctor hanc secundam censuram ad parvulos tantum spectare qui *extra* suarum matrum sinum moriuntur, non item ad eos qui *intra*.

VII. Infantes, dum in materno sinu versantur, nati non sunt, ita scilicet, ut spirituali regenerationi per usitatam legem suscipiendæ pares sint.

Respondet auctor, contrariam oppositioni partem propugnans quam probat exemplo martyrii, cujus infantes in materno sinu detenti, quæ maxime communis est theologorum opinio, capaces sunt, quodque reapse participant, cum eorum matres, in odium fidei, a tyrannis occidi contingit.

VIII. Parvuli, in materno adhuc sinu existentes, nullum intellectus aut voluntatis actum elicere possunt, nullaque proinde ratione ad Baptismum se comparare, aut significare sibi ejus suscipiendi desiderium inesse. Affectiones vero quas iisdem matres communicare ponuntur, non utique tantum physici motus, seu organicæ impressionis, nullo autem modo intellectuales perceptio-

ceptiones aut morales volitiones sunt; ex quo fit, ut iis eædem prorsus ad salutem inutiles sint.

Fatetur auctor infantes, dum in materno sinu consistunt, ad eorum actuum nullum idoneos esse, qui formales & ponderati dicuntur, subdit tamen virtuales quosdam actus ab iisdem exeri posse; ut proinde virtualiter Baptismum velle & petere censeantur, dum mortem obeunt organicis sensationibus iisdem affecti quibus eorum matres affectæ sunt, quasque Deus gratas habet tamquam reale quoad hos parvulos baptismatis desiderium, propterea quod iis aliquod salutis adjumentum suppetere debet, quod aliud sane quam hoc esse non potest. Jam baptismatis institutio, quod iisdem paratum est, siquidem illud suscipere possunt, haud facta est, ut Dei Providentia, quod ad eos attinet, ejusque voluntas quæ ad omnium hominum salutem fertur, in tuto ponatur, quandoquidem impossibilis iis est hujus sacramenti susceptio, quod nempe nec ipsi recipere, nec iisdem religionis ministri conferre possunt. Id ergo conveniat, necesse est, his infantibus omnes quos eorum status patitur, ad baptismatis affectum suscipiendum dispositiones inesse, eos scilicet implicitam cognitionem, voluntatem & charitatem habere, cognoscentes, volentes & amantes implicite & virtualiter id quod eorum matres cognoscunt, volunt & amant in ipsorum gratiam & eorumdem nomine.

Novæ Difficultates quæ Auctori proponi possunt.

I. Cum super sententia quam propugnat, novitate, singularitate, quæque eam consequuntur, incommodis auctor urgetur, ad incitasque redigitur, modeste respondet eam a se quidem non *assertive*, *sed opinative*, ac tamquam incertam dubiamque opinionem proponi. Oppido bene admodum. At hæc modesta locutio sibine ipsa ubique constat, cumque nonnullis aliis ad amussim congruit, quæ in ejus opere passim occurrunt? E sequentibus hac de re judicetur: (pag. 136.) *Credibilene est, quod Deus ab omni remedio instituendo se abstinuerit, si intra uterum obirent, atque ita calorum regnum introire prohiberentur? Quis igitur unquam dubitare poterit, quod Christus statuendo legem ordinariam de necessitate Baptismi pro existentibus extra uterum, quibus facilis est illius applicatio, legem aliam non statuerit saltem conditionatam, depromptam ex inexhausto fonte sua sapientia, sua misericordia, sua excellentia pro parvulis in utero delitescentibus, ut, si in utero undique clauso moriantur, in quo nullus ad Baptismum patet aditus, & per aliud remedium; dicens* (pag. 138.) *ad Baptismum relationem, aperiretur his pueris, ad ejus imaginem, ut taceri, creatis, via ad calestem adoptionem, hareditatemque, cui sunt destinati, consequendam? Si Christus semetipsum dedit redemptionem pro parvulis quoque intra uterum, quomodo ergo non omnia illis donavit? An ergo negavit obulum, quibus donavit thesaurum? Certe qui majus donare voluit, denegare minus noluit*, &c. (pag. 140.) *Quid igitur? Si non deerat remedium aterna salutis parvulis pro tempore legis natura, ut omnes conveniunt, cujus si capaces dicebantur parvuli extra uterum, nulla est ratio, cur parvulis quoque in utero, utpote vere unais applicari non posset; qua ratione existimare nobis fas erit, nullum esse debere remedium, pro tempore legis gratia, in quo pueri utero adstricti, in simplici natura statu esse intelliguntur?* Ægre sibi quispiam persuaserit auctorem titubanter ac trementi manu locutiones has super papyro expressisse; immo vero nemo non se adduci sentiet, ut credat eum scripsisse hominis instar qui, quæ fovet animo, quibusque mordicus adhæret, sensa prodit, quique, quod ipse persuasum habet, aliis dedito studio inspirare vult.

II. Ut fulciat firmetque sententiam suam, auctor prægnantis matris, & morti a tyranno, in fidei odium, addictæ exemplum affert. (*pag.* 180. 181.) Infans quem hæc mater ventre gerit, de ejus martyrio participat; quid ita, quærit auctor, nisi quia mater in filium transfert fidei & charitatis acta quæ exerit, una cum sanguine, aere, alimentis & vita, quæ eidem communicat?

Videtur auctor, in hunc modum disputans, in illud sophismatis genus quod in scholis dicitur, *Non causa pro causa*, per oscitantiam incidere. Theologi qui puero quo de agitur, martyrii gratiam concedunt, haud ii quidem ratione ducuntur quam auctor venditat; magnasque ea ipsa ratio difficultates patitur, ut jam vidimus, & adhuc mox videbimus.

III. Eidem sophismatis locus esse videtur in sanctorum Innocentium quos Herodes occidi jussit, exemplo, e quo ipso vellet auctor suæ sententiæ præsidium quærere. Vera ratio propter quam infantes hi tamquam martyres a nobis honore cultuque afficiuntur, est Dei voluntas quæ hanc iis gratiam concedere voluit, quamque nobis Ecclesia quæ eorum festum diem agit, patefecit. Non id igitur horum innocentium oblationi a matribus per querimonias & clamores ad Deum editæ tribuendum est, ut auctor ait, theologi argumenti loco, eam S. Augustini oratoriam locutionem sumens: *Miscebatur lamentatio matrum, & ad calum transibat oblatio parvulorum.* (Serm. 1. *de Innocentibus.*) Quamvis enim earum matrum nulla suorum filiorum mortem Deo obtulisset, iidem tamen non minus martyres extitissent; atque adeo probabile admodum fit earum matrum plerasque ne cogitasse quidem Deo suorum filiorum mortem offerre, in auctoris quidem sensu. Sicarios mittit Herodes sollicitatque, ut recens natos, a bimatu & infra, pueros necent, quoscunque in urbe Bethlehem, ejusque finibus comperissent. Exequuntur carnifices barbara tyranni jussa, causæ nescii. Huic tragico spectaculo præsentes matres, quas æque latet ejusdem causa, plorant, gemunt, conqueruntur, lugubribusque clamoribus aerem replent; nihil est, quod aliud in hac crudeli scæna mysterium quæratur; quin etiam est valde vero simile earum matrum nonnullas, quo tempore eorum filii trucidabantur, jam mortuas fuisse, aliasque non adfuisse; quamobrem fieri omnino non poterat, ut hæ quidem suorum filiorum mortem offerrent.

IV. Facta, gratis, hypothesi, Innocentium martyrii secundariam & proximam causam fuisse oblationem mortis eorumdem a matribus editam; semper essentiali vitio laborabit comparatio; ac vitium quidem hoc in eo est positum, quod mere naturalis infantium mors, qui materno in utero vivere desinunt, cum violenta morte confertur, quam sancti Innocentes in Christi Domini odium perpessi sunt; huc enim redigitur auctoris ratiocinatio: oblatio ab Innocentium matribus quoad mortem edita, quam ea tenellæ victimæ subierunt, in causa fuit, ut iis Deus martyrii gratiam concederet; ergo matrum oblatio de infantium morte, qui in earum utero obeunt, in id edita, ut probent eos Baptismum expetere, causa esse debet, ut iis Deus concedat hujus sacramenti gratiam, quod *in re* suscipere nequeunt.

V. Videtur etiam nobis auctoris sententia grave aliud incommodum secum trahere, efficere scilicet, ut supernaturalis effectus a causa mere naturali pendeat; arbitramur enim ita super hac re disputari posse. Aut infans qui moritur in matris utero, quæ eum Deo obtulit, ut probaret declararetque ab eodem Baptismum desiderari, nihil influit in impetrationem gratiæ hujus sacramenti, aut aliquid influit; nihil medium. Si nihil influit, tum quidem *Dissertatio physica* quæ eo spectat, ut maternarum affectionum cum puero intra uterum existente communicationem probet, itemque *Dissertatio Physico-theologica* quæ eam sequitur, evadunt omnino inutiles; quorsum enim ea Dissertationes, quibus probetur eum puerum participare Baptismi gratiam, affectionum ope, quas ei mater communicat, quas ipse sentit experiturque, quæ denique ei peculiares & propriæ sunt, si earum affectionum in eum receptio nihil influit ad Baptismi gratiam quæ eidem promittitur? Sin, e converso, hæ matris affectiones quas infans percipit, aliquid conferunt & vere influunt, ut impetretur Baptismi gratia, tum vero nobis videtur evidens id effici, ut a causa mere naturali pendeat supernaturalis effectus, nempe Baptismi gratia, quoniam hæ matris affectiones nihil protsus aliud quam mere organicæ, quoad eum quidam, impressiones sunt cui nulla omnino inest cognitio, nulla intellectio, nulla volitio percepta, ponderata, &, potiore jure, nullus supra naturam actus, cujusmodi esse deberet, ut Baptismi gratiam promereretur. Inter has ergo pueri affectiones & Baptismi gratiam nulla est aut esse potest analogia, nulla proportio, adeoque poni non potest super tam ruinoso fundamento magnificum ædificium salutis infantibus de quibus hoc loco agitur, concessæ per ordinariam legem quæ a consilio supremi architecti mundi visibilis & invisibilis emanavit. Sed age, divinat auctor, divinemus & nos. Nonne potior affulgeret hujus gratiæ spes in *spiritalium matrum* ferventibus precibus, pastorum scilicet animarum, personarumque omnium, virorum aut feminarum, quibus inest longe maxima ac vere singularis de animarum, suorumque peculiariter filiorum salute sollicitudo? Matres secundum spiritum nonne plurimum præstant matribus secundum carnem, quarum tam multæ filiorum salutem negligunt, seu potius eorumdem temporalem æternamque perditionem suis ipsarum depravationibus aut inconsiderationibus accelerant? Nonne inter Baptismi gratiam, infanti concessam, ferventemque sanctæ animæ precem, quæ totius sui sanguinis pretio, si opus fuerit,

rit, hanc gratiam petit, major proportio est, quam inter hanc ipsam gratiam & desideria quæ a carnali sæpiusque rea matre in infirma infantis organa, quem ventre gerit, mechanicum in modum migrare dicuntur? Nonne dixit Christus Dominus, quicunque cœlestis ejus Patris voluntatem facit, eum, ob id ipsum, vere ejus patrem, matrem, fratrem, sororem esse? Oretur ergo, si lubet, pro infantium salute, qui in materno sinu moriuntur, nec desperetur de Dei, quoad ipsos, misericordia, quoniam eos ipse potest salvos facere, præter generales leges quas ad omnium hominum salutem libere statuit; at non ea mentem opinio subeat, in consueta & communia salutis, quoad eos parvulos, adjumenta converti posse quasdam precum & oblationum formulas quæ divinitatis loquentis per os Ecclesiæ quæ ejus certum & fallere ac falli nescium oraculum est, sigillum non præferunt.

Rogamus interim obtestamurque R. P. Bianchi, ut has animadversiones eo candoris, ingenuitatis, veritatis animo sensuque qui nobis eas dictat, accipiat. Si, quæ in pectore exarate gerimus, sensa ejus oculis patere possent, is sane perspiceret nos in ejus personam, ingenium, eruditionem, sollicitudinem, virtutes observantia & existimatione vehementer affectos esse. Nos quidem, ut ei id obsequii præstemus, officio & voluptati ducimus.

BAPTISTERIUM, proprie, locum significat, in quo baptisma confertur, & nonnunquam pro baptismalibus fontibus sumitur, qui olim erant piscina veluti quædam, rotunda forma, in quam catechumenus mergebatur.

Erat antiquis temporibus baptisterium parva Ecclesia, majori proxima, ubi baptismus administrabatur; erat etiam capella quæ, in magna Ecclesiæ, eidem usui deserviebat. Rotunda erant baptisteria; in iis S. Joannis Baptistæ imago ponebatur; superque eorum pelvibus aureæ aut argenteæ columbarum figuræ, ad Spiritum sanctum repræsentendum, suspendebantur. Apponebantur iisdem ornamenta quædam, & in superiore parte inscriptiones plures, ut baptismum petentibus significaretur, quæ esset ejus vis, quasque dispositiones ad eumdem afferri oporteret. Aderant etiam plures baptismales fontes & oratoria plura, nempe plura in singulis baptisteriis altaria, quia personæ plures uno eodemque tempore baptizabantur, statimque post baptisma iis communio tribuebatur.

Arausicanum Concilium, an. 441. can. 19. baptisterii aditu catechumenos interdicit: *Ad baptisterium catechumeni nunquam admittendi.*

Antissindunense Concilium, an. 578. can. 14. defunctorum corpora ibidem humari vetat; *Non licet in baptisterio corpora sepeliri.*

Concilium Toletanum, an. 694. cap. 2. mandat, ut baptisteriorum januæ per Quadragesimam claudantur, Episcopi sigillo obsignentur, nec nisi majoris hebdomadæ feria quinta aperiantur: *Licet in initio Quadragesimæ batizandi generaliter claudatur mysterium, tamen ecclesiastica consuetudinis ordo deposcit, & necesse est, ut ostia baptisterii in eodem die, pontificali manu, annulo assignata claudantur, & usque in Cœna Domini solemnitatem nullatenus reserentur; ob id videlicet, ut & per signaculum (excepto gravissimo necessitatis obventu) in his diebus monstretur, per totum orbem non licere fieri baptismum, & sanctificationem; iterum episcopali ad eam observationem reservata, signetur dominica patere mysterium resurrectionis.... ut, qui per baptismum consepultus est in morte Christi, resurgat cum eo in gloria.*

Cernitur etiam baptisteria per Quadragesimam claudendi mos in brevi Liturgiæ veteris expositione quam dedit D. Martenne., Anecdotorum tom. 5. col. 97.

S. Carolus Borromæus in Mediolanensi Concilio quarto quod ipse habuit an. 1576. hanc edidit constitutionem: (*Part.* 2. §. 2.) *Si qui infantes intra alicujus urbana parochialis Ecclesia fines, a sabbato sancto usque ad sabbatum in albis, & a sabbato item vigilia Pentecostes usque ad sabbatum proximum nati, baptizandi sunt; ad cathedralem Ecclesiam tui, pro observantia officio, proque veteris instituti usu, statis illis hebdomadis, hoc tribui debet, deferantur; si modo cuiquam, ob mortis periculum, in parochiali Ecclesia qua propius adest, baptismum statim administrare necesse non sit.*

Mandat deinde S. Carolus, ut baptismalium fontium solemnis benedictio in Paschatis & Pentecostes vigiliis peragatur.

Hæc sacri lustralis fontis, in Paschatis & Pentecostes vigiliis, benedictio, quæque eam præcedit, constitutio vestigia quædam sunt veteris disciplinæ, secundum quam non nisi in Paschatis & Pentecostes vigiliis, noctis tempore, & quidem in cathedrali tantum Ecclesia, solemnem in modum baptizabatur; cum enim non alii olim quam Episcopi solemnis baptismatis ordinarii ministri essent, illud proinde non alibi quam in cathedrali Ecclesia, vel in contiguo baptisterio administrabatur. Supersunt nobis adhuc satis expressa veteris hujus consuetudinis momenta in pluribus Italiæ urbibus, ut animadvertit Ducangius, (In Glossario, verb. *Baptister.*) & in primis Florentiæ, ubi, e cathedralis Ecclesiæ regione, alia rotundæ figuræ Ecclesia conspicitur, quæ *baptisterium* nuncupatur, & S. Joanni Baptistæ dedicata est. In media hac Ecclesia, extat ex candidissimo marmore baptisterium, ubi Florentini omnes baptismum suscipiebant, ex usu veteri quem magnus Christianorum numerus abolevit. Cum scilicet Christifideles plurimum succrevissent, extrui in una eademque urbe baptisteria plura necesse fuit, ea tamen lege, ut ne ædificarentur nisi in præcipuis Ecclesiis, aut prope has ipsas Ecclesias, quæ, hanc ob causam, *baptismales Ecclesia* nuncupabantur, ut a cæteris distinguerentur, quibus, licet parochialibus, baptisterie tamen non erant; ex quo fit, ut hoc ipso tempore in eadem urbe parochiales plures Ecclesiæ sint quæ baptisteriis carent, ut Leodii, causa exempli, ubi, e parochialibus Ecclesiis triginta, quinque tantum baptismales sunt.

BARBA. Carthaginense Concilium, an. 398. can. 44. clericos vetet barbam aut comam promissam ferre. Eamdem sanctionem continent subsecuta Concilia, Barcinonense, an. 540. canon. 3. item Bituricense, an. 1031. can. 7. & Coyacense, an. 1050. can. 3.

Parisiense Concilium, an. 1346. can. 2. probibet, ne cæsariem & barbam, in laicorum modum, cum tonsura, clerici affectent.

BELLUM, inter Ditiones, aut supremos Principes dissidium quod per arma finitur. Ut bellum justum sit, ei sint, oportet, conditiones tres. Prima est, ut illud per supremam auctoritatem agatur; altera, ut nitatur justitia, ut ii scilicet quibus infertur, digni fuerint, quibus inferretur; tertia, ut Principis bellum gerentis intentio recta sit, is nempe propositum id unum habet, ut publicum bonum curet, sibive suisve subditis imminens malum evitet; non est enim gerendum bellum, nisi ut perveniatur ad pacem; ac bellum quidem illicitum est quoad Principem qui vel justa de causa illud indicit, cum ejus intentio recta non est, ut cum illud indicit per vindictam, per ambitionem, per superbiam, &c.

Belli justas causas quatuor enumerat Covarruvias, quæ sunt, 1. contra usurpatorem seu hostem qui injustum bellum aggreditur, se defendendi necessitas; 2. gravem injuriam ulciscendi necessitas, eosve qui injustitiam perpetrarunt, ad eam reparandam adigendi; 3. cum in suum populus Principem insurgit, eique justis in rebus obsequi renuit; 4. cum Princeps, justitiæ servatis legibus, per alterius ditionem, transitum petit, obstricta fide se nihil ibidem damni allaturum. His de causis bellum geri potest.

Servis Dei per omnia armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum, & in hostem pergere omnino prohibuimus, nisi illis tantum, qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet solemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt; id est, unum, vel duos Episcopos cum capellanis & presbyteris eorum Princeps secum habeat; & unusquisque præfectus unum presbyterum qui hominibus peccata confitentibus judicare & indicare pœnitentiam possit. (Concilium Germanicum, an. 742. can. 2.)

Ne quis clericorum arma militaria gestaret, aut mundana militia deserviret. (Concilium Remense, an. 1049. can. 6.)

Quicunque autem clericorum deinceps in armis militaverint, & beneficium & consortium clericorum amittant. (Concilium Turonense, an. 1060. can. 7.)

Per universum Adventus tempus, ad Epiphaniæ octavam usque, & a Septuagesima dominica die ad usque octavam Paschatis, bellum geri canones plures vetant, at hi canones non amplius vigent, nunquamque, saltem universim viguere, quippe vix, ac ne vix quidem servari possent.

BENEDICTIO. Sumitur id nominis, 1. pro votis per quæ alicui Dei beneficia expetuntur; hoc sensu, apud Christianos Ecclesiastici superiores populo benedicunt, seu proxime ipsique per se, crucisque signo manu edito, seu instrumentum aliquod adhibentes, ut reliquiarium, sanctum Sacramentum, &c. seu in Ecclesia, seu in viis, quod Episcopi faciunt. Sumitur vox *benedictio*, 2. pro precibus & cæremoniis per quas Ecclesia certis quibusdam statibus officiisve addicit personas quasdam quas solemnem in modum vestibus cæterisque ornatis insignit quæ ejusmodi statuum aut officiorum

ciorum

ciorum propriæ & peculiares sunt; hoc posteriore sensu benedicit Ecclesia abbatibus, abbatissis, virginibus, &c. Sumitur, 3. pro precibus cæremoniisque per quas Ecclesia a profano usu creaturas abstrahit, ut eas ad religionis usus adhibeat; & hac notione benedicit Ecclesia aquam, salem, oleum, æra campana, capellas, cœmeteria, ornamenta & lintea altari inservientia, & quicquid eidem ad religionem generatim usui est. Accipitur, 4. pro precibus & cæremoniis per quas Ecclesia benedicit quicquid inservit hominum usui; alimenta, potionem, domos, navigia, mare, flumina, agros, vineas, nuptialem thalamum, suppellectilem, vexilla, arma, vestes, &c. In universum, hæ benedictiones per aquæ benedictæ aspersiones, per crucis signa, perque preces rebus ad quas cæremonia pertinet, consentaneas peraguntur; idque, petendi causa, ut ne ejusmodi rebus homines abutantur, sed eas ad Dei gloriam & ad suam ipsorum salutem adhibeant.

Benedictionum aliæ sunt solis Episcopis reservatæ, ut is honos episcopali characteri præstetur, cujusmodi est sanctorum oleorum benedictio, Ecclesiarumque & altarium consecratio; sunt aliæ reservatæ Episcopis ipsis, aut, ex eorum mandato, presbyteris, ut benedictio quæ confertur in lintea & ornamenta sacerdotalia, capellas, cœmeteria, cruces, publicas imagines, æra campana, vexilla, &c.

Solebant Hebræi personis benedicere; & sacerdotes peculiariter populo benedicebant, manus super eum extendentes, ut in Levitici cap. 9. v. 22. legitur, ubi Aaron per hanc manum extensionem populo benedictionem tribuit: *Et extendens manus ad populum, benedixit ei*. Contendit etiam Jansenius, Episcopus Gandavensis, in suo Commentario super Ecclesiastici cap. 50. legis veteris sacerdotes consuevisse populo benedicere post sacrificium, elatis super eum manibus, iisdemque a supera ad inferam partem & a sinistra ad dexteram ductis, versus quatuor mundi plagas; quod efformabat crucis signum quod a Christianis adoptatum consecratumque fuit. Admodum quoque probabile fit in crucis modum Christum Dominum parvulis benedixisse qui eidem præsentabantur, ex Judæorum consuetudine; eumdemque in hunc ipsum modum benedixisse discipulis, cum in cœlum ascendit; ac demum apostolos, ejus exemplo jussuque, sanctum hunc usum in Ecclesiam induxisse. Personarum ergo benedictiones semper usui fuerunt in omnibus terrarum orbis Ecclesiis, perinde ac benedictiones rerum, ut probant Euchologia & Ritualia antiquiora Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, Patres & Concilia.

Concilii Eliberitani, an. 303. habiti, can. 49. hæc verba sunt; *Admoneri placuit possessores, ut non patiantur fructus suos quos a Deo percipiunt, a Judæis benediti; ne nostram irritam & infirmam faciant benedictionem. Si quis post interdictum facere usurpaverit, penitus ab Ecclesia abjiciatur*.

Evincitur ex hoc canone terræ fructus benedicendi consuetudinem tertio Ecclesiæ sæculo jam viguisse, ac sane subest credendi locus eam ab apostolica traditione derivari.

Carthaginense Concilium, an. 398. can. 13. de nuptiali benedictione loquitur in hæc verba: *Sponsus & sponsa, cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte, pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant*.

Benedictionem super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitentem in Ecclesia benedicere presbytero penitus non licebit. (Concilium Agathense, an. 506. can. 44.)

Missas die dominica a sæcularibus totas teneri speciali ordinatione præcipimus; ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur. (Id. can. 47.)

Ut concilientur hi canones duo qui pugnare videntur invicem, prout presbyterum in Ecclesia populo benedicere unus vetat & alter jubet, intelligi debet Episcopi persona ipsa per *sacerdotis* vocabulum quod occurrit in quadragesimo septimo canone; seu potius benedictionis nomine, de qua hoc in canone sermo est, ea venit intelligenda quam presbyter celebrans tribuebat ad missæ finem; tribuebantur enim olim in missa benedictiones duæ, post dominicam orationem & ante communionem una, & ad missæ finem altera. Absoluta oratione dominica, diaconus, ad Episcopi nutum, elata voce dicebat; *Humiliate vos ad benedictionem*; populusque respondebat; *Deo gratias*; tum vero Episcopus ei benedicebat inquiens: *Benedicat vos omnipotens Dominus*, &c. deinde, sumens partem corporis Christi Domini, dicebat: *Pax Domini sit semper vobiscum*. Altera benedictio tribuebatur ad missæ finem, ut hoc adhuc tempore tribuitur, a sacerdote celebrante; ac nimirum de hac posteriore benedictione intelligendus est memoratus Agathensis Concilii quadragesimus septimus canon, cum vetat, ne ante sacerdotis benedictionem populus missam deserat.

Id placuit .... ut presbyteri qui ex hæresi Ariana ad sanctam catholicam Ecclesiam conversi sunt, qui sanctam & puram fidem, atque castissimam tenuerint vitam, accepta denuo benedictione presbyterii; sancte & pure ministrare debeant...., ita & de diaconibus. (Concilium Cæsaraugustanum, an. 592. can. 1.)

Nonnulli sacerdotes post dictam orationem dominicam, statim communicant, & postea benedictionem in populo dant; quod deinceps interdicimus; sed post orationem dominicam, & conjunctionem panis & calicis, benedictio in populum sequatur, ac tum demum corporis Domini sacramentum sumatur; eo videlicet ordine, ut sacerdos & levita ante altare communicent, in choro clerus, extra chorum populus. (Concilium Toletanum, an. 633. can. 18.)

Per vocabulum *Sacerdotes*, in hujus canonis initio adhibitum, intelligi debent Episcopi, vel dicendum simplices presbyteros tunc temporis in Hispania benedictionem ante communionem tribuisse, quamvis in regionibus cæteris reservata esset Episcopi benedictio hæc.

Nulli ex omnibus permittant, juxta ordinem eorum qui sunt in clericorum ordinem relati, populo in suggestu divinas scripturas recitare, nisi is sacerdotali tonsura usus fuerit, & benedictionem a suo pastore canonice susceperit. (Concilium *in Trullo*, an. 692. can. 33.)

Quoniam in diversis Ecclesiis intelleximus, uva ad altare allata, ex quadam quæ invaluit, consuetudine, ministros hanc incruento oblationis Sacrificio conjungentes, utraque simul populo distribuere; decernimus, ut nullus sacerdos hoc amplius faciat, sed ad vivificationem & peccatorum remissionem, solam oblationem populo impertiat, tamquam primitias autem uvæ allationem existimantes, sacerdotes eam seorsum benedicentes, petentibus impertire ad fructuum datoris gratiarum actionem, per quos corpora nostra, divina dispositione, augentur & aluntur. (Id. can. 28.)

Ut abbas, præpositus, vel decanus, quamvis presbyteri non sint, lectoribus benedictionem tribuant. (Concilium Aquisgranense, an. 817. can. 72.) Hæc benedictio appellabatur antiquitus *absolutio*; nec benedictionis nomen sumere cœpit nisi sexto sæculo, ut Hugo Menardus putat.

Consecratio virginum, & benedictio vel unctio altaris a presbyteris minime fiat. (Concilium Wormatiense, an. 868. can. 8.)

Ut nullus vestimenta sacerdotalia, vel altaris utensilia, præter Episcopum, benedicere præsumat. (Concilium Pictaviense, an. 1100. can. 4.)

Cum inter cætera utensilia, pro divino ministerio sit campana utilis & necessaria, ad cujus sonum maxime fideles excitantur ad divinum cultum, & dæmones propelluntur; statuimus, quod de cætero campanæ quæ fient de novo, benedicentur ea solemnitate quæ in Pontificali inscribitur, in Ecclesiis cathedralibus, civitatibus singulis, & collegiatis, & plebibus, & conventualibus singulis diœcesum. (Concilium Ravennatense, an. 1311. rubr. 8.)

Monemus omnes & singulos sacerdotes, & parochiales maxime, quod, quando omnibus diebus dominicis celebrare debuerint, alba tota sive stola induti, aquam exorcizent, seu benedicant cum sale; & aqua altare Ecclesiarum & populum, antequam celebrent, aspergant, cum Antiphona, Asperges me, Domine, *vel alia quæ pro tempore occurret, & Psalmo vel Versu*, Miserere mei, Deus, &c.

Monemus insuper omnes & singulos parochianos, cujuscunque parochialis Ecclesiæ, quod saltem in diebus dominicis audiant missam integram in sua parochiali Ecclesia, a qua prius non recedant, quam benedictionem post missam receperint; & quicunque contra fecerit, tertio admonitus, excommunicationis sententia percellatur. (Id. rubr. 9.)

Cum episcopalis dignitas præ cæteris sit sublimior, & alia nullam comparationem recipiant ad eamdem, & in hoc sæculo nil excellentius sacerdotibus, & nil sublimius Episcopis valeat reperiri, cum in eis & per eos Christus per omnia habeat præsentari; idcirco pro divina devotione & reverentia, ac honorificentia dignitatis & ordinis episcopalis, & populi devotione augenda, sacro approbante Concilio, mandamus & statuimus, quod, quotiescunque Episcopi per civitates suas & diœceses transierint, rectores seu clerici Ecclesiarum, qui sciverint per suas parochias transire, campanas pulsent, seu pulsari faciant, ita quod populus audire possit, & exire, & genua flectere ad benedictionem suscipiendam.... Item statuimus.... quod

omnes

omnes Episcopi suffraganei in tota provincia, cum eos suam diœcesim exire contigerit, possint & debeant impertire publicam benedictionem. (Concilium Ravennatense, an. 1313. rubr. 6.)

Statuimus, quod quilibet Archiepiscoporum prædictorum, & singuli Episcopi provinciarum nostrarum, dum equitabunt per dictas provincias, possint, etiam in alia diœcesi, dictarum provinciarum populum benedicere, ut ex hoc populi devotio augeatur. (Concilium Avanionense, an. 1326. can. 46.) Excipit Concilium ab hac concessione metropolin, & facti speciem in qua Episcopus diœcesanus adesset.

In Gallia, Episcopi non possunt benedictionem impertiri, nisi intra suæ peculiariter diœcesis ambitum; & id quidem, in monasteriis etiam exemptis. (Biblioth. can. tom. 1. pag. 620.)

Henricus II. prohibuit, an. 1556. ne aqua benedicta in domos ferretur, neve nuptiales thalami benedicerentur, quia prima quidem benedictio tribuebat furibus in domos aditum, secunda vero cum indecentia peragebatur. (Brillonius, in Arestorum Dictionario, tom. 1. verb. Benedictio.)

Abbatum & abbatissarum, non exemptorum benedictio ad Episcopos pertinet.

Abbates commendatarii eo jure gaudent, ut concionatoribus, quicunque fuerint, suis in Ecclesiis, benedictionem tribuant. Ita judicatum per Parisiensis Parlamenti arestum, in favorem Abbatis S. Mesmini Aurelianensis, die prima Septembris an. 1671. editum. Hoc ipso jure gaudent parochi primitivi, cum suis in Ecclesiis versantur. Ita judicatum per arestum magni consilii, Octobris die 21. an. 1675. in favorem religiosorum & abbatiæ Dominæ Nostræ de Mouzonio, ordinis S. Benedicti, quibus primitivorum S. Martini ejusdem urbis parochorum titulus, contra vicarium perpetuum.

BENEFICIARIUS, est titularis beneficii, scilicet ecclesiasticus cui de beneficio, quodcunque fuerit, provisum est. E sanctis, Gallorumque regum constitutionibus omnis beneficiarius habeat, oportet, capacitates quasdam, & a quibusdam incapacitatibus exemptus sit. Capacitates quas vocant, sunt ætas, ordo & necessarii gradus, boni mores, scientia, doctrina pura, & generatim quicquid in ecclesiastico ad beneficium possidendum requiritur. Incapacitates sunt defectus seu privationes dispositionum quæ necessariæ sunt, ut cuipiam de beneficio provideatur, ut defectus ætatis, ordinis, graduum, rationis, legitimæ nativitatis, cælibatus; itemque bigamia, irregularitas quæ provenit a criminibus hæresis, simoniæ & homicidii; denique defectus corporales, &c. Beneficiarius præterea omnibus qualitatibus præditus esse debet, quas sanctum ministerium & beneficiorum de quibus eidem provisum est, natura postulant; ac numero plura sunt officia & onera quibus ipsa facere debet satis. Breviarii recitationi, omnibusque spiritalibus functionibus obnoxius est, quas beneficii quod obtinuit, ipsa via & ratio requirit. Redituum sui beneficii non nisi œconomus & usufructuarius est, debetque pauperibus dare quicquid ei post honestam sui ipsius sustentationem superest. Subest residentiæ, siquidem ejus beneficii qualitas ita postulat, itemque sustentationi & reparationibus Ecclesiæ suæ, necnon ædificiorum quæ ab ejusdem beneficio pendent, &c.

Tricesimus nonus canon inter eos qui Apostolis tribuuntur, his verbis conceptus est: *Non licitum esto (Episcopo) quidpiam sibi (ex rebus ecclesiasticis) tamquam proprium assumere; aut cognatis suis elargiri (quæ Deo dedicata sunt.) Quod si pauperes illi sint, ut pauperibus subministrato.*

Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget, si tamen indiget. (Concilium Antiochenum, an. 341. can. 25.)

Ut domus Ecclesiarum & tegumenta ab eis fiant emendata, vel restaurata, qui beneficia exinde habent. (Concilium Francofurtense, an. 794. can. 26.)

Ut si quis beneficium de rebus Ecclesiæ habet, ad tectum ejusdem Ecclesiæ restaurandum, vel ad ipsas Ecclesias addicandas omnino adjuvet. (Concilium Arelatense, an. 813. can. 25.)

Non propria sunt, sed communes Ecclesiæ facultates.... Unde datur intelligi, quod tales ac tanti viri (S. Paulinus, S. Hilarius Arelatensis) *qui volentes fieri Christi discipuli, renuntiaverunt omnibus quæ habebant, non ut possessores, sed ut procuratores, facultates Ecclesiæ possidebant. Et idcirco scientes nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vindicaverunt in usus suos, ut proprias, sed ut commendatas, pauperibus diviserunt.* (Concilium Aquisgranense, an. 816. can. 35.)

Instruendi sunt presbyteri, pariterque admonendi, quatenus noverint decimas & oblationes quas a fidelibus accipiunt, pauperum & hospitum & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti. De quibus omnino sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas pauperibus fideliter administraverint, damna passuros. (Concilium Nannetense, an. 890. can. 10.)

Ecclesiastici, quicquid vitæ suæ necessitati eis superfuerit de patrimonio Jesu Christi, in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare. (Concilium Exoniense, an 1287. can. 18.)

Addi potest huic canoni celebre illud S. Augustini testimonium: (Epist. 56.) *Si pauperum, cum pauperes sumus, & nostra sunt, & illorum; si autem privatim quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus;* itemque S. Bernardi effatum illud: (Epist. 2.) *Quidquid præter necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.*

Auctoritates hæ locum præbuere quæstionibus duabus. Prima est, utrum beneficiarii sint redituum ad eorum beneficia spectantium domini & proprietarii, an vero eorumdem œconomi tantum & administratores sint; ut proinde, postquam id sibi sumpserunt quod ad ipsorum honestam sustentationem necessarium est, teneantur, *ex justitia*, impendere quod superest, in eleemosynas & alia pia opera, suarumque Ecclesiarum pauperes e cæteris bonis, quæcunque habuerint, compensare & indemnes reddere, siquidem quod ex ecclesiasticis bonis supererat, dissipaverint.

Altera quæstio in eo versatur, an beneficiarii quibus ad honestam sustentationem est patrimonii satis, ex his patrimonialibus bonis id sumere debeant, quo se sustentent, totumque beneficii reditum pauperibus dare.

Theologi & canonistæ recentiores super his duabus quæstionibus secti sunt, aliis affirmantem partem propugnantibus, negantem aliis. Ex nobis, ad quæstionem primam quod attinet, sententia est, beneficiarios redituum ad eorum beneficia spectantium non dominos, sed solum dispensatores & œconomos esse; ex quo sequitur, eos, postquam ex iis reditibus suam ipsorum honestam sustentationem decerpserunt, non modo contra charitatem, verum etiam contra justitiam peccare, ac restitutioni erga pauperes & erga propriam Ecclesiam obnoxios esse, cum id quod superest, in eleemosynas & in pia opera non impendunt. Nititur hæc sententia, 1. canonibus & auctoritate Patrum, quos paulo ante protulimus aliisque compluribus quos possemus allatis addere; 2. fundatorum mente quæ non alia fuit aut esse potuit, quam ut, per eorum fundationes, Ecclesiæ ministrorum sustentationi consuleretur, ea lege, ut ipsi, quod superesset, in eleemosynas & alia pia opera, non autem in sumptus aut inutiles & frivolos, aut pravos & criminosos conferrent.

Quod alteram quæstionem spectat, sententia quæ beneficiarios quibus patrimonialia bona suppetunt, ex iisdem vivere cogit, & quicquid iis e beneficiis provenit, in pauperes erogare, dubio procul tutior perfectiorque est, at non probabilior, severiorum quoque theologorum, &, inter alios, Patris Alexandri judicio, cujus hæc verba sunt: (*Regula XIV. cap. 5. de Vita & Honestate Cleric. Theol. dogmat. & moral. t. 1. in fol. p. 813. & seq.*) *Clerici qui sufficiens ad sustentationem suam patrimonium habent, ecclesiasticorum tamen beneficiorum reditibus, oblationibus, aliisve stipendiis ad necessarium victum, honestumque vestitum tuta conscientia uti possunt.*

Nititur hic doctor, 1. eo Apostoli textu, in prima ad Corinthios Epistolæ nono capite: *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* &c. 2. Nititur disciplinæ usuque communi Ecclesiæ quæ beneficiarios quibus patrimonium erat, ecclesiasticis reditibus nunquam privavit; & cui potius id curæ fuit, ut clericorum patrimonialia bona ab iis distingueret, quæ ad eorum beneficia pertinebant, pronuntians eos debere hæc posteriora suis Ecclesiis tradere, & posse cætera propinquis relinquere, ut apparet ex hoc, inter alios plures, Agathensis Concilii 48. canone: *Episcopi de rebus propriis vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant; quidquid vero de provisione sua Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fructibus, sive de oblationibus, omnia in jure Ecclesiæ servari censuimus.* 3. Ea est Ecclesiæ mens, ut iis qui fideliter eidem deserviunt, ad su-

ad sustentationem necessaria suppeditet, ut pariter ex hoc ejusdem Concilii 36. canone constat: *Clerici omnes qui Ecclesiæ fideliter vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, vel ordinationem canonum, a sacerdotibus consequantur.* 4. Ecclesiasticorum, eorum etiam qui inter cæteros doctrina & morum probitate præstant, communis usus in hujus sententiæ præsidium conspirat, itemque angelici Doctoris auctoritas, qui suam in hæc verba mentem aperit: (2. 2. *quæst.* 185. *art.* 7.) *Non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda, nisi forte in articulo necessitatis .... & in tali necessitate peccaret clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset.*

Obligationem, in qua sunt beneficiarii, ut e suis patrimonii bonis vivant, ad casum necessitatis pauperum a S. Thoma redigi cernitur; quod non impedit, quin beneficiarii quibus patrimonii satis ad victum est, debeant, saltem ex charitate, pauperibus dare quod iis superest seu ex beneficio, si de patrimoniis, seu ex patrimonio, si de beneficii bonis vivunt, non solum in gravibus aut extremis necessitatibus, sed in iis etiam quæ pauperum communes sunt. Quicquid igitur emolumenti patrimonialibus aliisve sibi propriis bonis gaudentes beneficiarii e sententia quæ eos de Ecclesiæ bonis vivere sinit, percipere possint, libertate continetur, in qua sunt, ut de ejusmodi propria bona in suorum consanguineorum favorem tollentur, iisque etiam, dum vivunt, eorum fruitionem relinquant, siquidem iisdem & opus habent, & bene utantur. At, ea si retinent, non minus omnem eorumdem reditum in pauperum solatium, vel in alia pia opera impendere debent, quoniam, cum de Ecclesiæ bonis vivant, e propriis bonis perceptus reditus est vere quoad ipsos supervacaneus.

Ex usu qui nunc temporis in Gallia receptus est, hæredes defuncti beneficiarii non mobilia solum & immobilia bona sumunt, sed etiam beneficii fructuum partem *pro rata* temporis quo deservit. Numeratur hoc tempus a Kalendis Januarii; ut proinde, si decessit ad finem mensis Martii, quartam decimarum ad sequentem messem spectantium partem sumant, si ad Aprilis finem, tertiam; si ad finem Junii, dimidiam. At id ad externum tantum, non autem ad internum conscientiæ forum refertur; quamvis enim civiles leges, ut discussionibus occurrant, quibus nullus unquam finis esset, beneficiariorum successionem consanguineis adjudicent, non minus tamen consonum vero est hos quidem patrimonialium tantum cæterorumque ad defunctos beneficiarios proprietatis titulo pertinentium hæredes esse posse, non autem omnino bonorum Ecclesiæ, quia bona hæc ad pauperes ecclesiasque locorum pertinent, in quibus beneficia sita sunt.

Ex articulo 23. edicti Aprilis an. 1695. si beneficiorum titulares non perficiunt, ut servitio & eleemosynis, quæcunque sunt iisdem impositæ, satisfiant, ad eos regius judex monere poterit, itemque, eodem tempore, eorumdem ecclesiastici superiores; ac, si forte, intra tres a dicta monitione menses, iidem negligant operam dare, ut fiat servitio & eleemosynis satis; judex solus, & ad procuratoris generalis, ejusve substituti requisitionem, quoad beneficiarios qui resident, & ex ecclesiastici superioris mandato, quoad eos qui non resident, efficere poterit, ut ad exæquationem usque tertia pars e dictorum beneficiorum reditibus occupetur, per quam servitio & eleemosynis fiat satis. *Vide* BONA ECCLESIÆ, RESERVATIO, REPARATIONES, RESIDENTIA, PROVISIONES, UNIONES & SEJUNCTIONES BENEFICIORUM, DEPOSITIO, EPISCOPI, ABBATES, PAROCHI, CANONICI.

Nomen & Origo Beneficiorum.

BENEFICIUM ECCLESIASTICUM. Sumitur *beneficii* vocabulum, latissima quadam significatione, pro omni voluptatis, favoris, gratiæ, benefacti genere quod gratis & absque obligatione cuipiam conceditur. Minus generali notione, significat liberalitates quasdam seu distributiones quas olim proceres populis suisve clientibus largiebantur; itemque fundos, ut agros, vineas, domos, quæ a Romanis Imperatoribus, ad vitæ tempus, dabantur tum iis qui arma ad eorum servitium tulerant, tum iis qui adhuc ea ferebant, ut imperii fines, urbes aut arces defenderent, tum iis quoque qui in civilibus negotiis reipublicæ deserviebant. Hi fundi qui apud Francos & Longobardos appellabantur *feuda*, latine *beneficia* nuncupabantur, tanquam ea quæ ex benefactis ac munificentia Principis tenebantur; ii vero quibus iidem concedebantur, *beneficiarii* dicebantur; hinc, *beneficiorum & beneficiariorum* nomina a militari usu ad Ecclesiæ usum migrarunt; unum quidem ad eas portiones bonorum Ecclesiæ designandas quæ, subsecutis temporibus, ejus ministris addicta fuere, ut iisdem, quoad viverent, & pro exhibito servitio, fruerentur; alterum vero ad hos ipsos Ecclesiæ ministros significandos, clericos scilicet sacræ militiæ adscriptos mancipatosque qui hoc ex capite spiritales milites sunt. Nominatum quoque est *beneficium* jus percipiendi aliquam e memoratis bonorum portionibus, quæ Ecclesiæ ministris concessa fuerant. Ecclesiasticorum beneficiorum hæc origo, hæc accuratior definitio est.

§. I.

De Ecclesiasticorum Beneficiorum natura.

ECclesiasticum beneficium est perpetuum jus ad percipiendos quorumdam bonorum fructus, quæ Deo consecrata sunt, ab Ecclesia institutum, clericoque concessum, spiritalis servitii causa, quod eidem exhibet; *Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, auctoritate Ecclesiæ constitutum, & clerico concessum propter aliquod officium spirituale.*

Est ergo beneficium, 1. jus, quia beneficiario auctoritatem tribuit, ut sui ipse beneficii bonorum fructus percipiat justitiæ titulo, ita scilicet, ut hi quidem citra injustitiam eidem negari non possint. 2. Jus est suapte natura perpetuum, tam quoad beneficium quod per beneficiarii mortem non extinguitur, quam quoad beneficiarium ipsum qui suo beneficio, dum in vivis fuerit, sine legitima causa, privari non potest. Quamobrem pensiones beneficia non sunt, quia extinguuntur per ejus mortem, qui iisdem fruitur, beneficiarii vero ad eorum nutum qui eos instituerunt, amoveri non possunt; ad vicariorum discrimen, qui possunt pro superiorum arbitratu, a quibus instituti sunt, amovere, quique, ob hanc causam, beneficiariorum qualitatem sumere nequeunt. Id tamen non impedit, quin parœciæ ac prioratus ad regulares pertinentes sint veri nominis beneficia, tametsi qui iis deserviunt, a superioribus ad claustrum revocari possint, quia hæc amovibilitas non nisi per accidens ex ejus qualitate provenit, qui se per votum obstrinxit, suo ut superiori pareret, non autem ex natura beneficii cui deservit; hoc enim ipsum per se stabilitatem in eo postulat qui eidem addictus est.

3. Est jus percipiendi fructus quorumdam bonorum quæ Deo sacra sunt, quæque, per donationem vel acquisitionem, ad peculiarem aliquam Ecclesiam pertinent; quod argumento est temporale æque ac spiritale beneficio essentialiter adnexum esse; ut proinde, si clerico Ecclesia concederet, ut omnes beneficiariorum functiones perageret, ejus officium seu ministerium nunquam esset beneficium, si nullus temporalis reditus eidem ad perpetuitatem addictus esset. Cæterum, quamvis hoc jus ad temporalia bona referatur, non proinde tamen esse desinit spiritale, aut saltem annexum alicui spiritali rei quæ scilicet sacrum ministerium est ob quod ea bona data sunt; quæ causa est, quamobrem illud nec vendi possit, nec emi, nec permutari, &c. citra simoniam.

4. Jus est ab Ecclesia institutum, videlicet, a Papa vel ab Episcopo, ad quos tantum spectat spiritalia officia in Ecclesia instituere, & quosdam ecclesiasticos reditus iisdem addicere; seu, quod eodem recidit, fidelium fundationes in titulos erigere, & ad spiritalem formam redigere, sacri ministerii functiones obeundi potestate & obligatione iisdem addicta; quod dicitur *erigere*, seu *confirmare beneficium*. Hinc juris effatum illud: *Beneficium sine canonica institutione non potest obtineri*; quod ex parte nititur hoc principio: *Res sacra non fit nisi per dedicationem* (Cap. *Ad hæc*, extra. *de religiosis Domibus*). Quoad Episcopi auctoritas intervenerit, privatorum hominum fundationes beneficia non sunt, in suaque dispositione permanent.

5. Est clerico concessum jus, ei scilicet qui clericali saltem tonsura insignitus est; ex quo fit, ut laici non tonsurati haud beneficiis possidendis idonei sint.

6. Jus est concessum clerico ob spiritale servitium quod Ecclesiæ præstat, quodque eidem præscriptum est a canonibus, vel ab ejus edita fundatione, vel a consuetudine; cujusmodi sunt divini officii recitatio, prædicatio verbi Dei, sacramentorum administratio, sancti Sacrificii celebratio, vel alia functio quæ ipsa per se sancta, supraque naturam sit. Quamobrem fundatio in perpetuum ad ecclesiastici sustentationem edita, qui theologiam, qui cantum aut cæremonias Ecclesiæ doceret,

ceret, beneficium non esset, quia supernaturales hæ scientiæ non sunt, licet earumdem objectum ejusmodi fit. Sit etiam, oportet, divinum officium præcipuus finis ob quem beneficium institutum est, nec sufficit ejus officii peragendi obligationem eidem adnexam esse. Ob hunc ipsum hujus conditionis defectum ecclesiasticæ pensiones proprie dicta beneficia non sunt, quamvis iis parvi Beatæ Virginis Officii recitandi obligatio per Bullam Pii V. 20. Septembris die, an. 1571. datam addicta sit; quia, ab origine quidem, ecclesiasticæ pensiones institutæ non fuere nisi ad sustentandos clericos qui eo redacti erant, ut servitium prosequi non possent, quique aliunde, quo viverent, non habebant. Idem dicendum de præbendis & canonicatibus quos Reges, Principes, atque adeo simplices Viri nobiles in aliquibus Ecclesiis obtinent, ubi intersunt divino officio in canonicorum stallis, pelliceum ac villosum amiculum, vulgo mozzettam, ad brachia gestantes, ad latus ensem. Hæ mansiones vera beneficia non sunt, eademque est earum ratio, quas Canonicissæ sæculares possident, & ex hoc genere etiam Militarium Ordinum Commendæ sunt, quæ nihil sunt aliud quam simplices administrationes quas ordinis superiores fere conferunt ad decennium, seu ad *beneplacitum*, ut in earum provisionibus enuntiatur. Nec magis inter beneficia locum tenent collegiorum bursæ quibus nec erectio seu institutio ecclesiastica est, nec perpetuitas, nec divini officii recitandi obligatio, saltem tamquam præcipuus finis. Quod si quando *beneficii* nomen iis tribuitur, fit id notione minus propria, & quia eædem ad manualia beneficia referuntur. Idem de collegiorum principalitatibus, ut vocant, sentiendum est, quamvis a diœcesanis Episcopis decretæ sint, quemadmodum judicatum fuit, an. 1674. per parlamenti Parisiensis arestum, super ea editum quæ Marchiensis collegii est.

Animadvertendum est, tametsi beneficium clerico detur ob spiritale servitium quod ipse Ecclesiæ præstat, illud tamen spectandum non esse tamquam spiritalis servitii pretium, cum mercedem, salarium, sed solum tamquam honorarium ad sustentationes ministrorum Domini necessarium.

§. II.

De Beneficiorum Divisione.

1. Dividuntur primo loco beneficia in *sæcularia* & *regularia*.

Sæcularia beneficia sunt quæ in eum finem instituta fuerunt, ut a sæcularibus clericis possiderentur, hoc est, a clericis qui Deo in civili societate deserviunt, quæve iis propria fecit usus; ejusmodi sunt episcopatus, capitulorum dignitates, canonicatus, præbendæ & semipræbendæ, parœciæ, vicariatus perpetui, prioratus, capellæ, &c.

Omnia beneficia præsumuntur sæcularia, nisi contrarium probetur, quia sæcularis status antiquior regulari statu est, & primum in Ecclesia locum tenet. Si ergo subest dubitatio, sæcularene an regulare beneficium sit, sæculare censetur; & cum ostendi non potest, ex fundationis litteris, regulare beneficium esse, opus est, in Gallia, pacifica possessione annorum quadraginta, distinctarumque personarum trium, ex opinione quæ maxime communis est & in praxi tutior, tametsi Bonifacius VIII. cap. 5. *de Præbend. in sexto*, id ponat tamquam certum, unam & unicam provisionem sufficere, cum eadem persona per annos quadraginta pacifice potita est.

Ea sunt regularia beneficia quæ seu per eorumdem fundationem, seu per superiorum institutionem, seu per præscriptionem, religiosis tantum conferri debent; beneficium enim regulare censetur, cum, quadraginta annorum spatio, a regulari, sine dispensatione, possessum fuit; quemadmodum regulare beneficium, per idem tempus, a tribus distinctis personis, sine contestatione, tamquam sæculare possessum, evadit sæculare.

Beneficia regularia sunt abbatia in titulum, officia claustralia quibus reditus addictus est, ut prioratus conventualis in titulum, officia provisoris, eleemosynarii, hospitalarii, sacristæ, cellerarii, & ejusmodi alia.

Quædam sunt beneficia quæ *mixta* appellari possunt, quia sæcularia inter & regularia medium veluti locum tenent; ejusmodi sunt parœciæ ad S. Joannis Jerosolymitani ordinem pertinentes quæ replentur a presbyteris sæcularibus, ex ordinis tamen superiorum consensu, quorum patronatus pariter mixtus est. Sunt alia beneficia quæ & ipsa mixta dici possunt, alia de causa, quia scilicet ex usu, vel ex eorumdem fundationis regulis, promiscue sæcularibus & regularibus tribui possunt; ejusmodi est episcopatus Ecclesiæ universæ; & ejusmodi sunt in Italia parœciæ quædam. Sunt & beneficia ad sæcularem formam redacta; quæ nempe, cum suapte natura regularia sint, fiunt in omne tempus sæcularia per Papæ Bullam quæ regulam extinguit, eorumque statum mutat.

2. Beneficia dividuntur in *simplicia* & *duplicia*. Primi generis sunt quæ nec animarum curam, nec jurisdictionem, nec præminentiam, ut vocant, adjunctas habent, sed simplices unicamque obligationem recitandi divinum officium, aut celebrandi certum quemdam missarum numerum; ut prioratus sæculares, capellæ erectæ in titulum, &c. Secundi generis ea sunt quibus, præter divini officii recitandi obligationem, addicta est etiam vel animarum cura, vel jurisdictio in externo foro, vel aliqua præeminentia, vel administratio bonorum Ecclesiæ. Est præterea grave aliud inter duplicia & simplicia beneficia discrimen, quod priora fere ad residentiam obligant, non item posteriora, nisi id fundatio postulet. Si dubitatur, duplex an simplex beneficium sit, præsumitur simplex, inquit Rebuffus qui suam sententiam confirmat ex cap. *Ei qui*, tit. *de Præbend.* ex eaque ratione, quia hujus status est alterius statu favorabilior: *Favores autem sunt ampliandi & odia restringenda.*

Beneficia duplicia tribui possunt in classes tres; ut alia sint majora, alia minora, alia media. Majora sunt Papatus, cardinalatus, patriarchatus, primatia, archiepiscopatus, episcopatus & abbatia. Minora sunt parœciæ, quia hæ quidem nec præeminentiam, nec jurisdictionem in externo foro ullam obtinent. Media sunt dignitates, personatus, & officia.

Dignitates sunt beneficia quæ, ex communi jure, præeminentia & jurisdictione in externo foro gaudent, ut decanatus, archidiaconatus, &c. At, si accurate loqui volumus, solum archipresbyteratus & archidiaconatus in cathedralibus Ecclesiis, jure ipso, dignitates sunt; cæteræ sunt ejusmodi solum per privilegium aut per consuetudinem, ac bene multæ nomine tantum.

Personatus in choro & in capitulo Principem locum tribuunt, at sine jurisdictione; in primiceriis & cantorum præfectis perinde res habet.

Officia nec excellentiam, nec jurisdictionem secum trahunt, sed solum custodiam curamque, seu administrationem bonorum Ecclesiæ; quod ipsum de thesaurariis & sacristis dicendum est; sed quoad hos tamen suus est exceptionibus locus, quandoquidem Ecclesiæ non desunt, ubi thesaurariis præminentia, & præcentoribus jurisdictio in choro est; sunt aliæ in quibus cantores & sacristæ jurisdictictione gaudent, tametsi primas in choro sedes non teneant; contra, nonnullæ sunt, ubi cantoribus primus quidem locus est, nulla tamen suppetit jurisdictio.

3. Beneficia dividuntur in ea quæ simplicem tantum tonsuram petunt, cujusmodi sunt capellæ, prioratus simplices, canonicatuum plures; & in ea quæ sacrum aliquem ordinem postulant.

4. Sunt etiam beneficia, alia quidem in titulum, *titularia*, alia vero in commendam, *commendata*. Beneficia in titulum ea sunt quæ clerici sæculares aut regulares in perpetuum possident, prout se habet eorum fundatio, addita possidentibus facultate, ut obeant eorum munia, eorumdemque omnia jura percipiant. Beneficia in commendam ea sunt quorum spiritalis ac temporalis administratio cuipiam tribuitur ad tempus solummodo, & quoad compertus fuerit qui omnibus eorum officiis obeundis idoneus sit, aut quorum temporales tantum reditus in omne tempus tribuuntur, siquidem agitur de beneficio regulari, quod in perpetuam commendam sæculari clerico datum fuerit.

5. Personarum quæ beneficia conferunt, ratione habita, distinguuntur beneficia *papalia*, quæ Papa, *episcopalia*, quæ Episcopi conferunt; beneficia *consistorialia*, quæ cum ad Regis nominationem spectent, in Romæ consistorio proponi debent; & beneficia non consistorialia, quæ electiva aut collativa sunt.

Electiva beneficia ea sunt ad quæ quispiam eligitur per eorum suffragia, quibus vox in electione est. Si electio opus habet, ut a superiore confirmetur, appellantur hæc beneficia *electiva confirmativa*; si minus, *electiva collativa* nuncupantur.

Beneficia collativa vel in collatoris ordinarii libera dispositione, vel in patronatu sunt. Priora quidem ab uno tantum collatore pendent, qui ea confert cui voluerit, quin indigeat confirmatione, modo tamen is cui confert, idoneus sit. Beneficia vero in patronatu posita ea sunt quæ collator iis quos patronus præsentaverit, conferre debet.

6. Beneficia possidendi rationem quod spectat, distinguuntur beneficia, ut alia *compatibilia* sint, ea nempe quæ simul teneri & possideri possunt, alia *incompatibilia*, ea nempe quæ conjunctim teneri & possideri non possunt, ut parœciæ duæ, canonicatus duo, duæ præbendæ, canonicatus itemque parœcia in Ecclesiis duabus, capellæ duæ in eadem Ecclesia.

7. Distinguuntur etiam beneficia, ut alia graduatis effecta sint, alia non item. *Vide* GRADUATI.

8. Distinguitur præterea *manuale* beneficium ab eo quod tale non est. Primum revocabile est *ad nutum superioris*; & hanc ob causam *manuale* dicitur, quia qui illud possidet, est, ut ita dicam, sub superioris manu, ab eoque pendet, qui proinde potest eum amovere, cum e re fore judicaverit. Alterum vero non est *ad nutum revocabile*.

9. Sunt denique beneficia *in curia* vacantia; ea videlicet beneficia quorum titulares moriuntur in curia, hoc est intra leucas decem ab urbe Roma. Summi Pontifices, post Clementem IV. qui sanctam Sedem an. 1265. conscendit, id juris obtinent, ut hæc beneficia conferant: per quamdam veluti reservationem in Concordato & a Gallis Regibus agnitam, qui non tribuunt exteris beneficia, qui in Romana curia mori possent, nisi ea conditione, ut obtineant Breve *De non vacando in curia*.

§. III.

De Beneficiorum Vacatione.

Beneficii vacatio est Beneficii status, quod vacet, nempe quod sine titulari est qui illud possideat, cujusve titularis qui illud possidet, non est legitimus, seu quia super eo beneficio nihil unquam juris obtinuit, seu quia jure excidit, quod obtinuit.

Beneficia, generatim, vacant ratione triplici; de facto & de jure, de jure & non de facto, de facto & non de jure. Facto simul & jure ipso vacat beneficium, cum nemo jus habet ad beneficium, cumque illud nemo possidet; ejusmodi est vacationis per mortem & dimissionis casus.

Jure vacat beneficium, cum jus eo privet possessorem, ob enormia crimina in jure expressa. Si jus præcipit, ut, qui beneficium possidet, eo privetur, statim ac facinus sub hac pœna probibitum perpetraverit, beneficium tum quidem vacat pleno jure, *ipso facto*; & hæc *lata*, seu, *pronuntiata sententia* vacatio nuncupatur. Si vero jus mandat; ut, facinore quod prohibet sub pœna privationis beneficii, jam perpetrato, in hanc tamen pœnam non incidatur, nisi cum judex declaraverit, per sententiam, beneficiarium suo beneficio excidisse; beneficium non nisi post declaratoriam sententiam vacat; & hæc vacatio *ferenda*, seu *pronuntianda sententia* dicitur. Jam beneficium per pronuntiatam sententiam, seu facto ipso vacans impetrari quidem potest ex ordinario, antequam judex ullum judicium ediderit; at impetrans eodem beneficio frui nequit, antequam judex declaraverit beneficium per patratum crimen vacasse. Cum beneficium non nisi per judicis sententiam vacat, impetrari non potest nisi post sententiam, vel a Papa ipso, siquidem de Galliæ beneficio agitur; vetat enim Lateranense Concilium, an. 1179. celebratum, ne beneficia conferantur, antequam vacent, ac ne promittantur quidem, antequam eorumdem vacatio contigerit; hic autem canon in Gallia, quoad ipsum quoque Papam, servatur. Ratio est, quia hæc collatio est vacaturi beneficii reservatio; jam vero Papam sibi beneficia in regno reservare Gallia non patitur. At si de Italiæ beneficio sermo est, (si Venetorum Rempubl. exceperis.) illud beneficium quod per sententiam vacare debet, ante sententiam a Papa impetrari potest, quia, licet Tridentinum Concilium, cap. 9. sess. 24. futuras reservationes prohibuerit, adhuc tamen creditur in Italia Papam posse sibi beneficia, cum ei visum fuerit, reservare; id autem fortasse propterea quod sua Concilium decreta videtur Papæ voluntati subdidisse, aut propterea quod obtinet ibidem opinio Concilium Papæ subesse; quem duplicem errorem esse, facti unum, juris alterum Galli putant. (Gibertus, *Instit. Eccles. & Benefic. t. 2. p. 227. & 228.*)

Si beneficiarius, eo licet jure spoliatus quo super suo beneficio gaudet, illud detinere & possidere non desinit, tum sane beneficium hoc de jure quidem, non autem de facto vacare dicitur; ejusmodi est casus intrusi, vel ecclesiastici, qui, vacatione quam jus attulit, non obstante, suum beneficium possidere pergit.

Beneficium vacat de facto & non de jure, cum is cui de eo provisum fuit, ejus possessionem nondum iniit, ab eove ad tam longum tempus abest, ut hæc longior absentia pro desertione seu derelictione tacita sumi possit. (Cap. 1. *de Cler. non resid.*)

Vacant beneficia pleno jure, *ipso jure, aut ipso facto*; 1. Per naturalem titularis mortem;

2. Per ejusdem civilem mortem quæ contingit per damnationem ad mortem, per contumaciam, aut per damnationem quæ civilem mortem secum trahit, cujusmodi est a regno perpetuum exilium, & ad perpetuas triremes amandatio, aut per titularis perpetuam expulsionem, solum e loco, ubi servitium beneficio præstare debet, si de beneficio agitur, quod residentiæ legi subest; at tum quidem titularis, per resignationem aut dimissionem, collatorem prævenire potest.

3. Vacant beneficia pleno jure per resignationem, nisi resignans per viginti dies suæ resignationi superstes fuerit, sive summus Pontifex derogaverit.

4. Per dimissionem puram & simplicem a Papa, a legato, vel ab Episcopo, vel etiam ab Episcopi secretario acceptatam.

5. Ob incompatibilitatem, ut vocant; quod tum contigit, cum beneficiarius acceptat beneficium quod cum eo stare non potest, de quo jam eidem provisum est, ut cum secundam parœciam acceptat; at in Gallia suppetit anni spatium ad illud e duobus beneficiis optandum quod retineri libuerit, a die ducto initio, qua cœpit posterioris pacifica possessio, non autem a die qua provisiones datæ sunt, quemadmodum judicatum fuit per arestum parlamenti Tolosani, an. 1613.

6. Per promotionem ad episcopatum, quæ reddit, a consecrationis die, beneficia quæ Episcopus possidebat, pleno jure vacantia. (*Cap. Cum in cunctis, §. Cum vero, de elect. Concil. Trid. sess. 7. c. 9. sess. 23. de Reform. c. 2.*)

7. Per translationem prælati ad aliam Ecclesiam; prioris Ecclesiæ vacationi locum præbet translatio hæc. (*Cum singulis, §. Prohibemus, de Præbendis in 6.*)

8. Per non promotionem ad ordines, quoad certa quædem beneficia. (*Cap. Licet, can. de Elect. in 6.*)

9. Per clerici suæ ipsius electioni subscribendi recusationem, ad mensem, a die qua electio ei præsentata fuit; tum enim jura omnia quæ ad eam habebat, amittit. (*Cap. Quam sit. §. Electus vero, de Elect. in sexto.*) Perinde res habet; si, post acceptationem, electus non obtinet suæ electionis confirmationem intra tres menses ab ejus quam edidit, acceptatione; (*Ibid.*) aut se beneficii ad quod electus fuit, administrationi, per se aut per alios, immiscet; aut electio abrogata est, aut recusata postulatio. (*Cap. Considerayimus; c. Super eo, c. Cum similibus, de Elect. extrav. Ex debito. §. Hujusmodi, de elect. inter commun.*)

10. Per nullitatem tituli collationis; quod ex tribus præcipuis causis derivari potest; videlicet, ex defectu potestatis in collatore, ex defectu formæ in provisionibus, ex defectu capacitatis in persona provisi seu collatarii.

11. Cum titularis, ab ordinario rite jussus, titulos quibus nititur, aut dispensationes quas obtinuit, exhibere recusat. (*Cap. Ordinarii, §. Quod si forte.*)

12. Per professionem religiosam titularis beneficii sæcularis, vel beneficii regularis quod professus in commendam tenebat.

13. Per matrimonium contractum, quamvis non consummatum, tametsi nullum esset, non tamen ob sponsalia. (*Cap. 1. de Cler. conjug. in sexto.*)

14. Cum beneficiarius sui sibi beneficii possessionem per vim sumpsit, aut male habet beneficii sequestrem quem justitiæ auctoritas statuit. (*Cap. Eum qui, 18. de Præbend. in sexto. Clem. 1. de Sequestr. Possess. & Fruct.*)

15. Per derelictionem seu desertionem beneficii, cum titularis excedit ab oculis, quin amplius de eo constet. In hac facti specie, collator, post annum, editisque tribus in jus vocationibus in absentis Ecclesia, conferre, & patronus præsentare potest. Papa potest & ipse, post annum, in collatorem & patronum ecclesiasticum præventione uti.

16. Per hæresin manifestam, si hæreticus non abjurat in Episcopi manu, statim ac correptus fuit; et prævenire potest.

17. Per schisma.

18. Per simoniam etiam conventionalem; et simoniacus ante privationis judicium per resignationem aut dimissionem prævenire potest.

19. Per confidentiam; et confidentiarius quoque prævenire potest.

20. Per læsæ majestatis seu divinæ seu humanæ crimen.

21. Per homicidium quod ex aliquo peculiari capite insigne est, vulgo qualificatum, cujusmodi sunt præmeditata proditio, veneni propinatio, parricidium,

presby-

presbytericidium a proditore ejusque sociis perpetratum.

22. Per quodvis in Cardinalis personam editum facinus, & cum occiditur aut percutitur Episcopus per injuriam, aut retinetur, ut resignare cogatur.

23. Per peccata contra naturam, sodomiam, bestialitatem, ut vocant, & incestum spiritalem, ex Pii V. Bullis quæ, ob horum criminum atrocitatem, hoc in capite, servandæ sunt, tametsi in Gallia receptæ non fuerint.

24. Ob falsæ monetæ crimen, ob crimen falsi quoad litteras & provisiones sanctæ Sedis, & ob raptus, violentiæ & seductionis crimen.

25. Per irregularitatem judicis qui judicio mortis interfuit; at hic quidem prævenire potest.

26. Cum resignans, ad dies viginti, suæ resignationi non superest, eique summus Pontifex non derogavit.

27. Si, prout in Gregorii Papæ XIII. Constitutione præcipitur, enuntiata non fuerit resignatio.

28. Cum in beneficiorum collatione quæ ex concursu conferuntur, regulæ quas Pii V. constitutio cujus initium, *In conferendis*, an. 1566. edita præscribit, servatæ non fuerunt.

29. Per Papæ mortem, qui beneficium contulerat, quoad ei suam gratiam revocare placuisset, *ad beneplacitum illius*. (*Cap. Si gratiose, de rescript. in sexto*.) Eadem est beneficiorum ratio, quæ conferuntur ad tempus, aut sine decreto irritante post elapsum terminum, itemque beneficiorum amovibilium, post revocationem. (Gonzales, *in Reg. 8. Cancell. Gloss. 12. 5.*) Non agnoscuntur in Gallia ejusmodi collationes limitatæ, seu *ad beneplacitum Papæ*.

30. Per depositionem pleno jure pronuntiatam.

31. Cum is cui a Papa de beneficio provisum fuit, possessionem ante iniit, quam apostolicæ litteræ ejusve provisiones expedirentur. Hæc vacationis species nititur Julii III. an. 1553. edita Bulla quæ in Gallia non est recepta, ut alia ejusdem Papæ; an. 1552. data quæ pleno jure vacantia declarat eorum beneficia qui personas non patefaciunt quas injuste titulos & tabulas ad apostolicam cameram pertinentes retinere sciunt. Alexander VI. per Bullam, *In eminenti*, eamdem pœnam in eos pronuntiavit, qui male personas in Romana curia litigantes, earumque defensores habuerit; at ne hæc quidem Bulla in Gallia recepta est.

32. Vacant beneficia pleno jure in omnibus per fundationum titulos aut per statuta expressis casibus: *Cum Fundator potest apponere in fundatione beneficii leges & conditiones, quas voluerit*.

Beneficia non vacant pleno jure, sed solum post judicium quod ea vacantia declaravit; 1. per homicidium simplex; 2. per mutilationem; 3. per rebaptizationem, seu baptismatis iterationem; 4. per censurarum violationem; 5. per concubinatum; 6. per adulterium; 7. per armorum gestationem, aut initam armorum professionem, cum nec occisus nec mutilatus quispiam fuit; 8. per exilium aut triremes ad tempus; 9. ob presbyteratum, intra annum, cum beneficium hunc ordinem postulat, non susceptum; 10. ob non residentiam, quoad beneficia quæ eam requirunt; monitionibus tribus per alternos menses duos, & sententia opus est; nec nisi post absentiæ menses tres peragi debet prima monitio; 11. ob perseverantiam in suspectarum consuetudine, in sæcularibus vestibus deferendis, in frequentandis cauponis aliisve locis quæ graviter ecclesiasticis vetita sunt, non obstantibus canonicis monitionibus rite editis.

Hæc sunt inter pleni juris vacationes, easque quas judicium antecedere debet, præcipua discrimina. 1. In vacationibus pleni juris, beneficium vacasse censetur eo ipso momento temporis quo consummatus est actus cui jus vacationem addixit; at vacationes cæteræ locum non habent nisi a die qua judicium pronuntiatum, aut titularis possessione spoliatus fuit; 2. titularis decessus, postquam pleni juris vacationem subiit, non efficeret, ut beneficium per mortem vacaret, contra, se res haberet, si titularis decessus ante pronuntiatam sententiam contingeret; 3. titularis, cum primum in pleni juris vacationem incidit, non amplius resignare potest, bene vero, antequam beneficio destituatur per judicium quod in hunc finem ferri debet; 4. in prima facti specie, beneficium devolvi potest, statim atque ejusdem vacatio contigit; at in altera expectandæ sunt conformes sententiæ tres; 5. Juris vacatio beneficiarium ad fructuum restitutionem adigit, cum eum altera non impediat, quominus fructus, ad privationis sententiam usque, suos faciat.

§. IV.

De Ratione acquirendi Beneficia.

Beneficiorum vacatio fundamento est eorumdem provisionibus, quæcunque tribuuntur, & vacantia quidem beneficia licite sex omnino rationibus acquiri possunt; 1. per præsentationem patroni & institutionem quæ eam sequitur; 2. per electionem & electi confirmationem; 3. per postulationem, & postulati confirmationem; 4. per liberam & voluntariam collationem; 5. per permutationem; 6. per resignationem *in favorem*, quam sequitur collatio. *Vide* PATRONUS, PATRONATUS, ELECTIO, POSTULATIO, COLLATOR, COLLATIO, PERMUTATIO, RESIGNATIO.

§. V.

De Qualitatibus, seu quas vocant, Capacitatibus ad beneficium possidendum requisitis.

Præter vocationem, virtutem, mores, scientiam, cælibatum, in ecclesiastico statu perseverandi voluntatem, aliasque plures animi dotes quæ in iis insint, oportet, qui aspirant ad beneficia, certæ quædam qualitates seu capacitates sint, quas sancta decreta, aut regni leges, seu quoad titularis personam, seu quoad beneficii rationem, postulant.

Hæ capacitates ad ætatem, ad ordinem, ad gradus, ad legitima natalia, & ad exemptionem a censuris & irregularitatibus, potissimum redigi possunt. *Vide* CENSURÆ, IRREGULARITAS, NOTHUS, GRADUATI.

Ad ætatem quod attinet, beneficia simplicia non tam provectam ætatem postulant, quam beneficia quæ animarum curam adjunctam habent, aut dignitates, præbendæ titulique ecclesiastici quibus instructi aliquam jurisdictionem exercent. Tridentinum Concil. *sess. 23. de Reform. cap. 6.* quatuordecim annorum ætatem statuit, ut quispiam simplicibus beneficiis possidendis idoneus sit: *Nullus prima tonsura initiatus, aut in minoribus ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum, beneficium possit obtinere.* Sanctio tamen hæc, etsi particularia Concilia nonnulla, ut Remense, an. 1583. ad eam se conformaverint, in Gallia recepta non fuit, ubi potius servatur Romanæ Cancellariæ vetus regula, e qua requiruntur ad præbendas & cathedrales anni undecim, ad collegiales anni decem, & ad prioratus simplices & simplices cappellas anni septem.

Quod ad Ordinem spectat, provisi capacitatem, quoad caput hoc, moderatur beneficii qualitas; ac longe maximus est beneficiorum numerus, quæ non nisi a presbyteris possideri possunt. Per declarationem diei 13. Januarii, an. 1742. ecclesiasticorum nullus in Gallia beneficium cui animarum cura sit, obtinere potest, seu ad patronorum præsentationem, seu suorum graduum vi, seu ob quemlibet alium titulum, & per collationem quæcunque fuerit, nisi reapse presbyter sit, compleveritque ætatis annos viginti quinque. Secus, ejus provisiones nullæ sunt; & patroni aut collatores beneficiorum quæ is obtinuerit, auctoritate pollent, ut iisdem provideant, tamquam quæ vacantia & impetrabilia censentur. Ante hanc declarationem, distinguebantur beneficia sacerdotalia *a lege*, ab iis quibus fundatio qualitatem hanc imposuerat; quoad beneficia sacerdotalia *a lege*, satis erat, ex jurisprudentia vulgo recepta, ut provisus se ad presbyteratus Ordinem, intra pacificæ possessionis annum, promovendum curaret, nisi adesset lex quæ contrariam dispositionem contineret; &, quoad beneficia per fundationem sacerdotalia, id tamquam necessarium spectabatur, ut provisus haberet presbyteratus Ordinem provisionum tempore.

§. VI.

De Perpetuitate & Pluralitate Beneficiorum.

Haud facile potest tempus ad amussim statui, quo beneficia perpetua & irrevocabilia evaserunt, quia nec eodem momento temporis, nec per publicum ullum decretum, nec eadem in omnibus diœcesibus ratione facta est hæc disciplinæ mutatio; sed obtinuit pedetentim, & ab una Ecclesia ad aliam sensim migravit. Est tamen credendi locus hanc mutationem cœpisse primo quidem per rurales Ecclesias quas hodie *curas*, seu parœcias nuncupamus, ab his ad urbanas transiisse, magnosque progressus in Gallia fecisse,

nono

nono sæculo, quemadmodum ex canonibus qui sequuntur, perspici potest.

Agathense Concilium, an. 506. habitum, suam ita mentem aperit in vicesimo secundo canone: *Id statuimus, quod omnes canones jubent, ut civitatenses sive diœcesani presbyteri, vel clerici, salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi, teneant; vendere autem, aut donare penitus non præsumant.*

Cernitur ex hoc canone penes clericos qui urbis & ruris Ecclesiis deserviebant, quorumdam fundorum usumfructum, cum Episcopi venia, fuisse, eosdemque prohiberi fundos hos alienare, a quibus redituum partem sibi Episcopus reservabat, in suæ superioritatis argumentum, & ut suæ ipsius sustentationi consuleret, quæ portio, *cathedralis seu juris cathedratici* nomine designabatur. Idem cernitur in Aurelianensis Concilii, an. 511. habiti canone vicesimo tertio.

Concilium Trosleianum, an. 909. celebratum ponit tamquam certum, quæ ejus capitis seu canonis 6. notio est, rurales parochos obtinuisse tum quidem ecclesiasticos fundos omnes, qui intra eorum parœcias existebant, ea tamen lege, ut usus in quem eos contulissent, rationem suis quisque Episcopis redderent: *Ab antiquo denique tempore, a sanctis Patribus, & a nostris est majoribus constitutum, ut, sicut habet Episcopus in sua ordinatione omnem generaliter parochiam, cum omnibus rusticanis parochiis, quas per triennium inconcusse possedit, ita & unusquisque presbyter in sua ordinatione ac dispositionis cura habens parochiam suam cum dote & decimis Ecclesiæ, videlicet cum sui Episcopi consilio ac dispositione.*

Non liceat clericum conscribi in duabus simul Ecclesiis.

Canon hic qui Chalcedonensis generalis Concilii, an. 450. habiti decimus est, beneficiorum pluralitatem damnat, eumque posteriora Concilia numero plurima secuta sunt. Concilium Toletanum, an. 693. pronunciat: *Sed & hoc necessario instituendum delegimus, ut plures Ecclesiæ uni nequaquam committantur presbytero; quia solus per totas Ecclesias nec officium valet persolvere, nec populis sacerdotali jure occurrere, sed nec rebus earum necessariam curam impendere.*

Generale Nicænum Concilium secundum, an. 887. habitum, hæc habet in canone 15. *Non connumeretur in duabus Ecclesiis; negotiationis enim est hoc & turpis commodi proprium, & ab ecclesiastica consuetudine prorsus alienum.*

Eadem interdictio repetitur in Conciliis, Parisiensi, an. 829. canone quadragesimo nono; Romano, an. 1059. Turonensi, an. 1090. can. 5. Claromontano & Placentino, an. 1065. Londinensi, an. 1126. generali Lateranensi tertio, an. 1179. generali pariter Lateranensi quarto, an. 1215. cujus canon ita habet: *Præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium, habens curam animarum annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit jure ipso privatus; & si forte illud retinere contenderit, alio etiam spolietur.*

Ejusdem Concilii, in tricesimo canone, de beneficiariorum qualitatibus, hæc verba sunt: *Grave nimis est & absurdum, quod quidam prælati Ecclesiarum, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis; unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus, ut, prætermissis indignis, assumant idoneos qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim; ita quod qui post primam & secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a conferendis beneficiis per ipsum Concilium suspendatur; instituta in eodem Concilio persona provida & honesta quæ suppleat suspensi defectum in beneficiis conferendis; & hoc ipsum circa capitula quæ in his deliquerint, observetur.*

Hujus canonis aliorumque plurium similium vim atque adeo mentem instauravit Tridentinum Concilium, in sess. 7. cap. 3. & in sess. 24. cap. 17. *de Reformat.* cujus hæ locutiones sunt:

Inferiora beneficia ecclesiastica, (sess. 7. cap. 3.) *præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsas curam ipsam exercere valeant, juxta Constitutionem Alexandri III. in Lateranensi, quæ incipit:* Quia nonnulli, *& aliam Gregorii X. in generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit:* Licet canon, *edita conferantur; aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur; & ordinarius collator pœnas Constitutionis Concilii generalis, quæ incipit:* Grave nimis, *se noverit incursurum.*

Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, (sess. 24. cap. 17.) *quando unus plurium officia occupat clericorum; sancte sacris canonibus cautum fuit neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quia multi, improba cupiditatis affectu, se ipsos & non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & simul plura beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscunque personis, quocunque titulo, etiamsi cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit in posterum, ut unum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur; quod quidem si ad vitam ejus cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferre.*

Dicere Tridentinum Concilium in Gallia receptum non fuisse, adeoque decretum hoc ibi vim legis non obtinere, est ignorare decretum hoc ipsum, instantibus Caroli Regis IX. oratoribus, editum fuisse. Ex altera parte, decretum hoc non externam solum politiam, sed morum præcipuum ordinem spectat, ut constat ex iis verbis: *Ecclesiasticus ordo pervertitur*; nihilque aliud efficit, nisi Conciliorum tam generalium quam particularium quæ in universa Ecclesia recepta sunt, veteres canones renovat. Denique utitur rationum momentis quæ probant beneficiorum pluralitatem fere non modo canonico, sed etiam naturali & divino juri adversari; etenim, 1. Dei cultum imminuit, dum in causa est, ut ejus ministri pauciores sint, cum unus idemque pluribus Ecclesiis deservire non possit; 2. contraria est fundatorum menti, qui sua bona largiti sunt, ut augerent Ecclesiæ ministros qui divinum servitium perficerent, & functiones beneficiis addictas obirent; 3. monstrosam inæqualitatem inter Ecclesiæ ministros ponit, ac sæpe efficit, ut bonorum ecclesiasticorum pluribus necessaria desint, dum cæteri qui Ecclesiæ vel inutiles vel etiam perniciosi sunt, supervacaneis bonis affluunt. His rationum momentis & auctoritatibus nixa Parisiensis theologica Facultas, an. 1238. ita pronuntiavit: *Nemo potest duo beneficia, si unum sit sufficiens ad alendum eum, obtinere sine peccato mortali.* Decisionem hanc eadem Facultas an. 1697. renovavit; & ita quidem sentiunt idonei theologi omnes, post S. Thomam, S. Bonaventuram, Gersonium, &c. Papæ dispensatio beneficiarium super hoc capite non purgaret, quia omnis dispensatio, cui congrua causa non subest, apud Deum nulla est; idemque dicendum de bono quem ederet, suorum redituum usu, nisi ejus Ecclesiæ necessarius omnino esset, quia Deus ab ecclesiastico non bonorum operum quæ edere non potuerit, sed in divinis canonicisque servandis legibus fidelitatis rationem petat.

Nihilominus, quia beneficiorum etiam incompatibilium pluralitas non est ex diametro primis iis naturalis divinique juris principiis opposita, quæ nullam dispensationem patiuntur, ejus concedendæ potestatem, cum ita expedire judicaverit, sibi Ecclesia reservavit, ut definiit Innocentius III. in generali Lateranensi Concilio quarto quod an. 1215. habitum fuit, cap. 29. *Circa sublimes tamen & litteratas personas quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari.*

„ Canonistarum aliqui, inquit redactor Monumentorum Cleri, T. 10. pag. 564. opinati sunt hunc canonem per Tridentini Concilii decretum, *sess.* 24. *cap.* 17. abrogatum fuisse; verum inter hæc decreta duo oppositionis omnino nihil, sed una eademque utriusque via & ratio est. Tridentinum Concilium beneficiorum pluralitatem non prohibet, cum unum non sufficit ad eum honeste sustentandum qui ejus titularis est. Non id Ecclesiæ consilii est, ut omnibus ecclesiasticis honesta sustentatio in eumdem modum statuatur. Lateranense Concilium id ponit tamquam certum litteratos & insignes viros opus habere posse, ut ad suam ipsorum honestam sustentationem sumptus edant qui non ejusdem necessitatis ecclesiasticis cæteris sunt.... Cum porro, Lateranensis Concilii quarti tempore, simplicia beneficia, eaque in Commendam possidendi usum nondum disciplina induxisset, idem Concilium necesse habuit præbendarum pluralitatem litteratis & insignibus viris concedere, cum una tantum non habebat, ad eorum congruam sustentationem, redituum satis: &, ne concessio hæc in abusum abiret, sapienter statuit, ut Papæ expenderet, essent ii, necne, in casu & circumstantiis in quibus Ecclesiæ, civilisque regiminis bonum postulat, ut cum iis in legibus quæ beneficiorum singularitatem præcipiunt, dispensetur. Tri-

„ denti-

„ dantini Concilii Patres adjumenta alie ei tampori „ consantanea compereruat; ac si nulla prorlus simplicia beneficie extitissent, baud vero simile fit futurum fuisse, ut præbendarum pluralitatem damnarent, iis in casibus, iisqua additis conditionibus in „ quibus Lateraoense Concilium quartum eamdem concessit. "

Nos quidem addemus Ecclasiæ bonum in primis semper spectatum fuissa tamquam legitimam causam, qnamobrem summum canonum jus, quoad beneficiorum pluralitem, remittaratur. S. Mederdus, andem tempore, Noviodunensis & Tornacansis Episcopus fuit, ab an. 532. ad mortem usque; &, quod majus est, his duobus apiscopatibus, ab bac epocha, unus tantum idemque Episcopus fuit ad annum usque 1146. qun Euganius Pape III. Tornacensi Ecclesia soum peculiarem Episcopum reddidit. Reformationis quoqua in ebbatiis statuendæ aut sarvandæ necessitas in causa fuit, ut beatus Bernonius, Cluniacensium abbatum primus abbatias septem, sanctus Gerardus Brogniensis in Belgio ebbatiss octodacim, S. Benedictus Anianensis, & B. Guillalmus Divionansis parem abbatiarum numarum, tanare uno eodemque tempora sinerentur, tametsi religiosi duas simul ebbatias possidere per canonas vetarantur.

At bæc exempla qua extra ordinem sunt, quibusqua onum & unicum Ecclasiæ commune, non autem privatorum hominum peculiare bonum præsidio esse potest, non impadiunt, quin, extra duplicam necessitatis Ecclesiæ civilisqua regiminis speciam, standum omnino sit canonum & regalium sanctionum littaræ, peculiariter vero Ludovici XIV. daclarationi die 7. Januarii en. 1681. renovatæ per articulum 33. edicti mensis Aprilis en. 1695. qui acclesiasticum cui de benaficiis duobus incompatibilibus provisum fuarit, ejus tantum beneficii fructibus frui possa vult, in quo reapse rasidebit, servitiumque præstabit ipse per se, quin vel ad annum optio quæ ei suppetit ad eligandum e benaficiia duobus unum quod sibi servare voluerit, eum satis in tuto ponere possit, ut fruatur aorumdem beneficiorum duorum fructibus per annum qui ei ad uoom e duobua optandum concassus est.

Beneficia incompatibilia de quibus io hac declarationa & in Conciliorum canonibus agitur, sunt: 1. omnia banaficie quæ animarum curem adjunctam habent, ut episcopatus, abbatiæ regulares, parœciæ, vicariatus perpetui, prioratua conventuales regulares quorum possessores nominantur in Ecclasia prælati, quibusqua suæ communitatis cura demendata est; capitulorum dignitates primæ quarum titularibus imposits est cura enimarum, & nonnunquam inferioris chori solummodo.

2. Dignitatea, personatus & officia quorum titulares chori officiis, pro eorumdem institutiona, interasse debent.

3. Omnie beneficia quæ residantiam requirunt, seu eommoni jure, ot præbeodæ, seu ob fundationis titulum, ut capellæ ad juventutam erudiendam, ad subsidium parochis aliisqua præstandum instituta quarum præbendæ non in duabus tantum distinctis Ecclesiis, sed in eadem etiam Ecclesia incompatibiles sunt, prout judicatom fuit per arestum diei 10. Fabruarii an. 1671. quod in Audientiarum Dierio refertur. Parœcia quoqua & canonicatus incompatibiles sunt, quemadmodum judicarunt eraste numaro plura, unumqua, inter elia, die 15. Martii an. 1661. editum qund omnes cum parœciis incompatibilas tam cathedralium quam collegialium Ecclasiarum canonicatus declarat. At cum parœcia in eadam Ecclesia canonicatui unita ast, utrumque possideri licet, quia tum quidem parœcia tamquam accessorium spectatur, quod principalis naturam sequitur. Ita, Perisiis, Capicerius capituli S. Merrii elt simul parochus & canonicus &c.

4. Beneficis in eadem Ecclesia quæ vulgo dicuntur *sub eodem tecto*, incomparibilia & ipsa sunt. Distinguuntur tamen beneficia quæ nuncupentur *uniformia*, cujusmodi sunt duo canonicatus, duo archidiacoostus, duæ capellæ, &c. & beneficia quorum alia natura est, cujusmodi sunt arcbidiaconatus & canonicatus, parœcia & capella, &c. Primi genarls benaficia tamquam incompatibilia spectantur, nac possideri sine dispensationa conjunctim possunt; at quæ ax altaro sunt genere, ilare simul sinuntur, axceptis temen dignitatibus officiisqua quæ jus aodem tampore taneri vatat, in quo numaro sunt decanatus & chori cantorum præfectura, thesaurarii munus & theologi titulus. Ita, una eademque persona tenere potest, in eadem Ecclesia, dignitatem officiumve, causa exampli, cancellarii cum pœnitentiaria, quamvis huic præbenda aut canonicatus aflectus sit; itamqua præbendam theologalem cum dignitate, quia bæc theologalis prabenda non est digoitas, nec gradum eot jorisdictionem tribuit.

5. Duo beneficia quorum unum pendet eb elio, quin eidam unitum aduexumve sit, iocompatibilia sunt; adeoque oon licet abbati priotetum aut benaficium possidare quod ab ejua abbatia pendet, præsertim si ad ajusdem nominationam pertinet. (*Cap. Cum ad nostram*, tit. *de Instit.*)

At una eademque persona baneficia duo ab eadam abbatia pendentie tenare sinitor. Lovetius, littera B. summario 8. n. 1. in id affert aresta plura. Jam prioratus quibus addita cura ast, eorumque vicariatus perpetui ab una eadamque persona possidari possunt, nae id afficit incompstibilia beneficie duo, quio potius in unam eamdemqua personam regressus ac redintagratio rastituit ras in suum primitivum & naturalem statum; ita judicatum par arestum parlamenti Tolosani, die 11. Augusti an. 1670.

6. Principalium & procoratorom in collegiis functiones eum beneficiis residantiæ obnoxiis incompesibiles sunt, ite judicatum per arestum diai 15. Decembris an. 1716. secundom saptuagasimum septimum Blesaalis constitutionia atticulum qoi ita habet: „ Ad superiorum munera & magisteria (in collegiis) iostitui non „ potarunt qui da benaficiis provisi fueriot quæ ani-„ merum coram adjunctam habent & residentiam ra-„ quirunt; quod si ad dicta munera jam alacti, iisque „ instructi, beneficie, cujusmodi diximus, obtinerent, „ Sua Majestas declarat dicta munere vacantia & im-„ petrabilia, quin aa ipsi resignare possint, nisi iis „ forte de beneficiis provisum sit, quæ axistaot in ur-„ bibus ubi dictæ univarsitates sunt, aut axtra ipsas, „ ad eam tamen distantiam, ut noe die peragi possit „ itus & reditus. "

Postrema tamen hujus articuli 77. Blesensis constitutionis dispositio non impediret, quin beneficium, licat in urbe situm io qua universitas adest, declararetur incompatibile, si ejus functiones cum iis quæ principalis sunt, repleri non possent; ita judicatum per erestum diei 17. Decambris an. 1705. quod sedem principalis in collegio Montis Diderii, incompatibilem declarat cum ejus orbis parœcie. *Vide* INCOMPATIBILITAS.

BIGAMIA, siquidem proprie loquimur, est viri cum sponsis pluribus successiva conjunctio. Distinguatur taman triplicis generis bigamia; diciturque alia vera seu realis & proprie dicta, alie ioterpretativa, alia similitudinarie seu exemplaris.

Bigamia realis sao proprie dicta ast, com unus idemque vir lagitimaa nxores plures deinceps duxit cognovitque, quamvis ejus primum aut duo matrimonia, antequam baptismum susciperet, inita essent.

Bigamia interpretativa est, cum quispiam censetur, fictione juris, duxisse conjuges plures; quod contingit, 1. cuio conjugatus alteram sibi conjugem sumit, vivente prima, seu bona fide, mortuam ratus, seu mala fide, pravo animi impetu abraptus; 2. cum quispiam init matrimonia duo, ob aliquod notum eut ignotum impedimentum nulla; 3. cum sibi quispiam conjegem sumit viduam aut puellam quæ omnino virginitatam emisit; idque tum attam, cum aum lateret viduæ matrimonium prius, aut puellæ calamitas; & quidem seu puella hæc prostituta asset, sau matrimonium ab ea cum alio jam initum, nullum daclaratum fuissat; 4. cum is qui virginem duxerat, eam cognoscit, postquam ipsa, seu ultro, seu per vim cum alio commercium babuit; id huic bigamiæ fundamento est, quod famina quæ adulterium perpetrat, suam carnem dividit, ut femina quæ iterum nubit; adeoqua mariti cum bac famina versantis eadam ratio est atque hominis qui viduam ducit. At vero simile fit, inquit Gibertus, hanc bigamiæ speciem non amplius ex usu essa, atqua adeo nunquam admissam fuisse, oisi cum feminæ adulterium publicum fuit; ec tum ex lusioni ab ordinibus erat principii loco oon jactata viri bigamia, sed potius infamia cujus ootam publica uxoris infidelitas eidem inusserat.

Similitudinarie seu exemplaris bigamia ast, eum religiosus professus, aut clericus sacris ordinibus initiatus matrimonium reapse ioit, temetsi, jure ipso, nullum sit.

Si quis cum dusbus personis sponsalia simpliciter iniissat, non babereiur bigamus, etiamsi cum iisdem peccasset; oac magis ejusmodi essat, si faminam sibi conjugem addidisset, quæ, cum alteri quidem nupsisset, matrimonium non consummasset, quia sine matrimonii consummatione, *per debitam seminis emissionem*, bigamia locum non habet.

Bigamiæ genera tria de qoibus modo diximus, irregula-

gularem hominem reddunt, scilicet ordinibus suscipiendis, susceptorumque functionibus obeundis ineptum. Nititur hæc irregularitas iis Apostoli verbis in prima ad Timotheum Epistola, cap 3. v. 2. *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*: hisque aliis cap. 1. v. 6. in ejusdem ad Titum Epistola: *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir*.

Idem S. Paulus, in priore laudato loco, ita etiam de Diaconis loquitur: *Diaconi sint unius uxoris viri*. Hanc irregularitatis speciem Concilia ad omnis generis clericos retulerunt, ejusque fundamentum Græci compererunt in hac morali ratione, bigamiam scilicet incontinentiæ notam aut saltem imaginem quamdam & suspicionem esse, a qua immunes esse clerici debent. Hujus irregularitatis mystica ratio alt matrimonii unitatem esse figuram unitatis unionis Christi Domini cum Ecclesia, & nationum quæ Christo ipsi tamquam unico sponso subsunt. Irregularitas ergo quæ bigamia nititur, ex quodam sacramenti defectu secundis nuptiis addicto derivatur, ex eoque quod creditum est dedecere, bigamum, per ordinationem, sacramentorum dispensatorem evadere, eum nempe qui ob matrimonium quod bis inierat, unitatem matrimonii mystici Christi Domini cum Ecclesia non amplius repræsentare poterat. Ratio hæc quæ S. Augustini est, *lib. De bono conjugali, cap. 18.* in Ecclesia prævaluit, semperque deinde tamquam verum irregularitatis ex bigamia provenientis fundamentum spectata fuit.

Olim bigami etiam proprie dicti a sacris tantum ordinibus arcebantur; at generale Lugdunense Concilium, an. 1274. Gregorio Papa X. præside, habitum, decreto edito quod affertur in *cap. unico de Bigamis, in sexto*, amovit a clericatura, eademque spoliavit bigamos omnes, indictaque anathematis pœna, vetuit; ne iidem tonsuram aut habitum clericalem deferrent.

Tamquam bigamus, inquit Gibertus, (Instit. eccles. t. 1. p. 246.) habetur is qui religiosam professam sibi conjugem sumpsit; idque propterea quod hæc, per editam professionem, cum Christo Domino matrimonium veluti quoddam inierat. Bigami quoque censentur clerici qui in sacris ordinibus constituti matrimonium ineunt, licet hoc nullum sit; & id quidem similibus de causis fit. Idem sentiendum de laico qui contrahit secundum matrimonium ex consensus defectu nullum. At conjugatus, aut *in sacris*, cui plures concubinæ sunt, non est bigamus, quemadmodum ne is quidem qui puellam ducit quam ipse corruperat.

Dubitandum olim est, an Papa super irregularitate quæ ex bigamia derivatur, dispensare posset, quippe quæ S. Pauli auctoritate nititur, at cum disciplinæ tantum sit lex quæ eam statuit, cumque Episcopi Apostolis ita successerint, ut ejusmodi constitutiones edere, & quod inde consequitur, super ejusdem generis constitutionibus dispensare possent; hæc rationum momenta dubitationem quoad caput hoc sustulerunt; certumque est Papam super omnibus bigamiæ generibus dispensare posse. Antiquis temporibus Episcopi dispensabant in quibusdam bigamiæ casibus ad minores ordines, & ad subdiaconatum ipsum qui tum quidem haud inter sacros ordines recensebatur.

Ad novum jus usumque præsentem Regni quod attinet, super hac re non convenit inter auctores. Sunt qui putent a bigamia, quæcunque fuerit, seu occulta seu publica, dispensationem Papæ reservatam esse, eumque unum ejus concedendæ facultate pollere. Fagnanus, in *Lib. I. Decretal. part.* 1. decisionem Congregationis Cardinalium, a Gregorio Papa XIII. approbatam affert, quæ judicavit Episcopos in nullo bigamiæ genere, vel ad minores ordines & beneficia simplicia, dispensare posse; & super cap. *Quoniam, de Constitut.* Sixtum Papam V. testatur declarasse suspensum Episcopum qui ad tonsuram & beneficium simplex dispensationem concesserat. Ducasse, in suo de ecclesiastica Jurisdictione Tractatu, & auctor Constitutionum Andegavensium super irregularitatibus ejusmodi esse ajunt Galliarum usum, præter quam quibus in locis Episcopi per longam & veterem consuetudinem hujus sibi juris possessionem servarunt. Excipiunt auctores hi tertiam tantum bigamiæ speciem, in qua Episcopi ad omnes indiscriminatim ordines dispensare possunt, ex cap. 4. tit. *de Conjugat.*, & cap. 1. tit. *Qui clerici vel voventes*. Asserunt alii solum super hac tertia bigamiæ specie quæ similitudinaria est, Episcopos dispensare posse; & quidem, ut qui in hoc irregularitatis genus incidit, ordinis quem suscepit, functiones obire, non autem ad superiores ordines evehi possit; (*C. Viduu, c. Si subdiaconus, dist. 34.*) subduntque Episcopos ita a similitudinaria bigamia quidem dispensare posse, si hæc aliquo pacto cum bigamia proprie dicta seu interpretativa conjuncta esset, quod contingeret, si, qui in sacris ordinibus est, viduam duceret, aut jam valide conjugatus fuisset, antequam ordines susciperet. Addunt & illud auctores hi Episcopum super bigamia occulta promiscue dispensare posse. (Pastor, *lib. 3. tit. 24. n. 5. & 6.* Durandus de Maillane, in Dictionario Juris Canonici, Tom. I. pag. 189.)

Auctor Collectionis Jurisprudentiæ canonicæ, *verb. Dispensatio, sect. 2. n. 12.* unum & unicum Papam ait super irregularitate ex bigamia etiam interpretativa dispensare posse, & quidem ad ipsos minores ordines, ex Abbate Panormitano & Canonistis vulgo, propterea quod Innocentius III. expedire judicavit, (*in cap. 6. extr. de Bigam. non ordin.*) ut ejusmodi dispensationes ipse sibi reservaret, & Episcopos iisdem privaret; & usum quidem hujusmodi esse.

Asserit Gibertus (Institut. ecclesiast. *t. 1. p. 286. & 287.*) in universo seu Decretalium, seu Sexti Decretalium titulo *de Bigamis*, ne verbum quidem occurrere super dispensatione ab hac irregularitate in sanctæ Sedis favorem, & contra ibidem locum cerni qui probat Episcopum, quoad minores ordines, ab ea dispensare posse: additque doctores existere qui putent Episcopum non amplius ab hac irregularitate quoad minores ordines dispensare posse; & hos quidem niti capite unico *de Bigamis, in sexto*, & cap. 17. sess. 23. *de Reform.* Tridentini Concilii. In primo quidem capite, Bonifacius VIII. declaret bigamos omni clericali privilegio carere, & sæcularis fori jurisdictioni subesse, eosdemque vetat, anathematis indicta pœna, tonsuram aut habitum clericalem ferre. In altero, Tridentinum Concilium, cum functionum ad minores ordines spectantium restitutionem præcepisset, Episcopo licere vult ad id officii, nisi clericos in cælibatu viventes compererit, conjugatis clericis uti, modo bigami non sint, at longe abest, ut hæc capita sint contraria potestati episcopali dispensandi a bigamia ob minores ordines; casus enim dispensationis semper excipitur in omnibus mere ecclesiasticis legibus, nisi dispensatio expressis verbis in iisdem vetita sit; de hujus autem generis legibus hoc loco agitur; præterea, hæc eadem capita tam contra Papam quam contra Episcopum militant, & auctores hi non contendunt Papam super hac irregularitate dispensare non posse.

Animadversione dignum est eos qui Romam confugiunt, ut a bigamia dispensationem obtineant, in supplicatione, matrimoniorum numerum, quæ inierunt, itemque bigamiæ speciem explicare debere; aliter dispensatio, ut Garcias docet, nulla & subreptitia censetur. Religiosa professio ab hac irregularitate non liberat, sed ab ea solum, quæ ex illegitimis natalibus derivatur.

Si quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut mimam, aut scenicam, non potest esse in clero. (Can. 12. Apostol.)

Statuit, igitur, neminem post hanc synodum.... de bigamis, aut internuptarum maritis ordinari clericum posse. (Concilium Valentinum, an. 374. can. 1.)

De idoneis autem & probatioribus viris quos clericatui alligari ipsa vita gratia suggerit, si forte inciderant duplicata matrimonia, ut non ultra subdiaconatum, ecclesiasticas capiant dignitates. Arelatense Concilium secundum, an. 452. in eamdem sententiam loquitur, can. 45. (I. Concilium Arausicanum, an. 441. can. 25.)

Placuit de bigamis, aut internuptarum maritis, quamquam aliud patrum statuta decreverint, ut, qui hac usque ordinati sunt, habitu miseratione, presbyterii vel diaconatus nomen tantum obtineant; officium vero presbyteri consecrandi, & ministrandi hujusmodi diacones non præsumant. (Concilium Agathense, an. 506. can. 1.)

Si quis de laicis post uxorem, aliam cujusque conditionis cognoverint mulierem, in clero nullatenus admittatur. (Concilium Gerundense, an. 517. can. 8.)

Decernimus, ut, qui duobus quidem matrimoniis implicati fuere.... & non resipiscere voluerunt, depositioni canonicæ subjicere; eos autem qui tali quidem bigamia probro ac dedecori implicati fuere, ante nostrum autem decretum, id quod utile est, agnoverunt, & malum a se absciderunt.... vel eos etiam quorum uxores in secundis nuptiis jam mortuæ sunt, vel ipsi etiam ad conversionem respexerunt & continentiam didicerunt.... sive sint presbyteri, sive diaconi, eos ab omni quidem sacerdotali ministerio sive exercitio jam cessare, præfinito aliquo tempore punitos; honorem in cathedra & statione participare, prima sede contentos.... eos vero qui uni quidem uxori copulati sunt, si vidua erat, quæ accepta est, similiter & eos qui post ordinationem uni matrimonio se applicarunt, hoc est, presbyteros, diacones & subdiaconos, brevi aliquo tempore a sacro ministerio prohibitos & punitos, rursus propriis gradibus restitui, ad alium gradum nequa-

quaquam promovendos, vir nefario videlicet dissoluto conjugio.... & renovantes canonem qui dicit: eum qui duobus matrimoniis post baptismum implicatus fuerit, vel concubinam habuerit, non posse esse Episcopum vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex sacerdotali catalogo. Similiter & qui viduam accepit, vel dimissam, vel meretricem, vel servam, vel scenicam, non posse esse Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel omnino ex sacerdotali catalogo. (Concilium *in Trullo*, an. 692. can. 3.)

Quod si ministeriis quatuor minorum ordinum exercendis clerici cælibes præsto non erunt, suffici possint etiam conjugati, vita probata, dummodo non bigami, ad ea omnia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum clericalem in Ecclesia gestent. (Concilium Tridentin. sess. 23. *de Reform.* cap. 17.)

Postquam hos peculiares canones, & varias theologorum & canonistarum super bigamiæ dispensatione opiniones expendimus; videntur nobis Episcopi super bigamia similitudinaria ad minores ordines, itemque ad beneficia dispensare posse; quoad reliquas autem bigamiæ, seu occultæ, seu publicæ species, ea una & unica videtur ineunda ratio, ut ad Papam confugiatur.

BLASPHEMIA. Crimen est blasphemia, quod in Deum patratur, per verba aut animi sensa quæ ei injuriosa sunt, ut eidem scilicet aut tribuatur quod non convenit, ut injustitia, crudelitas; aut adimatur quod convenit, ut sapientia, bonitas, potentia, &c. Cum blasphemia cogitationibus mentis & cordis motibus continetur, quin extra se prodat, appellatur *interior*; quod si se per verba, actiones, scripta, aliave ratione patefacit, nominatur *exterior*. Cum Deum impetit in se ipso, *immediata* seu proxima nuncupatur. Si vero Deum non in se quidem ipso proxime impetit, sed in ejus Sanctis, aut in aliarum ipsius creaturarum aliquibus quæ aliqua insignia & peculiaria divinitatis specimina exhibent, cujusmodi sunt sol, luna, &c. blasphemia *mediata* seu remota vocatur. Cum evomitur blasphemia cum imprecatione, & ita, ut Deo malum exoptatur, causa exempli, cum dicitur, *maledictum sit Deo*, &c. *imprecatoria*, seu *execratoria* blasphemia est. Si dedecorantur Christi Domini sacra membra, ut cum ejus caput, venter, aliudve membrum cum indecentia nominatur, dedecorans blasphemia est, & *blasphemia dehonestativa* dicitur.

Distinguitur etiam blasphemia *simplex* & blasphemia *hæreticalis*. *Simplex* ea est per quam Deo tribuitur quod ei convenit, at cum contumelia & irreverentia. *Hæreticalis* est quam hæresis comitatur, quæque fidei contraria est, ut cum Deo tribuitur ignorantia, impotentia, fatuitas, &c.

Distinguitur præterea blasphemia *directa* quæ Deum, Sanctosve cum eo regnantes dedecorandi formalem, ut ajunt, intentionem adjunctam habet; & *indirecta* quæ e dictis aut factis ad Dei dedecus vergentibus derivatur, licet ejusmodi dedecoris ei inferendi formalis intentio non adsit.

Denique, blasphemia est in Patrem, ea nempe quæ ab infirmitate provenit; blasphemia in Filium, ea scilicet quæ ab ignorantia procedit; & blasphemia in Spiritum sanctum, ea nimirum cui radix in malitia est, quæque in eo est posita, ut apertiora Dei opera, quod olim Pharisæi quoad Christum Dominum factitabant, contra conscientiæ dictamen, dæmoni tribuantur.

Omnis deliberata blasphemia mortale peccatum est, in quacunque tandem materia versetur, quia contumelia est qua Deus afficitur, omnis autem in Deum edita contumelia irreverentiam contemptumque majestatis Dei in se ipsa continet; qui contemptus semper suapte natura lethalis est. Hanc ob causam blasphemi, in veteri lege, Dei jussu, lapidibus obruebantur; &, in nova, Concilia, summi Pontifices & Reges gravissima in eos mandata ediderunt.

Volumus & statuimus, quod despitantes, seu malgreantes, aut renegantes Deum, seu Christum, vel ejus gloriosissimam Genitricem blasphemantes, quod prima vice compellantur pane & aqua in carceribus jejunare per octo dies: & pro secunda vice, pœna duplicabitur; & pro tertia, publice in Scala, vel alias puniantur. Quod autem ad illos qui per carnem Christi, sanguinem, vel plagas, vel similiter jurant, pro prima vice solvant unam libram ceræ, suæ cathedrali vel parochiali Ecclesiæ; pro secunda vice, duas, & pro tertia, quatuor; vel alia pœna, etiam publica, arbitrio judicis, puniantur, qualitate personarum considerata, ut cæteris cedat in exemplum. (Concilium Parisiense, an. 1429. can. 26.)

Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini Nominis, & Sanctorum contemptum, supra modum invaluit, statuimus & ordinamus, ut, quicunque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosisque atque obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit, si munus publicum jurisdictionemve gesserit, perdat emolumenta trium mensium, pro prima & secunda vice, dicti officii; si tertio deliquerit, illo, eo ipso, privatus existat. Si clericus vel sacerdos fuerit, eo ipso quod de delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum quæcunque habuerit, fructibus applicandis, ut infra, unius anni mulctetur; & hoc sit pro prima vice qua blasphemus ita deliquerit; pro secunda vero .... si unicum habuerit beneficium, eo privetur; si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris arguatur & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus, eo ipso, privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobilis fuerit, pœna viginti quinque ducatorum mulctetur; & pro secunda vice, quinquaginta, fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de urbe applicandis; & aliis, ut infra deducitur; pro tertia vero, nobilitatem perdat; si vero ignobilis ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quod si ultra duas vices publice blasphemans deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem, ante fores Ecclesiæ principalis, mitratus stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur, ad judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ, nemo blasphemiæ reus, absque gravissima pœnitentia, & severi confessoris arbitrio injuncta, possit absolvi. Qui vero reliquos Sanctos blasphemaverit, arbitrio judicis rationem personarum habituri, mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut sæculares judices qui contra tales blasphemia convictos non animadverterint, eosque justis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, iisdem quoque pœnis subjiciantur.... Quicunque vero blasphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eumdemque deferre, vel notificare apud judicem ecclesiasticum seu sæcularem, intra triduum debeant. Repetiit Pius V. aliquibus adhibitis modis, hanc Lateranensis Concilii dispositionem, contra blasphemos, in Bulla: *Cum primum Apostolatus*. (Concilium Lateranense, an. 1514. sess. 9. sub Pont. Leone X.)

Statuimus, quod si quis ore impuro blasphemaverit, si clericus sit excommunicetur; & arbitrio ordinarii puniatur; sin vero laicus, & monitus pro prima, secunda & tertia vice, adhibitis duobus saltem testibus, non destiterit, a Catholicorum cœtu expulsus, publice excommunicatus per parochum declaretur. (Concilium Narbonense, an. 1609. *tit.* 8. *de Blasphem.*)

Galli Reges in blasphemos graves constitutiones, variis temporibus, ediderunt; ut ne loquamur de capitularibus quæ eos ad extremum supplicium damnant, aut de primis S. Ludovici sanctionibus quæ ferrum candens aliasque corporales pœnas in eosdem decernunt, declaratio diei 30. Julii an. 1666. quam parlamentum ad veritatem exegit, quæque ad 33. Aurelianensis, 86. Molinensis, 35. Blesensis Constitutionum articulos, itemque ad declarationem diei 7. Septembris an. 1651. refertur; hæc, inquam, declaratio mandat, ut blasphemi, prima quidem vice, damnentur ad pecuniariam mulctam quæ duplex, triplex, quadruplex, in relapsuum casibus, fiat; quinta autem vice, ponantur in collari ferreo; sexta, ducantur ad numellam versatilem, ubi iis superius labrum candenti ferro amputetur; septima, abscindetur iisdem labrum inferius; ad extremum, rursus delinquentibus lingua secetur, atque ita huic detestabili crimini perpetrando inepti reddantur. Qui vero prolatas blasphemias audierint, ad reos, intra horas viginti quatuor, locorum judicibus denuntiandos pergere, per eamdem declarationem, jubentur, secus, sexaginta parisiensium mulctæ solidorum pœnam, & graviorem, si res tulerit, subituri. Declarat Rex non eo se mente esse, sua ut declaratione complectatur enormes blasphemias quæ, ex theologia, ad infidelitatis genus pertinent, Deique bonitati & magnitudini, cæterisque ejusdem attributis derogant; memorata quippe crimina gravioribus quam supra dictum est, pœnis, ad judicum arbitratum, pro eorumdem enormitate, puniri vult.

Cognoscunt igitur, in Gallia, sæculares judices de blasphemiæ crimine, tum quia Regum sanctionibus adversatur, tum quia religionem cum scandalo, & contra rectum ordinem, impetit. „ Injungimus, (inquit „ Blesensis constitutio, art. 35.) omnibus judicibus nostris, sub pœna privationis officii, ut per punitionem quæ exemplo sit, in eos procedant qui contra „ Dei Sanctorumque nomen blasphemias proferant, „ custodiendaque & servanda curent mandata, tam „ a nobis quam a Regibus decessoribus nostris edi-

„ ta . . . . generalibus procuratoribus nostris eorumque „ substitutis injungimus, ut nos de cura diligentiaque „ certiores faciant; quæ ab iis quoad caput hoc adhi- „ bita fuerit. “

Per arestum diei 4. Junii an. 1710. quod affertur in Audientiarum Diario, judicatum fuit, generatim, in Gallia, blasphemiæ crimen tamquam casum regium nequaquam spectari, quamvis politiæ judex de eo cognoscere omnino non possit. At si religionis in contemptum adducendæ formale consilium in blasphemia se prodit, ea tunc hæreseos crimen est, cujus punitio reservata est judici Regio, ex articulo 11. tituli 1. constitutionis an. 1670. itemque ex aresto quod affert Chopinius, *De Dominio*, lib. 2. tit. 7. n. 20.

Ex aresto parlamenti Parisiensis, Maji die 30. an. 1696. edito apparet processum in clericum blasphemum conjunctim a judice Regio & a judice ecclesiastico fieri debere, utpote quia de privilegiato casu agitur, in quo esse potest pœnæ afflictivæ locus. Affertur arestum hoc Tom. 7. Monumentorum Cleri, p. 754. & seq.

BONA ECCLESIÆ. Habet Ecclesia spiritalia & temporalia bona; de temporalibus tantum bonis hoc loco agitur, quæ sunt in triplici genere; videlicet, fundi & immobilia quæ Ecclesia possidet, ut domus, prædia, census, &c. decimæ, & oblationes quas in Ecclesiam fideles ex mera liberalitate citraque obligationem conferunt.

Quo ipso tempore Christus Dominus in hoc terrarum orbe versabatur, Ecclesia cujus ipse fundator est, temporalia bona habere incipiebat. Horum bonorum fundum constituebant oblationes tantum a piis personis exhibitæ, quarum una pars ad Christi Domini & Apostolorum sustentationem, altera in eleemosynas ad alendos pauperes insumebatur. Post Christi in cælos ascensum, Apostoli, in Jerosolymitana Ecclesia eamdem habendæ pecuniæ rationem prosecuti sunt, ut Evangelii ministros sustentarent, & pauperibus alimenta suppeditarent. Hujus pecuniæ fundus subsistebat pariter per oblationes fidelium qui sua ipsa patrimonia vendebant, ut omnia in commune conferrent. Jerosolymitanam imitatæ sunt Ecclesiæ ceteræ, ut nulla esset, quæ non fundum, unaquæque pro suis facultatibus, constituerat, e quo satis suppetere, ad victum ministris altarium, virginibus, viduis, orphanis, ægrotantibus, advenis, martyribus & confessoribus qui in carceribus detinebantur, aut ad metalla damnati aliisque publicis operibus mancipati erant, omnibus denique pauperibus fidelibus comparandum; itemque ad mortuorum sepulturam, ad panem & vinum quibus ad Eucharistiam opus erat; ad agapes seu convivia communia charitatis, ad libros, ad supellectilem, ad vasa sacra, ad luminaria cœtibus divinoque servitio necessaria; Christianorum enim primi in suis omnibus cœtibus, non solum noctu, sed & interdiu, luminaribus indigebant, quia, ut persecutorum oculis se subducerent, cogebantur conventus agere in cryptis seu specubus subterraneis, in quibus lumine semper opus habebant, quoniam ibi nunquam lux affulgebat.

S. Justinus, in sua secunda Apologia, id moris ait, in Christianorum cœtibus qui diebus dominicis habebantur, obtinuisse, ut qui e fidelibus ditiores erant, tribuerent Ecclesiæ munus, & hoc Episcopo traderetur, qui, tamquam communis pater, illud in indigentes singulos distribuebat. Fidelium ergo, primis Ecclesiæ temporibus, oblationes modo apud Episcopum, modo in alium locum ab eo designatum deferebantur; ab eoque, vel, ex ejusdem mandatis, a diacono, pro ut opus erat, distribuebantur.

Primitias porro ac decimas fideles ultro offerebant, itemque eulogias quæ post sanctorum mysteriorum celebrationem supererant, Constitutiones apostolicæ dictæ partiuntur in hunc modum; dant primitias Episcopis, presbyteris & diaconis; decimas inferioribus clericis, virginibus, viduis pauperibusque; quod autem eulogias spectat, harum partes quatuor volunt Episcopi esse, presbyterorum tres, diaconorum duas, subdiaconorum, lectorum, cantorum & diaconissarum unam tantum.

Disciplina hæc, ad Ecclesiæ bona quod attinet, per quatuor tantum priora sæcula viguit; magnæ siquidem mutationes hoc in capite sub Christianis Imperatoribus contigere. Re sane ipsa videmus Ecclesiam, Constantini Magni tempore, atque adeo prius, immobilia bona possedisse, quandoquidem, an. 302. hæc omnia a Diocletiano ut Maximiano proscripta fuere, præter quam in Galliis, ubi eorum Principum decretum executioni mandatum non fuit, favore Constantii Chlori qui eas administrabat. Cum autem Diocletianus & Maximianus se imperio abdicassent, Maxentius, octo post annis, omnia Romanæ Ecclesiæ reddidit; perinde se gessit Constantinus, & licere voluit, æque ac Licinius, ejus collega, cujusvis generis bona, quam late patebat imperium, Ecclesiæ tribui; omnibus etiam publicis muneribus clericos eximens, quo commodius se in religionis rebus occupare possent. Ab hac epocha, Ecclesiæ potestatem divitiasque semper auxit Principum simpliciumque fidelium liberalitas & munificentia, qui nempe non solum primitias, decimas, aliasque oblationes, verum etiam domos in urbibus, & ruri terras, hoc est, integros vicos, cum incolis qui omnes servi erant, clericis largiebantur. Bona hæc in communi erant; eorum inspectio, administratio & dispositio penes Episcopos erat; qui tamen hac se cura exonerabant, eam archidiaconis aut œconomis demandabant, qui posteriores ex ipso cleri corpore sumpti, omnibusque in Ecclesiis instituti fuere, ut earum bona secundum episcoporum jussa distribuerent, quemadmodum ex vicesimo sexto Chalcedonensis Concilii, an. 451. habiti canone licet intelligi: *Placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum habere œconomum de clero proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundum sententiam Episcopi proprii, ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, ex hoc disperguntur Ecclesiæ facultates.* Universim id fere obtinuit, ut ex Ecclesiæ bonis fierent partes quatuor; quarum una dabatur Episcopo ad rem domesticam & hospitalitatem cui suberat; ad clericorum sustentationem spectabat altera; addicta erat tertia fabricis, quo nomine veniebant ædificiorum reparationes, luminaria, & quicquid ad Ecclesias sartas tectasque servandas faciebat; quarta in pauperes erogabatur. Haud sane fundos & immobilia bona quæ semper in communi remanebant, sed universim reditus & oblationes afficiebat partitio hæc.

Difficile foret epocham statui partitionis redituum Ecclesiæ in portiones quatuor. Eam D. de la Combe, (Collectio Jurisprudentiæ canonicæ, p. 75.) primo, statutam vult a Papa Gelasio an. 494. in *can. Verbis*, 23. *caus.* 12. *q.* 2. At auctor Tractatus de Beneficiorum Theoria, tom. 1. pag. 32. hunc Papam ait satis ostendere, in can. *Quatuor*, 27. 22. q. 2. eam consuetudinem aliquanto ante institutam fuisse; & sane, P. Thomassinius (Disciplina Ecclesiæ, part. 3. lib. 2. cap. 13.) testatur Papam Simplicium qui an. 468. sanctam Sedem conscendit, cum Gaudentium, Ausiniensem Episcopum audisset nullam regulam in Ecclesiæ suæ redituum distributione servare, Sixtum Senonensi Episcopo in mandatis dedisse, ut Gaudentio Episcopo ex Ausiniensis Ecclesiæ proventu quartam tantum partem relinqueret, aliam quartam partem in clerum distribueret, reliquumque dimidium quod ecclesiarum fabricæ & pauperum sustentationi addictum erat, Onagro presbytero, rationem reddituro concrederetur: (Epist. 3.) *Simul etiam de reditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium quid deceat, nescienti nihil licere permittas, sed sola ei ex his quarta portio remittatur; duæ ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ ab Onagro presbytero, sub periculo sui ordinis, ministrentur; ultima inter se clericis pro singulorum meritis dividatur. Tres illas portiones quas per triennium dicitur* (Gaudentius) *sibi tantummodo vindicasse, restituat.*

Hæc Papæ Simplicii epistola nos docet, 1. Episcopum fuisse supremum dispensatorem redituum Ecclesiæ suæ, at eorum partitionem a canonibus præscriptam facere debuisse; 2. si sua is potestate abusus esset, imploratam fuisse metropolitani opem, qui hanc dispensationem alteri, e provincia, Episcopo committebat; 3. pauperum portionem ei quæ Episcopi, eique quæ totius cleri erat, æqualem fuisse; 4. portiones duas quarum una pauperes, altera ecclesiarum reparationes spectabat, Episcopi fidei relictas fuisse; ut proinde Episcopus tres redituum Ecclesiæ quartas partes perciperet, per quarum unam suis ipsius necessitatibus, per reliquas autem duas pauperibus ecclesiisque prospiceret; 5. Episcopum, si minus fideliter depositum sibi concreditum distribuisset, restitutioni obnoxium fuisse; 6. portionem quartam clero addictam inter clericos tributam fuisse, singulorum gradus & functionum ratione habita. Hæc divisio bonorum Ecclesiæ perstitit ad illud usque tempus quo certi quidam fundi clericis qui urbis & ruris Ecclesiis deserviebant, ut eorum fundorum reditibus qui iisdem affecti fuere, quoad viverent, fruerentur. *Vide* BENEFICIUM.

Postremi sæculi quidam auctor, super Regalia scribens, contendit Clodovæum, Christianorum Galliæ Regum primum, ceterosque fundatores bonorum Ecclesiæ, per suas fundationes, dedisse quidem fructus terrarum quarum Ecclesia reditus percipit, non autem eorumdem fundorum terrarum proprietatem quam fundatores sibi reservarunt, quæque ad Ecclesiam non transiit; at sententia hæc sustineri non potest. Verum qui-

quidem ast, ut S. Augustinus probat, Ecclesiam tenere quicquid fundorum possidet, per jus & sub auctoritate Principum qui, hoc titulo, primi fuere eorumdem fundorum domini, prorsus ut erant, cum id quod Ecclesiæ datum fuit, ad privatos homines pertinebat a quibus facta est fundi donatio; at non minus est verum bonorum Ecclesiæ datorum proprietatem ad eamdem, per eorum, in ipsius gratiam, editam donationem, transmissam fuisse, e donatorum mente, itemque e Regni legibus usibusque.

Cum ecclesiastica bona Deo consecrata sint, inquit Fleurius, (Institutio ad Jus ecclesiasticum, t. 1. p. 345.) nemo unus est qui sit eorum proprietarius, aut qui de iisdem aliter statuere possit, quam canones mandarunt, quin sacrilegium perpetret. Compareri potest bonorum ad Ecclesiam pertinentium proprietas, subdit Bucherius de Agris, (*Ibid.*) cum proprietate coi substitutio in infinitum addicta est; penes Ecclesiam est horum bonorum proprietas; penes hujus Ecclesiæ titulares ecclesiasticos eorumdem bonorum ususfructus tantum, & quidem dum ei deserviunt.

Tradi possunt super hoc negotio generalia effata quatuor. Primum est Ecclesiæ bona suapte natura inalienabilia esse. Civilem inter & canonicam jurisprudentiam super hoc capite convenit. Imperator Leo legem condidit, ut alienationem bonorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ impediret. Justinianus (*Cod. tit. de Sacros. Eccles.*) id juris ad omnes Ecclesias protulit per Constitutiones quæ accurate moderantur quicquid hanc rem spectat, quasque identidem instaurari necesse fuit. Ejusmodi statutorum plena Concilia sunt, quæ a probibitione alienandi Ecclesiæ bona ne Papam quidem excipiunt: (*Cap. an. quæst. 2.*) *Non liceat Papæ prædium Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate*, &c. Alienandi interdictiones hæ referuntur ad omnia ecclesiasticorum bonorum genera, etiam ad Ecclesiarum supellectilem, ad ædium solum, ad nemora, nec minus in Gallia quam alibi severæ gravesque sunt; Communitates, monasteria, hospitalia, & alia loca pia, adeoque confraternitates afficiunt. (Chopinius, *de Sacr. Polit. lib. 3. tit. 6. num. 6.* Queresius, super le Pretre, *Cent. 1. cap. 2. art. 15.* edicti an. 1608.)

Alienationis causæ.

Sunt tamen causæ propter quas Ecclesiæ bona alienari licet; & hæ causæ sunt: *Ecclesiæ necessitas, utilitas, pietas, & incommoditas.*

Per necessitatem, intelligitur obligatio quæ Ecclesiam obstringit, sua ut urgentia debita solvat, satisve alii cuipiam justitiæ officio faciat; *De jure enim alienari possunt res Ecclesiæ, si urgeat æs alienum, aut alia similis causa necessitatis extremo.* (Authent. *Hoc jus porrectum, cap. de Sacros. Eccl.* allata in can. 3. caus. 10. q. 2.) At æs alienum, ut hac exceptione dignum sit, in Ecclesiæ emolumentum cesseris, necesse est. Id creditor probare debet, itemque Ecclesiæ mobilia bona discutienda curare, antequam operam det, ut ejus fundi alienentur.

Utilitas quæ Ecclesiæ bonorum alienationem firmat, ea est quæ magni momenti emolumenta affert, ut cum fundi quorum detentio valde onerosa est, dimittuntur, ut alii utiliores emantur; quod cumulate probandum est: *Utilitas debet plene probari.*

Pietas, seu charitas satis & ipsa pondaris habet ad Ecclesiæ alienanda bona, ut cum agitur de redimendis captivis, de alendis pauperibus, &c.

Incommoditas etiam quæ tum locum habet, cum res noxia potius quam utilis Ecclesiæ est, ejusdem rei alienationem purgat, ut constat ex canone *Licet*, & ex capite *Hoc jus porrectum.*

Alienationis hæ causæ quatuor admittuntur in Gallia; ibique præterea recipitur quinta, de qua canones non loquuntur, quæque in politia continetur, ut dum ita Regi opus est, aut etiam simplex decoratio publica ita postulat; his addi potest æqua grati animi significatio quæ ad servitia reapse Ecclesiæ præstita compensanda promoveret: (Instituta Lancaloti, *lib. 2. tit. 27. §. 3.*) *Si quid prælatus non magni valoris alicui forte ob bene merita donaverit, præsertim suadente consuetudine, jure sustinebitur donatio.*

Præter causas ad Ecclesiæ bonorum alienationem necessarias, sunt etiam formæ quædam quarum omissio alienationem absolute nullam redderet.

Harum formarum prima est unanimis omnium personarum consensus, quas res afficit quam alienari lubet. Ita Episcopus alienare non potest episcopalis mensæ bona absque capituli consensu, nec magis capitulum, absque Episcopi consensu, sua ipsius bona alienare potest, seu de collegiata, seu de cathedrali Ecclesia, etiam regulari non exempta sermo sit. Idem dicendum de religiosorum & abbatum bonis, quamvis mensæ sejunctæ sint; eorum alii sine aliorum consensu alienare non possunt. Cum de Ecclesiæ bonis agitur, quæ nec capitulum nec monasterium est, cujusmodi sunt parochialis Ecclesiæ bona, sufficit Episcopi consensus cum consensu parochi, si res e parœciæ dominio est; at si ad fabricam pertinet, æditiuorum præterea incolarumque consensus requiritur. Si Ecclesia exempta est, opus est peculiari & expresso Papæ consensu; &, in hac facti specie, Papa committit *in partibus*, ad inquirendum, per rescriptum quod dicitur: *Si in evidentem.* Si de Ecclesia agitur quæ superiori exempto subest, satis est hunc ejusque Ecclesiæ titularem assensum præbere; eadem est bonorum ratio ad religiosas spectantium quæ quorumdam religiosorum jurisdictioni subsunt; sufficit Generalis, aut Vicarii generalis consensus, cum cæteris requisitis formis conjunctus. Si de bonis ad Ecclesiam in patronatu positam pertinentibus agitur, etiam patroni consensus requiritur.

Cum agitur de alienatione bonorum communitatis, ut capituli, aut monasterii, omnes canonici, aut religiosi, ad æris campani sonum, vel aliter, ex usu, vocari debent, ut super alienatione deliberent. Ita congregatis, Prælatus, Abbas seu Prior proponere debet alienationis causam, id quod alienandum est, & quo titulo; canonici, vel religiosi suum singuli suffragium dant; ac si omnes ab alienatione stant, ab eoque quod alienari debet, & in id omnes consentiunt, aditur capitularis actus, nuntians, post longam & maturam deliberationem, eos, communi sententia, assentiri talis boni alienationi, ob talem causam & ad talem usum, ratos id ad Ecclesiæ suæ majorem utilitatem vergere. Ad hunc cœtum satis præsentes acciri, quin absentes expectantur. Religiosi non exempti indigent ordinarii venia, exempti vero, Papæ aut superiorum regularium nutu opus habent, in propositis casibus.

Quicquid modo protulimus Rebuffum secuti in ejus Tractatu de Alienatione Bonorum Ecclesiæ, servatur in Gallia. At, quoniam Rex Ecclesiarum regni custos & vindex, ecclesiasticorumque bonorum servator est, in omni alienatione bonorum Ecclesiæ necessarius est ejusdem consensus. Cum de bonorum tantum ad ordinarium & peculiare beneficium spectantium alienatione agitur, post omnes solemnes formas de quibus hactenus, inquisitio *de commodo & incommodo*, ad regii procuratoris requisitionem, & venditionis apud regium judicem ratihabitio sufficiunt. At cum alienatio bonorum est, quæ ad consistorialia, regiæ fundationis, & magna alia beneficia, capitula aut communitates pertinent, vel aliter eadem magni momenti est, tum vero patentibus litteris opus est, quæ in curiis super processu verbali *de commodo & incommodo*, ad generalis procuratoris requisitionem, in acta relatæ sint.

Deliberatio jam inita & in bonam formam redacta exhiberi debet Episcopo, ut ejus approbatio obtineatur. Episcopo loci in quo bona sita sunt, præsentandam esse deliberationem communis sententia est. Rebuffus beneficiarii aut communitatis qua vendit, Episcopo favere videtur; utriusque consensum obtineri tutius foret.

Est & alia forma, ut scilicet visitationis æstimationisque bonorum de quibus alienandis agitur, processus verbalis edatur. Referantur etiam, oportet, alienationum contractus in tabularium hominum manus mortuæ ejus loci in quo bona alienata sita sunt, intra quatuor ab alienatione menses, sub nullitatis pœna. Ejusmodi est dispositio articuli 8. edicti mensis Decembris an. 1691. in quo tabellionum hominum manus mortuæ creatio enuntiatur.

Præterea, in his alienationibus, publici libelli affigendi sunt, edendæ proclamationes, & bona non nisi plus offerenti & ultimo pretium augenti deliberanda.

Spectatis regulis, in Gallia receptum est bonorum ad Ecclesias, hospitalia, fabricasve spectantium alienationes quæ sine propositis formis editæ sunt, radicitus nullas esse, & ea quidem nullitate quæ per longum temporis spatium non tegitur. Aresta dierum 4. & 11. Decembris an. 1645. allata in Audientiarum Diario; Declaratio diei 12. Februarii an. 1661. cum aresto resignationis ejusdem Declarationis.

Formæ alienationum bonorum Ecclesiæ non præsumuntur, nisi probentur, præter quam in quibusdam casibus. Cum alienationis contractus annuntiat necessarias formas servatas fuisse; & ante longum tempus, ut ex annis amplius quadraginta, venditio facta fuit, tum quidem præsumitur eas formalitates absorptas fuisse, ex trito proloquio: *In antiquis enuntiativa probant*; nisi

hanc enuntiationem destruat contraria probatio; ita judicatum per arestum diei 23. junii an. 1597. At cum vitiosus est alienationis titulus, tum longa, vel annorum centum, possessio acquisitori aut tertio detentori inservire non potest ad ecclesiasticos impediendos, quominus in sua bona ita alienata regrediantur; ita statuit arestum magni consilii, die 20. Martii an. 1674. Perinde se res haberet, si alienatio a beneficiario in suorum consanguineorum aut peculiarium amicorum gratiam facta fuisset; fraudulenta enim & ad emptorum potius quam Ecclesiæ utilitatem facta ejusmodi alienatio censeretur. *Novell. 120. Authent. Quibuscunque, de Sacros. Eccl.*

Ex Dumoulinio, *Cons.* 44. super annorum quadraginta simplici, sine titulo, possessione præsumitur solemnitates servatas esse, justamque alienandi causam præsto fuisse. Et sane, ex Regni communi jure, per quadraginta annorum possessionem contra Ecclesiam præscribitur, dummodo possessio hæc pacifica sit, bonamque fidem adjunctam habeat. At in Ecclesiam præscriptio non currit, dum titularis qui alienationem edidit, in sede permanat, & beneficium possidet, quemadmodum per aresta plura, a Brodeau in Lovetium, Littera O, Summario I. in medium allata judicatum fuit.

Gravis læsio per solemnes formas non tegitur, cumque ea probata est, locum habet restitutio. In hac facti specie, subsidium e rescissionis litteris, intra annos quadraginta, quærendum est. At, cum formæ servatæ non sunt, omittuntur rescissionis litteræ; cum Rex, hoc in casu, per declarationem diei 12. Februarii an. 1661. ab iis dispensaverit. Ecclesia porro, cum in sua bona, ut supra, alienata regreditur, acquisitori, præter principale pretium, id quod utiliter ad Ecclesiæ bonum sa impendisse rite probaverit, & octavi aut sexti denarii taxas quas solverit, rependere debet.

Generale super ecclesiasticis bonis effatum alterum ejusmodi est: cum hæc bona ad Ecclesiam pertineant, beneficiarios non nisi eorum œconomos, administratores & usufructuarios esse; eaque proinde alienare non posse, nisi conditionibus formisque servatis quas paulo ante protulimus, ac ne fructibus quidem & reditibus uti posse, nisi dum beneficiis fruuntur, & ex Ecclesiæ quidem ac fundatorum mente. *Vide* BENEFICIARII.

Tertium effatum est, ecclesiastica bona a liberi feudi, decimæ, vicesimæ aliarumque impositionum juribus immunia esse. *Vide* IMMUNITATES.

Quartum est, beneficiarios, quibus conditionibus quibusque personis expedire crediderint, id quod in eorum beneficiis temporale est, locare & in censum dare posse.

Jam tempus est, ut Conciliorum, super Ecclesiæ bonis, præcipuos canones afferamus: *Recte habet, ut ea quæ sunt Ecclesiæ, serventur cum omni bona conscientia... quæ etiam administrari convenit cum judicio & potestate Episcopi.... sint autem manifesta quæ ad Ecclesiam pertinent, cum cognitione presbyterorum & diaconorum qui sunt circa eum, ut sciant quæ sunt propria Ecclesiæ, ut, si contingat Episcopum a vita migrare, iis manifestis existentibus quæ ad Ecclesiam pertinent, ne eminiscantur & pereant; nec quæ sunt propria Episcopi, prætextu rerum ecclesiasticarum vexentur.* (Concilium Antiochenum, an. 341. can. 24.)

Placuit, ut Episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicunque clerici qui nihil habentes ordinantur, & tempore episcopatus vel clericatus sui, agros vel quæcunque prædia nomine suo comparant, tamquam rerum dominicarum invasionis crimini teneantur obnoxii, nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod eorum proposito congruit. (III. Concilium Carthaginense, an. 397. can. 49.)

Irrita erit donatio Episcoporum, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione clericorum. (IV. Concil. Carthaginense, ao. 398. can. 32.)

Placuit etiam, ut rem Ecclesiæ nemo vendat. Quod si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati provinciæ ipsius, ut, cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tamen urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit ante Primatem consulere, saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis Episcopis hoc ante indicare, & ad Concilium referre ent suæ Ecclesiæ necessitates (*alias*, saltem vicinos testes convocet Episcopos). (V. Concilium Carthaginense, an. 398. can. 4.)

Casellas vero, vel mancipiola Ecclesiæ Episcopi, sicut prisca canonum præcepit auctoritas, vel vasa ministerii, quasi commendata, fideli proposito, integro Ecclesiæ jure possideant, id est, ut neque vendere, neque per quoscunque contractus, res unde pauperes vivunt, alienare præsumant. Quod si necessitas certa compulerit, *ut pro Ecclesiæ aut necessitate, aut utilitate, vel in usufructum, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos vel tres comprovinciales, vel vicinos Episcopos, causa quæ necesse sit vendi, primitus comprobetur; & habita discussione sacerdotali, eorum subscriptione, quæ facta fuerit venditio, roboretur. Aliter facta venditio, vel transactio non valebit.* (Concilium Agathense, an. 506. can. 7.)

Ejusdem Concilii quadragesimus octavus canon Episcopum de suis quidem propriis, non autem de Ecclesiæ bonis statuere sinit; & quinquagesimus sextus abbates vetat, sine Episcopi venia, suorum monasteriorum fundos vendere: *In venditionibus quas abbates facere præsumunt, hæc forma servetur, ut quidquid sine Episcopi notitia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi reservetur.*

Quisquis Episcopus inventus fuerit, vel abbas de salaris Episcopi, sive monasterii transferre quicquam in Principum manus, vel etiam alii personæ conferre, irritum sit quod datum esse constiterit. (II. Nicænum generale Concilium, an. 787. can. 12.)

Canonica censura decernit, ut res Ecclesiæ, nisi ob nimias necessitates quas describit, nemo distrahat. Quod si quisquam, imminente nimia necessitate, inconsulto Primate provinciæ, aut certe majori urgente necessitate, non adhibitis testibus vicinis Episcopis, id facere attentaverit; ita canonica judicia percellatur, scilicet, ut, amisso honore, reus Deo & Concilio teneatur. (Concilium Parisiense, an. 829. can. 17.)

Idem Concilium, in sequenti canone, super Ecclesiæ bonorum usu quem ecclesiastici facere debent, ita pronuntiat: *Convenit pastoribus Ecclesiarum, eos Ecclesiæ possidere, &, ut Prosper scribit,* (Lib. 2. de Vita contemplativa, cap. 9.) *eas possidendo debent contemnere, & non sibi sed aliis possidere. Constat autem sanctissimos Pontifices qui cum Christo remuneratore suo regnant, quorum nos indigni locum tenemus, res Ecclesiæ non sibi sed aliis possedisse, & non ad suam gloriam & delectationem, sed potius ad Dei honorem & fidelium commoditatem eas his usos fuisse.... Quicunque ergo, secundum eorumdem Sanctorum exempla, res sibi creditas dispensaverit,.... ad eorum consortium se pertinere dubitare non poterit. Si autem secus fecerit, eorum consortio se indignum fore pertimescat. Miserabiliores plane cunctis mortalibus nonnulli existunt Pontifices qui in brevissimo hujus mortalitatis intervallo, suæ miseræ fragilitatis immemores, sacerdotalis honoris culmine ultra metas subvecti, amore mundi decepti, cupiditate terrenarum rerum illecti, pro caducis & cito prætereuntibus opibus quas utiliter fideliterque expendere negligunt, sanctorum sacerdotum consortio se privant. Cesset ergo ambitio quæ dicere solet nimis rerum habere Ecclesias Christi: & perpendat, quia quantæcunque sunt res Ecclesiæ, si eo modo quo dispensandæ sunt, dispensentur, nimiæ non sunt. Cupiditas quippe, immo negligentia quorumdam dispensatorum, non Ecclesiæ ampla res, in vitio sunt. Mira namque res! Ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet.*

De reditu vero Ecclesiæ, & de oblatione fidelium, quatuor fiant portiones; quarum unam sibi retineat Episcopus; alteram clericis pro officiorum suorum sedulitate distribuat; tertiam pauperibus & peregrinis; quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam. (Concilium Wormatiense, an. 868. can. 7.)

Indubitatum est, quoniam honores ecclesiastici, sanguinis non sunt sed meriti, & Ecclesia non hæreditario jure aliquem, neque secundum carnem, successorem expectat, sed ad sua regimina, & officiorum suorum dispensationes, honestas, sapientes & religiosas personas exposcit. Propterea auctoritate prohibemus apostolica, ne quis Ecclesias, præbendas, præpositurας, capellanias, aut aliqua ecclesiastica officia, hæreditario jure, valeat vendicare, aut expostulare præsumat. (II. Concilium generale Lateranense, an. 1139. can. 16.)

Prohibemus etiam sub anathemate, ne a clericis vel monachis, vel a quibuslibet ecclesiasticis personis, Ecclesiæ vel decimæ vel quælibet ecclesiastica beneficia laicis ad firmam tradantur. Concilium Rothomagense, an. 1189. can. 19.)

Prohibemus etiam sub anathemate, ne clericus habitationes (Donationes), *vel prædia ecclesiastica alicui oppignorare præter conscientiam Episcopi sui vel officialium suorum, aut quolibet modo alienare præsumant.* (Id. can. 22.)

Cum laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus ecclesiasticis nulla sit attributa potestas.... dolemus sic in quibusdam ex illis refrigescere charitatem, quod immunitatem ecclesiasticæ libertatis.... non formidant suis constitutionibus, vel potius confictionibus impugnare, non solum

lum de fundorum alienatione ac aliarum possessionum ecclesiasticarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, necnon & aliis quæ spirituali juri videntur annexa, illicite præsumendo. Volentes igitur super his ecclesiarum indemnitati consulere .... constitutiones hujusmodi & venditiones fundorum, seu aliorum bonorum ecclesiasticorum, sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu præsumptas occasione constitutionis laicæ potestatis, sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram ecclesiasticam compescendis. (IV. Concilium generale Lateranense, can. 44.)

Nullus clericus aliquod beneficium ecclesiasticum alicui laico tradat ad firmam, nec etiam fructus decimarum, ante separationem earumdem, eis vendere præsumat. (Lambethense Concilium, an. 1330. can. 8.)

Concilium generale Constantiense, an. 1415. sess. XV. Wiclessi & Joannis Hus sequentes propositiones damnavit: *Dominus Papa, Episcopi, omnes religiosi vel puri clerici, titulo perpetuæ possessionis dotati, debent renunciare illis in manibus brachii sæcularis. Quod si pertinaciter noluerint, per sæculares debent cogi.*

Non est major hæreticus vel Antichristus, quam ille clericus qui docet, quod licitum est sacerdotibus & levitis legis gratiæ ditari in possessionibus temporalibus.... Non solum possunt domini temporales auferre bona Ecclesiæ ab habitualiter delinquentibus, nec solum hoc eis licet, sed debent hoc facere sub pœna damnationis æternæ.

Generale Concilium Lateranense secundum, an. 1139. celebratum, jam damnaverat errores hos in Arnoldo Brixiensi qui eos pertinaciter propugnabat.

Omnium rerum & bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, hac perpetuo valitura constitutione præsenti, fieri prohibemus. (Extrav. *Ambitiosæ*, de rebus Ecclesiæ non alien.)

Magnam Ecclesiis perniciem afferre solet, cum earum bona, repræsentata pecunia, in successorum præjudicium aliis locantur. Omnes igitur hæ locationes, si anticipatis solutionibus fiant, nullatenus, in præjudicium successorum, valida intelligantur, quocumque indulto aut privilegio non obstante; nec hujusmodi locationes in Romana curia, vel extra eam confirmentur. Non liceat etiam jurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi aut deputandi vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus per se aut alios eas exercere: aliterque, concessiones, etiam a Sede apostolica factæ, subreptitiæ censeantur. Locationes vero rerum ecclesiasticarum, etiam auctoritate apostolica confirmatas sancta synodus irritas decernit, quas a triginta annis citra, ad longum tempus, seu, ut in nonnullis partibus, ad viginti novem, seu, bis viginti novem annos, vocant, factas; synodus provincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesiæ & contra canonicas sanctiones, contractas fuisse judicabunt. (Concilium Tridentinum, sess. 25. *de Reform.* cap. 11.)

Peculium Christi sunt bona Ecclesiæ, Episcopis, sacerdotibus & clericis cum ad honestum eorum vitæ subsidium & spiritualis sumptum ministerii, tum ad pauperum alimentum atque sustentationem tradita; quæ propterea sine summo scelere & detestando sacrilegii crimine alienari non possunt. Proinde nos superiorum temporum sacros canones exequentes, omnibus Episcopis, abbatibus, capitulis, prioribus, parochis, & cæteris ordinis ecclesiastici viris, interposita comminatione anathematis, inhibemus, ne aliquid ex rebus ecclesiasticis, sive mobilibus sive immobilibus vendere, donare, aut alio quocumque modo alienare præsumant: sed eas potius, ut bonos decet patresfamilias, vel dispensatores facultatum Christi, fideliter conservare.... Et ut abusus atque fraudulenta avorsio penitus e medio tollantur, quæ a pluribus ecclesiarum præfectis & aliis viris ecclesiasticis in fraudem sacrorum canonum committuntur, dum, prætextu cujusdam commentitiæ necessitatis vel utilitatis, prædia neque sterilia, neque infructuosa, dolosis quibusdam emphyteusis, vel permutationis contractibus distrahunt, statuimus; ne nulla deinceps prædia cum aliis permutentur, vel in emphyteusim dentur, nisi ab omni memoria fuerit inculta; neque etiam eodem genere contractuum, domos ruinam minantes, vel jam collapsas abalienare liceat, nisi prius manifeste & evidenter constet facultates Ecclesiarum ad quas hujusmodi res pertinent, oneribus necessariis deductis, omnino ad earum instaurationem non sufficere. Qua in re diligens causæ cognitio ab iis ad quos de jure spectat, adhibeatur, & canonica solemnitas observetur. Ut autem in posterum Ecclesiæ indemnitati, quantum fieri potest, provideatur.... statuimus, ut omnium bonorum mobilium seu immobilium, jurium, actionum, annuorum censuum, sive redituum, nominumve debitorum, & aliorum quorumcunque ad Ecclesias & religiosa loca aliaque beneficia, sive curæ obnexa sint, sive non sint, pertinentium duo inventaria, publica & probata forma, ab iis qui hujusmodi Ecclesiis præsunt, & beneficia obtinent, conficiantur; quorum unum in propria Ecclesia seu loco religioso, alterum vero, si sit inferiorum Ecclesiarum, in archivis cathedralis Ecclesiæ, si autem ipsarum cathedralium, apud metropolitanum custodiendum tradatur. Ordinarii vero in suis visitationibus inquirant, an eorum quæ in inventario descripta sunt, aliquid desit. Quod si quid deesse compererint, recuperare, seu ad jus pristinum revocare constituent, culpam cujuslibet, hac in re, juxta canonicas sanctiones, severe punientes. (Concilium Burdigalense, an. 1583. can. 26.)

Statuta prope similia videri possunt in Conciliis, Turonensi ejusdem anni, tit. 20. *de rebus Ecclesiæ conservandis & non alienandis*; Bituricensi, an. 1584. tit. 34. *de rebus ad Ecclesiam pertinentibus*; & Aquisextiensi, an. 1585. tit. *Quæ pertinent ad beneficiorum collationem, eorumque jurium & bonorum conservationem.*

Videamus nunc, quemadmodum peculiaria decreta hæc præsentibus usibus nostris accommodentur.

1. Alienationis nomen, penes nos, non ei solum contractui qui certæ cujusdam rei dominium transfert, sed aliis quoque tribuitur, (Gibertus, Instit. eccl. t. II. p. 883) cujusmodi sunt locatio emphyteutica ultra annos novem, & cum redemptionis facultate venditio. In hac utraque facti specie, servandæ formæ quoad alienationes præscriptæ, in Blesensis Constitutionis articulo 19.

2. Modicitas valoris fundorum parvi momenti, quos alienari canones sinunt, quin consuetæ formæ serventur, nulla seu ecclesiastica seu civili lege, statuta est; videturque relinquenda conscientiæ & prudentiæ Episcopi cujus semper intervenire debet auctoritas.

3. Patrimonialis titulus, ad sacros ordines requisitus, etsi ecclesiasticum bonum non sit, alienari tamen non potest, quin interponatur Episcopi auctoritas & subsit justa causa. Spectatur hic titulus, quoad finem, tanquam dotale bonum; & Episcopus partium quarum interest, una est; quoniam si clericus *in sacris* suum titulum alienaverit, quin habeat unde vivat, cogetur Episcopus ejus sustentationi consulere, ut mendicitatem tam clero ignominiosam præveniat. Quamobrem si ejusmodi alienatio sine Episcopi consensu fiat, nulla est, e Regni jurisprudentia. Gibertus, *ibid.*

4. Quemadmodum ecclesiasticæ locationes sunt quæ eas omnes de quibus dictum est, formas requirunt, ut emphyteutica locatio quæ novem annos excedit; ita etiam nonnullæ sunt quæ eas minime postulant; ejusmodi sunt quæcunque annos novem non superant. At ecclesiasticarum locationum nulla est, quæ non apud notarium, in nullitatis pœnam, transigi debeat. (Declaratio diei 19. Martii an. 1696. art. 1. Edicti die 6. Maji an. 1704. sæpius deinde renovati.)

5. Emphyteuticæ locationes bonorum Ecclesiæ per temporis anticipationem renovari non possunt; quod si renoventur in hunc modum, renovatio nulla est. Cæteræ vero eorumdem bonorum locationes, per anticipationem sex tantum mensium, ante elapsam præcedentem locationem, valide iniri possunt. Si qua tamen locatio per mensium plusquam sex anticipationem inita, ex aliquot jam annis cœpisset, subsisteret ob eam causam, quia hoc in casu, *res non est amplius integra*; at si locatio non ante cœpisset, quam lis in cassationem intentata esset, non subsisteret, quia tum quidem *res esset adhuc integra.*

Ita sentiunt auctores nonnulli, & inter alios Collettius in suo Pontasiani Casuum Conscientiæ Dictionarii Compendio, Tom. I. pag. 111. & 112. At Durandus de Maillane, in suo Dictionario Juris Canonici, Tom. I. pag. 143. pronuntiat „ non spectari tanquam temporis „ anticipationem in locationibus spatium mensium sex, „ cum de domo agitur; itemque unius, aut etiam duorum annorum spatium, cum agitur de rurali conductione cujus procuratio magnos apparatus postulat. “ Addit idem auctor, „ conductorem, cum, in legis præ„judicium, beneficiario per anticipationem solvit, al„teri solutioni quod eum subesse qui in beneficium „ succedit, salvo tamen ejus in defuncti hæredes re„cursu. Cum hæ solutiones administratori alicujus Cor„poris, seu Societatis factæ sunt, Corpus ipsum non „ tenetur earum rationem reddere, nisi cum ad ejus „ emolumentum impensæ sunt. “

6. Caput *Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alien.* aliosque canones qui locationes bonorum Ecclesiæ non nisi ad triennium confici sinunt, sequuntur provinciæ plures. In aliis, ut in Burgundiæ Comitatu, locationes statui possunt ad annos viginti novem, feudalium instar; quod Ecclesiæ utile est, cui scilicet ita potiores conditiones comparantur. Ut hæ locationes sortiantur effectum suum, beneficiarius per

id omne

Id omne tempus vivat, oportet. (Gibertus, *ibid.* pag. 286.)

7. Quia locationes omnes ad longum terminum editas Tridentinum Concilium, sess. 25. *de Reform.* cap. 11. nullas declarat. Sunt auctores qui putent locationem ad tempus initam, quod annos tres per extrav. *Ambitiosa* statutos excederet, reapse, &, ut loquuntur, radicaliter nullam fore, anno tamen excepto quo suas conductor culturas jam edidisset; nec desunt qui sentiant ejusmodi locationem irritam fore solummodo quoad temporis spatium quod legitimum terminum superat, siquidem ad censum quotennis solvendum inita esset; at si ita locatio se haberet ut census per totum locationis cursum semel tantum solvendus esset, tum quidem ea suapte natura nulla foret. Quod si locatæ rei fructus alternis annis tantummodo percipiuntur, hoc in casu locatio protrahi potest ad annos sex, quin timendum sit, ne id Pauli II. qui extrav. *Ambitiosa* auctor fuit, menti repugnet; is nempe annos non aliunde quam ex messibus numerabat, ex Barbosa, *de Offic. & Potest. Episc. part. 3. alleg. 95. n. 11.* & Sanlegerio, *de Quæst. & Resol. benef. cap. 66. n. 9. & seq.* De Ferrieres, in suo Commentario super consuetudine Parisiensi, art. 227. ex usu esse ait, ut locationes quidem quæ novem annos superant, abrogentur, quamvis a termino parum absint, cum fraudis suspicioni subsunt. Van-Espen, *Jur. Univ.* Tom. II. pag. 106. Philippi II. Hispaniarum Regis edictum affert, quod eas pleno jure nullas declarat, nisi solemnes alienationum formæ in iisdem servatæ fuerint. Latum fuit decretum hoc in confirmationem Conciliorum Mechliniensis, an. 1570. & Cameracensis, an. 1586. qua ecclesiasticos vetant locationes transigere ultra annos novem quoad terras culturæ idoneas, ultra sex quoad prata, ultra tres quoad decimas; & ea quidem indicta pœna, ut locationes secus editæ nullæ sint.

8. Locationes bonorum Ecclesiæ desinunt per beneficiariorum mortem, qui eas ediderunt, aut per beneficiorum ab iis editam in collatorum manu puram & simplicem dimissionem, aut per eorumdem resignationem *in favorem*, salvo locatariorum, aut colonorum recursu ob expensas, damna & lucra; contra resignantes aut defunctorum beneficiariorum hæredes, ex Constitutione diei 7. Septembris an. 1568. quam affert Fontanonius in sua Constitutionum Collectione, Tom. IV. pag. 518. At subsecutis temporibus adhibita est quoad beneficiarios per resignationem aut permutationem provisos distinctio, judicatumque hos quidem suorum decessorum locationibus servandis obnoxios esse. Judicatur etiam successorem ad beneficium per mortem, devolutum, aliasque juris vias, non posse statim locatarium aut colonum expellere, sed sinere debere eum currentis anni messem colligere, si colonus est, aut ad primum usque conductionis terminum frui, si locatarius. Ejusmodi est constans jurisprudentia, inquit D. Jousse in Commentario super edicto mensis Aprilis an. 1695. Tom. I. pag. 376. Ad locationem a capitulo aut monasterio factam quod attinet, hæc sane subsistit ad suum terminum usque, quia tale corpus non moritur; adeoque capitulum, *Sede vacante*, defuncti Episcopi colonos possessione spoliare non potest, quia ejus personam repræsentat, & subest ejusdem actis.

9. Per Aurelianensis Constitutionis articulum 7. & Blesensis 4. vetantur prælati suorum beneficiorum spiritalia ulli ad annuum censum locationi subdere; vetantur iidem per Blasensis Constitutionis articulum 45. sub pœna nullitatis locationum, suos reditus extera in civitatem non adoptatis, viris nobilibus & justitiæ officiariis, eadem ratione, locare.

10. Cum beneficiarius in eo jure in eaque voluntate est, ut sui decessoris colonum expellat, id facere debet post initam possessionem, juridice, ut anticipationes præveniat quas colonus facere posset ob sationem culturamve terrarum; quæ si factæ jam sunt, eum sinere debet inceptum annum absolvere, & fructus in specie colligere, soluto locationis pretio *pro rata anni*. Brodeau, Litt. S. Summ. 11. Quoad domos, beneficiarius menses locataris dare debet. *Ibid.* Si villicus aut locatarius in antecessum locationis universum pretium aut magna corollaria, seu magna ultra pretium munera solvit, contra successorem per mortem, aut per devolutum, nihil repetere potest, ac ne corollarium quidem contra titularis hæredem; at si anticipatæ solutiones in Ecclesiæ aut beneficiarii emolumentum cessissent, iis successor obnoxius esset. (Collectio Jurisprud. canonicæ, verb. *Locatio Bonorum Ecclesiæ*, art. 1. n. 8.)

11. Obligatio, per arestum Consilii, diei 11. Aprilis an. 1752. beneficiariis ecclesiasticisque communitatibus imposita, ut bonorum quæ colenda dant, locationes a notariis firmandas curent, non iis, ut ante, suorum beneficiorum bona reditusque, omnino aut ex parte, cum ita expedire crediderint, administrandi libertatem adimit, quin necesse habeant locationes apud notarios edere, nisi ea ad annuum censum tradere vellent, aut rite probare non possent se ob id quod quatuor, in eadem parœcia, vomerum operam superat, tributum solvere: at, ex eodem aresto, beneficiarii & communitates ecclesiasticæ, qui per se, per domesticos, aut per diurnos operarios, suorum bonorum redituumque administrationem perficere vellent, necesse haberent id ad parochialis Missæ exitum enuntiandum curare, &, octo post diebus, ad tribunalia Registri, vulgo Controllii, commissum loco proximum, ubi decimæ & alia bona & reditus existunt, exemplum mittere annuntiationis, a beneficiario firmatæ, qui ejus recognitionem sumet a dicto ministro, omnino sine expensis, excepta pergamena obsignata charta, ad eumdem eam remittente.

12. Blesensis Constitutionis articulus 19. beneficiorum firmas, ut vocant, rite plus offerenti, & ultimo pretium augenti ad candelæ extinctionem, solemnibusque adhibitis formis quæ in Dominii seu Regii patrimonii locationibus serventur, tradi vult. Locationem, ad vitæ tempus, domus Tercentiorum, sine auctionibus & sine enuntiationibus editam Parisiense parlamentum, per arestum die 14. Martii, nullam declaravit, & ad novam locationem in qua omnes omissæ formæ servarentur, procedi jussit. Hæ formæ, cum locatio prætergreditur annos novem, eædem quæ ad alienationem sunt.

BONOSUS, *Sardicensis* in Macedonia Episcopus, negabat, cum Joviniano, virginitatem perpetuam sanctæ Virginis, contendens alios ei filios post Jesum Christum fuisse. Negabat etiam, cum Photino, divinitatem Christi Domini; quod in causa fuit, ut Photiniani deinde *Bonosiaci* nuncuparentur. Accitus fuit Bonosus ad Capuanum Concilium quod an. 389. sub Papa Siricio coivarat ad extinctionem schismatis quod ex annis pluribus in Antiochena Ecclesia grassabatur, recruduitque eo ipso an. 389. quo Paulinus ejus urbis Episcopus e vita migravit; ei suffecto a fautoribus Evagrio, cum Flavianum, Meletii successorem adversa pars sustineret. Remisit Capuense Concilium Bonosi causam ad Anysium, Thessalonicensem Archiepiscopum qui cum suffraganeis Bonosum ejusque sectatores tamquam hæreticos damnavit, ut ex Epistola 22. Innocentii Papæ I. cap. 5. constat.

BREVETARII. *Quære*, GRATIÆ EXPECTATIVÆ.

BREVIARIA. Ita nuncupatur liber qui divinum officium continet, quod clerici beneficiarii aut in sacris ordinibus constituti, itemque religiosi professi recitare tenentur. Hoc breviarii nomen vel ex eo derivatur, quod divinum officium quod hoc tempore in Ecclesia recitatur, nihil est aliud quam officii compendium, quod olim multo longius in usu erat, vel id ei nominis, quia sacræ Scripturæ, Homiliarum Patrum, vitarumque Sanctorum apitomen continet, vel ex antiquorum denique monachorum consuetudine, quibus iter agentibus dabantur parvi libri, in quos contrahebantur Psalmi, Lectiones & Orationes quæ in choro magnis explicitæ voluminibus legebantur.

Ne divina servitutis census quem de fructu laborum suorum offerre tenetur quilibet clericus, ecclesiasticum beneficium possidens, vel in sacris ordinibus constitutus, dum per occupationes alias conventui Ecclesiæ interesse non valet, ex defectu breviarii omittatur: provide duximus statuendum, ut per locorum ordinarios beneficiati prædicti, & in sacris ordinibus constituti ad habendum propria breviaria infra tempus, ipsorum ordinariorum arbitrio moderandum, coercitione districta cogantur, nullusque de cætero in diaconum ordinetur qui non habeat breviarium, & in practica & peritia divinum officium faciendi per examen reperiatur idoneus. (Concilium Tertosanum, an. 1426. can. 4.)

Diœcesani statim post dissolutum præsens Concilium diligenter visitent breviaria, missalia.... & quæ deprehenderint in illis superflua, aut non satis pro Ecclesiæ dignitate convenientia..... tollent & resecabunt, & quæ viderint esse necessaria, adjicient. (Concilium Coloniense, an. 1536. part. 2. cap. 6.) (Concilium Senonense, an. 1520. can. 1.)

Multo jam ex tempore, pie, ut spes est, animo desideravimus repurgari breviaria. Nam cum olim a sanctissimis Patribus institutum sit, ut sola Scriptura sacra in Ecclesia recitarentur, nescimus, qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia cum his nequiquam comparanda, atque interim historia Sanctorum tam inculte ac

tam

tam negligenti studio conscripta, ut nec auctoritatem habere videantur, nec gravitatem. Deo itaque auctore, deque consilio capituli nostri, ac theologorum aliorumque piorum virorum, reformationem breviariorum meditabimur.

Videbimur ergo opera pretium facturi, si missalia perinde atque breviaria perviderecuremus, ut, amputatis tantum superfluis, & quæ superstitiosum inveniu videri possint, ea tantum quæ dignitati Ecclesiæ & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur. (Ibid. cap. 11.)

Episcopi curent, in sua quisque diœcesi, ut officia divina quæ singulis canonicis horis præstari debent, & publice in Ecclesia, & privatim a singulis sacerdotibus clericisve inferioris ordinis qui illa obire debent, celebrentur & peragantur ad præscriptam breviarii Romani nuper editi rationem; nisi tamen Ecclesiæ ejusmodi sint in quibus ex veteri consuetudine, ut summi Pontificis Pii V. Litteris eo nomine confectis cautum est, aliusritus aliaque ratio adhibeatur. (II. Concilium Mediolanense, an. 1596. tit. 2. decret. 11.)

Episcopis utpote Apostolorum successoribus, Ecclesiæ Principibus primisque pastoribus ea, communi jure, potestas est, ut divinum officium moderentur, omnesque libros examinent qui eo referuntur, potissimum vero missalia & breviaria, a quibus expungant quicquid falsi, apocryphi, superstitiosi, supervacanei, indecentis, divinique cultus majestate & sanctitate parum digni occurrere in iisdem posset.

Perficere voluit Pius V. (Bulla extat in Bullario Romano, tit. 2. p. 196. edition. an. 1638.) ut Romanum breviarium præ quovis alio per universam Ecclesiam reciperetur; deditque hanc operam non semel deinde Romana Curia, at semper irrito conatu. Cum Parisiensis Ecclesia vehementer, an. 1581. sollicitata esset, ut, suo relicto, Romanum breviarium sumeret, obstitit capitulum, & ad hanc oppositionem firmandam theologicæ facultatis Doctores protulere rationum momenta plura. Ajebant, inter alia, SS. Patribus, sapientia & prudentia tantopere commendandis præsto fuisse justas causas, ut variis diœcesibus breviaria quæ earum propria & peculiaria essent, habendi libertatem relinquerent; Episcopis singulis quod ea omnia quæ ad eorum diœceseos ecclesiasticam politiam pertinent, quam Romano Episcopo in sua, non minus auctoritatis esse; rationum unam, quæ ad peculiaria breviaria servanda permovere debebant, eam esse, quod Sanctorum cujusque diœceseos officia in iis breviariis continebantur; peculiarium breviariorum abrogationem, & Romani breviarii inductionem non tam ad religionia, quam ad Romanæ Curiæ augmentum referri, &c. Videri potest hæc Parisiensium Doctorum decisio in capite 31. Probationum Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, per Dominos Pythou, cum arresto parlamenti Parisiensis, diei 27. Februarii an. 1603. quod Andegavensis Episcopi qui missale & breviarium Romanum in suæ diœceseos gratiam adoptare volebat, mandatum abrogat.

Ergo peculiares diœceses quæ proxime Papæ non subsunt, breviaria quæ singulis propria sunt, sarta tecta servarunt; &, quoniam eorum genera plura sunt, debet illud quisque dicere quod Ecclesiæ proprium est, cui est addictus.

Quamvis Episcopis suus ipse character eam facultatem tribuat, ut divinum officium moderentur; iidem tamen, in Gallia, suarum diœceseon breviaria sine suorum capitulorum consensu, ac sine patentibus Litteris rite registratis reformare non possunt. *Vide* OFFICIUM DIVINUM.

BURSA est in collegio statio seu sedes quæ pauperi scholari ad tempus datur, scholari scilicet cujus parentes, re tota sedulo ponderata, non satis divites sunt, ut ejus sustentationi per studiorum tempus commode consulere possint. Pronuntiari potest hanc fuisse eorum omnium mentem qui bursas fundarunt, & hujusmodi fundationes in pauperum studentium persona proprie Christi Domini patrimonium esse. Bursæ tamen beneficia non sunt. Ad eas Papa providere non potest, easdemque bursarii resignare non possunt. (Constitutio Blesensis, art. 78.)

Nulla, nisi prout fundatio se habet, bursa tribui debet. (Arestum parlamenti Parisiensis, die 20. Novembris an. 1577.)

Jurisdictio, quod ad bursas attinet, ad universitatis cancellarium pertinet. (Arestum diei 20. Januarii an 1632.)

Bursæ duæ possideri non possunt. (Constitutio an. 1334.)

Non alii quam pauperes studentes ad collegiorum bursas contendere possunt; arestum diei 16. Decembris an. 1664. Cum bursæ non sint beneficia, quia nec in ecclesiasticorum beneficiorum titulum fundata sunt, nec ob spiritale officium clerico in perpetuum dantur; bursarii sine simonia vendere possunt annos plures qui de suarum bursarum tempore iisdem supersunt, atque ejusmodi exempla pene in omnibus Parisiorum collegiis suppetunt. (Definitiones juris canonici, *verb. Bursa*, pag. 108.)

CÆ

CÆREMONIA. Vox hæc proprie significat congeriem plurium actionum, formarum agendique rationum quæ ad alicujus rei magnificentiam & solemnitatem augendam conferunt. Sunt ergo ecclesiasticæ cæremoniæ externa & religiosa quædam acta seu ritus qui divinum cultum & servitium comitantur, quique a Christo Domino, vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia, ob necessitatem aut commoditatem, vel ob decentiam & pietatem instituti fuere.

Cæremoniarum divisio.

Igitur cæremoniæ quibus utitur Christiana Ecclesia, vel ad divinam, vel ad apostolicam, vel ad Ecclesiasticam institutionem referuntur. Divinæ institutionis cæremoniæ sunt quas Dominus ipse Christus instituit, cujusmodi est calicis benedictio & consecratio. Apostolicæ institutionis cæremoniæ sunt quas Apostoli instituerunt, ut manuum impositio, exorcismi, &c. Ecclesiasticæ denique institutionis cæremoniæ sunt quas Ecclesia deinceps instituit; & ex hoc genere sunt numero plures benedictiones, inclinationes, genuflexiones, signa crucis, &c.

Inter has cæremonias, aliæ sunt essentiales, aliæ accidentales seu accessoriæ. Cæremoniæ essentiales sunt quæ ad ipsam sacrificii aut sacramentorum essentiam pertinent, quæque, hac de causa, mutari non possunt; ejusmodi sunt verba consecrationis Eucharistiæ, formaque baptismatis. Cæremoniæ accidentales seu accessoriæ sunt quæ divini servitii decentiam aut commoditatem spectant, & mutationi sunt obnoxiæ, ac sæpe in aliis Ecclesiis aliæ.

Ecclesiasticarum Cæremoniarum origo, seu earum Institutionis rationes.

Sunt auctores qui contendant ecclesiasticas cæremonias physicis tantum seu naturalibus rationibus niti, cum earumdem institutionem & prosecutionem cæteri ad rationes mere mysticas & symbolicas referant. Inter has contrarias opiniones duas, media via incedendum est & ita dicendum: esse cæremonias quæ solum ob physicas seu naturales necessitatis rationes institutæ fuerunt; esse alias quæ mysticis rationibus tantum nituntur; alias etiam esse quibus naturales simul & mysticæ rationes causam præbuere; denique, naturalibus rationibus paulatim desinentibus, quoad cæremonias non paucas quarum origini nihil aliud fundamento erat, has ipsas, ob æquitatis &, ut ita dicam, moralitatis rationes quasdam, ab Ecclesia servatas esse.

Sunt cæremoniæ quæ suam institutionem mere physicis & in necessitate positis rationibus debent. Ejusmodi est, inter alia, quoad originem, cereorum usus, qui nempe primo quidem non alia de causa ad Missam accensi, quam quia dicebatur hæc noctu subterraneis in locis, ubi sine hoc subsidio clare perspici non potuisset. Bene multæ sunt benedictiones, inclinationes, genuflexiones, crucis signa, aliique similis usus mysticis tantum rationibus nixi. Perspicuum est Christum Dominum exhibere voluisse innocentiam & puritatem quam animo baptismus reddit, dum eum per corporis ablutionem conferendum mandavit. Chrismatis unctio, in confirmatione, gratiæ Spiritus sancti, bonique odoris quem vita vere christiana diffundit, figura est. Aquæ & vini in calice mixtio naturalibus aut historicis, itemque mysticis rationibus nititur, quippe quæ fuit, ut id imitemur quod in ultima cœna Christus ipse Dominus egit, ut sanguinis & aquæ memoria, qui ex ejus latere, dum cruci affixus erat, effluxerunt, in animum revocetur, & ut fidelis populi cum Christo Domino ejusdem capite intima conjunctio seu unio repræsentetur.

Ob æquitatis demum & moralitatis rationes quasdam Ecclesia cæremonias plures servavit quæ initio quidem non nisi necessitatis rationibus nitebantur. Ita, exempli

pli causa, cerei qui solum inducti fuerant, ut nascentia Ecclesiæ fidelibus in divini officii celabratione quam noctu peragebant, lucem afferrent, subsecutis temporibus adhibiti fuere tam ob decentiam & majestatem cultus, quam ob spiritales & morales significationes quas suppeditare potest analogia, seu quoad Christum Dominum qui ipse mundi lux appellatur, tum quoad alias cogitationes plures quas menti exhibet spiritalia hæc & allegorica notio.

Cæremoniarum emolumenta.

Ecclesiæ cæremoniæ magnum emolumentorum numerum continent. Officiis hæ sanctisque mysteriis majore cum pompa, majestate, reverentia celebrandis inserviunt, conferuntque ad majus iisdem obsequium apud populos conciliandum, qui fere non ea magni faciunt quæ non aliquo sensibus obvio apparatu exornata sunt. Nec minus utiles eædem sunt, ut fidelibus mysteriorum effectum ac dispositiones exhibeant, quas ad ea utiliter suscipienda afferre debent, ut eorum mentem animumque ad spiritalium rerum contemplationem extollant, ut eorumdem pietatem excitent foveantque, ut eos erudiant, illuminent, permoveant, eorum animis sensum, delectationem, unctionem inserant, dum eos educent litteræ spiritum addere, id quod morale est ei quod physicum, id quod ad doctrinam, pietatem & ædificationem facit, ei quod simplex & naturale est. Adjumento etiam sunt cæremoniæ, ut inter fideles charitas foveatur, ut eorum firmetur fides, ut iidem ab infidalibus aut ab hæreticis qui eorum cæremonias contemnunt, distinguantur. Denique cæremoniæ sermoni corpus, ut ita dicam, veluti quoddam præbent; cum vividiorem, magis animosum vehementiorem & ad significandum aptiorem reddunt, pro ut est homo a natura factus cui placet ea quæ dicit, ob oculis ponere, iisque addere externa signa quæ ad voces quas adhibet, & his veluti symbola quædam congruant; quæ earumdem sensum exprimant, & alio quasi sermone perinde loquantur.

Hæc rationum momenta probant cæremonias suapte natura bonas esse; Ecclesiæque auctoritas, quæ earum usum tum in Missæ celebratione, tum in sacramentorum administratione præcipit, non minus probat eas servari oportere, nec sine peccato quod lethale sit ipsum per se, vel citra scandalum aut contemptum, omitti posse: *Si vero aliquid de accidentalibus solum omittat, confiteatur; sed graviter peccat qui scienter omittit, quia facit contra præceptum Ecclesiæ.* Ita super Missæ cæremoniarum etiam accidentalium omissione suam mentem aperit S. Thomas, seu potius Cardinalis Annibal in suo super quatuor Magistri Sententiarum libris Commentario quod S. Thomæ Aquinatis nomine, in ejus Operum Collectione, impressum est.

Accidentalium cæremoniarum omissio non nisi veniale peccatum est, cum levis est materia, cumque negligentia vel ignorantia quæ omissionem efficiunt, haud majoris & ipsæ momenti sunt. Necessitatis quidam casus non desunt, in quibus non essentialium ad Missam & sacramenta spectantium cæremoniarum omissio innocens omnino est, omnique penitus culpa vacat. Sacerdos celebrans, qui Ecclesia ruinam minitante, aut appropinquantibus religionis hostibus qui ei mortem inferre volunt, eas Missæ cæremonias omittere potest. Sacerdos quoque qui Baptismum aut Extremam unctionem personis morti proximis administrat, horum duorum sacramentorum accessorias cæremonias omittere sine peccato potest, ea tamen lege, ut eas suppleat, si ægrotantes convaluerint. Ita mandant Ecclesiæ leges, seu quia omissarum cæremoniarum supplementum semper documenti aliquid continet, illudque nunquam non bonus aliquis effectus sequitur, seu ad reverentiam & ob antiquitatem cæremoniarum usuumque communium Ecclesiæ, seu denique ut unitas integritasque perfecta sacramentorum, itemque, quoad eorum conferendi rationem, consensio atque uniformitas custodiatur.

Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus, in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcunque Ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit. (Concilium Tridentinum, *sess. 25. cap. 7.*)

Cæremonias item adhibuit (Ecclesia), *ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex apostolica disciplina & traditione; quo & majestas tanti sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur,* (Id. *sess. 22. de Sacrif. Missæ, cap. 5.*)

Cæremoniis omnes quæ signacula sunt pietatis & religionis christianæ, quasque vel ab Apostolis, vel ab Ecclesiæ Catholicæ traditione quasi per manum accepimus, ut sancte & pie sunt inventæ, sic religiose conserventur in Ecclesiis. In his autem, ubi fides & devotio accesserit, Spiritus sanctus operatur, ac præsentium mentes movet efficacius.... Nova autem cæremonia nulla in Ecclesiis recipiantur sine Episcopi judicio. (Concilium Cameracense, an. 1565. tit. 6. cap. 6.)

In celebratione Missæ omnes ritus & cæremoniæ quæ in missalibus præscribuntur, exacte & religiose observentur, nec quisquam addatur, vel detrahatur. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. *de Missa*, cap. 15.)

Narbonense Concilium, an. 1609. de Missa loquens, (*De Missæ sacrif.* cap. 19.) eam ita celebrandam ait: *Nihil addendo vel diminuendo, nec ullas adhibendo cæremonias, præter eas quæ in missali romano expresse notantur, ut unitas in fide & moribus & actionibus, inter fideles, sicut semper fuit ubique terrarum reperiatur.*

Hæc postrema verba quæ id ponunt tamquam certum, disciplinæ ac cæremoniarum, perinde ac fidei morumque unitatem semper in Ecclesia servatam fuisse, vera esse non possunt, nisi ad cæremonias referantur quæ Missæ sacrificio & sacramentis absolute essentialia sunt; quod enim ad cæteras attinet, certum est eas semper non extitisse, nec easdem in tota Ecclesia etiamnum esse. Apponenda est hæc adnotatio distinctioni 12. primæ partis Decretalium Gratiani, ubi auctor hic affert vetera quædam Hispaniarum Concilia quæ in omnibus ejusdem provinciæ Ecclesiis idem breviarium adhiberi, easdemque cæremonias servari volebant. Sunt autem Concilia hæc, inter alia, Gerundense an. 517. Bracarense an. 563. Toletanum an. 633. At, inquit Hericurtius, in sua ad Gratiani Decretum Analysi, decreta hæc num temporis non servantur, in Galliæ præsertim Ecclesiis ubi suum unicuique diœcesi breviarium, suæque peculiares cæremoniæ sunt.

Cumque tot cæremoniæ in Ecclesia utiliter institutæ absque intenso studio observari nequeant.... statuimus in singulis Ecclesiis cathedralibus & collegiatis unum aut duos cæremoniarum magistros instituendos quorum munia sint curare, ut officia divina ad præscriptum rubricarum persolvantur, & cæremoniæ omnes, ut par est, observentur. (Concilium Burdigalense, an. 1624. cap. 9. n. 12.)

CALENDÆ, *seu* KALENDÆ. Ita Romani nominabant primam cujusque mensis diem, a verbo *calare*, quia, in initiis, minoris Pontificis apud eos erat perspicere, cum lunæ crescentis cornua prodire incipiebant, ut id populo nuntiaret, quod *calare* dicebant. Solebant ethnici, præsertim Kalendis Januariis, se plurium generum superstitionibus dedere; quod nonnullis Conciliorum canonibus locum præbuit, ut ejusmodi superstitiones Christifidelibus interdicerent.

A Kalendis Januarii usque ad diem Epiphaniæ, nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad Ecclesiam. (Concilium Cæsaraugustanum, an. 381. can. 4.)

Cognovimus nonnullos inveniri.... qui Kalendas Januarii colunt.... Quisquis ergo unum Deum Patrem regnantem cum Filio & Spiritu sancto credit, certe hic non potest integer christianus dici, qui aliqua de gentilitate custodit. (Concilium Turonense an. 567. can. 22.)

Non licet Kalendis Januarii vetula aut cervulo facere, vel strenas diabolicas observare; sed in ipsa die sic omnia beneficia tribuantur, sicut & reliquis diebus. (Vide hujus canonis explicationem in primo hujus Operis Tomo, ad Concilium Antissiodunense, an. 585. canone secundo.)

Kalendas quæ dicuntur, & vota, & Brumalia quæ vocantur, &, qui in primo Martii mensis die fit, conventum ex fidelium universitate omnino tolli volumus; sed & publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumque afferentes. (Concilium *in Trullo*, an. 692. canon. 62.)

Ut nullus Kalendas Januarias & broma colere præsumpserit, aut mensas cum dapibus in domibus præparare, aut per vicos & plateas cantationes & choros ducere, quod maxima iniquitas est coram Deo; anathema sit. (Concilium Romanum, an. 743. seu 744. can. 9.)

Uniuscujusque mensis, & peculiariter Januarii Kalendæ magni apud ethnicos momenti erant. Ratio quam in id affert S. Joannes Chrysostomus in sua super nova Lunis, seu noviluniis Homilia, ea est, quod imaginabantur fore, ut, siquidem ea die lætati essent, reliquum annum totum in lætitia transigerent. Tertullianus animadvertit in *lib. de Idololatria*, *cap. 10.* eos celebrasse festa duo quæ *Brumalia* nuncupabant, unum Novembris mense, quod erat Baccho sacrum, quem etiam *Brumium* aut *Bromium* vocabant; alterum mense

Decem-

Decembri, ad solstitium hibernum; & hoc posterius festum edebatur in honorem solis quem veluti Deum quemdam spectabant, & cui reditum gratulari per omnia fatuæ lætitiæ genera contendebant. Kalendæ mensis Martii, & Saturnalis quæ, in Saturni honorem, Decembri mense agebantur, in magna quoque celebritate apud veteres erant. Hæc nimirum omnes Ethnicorum absonas superstitiones Christiana Concilia interdicunt.

CALIX. Hoc nomine venit sacrum vas in quo vinum ad sanctum Missæ sacrificium sacerdos consecrat. Veteres calices erant promiscue aurei, argentei, æneï, stannei, cornei, vitrei, lignei &c. Hoc tempore, non licet uti nisi aureo aut argenteo calice, nisi forte præ paupertie neuter haberi posset; in hac enim facti specie stanneum calicem, cum Episcopi venia, adhiberi liceret; potest etiam, in hoc ipso paupertatis casu, argentea cuppa inseri pedi qui ex ære aut stanno confectus sit.

Veteres calices habebant ansas duas, multoque quam nostri majores erant, quia populi communioni inserviebant, qui eam tum quidem sub utraque specie recipiebat. Calicem diaconus tenens ad ansas duas communicantibus præsentabat; & qui communicabat, sugebat pretiosum sanguinem, calami seu tubi ex argento aliove metallo confecti ope, qui calici affixus erat.

Consecratus esse calix debet; evaderetque lethalis peccati reus qui calice aut patena non consecratis ad Missam uteretur, quia Ecclesiæ legem in gravi materia violaret. Episcopi est utrumque sancta chrismata consecrare; at id ipse simplici sacerdoti demandare potest, quia, inquit Gibertus, (Consultationum canonicarum super sacramento Ordinis, t. 2. p. 260. & seq.) nullus in canonici juris corpore textus, nulla extra ejusdem juris corpus lex est, quæ potestatem reservet Papæ, ut presbyteris calices consecrandos demandet, aut credendi locum præbeat eam Papæ ipsi reservatam esse; canones enim qui abbates vetant calices consecrare, nisi sanctæ Sedis peculiari privilegio gaudeant, de consecratione per mandatum edita non loquuntur, sed de ea tantum quæ per ordinariam potestatem dignitati consecrantis adhærentem fit; in quo positum est discrimen quod interest inter hæc duo: presbyteros alicujus consecrationis commissarios facere, eosdemque ordinarios consecratores statuere. Quoniam ergo Episcopum non vetat Ecclesia, ne simplicibus presbyteris calices consecrandos demandet, inferri jure potest id ei per eamdem licere, secundum illud constans firmumque principium, Episcopo permissum esse quod ei non est prohibitum, *cap. 29. de Sentent. Excomm.* Præterea, non minus Episcopus eo jure gaudet, ut simplicibus presbyteris calicum consecrationem, quam ut ciboriorum seu pixidum benedictionem demandet; si enim Christi Domini pretioso Sanguini, sub vini specie, custodiendo addictus est calix, ejusdem sacro Corpori, sub panis specie, custodiendo addictum ciborium est. Verum quidem est calicem consecratum esse, cum solummodo benedictum ciborium sit; & id hoc tempore consecrationem inter & benedictionem differre, quod in consecratione adhibetur chrisma, in benedictione non item; at hoc discrimen non sufficit, ut simplicibus presbyteris benedictio committi possit, non autem consecratio, quandoquidem simplices presbyteri chrisma adhibent in baptismi administratione. Quamobrem Episcopus eo jure gaudens, ut simplicibus presbyteris benedictiones committat, quas ei reservavit Ecclesia, eo quoque non minus gaudet, ut iisdem consecrationes committat, quæ ei ab eadem Ecclesia reservatæ sunt, cujusmodi sunt quæ altaria & calices spectant.

Articulus 28. moderationis Regularium, editæ in Cleri Gallicani generali cœtu, Septembri mense an. 1625. Parisiis habito, religiosos omnesque inferioris ordinis presbyteros vetat calices consecrare, quæcunque tandem iis suppetant privilegia.

Calix consuetis cæremoniis non consecratus non propterea consecratus evadit, quod ad Missam dicendam sacerdos eo usus fuerit. Sainte-Beuve & Pontas in opposita sententia sunt, hoc nixi testimonio ducto e S. Augustini Sermone secundo, super Psalm. 113. *Nos pleraque instrumenta & vasa ex hujusmodi materia vel metallo habemus in usum celebrandorum sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur.* At textus hic nihil evincit, quia, facta etiam hypothesi, eum sensum esse, ut S. Augustini tempore, calices, in Africa, per solum eucharisticarum specierum contactum consecrarentur, non amplius id hoc tempore locum habet, quo nempe tempore leges adsunt S. Augustini temporibus posteriores quæ aliam consecrationis formam requirunt.

Suam consecrationem amittit calix, 1. cum ejus præcipua forma perit, videlicet, cum is ita ruptus est, ut usui esse non amplius possit, aut, quin omnino ruptus sit, ei supervenit aliqua mutatio per quam sacrificio ineptus redditur, ut si quod foramen, vel minimum, ad fundum existeret, aut pes per fractionem a cuppa sejunctus esset; 2. per humani sanguinis effusionem; 3. per voluntariam quamlibet pollutionem. At sua calix consecratione non destituitur, seu cum ei levis aliqua fractura contingit, aliave mutatio quæ non ei præcipuam formam adimit, nec eum sacrificio ineptum reddit, seu cum pes qui non nisi per cochleam cuppæ adhærabat, ab hac ipsa sejunctus fuit, seu cum calicem, ut rectus fieret, mallei nonnullis ictibus subdi, atque adeo in igne poni necesse fuit, seu denique eum ad profanum aliquem fuit usum adhibitus.

Cum, omnino vel ex parte, sensim aut continuo, suam calix auraturam amisit, non proinde consecratione spoliatur; quia scilicet, quamvis unctio quæ eum consecrat, ejusdem solum externam partem physice tangat, tota tamen massa consecrata est, & hæc massa subsistit, licet accidens abeat, ut in Ecclesia bene picta aut bene dealbata videre est, quæ semper consecrationem suam retinet, etsi pictura aut albedo evanescat.

Idem judicium, ex celebri Giberto, (Consultationum canonicarum super Sacramentis, tom. 3. pag. 492. & seq.) de calice rursus inaurato ferendum est; consecrationem suam ejusmodi calix per cuppæ, quoad intimam partem, auraturam non amittit, &, quod inde consequitur, nova consecratione non opus habet. Huic docto Canonistæ hæc rationum momenta sunt. 1. Auraturæ rursus intra calicem additæ eadem ratio est atque olei non consecrati oleo consecrato additi; & quemadmodum oleum consecratum oleo non consecrato consecrationem communicat, quia magna pars parvam ad se trahit; ita cuppa consecrata suam consecrationem transmittit ad auraturam intus additam quæ cum cuppa consecrata non nisi idem corpus eamdemque rem totam efficit. 2. In capite 6. *de Consecrat. Eccles. vel Altar.* quod Innocentii Papæ III. est, legitur, cum Ecclesiæ parietes integri remanent, Ecclesiam iterum consecrari non oportere; non est ergo iterum consecrandus calix, dum cuppa integra permanet suo pedi insidens, quæ eam sacrificio idoneam reddit, quia quemadmodum Ecclesiæ consecrationem servat parietum integritas, ita calicis consecrationem cuppæ integritas incolumem servat. 3. Non iterum consecrantur Ecclesiæ quæ post consecrationem gypso dealbatæ, pictæve aut inauratæ sunt, quia gypsum quod consecratarum Ecclesiarum parietes dealbat, pictura aut auratura quæ iisdem additur, consecrationem nedum his Ecclesiis adimunt, ab iisdem potius acquirunt; idem de calice rursus intra inaurato dicendum est. 4. Hic calix nova consecratione opus habere non potest, seu quia refectus restauratusque fuerit, quandoquidem idem est, ejusque mutata est una & unica superficies; seu ob hanc superficiei mutationem, quoniam hæc accidentaria tantum est, purum autem putumque accidens substantiam non destruit; seu denique quia profanatus fuerit, quoniam nec opifex, nec ignis eum profanarunt; quippe qui minime profanatur, quoties opifex aliquam in eo reparationem edit, cum eum dealbat, cum eumdem inaurat extra, cum pedi cuppam aptat, aut cuppæ cochleam reficit. Quod si quis dicat hunc calicem profanatum fuisse per auraturæ additionem, quæ est veluti novum vas additum cuppæ veteri, quæque Domini Sanguinem proxime tangit, ut proinde intima ea superficies veteri cuppæ addita id evadat, usu ipso, quod in eadem materia præcipuum est; respondetur usum non ad superficiem tantum, sed ad totius omnino calicis substantiam referri; quod adeo verum est, ut, fracto pede, calix desinat sacer esse, quamvis alteri simili pedi facillime imponi posset.

Quæcunque tamen sit harum rationum soliditas, emunctæ naris vir Gibertus admodum scite monet parendum fore legi aut consuetudini quæ calices quorum cuppa intus inaurata esset, quia, cum agatur hoc loco de ecclesiasticæ institutionis re, tum quidem Ecclesia suam aperirat, ut staret seu a lege quam ipsa sulisset, seu a consuetudine quæ legis vim habet.

Iis tantum qui in sacris ordinibus constituti sunt, tangere licet calicem, patenam, ciborium seu pixidem, corporale quibus sacerdos ad sacrificium jam usus est, & purificatoria lintea quæ altari deservierunt, antequam ea semel diaconus aut subdiaconus laverint. Quod attinet ad peccati rationem qua se obstringeret, qui sine facultate sanctas has res tangeret, fere creditur illud non nisi veniale fore, nisi id fieret per contemptum, aut cum scandalo, aut dum in calice & ciborio, Christi Domini Corpus & Sanguis existerent.

Quod non oporteat ministros, seu subdiacones habere locum in diaconico, & dominica vasa contingere. (Concilium Laodicenum, an. 364. can. 21.)

Verbum *contingere* non debet de simplici contactu in hoc canone intelligi, quandoquidem certum est semper licuisse subdiaconis sacra vasa tangere, sed de solemni eorumdem vasorum ad altare translatione quæ solum ad diaconos pertinebat. In græca igitur Ecclesia id moris erat, ut diaconus, ad celebrantis presbyteri latus incedens, & præeunte cruce, vasa sacra referta fidelium oblationibus quas presbyter consecraturus erat, circum Ecclesiam, usque ad altare, splendido apparatu deferret. Est hæc solemnis translatio quam Græci *magnum Introitum* vocabant, quæque, utpote proprium & peculiare diaconorum officium, subdiaconis vetita est; ut ea sit huic canoni subjecta notio subdiaconos diaconorum nec locum nec munia usurpare debere.

Quod non oporteat subdiacones panem dare, vel calicem benedicere. (*Idem*, can. 25. & Concilium Aquisgranense, an. 816. can. 78.)

Verbum *benedicere* sumitur hoc loco pro *præbere, distribuere*, eademque est hujus canonis ac præcedentis significatio, ut per eum scilicet subdiaconi prohibeantur sibi arrogare diaconorum munia, ad quos tantum pertinet divinam Eucharistiam populo distribuere sub panis & vini speciebus, quem usum primis Ecclesiæ seculis viguisse docent hæc S. Justiniani verba: (Apolog. 2.) *Postquam & is qui præest, gratias egit, & omnis populus benedixit, ii qui apud nos diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adsunt, panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt deferuntur.*

Vetuimus etiam, ne de cornu bovis calix aut patena fiores, ad sacrificandum, quod de sanguine sunt. (Concilium Celicbytense, in Anglia, an. 787. can. 10.)

Ratio quam afferunt hujus Concilii patres, ut interdictionem firment qua e cornu calices aut patenas adhiberi nolunt, credendi locum præbet eos horrorem in homicidium inspirare voluisse, ablegato rerum usu, quæ non nisi per affusum quorumdam animalium sanguinem comparari poterant, quemadmodum Mosaica lex eodem consilio vetuerat, ne quis animalium sanguine vesceretur.

Vasa in quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt & patenæ. De quibus Bonifacius martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nunc e contra lignei sacerdotes aureis utuntur calicibus.... Statuimus, ne deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium Corporis & Sanguinis Jesu Christi Domini nostri in ligneis vasculis ullo modo conficere præsumat. (Concilium Triburiense, an. 895. canon. 19.)

Generaliter autem præcipimus omnibus Ecclesiis de calicibus argenteis, libris & ornamentis necessariis provideri. (Concilium Biterrense, an. 1246. can. 31.)

Calices quoque argenteos volumus haberi in omnibus Ecclesiis quarum redditus & proventus annuatim attingunt summam quindecim librarum Turonensium. (Concilium Albiense, an. 1254. can. 42.)

Concilium Arelatense, an. 1275. repetit eamdem rem iisdem verbis, cap. 16.

Nicosiense Concilium, habitum seculo 13. quin de anno constet, ita statuit, cap. 6. *Volumus etiam & præcipimus, ut quilibet sacerdos qui potest, calicem habeat aureum, vel argenteum, vel saltem stanneum, ad conficiendum corpus Christi, honorabilem & decentem; calicibus ligneis, aut terreis penitus derelictis.*

Romana Ecclesia adeo necessarium judicabat ex auro, aut argento, vel saltem e stanno calicem esse, ut Græcos qui Latinis Episcopis suberant, aliquo ejusmodi calice uti juberet. Constat id ex Epistola quam, super dissidiis inter Episcopum Nicosiensem, qui Latinus erat, & Græcos Episcopos Regni Cypri, Innocentius IV. an. 1254. ad suum legatum Cardinalem Othonem dedit, in qua ita loquitur summus Pontifex: *Cæterum unusquisque sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo calice sacrificet.*

Rothomagense Concilium, an. 1581. titulo *de Sacrificio Missæ*, *n.* 3. id ponens tamquam certum e stanno confectos calices, in provincia, passim existere, eos detergendi tempus & rationem præscribit, mandans, ut id per hebdomadas singulas, adhibitis linteo, sabulo & aqua, fiat; deinde vero in piscinam aqua & sabulum projiciantur: *Suos calices stanneos (ut cæteri niteant) omnibus septimanis linteo atque etiam sabulo cum aqua ne negligant detergere, quod in piscinam, aut alium sacratum locum effundant.*

Concilium Aquisextiense, an. 1585. titulo *de Sacrificio Missæ*; idem mandat, additque stanneis calicibus uti licere nemini, nisi Episcopus, Ecclesiarum necessitate coactus, in id consenserit: *Suos vero calices stanneos, ubi ex necessitate Episcopus concesserit, gravi aliqua de causa, (nam sine Episcopi facultate, ejusmodi calicibus uti non debeat) ut tersi intus & extra niteant, singulis hebdomadis, linteo, atque etiam cinere, cum aqua ne negligant detergere, quam in piscinam, aut alium sacratum locum effundant.*

Concilium Avenionense, an. 1594. cap. 24. ita statuit: *Calices ad Missæ sacrificium non adhibeantur nisi argentei, ab interiore parte inaurati.*

Ex his canonibus aliisque compluribus qui subdi possent, quorumque nonnulli Corpori Juris inserti sunt, consequens fit præter aurum, argentum & stannum, nihil aliud ad conficiendos calices adhiberi posse; aurum quidem & argentum, tamquam materiam præceptam; stannum vero, tamquam materiam permissam præ quavis alia, si quæ forte Ecclesiæ in ea paupertate versentur, aut aureos aut argenteos calices sibi comparare non possint.

CALUMNIA. Venit hoc nomine falsa & malitiosa accusatio per quam calumniator crimina cuipiam imputat affingitque, a quibus immunis & innocens est.

Haud satis est, ad reparandam calumniam, peragi pœnitentiam; personæ præterea, in quam conficta calumnia est, exhibeatur, oportet, tum quoad ademptum honorem, tum quoad temporalia illata damna, satisfactionis satis, etiamsi calumniator non nisi per errorem id criminis perpetrasset; ut enim docet D. Thomas, (2. 2. *quæst.* 68. *art.* 3. *ad.* 1.) *homo non debet ad accusationem procedere, nisi de re omnino sibi certa, in qua ignorantia facti locum non habet.*

Si quis autem Episcopum, vel presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem. (Concilium Eliberitanum, an. 303. can. 75.)

Juxta canonicas Patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, si probasset, reus utique sustineret. (Causa 5. quæst. 6. canone 3.)

CAMPANA, instrumentum ex metallo confectum, in infima parte patens, ferreo pessulo instructum, & in eminenti loco suspensum quod Christifidelibus ad Ecclesiam vocandis inservit.

Campanarum Origo.

In Exodi 28. capite, vers. 33. legimus magnum Judæorum sacerdotem aurea tintinnabula, per intervalla, extremis vestibus apposita gestasse. Romani quoque ad populum de balneorum, mercatus aliarumque publicarum rerum hora monendum tintinnabulis utebantur, quemadmodum ex Adriano Junio, *lib.* 3. *Animadversion. cap.* 21. ex Casaubono *in Suetonii August. cap.* 91. ex Polydoro Virgilio, *de Invent. rer. lib.* 3. *c.* 18. ex Baronio, *ad an.* 58. *n.* 104. ex Hæfteno, *lib.* 7. *Disquisit. Monast. Tract.* 3. *Disquis.* 3. §. 3. ex Cardinali Bona, *lib.* 1. *Rerum Liturgic. cap.* 22. *n.* 4. intelligimus. Erant ea tintinnabula longe quidem ab iis alia quibus nos utimur in præsentia; quia tamen artes paulatim perficiuntur, est, non immerito, conjecturæ locus campanarum inventionem, quæ penes nos usui sunt, ab iis tintinnabulis ortum traxisse. S. Paulinus Nolæ in Campania Episcopus æra campana invenisse, aut ea saltem primus in suam Ecclesiam, ad divinum servitium, induxisse vulgo creditur; ut iis propterea *campanarum* nomen apud Latinos inditum fuerit: (Rationalis lib. 1. cap. 4.) *Campana*, inquit Durandus, *sunt vasa ærea in Nola civitate Campaniæ primo inventa; majora itaque vasa campanæ a Campania Regione, minora vero Nolæ, a Nola civitate dicuntur.* Haud omnino probabilis est sententia hæc, quoniam S. Paulinus ne verbum quidem habet de campanis in Ecclesiæ suæ descriptione quam Sulpicio Severo proposuit, etsi nullam rerum vel maxime communium vulgariumque silentio prætereat, ac per duo prope secula quæ S. Paulinum an. 431. vita functum secuta sunt, *campanæ* nomen ignotum fuit. Laudatur sane S. Hieronymi regula in qua de campana quadam ad convocandos monachos sermo est; at ea regula non S. Hieronymi, sed auctoris est qui perdiu post eum vixit. Occurrit in S. Benedicti regula memoratum *signum divini officii*; at hoc signum æs campanum fuisse ibidem non legitur. Beda (*Histor. lib.* 4. *cap.* 23.) qui septimo & octavo seculis vixit, auctorum primus de hujusmodi æreis instrumentis loquitur, iisque *campanarum* nomen tribuit. Fit igitur vero simile, septimo ineunte seculo, magna ærea vasa, quæ *campanæ* dicta, fundendi usum produisse, ex

se, ex eorum opinione, qui primo eundem Papæ Sabiniano adscribunt, qui S. Gregorio Magno, an. 604. suffectus fuit. Anastasius Bibliothecarius de Stephano Papa III. qui Apostolicæ Sedi, an. 752. impositus, ita loquitur: (*In Steph. III.*) *Idem Beatissimus Papa fecit super basilicam B. Petri Apostoli turrem quam ex parte inauravit, & ex parte argenteo vestivit, in qua tres posuit campanas quæ clerum & populum ad officium Dei convocarent.*

Inserviunt æra campana fidelibus ad Ecclesiam vocandis, ut ad horas canonicas, ad missam conveniant; signo per sonum dando pro mortuis & morientibus; ad S. Sacramenti elevationem, & cum illud ad infirmos defertur; ad *Angelus*, mane, meridie & vespere. Ad Imperatorem Constantinum usque, signi nihil ad fideles convocandos extitit; (Bocquillotius, Liturgiæ sacræ pag. 364.) eos Episcopus aut diaconus de habendi cœtus tempore locoque monebat. Ab hujus Imperatoris tempore, usui fuere non unius generis instrumenta, ut tubæ seu buccinæ, cornua, ærea & cuprea caldaria, tabulæ ligneæ, crepitacula, &c. Christiani Græci quos Turcæ campana uti non sinunt, arborum ramis ferreas laminas per funes suspendunt, easque modulate & numerose malleolis pulsant, monendi gratia, ut ad Ecclesiam conveniatur. Campanarum usum Lutheriani retinuerunt; quas scilicet ad mortuorum exequias, & quotidie ad meridiem pulsant.

Campanarum Benedictio.

Baronius, religiosarum Cæremoniarum auctores & D. de la Combe campanas benedicendi consuetudinem ajunt sub Joannis XIII. pontificatu inductam fuisse, seu quia Papa hic omnium primus ære campana benedixit, S. Joannis Lateranensis campanæ suum nomen tribuens, ut Baronius testatur, seu quia Otho Imperator, post suam coronationem, S. Joannis Lateranensis majori campanæ suum ipse nomen tribuit, ut D. de la Combe memoriæ prodit. At certum est hunc usum multo antiquiorem esse, quoniam in Ritualibus quæ Joannem XIII. per sæculum antecedunt, hujus benedictionis formula reperitur hoc titulo: *Ad signum Ecclesiæ benedicendum*; & Carolus Magnus, in Capitulari an. 789. cap. 18. baptizari vetat ære campana superstitionis causa: *Ut clocca non baptizentur, nec charta per perticas pendeant propter grandinem*. Alcuinus qui sub Carolo Magno vivebat, quique ejus theologus fuit, loquitur & ipse de campanarum benedictione quæ ejus ætate erat in usu posita.

Episcopi, vel, eo jubente, sacerdotis est campanarum benedictionem in sequentem modum peragere.

Campanarum Benedictionis Cæremonia.

1. Is indutus pluviali albo, & ad locum campanæ proximum cum clero profectus sellæ insidet quæ eidem parata est de re quam agere aggreditur, sanctitate populum edocet, ac deinde se in pedes erigit, ut una cum choro psalmos in rituali notatos canat.

2. Exorcizat & benedicit salem & aquam, quæ simul miscet, tribus editis crucis signis, aspersorium sumit, aqua benedicta illud intingit, campanam intus & foris lavat, ministris opem ferentibus.

3. Super campana media crucis figuram extra conficit infirmorum oleo. Alias deinde cruces septem ducit iisdem oleis super externa campanæ parte; aliasque quatuor sancto chrismate intus & ad æqualem distantiam edit; Sanctæ Trinitatis nomine campanam consecrat, & Sanctum nominat, sub cujus invocatione campana benedicitur, ut unaquæque campana per sancti nomen quod eidem tributum est, distinguatur; quod in causa fuit, ut hæc cæremonia *baptismus* nuncuparetur; quæ sane minus propria & popularis locutio est; quia *baptismi* vocabulum ex Ecclesiæ usu designatum est, ut nihil aliud quam regenerationis sacramentum significet.

4. Thus, mirrha & pastillus sub campana ponuntur, suo ut odore eamdem perfundant. Canitur Evangelium; celebrans se ad campanam vertit, edit super eam crucis signum & ita cæremoniæ finem imponit.

Campanarum Benedictionis Effecta.

Campanarum benedictionis effecta sunt, ut iis quædam vis tribuatur, quæ a dæmonis insidiis tueatur, spectra removeat, turbines disjiciat, fidelium animos moveat, in iisque pietatis sensa per Spiritus sancti virtutem excitet.

Ricard Concil. Tom. III.

Campanarum cum Ecclesiæ pastoribus comparatio.

Æra campana sunt pastorum imago qui Apostolis successerunt, quorum scilicet *vocis sonus in omnem terram exiisse* dicitur (Romanor. cap. 10. v. 18.) Hoc fundamento nititur cæremoniarum benedictionis campanarum ad pastorum personam allegorica accommodatio.

1. Abluitur campana intus & foris. (Montispessulani Catechismus.) Antequam quisquam ad pastoris Ecclesiæ dignitatem evehatur, a suis omnino peccatis ablutus sit, necesse est.

2. Fiunt infirmorum oleo super externa campanæ superficie unctiones septem; (Durandus, *de Ritibus*; & Ritualia ad unum omnia.) quod sancti Spiritus cujus sanctum oleum figura est, septem dona significare potest; hæc autem dona pastores habere debent, ut aliis eadem communicent. Unctiones deinde quatuor intra campanam sancto chrismate peraguntur. Potest id designare vim & amplitudinem charitatis qua pastores intime perfusi esse debent, suam ut vocem protendant, si fieri potest, ad orbis terrarum angulos quatuor, aliaque cætera effecta omnia quæ per campanarum effecta ipsa significantur.

3. Sub campana post unctiones aromata comburuntur. Id ostendit oportere, ut sacerdotes qui sanctam unctionem susceperunt, fidelium preces per thimiamate expressas animo ferant Deo exhibendas.

4. Legitur Evangelium in quo Maria, ad Christi Domini pedes, Dei verbum audisse dicitur: quod innuere potest e præcipuis pastorum functionibus unam esse, populos ad Ecclesiam convocare, ut divinum verbum ibidem audiant, ipsosque pastores debere illud audire, meditari, in succum, quod dicitur, & sanguinem convertere ad altarium pedes, ut idem verbum cum fructu in alios dispergant.

De iis qui campanas pulsare debent.

Olim, ære campana pulsandi functio ad sacerdotes pertinebat, ad imitationem filiorum Aaron, quos Deus jusserat in lege veteri ad cogendum populum tuba canere. Carolus Magnus, in suis Capitularibus mandat, ut presbyteri campanas pulsent. Hoc ipso tempore, apud Chartusianos, omnes sacerdotes alternis vicibus campanam pulsant. Optandum ergo esset, tamquam Ecclesiæ menti apprime consonum, ut saltem clerici superpelliceo induti campanas pulsarent, pro ut in Dominæ Nostræ Parisiorum Ecclesia fit. Quibus in locis id in more poni non potest, impediendæ saltem essent irreverentiæ quæ super hac re perpetrantur a pueris quibus sonandi cura relinquitur. Potiore etiam jure nunquam ferendum est puellas aut mulieres huic se functioni immiscere; quod tamen contingit, & longe maxima depravatio est.

Abusus evitandi in campanarum usu.

In campanarum usum irrepserunt abusus plures qui omnino tollendi seduloque vitandi sunt. Ejusmodi sunt, inter alia, superstitiones quæ interdum eduntur, cum campanarum metallum funditur. Alia superstitio quæ, referente D. Thiers in Tractatu de superstitionibus, *Tom. I. lib. 5. cap. 4.* in quibusdam regionibus obtinet, ut feminæ partui proximæ cingulo campana ligetur, jubeaturque tribus ictibus campanam pulsari, quo femina feliciter pariat. Est etiam abusus in eo positus, ut ære campana pulsetur absque ulla regula, cum aliquis mortuus existit, aut contra Episcopi statuta, aut ob profanos usus, ut ad milites congregandos, ad annuntiandam justitiæ executionem, &c. Excipiuntur necessitatis casus in quibus opus esset campanæ pulsu, ut commune periculum averteretur. Non minus quam hic posterior, vituperandus extirpandusque abusus est, ut nempe campanæ sonus exigatur ad profanos modos quos profanis canendis verbis usus addixit.

Campanarum numerus.

Initio quidem una tantum in singulis Ecclesiis campana extitit; fuere deinde plures, ut officiorum festorumque discrimen designaretur. Usus hic ex cleri parte quoad religiosos mendicantes contradictionibus obnoxius fuit. Eos Joannes Papa XXII. qui an. 1316. apostolicum solium conscendit, campanas una plures ad divina officia in singulis cœnobiis habere vetuit, sine sanctæ Sedis expressa venia, quibus in locis haud ferendum visum fuerat, ut iis æra campanæ numero plura suppeterent; *Extravag. un. de officio custodis*

stodis in comm. Hanc interdictionem instauraverunt nonnulla Concilia.

Cum inter cætera utensilia pro divino ministerio sit campana utilis & necessaria, ad cujus sonum maxime fideles excitantur ad divinum cultum, & dæmones propelluntur; statuimus quod de cætero campanæ quæ fient de novo, benedicantur ea solemnitate quæ in Pontificali inscribitur, (Concilium Ravennatense an. 1311. rubr. 8.)

Benedicuntur quoque campanæ, ut sint tubæ Ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad conveniendum in templum, & audiendum verbum Dei; clerus vero ad annuntiandum mane misericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem; ut per illarum sonitum fideles invitentur ad preces, & ut crescat in his devotio fidei, quamvis etiam patres alio respexerint, videlicet, ut dæmones tintinnitu campanarum, Christianos ad preces concitantium terreantur, quia potius procul ipsis territi abscedant, illisque submotis, fruges, mentes & corpora credentium serventur, ut procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, impetus tempestatum & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & ventorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur; breviter, ut audientes confugiant ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, ac ante sanctæ Crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hoc in solemni benedictione campanæ reperies. (Concilium Coloniense. an. 1536. cap. 14.)

Campanas tres, grandiorem scilicet, mediam & minimam si unaquæque parochialis Ecclesia habere non possit, saltem duas, ubi fieri potest, habeat, impensis eorum qui jure, vel consuetudine ad id tenentur. Simplex Ecclesia & oratorium unam tantum campanulam habeat, ut summorum Pontificum constitutionibus sancitum est. Nulla res profana deinceps campanis insculpatur inscribaturve, sed crux, & sacra aliqua imago, utpote Sancti patroni Ecclesiæ, plane inscriptio. Neque rursus ea in turrim aut pinnas suspendantur, antequam ab Episcopo rite precibus ac benedictione consecratæ sint; &, ubi commode fieri potest, nec ab alio quam a clericis pulsari permittantur; neque earum sonitu & clangore, quæ consecratæ sunt, convocentur homines ad sæcularia pertractanda, neve reis ad patibula perducendis. (Concil. Aquisextiense, an. 1585. titulo *de Campanis*.)

Tintinnabula quoque & campanas ad harmoniam quamdam pulsantes, ejusmodi pulsatione turpes, inhonestas vel scandalosas cantiones non exprimant, vel imitentur, sed potius hymnorum & canticorum Ecclesiæ modulationes: &, sicubi necesse fuerit, cum magistratu desuper agatur. (Concilium Mechliniense, an. 1607. tit. 12. cap. 8.)

Per Melodunensis Sanctionis articulum III. prohibentur temporales domini, aliæque personæ quæcunque fuerint, Ecclesiarum campanis uti, & parochos adigere, ut eas ocius aut serius contra consuetum usum pulsari jubeant. Ergo parœciæ campanæ solum e mandato vel e consensu parochi pulsari possunt; & pulsationis emolumentum pertinere debet ad fabricam, salvis tamen peculiaribus Ecclesiarum ulibus.

Campanarum sustentatio, materia structura quæ eas fulcit & funes inservientes earumdem pulsui, communi jure, fiunt ad fabricarum incolarumque, non autem ad præcipuorum decimatorum onus. Extat super hac re arestum diei 3. Martii an. 1690. pro Azayensi parœcia. Cum super Ecclesiæ choro campanaria turris extructa est, tum quidem hæc a decimatoribus sustentari & reparari debet, non item campanæ; si vero turris partim super navi, partim super choro sit, dimidia populum inter & decimatorem parte reparationes fiunt.

Judicatum fuit fusorem qui campanarum metallum suppeditavit, si satis ei factum non fuerit, solutionis sibi comparandæ causa, eas, licet benedictas vendere posse. (Arestum diei 27. Februarii an. 1603.)

CANCELLARIA ROMANA sumitur aut pro loco in quo gratiarum acta, quas in consistorio Papa concedit, & peculiariter consistorialium beneficiorum bullæ expediuntur, aut pro tribunali cujus jurisdictio protenditur ad eorumdem actorum expeditionem, & generatim ad omnes bullas seu litteras apostolicas, iis exceptis quæ expediuntur per Breve, sub annulo piscatoris. Constat cancellaria vicecancellario, regente, referendariis prælatis duodecim, abbreviatoribus de majori parco nuncupatis qui bullarum prototypa super requisitionibus a Papa signatis edunt, conferuntque postquam pergamenæ chartæ inscripta sunt; tum eadem mittunt ad abbreviatores de minori parvo, quæ ea cum tabellionibus seu scribis apostolicis taxant. Est id, in urbe Roma, effati loco, per cancellariam exhiberi sanctam Sedem, seu Papam qui ejus caput est. Effatum hoc Gallia quoad Romæ provisiones adoptaverit; ut ibi scilicet Papa a cancellaria, adeoque a vicecancellario minime distinguatur.

In Romana cancellaria regulæ quædam sunt quas vocant cancellariæ regulas, atque harum quidem præcipuus auctor est Joannes XXII. qui an. 1316. ad sanctam Sedem evectus fuit. Eas Nicolaus V. an. 1447. summus Pontifex renuntiatus, ad perfectionem redegit; eæque, ex eo tempore, non nisi leves mutationes subiere. Hæ regulæ cancellariæ sunt statuta quædam quæ Papa quisque, in sui pontificatus initio, conficit aut confirmat & renovat, ut in beneficiorum dispositione, in provisionum expeditione, & in litium ad beneficiaria negotia spectantium judiciis serventur. Statuta hæc desinunt ad Papæ mortem, renovanturque a novo Papa, postridie quam electus fuit, cum mutationibus quas iis apponendas judicat. Spectant ad beneficiorum dispositionem, ad formam in eorum provisionibus adhibendam, ad ecclesiasticorum & civilium judiciorum acta, & sexaginta novem numero sunt. At harum regularum tres tantum in Gallia diserte palamque receptæ sunt, videlicet, quæ *de Infirmis resignantibus*, quæ item *de Publicandis resignationibus*, quæ denique *de Verisimili notitia obitus* appellantur. Sunt tamen ex iisdem regulis aliæ plures quas Gallia sequitur, non tamquam Romanæ cancellariæ regulas, sed tamquam æquitatis regulas quas in curiis statuit arestorum jurisprudentia. Fit hinc, ut eædem nec suspensioni per sanctæ Sedis vacantis tempus, nec mutationibus quas super iis Romani deinceps Pontifices edunt, obnoxiæ sint. Hæ peculiares regulæ passim occurrent in hoc Opere super argumentis quæ ad eas referuntur, quibusque singulæ accommodari possunt.

CANCELLARII ECCLESIÆ. Cancellarii nomen, inquit Ducangius in suo Glossario, derivatur ex eo quod Principes & magistratus olim jus tribuebant in auditoriis, ubi segregati erant a populo per clathros seu cancellos quosdam, Gallica lingua veteri *Chanceaux* dictos, juxta quos aderant officiarii ad eos audiendos inducendosque præpositi, qui ab iisdem audientiam peterent. Erant hi ab origine apparitores seu ostiarii Regii qui eodem tempore secretariorum seu tabellionum munus obibant, sententiarum prototypa, seu primores tabulas custodiebant, earumque expeditiones partibus exhibebant: *Cancellarii*, inquit Cujatius, *dicti sunt qui a cancellis erant, & a secretis judicum, qui & cancellos agere dicebantur*, (*Ad tit. 51. lib. 1. Cod.*)

Ecclesia cui, prioribus sæculis, erant notarii plures, hoc est, juniores clerici quibus id demandatum officii erat, ut compendiariis notis ecclesiastica acta describerent, antesignanum seu præsidem iis præposuit, ea pluribus in locis lege, ut ipse ecclesiasticos cæteros erudiret; & quia fit admodum vero simile hunc, in sua schola, per ejusmodi septem ab iisdem sejunctum fuisse, probabile etiam est a cancellis ei nomen inditum esse. Memorantur in generalis Concilii sexti, an. 680. Constantinopoli habiti octava & nona sessionibus cancellarii diaconi duo dicti Stephanus & Dionysius.

Tolosanum Concilium, an. 1056. can. 8. cancellarium ecclesiasticum esse vult, vetatque laicos, excommunicationis indicta pœna, se ejus functionibus immiscere, quæ non in Ecclesiis omnibus eædem erant. Ecclesiarum Leicheseldiæ & Londini, in Anglia, statuta vetera ita habent: (Monast. Anglic. tom. 3. pag. 24.) *Officium cancellarii est lectiones legendas in Ecclesia per se vel per vicarium suum auscultare, male legentes emendare, scholas conferre, sigilla ad causas & negotia conferre, litteras capituli facere, consignare, libros servare, & quotiescunque voluerit, prædicare, aut cui voluerit, prædicationis officium assignare.*

Turonense Concilium, an. 1583. cathedralium & collegialium Ecclesiarum scholasticos & cancellarios nominatim jubet eos edocere qui in divinis officiis legere & canere debent: (Tom. 13.) *Scholastici & cancellarii tam cathedralium quam collegiatarum Ecclesiarum, cum lecturos aut decantaturos in his Ecclesiis, matutinorum lectiones, evangelia & epistolas docere teneantur, quo puncta & accentus legendo vel cantando debite observent, hoc munus, sub pœna privationis fructuum suorum officiorum, arbitrio capituli vel Episcopi, sollicite exequi præcipimus.*

Parisiensis, itemque Andegavensis Ecclesiarum cancellarius etiamnum majoribus, ut cantor minoribus scholis præest. Is magistrorum & licentiatorum gradus tribuit in Universitate studentibus; penes eum erat hujus juris possessio jam inde ab an. 1231. ut ex constitutione intelligimus, quam Gregorius IX. ad illud celebre corpus misit quod appellavit *Scientiarum matrem*.

Erat olim cancellarius sigilli depositarius, quod Episcopi

fcopi aut Ecclefiæ peculiare & proprium erat, & adhuc plures in Gallia cathedrales Ecclefiæ funt, ubi cancellarius eft figilli capituli cujus acta fignat, depofitarius. Ecclefiaftici porro cancellarii, cum eorum nomen officiumque deinceps mutata effent, appellati fuere *Scholaftici*, *Scholarum moderatores*, *capifcholii*, &c. Hinc ortum traxere jura quibus cancellarii quidam qui in Ecclefiis aliquibus perftiterunt, fupra urbium in quibus fervati funt, minores fcholas gaudent.

CANCELLARIUS, *feu* GRAFFARIUS, ut Galli vocant, feu ACTUARIUS. Per hæc nomina venit officiarius addictus expeditionibus quæ in cancellaria feu tabulario peraguntur, itemque regiftrorum chartarumque cuftodiæ, quæ ibidem depofiti loco funt. Tabularii porro, feu cancellariæ vocabulum fignificat forum publicum, ubi juftitiæ acta expediuntur, atque ubi depofita regiftra funt, quibus eorum actorum prototypa inferta fervantur. Nobis, ad actuarios quod etiinet, aliqua Conciliorum decrete fuppetunt.

Quoniam contra falfam affertionem iniqui judicis, innocens litigator quandoque non poteft veram negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla fit directa probatio; ne falfitas veritati prajudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, ftatuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex femper adhibeat aut publicam (fi poteft habere) perfonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerfa judicii acta confcribant, videlicet citationes & dilationes, recufationes & exceptiones, petitiones & refponfiones, interrogationes & confeffiones, teftium depofitiones & inftrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, & cætera quæ occurrunt competenti ordine confcribenda, defignando loca, tempora & perfonas; & omnia fic confcripta partibus tribuantur, quod originalia penes fcriptores remaneant; ut, fi fuper proceffu judicis fuerit fuborta contentio, per hoc poffit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus fic honeftis & difcretis deferatur judicibus, quod per improvidos & iniquos innocentum juftitia non lædatur. Judex autem qui conftitutionem iftam neglexerit obfervare, fi propter ejus negligentiam aliquid difficultatis concefferit, per fuperiorem judicem animadverfione debita caftigetur; nec pro ipfius præfumatur proceffu, nifi quatenus in caufa legitimis conftiterit documentis. Lateranenfe IV. generale Concilium, an. 1215. tit. 38. *De fcribendis Actis.*)

Præcipitur vero Epifcopis, ut certum locum fecretariis fuis affignent, ubi regiftra ordinationum, provifionum, collationum & aliorum actorum a dictis Epifcopis, feu eorum vicariis emanatorum perpetuo cuftodiantur, ne eorum pereat memoria, & inde exempla, feu extractus, cum neceffarium fuerit, petantur. (Concilium Rothomagenfe, an. 1581. titulo *de Jurifdict. Ecclef.*)

Actuarios quoque, feu graffarios curiarum ecclefiafticarum & capitulorum, clericos feu notarios, non uxoratos, & fcribendi peritos inftituant, quibus non liceat fuum aliis delegare officium; quod fi illud, aut morbo impeditione, aut alia urgente neceffitate, explere non poffint, in eorum locum Officiales notarium aliquem, aut probum virum fubftituant.

Caveant autem illi actuarii, ne abfente Officiali fuo teftes examinare præfumant, cum fit id omni jure vetitum fub pæna nullitatis.

Ex Aquifextienfis Senatus decreto, quod an. 1608. Junii die 19. editum fuit, Epifcopi debent ejus qualitatis actuarios habere, quam fanctiones requirunt; acta vero & tabularii regiftra, dum actuarii mutantur, aut e vivis excedunt, transferanda extra locum non funt, in quo tabularium inftitutum eft: verum, in ejufmodi facti fpecie, actuario fucceffori, qui eadem fibi fumet, aut alii publicæ idoneæque perfonæ traduntur & remittuntur. Poft fanctionem menfis Februarii an. 1678. per edicti an. 1695. tricefimum octavum articulum confirmatam, in omnibus Regni officialitatibus eft id generatim in more pofitum, ut Judici regio fuus actuarius adfiftat. Regii Judicis actis quibus ejufdem actuarius non adfuiffet, abufus ineffet.

Per edicti, menfe Decembri an. 1691. de Infinuationibus editi articulum 7. omnes Infinuationum actuarii, eorumve commiffi acta ulla quæ tamquam notarii apoftolici contexiffent; infinuare prohibentur, eorumdem actorum nullitatis indicta pœna.

In præfentia, laici etiam conjugati in officialitatibus ad actuariorum officium fumuntur; fatis eft nullum iis exclufivum, a fanctis decretis & fanctionibus pronuntiatum defectum ineffe.

CANON. Græca vox quæ fignificat *regulam*, fumiturque, lata notione, pro omni lege aut conftitutione ecclefiaftica, feu e Conciliis, feu a fummis Pontificibus, feu per Patrum fententias edita quæ fidem, mores & acta fidelium, difciplinamque feu politiam Ecclefiæ moderatur. Canonibus, ita generatim infpectis balis & præcipuus fons in naturali & divino jure eft, cujus fcilicet interpretatio & applicatio tantum fpectant fimul fidem fuos, prout alio non fpectant, quam ut naturale divinumque jus explicent feu declarent, & peculiaribus cafibus accommodent; ex quo fit, ut contingere poffit, & fæpe reapfe contingat canones, quoad canonicas pœnas & quoad pofitivum humanum jus abrogatos, fubfiftere tamen & obligare quoad jus naturale & divinum, faltem quatenus id continent quod naturali divinoque jure præceptum aut vetitum eft. Quamobrem, ut aliquod exemplum afferam, tametfi veteres canones pœnitentiales eo fenfu abrogati fint, ut confeffarii non amplius teneantur pro quoque peccato pœnitentias imponere quas canones pro peccatis fingulis præfcripferunt; iidem tamen fubfiftunt, prout etiamnum confeffarii pœnitentias imponere debent, quas inter & peccatorum enormitatem itemque perfonarum qualitatem proportio fit, quia naturalis & divini juris eft proportio hæc. In eumdem modum ante canones qui ufuram, luxum, choreas, intemperantiam, concubinatum, adulterium, ac tot alia flagitia clericis interdicunt, debebant clerici prava hæc omnia & abfona ipfi fibi interdicere. Nemo igitur aut fibi nimium blandiri debet, prætexens canones quos fervari negligitur, abrogatos effe, aut mirari Concilia fuper neceffitate fervandi Ecclefiæ canones tam fæpe tamque vehementer infiftere.

Si quis ftatuta (Conciliorum) fupergreffus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, fi laicus eft, communione, fi clericus eft, honore privetur. (Concilium Carthaginenfe, an. 348. can. 14.)

Placuit, ut ordinandis Epifcopis vel clericis, prius ab ordinatoribus fuis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne fe aliquid contra ftatuta Concilii feciffe afferant. (Concilium alterum Carthaginenfe, an. 397. can. 13.)

Parochiani clerici a Pontificibus fuis neceffaria fibi ftatuta canonum legenda percipiant, ne fe ipfi, vel populi, quæ pro falute eorum decreta funt, excufent poftmodum ignoraffe. (Concilium Aurelianenfe, an. 541. can. 6.)

Sciant facerdotes Scripturas fanctas & canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina confiftat, atque ædificent cunctos tam fidei fcientia, quam operum difciplina. (Concilium Toletanum, an. 633. can. 25.)

Canonum vero ftatuta ab omnibus intemerata ferventur.

Agapium vero & Barbonem Diaienfis urbis Epifcopus, pro eo quod ipfos contra ftatuta canonum in multis conditionibus erraffe vel deliquiffe cognovimus, ipfos juxta tenorem canonum ab omni epifcopatuum ordine decrevimus degradare. (Concilium Cabillonenfe, an. 650. can. 2. & 20.)

Statuimus, ut per annos fingulos, canonum decreta, & Ecclefiæ jura, & norma regularis vitæ in fynodo legantur. (Concilium Clovefhonienfe, an. 747. cap. 5.)

Exultantes in eis, ficut qui invenit fpolia multa, divinos canones amplectabiliter in pectore recondamus, & integram illorum præceptionem ac immobilem teneamus; tam fcilicet illorum qui ab almis & laudatiffimis Apoftolis, fancti Spiritus tubis editi funt, quam eorum qui a fex fanctis & univerfalibus fynodis, atque his Conciliis quæ localiter collecta funt, in expofitionem hujufmodi decretorum promulgati funt, necnon & eorum qui a fanctis Patribus noftris prolati fuiffe probantur. Ab uno enim eodemque Spiritu illuftrati definierunt quæ expediunt. (Secundum Concilium generale Nicænum, an. 787. canon. 1.)

Ut nulli Epifcoporum & facerdotum liceat facros canones ignorare. (Concilium Francofurtenfe, an. 794. can. 53.)

Nulli Epifcopo liceat canones, aut librum paftoralem a B. Gregorio Papa editum, fi fieri poteft, ignorare; in quibus fe debet unufquifque, quafi in quodam fpeculo, affidue confiderare. (Concilium Turonenfe, an. 813. canon. 3.)

Ut canonum ftatuta fine præjudicio ab omnibus cuftodiantur, & nemo in actionibus vel judiciis ecclefiafticis, fuo fenfu, fed eorum auctoritate ducatur. (Concilium Meldenfe, an. 845. can. 34.)

Capitula in quibuslibet conciliis inventa nullatenus ab aliquo catholico funt contemnenda.... cum Concilia ex facratiffimarum auctoritate fanctionum defendiffe non dubitentur, quæ per fingulas provincias bina Epifcoporum Concilia annuatim fieri firmiffime decernunt. (Concilium Romanum, an. 1079. cap. 6.)

Ne onerentur culpa pondere, ex transgressione constitutionum provincialium, Christifideles.... sacro approbante Concilio, ordinamus, quod constitutiones provinciales prædecessorum nostrorum, & quæ in futurum condentur, nisi aliter in condendis expresse fuerit ordinatum, non ad culpam, sed ad pœnam tantum, earumdem obligent transgressores. (Concilium Toletanum, an. 1355. cap. 1.)

Quoniam vero fieri fortassis posset, ut parum docti aut male animati homines ex hac sanctione ansam arriperent ad credendum non ad culpam, sed ad pœnam tantum, Conciliorum canones obligare, adeoque sine scrupulo & sine peccato violari posse, dummodo transgressores, quæ ab iis in eosdem infliguntur, pœnas subire parati sint; juvat animadverti: 1. sanctionem hanc in Toletana tantum provincia locum habere; 2. non magis ei locum esse nisi quoad canones mere arbitrarios & ad externam solum politiam pertinentes qui non ita ad vitæ rationem moresque referuntur; 3. in Toletana provincia, ut quibusvis aliis in locis eum peccaturum qui violaret ejus provinciæ canones qui res jam naturali, divino aut humano jure præceptas aut prohibitas prohiberent, aut præciperent; denique semper esse peccati reum, quicunque etiam meræ disciplinæ canones transgreditur, cum transgressionem contemptus aut scandalum comitatur.

Statuit sancta Synodus, ut, quæ alias a summis Pontificibus & sacris Conciliis de clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque sentienda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus, necnon sæcularibus negotiis fugiendis, copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum, iisdem pœnis, vel majoribus arbitrio ordinarii imponendis, observentur; nec appellatio executionem hanc quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si qua vero ex iis in desuetudinem abiisse compererint, ea quamprimum in usum revocari & ab omnibus accurate custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscunque. (Concilium Tridentinum, sess. 22. *de Reform. cap. 1.*)

Sanctionem hanc de servandis canonibus Concilia Tridentino posteriora renovarunt. Eam Remense Concilium, an. 1564. statuto 17. repetiit iisdem verbis, & Concilia cætera super hoc gravi capite non minus acribus vehementibusque locutionibus usa sunt.

Narbonense Concilium, an. 1551. cum sexaginta quinque egregia statuta seu canones, tam super fide quam super disciplina, edidisset, testatumque esset id consilii sibi non esse, ut aliorum seu generalium seu particularium Conciliorum canonibus derogaret, ita concludit *can. 66.*

Hæc edicta, duce Spiritu sancto, hoc in Concilio provinciali Narbonæ, celebrato, acta & præscripta nos prædicti sic congregati laudamus, approbamus & confirmamus, eaque volumus posthac exactissime ab omnibus hujusce provinciæ clericis, aliisque quorum interest, cujuscunque status & conditionis sint, observari, ipsaque publicari in proxima Paschæ synodo præcipimus, ne quis posthac ignorantiam causari possit.

Statuimus, ut præter pœnas quas nominatim in his constitutionibus apposuimus, omnes alia tam a sacris œcumenicis Conciliis, quam a provincialibus statuta, iis qui hæc nostra decreta violaverint, aut contempserint, infligantur.... Constitutiones vero antecessorum nostrorum in superioribus Conciliis provincialibus rite factas, nec juri repugnantes, quibusque in hac synodo derogatum non fuit, approbamus, confirmamus & innovamus, easque ab omnibus, comminatione pœnarum quæ ab eisdem indicta sunt, servari jubemus. (Concilium Burdigalense, an. 1538. can. 35.)

Statuta Concilii provincialis ab omnibus metropoli subditis observentur, sub pœna excommunicationis, & alia ordinarii arbitrio infligenda. (Concilium Bituricense, an. 1584. titulo *de Conciliis*, can. 2. & 5.)

Statuta item alia omnia ecclesiastica Conciliorum, decretorum & canonum sacrorum quæ in hoc Concilio provinciali comprehensa non sunt, Episcopi diligenter pro ratione temporum, locorum & personarum observari curabunt.

Quæcunque his nostris constitutionibus decretisve sancita sunt, ea omnia in sua quisque Episcopus diœcesi diligenter observet, & ab aliis servanda curet, omnibus juris remediis. (Concilium Aquisextiense in Provincia, an. 1585. titulo ultimo.)

Tolosanum Concilium, an. 1590. *cap. 17.* idem præcipit, & iisdem verbis.

Quæcunque in hac provinciali synodo ad majorem Dei gloriam, & animarum salutem statuta sunt, per universam Mechliniensem provinciam, per singulas diœceses intra annum diœcesanis synodis publicanda sunt; ad quas omnes omnino tam exempti, quam non exempti, ut publicari ea audiant, & ad ea se conforment, ex decreto Tridentinæ synodi, sess. 24. de Reform. cap. 2. *accedere tenebuntur.* (Concilium Mechliniense, an. 1607. tit. 26. cap. 5.)

Ut quæ mature ad laudem Dei, cleri reformationem & populi solatium constituta sunt, inviolabiliter serventur; statuimus, ut contra decreta nostra agentibus pœna in iisdem contenta, & alia ab œcumenicis Conciliis & sacris constitutionibus instituta infligantur.... quæ alias in synodis provincialibus, per antecessores nostros, aut eorum vicarios statuta fuere, approbamus & innovamus; ac si per eos in præsenti ordinata & constituta fuissent, semper valere, & inviolabiliter observari volumus & injungimus, dummodo præsentibus nostris decretis expresse non sint contraria. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 48.)

Et ne tot decreta condere, & canones constituere vanum sit & infructuosum, nisi severis pœnis in contravenientes latis eadem demum firmentur, & in vigore conserventur; præter eas pœnas in ultimo & præsenti Concilio fixas & constitutas, alia etiam omnes sacris canonibus & constitutionibus inventa quæ innovamus, ab omnibus Episcopis, officialibus & judicibus ecclesiasticis quibuscunque adduci possint, & juxta easdem, contravenientes quicunque puniri. (Concilium Burdigalense, an. 1624. tit. *De Concilio Provinciali & Pœnis*, cap. 2. num. 3. & 7.)

Et ne aliquis harum nostrarum constitutionum ignorantiam prætendere possit, omnibus reverendissimis coepiscopis nostris mandamus, ut easdem in proximis suis synodis publice legi & recitari jubeant. Omnibus autem ordinis ecclesiastici viris præcipimus, ut intra tres menses, postquam prædictarum constitutionum liber editus fuerit, eumdem sibi comparent, apud se habeant, atque diligentissime legant, & mente teneant; idemque in singulis cathedralibus, collegiatis & parochialibus Ecclesiis certo aliquo loco repositus asservetur; declarantes, universas has constitutiones, post sextum mensem a die earum promulgationis in Ecclesia nostra metropolitana facta, plenam auctoritatem habituras, ac ex eo tempore omnes & singulos earum observationi perinde devinctos & obligatos esse, ac si singulariter eis præsentibus significata & intimata fuissent, & si contra quicquam admiserint, pœnis & mulctis quæ in eis constituta sunt, teneri.

Si tam disertis apertisque statutis addantur peculiarium diœceseon synodalia statuta quæ ea acceptant atque confirmant, difficile intellectu erit, quomodo quispiam ita sibi illudere possit, ut insigniori & pertinaciori canonum infractioni ex non usu seu desuetudine, aut ex contraria consuetudine præsidium & auctoritatem quærat; quasi vero privatorum hominum consuetudo, quicunque tandem ponatur eorumdem numerus, aliud esse quicpiam quam enormis abusus possit, cum ea quidem ex diametro pugnare cernitur cum omnium temporum omniumque locorum legibus, millies rursusque millies approbatis, confirmatis instauratisque ad hæc usque postrema tempora, &, quod inde consequitur, semper subsistentibus semperque vigentibus, ut in contrarios omnes abusus reclament, eosdemque acerrime & gravissime damnent.

Non ii tamen sumus qui contendamus Conciliorum omnes ad unum canones vi pollere & ubique obligare; profitemur e contra eorum bene multos ad puram putamque disciplinam spectantes non amplius vigere, nunquamque ubique promiscue viguisse, ac licet, super unoquoque singillatim canone, receptusne an rejectus alicubi sit, certo statui omnino non possit; præsto tamen generatim adjumenta sunt ad eos discernendos quos Gallia recipit aut non recipit; sunt autem hæc, post doctum canonistam Gibertum, in parvo, de Præparatione ad canonici juris studium, Tractatu quem suarum ecclesiasticarum Institutionum tomo primo præposuit, titulis 4. 5. 6. & 7.

Horum adjumentorum primum in eo est positum, ut probe possideatur Gallicum jus quod in Ecclesiæ Gallicanæ Libertatum articulis, in Pragmatica Sanctione, in Concordatis, in Gallorum Regum edictis, in usibus quos Dubosius animadvertit, & in ejusdem canonicis effatis continetur; ad detegendos perspiciendosque canones qui eidem juri contrarii aut consentanei sunt, ut priores quidem rejiciantur, cæteri vero admittantur, quia Gallia non alios, saltem ut plurimum, canones rejicit, quam qui ejus effatis ejusdemque libertatibus adversantur.

2. Gallicum jus dum legitur, consistendum potissimum est iis in locis quæ expressis id verbis notant, quod non in Gallia receptum est, & in postremis Gallorum Regum edictis quæ fortasse superioribus eorumdem sanctionibus, aut antea receptis usibus derogarunt, ut hæ derogationes cognoscantur, & ne sumatur abrogatum jus ejus loco quod servatur. Horum edi-

ctorum

ctorum aliqua sunt in id edita, ut ecclesiasticæ quædam super disciplina constitutiones in civiles leges converterentur; & hæc quidam ostendont, quænam ex ejusmodi constitutionibus, quibusque in capitibus ibidem receptæ sint; ejusmodi est edictom Blesense, an. 1579. quoad Tridentini Concilii decreta; illod enim significat demonstratque horum decretorum pleraque in Galliis recepta esse. Quod autem de sanctionibos ad sanctos canones in civiles leges convertandos editis dicitur, ad aliarum sanctioonum articulos, eodem consilio exaretos referri debet; ejosmodi suot quicunque spectant jore, fonctiones, prærogativas, facultates Episcoporum in hospitalium administratiooe; art. 10. edicti Melodunensis an. 1580. art. 8. edicti an. 1596. Suot sanctionum aliæ quæ, dum quædam mandont, id se facere innuunt, ut ad sancta decreta canonicasque constitutiones se se conforment. Edicta ad ecclesiasticam jurisdictionem spectantia suppeditant in hanc rem exempla plure; extans hæc in edictu de ecclesiastica Jurisdictione, an. 1695. & in sanctionibus quas illud renovat. Regia denique mandata non desunt certos quosdam canones receptos esse significantia, dum pœnarum executionem præcipiunt quas iidem canones statuerunt; quod faciunt per hæc verba; „ Sub juris pœnis, iis- „ ve quas Concilia indixerunt, “ quibus additur, ad eorum dispositionem quæ in his canonibus continetur, aut saltem ex parte secundum eorumdem canonum dispositionem; occurrunt numero plure hujusmodi exempla in edicto Blesensi, itemque in edicto de ecclesiastica Jurisdictione, an. 1695.

3. Aresta consilii, quæque superiores curiæ addiderunt, magni & ipsa ponderis ad dignoscendos canones in Galliarum Regno receptos adjumenta sunt; tribuuntur hæc in genera plure; præcipua eademque utiliora, quod attinet ad hanc rem, sunt aresta de facultatum ad legatos spectantium verificatione; modificationes quæ his adduntur, singulæ canonum qui in Gallia non recipiuntur, totidem exempla sunt; & articuli quorum executio toleretur, sunt canonum probationes, qui ibidem recepti sunt. In Galliarum Regni regionibus, ubi Avenionenses pro legati jurisdictione gaudent, expendenda peculiariter sunt Aquisextiensis & Gretianopolitani parlamentorum aresta quæ cujosque prolegati facultates verificant; quoniam modificationes quas his adhibent, palam faciunt, quinam sint peculiares canones qui in Provincia vel in Delphinatu recepti non sunt. Si eorum modificationibus peculiare nihil inest, perspicitur hinc eas provincias recipere aut rejicere eosdem canones quos reliquum Regnum recipit aut rejicit. Aresta cætere quæ docent quosdam canones in Gallia receptos aut rejectos esse, id significant, seu dum his canonibus contraria aut consentanea præcipiunt, seu dum disertis verbis hos canones servari jubent; hac posteriore ratione nobis compertum est decreta *de divinis Officiis*, adhuc habere vim legis in Regno, quamvis Concordatum, Pragmaticam Sanctionem abrogans, non ea diserte servaverit; ex iis enim arestis plura horum decretorum executionem in divini Officii celebratione præcipiunt; e converso, priore ratione percipimus Constantiensis Concilii decreta, super exemptionibus aut unionibus, in Gallia recepta esse, tametsi Pragmaticæ inserta non sint, & nulla suppetat regia sanctio quæ eadem servari jubeat; sunt enim aresta plure quæ exemptiones & uniones quasdam propterea abrogarunt, quod iis decretis adversarentur. Aresta super appellatione tamquam ab abusu, ex eo sumpta quod quidam canones servati non fuerunt, ostendunt, recepti, necne, sint, iidem canones, dum in re qua de agitur, abusum adesse, aut non adesse declarent.

4. Episcoporum Galliæ synodalia statuta innuunt & ipsa, quinam in Regno, aut in eorum diœcesibus recepti vel non recepti canones sint; in Regno quidem, quoad capita singula de quibus inter ea convenit, & in quibus eodem tempore certis quibusdam canonibus contraria ipsa aut consentanea comperiuntur; in eorum autem diœcesibus, si res quas ea præcipiunt, in reliquis diœcesibus non præcipiuntur, si, quod etiam præcipiunt, cum canonum aliquo congruit. Idem sentiendum, si qua prohibent, quæ in aliis diœcesibus non prohibentur, & ita quidem, ut eorum prohibitio sit quibusdam canonibus consentanea. Pœnæ quoque synodalibus statutis latæ quosdam canones in diœcesibus quæ statuta hæc ediderunt, receptos probant, cum pœnæ quas hæc statuta mandant, per aliquos canones in simili facti specie mandantur. De canonibus idem dicendum, qui, peculiaribus indictis pœnis, id jubent aut vetant, quod per synodalia statuta jussum aut vetitum, sub pœnis juris, occurrit; hinc enim liquido constat statutorum auctores Episcopos velle, ut in ipsorum diœcesibus iidem canones cum eorum pœnis serventur. Synodalia statuta quæ nos jubent id imitari quod in quibusdam canonibus præscriptum est, cujusmodi statuta sunt quæ publicam pœnitentiam spectant, ostendunt eorum canonum litteram abrogatam esse, at spiritum adhuc subsistere.

5. Dispensationes super quibusdam canonibus, quas ab Episcopis aut a summo Pontifice Galli petunt, certo argumento sunt eos in Gallia receptos esse; hinc scilicet certo scimus canones ad dirimentia aut prohibentia matrimonii impedimenta spectantes qui in juris corpore, vel in Tridentino Concilio continentur, in Regno receptos esse; ab his canonibus dispensationes, itemque a canonicis impedimentis quoad ordines & beneficia, ibidem crebræ sunt & Principis auctoritate firmantur. Dispensationis necessitas, ut incompatibilia beneficia duo possideri possint, canones qui vetant, ne beneficia duo quæ simul stare non possunt, eodem tempore teneantur, in Gallia receptos probat. Idem de canonibus pronuntiandum, qui canonicis residentiam imponunt, quandoquidem dispensatione opus est magistratibus beneficiariis, theologiæ professoribus, eleemosynariis, capellanis, cantoribus, musicis Regis, seu per privilegium in juris corpore contentum, quod locum habet quoad theologiæ professores; seu per peculiare privilegium, & non expresse contentum in juris corpore, quod in cæteris locum habet.

Facultas qua moniales indigent, ut e monasterio egrediantur, vel in necessitatis casu, significat canones ad sanctimonialium clausuram spectantes in Gallia receptos esse. Litteræ territorii dictæ, Episcopo necessariæ, ut extra propriam diœcesin, tonsuram, confirmationem, sacros ordines conferat, abbates, abbatissas benedicat, calices consecret, aliamve pontificalem functionem peragat, evincunt & ipsæ canones in Gallia servari, qui pontificalia munia, sine venia, in aliena diœcesi edi vetant; &, quoniam Nuntiiepiscopi his litteris opus habent, æque atque Episcopi cæteri, eædem ostendunt eos canones, etiam quoad nuntios servari.

Necessitas quæ ibidem subest, proficiendi, ut Papa vel Episcopus permutationibus, unionibus beneficiorum, pensionibus super beneficiis auctoritatem addant, argumento est recipi in Gallia canones qui eas vetant, extra casus necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ, de quibus Papa vel Episcopus judicare debent. Perspicitur etiam canones qui resignationes in favorem vetant, in Gallia receptos esse, ex necessitate dandæ operæ, ut Papa has ipsas resignationes firmet. Indulta, ut de regula commenda fiat, ostendunt servari in Gallia canones qui mandant, ut regularia beneficia regularibus dentur. Ob erectionem etiam, suppressionem unionemque beneficiorum, si consistorialia non sunt, ad Episcopum, aut, si consistorialia sunt, ad Papam confugiendi necessitas eidem ratiocinationi locum præbet.

6. Postrema nota seu ratio ad cognoscendum quosdam canones in Gallia receptos esse, ejusmodi est: si Galli auctores, usuum periti qui in Galliis obtinent, suis in decisionibus eos canones, tamquam earumdem decisionum fundamentum adhibent; atque hinc vulgo scimus canones qui electiones antistitum vel antistitarum, religiosorum aut religiosarum, per secretos calculos, fieri jubent, in Gallia receptos esse; nec regia enim edicta, nec aresta suppetunt quæ mandent, ut hæ personæ per secretos calculos eligantur; eorumque Gallorum auctorum plores, iis canonibus nixi, electiones in hunc modum fieri pronuntiant. Monasteria tamen aliqua ibidem sunt, quæ suffragia in omnibus electionibus palam dandi suum veterem usum servarunt. Occurrunt in id exempla, quoad Mathurinos Parisienses, in Notario apostolico, paginis 351. 355.

Fallitur, quicunque putat quosdam canones in Gallia receptos esse, quia ibidem a Regiis professoribus, ad id designatis institutisque leguntur & explicantur. Docent professores hi vetus novumque jus, jus non receptum perinde ac jus receptum, jus romanum æque ac jus consuetudinarium, in iis ipsis regionibus quæ se per consuetudinarium jus regunt, & penes quas romanum jus usui non est; id autem propterea fit, quia jus non receptum sæpenumero explicationi & perfectioni recepti juris inservit, & quia professorum lectiones eo spectant ut adolescentibus in studio corporis juris adjumento sint, ac veluti facem præferant, ab iisque proinde principia tradi necesse est tum quoad vetus, tum quoad novum jus, cum utrumque in juris corpore contineatur.

Hallucinatur etiam, quisquis id statuit regulæ loco, receptum non esse canonem aliquem, cum in collectione non recepta extat; & Galliam, quippe quæ Bonifacii VIII. collectionem, Decretalium Sextum appella-

pellatam non recipit, omnes quoque canones eidem insertos rejicere. Constans firmumque est in hac collectione canones bene multos qui in Gallia servantur, existere; hujusmodi sunt, inter alios, super irregularitatibus canones, eorumque plerique qui censuras spectant, quique ex Lugdunensibus primo & secundo Conciliis, tertiodecimo sæculo celebratis deprompti sunt. Eodem accedit Bonifacii VIII. Constitutiones aliquas in Gallia recipi, quamvis ejus collectio rejiciatur; & hanc collectionem ipsam complecti præclarissimas juris regulas quæ non minus in Gallia quam ubique locorum receptæ sunt. Pragmatica Sanctio, tit. 3. enuntiat Decretalium Sextum conficere partem corporis juris quod in Gallia, ut alibi, receptum est; hæc enim, cum omnes tam generales quam particulares reservationes, eas quoque ipsas quæ continentur in Cancellariæ regulis, & in Extravagantibus, *Regimen* & *Execrabilis*, abrogasset, excipit nominatim reservationes expresse contentas in juris corpore, quarum præcipua non alibi quam in Decretalium Sexto est; beneficiorum scilicet reservatio, quæ in Romana curia per mortem vacant; quod evincit eo tempore in Gallia non id judicii quod modo fertur, de Bonifacii VIII. collectione latum fuisse, nec dubitari posse, quin hæc tum quidem, ut Gregorii IX. collectio, ibidem recepta esset, cujus scilicet textus in Pragmatica Sanctione laudantur.

CANON MISSÆ. Ita nuncupantur secretæ preces Missæ, quæ incipiunt a *Te igitur*, & desinunt ad parvam præfationem orationis dominicæ, *Pater noster*. Canon hic est regula consecrationis Eucharistiæ, ejusque institutionis historia quam Evangelistæ referunt. Æque igitur vetus atque Ecclesia est, quoad rem ipsam, fundum scilicet & substantiam; quod enim ad preces attinet, quas continet, in his quidem per alia deinceps tempora mutationes & additiones editæ sunt. Ætate S. Gregorii Magni qui an. 604. ex hac mortali vita migravit, is erat omnino, quem habemus in præsenti, Missæ canon. Eum sæpe SS. Patres nuncupant *preces*, quia reapse preces & invocationes in eo continentur. Eumdem designant *actionis* nomine; quod olim nomen universæ Missæ commune erat, id autem propterea quod verbum *agere*, seu *facere* sæpe sumitur apud antiquos auctores ecclesiasticos & profanos, pro *sacrificare*, *victimam facere*, scilicet, hanc in sacrificium offerre: *Facietis hircum pro peccato*, videlicet, offeretis, *Levitici cap. 23.* Tribuitur etiam canoni *Secreta* nomen, quia recitari debet submissa voce.

Salubri provisione consilii prospeximus, ut a quolibet sacerdote celebrante verba canonis rotundo dicantur & distincte, nec ex festinatione retracta, nec ex diuturnitate nimia protracta. (Concilium Londinense, an. 1200. can. 1.)

Verba canonis, præsertim in consecratione Corporis Christi, plene & integre proferantur. (Concilium Oxoniense, an. 1222. can. 6.). *Quære* SECRETA.

CANONES PŒNITENTIÆ, seu CANONES PŒNITENTIALES. Sunt hi peculiares canones qui peccatorum ratione habita pœnitentias præscribunt. Ducti sunt partim e sacris Litteris, partim e Conciliis tam generalibus quam particularibus, partim e rescriptis summorum Pontificum, partim e SS. Patribus & ex Ecclesiæ consuetudine. Eorum occurrit ampla collectio ad calcem Documentorum, seu Institutionum S. Caroli Borromæi, quæ impressæ fuere, jussu Cœtus Cleri Gallicani, an. 1655. & ad articulum 7. capit. 6. Tractatus de Pœnitentia, Patris Alexandri, Tom. I. ejus Theologiæ dogmaticæ & moralis, pag. 639. & seq. in fol.

Animadversione dignum est, super canonibus, inquit doctus Gibertus, Tom. IV. pag. 105. eos, licet abrogati sint, adhuc tamen ad pœnitentiarum impositionem utiles esse, non solum quia docent, quas pœnitentias imponi oporteret, si hominum imbecillitas & infirmitas pateretur, sed etiam quia monent pœnitentias peccatis respondere & congruere debere; quam etiam ob causam S. Carolus confessariis mandat, ut ad canonum pœnitentialium studium animum referant, idemque præstat Galliarum Ecclesia, præcipiens, ut, in administratione sacramenti Pœnitentiæ, hujus sancti Præsulis documenta serventur. Hoc ipso consilio, Bituricense Concilium, an. 1584. tit. 21. c. 9. confessarios vult canones pœnitentiales ediscere, ut ex iis pœnitentias imponendi artem & rationem percipiant: *Sacerdotes canones pœnitentiales discant, ut modum & rationem pœnitentiæ injungendæ melius intelligant.*

CANONICISSÆ, virgines, seu sanctimoniales in communitate positæ conjunctæque, quæ divinum officium, canonicorum instar, in choro peragunt. Hæ duorum generum sunt, sæculares & regulares.

Sæculares canonicissæ sunt quæ præbendas sibi per fundationes affectas possident, at, si abbatissa & decana quæ benedictæ sunt, excipiantur, nubere possunt, cum earum institutum nunquam, ut religiosus ordo, quemadmodum in generali Viennensi Concilio declaravit Clemens V. approbatum fuerit. (*In cap. Attendentes, 2. de Statu Monach. §. Illos, & Clem. Cum primo, c. de Religiof. domib. lib. 3. titulo 10.*) Harum ergo canonicissarum re sane ipsa sæcularis status est, sed qui tamen de clericaturæ privilegio participat, ecclesiasticoque statu continetur. Eas oportet abbatissæ tamquam antistitæ, licet haud voti lege, parere, & munera quoque respuere quæ iis exhibentur consuetudinis vi per quam domus canonicissæ tribuitur quæ puellam sibi neptem adoptat quam in capitulum recipiendam, atque ita canonicatui quem primum vacare contigerit, possidendo idoneam reddat. Ejusmodi consuetudo quamdam *circa beneficium* simoniam, aut saltem sordidum ac turpe commercium continet. Simonia est, facta hypothesi harum canonicissarum præbendas esse veri nominis beneficia, quæ plurium Theologorum sententia est, (Sainte-Beuve, & Pontas, verb. *Canonicissa.*) quoniam canonicissa adoptans non aliam ob causam munus accipit, quam quia jus ad beneficium obtinendum tribuit. Est sordidum & fundatorum menti contrarium commercium, siquidem fiat hypothesis eas præbendas nihil demum aliud quam ad puellarum christianam educationem fundatas mansiones esse, quandoquidem eorum mens qui eas mansiones fundarunt, ea nunquam fuit, ut eædem in commercium abirent.

Est & alia sæcularium canonicissarum obligatio, ut nempe divinum officium privatim recitent, dum choro non adsunt, ac, si forte illud omiserint, omissionis ratione habita, seu *pro rata*, canonicorum instar, restituant.

Canonicissæ regulares sunt religiosæ quædam quæ sequuntur in præsentia S. Augustini regulam, quæque e subtili tela superpelliceum supra candidi panni vestem, nigrum in capite velum, & almutium ad brachium deferunt. Putant auctores plures earum originem non altius assurgere quam ad octavi sæculi finem, quo nempe cernuntur harum aliqua vestigia in Francofurtensis Concilii, an. 794. habiti canone quadragesimo septimo qui his verbis conceptus est: *De abbatissis quæ canonice aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant, & Regi annuntient, ut ab honore priventur.* Immo vero P. Mabillonius contendit canonicissæ nomen in Cabillonensi Concilio, an. 813. celebrato primum occurrere, & hujusmodi canonicissas fuisse e S. Benedicti ordine moniales quasdam quæ in canonicissas degenerarunt. Asserit nihilominus P. Thomassinius (*de Disciplina*, part. 3. lib. 1. cap. 59. n. 8. & seq.) de regularibus canonicissis agi in eo Vernoriensis Concilii, an. 754. seu 755. canone quinto: *Ut monasteria tam virorum quam puellarum, secundum ordinem regulariter vivant; &, si hoc facere contempserint, Episcopus, in cujus parochia esse videntur, hoc emendare debet.* P. Thomassinius has puellas ait quæ Episcopo proxime suberant, a monialibus alias fuisse, propterea quod hæ quidem S. Benedicti regulam sectabantur, at iis erat propria & peculiaris regula, e canonibus ducta. Subdit idem Pater has regulares canonicissas, si minus bonorum proprietatem omnino abdicabant, continentiam saltem, atque adeo stabilitatem professas esse.

Libuit quasdam admonitiunculas iis sanctimonialibus scribere, quæ se canonicas vocant. (Concilium Cabillonense, an. 813. cap. 53. 59.)

Sanctimoniales (canonicæ) in monasteriis constitutæ habeant studium in legendo & in cantando, in psalmorum celebratione sive oratione, & horas canonicas.... pariter celebrent, & omnes, excepta quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant.

Oportet, ut, remoto totius excusationis obstaculo, expedite atque honeste Sanctimoniales Dei exequantur ministerium; sitque earum vigilantissima cura, ut ad horas canonicas, mox ut signum datum fuerit, impigre accurrant, Ecclesiamque cum Dei timore & reverentia ingredientes, divinæ potentiæ famulatui religiosissime inserviant. (Concilium Aquisgranense, an. 816. lib. 2. cap. 15.)

CANONICUS. Venit hodie canonici nomine clericus qui canonicatum possidet, præbendam scilicet affectam clericis qui in cathedrali vel collegiata Ecclesia divinum servitium peragunt. Itaque canonici sunt clerici qui in unum veluti corpus convenientes conjunctique Ecclesias cathedrales & collegiatas conficiunt.

Canonicorum origo.

Canonici latinum vocabulum derivatur a græca voce *canon*, quæ tria significat; 1. regulam; 2. annonæ mensuram seu provisionem quamdam quæ militibus aut urbium incolis tribuebatur; 3. catalogum, matriculam; quamobrem alii contendunt canonicos ita nominatos fuisse, regulæ causa quam sequi debebant; ajunt alii id iis nominis esse a pensione quæ iisdem addicta erat, vel a rerum quibus opus ad victum est, mensura quæ ad diem, ad hebdomadam, ad mensem, vel ad annum in singulos distribuebatur; uno verbo, ab eorum portione. Alii denique volunt (Thomassinus, par. 2. lib. 1. cap. 31.) canonicorum nomen omnibus clericis, ipsisque Episcopis, initio quidem, tributum fuisse, ut proinde clericorum & canonicorum vocabula ab origine synonyma essent, (Fleurius, Institutionum t. 1. p. 156. & seq.) eos omnes significantia, qui inscripti erant in canone seu catalogo, super albo seu tabula, indice seu matricula, ut verbo expediam, super eorum registro, qui alendi erant Ecclesiæ sumptibus, seu in matrice Ecclesia, seu in cæteris deservirent.

Canonici ergo, spectata eorumdem origine, generatim erant clerici omnes; subsecutis vero temporibus, nomen hoc iis peculiariter addictum fuit, qui suo cum Episcopo in commune vivebant, cujusmodi fuisse constat S. Eusebii Vercellensis, itemque S. Augustini clericos quorum illustrius exemplum est. Episcoporum nonnulli addidere communi vitæ austeram vitæ monasticæ disciplinam, quoad clericalia munia pati poterant; quod in causa est, ut hæ clericorum communitates *monasteria* nuncupatæ nonnunquam occurrant. Igitur hæ communitates id pariter omnino erant quod nos quidem capitulum, seminarium & corpus præcipuum cleri status totius diœceseos appellaremus. Educabantur ibi juniores clerici; inde hospitalium & oratoriorum presbyteri & parochi trahebantur; ibidem senes qui non amplius magno labori pares erant, recipiebantur. Qui ibi commorabantur, officium in cathedrali Ecclesia peragebant, Episcopo suas functiones obeunti aderant, ei erant ordinarii consilii loco, ejusdemque *presbyterii* præcipuam partem constituebant.

Pedetentim hæ clericorum communitates conflarunt unum seorsim corpus cujus tamen semper Episcopus caput erat. Hi clerici nihilominus veri canonici non fuerunt; atque id nominis non nisi Pipino & Carolo Magno regnantibus, in Gallia, sumpserunt. Scilicet Pipini tempore, qui Rex an. 752. renuntiatus fuit, S. Chrodegangus, Metensis Episcopus, omnes Ecclesiæ suæ clericos convocavit, in una eos eademque domo in qua claustra & regularia loca, quemadmodum in monasteriis, aderant, degere jussit, iisque regulam e sacris litteris, e Conciliorum canonibus, & e regulæ S. Benedicti nonnullis locis quæ ecclesiasticis congruere poterant, expressam præscripsit. Hæc S. Chrodegangii regula non in omnes solum cathedrales Ecclesias inducta fuit, sed generatim in omnes etiam clericorum communitates seu congregationes per diœcesin reliquam disseminatas quæ *collegiales* seu collegiatæ nuncupabantur, quæque a capitibus seu superioribus, *Abbatum* nomen gerentibus administrabantur.

Hæc canonicorum & monachorum similitudo & affinitas causam præbuit, quamobrem canonicorum, perinde ac monachorum domibus & societatibus tribueretur *monasteriorum* nomen.

Cum vero, sub decimum sæculum, quemadmodum Yvo Carnutensis qui vivebat sæculo undecimo conquerebatur, canonici deseruissent, communemque vitam, ut privatam agerent, deseruissent, conflati sunt alii clerici qui religiosorum usus & vota solemnia addentes communi vitæ, clericalem statum cum monastico conjunxerunt, sibique sumpsere nomen *canonicorum regularium S. Augustini* cujus regulam, licet in puellarum tantum gratiam edita esset, amplexi sunt. Positi fuere, in cathedralibus Ecclesiis pluribus, ejusmodi regulares canonici, qui ad sæcularem deinde statum redacti sunt; ut proinde canonici regulares in commune viventes non amplius hoc tempore conspiciantur, nisi qui sub S. Augustini regula in congregatione sunt, vere ii quidem & proprie religiosi, quippe qui edunt solemnia vota tria; asseritque Fagnanus eos sub monachi generatim nomine & in communis juris ordine contineri.

Novorum Canonicorum Ætas & Ingressus.

Ex jure quod Tridentina synodus statuit, ad canonicatum in cathedrali Ecclesia possidendum eadem atque ad subdiaconatus ordinem suscipiendum ætas requiritur; & anni quatuordecim, ut in collegiata Ecclesia canonicatus possideatur. Vetat idem Concilium, perinde ac Basileense, omnia ingressus jura, e beneficii reditibus sumpta, quibusque in capitulares dividendis novos canonicos capitula subdunt, Concilia tamen Remense, an. 1583. & Burdigalense, an. 1624. capitula sinunt ingressus sibi jus sumere, at ea lege, ut illud in divinum servitium impendant. Mandat præterea Tridentinum Concilium, ut novi canonici coram Episcopo ejusve officiali, atque in capitulo, suam fidei professionem edant.

Canonicorum Obligationes.

Canonicorum obligationes rediguntur ad tres præcipuas; videlicet, ut in canonicatus loco resideant; ut adsistant canonicali officio quod in ejusdem loci ecclesia celebratur; ut capitularibus cœtibus adsint. Nituntur harum obligationum priores duæ non civilibus solum ecclesiasticisque legibus, verum etiam naturali divinoque jure quod dictat obeunda onera per fundatorum mentem Ecclesiæque dispositionem beneficiis addicta, cujusmodi residendi & canonicali officio adsistendi obligatio est. Jam vero capitulares ad cœtus conveniendi obligatio ipsam cujusque canonici dignitatem consequitur; debet enim canonicus quisque ecclesiasticorum ab ejus Ecclesia pendentium moribus, itemque suis ipsius juribus, bonis, usibus, privilegiis, ritibus, cæremoniis, fundationibus, disciplinæ sedulo invigilare; quæ sane omnia, qua necesse est, auctoritate, in capitularibus tantum cœtibus pertractantur.

Canonici ergo ei legi subsunt, ut in loco resideant in quo sita est Ecclesia cujus canonici sunt, nec sine gravi peccato diutius quam tribus a Tridentino Concilio (sess. 24. *de Reform.* cap. 12.) notatis mensibus abesse possunt, seu continuum in modum absint, seu per intervalla tantum; seu id sua solum auctoritate faciant, seu statutis aut consuetudinibus omnem etiam memoriam superantibus innitantur; seu emeriti, aut, quod ajunt, jubilares seu jubilati sint, seu non. Trium quidem mensium absentiam Tridentinum Concilium non approbat, sed solum tolerat, ut proinde canonicus qui absque congrua causa per eos tres menses abest, a reprehensione immunis non sit: *Non processit*, inquit Fagnanus, *concedendo*, *sed prohibendo*; scilicet, canonicos Concilium ultra tres menses abesse vetuit, quin approbaret absentiam quæ intra hoc temporis spatium continetur, nisi congrua aliqua ratione nitetur.

Canonici non residere solum, sed omnibus etiam officiis parvis magnisque, atque adeo defunctorum officio adesse debent, cum partem conficit officii diei, quod in eorum Ecclesia recitari consuevit, omni dispensatione, omnibusque statutis usibusve contrariis qui non nisi quidam abusus sunt, nihil obstantibus, & quæcunque sit canonicatus tenuitas, quia ejusmodi mens est fundatorum Ecclesiæ cui se canonicus per tituli acceptionem subdidit.

Debent etiam canonici divinum officium ipsi congruum in modum canere, quin hac in re super stipendiariis cantoribus unice conquiescant; & hæc divini officii per se canendi obligatio ita canonicis essentialis est, ut homo qui cantum nescit, ejusque discendi impos est, (Gibertus, Consultationum canonicarum super Pœnitentia, tom. 2. pag. 360.) canonicatum nec accipere, nec retinere, nec permutare possit, quia, ex una parte, id hominis ei deservire nequit, & ex alia, canones ab iis beneficia sumi vetant qui iis deservire non possunt.

Canonici qui canonicalis officii obligationi desunt, vel quia non canunt ipsi, vel quia male canunt, hoc est, præcipitanter & irreverenter, sine pietate, sine modestia, vel quia sine legitima causa a choro absunt, debent fructus quos perceperunt, *pro rata*, scilicet, omissionis ratione habita, restituere, quia canonicum jus ita præcipit, & quia præterea hi canonici contra justitiam peccant, dum fundatorum voluntatem non implent, qui sua bona canonicalibus Ecclesiis ea solum conditione donarunt, ut, qui iis fruerentur, canerent ipsi, religiose, officia in quorum gratiam ea tribuerunt.

Solum canonici qui ipsi per se canonicis horis intersunt, (Concilium Tridentinum, sess. 24. *de Reform.* cap. 12.) quotidianarum distributionum quæ ad ejusmodi

modi horas pertinent, participes sunt. Excipiuntur ab hac regula, 1. canonici infirmi, ægrotantes, cæci aut senio confecti, & generatim quicunque officio interesse, per injustam vexationem, impediuntur; 2. qui ob suæ Ecclesiæ suive capituli negotia absunt; 3. qui absunt, vel ut animarum saluti vacent, cum ejusmodi cura eorum canonicatui addicta est, ut theologalis, dum concionatur, & pœnitentiarius, cum confessiones audit, officii tempore, vel ut Episcopo deserviant, eidemve in ipsius ministerii functionibus præsto sint; vel qui reapse, ut theologiæ aut juris canonici professores, in Universitatibus, docent; 4. ii quibus Ecclesiæ, per usum statutumve legitimum, distributiones concedunt, cum absunt ob causas quas eædem judicant satis graves & religionis ratione, cujusmodi esse nonnunquam possunt urgentia quædam charitatis opera, & id genus alia; 5. canonici per diœceses in prædicatione aut missionibus, Episcopi jussu occupati; vicarii generales, officiales & promotores diœceseon visitationibus, aliisve suorum munerum functionibus intra vel extra easdem addicti; archidiaconi, dum visitationes suas peragunt; canonici qui cleri generales agentes sunt, dum administratione funguntur, aut qui ad Concilia & generales aut provinciales cleri cœtus designati sunt; commissarii ad ecclesiasticas cameras deputati; diœceseon syndici & capitulorum agentes, suorum munerum tempore; 6. canonici qui sunt officiarii capellæ & domus Regis, Reginæ, Principum sanguinis, quo tempore servitium obeunt, modo tamen canonici hebdomadarii non sint; 7. canonici qui præsidentes aut consiliarii clerici sunt, excepto tempore quo parlamentum vacat, quoque ipsi in camera ipso vacationum tempore indicta non deserviunt; 8. canonici qui in Universitatibus student. Tridentinum Concilium expressis verbis de iis tantum loquitur, qui theologiæ operam navant; congregatio ad interpretationem decretorum Concilii, ususque Ecclesiarum in quibus eadem recepta sunt, his addidere canonicos qui ad canonici juris studium incumbunt; Galliarum Ecclesiæ eos quoque canonicos hoc privilegio gaudere volunt, qui philosophiæ & humanioribus litteris vacant; 9. canonici absentes ob litium prosecutionem quibus eos injuste capitulum impetit. Ita judicatum per parlamenti Parisiensis aresta tria, unum diei 10. Maji an. 1669. alterum diei 11. Julii, an. 1672. tertium diei 5. Augusti an. 1705. 10. canonici hospitalium administratores, quoad eorum administratio perdurat; arestum contradictorium parlamenti Tolosani diei 3. Decembris an. 1575.

Canonici theologalium lectionibus interesse debent, eam pœnam, qua id die neglexerint, subituri, ut ejusdem diei distributiones amittant. Aurelianensis constitutio, art. 8. per Blesensem renovata.

Canonici qui primum omnium, dum choro adsunt, distributiones propositas habent, graviter peccant, & mentalem simoniam perpetrant, quæ non minus eos restitutioni obnoxios reddit: (*Glossa in cap.* 1. *de Clericis non resid.* in Sexto.) *Canonici interessentes horis principaliter pro denario qui datur interessentibus, peccant graviter & committunt mentalem simoniam; sed per pœnitentiam satisfaciunt.*

Studeant summopere canonici prædictas horas vigilantissima cura custodire, & in his divinum officium humiliter ac devote persolvere. Mox enim ut auditum fuerit signum, festinato omnes ad Ecclesiam conveniant, quam non pompatice, aut inhoneste, vel incomposite, sed cum reverentia & Dei timore ingrediantur. (Concil. Aquisgranense, an. 816. lib. 1. cap. 131.)

Omnibus tam cathedralium quam collegiatarum ac ceterarum quarumcunque Ecclesiarum clericis & ministris præcipimus, sub pœna privationis suarum distributionum ... quatenus divinum servitium in suis Ecclesiis tractim, atque devote, & horis congruentibus dicant & decantent, & in psalmorum decantatione pausas faciant in medio versuum, prout convenit; nec pars chori psallitura alium versum incipiat, antequam ab alia parte sit omnino alius versus finitus. (Concilium Parisiense seu Senonense, an. 1429. cap. 1.)

Districtius prohibemus, ne .... canonicatus conferatur alicui in Ecclesia cathedrali, nisi tali qui sciat legere & cantare, & competenter construere, & decimum quintum annum attigerit: nec canonicatus vel præbenda & clericatus in Ecclesia collegiata .... nisi sciat competenter legere & cantare, & duodecimum compleverit annum. (Concil. Ravennatense, an. 1311. rubr. 16.)

Cum nullus cathedralis vel collegiatæ Ecclesiæ canonicus, nisi sit subdiaconus .... vocem de jure in capitulo habeat, etiamsi ab aliis libere concedatur; statuimus, inhibentes, ne prædicti vocem in capitulo non habentes, cum vocem habentibus, quando ipsum tenent capitulum, ullatenus se ingerant. (Concilium Avenionensa, an. 1337. can. 48.)

Confirmamus & etiam ordinamus, ut nullus canonicus cathedralis seu collegiatæ Ecclesiæ .... etiam prætextu alicujus assumpti initi officii, vel etiam servitii colorati, distributiones quotidianas quæ solis canonicis, horis interessentibus dari debent, recipiat, nisi in eisdem horis personaliter intersit, aut occasione dicti officii, & pro negotiis capituli utilibus, omni fraude cessante, fuerit personaliter occupatus; quacunque remissione, donatione, vel gratia, contra hæc nullatenus valitura. (Ibid. can. 50.)

Ut de canonicis dicamus, paucis, respondeant eorum vita titulo, respondeant nomini; sint re ipsa, ut sunt nomine, canonici, id est, regulares .... imitentur Apostolos & nascentis Ecclesiæ ministros quorum erat cor unum & anima una, qui quotidie .... perdurantes unanimiter in templo ... perseverantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Statis ergo ac debitis horis laudes divinæ, non cursim ac festinanter, sed tractim, non truncate, sed integre, distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Et cum psallendi gratia conveniatur, ibidem mutum aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cum junioribus, laudent nomen Domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes. Nemo tum, cum publice vel preces horariæ, vel Missæ sacrum cantando peraguntur, legat vel dicat privatum officium .... quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias, tempestive absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autem a vero aberrant qui existiment se se non alicujus officii in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos! Perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis curam divini officii committi, quod deinde ejusmodi mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota vita torpentibus. Longe vero abominabile est, quod quidam tum, cum divina aguntur, inter se se de rebus profanis tractant, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscent. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid gravius dicamus, commentantur; aut foris per templum, magno cum populi offendiculo, deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem convertunt, atque sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali .... Quo ergo hæc repugnentur, ut debite simul cum omnibus aliis ad divini officii perseverationem ac chori disciplinam spectantibus observentur, decanus diligenter invigilabit, hinc & inde circumspiciens, ne quid inordinate fiat; cui ante omnia curæ erit, ne quis canonicorum sacris absit, sed ut qui emolumentum ferre volent, officium quoque suum, propter quod beneficium datur, in Ecclesia gerant .... Quare qui ab Epistola lectione, exinde toti Missæ, & a primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpellative, nisi forsan necessitate avocante, petitaque ac obtenta licentia, non interfuerit, justum est, ut hic illius horæ aut officii stipendio in totum careat. (Concilium Coloniensa, an. 1536. can. 4. 5. 6. 8. 9. 10.)

Docentes vero ipsam sacram Scripturam, dum publice in scholis docuerint, & scholares qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, præbendarum & beneficiorum suorum, in absentia, a jure communi concessis plene gaudeant & fruantur. (Concilium Tridentinum, sess. 5. *de Reform.* cap. 1.)

Quicunque posthac ad cathedrales Ecclesias erit assumendus, is non solum natalibus, ætate, moribus & vita, ac aliis quæ a sacris canonibus requiruntur, plene sit præditus; verum etiam in sacro ordine, antea, saltem sex mensium spatio constitutus .... Scientia vero præter hæc hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere; ideoque antea in Universitate studiorum magister, sive doctor, aut licentiatus in sacra theologia vel jure canonico merito sit promotus, aut publico alicujus academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. (Sess. 22. cap. 2.)

Quicunque in cathedrali vel collegiata, sæculari aut regulari Ecclesia divinis mancipatus officiis, in subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in capitulo non habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis libere fuerit concessum. (Cap. 4.)

Obtinentibus, in cathedralibus aut collegiatis, dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat, vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus quæ longius servitii tempus requirunt .... distributiones, qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. decretum quod incipit, Consuetudinem, *quod sancta Synodus in*

dus in usum revocat. Omnes vero divina, per se & non per substitutos, compellantur abire officia; & Episcopo celebranti, aut alia pontificalia exercenti adsistere & inservire, atque in choro ad psallendum instituto hymnis & canticis Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudare. (Sess. 24. cap. 12.)

Omnes canonici, & qui dignitatem in Ecclesiis cathedralibus obtinent, ad residentiam actualem obligari decernimus, sub pœna amissionis fructuum, nisi ex legitima causa, & scriptis tradenda absentes fuerint.... Inter justas absentiæ causas habeatur, si unum aut duos de dignitatibus vel canonicis Episcopus mittat, aut secum pro consilio deducat, ad visitandam diœcesin.... aut ad aliud pro religione vel diœcesi urgens negotium; non tamen diutius excusabuntur, quam duraverit negotii necessitas. (Concilium Rothomagense, an. 1581. titulo *de Episcopis & Capitulis.*)

Statuimus in primis, ut ad canonicatum nemo admittatur, nisi prius coram ordinario loci, & in capitulo, & catholicam fidem professus sit, juxta formam a Pio IV. præscriptam.... admissus vero resideat; non ei diutius quam trimestri liceat abesse, (si tamen tantam temporis absentiam patiatur illa Ecclesia, nec majorem assiduitatem desideret).... Omnes canonici, etiam dignitates obtinentes, sua quisque hebdomada Missam magnam celebrare, aliaque divina officia peragere, per se ipsos, vel, si nequeant, per alios canonicos, cogantur, non obstante qualibet consuetudine & privilegio.... Omnes etiam canonici horis, maxime vero matutinis, Missæ & vesperis intersint, cessante impedimento legitimo, per capitulum judicando; nec per Ecclesiam discurrant, vel choro egrediantur sine præsidis licentia, priventurque distributionibus singularum horarum in quibus illos abesse contigerit.... Ut sine superpelliceo, almutio, & aliis canonicorum insignibus in Ecclesia comparere plane irreligiosum est; sic illa ad loca publica rerum venalium deferre prorsus indecorum ac sordidum esse nemo est qui non videat. Quamobrem utrumque sancta Synodus distincte prohibet, sicut & res emptas manibus vel canistris, servulorum more domum referre. (Concilium Remense, an. 1583. tit. *de Capitulis & Canonicis.*

In omnibus Ecclesiis cathedralibus, omnes canonici, & alii officio divino addicti, sint vel presbyteri, vel diaconi, vel subdiaconi.... ita tamen, ut dimidia saltem pars presbyterorum sit.... dum psallitur, canonici omnes & sacellani psallant, nec maneant in suis sedibus otiosi; neve putent se officio functos, si vicaria tantum opera cultum divinum celebrari curent. (Concilium Burdigalense, an. 1583. tit. 17.)

Concionanti illi & prælegenti (canonico theologo) teneantur adesse omnes dignitates, canonici & alii Ecclesiæ cathedralis & totius civitatis ecclesiastici. (Concil. Bituricense, an. 1584. tit. 34.)

Hæc sancta Synodus decernit.... & in virtute sanctæ obedientiæ jubet omnibus & singulis cathedralium & collegiatarum Ecclesiarum hujus provinciæ capitulis, atque singulis de capitulo, ut omnes alternatim dominicis & festis diebus per hebdomadam, Missam majorem celebrent, cui assistent duo ex canonicis, in sacris ordinibus subdiaconatus & diaconatus constituti, si reperiantur. Qui vero non fuerint sacerdotes, diebus dominicis & festis solemnioribus in Missa majori sacram Eucharistiam de manu celebrantis sumant. Canonici omnes in presbyteratus ordine constituti, etiam non hebdomadarii, ac etiam dignitates obtinentes, omnibus dominicis & festis diebus, atque etiam frequentius celebrent. (Concil. Aquisextiense, an. 1583. titulo *de Canonicis.*)

Qui optima indolis juniores canonici non vulgarem futuræ eruditionis expectationem concitarint, perfecta prima residentia, in academiis cæterisque universitatibus, perficiendorum studiorum causa, per quinquennium, ad summum, poterunt detineri. (Concilium Tolosanum, an. 1590. tit. *de Capitulis & Canonicis.*)

Nullus canonicus inter canendum dormiat, nugetur, litteras aut libros legat, officium privatim recitet, per chorum vagetur, indecore sedeat, quidquamve faciat, aut loquatur, quod chori disciplinam & psallentium attentionem perturbet. (Concilium Avenionense, an. 1594. tit. 34. *de Horis canonicis.*)

Non habeant vocem in capitulo, nec locum in subselliis superioribus canonici qui non sunt in sacris ordinibus constituti. Distributiones illi tantum percipiant qui præsentes divinis intersunt officiis; exceptis iis quos infirmitas, seu quævis alia necessitas, Ecclesiæ utilitas, aut alia canonica justa causa excusat. Quod ut sciri possit, punctuatura in omnibus Ecclesiis cathedralibus, aut collegiatis diligenter servetur, in qua præsentium nomina, & causa absentium, si justa sit describantur. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 30.)

Ne perfunctorio modo & irreligiose officia peragantur divina, ad præscriptum sacrorum canonum omnes canonicos choro, horis debitis, a principio earumdem usque ad finem adesse, nec inde ullum egredi, nisi forte necessitate cogente, atque petita & obtenta a præsidente chori licentia, edicimus; aut secus, pro illa hora a canonico hebdomadario, seu ab eodem chori præsidente, sine ullo favore expungendum.... sed & abusum illum quo in una hora aut duabus officiorum divinorum præsens totius diei distributiones usurpat, & illum quo præpositi, vel decani, aut alii officiales, seu officiarii, ex hoc solum quod officiarii sunt, licet actualiter pro utilitate Ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt, tolli prorsus & aboleri præcipimus. (Concilium Burdigalense, an. 1624. cap. 9. n. 5.)

Decet metropolitanam Ecclesiam & alias cathedrales, eas personas ita probitate ac scientia commendatas ad canonicatus eligere & assumere, ut ex iis corpus capituli coalescens, senatus Episcoporum, unde consilium accersant, merito dici possit. Quare nos, Episcopos, cathedralium capitula, aut alios ad quorum electionem seu collationem canonicatus & beneficia cathedralium quomodocunque spectant, nullos deinceps ad hujusmodi canonicatus & beneficia assumere, nisi quos, præhabito eorumdem in capitulo examine, iis virtutibus, scientia & experientia, notitiaque & usu cantus & psalmodiæ præcellere probaverint, & in eo ordine quem hujusmodi canonicatus & beneficia requirunt, constitutos esse norint, aut saltem in ea ætate, ut infra annum ad eumdem promoveri posse perspexerint, decernimus; electiones & collationes quascunque aliter factas, e modo, & ex eo tempore nullas esse penitus & irritas declarantes, talesque ideo canonicatus jure impetrandos. (Ibid. n. 8.)

Tridentinam synodum, cæterasque quæ, ut canonicatus possideri possint, sacros ordines postulant, Gallia non sequitur; sequitur potius Cancellariæ regulam decimam septimam, ab Innocentio Papa VIII. editam quæ non plures in clerico quam quatuordecim ætatis annos requirit, ut cathedralis, & annos decem, ut collegiatæ Ecclesiæ canonicatui possidendo par sit, atque adeo pauciores, e magni consilii jurisprudentia. At usus qui universim ibidem obtinet, peculiaribus Ecclesiarum consuetudinibus aut legibus nihil officit; ut exemplum afferam, in Rupellensi cathedrali Ecclesia, ante inchoatos ætatis annos viginti quinque, dignitas, & ante viginti duos pariter inceptos annos, simplex præbenda possideri non possunt.

Tridentinum Concilium Gallia in eo sequitur, (Jurisprudentia canonica, *verbo*, Canonicus.) quod mandat, ut se, intra annum, ad ordines promovendum curet, qui beneficiorum possessioni idoneus esse voluerit, quæ ita per fundationem, aut per capitulorum statuta poscunt; tametsi beneficium, in hac facti specie, per promotionis defectum, ipso jure non vacet. (Piales, in Tractatu de Collationibus, tom. 6. & 7.) Illud eadem in eo etiam sequitur, quod de canonicis qui *non in sacris* sunt, præcipit, ut nec in capitulis voce gaudeant, nec altis in formis, seu superioribus in subselliis sedere, nec ad beneficia præsentare possint.

Ad ingressus jus quod spectat, ibidem prohibetur, ne a novis canonicis exigantur convivia seu quicpiam aliud, nisi forte in Ecclesiæ fabricam, aliave pia opera conferendum. Prohibetur etiam supranumerarios dictos, *sub expectatione futuræ præbendæ*, canonicos creandi mos; admittuntur tamen honorarii canonici, nempe qui, absque ulla præbenda, canonici titulo, habitu & honorificis juribus gaudent. Rex est canonicus honorarius in aliquibus Regni capitulis, ubi, hoc titulo, cum suum ibidem ingressum peragit, ad canonicatum qui primus vacaverit, nominandi jure fruitur; ejusmodi sunt, inter alia, capitula S. Juliani Cenomanensis, S. Martini Turonensis, S. Hilarii Pictaviensis. Cum suum ibi Rex ingressum edit, villosum amiculum seu almutium, vulgo mozzetta, & superpelliceum ei præsentantur, & ecclesiasticus cui Rex ea remittit, canonicus expectans creatur.

In Gallia, tamquam abusus æque per Conciliorum canones, ac sæcularium curiarum aresta proscripti, spectantur hæc: eos qui intersunt majorum horarum uni, omnes diei distributiones lucrari; aut adsistentiam diei pro pluribus computari; aut præpositos, decanos, aliasque capitulorum dignitates, quin officio intersint, distributionibus frui; aut canonicos non obire functiones suas ipsos per se, nisi legitime impediti sint; aut eosdem sibi plus quam tres vacationis menses a Trideutino Concilio toleratos sumere; aut absentiæ peculiares dies quos per anni cursum canonici sumunt, in trium vacationis mensium quos Tridentinum Concilium tolerat, numero ponendos non esse; aut eos posse grossos fructus lucrari, quin saltem per novem an-

ni menses resideant; aut non fideliter notari, seu, quod ajunt, punctari absentes divini servitii horis singulis; aut pati canonicos qui sacris ordinibus initiati non sunt, ad beneficia præsentare quæ a capitulis pendent. *Vide* BREVIARIUM, CAPITULUM, CLERUS, DISTRIBUTIO MANUALIS, STUDIUM, JUBILARIS, seu JUBILATUS, seu EMERITUS, PRÆSIDENTIA, RESIDENTIA, SIMONIA, STATIO.

CANTIONES, versuum, seu ligatæ numeris orationis parva quædam fragmenta quæ aliguntur ad modos musicos canendi gratia. Earum aliæ recte probatæque sunt, parvæ aliæ. Primi generis sunt omnia spiritalia cantica quæ Deum & pietatem spectant. Quæ vero spectant ad genus alterum, redigi possunt ad cantilenas obscœnas mollesque, ad cantilenas amatorias; ad cantilenas quæ varias sensuum voluptates excitant; ad cantilenas in propinatione versantes, ad cantilenas quæ ad jocos detorquent sacræ Scripturæ aut Ecclesiæ verba; denique ad cantilenas charitati contrarias, quæ proximo debetur. Hæ posterioris generis cantiones omnes, quamquam gradibus, differunt, pravæ tamen & criminosæ sunt, quia singulæ, plus minusve eo damnum tendunt, ut mentem & cor in nobis corrumpant, dum rerum æstimationem & amorem, quas Deus prohibet, quæque sunt odio tantum & contemptu dignæ, cujusmodi sensuum illecebræ, humanarumque cupiditatum omnia generatim argumenta sunt, nobis ipsis inspirant. Id causæ est, quamobrem pravæ cantiones, quæcunque tandem fuerint, tum acriter vehementerque in sacris Litteris, apud sanctos Patres & in Conciliis damnentur.

Presbyteri, diaconi neque subdiaconi.... nuptiarum evitent convivia, nec iis cœtibus admisceantur, ubi amatoria cantantur,...., ne auditus & obtutus sacris mysteriis deputatus.... verborum contagio polluatur. (Concilium Venetense, an. 465. can. 11.)

Non licet presbytero inter epulas cantare vel saltare. (Concilium Antisiodorense, an. 578. can. 40.)

Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias agere omnino contradicimus, quod & ubique vitandum est. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 48.)

CANTOR. Id nominis iis tribuitur qui designati sunt, ut in Ecclesiæ choro divinum officium canant. Cantores non minus quam antiquus officiumque divinum antiqui sunt, ex quo enim in Ecclesia statuta cantus statimque divinum officium extitit, dubio procul non defuere qui ei peculiariter muneri addicti essent, idem ut officium canerent & moderarentur. Apostolicorum canonum vicesimus quintus cantorum meminit, eosque matrimonium inire sinit: *Ex iis qui, non ducta uxore, ad clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxorem ducere lectores & cantores solos.*

Ecclesiæ tamen in votis esset, ut omnes cathedralium & collegialium Ecclesiarum cantores essent presbyteri, vel diaconi, vel subdiaconi, vel saltem lectores, & quidem cælibes, eorumque vitæ ratio ad exemplum exacte citraque omnem exprobrationem esset.

Tales ad legendum, cantandum & psallendum in Ecclesia constituantur, qui non superbe, sed humiliter debitas Domino laudes persolvant, & suavitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minus doctos erudiant; plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem quam popularem vanissimam adulationem. (Concilium Aquisgranense, an. 816. lib. 1. cap. 123.)

In Ecclesiis sive cathedralibus, sive collegiatis non constituantur vicarii qui canonicus quas vocant, horas in choro canant, nisi aut sacerdotes, aut in sacris ordinibus constituti, aut saltem lectores ordinati; atque hi, quantum fieri potest, sint cælibes, quorum mores, vitaque probata fuerit; nec permittantur in choro psallere, nisi, vestitu & habitu corporis, ministros se esse Dei & Ecclesiæ demonstrent. (Concilium Cameracense, an. 1565. tit. 6. cap. 15.)

Si in cantorum delectu tam sapienter institutæ regulæ servarentur, haud sane dolendum esset eorum tam multos occurrere, profecto dignos qui non ad Dei canendas laudes mercede conducerentur, sed ex ecclesia turpiter pellerentur, tum ob eorum depravationes, tum ob indecentem, scandalo obnoxiam, præcipitemque rationem, qua divinum officium canunt, quin in eo sensu pausam, seu articulatam pronuntiationem, seu versiculorum distinctionem servant.

Vis recte psallere? Non solum vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua. Vis, ut Deo tua jucunda sit laus? Noli bona cantilena tua obstrepere malis moribus. Plus ille attendit, quid vivas, quam quid sones. (S. Augustinus *in Psalm.* 146.) *Quære* PSALTERIUM.

CANTOR, CANTORIS MUNUS; dignitas in quibusdam capitulis, personatus in aliis, denique in aliquibus officium aut etiam simplex commissio est. Sunt auctores qui cantorem cum Primicerio confundunt, contenduntque unum tantum & idem officium eamdemve dignitatem utriusque esse. At eos alii distinguunt, efferuntque cantoris nomen non nisi cantus moderatori tributum fuisse, cum generatim quicunque præerant alicui corpori, cujuscunque tandem conditionis & generis esset, primicerii nomine designarentur. *Vide* PRIMICERIUS.

Ex communi jure, cantor chori cantui disciplinæque addictus est. Jam inde a sæculo septimo, Romana Ecclesia cantorem habebat quem Beda (Historia Angliæ, lib. 4. cap. 2.) *archicantorem* appellat, quique in aliis veteribus monumentis *choralis*, *præcentor*, *choriepiscopus*, summus nempe *præfectus*, præses dicitur. In Ambianensi Ecclesia, a decimi tertii sæculi initio, cantor aderat in dignitate constitutus, & præterea præcentor, seu protocantor, quorum munia recensentur describunturque in Evrardi Episcopi charta, seu tabulis quæ ad an. 1218. spectant.

Et sicut Ecclesiarum decanis modo prædicto injungimus facere quæ ad ipsos pertinent facienda, & ita scholasticis, necnon choriepiscopis seu cantoribus quorum officia onus suum tam circa disciplinam, quam chori debitum atque residentiam in ipsis Ecclesiis faciendam, habere noscuntur, injungimus, ut in his omnibus studeant ita se habere, quod inde non sint reprehensibiles, sed potius commendandi. (Concilium Coloniense, an. 1260. cap. 9.)

Chorum reverenter diriget; dissensiones, confabulationes, cachinnationes, & irreverentias omnes compescat; curamque geret, ut omnes chori leges & statuta bene observentur, & maxime ut totum divinum officium distincte, articulatim ac reverenter peragatur; & quos in prædictis delinquere viderit, semel monitos propria auctoritate corripiet, & distributionibus privabit. (Concilium Mechliniense, an. 1686. tit. *de Officio Cantoris*.)

In Gallia, communi jure, decanorum primarumque dignitatum est choro præesse, cantorum autem cantum regere, atque adeo, provisionis ergo, contestationes, si quæ super hac re contigerint, moderari. Ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, (Audientiarum Diarium.) diei 17. Januarii an. 1673. in lite suborta inter Ambianensis Ecclesiæ decanum, & ejusdem Ecclesiæ præcentorem capitulumque.

In Ecclesia Dominæ Nostræ Parisiensis, cantor est secunda dignitas ad Archiepiscopi collationem pertinens, & subcantoris munus est dignitas per capitulum electiva. Ad cantorem super urbis, suburbiorum ditionisque circum, minoribus scholis inspectio, earumdemque institutio pertinet; penes eumdem est jurisdictio quæ ex vicegerente, promotore, tabulario clericoque conflata est; exerceturque hæc jurisdictio in magistros magistrasque scholarum urbis, suburbiorum ditionisque circum, in personas quæ pensionem tenent, & in repetitores qui infantes erudiunt. A cantoris sententiis recta fertur ad parlamentum; at prohibitione tenendi minores scholas Parisiis sine cantoris venia, Ursulinæ non continentur; ita judicatum per arestum diei 2. Septembris an. 1679. (Monumenta Cleri, tom. 1. pag. 1068.) Sunt aliæ Regni cathedrales atque adeo collegiatæ plures Ecclesiæ quæ, sub Episcopi auctoritate, supra urbis minores scholas inspectione gaudent. In aliquibus Ecclesiis, capellani aliique beneficiarii, suæ receptionis die, obedientiam cantori promittunt jurantque: *Juro, quod chorum fideliter prosequar, & officia in tabula inscripta, & quæ mihi a cantore imperata seu injuncta fuerint, prout potero melius adimplebo.* In Augustodunensi Ecclesia, superpellicei in choro ferendi jus cantor omnibus clericis tribuit qui beneficiarii non sunt. In Clermontiensis diœcesis Ecclesiis cantoris munus est simplex commissio quæ resignari non potest; ita judicatum per arestum diei 17. Januarii an. 1731.

CANTUS. Semper ad Dei laudes celebrandas adhibitus cantus fuit, ut ex veteri Testamento constat; ac S. Augustinus (Epist. 55. ultimæ edit. cap. 28.) christianam Ecclesiam ait hunc usum a Christo ipso Domino & Apostolis accepisse: *Sine dubitatione faciendum est maxime illud quod de Scripturis defendi potest, sicut de hymnis & psalmis canendis, cum & ipsius Domini & Apostolorum habemus documenta, & exempla & præcepta de re tam utili ad movendum pie animum, & accendendum divinæ lectionis affectum.*

Non in omnibus tamen Ecclesiis alternus cantus primis christiani nominis sæculis notus fuit, quandoquidem S. Augustinus (lib. 9. Confess. cap. 7.) ipse testatur eum a S. Ambrosio, dum ipse viveret, hoc est, ad quarti sæculi finem, in Mediolanensem Ecclesiam inductum fuisse, ad Orientalium imitationem, ubi insititu-

stitutus comperitur jam inde ab altero sæculo apud Bithyniæ christianos quibus id ethnici vertebant crimini, (Plinius junior, in sua ad Trajanum Epistola, *lib.* 10. *Epist.* 100.) quod hebdomadæ stata die ante solis ortum convenirent, sectique in choros duos, quoddam una canticum in Christi tamquam Dei honorem dicerent: *Christiani carmen Christo, quasi Deo, dicere secum invicem.*

S. Basilius Cæsareæ Archiepiscopus qui an. 379. ex hac mortali vita migravit, nos certos facit alternum cantum ejus ætate jam viguisse in utraque Libya, Thebaide, Palæstina, Arabia, Phœnicia, Syria, &c.

Simplex, gravis, modestus, suavis, ad movendos animos, fervorisque & pietatis excitanda sensa compositus esse debet Ecclesiæ cantus; idemque nec elatior, nec demissior: in eo denique vitandi quidam vocis extra ordinem inconditi strepitus clamoresque iis similes qui in theatro personant.

Eos qui in Ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus nec inordinatis vocibus uti, & naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum quæ Ecclesiæ non conveniunt, & apta non sunt, adsciscere, sed cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo qui est occultorum inspector, offerre. (Concilium *in Trullo*, an. 692. can. 75.)

Presbyteri, sæcularium poetarum modo, in Ecclesia non garriant..., sed simplicem sanctamque melodiam secundum morem Ecclesiæ sectentur. (Concilium Cloveshoviense, an. 747. can. 12.)

Non immerito sancti Patres cordis in Deo exultationem cantu testati sunt, ut Moyses, Zacharias & cæteri. Sed præter omnes vates, sanctissimus David, & sacratissima Virgo mater Dei sacro mentis gaudium cantico testata est; & ipse Dominus sanctam civitatem ingressus, puerorum Hebræorum canticum gratum habuit. Quin & Apostoli ipsum Christum comitantes, cœna facta cum Christo, hymnum cecinerunt; quo sancto more prisci etiam christiani hymnos Christo effuderunt. Et crescente Ecclesia, canendi & psallendi ritus publice, primum in Orientalibus, deinum in Occidentalibus Ecclesiis receptus est & observatus, ad movendum & excitandum præsertim languentium & torpentium animorum affectum.... Sit ergo cantus religiosus & modestus .... tractim, distincte & articulate decantentur divinæ laudes & preces ab Ecclesia præscriptæ. (Concilium Bituricense, an. 1584. titulo 12.)

In Ecclesiis, nec profana cantica, sonive, nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, aut denique lasciva ulla canendi ratio adhibeantur. Cantus & soni graves sint, pii ac distincti & domui Dei ac divinis laudibus accommodati; ut simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores excitentur. (I. Mediolanense Concilium, Part. II. cap. 5.)

CAPÆ, seu CAPPÆ (jus). Hoc jus quod etiam *ingressus* & *felicis adventus* nomine designatur, (Du Perray, *de Statu Ecclesiast.* lib. 4. cap. 1. n. 37.) dicitur illud quod capitulis a novis prælatis, aut religiosis a novis abbatibus commendatariis solvitur. Id juris nulla generali constitutione, (Jurisprudentia canonica, verbo *Cappa.*) sed solum peculiari aliquarum Ecclesiarum usu nititur. Favent parlamenta capitulis quæ jus hoc in Episcopos sibi vindicant; at minus favorabilia monasteriis sunt quæ illud ipsum sibi suos in abbates commendatarios arrogant.

Est etiam cappæ jus quoddam quo se nonnulla capitula supra novos canonicos gaudere contendunt. Illud est in eo positum, ut ex canonico recens installato pecuniarium aliudve munus pro cæteris canonicis singulis exigatur. Hanc pecuniæ a novis canonicis exigendæ consuetudinem, tamquam simoniacam, aut saltem sordidæ avaritiæ suspectam damnat Tridentina synodus, & Episcopis mandat, ut eamdem aboleant, aut in pios usus pecuniam impendant: *Hæc cum sancta synodus detestetur, mandat Episcopis, ut, quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos qui simoniacæ labis aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus, supra prædictis, cognoscant, & illis tantum quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas ut pravas ac scandalosas rejiciant & aboleant.* (Concilium Tridentinum, sess. 24. *de Reform.* cap. 14.) Jam dona cætera S. Pius V. prohibuit per Bullam, *Durum nimis*; eademque nec tribui nec accipi licere Congregatio, Tridentini Concilii interpres declaravit. Ergo ejusmodi munera permitti non possunt, nisi cum in usus pios convertuntur, & ad Ecclesiæ, non autem privatorum hominum emolumentum vergunt.

Rerum exactio quæ pro canonicorum & aliorum beneficiariorum ingressu in plerisque locis suspicione simoniæ vel sordidæ avaritiæ non caret, fieri nullo modo permittatur: quamvis laudabiles consuetudines in Concilio Tridentino non damnatas approbemus earum quæ in pios usus conferri solent. (Concilium Remense, an. 1583. tit. *de Simoniacis.*

Prohibemus, ne quid pro ingressu, admissione & receptione ad beneficia quæcumque, certæ cuidam personæ, sive capitulo, in singulos postea canonicos distribuendum concedatur, aut quod in pios usus non convertatur. Dare aliquid fabricis Ecclesiarum, ornamentis & restaurationibus earumdem impendendum minime reprobamus. Ac proinde tales, ut præfertur, ad beneficia ecclesiastica ingressus, ut simoniacos damnamus; contravenientes quoscumque pœnis contra simoniacos, sacris canonibus, & variis summorum Pontificum editis constitutionibus, puniendos esse decernentes. (Concilium Burdigalense, an. 1624. cap. 9. n. 15.)

Rejicienda est igitur tamquam abusiva & a Conciliis damnata quorumdam capitulorum consuetudo, quorum novi canonici chirothecarum par aut alia suorum confratrum unicuique tribuere consueverunt. Idem judicium de cappæ jure ferendum est, quod capitulis a novis prælatis, aut religiosis a novis abbatibus solvitur, si jus hoc ad privatorum hominum, non autem ad capitulorum aut monasteriorum emolumentum refertur, quoniam jus hoc eodem vitio laborat quo jus cappæ canonicorum, damnatumque est rotundis verbis per generalis Lateranensis Concilii, an. 1179. sub Alexandro Papa III. canonem septimum: *Cum in Ecclesiæ corpore*, hujus Concilii verba sunt, *omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi; horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas prohibetur habere, ita ut pro Episcopis vel abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis presbyteris in Ecclesiam .... aliquid exigatur .... ne igitur hoc de cætero fiat .... districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum turpis muneris exactione imitatur.*

CAPELLA, CAPELLANIA. Romani forenses pragmatici, inquit Rebuffus, (*in praxi Benef.* titulo: *Similare benef. quotuplex*, n. 14.) capellam inter & capellaniam hujusmodi discrimen ponunt; *capellam* nuncupant parvam Ecclesiam a quavis alia sejunctam; ac tum quidem apostolicas litteras ad hujus capellæ rectorem mittunt. *Capellaniam* vocant magnæ Ecclesiæ partem in qua adest altare; tum vero apostolicum rescriptum ad N. capellanum perpetuum mittitur. Ex usu, parva Ecclesia, seu seorsim posita, seu non, *capella* dicitur. Appellatur etiam *capella* & *capellania* titulus ipse beneficii capellæ addicti, qui titularem adigit, ut eidem capellæ deserviat.

Bignonius, (Lib. 1. cap. 38.) in suis ad Marculphum Adnotationibus, contendit capellæ nomen derivari a verbo *capsa*, ea scilicet in qua S. Martini reliquiæ cum aliorum plurium Sanctorum exuviis servabantur, & super qua jurisjurandi exigendi mos obtinebat. At Ducangius putat vocem *capella*, quæ in Marculphi formulis legitur, quamque Bignonius de *capsa* intellexit, intelligi debere de *cappa* S. Martini, quæ vestis seu toga quædam erat sine manicis, quam vetus auctor appellat *roccum*, quamque olim Galli Reges religiose custodiri jubebant in tentoriis quæ dicta *capella*, prorsus ut oratoria seu parvæ Ecclesiæ in quibus Sanctorum reliquiæ servabantur. Capellæ quæ in palatiis aut circum palatia Principum extruebantur, *capellæ palatinæ* nuncupabantur. Erant in iis capellani qui divinum officium pro Regia familia peragebant. Qui inter laicos eminebant, sibi & ipsi capellas, Regum exemplo, erigendas curarunt, satisque ad presbyteri qui ibidem Missam diceret, sustentationem dotarunt, qui vero non ita divitiis affluebant, ut capellis seorsim a magnis Ecclesiis dotem statuerent, eas in his ipsis tam parochialibus quam cathedralibus aut collegiatis Ecclesiis extructas voluerunt, iisque in deservientis presbyteri gratiam, redituum plus alii addixere, minus alii. Canonistæ capellas quæ in Ecclesiis existunt, *sub tecto*, quæ vero ab iisdem sejunctæ sunt, & subsistitur ipsæ per se, *sub dio* nuncupant. Hæ capellæ succrevere quamprimum, erectæque fuerunt in beneficiorum titulos sub Episcoporum auctoritate. Beneficia hæc, origine ipsa, pene omnia sacerdotalia erant, hoc est, fundata presbyteris qui ibidem residere debebant & sacrum facere. Ejusmodi erat commune jus quod mos abolevit qui universim obtinuit, beneficiorumque simplicium quæ residentiam non postulant, & eorum quæ postulant, discrimen induxit. Omnes in beneficia erectæ capellæ Episcopi, capitulorum aliorumve, quicunque fuerint, superiorum visitationi subsunt; quæ vero in beneficia erectæ non fuere, sæculares sunt & oratoria seu sacella pura putaque. *Vide* ORATORIA.

Si quis

Si quis in agro suo aut habet, aut postulat habere diœcesin, primum & terras ei deputet sufficienter, & clericos qui ibidem sua officia impleant, ut sacratis locis reverentia digna tribuatur. (Concilium Aurelianense, an. 541. can. 33.)

Qui capellas obtinent, ipsi per se, non alii, eorum nomine, Missæ sacrificium, divinaque officia quæ illarum rectores præstare debent, in illis celebrent. (IV. Concilium Mediolanense, an. 1576. part. 2. c. 10.)

Non autem soli Episcopi; sed etiam capitula, aut quævis persona sive ecclesiastica, sive laica quarum interest, videant, an cultus divinus persolvatur in sacellis, seu (ut vocant) capellis quibus assignati sunt proventus annui. (Concilium Remense, an. 1583. tit. 26. *de Visitatione.*

Quamvis autem capellani quotidie ipsi suis in capellis Missam dicere debeant, cum fundatio hanc iis obligationem imponit, non est tamen necesse, ut per alios faciendum curent Missis satis, quas iidem, morbi causa, dicere non potuerunt; 1. quia id communis juris est, (Gibertus, in Consultationibus super Sacramentis, t. 3. p. 308. & seq.) ut reditus, ob sacram functionem datus, ab eo percipiatur qui functionem hanc, citra culpam obire non potest; 2. quia fundatoris mens ea fuit & esse debuit, ut sun capellano satis ad honestam sustentationem relinqueret, eumque proinde seu per se, seu per alium, siquidem morbo correptus esset, eximeret; secus enim morbi sumptus expensæ additus quam secum traheret Missis per alium presbyterum satisfaciendi obligatio, suam eidem honestam sustentationem adimeret.

CAPELLÆ DOMESTICÆ. Ita nominantur oratoria seu sacella quæ ad Missæ sacrificium celebrandum in privatorum hominum domibus usui sunt. Jam vero antiquissimus est domesticarum capellarum usus. Ejusmodi unam Constantinus Imperator suis in ædibus extrui jusserat, ad quam quotidie preces acturus pergebat, & in qua ipsa Missam celebratam volebat. Ex hoc exemplo, exercituum legionibus sua fuere deinde tentoria divino servitio sacra, proceribusque capellæ domesticæ quarum adeo communis evasit usus, quæque jam multis Conciliorum constitutionibus locum præbuerunt.

Si quis etiam extra parochias in quibus legitimus est ordinariusque conventus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missas teneat propter fatigationem familiæ, justa ordinatione permittimus; Pascha vero, Natalem Domini, Epiphaniam, Ascensionem Domini, Pentecosten, & Natalem S. Joannis Baptistæ, vel si qui maximi dies in festivitatibus habentur, non nisi in civitatibus aut in parochiis teneant. Clerici vero, si qui in festivitatibus quas supradiximus, in oratoriis, nisi jubente, aut permittente Episcopo, Missas facere aut tenere voluerint, a communione pellantur. (Concilium Agathense, an. 506. can. 21.)

Neve patiantur (ordinarii) privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata oratoria ab eisdem ordinariis designanda & visitanda sanctum hoc Sacrificium a sæcularibus aut regularibus quibuscumque peragi. (Concilium Tridentinum, sess. 22. in Decreto *de observandis & evitandis in ce.*)

Nemini, sine facultate ab ordinario scriptis impetrata, in oratoriis sodalitorum sæcularium quas confraternitates vocant; aliisve Ecclesiis, capellis aut oratoriis sæcularibus,... Missas celebrare liceat dominicis & reliquis festis diebus, nisi absoluta concione quæ inter Missam in parochiali Ecclesia habebitur.... Oratoriorum autem ædificationem, aut usum non facile, sed magna ex causa permittant iidem Episcopi. In iis autem designandis vel probandis hæc servent: ne sint in interiorum ædium partibus in quibus domini, vel familia frequentius versentur; sed commodo & honesto loco, a cubiculis, tricliniis, & ab aula separato, ad templi formam & regulam propius accedant; nec ita angusta sint, ut, qui Missam audierint, ad ostium aut fenestram stare cogantur, aut denique ibi sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur; quod fieri omnino prohibemus. (I. Concilium Mediolanense, an. 1565. part. 2. tit. 5.)

Barbosa, Fagnanus aliique cum iis plures Tridentinum Concilium eam facultatem Episcopis ademisse contendunt, ut Missæ in domesticis capellis celebrandæ veniam concederent, quæcumque tandem causa subesset; & sacra Congregatio, Concilii decretorum interpres ex hoc principio sæpe respondit. At Van-Espenius (*Jur. Eccl. univ. tom. 1. p. 433.*) admodum scite monet Concilium nihil aliud sibi voluisse, quam ut abusibus remedium afferret, qui sane sæpius in domesticarum capellarum usum irrepunt; idque probat auctoritate S. Caroli Borromæi qui eo se redigit, ut Episcopis in domesticarum capellarum concessione se gerendi regulas tradat, ipse qui Tridentini Concilii mentem adeo perspectam habebat, & cui ejusdem decretorum executio tantopere cordi erat. Hoc deinde exemplo Van-Espen utitur, ut Tridentinum Concilium iis ipsis in locis in quibus receptum est, non secundum Romanorum interpretationes, sed secundum modificationes a Principibus appositas, qui illud receperunt vulgaruntque suis in ditionibus, intelligendum ostendat.

Pollent igitur hoc tempore, ut olim, Episcopi ea facultate, ut domesticas capellas erigi, in iisque Missam celebrari sinant conditionibus quæ sequuntur.

1. Collocandæ sunt in decenti loco, a reliquis domi cubiculis segregato, satisque magno, ut ne cogantur adstantes ex ostio, e fenestris, aliave ædium profana parte Missam audire.

2. Domesticæ capellæ nitidæ sint aptæque; necesse est, contignatione seu tabulato seu vortice instructæ, iisdemque suppetant sacra vasa, lintea, ornamenta, & quicquid ad Missæ sacrificium, ut decet, celebrandum requiritur.

3. Nec supra nec infra domesticas capellas cubabitur; (Cardinalis Camutii synodalia statuta.) non eædem profana ulla supellectile occupabuntur; non in iis concludentur mobilia, non grana, non vina, non fructus; non ponetur lectica, non stabulum, non columbaria, non cella vinaria, aut lignaria, aut fructuaria, denique non vestiaria, vel supra vel infra vel ad latera; non erunt eædem aulis, ubi comeditur, ubi saltatur, appositæ, non culinis aut scalis proximæ; celebratione peracta claudentur earumdem fores, ne sit somno aut colloquiis ibidem locus; non ibi confessiones audientur sine Episcopi de scripto venia; non tribuetur puerperis benedictio; nullusque, vel regularis sacerdos admittetur ad Missam ibi dicendam sine parochorum consensu.

4. Domesticas suarum parœciarum capellas identidem parochi visitare debent, an iis omnia recte se habeant, requirere, deque abusibus quos ibidem notaverint, proprietarios monere, quibus hi si minus remedium afferant, Episcopum de re tota certiorem facere.

5. Nullus sacerdos in domesticis capellis celebrare debet sine Episcopi facultate, ac licet hæc ipsa facultas eidem suppetat, cum hæ capellæ minus aptæ sunt, aut profanis usibus addicuntur.

6. Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, omnium Sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, Assumptionis B. Virginis, parochialis Ecclesiæ Patroni solemnibus diebus in domesticis capellis sacrum fieri non licet. Has restrictiones Episcopi fere ponunt in facultatibus quas concedunt, ut in domesticis capellis Missa dicatur; & hæ quidem, licet ab iis omitterentur, essent implicitæ, utpote a jure præscriptæ in canone, *Si quis etiam*, Distinct. I. *De Consecr.*

7. In domesticis capellis, ante magnæ parochialis Missæ horam, celebrari non debet.

8. Qui domesticas capellas habent, semper ad parœciæ Missam, concionem, catecheses audiendas domesticorum aliquem mittere debent. Senes tamen, prægnantes feminas, omnesque personas quæ ad parœciam pergere nequeunt, suas in capellas admittere possunt.

CAPELLANUS. Hoc nomen a capella, capellania derivatur, & ex usu dicitur. 1. de capellanis capitulorum quæ in cathedralibus aut collegiatis Ecclesiis existunt; 2. de capellæ seu capellaniæ titularibus; 3. de officiariis ecclesiasticis domus Regis; 4. de eleemosynariis qui Missam in privatis seu domesticis capellis dicunt. *Vide* CAPELLÆ DOMESTICÆ.

Capitulorum Capellani.

Capitulorum capellani sunt vicarii portionarii, semicanonici, semipræbendati, mansionarii, habituati, beneficiarii, aliique sub aliis nominibus, qui in cathedralibus & collegiatis Ecclesiis pluribus instituti sunt, ut canonicis in cantu servitioque divino, tamquam eorum substituti, eorumque coadjutores suppetias ferant. Debent proinde capellani choro adesse in Ecclesiis quibus addicti sunt, prout fundationis titulus Ecclesiarumque mos postulant. Eorum institutio saltem undecimi sæculi est, quippe quorum mentio in Placentini Concilii, an. 1095. habiti actis fit. Paschalis II. qui ineunte sæculo decimo secundo vivebat, de cathedralis Parisiorum Ecclesiæ capellanis loquitur, & Lugdunensis Ecclesiæ statuta quæ ad an. 1251. pertinent, de capellanis & ipsa loquuntur: *Sunt in Ecclesia majores canonici, & alii minores præbendarii, & iterum duodecim capellani quorum nullus percipit beneficium temporale, præter quam quod quotidianam refectorii distributionem.* Id probat Molanum errasse, cum pronuntiavit qui-

quibus fæculis recta difciplina in capitulis fubfiftebat, nullum in cathedralibus aut collegiatis Ecclefiis inter canonicos & capellanos difcrimen agnitum fuiffe. Certum anim firmumque aft femper hos pofteriores prioribus fubordinatos fuiffe; quæ quidam fubordinatio dafignatur, dum iidem *facrificuli*, & *adfcripti*, & *quafi famulantes* vocantur, dumque eos Colonienfe Concilium, an. 1310. Miffam ad altare majus, dum hebdomadarii funt, celabrare, idque folis canonicis privative, quod ajunt, feu pra quovis alio refervat.

Capellani, inquit Barbofa, (*De Dignitat. & Canon.*) canonicis gradu concedunt, inftitutique fuere, ut his in officiorum cantu folatio effent; non funt membra capituli, nec unum cum canonicis corpus conficiunt; nec ftationem feu ftallum in choro, nec locum aut vocem in capitulo vindicare poffunt.

Quoniam varo capellanorum jura ab Ecclefiarum ftatutis, (Jurifprudentia canonica, verbo *Capellanus*.) ufibus & fundationibus pendent, in iis proinde varietatis multum perfpicitur. In Ecclafiis aliquibus in diftributionum partam omnino non veniunt, in aliis eædem iis concaduntur. P. Thomaffinius (Libro 2. part. 2. cap. 7.) monat in Ecclafiarum nonnullis exiftere canonicorum vicarios quofdam, qui ftato groffo fruuntur, diftributionum, eorum inftar, participes funt, & amoveri taman poffunt. Idem auctor (Part. 4. lib. 1. cap. 47. n. 16.) portionarios & femiportionarios capitulorum Hifpaniæ fæpenumero contendiffe eafdem fibi ac canonicis prærogativas affe, in cathedralibus præfertim Ecclefiis in quibus gaudent ingreffu in capitulum ad deliberendum de quibufdam negotiis qua eos efficiunt; at Concilii Congregationem femper refpondiffe eos omnino canonicorum honoribus aut privilegiis non contineri, nec fibi arrogare poffe, nifi quod iis cujufque capituli confuetudo concadit.

Licet enim, Epifcopi difpofitione, unus diverfis præeffe debrat Ecclefiis canonicus aut præbendarius .... fi quæ tamen capellæ funt quæ fuis reditibus clericos fuftinere non poffint, earum cura aut difpofitio præpofito majoris Ecclefiæ cui capella fubdita effe videntur, immineat, & tam de poffeffionibus, quam & de ecclefiafticis capellarum officiis ipfe providrat. (Concilium Placentinum, an. 1095. cap. 15.)

Statuimus & ordinamus, ut Ecclefiarum collegiatarum vicarii quos aliqui vocant capellanos aut choripfocios, nomini fuo refpondeant; nec, tempore divinorum, aliis pfallentibus, ipfi extra chorum fpatiruntur, defideant, confabulentur, aut aliud quid agant in Ecclefia, in populi fcandalum; fed canonicis in perfolvendis horis canonicis & divinis fint adjumento; & onera fpecialia ad quæ vel ex fundatione, vel antiqua confuetudine, aut Ecclefiarum ftatutis obligantur, devote & diligenter perfolvant, fub pœna fufpenfionis, non a diftributionibus tantummodo quotidianis, verum etiam a vicariarum fuarum fructibus, donec negligentiam juxta decani & capituli judicium emendent. (Concilium Colonienfe, an. 1549. tit. *de Officiorum perfunctione*, n. 10.)

Quamvis ad fundationum titulos, aliofque aliarum Ecclefiarum ufus exigi debeat capellanorum conditio, quod ad eorum honorifica & utilia jura pertinent, ad id tamen, in dubiis & controverfis cafibus, parlamentorum arefta non parum conferunt.

Rothomagenfe parlamentum, per areftum diei 28. Augufti an. 1539. in cathedralis Bajocenfis Ecclefiæ decanum & canonicos editum mandat, ut ejus Ecclefiæ capellani canonicarum horarum obituumque diftributiones participent; & per aliud menfis Februarii an. 1551. hanc eorum partem affe vult ejus tertiam quæ canonicis datur. In fancti Martii Parifienfis Ecclefia, canonici & capellani æque in diftributionum partem veniunt.

Per areftum diei 5. Augufti an. 1705. (Duperrai, fuper articulo 18. adicti an. 1695.) in Parifienfis parlamenti magna camera in Meldenfis cathedralis Ecclefiæ capellanos editum, judicatum fuit: 1. cathedralis Meldenfis Ecclefiæ capellanos capituli utpote fuperioris fui jurifdictioni fubeffe; (Monumenta Clari, tom. 2. p. 1375. 1379.) 2. capellas fuas fine capituli confenfu rafignare non poffe; 3. communitatis corpus feorfim a capitulo non efficere; 4. abeffe non poffe abfque ejufdem capituli venia; 5. eos idem areftum jubet, duplicibus & femiduplicibus diebus feftis, choriftarum aliafque chori functiones agere, cum id cantor, fubcantor, aliufve chori moderator ab iifdem requiret; 6. licere vult capitulo redditioni rationum bonorum communium ad capellanos pertinentium adeffe; 7. hos ipfos vetat fundationes acceptare, aut emphyteuticas locationes edere fine capituli confenfu.

Capellani titulares capellæ feu capellaniæ funt ii quibus de capella feu capellania provifum eft. *Vide* hæc verba infra.

Capellani domus Regis funt officiarii ecclafiaftici quibus id muneris damandatum aft, ut in Regis domo divinum officium peragant. Qua in re animadvertendum inter capellam Regis, fanctafque Capellas fundationis regiæ multum difcriminis intereffe.

Regia capella nihil aft aliud quam aulæ clerus ipfe, conftans a certo quodam ecclafiafticorum officiariorum numero, qui Regiæ domus partem conficiunt, qui Regem fequuntur, quocunque pergit, quibufque ftatuta Regiæ majeftati accommodata fuppetunt. Hæc Regis capella non minus antiqua eft quam ipfa Gallorum Ragum religio, ftatim enim atque chriftianæ religioni nomen dederunt, fuum ipfi clerum feu ecclefiafticos officiarios habuerunt.

Sanctæ Capellæ erant ab origine quædam Ecclefiæ conflatæ ex capellanorum numero quodam, quos ad reliquias cuftodiendas, earumdemque Ecclafiarum officium obeundum Rages inftituerant. Ita Parifienfis palatii Sanctam Capellam Rex S. Ludovicus fundavit ad cuftodiendas Sanctorum exuvias quas ipfe ab Oriente detulerat. Hi capellani evafere canonici; at nunquam e Regum comitatu fuare, aut aulici cleri partem conftituerunt. Sanctæ Capellæ, nec communi jure, nec fuapte natura, ullam prorfus exemptionem ullamve quafi epifcopalem feu contentiofam jurifdictionam obtinent; ac fi earum aliquæ gaudent ejufmodi jurifdictione quæ magis minufve late, pro peculiarium quibus infigniti funt, titulorum vi & ratione, patet; id factum ex privilegio & bullarum caufa, quas obtinuerunt.

CAPILLI. Non idem fuper capillis, fed alius apud alios populos ufus fuit. Longos, ut natura ferebat, capillos Hebræi geftabant prohibitique arant eos in orbem recidere, (*Levitici* XIX. 28.) quemadmodum erat apud Arabes, Ammonitas, Moabitas aliofque populos in more pofitum, ut Bacchum imitarentur, qui fuam in eum modum compofitam cæfariem detulerat.

Monachi qui mundum, civilem fcilicet focietatem deferebant, fibi crines amputabant, ut oftenderent fe mundanis omnibus ornamentis nuntium remittere, obedientiæque & fubjectionis, quoad fuperiores, votum edere. Ad virgines Deo confecratas quod attinet, capillos fervandi aut amputandi mos alius alibi arat. In Africa, virgines fibi capillos retinebant, atque adeo folutos ferebant, ut fignificarent, fe, prout Apoftolus loquitur, Chrifto Domino defponfatas effe, & cuivis alii fponfo extremum vale dixiffe. Extat Theodofii Imperatoris, an. 390. (Lex 28. Cod. Theod.) lex quæ feminas, religiofæ vitæ ineundæ fpecie, fibi capillos amputare vetat, & depofitionis pœnam in Epifcopos ftatuit, qui eas in ejufmodi ftatu ad Ecclefiæ facramenta recipiunt. Congruit hæc lex cum decimo feptimo Gangrenfis Concilii canone qui feminas vetat fibi capillos radere pietatis caufa: *Si qua mulier, propter eam quæ exiftimatur, pietatem, quam Deus ei dedit ad recordationem fubjectionis, & quæ fubjectionis præceptum diffolvat, anathema fit.* (Concilium fuprecitat. an. 342.) Animadverfione dignum aft Theodofii legem & Gangrenfis Concilii canonem intelligi non debere de chriftianis feminis quæ fibi capillos amputabant in fignum pœnitentiæ contemptufque ob mundi faftum, fed de iis tantum quæ ita fe gerebant, ut oftenderent fe matrimonium damnare, & obedientiæ quam viris debebant, jugum excutere. Ejufmodi mulieres erant quæ, Euftathio monacho perfuadente, quam S. Epiphanius (Hær. 40. Sozomenus, l. 3. cap. 3. Baronius ad an. 319. n. 3.) Eutacten nuncupat, viros fuos deferebant. Eo levitatis & infaniæ hunc monachum abripuerat de fuo ipfius ftatu opinio, ut conjuges a viris fejungeret, eos afferens qui conjugati effent, non poffe falutem confequi. Delata eft ad Gangrenfe Concilium Euftathii doctrina, in eoque damnata an. 342.

Clericis innumera Concilia mandarunt, ut breves capillos ferrent.

Clericus nec comam nutriat, nec barbam. (Concilium Carthaginenfe, an. 398. can. 44.)

Clerici qui comam nutriunt, ab arcidiacono, etiamfi noluerint, detondeantur, (Concilium Agathenfe, an. 506. can. 20.)

Si qui ex clericis relaxaverit comam, anathema fit, (Concilium Romanum, an. 721. c. 14.)

Si quis ecclefiaftica militia titulo infignitus .... tanquam laicus comam nutrierit, Ecclefiæ communione privetur, donec prævaricationem fuam digna fatisfactione correxerit. (Concilium Tolofanum, an. 1119. can. 10.)

Hi canones & ejufmodi alii eruditum Sorbonæ Doctorem promovarunt, ut poft Abbatem Panormitanum, Sylvaftrum, Navarrum, &c. concluderet fuapte natura mortale in ecclafiaftico peccatum effe, longos capillos ferre: (Grandinius.) *Certe eos*, inquit, *abfolvendos non*

puto

patarem, qui fluctuantes ad humeros usque, qui cincinnatos, necnon etiam respersos pulvere ad vanitatem, in morem laicorum, crines gestare vellent. Vide TONSURA.

CAPITULA (*Tria Capitula*). *Quære* Concilium Constantinopolitanum, an. 553. in hujus Operis Tomo primo, pag. 126.

CAPITULARIA. Vocabulum hoc quod generatim librum in plura capita seu capitula divisum significat, accommodatur peculiariter legibus tam civilibus quam canonicis, atque etiam potiora titulo legibus iis quas Galli Reges ferebant in cœtibus ad quos Regni Episcopi & proceres convaniebant. Hac significationa dicuntur Capitularia Caroli Magni, Ludovici Pii, Caroli Calvi VI. Episcopi redigebant in articulos statuta quæ ecclesiasticam disciplinam spectabant, quæque ipsi ex antiquis canonibus plerumque trahebant; proceres, secundum leges & consuetudines, edicta condebant; ea Rex confirmabat, eademque annuntiabantur, ut executioni mandarentur.

Ut capitula ecclesiastica a domno Carolo Imperatore, necnon & a domno Ludovico Pio Augusto promulgata, obnixe observari præcipiantur. (Concilium Meldense, an. 845. can. 78.)

Si quis sanctorum Patrum regulas contempserit, & gloriosissimorum Imperatorum, Caroli videlicet magni Imperatoris, & Ludovici, atque Lotharii, necnon & filii ejus Ludovici, quæ de ecclesiasticis decimis in eorum capitularibus statuta atque sancita sunt, non observaverit .... auctoritate sanctæ Sedis apostolicæ, & sanctione sanctæ synodi, excommunicationi subjaceat. (Concilium Ravennatense, an. 904. cap. 1.)

CAPITULUM. Sumitur id nominis multifariam; 1. pro libri argumento seu materia; 2. pro libri divisione quæ argumentis distinguendis inservit; 3. pro capitibus seu parvis capitibus, parvis lectionibus sacræ Scripturæ, quæ dicuntur ab uno tantum, ad divini officii horas singulas; 4. pro loco in quo canonici & religiosi suos cœtus habent, ut suis de negotiis deliberent, suamque disciplinam moderentur; 5. pro his ipsis cœtibus qui *capitulares* appellantur; 6. pro solemnibus correctionibus quæ in ejusmodi cœtibus fiunt; 7. pro collegiis, seu corporibus & communitatibus canonicorum qui cathedralibus aut collegiatis Ecclesiis deserviunt. Jam de capitulis hac postrema significatione sumptis hoc loco agimus.

Capitulorum Origo.

Dum canonici communem vitam egerunt, in eodem claustro degentes, eamdemque regulam servantes, & a superioribus iisdem pendentes, eorum collegia monasteria nuncupabantur; at cum apud eos desiit, nono sæculo ad finem vergente, communis vita, capitula dicta sunt. Hac animadversione opus est in legendis antiquis auctoribus qui canonicorum collegiis *monasteriorum* nomen tribuunt; ne aut iidem auctores in hac denominatione decepti, aut canonici olim ad unum omnes monasticam vitam duxisse credantur.

Capitulorum ad cathedrales Ecclesias pertinentium jura.

Cathedralium Ecclesiarum capitula spectari possunt, vel quoad Episcopum quo cum Ecclesiæ senatum constant, vel quoad canonicos qui sunt capitulorum membra, vel dum episcopalis sedes occupata est, vel dum eadem vacat.

Capitulorum, quoad Episcopum, dum episcopalis sedes occupata est, in cathedralibus Ecclesiis jura.

Cum cathedralium Ecclesiarum canonici, sub certis quibusdam regulis, in commune vivebant, earumdem Ecclesiarum capitula veluti consuetum & necessarium, in diœceseon administratione, Episcoporum consilium erant; at postquam communem vitam canonici deseruerunt, amisere capitula jus in eo positum, ut Episcoporum necessarium consilium essent; nec Episcopi ei legi subsunt, ut capitulorum consensum requirant, nisi quoad id quod communia aut peculiaria eorumdem capitulorum negotia spectat, ut cum id agitur, ut alienetur id quod temporale est, episcopalis mensa, ut in cathedrali Ecclesia beneficium uniatur aut supprimatur, ut officii ad divinum servitium pertinentis ordo mutetur, ut breviarium reformetur, ut instituantur aut abrogentur festa, & ejusmodi quicpiam fiat quod capituli concursum postulat. In casu imbecillitatis Episcopi, vicarii generales ab eo instituti, ipsius loco, regere pergunt. Si Episcopus, ejusque vicarii generales absint, capitula non eo jure gaudent, ut magnos vicarios nominent qui diœcesin administrent; ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, diei 28. Novembris an. 1650. contra Remensis capituli contentiones. Si se per resignationem Episcopus abdicet, non suppetit capitulis magnos vicarios nominandi jus, ut, antequam a Papa admissa fuerit resignatio, diœcesin regant; ita judicatum per aresta supremi consilii, die 9. Aprilis an. 1647. (Monumenta Cleri, tom. 2. p. 386. & seq.) pro Episcopo S. Flori; die 27. Junii an. 1651. pro Archiepiscopo Rothomagensi; die 26. Aprilis an. 1657. quod arestum ad Cleri significationes editum fuit, & per arestum consilii privati diei 5. Aprilis an. 1659. pro Augustæ Romanduorum Episcopo. At, cum Rex super vacationa per simplicem dimissionem nominat, potest capitulum magnos vicarios nominare qui diœcesin regant, statim atque adest de nominati præconizatione certus nuntius; Regis nominatione scilicet haud rejecta, id ponitur tamquam certum dimissionem a Papa acceptatam esse, & episcopatus vacationem per acceptationem induci.

Tridentinum Concilium vult, (Sess. 25. *de Reform.* cap. 6.) ut in capitulo primus honoris gradus semper Episcopo tribuatur, & illud ipse, quoties e re fore crediderit, cogere possit, dummodo non id faciat, ut de negotio deliberet quod ipsum, suosve afficiat, qui ex ejusdem familia sunt: *Episcopis ubique is honos tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in choro & in capitulo.... sit prima sedes.... & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Quod si aliquid canonicis ad deliberandum proponant, nec de re ad suum vel suorum commodum spectante agatur, Episcopi ipsi capitulum convocent, vota exquirant, & juxta ea concludant. Absente vero Episcopo, omnino hoc ab iis de capitulo, ad quos hoc de jure vel consuetudine spectat, perficiatur; nec ad id vicarius Episcopi admittatur.* Ad cætera quod spectat, Concilium capitulis omnem auctoritatem omnemque jurisdictionem relinquit, quæ ad ea pertinere potest, tum quoad spiritalia, tum quoad temporalia: *Cæteris autem in rebus, capituli jurisdictio & potestas, si qua ei competit, & bonorum administratio, salva & intacta omnino relinquatur.*

Capitulorum jura in sua membra.

Possunt ergo capitula, quin ab Episcopo pendeant, pœnalia statuta in rebus edere quæ peculiariter & propria ad ea referuntur. Possunt etiam statuta ad bonum Ecclesiæ regimen condere, non autem ut divinum servitium immutent. In sua membra jurisdictione gaudent quæ correctionalis & *de plano* dicitur, at quia usque ad suspensionem, vel ad excommunicationem, vel ad carcerationem, vel ad beneficiorum privationem devenire possint, nisi forte contentiosa jurisdictione polleant quæ legitimis titulis, aut veteri possessione nitatur; hæ nimirum punitiones communi jure non nisi ad Episcopum pertinent. Leves ergo tantum aliquas pœnas possunt capitula canonicis aliisque clericis qui ab iis pendent, imponere, ut, eos distributionibus privare, cum errati aliquid in choro perpetrant, aut cum absque legitimis causis absunt, aut cum ecclesiasticum habitum & tonsuram non deferunt, &c. Hæc jurisdictio correctionalis a capitulo vel a decano exercetur; id ab usibus pendet.

Eo quoque jure capitula gaudent, ut ad provinciale Concilium deputent, & qui ab iis deputati sunt, deliberativam in eo vocem obtinent, ad eorumdem privilegia & spiritalia aut temporalia jura quod attinet. Eadem, quoad parœcias iisdem unitas, perpetuos vicarios nominare debent, qui iis deserviant, & canonici quidem curialibus functionibus addici non possunt, aut confessiones excipere, sine Episcopi approbatione, perpetuique vicarii consensu. Ita statuit parlamenti Parisiensis arestum in constitutionis formam editum, die 23. Februarii an. 1664. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 1503. & seq.) super capitulo Lingonensi. Parœcia in collegiatam erecta, & post erectionem ab ejus Ecclesiæ canonicis administrata non continetur in arestorum dispositione, quæ declarant canonicatus & parœcias simul stare non posse; ita judicatum, die 19. Decembris an. 1669. in magna Parisiensis Parlamenti camera.

Quod attinet ad jus in eo positum, ut sacramenta ægrotantibus canonicis administrentur in iis parœciis in quibus domicilium iidem ast, iidemque vita functi ad cathedralem Ecclesiam deferantur, aliqua aresta quibusdam capitulis favent; ejusmodi est quod Dominæ Nostræ Parisiensis capitulum obtinuit in parlamento, an. 1651. 7. Septembris die; (Relationes Cleri, an. 1740. p. 192. & seq.) at aresta alia confirmarunt

paro-

parochnrum jes, nulla etiam possessionis qeam distincte canonici proposuerant, itemque communis juris & plurium Conciliorum dispositionis ratione babita; ita judicatum per arestum parlamenti Tolusani, die 11. Julii an. 1735. Parisiensis, die 9. Julii an. 1737. Britannici, die 14. Maji an. 1739. Præsens & consueta, salvis aliquorum peculiarium capitulorum legitimis privilegiis, præscripta jurisprudentia ejusmodi est.

Jura Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium, episcopali sede vacante.

Quamqnam decretales Epistolæ veterem consuetudinem vocant qeæ, episcopali sede vacante, diœceseos administrationem ad cathedralium Ecclesiarum capitula defert, ea tamen non ante duodecimum sæculum cœpit, nec locum babuit, nisi cum Episcuporum electionem, præ cæteris cleri membris, sibi capitula sindicarunt. Retro actis temporibus, diœceseos universus, præsertim vero episcopalis urbis clerus disciplinæ servandæ invigilabat, & in Gallia quidem sæpius, vacantis Ecclesiæ ceram Metropolitani semebant, vel hanc Episcopo qei ab eadem Ecclesia propius aberat, demandabant; *Secundam Regensis synodi constituta, Episcopo e corpore recedente, vicinior illi accedat Episcopus qui, ex more exequiis celebratis, statim Ecclesia illius curam districtissime gerat*. (Concilium Regiense, an. 439.)

Glossa, super capite *ex Concessione*, ad Clementinas *de rerum Permut.* (Concilium Troslejanum, an. 909. cap. 14.) cathedralium Ecclesiarum capitulis, vacantis sedis tempore, *ordinariorum* titulum tribuit, eique præsens disciplina congruit. At vehementer inter canonistas agitata controversia est, utrum capitula, dum sedes vacat, generatim in omuem Episcoporum jurisdictionem seccedant, at eorum facultates solum ad statos casus a jere determinatos pro urgentibes Ecclesiæ necessitatibus protendantur.

Summus Pontifex Honorius banc controversiam decidit contra capitula: (cap. 2. *Ne sede vacante.*) *Cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod capitulum, sede vacante, fungatur vice Episcopi in collationibus præbendarum.* Abbas Panormitanus aliique canonistæ hanc decisionem secuti sunt. E converso Barbosa tamquam generale ussatum statuit capitulum, sede vacante, in omnem voluntariam & contentiosam defuncti Episcopi jurisdictionem succedere, exceptis casibus a jure canonico diserte vetitis; & in Gallia quidem pervicit hæc posterior sententia.

Possunt ergo capitula, dum episcopalis sedes vacat, 1. parœcias conferre quæ in Episcopi plena dispositione sunt; omnes institutiones ad patronorum nominationem & præsentationem, vel ad graduatorem & indultariorum requisitionem spectantes edere; electiones confirmare in quibus Episcopus instituendi & confirmandi possessione gaudet, & generatim cæteras omnes provisiones perficere, exceptis beneficiorum curæ expertium collationibus, quæ cem in integra Episcopi dispositione sint, ad Regem pertinent, ob Regaliæ, quo gaudet, jus; ita Judicatem per arestum Parlamenti Paristensis, Aprilis die 26. an. 1580. (Monumenta Cleri, tom. 2. pag. 535.) in favorem capituli Bituritensis; & per arestum consilii privati, die 31. Martii an. 1688. in favorem Tarbensis capiteli.

2. Possunt capitula permutationes admittere, quia hæ quidem necessariæ collationes sunt. (Gibertus Instit. eccles. & benefic. tom. 2. p. 157. & seq.) Omnia quoque beneficia conferre possunt in quorum collatione nullam Episcopus pattem obtinet, seu tamquam Episcopus, seu tamquam canonicus, propterea quod ejusmodi beneficia Regaliæ obnoxia non sunt. Eadem est canonicorum ratio ad quos, præbendarum causa; quas possident, quorumdam beneficiorum collatio pertinet; possunt hi scilicet ea conferre, vacationis tempore. At si capitulum tantummodo præsentat, & Episcopus confert, capitulum ipsum tum quoqne solum præsentat, & Rex confert, in qua facti specie Rex etiam præsentationis est particeps, cum Episcopus tamquam canonicus ad eam jus obtinet. Si capitulum alternis vicibus cum Episcopo confert, aut si confert per hebdomadas aut per menses, aut si canonicatus quidam e capituli, quidam ex Episcopi collatione sunt, capitulum iisdem collationibus quibus antea, gaudebit. In necessariarum collationum numero ponendæ sunt beneficiorum collationes, quæ statæ familiæ designatis personis, ut fundatoris propiori consanguineo, aut peculiaris loci clericis affecta sunt, quoniam, collatore renuente, personæ quorum interest, ad proximum superiorem confugiendi jure gaudent.

3. Capitula a casibus Episcopo reservatis & a censuris, si excommunicatione *ab homine* dictam excipiamus, absolvere possunt; necessarias quoque dispensationes concedere; indicere jejunia precesque publicas; clericos corrigere; correctionis impotes excommunicationi subdere; confessariorum approbationes revocare, novasque tribuere; concionatores approbare; quæstus permittere; sinere necessariis in casibus religiosas e monasterio egredi; earum novitias examinare; babere synodos, in iisque statuta ferre; parœcias & clausuram monialiem visitare. At nec in diœceseos disciplina qeicquam innovare, nec mere personalibus episcopi jeribus & privilegiis frui, nec ejus jurisdictionem nisi pront ipse potuisset, exercere, nec indulgentias concedere possunt, quia indulgentiarum concessio non voluntariæ solum jurisdictionis, sed episcopalis quoqee dignitatis actus est, ut canonistarum communis opinio fert. Nec magis capitula confirmationem conferre possunt, aut dimissorias litteras ad ordines suscipiendos concedere, nisi post elapsem vacationis annum, aut cum beneficium ordines postulat: *Non liceat capitulis Ecclesiarum, sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, aut reverendas, ut aliqui vocant, tam ex juris communis dispositione, quam etiam cujusvis privilegii aut consuetudinis vigore, alicui qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere*. Hoc disciplinæ caput a Tridentino Concilio, sess. 7. cap. 10. *de Reform.* statutum, in Gallia receptum est.

4. Aliud disciplinæ caput ab eodem Trident. Concilio statutum, idemque in Gallia per Blesensem constitutionem & arestorum jurisprudentiam receptum ejusmodi est: Sede vacante, capitula, pro ut ipsa corpus constituunt, regere non posse, sed omnino debere vicarium generalem & officialem nominare quibus eæ qualitates insint quas canones & sanctiones requirunt, et voluntariam & contentiosam jerisdictionem exerceant, iisdemque provisiones a duobus testibus signatas & insinuatas tribuere; atque id quidem, spatio dierum octo, initio ducto a die decessus Episcopi: *Capitulum, sede vacante, officialem seu vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in jure canonico sit doctor, vel licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus.* (Concilium Tridentinum, sess. 24. cap. 16. *de Reform.*) Neque vero capitulum in Regno nominare posset ecclesiasticum quamvis idoneum doctumque, qei nello gradu insignitus, aut solem baccalaureus esset; eem scilicet in theologia vel in jure canonico doctorem aut licentiatum esse necesse est. Tridentinum Concilium ibidem id quoqee vult pro episcopatus reditibus œconomem seu administratorem a capitulo nominari; qui futuro Episcopo suæ administrationis rationem reddet, eique omnia quæ perceperit, episcopatus emolumenta tradet, postqeam tamen necessarios sumptus deduxerit quos officiarii capituli ad ejusdem jurisdictionis exercitationem fecerunt; cujusmodi sunt qui ad impressionem, ad missionem mandatorum requiruntur, itemque ad processus qui fiunt ex officio, &c.

5. Possunt capitula destituere magnos vicarios & officiales a defuncto Episcopo nominatos, iisqeu alios substituere; ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, die 3. Julii an. 1638. Magnos qeoqee vicarios revocare possent, qeos ipsa ad diœcsin per vacationis tempus administrandam nominarunt; ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, die 20. Julii an. 1668. in favorem capituli Turonensis. (Monumenta Cleri, tom. 8. p. 1946. & seq.) At possessione spoliare non possunt synodos & depotatos ad decimarum cameras, ullamve in diœcesano collegio, vel in decimarum partitione innovationem edere.

Capitulorum exemptiones.

Capitulorum ab episcopali jurisdictione exemptiones odiosæ sunt & communi juri contrariæ. Cœperunt hæ solum decimo secundo aut decimo tertio sæculis, earumque abusus longius abiit. Eas Galliæ clerus tamquam unum e fontibus malorum Ecclesiæ semper spectavit; & ita quidem aperuere mentem suam, an. 1581. Rothomagensis Concilii Patres in quæstionum duodecima, quas Gregorio Papæ XIII. proposuerunt: *Propter exemptiones capitulorum non potest restitui ecclesiastica disciplina, nec emendari nilus abusus Ecclesiarum cathedralium. Exemptiones vero requirunt ad moderationem Concilii Tridentini redaci propter capitulorum & resistentium multitudinem, eorumdemque potentiam.*

Turonense Concilium, an. 1583. habitum, postquam incommoda ex his exemptionibus derivata exposuisset, exemptorumque crimina impunita remanere significasset,

ſet, ut ejuſmodi malis aliquod remedium afferret, edidit decretum hoc: (Titulo 19. *de Juriſdictione & Viſitatione.*) *Ne autem defectus & exceſſus prædicti, aliaque crimina quæ per eccleſiaſticos, prætextu exemptionum per nonnulla capitula prætenſarum .... in multarum animarum periculum impunita remaneant.... ſtatuimus, ut quibuſcunque juribus, exemptionibus, immunitatibus & privilegiis non obſtantibus, ab Epiſcopis ex auctoritate quam œcumenicorum Conciliorum canones illis concedunt, contra delinquentes procedatur ſervata ea forma quæ in iiſdem Conciliis præſcribitur, quoties contra regulares exemptos, aut aliquem de capitulis, ipſis Epiſcopis penitus non ſubjectis, fuerit procedendum.*

Cathedralium ergo & collegiatarum Eccleſiarum capitula quæ in exemptionis poſſeſſione ſunt, diœceſanorum Epiſcoporum juriſdictioni ſubjecta remanent, in multiplici facti ſpecie, prout fert præſentis diſciplinæ ratio.

I. Subſunt Epiſcoporum juriſdictioni, quod attinet ad mandatorum executionem, quæ iidem edunt, pro Formularium ſignatura, quam Eccleſia ad errorum damnationem præſcribit, itemque quoad cætera quæ fidem & Ecleſiæ doctrinam ſpectant. Ita judicatum per areſta ſupremi conſilii dier 13. Aprilis an. 1661. & 13. Auguſti ejuſdem anni; per patentes litteras in edicti formam, Aprili menſe an. 1664. & per declarationem Aprilis, an. 1665.

II. Non poſſunt mandata ferre ad proceſſiones generales, *Te Deum*, aliaſque publicas preces quæ per ſuperiorem ſanctionem fiunt, vel ad Jubilæi & Indulgentiarum enuntiationes; ſed ad Epiſcoporum mandata ſe conformare debent: *Quæcunque in diœceſi ad Dei cultum ſpectant, ab ordinario diligenter curari, atque iis, ubi oportet, provideri æquum eſt.* (Concilium Tridentinum, ſeſſ. 21. cap. 8. *de Reform.*)

Indulgentias aut alias gratias ſpirituales deinceps per ordinarios locorum, adhibitis duobus de capitulo, debitis temporibus populo publicandas eſſe decernit. (Cap. 9.) Clauſula, *adhibitis duobus de capitulo*, in communi Gallicanæ Eccleſiæ diſciplina non extat; (Monumenta Cleri, tom. 6. p. 1113.) quoad preces & cæremonias extra ordinem per ſuperius juſſum indictas, ſatis eſt capitulum de iis urbane moneri. Ita judicatum per areſtum parlamenti Pariſienſis, die 23. Auguſti an. 1635. & per areſta conſilii privati, unum diei 20. Novembris an. 1643. alterum diei 26. Januarii an. 1644.

III. Pendent a locorum Epiſcopis, cum id agitur, ut admittantur miracula, ut novæ reliquiæ recipiantur, ut approbetur imaginem aliquam in Eccleſia exponi: *Statuit ſancta Synodus nemini licere ullo in loco vel Eccleſia, etiam quomodolibet exempta, ullam inſolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda eſſe nova miracula, nec novas reliquias recipiendas, niſi eodem recognoſcente & approbante Epiſcopo.* (Concilium Tridentinum, ſeſſ. 25. *de Reformat.* tit. *de Invocatione Sanctorum.*) Hoc diſciplinæ caput per Galliarum Concilia Tridentino poſteriora receptum eſt; ejuſmodi ſunt, inter alia, Cameracenſe Concilium, an. 1565. titulo *de Reliquiis*; Bituricenſe, an. 1584. can. 3. Aquiſextienſe, an. 1585. titulo *de Reliquiis*; Narbonenſe, an. 1609. cap. 6. *de Reliquiis*.

IV. Non ea facultate gaudent, ut indulgentias tribuant, earumve ullam enuntient. (Concilium Tridentinum, ſeſſ. 21. *de Reform.* cap. 9. & ſeſſ. 25. tit. *de Indulgentiis.*) Epiſcopalis dignitatis actus indulgentiarum conceſſio eſt; earumque enuntiatio fieri debet Epiſcopi auctoritate, tam in cathedrali Eccleſia, quam in iis quæ a capitulis pendent; & capitula quidem parere debent. (Monumenta Cleri, tom. 6. p. 1113. 1421. & ſeq.)

V. Capitulum exemptum non poteſt typis mandare novum officium, ullamve in illud mutationem inducere, abſque Epiſcopi approbatione. (Monumenta Cleri, tom. 5. p. 1511. 1524.)

VI. Veteres etiam fundationes, abſque Epiſcopi approbatione, quavis adducta cauſa, immutare aut imminuere non poteſt. Ita ſtatutum per areſtum conſilii privati, die 26. Januarii an. 1644. contra capitulum Ambianenſe, & per areſtum in Pariſienſi parlamento editum Januarii die 20. an. 1745. contra Noviodunenſis cathedralis Eccleſiæ capitulum.

VII. Non poſſunt, inconſultis & inſciis Epiſcopis, id moderari quod cathedralium aliarumque Eccleſiarum fabricas ſpectat, corpora in ipſorum Eccleſiis ſepeliendi facultates concedere, ea tollere alio transferendo, epitaphia ponenda aut detrahenda curare, jubere capellas claudi, ſtipiſque cogendæ cippos & tabulas collocari, &c. Ita ſtatutum per areſtum conſilii privati, die 26. Januarii an. 1694. pro Eccleſia Ambianenſi. Non item poſſunt ſuper Eccleſiæ ſtatu, ſuperque officii aut ſervitii divini celebratione perpetuas conſtitutiones edere, diſtributionibus modum ſtatuere, iiſdemve graves mutationes afferre, quin Epiſcopus interveniat & approbet. Ita decernit areſtum idem.

VIII. Sibi indulgere non poſſunt, ut ne proceſſioni cum Epiſcopo interſint: *Exempti autem omnes, tam clerici ſæculares, quam regulares quicunque etiam monachi ad publicas proceſſiones vocati, accedere compellantur, iis tantum exceptis qui in ſtrictiori clauſura perpetuo vivunt.* (Concilium Tridentinum, ſeſſ. 25. cap. 13. & Concilium Aquiſextienſe, an. 1585. titulo *de Proceſſione.*)

IX. Non poſſunt approbare confeſſarios qui Pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrent capituli membris, aut dimiſſorias concedere. *Vide* APPROBATIO & DIMISSORIÆ LITTERÆ.

X. Quamvis cathedralis Eccleſiæ capitulum exemptum ſit, Epiſcopus tamen, ſine ejus conſenſu, in cathedrali Eccleſia ordines conferre poteſt. Ita judicatum in parlamento Pariſienſi, die 15. Februarii an. 1564. contra capitulum Catalaunenſe, contraque Clermontienſe, die 4. Auguſti an. 1636. Poteſt etiam mandare Epiſcopus, ut in cathedrali Eccleſia conciones habeantur, ſine capituli exempti conſenſu, & ibidem miſſio peragatur. Ita judicatum per areſtum conſilii privati, die 26. Januarii an. 1644. contra capitulum Ambianenſe.

XI. Capitulum a juriſdictione Epiſcopi loci vel ejus officialis exemptum, (Monnmenta Cleri, tom. 6. p. 1139.) ei ſubeſt ratione injuriarum, irreverentiarum, aliarumque offenſarum quæ ejuſdem Epiſcopi & officiariorum ad eum pertinentium perſonis illatæ fuerint. Ita deciſum per ſummos Pontifices plures qui capitulorum aliquibus exemptiones concedentes, aut iiſdem conceſſas confirmantes, eas quidem hac ſolum conditione conceſſerunt aut confirmarunt. Ejuſmodi ſua Bulla Clementis V. quoad capitulum Pictavienſe; & Bulla Clementis VII. ſeu Benedicti XIII. ſuper capitulo Bituricenſi. Fevratius, lib. 3. cap. 1. pag. 232. tribuit hanc Bullam Clementi VII. & Chenu, in ſua Bituricenſium Archiepiſcoporum Chronologia, eamdem adſcribit Benedicto XIII. qui *Petrus de Luna* nuncupatus.

XII. Capitulo conceſſa exemptio ad capellas Eccleſiaſque a capitulo ipſo pendentes non pertinet, (Monumenta Cleri, tom. 5. p. 963. 998.) niſi exemptio diſertis verbis eas complectatur. *Privilegia, cum ſint odioſa, non debent extendi, niſi quatenus in eis continentur.* Ex hac regula conſequens fit capituli canonicos, peculiariter & ſingillatim, exemptos eſſe poſſe, quin capitulum, univerſim, &, ut ajunt, in corpore, exemptum ſit. Eraſmus a Chokier, in prima parte Tractatus quem *de Juriſdictione Ordinarii in exemptos* edidit, *Quæſt.* 23. *pag.* 63. editionis Colonienſis, an. 1629. teſtatur exemptionem canonicorum Florentiæ, itemque canonicorum S. Petri in urbe Roma hujuſmodi eſſe; canonici exempti ſunt; at capitulum non eſt exemptum. Ratio eſt, quia capituli corpus habere debet ſuperiorem proximum a quo reformetur puniaturque in ſuis capitularibus deliberationibus & in functionibus cæteris quas peragit ut corpus unum idemque, ſiquidem vitioſæ fuerint.

XIII. Capituli membra, (Monumenta Cleri, tom. 6. p. 1242. & ſeq.) peculiares nempe canonici quos Epiſcopus ſibi officiales, promotores, magnos vicarios, pœnitentiarios, eleemoſynarios eligit, & muneribus aliis addicit, capituli juriſdictioni non ſubſunt, quod ſpectat officia quibus funguntur apud Epiſcopum, omnium Canoniſtarum ſententia; nec inter eos deſunt qui hos officiarios nulla prorſus ratione capituli juriſdictioni ſubeſſe putent; & areſtum privati conſilii, inter Ambianenſem Epiſcopum ejuſque capitulum, die 26. Januarii an. 1644. editum huic aſſertioni favet. At areſta nonnulla ab hac regula archidiaconos exceperunt, eoſque, nonniſi quoad archidiaconalium functionum exercitationem, Epiſcopi juriſdictioni proxime ſubdiderunt; ejuſmodi ſunt areſta dierum 2. Septembris an. 1670. pro Eccleſia Senonenſi, & 4. Septembris an. 1684. pro Eccleſia Engoliſmenſi. His areſtis id cauſæ eſt, quod archidiaconatus tituli ſunt beneficia quorum diſpoſitio per reſignationem aliaſque rationes Epiſcopis adimi poteſt; quodque, pene in omnibus cathedralibus Eccleſiis, archidiaconi, hoc ſane titulo, capituli membra, &, in pluribus, ejuſdem primæ dignitates ſunt.

XVI. Capitula, per ſimplicem præſcriptionem, ab epiſcopali juriſdictione exemptionem acquirere nequeunt, quia exemptionem ab ordinario præſcriptio ſine titulo non acquirit. Nititur effatum hoc auctoritate

Papæ

Papæ S. Gregorii Magni in Epistola ad Joannem, Ravennatensem Episcopum; decreto prætere Innocentii Papæ III. allato in Decratalibus Collectionis Gregorii IX. tit. 36. libri tertii *de Religiosis domibus*, cap. 7. *Cum venerabilis*; denique Conciliis, &, inter alia, Turonensi, an. 1236. cujus hæc verba sunt: (Can. 21. *de Privilegiis*.) *Ne sub falso exemptionis prætextu quisquam jurisdictionem ordinariam illudere possit; præsentis Concilii auctoritate statuimus, ut, si coram ordinariis conventi judicibus, se exemptos allegent, de quorum privilegiis dubitetur, privilegium exemptionis suæ exhibeant; quod si facere noluerint, pro exemptis nullatenus habeantur.* (Monumenta Cleri, tom. 6. p. 887. & seq.) DD. advocati generales, Capellus, Servinius, Bignonius, Talonius aliique effatum hoc in suis forensibus orationibus adoptarunt statueruntque.

XV. Capitula, etiam exempta, non eo jure gaudent, ut sua stemmata seu insignia per appositum baculum seu pedum pontificium ornanda curent. (*Ibid.* p. 1104.) Ita judicatum per arestum consilii privati, die 4. Martii an. 1671. contra Suessionensis cathedralis Ecclesiæ capitulum.

XVI. Capitula, licet exempta, Episcopo, tamquam capiti, primo pastori & patri cleri, honorem & observantiam debent. (Favretius, in Tractatu *de Abusu*, lib. 3. cap. 2. & 3.) Est hic honos in eo positus, ut, in choro, vel in capitulo, prima sedes Episcopo relinquatur; & in publicis cœtibus, demittatur ante eum caput, cum solemnem in modum benedictionem tribuit; conveniaturque, cum Episcopus postulat ob Ecclesiæ aut Reipublicæ negotia, &c.

Canonicorum officia & obligationes.

Cum statuta condendi potestate, in eosque jurisdictione gaudeant capitula, qui ea constituunt, ab iisve pendent, debent utraque uti ad divini servitii decentiam, ad disciplinæ custodiam penes eos omnes qui eorumdem jurisdictioni subsunt, & ad horum vitæ morumque rectam institutionem. Suos capitulares cœtus habeant, oportet, consuetis temporibus, ac sæpius, si opus fuerit, at nunquam diebus festis, aut officii tempore, nisi necessitas urgeat; ac tum quidem, de rebus tantum quæ urgent, agere debent, ut iis tamen semper primas tribuant, quæ divinum servitium, mores ac disciplinam spectant. Capitulorum obligationes probe exponuntur in Conciliis pluribus, in hisque potissimum.

Capitula disciplinæ, quæ vocant, multo majori diligentia observentur atque hactenus. Id ita fiet, si non tam profana quam res sacræ in his tractentur; si de moribus inquiratur; si vita expendatur singulorum & quod olim sancti Patres fecisse dignoscuntur; extemporali oratione interdum commoneantur fratres, & in primis ad sacras litteras capessendas instigentur, atque, ut in his optimas horas collocent, incitentur. (Concilium Coloniense, an. 1536. Part. III. cap. 14.)

Canonici convenientes ad capitula, primum tractent de celebratione officii divini, & quoscunque defectus delinquentium corrigant, tum de temporalibus negotiis statuant. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. *de canonicis capitul.* can. 9.)

Non conveniant in capitula, diebus festis, nec aliis, tempore majoris Missæ. Qui illis diebus & horis capitula indixerit, illius diei distributionibus careat; qui vero ex ejus mandato convenerint, pari pœna puniantur, & quæ ab illis definita fuerint, irrita & nulla censeantur. (can. 10.)

Capitula seu loca illa in qua conveniunt canonici, ab Ecclesia sint segregata, ne divinum officium perturbetur. (can. 11.)

Legantur singulis annis in capitulis generalibus capitulorum statuta. (can. 12.)

Duobus cujuslibet hebdomadæ diebus.... capitulares ad capitulum congregari debent, quatuorque videlicet tertia feria, ut de temporalibus negotiis agant, qualibet quoque sexta feria, ut de spiritualibus rebus, ad divini cultus reformationem pertinentibus disserant. Ad illud vero non nisi post horarum canonicarum officium, vel post Missæ majoris celebrationem accedant. (Concilium Mexicanum, an. 1585. Part. II. cap. I. §. I.)

§. II.

Cum primum locum capituli ingressi fuerint, ad sacram ibi propositam imaginem singuli preces fundant, ac servato antiquitatis ordine, suo quisque loco sedeat; post hæc præsidens se signo sancto crucis signet, ac intelligibili voce dicat: Sancti Spiritus adsit nobis gratia, &c. Adjutorium nostrum, &c. *oracionem*, Sancti Spiritus, Domine, &c. Actiones nostras, &c.

§. III.

Sextis feriis, de competenti altaris & chori ministerio, ut defectus emendentur, & in futurum caveantur, ac inobedientes pro culpæ modo mulctentur, potissimum agant; ita ut præsidens ad decentiam, honestatem, silentium, attentionem ac devotionem, & id genus alia Deo ministrantibus necessaria capitulares publice adhortetur, ipsosque iis præcipue virtutibus incumbere, quibus chori decentia, & injuncto sibi muneri satisfaciant, ut hoc laudabili exemplo reliqui Ecclesiæ ministri ad similem divini cultus observantiam excitentur, identidem moneat; & si opus fuerit, succentorem, punctatorem, cæremoniarum magistrum ac cæteros officiales vocari faciat, animadvertat & corrigat.

§. V.

Ante omnes, præsidens brevi ac compendioso loquendi modo suffragium ferat; deinde singuli, servato antiquitatis ordine, suam similiter sententiam dicant ... sui quisque sermonis initio, ac in fine; aliquam, nudato capite, inclinationem capitulo versus præsidentem cui etiam sermo dirigendus est, faciat.

§. VI.

Omnium suffragia præsidens resumat & colligat, & quod eorum pars major deliberaverit, hoc tamquam potissimum tenendum fore declaret.... Et quoniam in actibus capitularibus nonnulla sæpe discordia, inimicitiæ ac dissensiones exoriri solent.... ideo hæc sancta synodus omnes in Christo monet, ut modestis ac temperatis verbis & quibus nemo lædi possit, utantur. Quod si quis adversus alium inhoneste aut injuriose locutus fuerit, statim seu dierum emolumentis & graviori, si opus fuerit, pœna per majorem capituli partem mulctetur.

§. VIII.

Capitularium in capitulo existentium nullus.... nisi de præsidentis licentia, sub emolumentorum unius horæ ejus diei mulcta, egrediatur.

§. XI.

Capitularis de cujus, aut fratris, aut propinqui negotio agitur, & qui vel a capitulari offensus esse, vel capitularem offendisse prætenditur, capitulo, quamdiu super his rebus consultabitur, non intersit.

§. XIII.

Non de pluribus simul agi permittat (præsidens); sed quod primo propositum fuerit, ante reliqua omnia definiatur & concludatur; negotium vero semel definitum, quamquamvis aliquis capitularis qui definitioni hujusmodi defuerit, de novo ingrediatur, nisi de totius capituli mandato, iterum consultari, aut per suffragia diffiniri non possit.

§. XVII.

Incumbit (capitulo) aliquem capitularem, divini cultus zelo ac diligentia ferventem, a prælato approbandum deputare, qui sacrorum custodias, bibliothecas, resque omnes Ecclesiæ videndi, & quid reparatione aut mutatione indigeat, advertendi, sepulturas quoque signandi ac distinguendi curam suscipiat.

CARCER. E summis Pontificibus, Conciliis, & veteri Galliarum jurisprudentia, ad carcerem damnatio, seu ad statum tempus, seu perpetua, canonica pœna est, quam pronuntiare Ecclesiæ judices possunt. Ducasse, le Pretre, Fontanonius, Chopinius, Fevretius, & alii numero plures in hac sunt sententia. At, ex præsenti jurisprudentia, Officialis qui clericum ad perpetuum carcerem condemnaret, subeundæ reformationi se exponeret, aut saltem inutiliter eam pœnam mandaret; quippe quæ decerni non potest nisi ob atrocia crimina, quorum accusatio ab Ecclesiastico simul & Regio judice instruitur. Ecclesiæ tamen judex mandare potest, ut ecclesiasticus, ubicunque compertus fuerit, carceri addictus retineatur, sæculari implorato brachio. (Monumenta Cleri, Tom. VII. pag. 1253. & seq.)

Concilium Tolosanum, an. 1590. quoad carceres decreta edidit quæ sequuntur: (cap. 2.) *Episcopalium carcerum custodia eos Suffraganei perficiant, quos ad omne*

muniis paratissimos, vigilantissimosque, & vere pietate charitateque commendabiles noverint, quique ii sint, qui & reorum commoditati, & curiæ securitati consulant.

Carceres non episcopatus modo, sed & sæcularium judicum, Episcopi ipsi, aut, si impediti fuerint, per alium sæpissime visitent, carceratorum religioni, & vitæ alimentis sedulo consulant, sacramentaque, opportunis temporibus, illis administrari curent; ad quod charitatis opus sæculares potestates, magistratusque in Domino cohortamur, in hoc eorum gratiam & optamus, & speramus, totisque in Christo visceribus expetimus.

Decreta hæc ad amussim veterum Conciliorum sanctionibus congruunt, quæ archidiaconis mandant, ut captivos & in carcere detentos invisant, alantque Episcopi impensis, atque adeo sacra id vasa vendant: *Id etiam miserationis intuitu æquum duximus custodiri, ut qui pro quibuscunque culpis in carceribus deputantur, ab archidiacono, seu a præposito Ecclesiæ singulis diebus dominicis requirantur; ut necessitas vinctorum secundum præceptum divinum misericorditer sublevetur; atque a Pontifice, constituta fideli & diligenti persona quæ necessaria provideat, competens eis victus de domo Ecclesiæ tribuatur.* (Concilium Aurelianense, an. 549. can. 20.)

Si quis Episcopus, excepto si evenerit ardua necessitas pro redemptione captivorum, ministeria sacra frangere pro qualicunque conditione præsumpserit, ab officio cessabit Ecclesiæ. (Concilium Remense, an. 625. vel 630. canon. 22.)

CARDINALIS. Hoc Cardinalis nomen, inquit Fra-Paolo, in suo de Beneficiis Tractatu, derivatur ex usu qui obtinebat, ut extero clerico qui in alienam Ecclesiam receptus erat, assignaretur officium clerici quem in eadem Ecclesia per mortem aut aliter deficere contigisset. Clericus alienigena cui tribuebatur officium hoc, appellabatur *incardinatus*, hujus auctoris sententia; cum proprius clericus ejus Ecclesiæ cui per ordinationem addictus erat, *ordinatus* nuncuparetur. Hieronymus Lunadoro, in sua Relatione Romanæ curiæ, Cardinalis vocabulum ait nihil aliud significare quam presbyterum principalem: *In parochia in qua erant plures clerici, qui cæteris præerat in ea parochia, & qui suberat Episcopo, appellabatur presbyter Cardinalis.* Verum quidem est Cardinalis nomen sæpe adhibitum fuisse ad designandam personam principalem cleri alicujus Ecclesiæ, perinde ac principale altare quod interdum nominatur *altare cardinale*; qua sane notione Pontificale Trecense, manu scriptum ex annis amplius quadringentis & nonaginta, tredecim parochos qui ad sancti chrismatis consecrationem, feria quinta majoris hebdomadæ, itemque ad baptismalium fontium benedictionem, in Paschatis & Pentecostes vigilia, Episcopo præsto esse debent, *sacerdotes cardinales* appellat; & in abbatia S. Remigii Remensis, religiosi quatuor quibus solis id juris est, ut ad magnum altare solemnibus diebus festis officium peragant, nomen hoc idem gerunt. At id quoque verum est *Cardinalis* nomen olim omnibus generatim Ecclesiarum, tam in urbibus quam in vicis existentium, atque adeo cujusque simplicis oratorii titularibus tributum fuisse, ut distinguerentur a clericis amovibilibus quibus obiter deserviendi cura conferebatur: *Ut titulos Cardinales, in urbibus vel in suburbiis constitutos Episcopi canonice sine retractatione disponant.* (Concilium Meldense, an. 846. can. 54.) Bellarmino judice, Cardinalis nomen ex usu ductum est in quo erant veteres Romani Pontifices, ut sibi ad solemnem Missam adesse vellent parochos urbis Romæ, qui in pedes erecti stabant *ad cardines altaris*, ad altaris angulos scilicet, gallice *carnes*; at pater Thomassinus probat (Part. I. lib. 2. cap. 125. de Ecclesiæ Disciplina.) Cardinalis nomen non modo presbyteris parochiæ, verum etiam Episcopis, presbyteris, diaconis & subdiaconis, in Latinæ Ecclesiæ provinciis omnibus datum esse.

Ergo dici præstat Cardinalis nomen ab arcto & insolubili vinculo derivari, quod Ecclesiarum titulares cum iis contrahebant tamquam sponsi, quodque eos in omne tempus earumdem servitio addictos affixosque tenebat, fere quemadmodum cardo qui domus januam sustinet, cum probe obsignatus est, adhæret parieti: *Is Cardinalis dicitur presbyter vel diaconus, qui certæ alicui Ecclesiæ vel diaconiæ proprius, & ad certi alicujus tituli sive Ecclesiæ ministerium ordinatus, insertus, annexus & incardinatus est*, inquit Onuphrius Panvinius, in sua ecclesiasticorum nominum Interpretatione.

Papa Gelasius qui sanctam Sedem an. 492. conscendit, omnium primus & quam modo protulimus, significatione, usus est *Cardinalis* nomine, ad Cælestinum Episcopum scribens; Romanum enim Concilium, Papa Silvestro Ecclesiam regente, an. 324. habitum quod eamdem locutionem adhibet, can. 687. suppositum est.

Cardinalium, in Urbe Roma, status primus alios institui non sinebat præter eos quibus de ejus urbis parœciis provisum erat; at summi deinde Pontifices iis hanc dignitatem tribuerunt, qui Ecclesias obtinebant, quæ *diaconiæ* dicebantur, quia scilicet eas simplices diaconi administrabant, ac demum iis qui alicujus capellæ, oratorii, sanctique cujuslibet loci titulares erant.

Cardinales in præsentia sunt Principes & senatores Ecclesiæ, assessores seu consiliarii Papæ, ejus cooperatores ejusdemque vicarii in supremo pontificatu. Itaque cardinalium collegium conficit proprie consistorium seu consilium summi Pontificis qui ex omnibus nationibus eos eligit, ut eidem in universæ Ecclesiæ regimine præsto sint. Difficile foret certo statui, quandonam Romanæ Ecclesiæ Cardinales elevari evehique cœperint. Eorum dignitatem Onuphrius cum Romanæ Ecclesiæ & Papæ dignitate pedetentim excrevisse ait. Conspecti primum sunt in Romano Concilio quod an. 1059. habitum fuit, ante Archiepiscopos Episcoposque subsidere; atque ante id temporis, Cardinales, presbyteri & diaconi de prælatione cum Episcopis non contenderant. In Clermontiensi, seu Claromontano Concilio, quod, an. 1095. sub Urbano II. habitum fuit, Cardinalibus nondum satis firma erat hujus prælationis possessio, quoniam Hugo, Lugdunensis Archiepiscopus primum in eo locum post Papam tenuit; eum secuti sunt Archiepiscopi & Episcopi cæteri; Cardinales denique, presbyteri & diaconi qui Papam comitati erant, post eos omnes positi fuere.

Ex Romano Concilio, an. 1059. intelligimus Episcopos-cardinales jam tum in summorum Pontificum electione sibi principalem auctoritatem tribuisse, qua populus ab an. 816. spoliatus fuerat, in Concilio, sub Stephano IV. celebrato quod, anathematis indicta pœna, laicos electioni ne adesse quidem voluit. Alexander III. in decreto quod edidit an. 1179. in generali Concilio Lateranensi tertio, id ponit tamquam certum eam consuetudinem jam in jus abiisse, cum mandat, ut is a quo Cardinalium collegium per duas tertias suffragiorum partes non steterit, tamquam verus & legitimus Papa spectari non possit. In primo Lugdunensi generali Concilio, sub Innocentio IV. an. 1245. celebrato, omnes Cardinales, quin, ut antea, inter Cardinales-episcopos, & Cardinales-presbyteros distingueretur, supra Archiepiscopos sedem sumpserunt. In secundo quod habitum est post annos 28. Patriarchæ Constantinopolitanus & Antiochenus eum sedis honorem iis concesserunt; & Leo X. in Lateranensi Concilio, an. 1517. expressam in id decisionem edidit. Ex an. 1376. Gregorius XI. omnium promiscue Cardinalium communem esse voluerat prærogativam quam ejus decessores legatis *a latere* tantum concesserant, ne scilicet Primatum & Archiepiscoporum crucem sibi e regione poni sinerent, ad dignitatem qua supra eos efferuntur, significandam. Innocentius IV. in laudato Lugdunensi Concilio, an. 1245. rubro eos pileo donaverat, tamquam obligationis nota, cui subsunt, ut semper, ad Dei & Ecclesiæ servitium, si opus fuerit, vitæ jacturam facere parati sint. Iisdem Paulus II. dedit, an. 1464. rubram vestem. Gregorius XIV. an. 1591. rubrum pileolum Cardinalibus regularibus tribuit, qui nondum nisi rubrum galerum gestabant. Denique, Urbanus VIII. die 10. Januarii an. 1630. mandavit, ut omnes, supremis Principibus tantum exceptis, Eminentissimorum titulum iis præberent, Reverendissimorum & Illustrissimorum tituli loco, quem hactenus gesserant.

Cardinalium numerus qui, primis ab eorum institutione sæculis, pro cujusque Papæ arbitratu non idem erat, ad septuagenarium a Sixto V. redactus fuit, qui, hac in re, sibi ad imitandum proposuit Mosis consilium, qui septuaginta ex Hebræorum sapientissimis sibi sociavit. Omnes hi Cardinales secti sunt in ordines tres, videlicet, Episcoporum quo sex, presbyterorum, quo quinquaginta, & diaconorum quo quatuordecim continentur. At horum ordinum titulos summi Pontifices, prout ipsis libuerit, promiscue tribuunt; ac sæpe contingit Episcopos ad cardinalatum evectos non nisi Cardinalium-diaconorum titulo insignitos esse. Cernuntur sæpe subdiaconi, atque adeo simplices clerici aliquo e memoratis tribus cardinalium titulis exornati, favore dispensationis Papæ qui ordinis defectum supplet.

Primo namque, inspectore Deo, est statutum, ut electio Romani pontificis in potestate Cardinalium Episcoporum sit; ita ut, si quis apostolicæ Sedi, sine præmissa concordi & canonica electione eorum, ac deinde sequentiam

tium ordinum religiosorum, clericorum & laicorum consensu, inthronizetur, is non Papa vel apostolicus, sed apostaticus habeatur. (Concilium Romanum, an. 1059. can. 1.)

Statuimus, ut, si .... inter Cardinales de substituendo Pontifice non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit ordinare, ille Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus fuerit electus & receptus. (Tertium Concil. generale Lateranense, an. 1179. cap. 1.)

Hoc sacro Concilio approbante, statuimus, ut, si eumdem Pontificem (Romanum) *in civitate, in qua cum sua curia residebat, diem claudere contingat extremum, Cardinales qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur,* (*ad peragendam electionem summi Pontificis*). (Gregorius X. in secundo Concilio generali Lugdunensi, an. 1274. can. 2.)

Cum summo Pontifici, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales in dirigenda christiana republica collaterales assistant, necesse est, ut tales instituantur, qui sicut nomine, ita re ipsa cardines sint, super quos ostia universalis vertantur & sustententur Ecclesiæ .... sint viri in scientia moribusque ac rerum experientia excellentes, non minores triginta annis, magistri, doctores seu licentiati cum rigore examinis, in jure divino vel humano. Sit saltem tertia vel quarta pars de licentiatis in sacra Scriptura .... Non fiant Cardinales nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis, aut alicujus Cardinalis viventis, non illegitime nati, non corpore vitiati, nec alicujus criminis aut infamiæ nota respersi. (Concilium Basileense, an. 1431. sess. 23. can. 4.)

Et cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales cæteros omnes in ipsa Ecclesia post summum Pontificem honore ac dignitate præcedant: conveniens ac debitum est, ut vitæ munditia ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non hortamur eos ac monemus modo, verum etiam statuimus & ordinamus, ut de cætero quilibet Cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam Apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt; sitque eorum domus, familia, mensa supellexque non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi excedendique modum licentia inde nascatur, sed, ut æquum est, modestiæ & frugalitatis speculum dici mereantur .... Ministerium indecorum Episcoporum prælatorumque in domibus non habeant, ne cæteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant .... Eos itaque honorifice, ut fratres; ac juxta eorum status condecentiam tractent .... Principum & quorumcunque aliorum, ac præsertim pauperum & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas & officii debitum adjuvent .... circa numerum familiarium, equorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione, ne majorem numerum, quam sua facultas conditiove ac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitatis vitio notari possint; neve rursus avari sordidique habeantur, si in amplis redditibus, paucissimis victum præbeant, cum domus Cardinalium patens hospitium, portusque ac refugium proborum & doctorum maxime virorum & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis turpem sibi contrahant infamiæ notam, vulgoque obloquendi calumniandique justas præbeant occasiones. (V. Concilium Basileense, an. 1514. sess. 9.)

Ea vero omnia & singula quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina & cæteris qualitatibus alias in eadem synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, etiamsi diaconi sint, exigenda; quos sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus christianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos reperierit, assumet. Postremo eadem sancta synodus .... non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut beatissimus Romanus Pontifex quam sollicitudinem universæ Ecclesiæ, ex muneris sui officio, debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat, & bonos maxime atque idoneos pastores singulis Ecclesiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Christi Sanguinem quæ ex malo, quæ ex negligentium pastorum regimine peribunt, Dominus noster Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus. (Concilium Trid. an. 1563. sess. 24. *de Reform.* cap. 1.)

Eadem Tridentina synodus, *cap. 1. sess. 25. de Reform.* Cardinales pœnalibus legibus contineri non vult, nisi in iis nominatim expressi sint; conceditque Cardinalibus non episcopis jurisdictionem quasi episcopalem in eorum titulis, ad quam fere succedunt horum titulorum Ecclesiæ per totum vacationis tempus.

Paulus Papa IV. (*cap. 1. de Major. & Obed.*) in conventionum confecutionem quas inter se, sanctæ Sedis vacantis tempore, in conclavi congregati Cardinales inierant, iisdem, Maji die 28. an. 1555. indultum concessit, quod fere *compactum* dicitur.

Hæ sunt hujus indulti dispositiones, additis ejusmodi nonnullis aliis.

1. Non subsunt juri spolii quo in Italia Papa gaudet; quoad alios beneficiarios, hi quidem de suis bonis & reditibus, etiam ecclesiasticis, tam inter vivos, quam per testamentum statuere possunt.

2. In casu mortis *ab intestato*, eorum bona ad hæredes aut commensales devenire possunt, quin ex iis quicquam camera apostolica sibi arrogare possit.

3. Pensiones, si quas habent, in alios transferre possunt. Hoc privilegium haud in Gallia receptum est.

4. Cardinales Papa prævenire non potest per sex status menses quoad beneficia quorum collatio, præsentatio, vel institutio ad eos pertinent. (Parlamenti Parisiensis arestum, diei 20. Junii an. 1651.) quod judicat Papam huic indulto derogare non posse, quamvis huic similibus indultis derogare possit.

Hoc Cardinalium privilegium locum habet in beneficiorum collatione quam tamquam ordinarii peragunt, seu soli, seu suis cum capitulis ea conferant, ob clausulam *tam conjunctim quam divisim*, quæ extat in compacto, itemque propterea quod summi Pontifices suo præventionis juri, quoad Cardinales, cesserunt.

5. Papa regulæ dierum viginti in eorum præjudicium derogare non potest.

6. Ponuntur in sublimium personarum gradu, quibus plura, etiam incompatibilia beneficia tenere licet, ex cap. 28. *de Præb.* ducto ex magno Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. an. 1216. Possunt etiam in Gallia suorum beneficiorum titulum resignare, sibique fructus reservare, quamvis expressis verbis ibidem sanctiones vetent, ne quid ultra tertiam partem e resignati beneficii fructibus retineatur. Ea quoque facultas iisdem conceditur, ut beneficii titulum fructusque resignent, beneficiorum autem ab eo pendentium collationem sibi retineant.

7. Exempti sunt ab omnibus decimis, vectigalibus, aliisque quibusvis oneribus seu impositionibus, tum ex ordine, tum extra ordinem. Hoc privilegio non gaudent in Gallia.

8. Papa non potest in eos procedere nisi in triplici facti specie, hæreseos, schismatis & criminis læsæ Majestatis; ac tunc quidem procedere debet cum causæ cognitione, coram Cardinalibus deputatis per secreta suffragia a duabus eorum tertiis partibus qui Romæ versantur.

9. Abbatias & ab his pendentes prioratus eodem tempore possidere possunt, indecentia non obstante cui subest possessio collata cum matrimonio quod quispiam cum matre & filia simul inierit.

10. Eo jure gaudent, ut in schismatis casu, generale Concilium convocent; domesticas etiam capellas habere possunt, atque adeo perficere, ut intra cubiculum in quo morbo detenti jacent, Missa dicatur, manualium altarium privilegii quo gaudent, vi.

11. Quibus Cardinalibus annui ducati sex milla non suppetunt, ducatos ducentos in menses singulos Papa præbere debet; ac si quis eorum personam impetit, ipso facto infamis evadit, ut læsæ Majestatis reus qui omni civili actione, omnique civitatis jure spoliatur.

12. Cardinales soli sunt quibus Papa suæ potestatis plenitudinem communicat, quosque in provincias mittit cum hac ipsa potestatis plenitudine quam in Gallia non exercent nisi salvis Regni legibus & Gallicanæ Ecclesiæ libertatibus.

13. Penes eos tantum est Papam eligendi jus, iidemque arceri non possunt ab hoc jure, ob excommunicationem, suspensionem, aut interdictum a quibus eos liberet ad hunc effectum Clementina secunda, *de Elect.* §. 4.

14. Si verum est, quod ait Fagnanus super capite *Licet, de Elect.* n. 14. eos qui Cardinales non sunt, valide in Papam eligi non posse, non minus certum est e tribus & amplius sæculis solum e Cardinalium numero Papam eligi.

15. Cardinales-episcopi, aut abbates commendatarii eo jure gaudent, ut suæ collationis beneficia de commenda in commendam, aut de regula in commendam conferant, per indultum generale munitum patentibus

litte-

litteris, die 22. Augusti an. 1536. in acta relatis, non clausulis & modificationibus seu temperamentis quibus opus est, ut Regni placita in tuto ponantur.

16. Cardinales qui sunt abbates commendatarii, internam & regularem supra suos religiosos disciplinam exercent; possunt priores instituere & destituere, novitios admittere, hos ad professionem recipere, &c. at id hoc tempore locum non habet in Gallia.

17. Id juris obtinent, ut pontificales habitus deferant, (Barbosa, *c. 12. de Major. & Obed.*) & minores ordines conferant, licet Episcopi non sint. Sua quoque in ditione, contentiosa jurisdictione pollent.

18. Cardinalibus jus quoddam est, ut Papæ adsistant, praesto sint & opem afferant in rebus omnibus quæ ad Ecclesiæ negotia spectant; in eoque usu Papa est, ut sine ipsis nihil agat, quamvis eum, saltem ut plurimum, non ad id adigat summum jus. Gaudent generatim iidem omnibus privilegiis quæ Episcopis concessa sunt; eorum dignitas omnibus quibus indigent, dispensationibus viam sternit; eadem est gravis causa, cur ipsis eæ concedantur; licet enim Episcoporum dignitati concedat, ad ordinem quod spectat, eidem tamen officii gravitate præstat, quemadmodum archidiaconus est supra archipresbyterum quoad officium, & infra quoad ordinem.

CARNES. Vitandi sunt in carnium usu scopuli duo, quorum primus affert, a carnibus abstinere e superstitione quadam quæ scilicet eas tamquam suapte natura malas proponerat, quemadmodum reapse veterum hæreticorum nonnulli putabant; alter, abstinentium, macerationis & pœnitentiæ animo unice nixam vituperare. Hos abusus Aquisextiense Concilium an. 816. habitum damnat, sequentibus canonibus duobus: *De his qui in clero sunt presbyteri & diaconi, & carnibus abstinent, placuit eas quidem contingere, & ita, si voluerint, continere. Quod si tantum eas abominantur, ut nec olera quæ cum eis coquuntur, existiment comedenda, tamquam non consentientes regulæ, ab ordine cessare debebunt.* (Can. 63.)

Si quis carnes edentem, præter sanguinem, & idolis immolatam & suffocatum, cum religione & fide condemnet, velut spem hujusmodi perceptionem non habentem, anathema sit. (Can. 65.)

Occurrunt in Wormatiensi Concilio, an. 868. celebrato admodum singulares, super ciborum delectu, canones duo; videlicet;

Animal vulneratum a bestiis & gustatum, licitum est manducare, si homo prius illud animal vivum occiderit. Si vero mortuum fuerit prius, dejiciatur caro ejus. Si apes occidunt hominem, occidi debent festinanter; mel tamen manducetur. (Can. 64.)

Animalia quæ a lupis, seu a canibus lacerantur, non sunt comedenda nisi lupis & canibus; nec corvus, nec capra, si mortui inveniuntur. Porci autem, qui sanguinem hominis gustantes cetigerunt, manducentur; sed qui cadaver mortuum lacerantes manducaverint, carnes eorum manducare non licet, usque dum macerantur post annum. Pisces autem licet manducare, quia alterius naturæ sunt. Aves vero & alia animalia, si in retibus strangulantur, non sunt comedenda. (Can 65.)

Animadversione dignum est hos canones duos e trecentorum sex numero esse, qui in aliquibus quidem Wormatiensis Concilii exemplaribus extant, sed in melioribus desiderantur, ut primi Tomi hujus Operis pag. 196. monuimus. *Quære* ABSTINENTIA, QUADRAGESIMA, JEJUNIUM.

CASUS PRIVILEGIATI. *Vide* CAUSÆ & DELICTUM.

CASUS RESERVATI, sunt gravia peccata quædam quorum absolutionem Papa, Episcopus aliique superiores majores, cujusmodi sunt religiosorum ordinum generales aut provinciales, sibi reservant. Papa & Episcopi eo jure gaudent, ut sibi reservent casus quosdam, etiam in interno conscientiæ foro. Tridentinum Concilium sacra Scriptura & traditione nixum id juris agnoscit, contraque dicentes anathemati subdit: *Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur, unde merito Pontifices maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare.* (Concilium Tridentinum, Sess. 25. cap. 7.)

Neque dubitandum est, quando omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo, vim habere. (Sess. 14. cap. 7.)

Si quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere, quominus sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit. (Can. 11.)

Nititur hoc jus 1. regendæ Ecclesiæ potestate quam Papa & Episcopi acceperunt a Christo Domino, quoniam Ecclesiæ bonum interdum postulat, ut qui eam regunt, sibi quosdam casus reservent, qui gravia damna eidem afferunt, ut eos minus crebros per difficiliorem absolutionem reddant. 2. Ecclesiæ communi usu, omnibus retro temporibus quoad Episcopos, & ab undecimo sæculo quoad Papam.

Regulares porro superiores possunt & ipsi sibi reservare casus in Clementis VIII. decreto diei 26. Maji an. 1593. notatos, non autem alios, nisi cum generalis aut provincialis capituli venia: *Sanctissimus Dominus noster qui jampridem accurate perpendit, & re ipsa comperit, quod reservatio facultatis absolvendi religiosos pœnitentes a peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodum prudenter ac moderate illa utantur, nonnullos inferiores qui interdum superiori suæ conscientiæ maculas detegere formidant, adducere posset in æterna damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem, ideo ut huic malo Sanctitas sua opportune prospiceret, decrevit, ut nemo regularium ex superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, pro ut subditorum utilitati expedire prudenter in Domino judicaverit. Si quod aliud præterea peccatum, pro religionis conservatione, aut conscientiæ puritate reservandum videbitur, id non aliter fiat, quam generalis capituli in tota ordine, aut provincialis in provincia, matura discussione & consensu.*

Regulares superiores non a Deo, sed solum ab Ecclesia, videlicet a Papa vel ab Episcopis, reservandorum casuum potestatem tenent; cum eam Papa & Episcopi teneant a divino jure, quia ipsi a Deo ad Ecclesiam administrandam instituti sunt, & peccata reservandi potestas adstricta sit potestati regendæ Ecclesiæ, ad ejus filiorum salutem procurandam, disciplinamque servandam.

Peccata possunt esse reservata in se ipsis, aut aliis in rebus. Reservata sunt in se ipsis, cum certa quædam peccata nominatim reservata sunt; in rebus aliis reservata sunt, cum sunt reservata, quia cum reservatis rebus conjuncta comperiuntur; ut remitti non possint, nisi res ipsæ earumve reservatio sublatæ fuerint. Cum peccata primo modo reservantur, reservata dicuntur explicite, seu distincte; cum autem secundo modo, implicite seu confuse reservata dicuntur. Ejusmodi sunt omnia peccata publicæ pœnitentiæ obnoxia, cujus impositio Episcopo reservata est; omnia peccata majori excommunicatione notata, cujus absolutio & ipsi Episcopo reservata est; omnia denique crimina quæ clericos irregulares reddunt.

De Casibus Papæ reservatis.

Absolutionis a quibusdam peccatis summo Pontifici reservandæ usus, quæ *papalis reservatio* nuncupatur, prioribus decem Ecclesiæ sæculis non innotuit; at sensim obtinuit undecimo sæculo, ipsis consentientibus Episcopis & Conciliis a quibus quorumdam criminum rei passim ad summos Pontifices remittebantur, vel ut per eorum ministerium reconciliarentur, vel ut solum ab iis pœnitentiam susciperent quæ criminibus responderet, quæque eos compararat, ut a proprio Episcopo, cum eam peregissent, absolverentur. Hujus usus fons & origo est honoris & jurisdictionis primatus quo Papa in universa Ecclesia cujus caput est, divino jure gaudet.

In canonici juris corpore, in Tridentino Concilio, & in pluribus summorum Pontificum constitutionibus magnus occurrit peccatorum numerus, quæ Papæ reservata sunt; at ejusmodi reservationum multas abolevit contraria consuetudo quæ earum absolutionem ad ordinarios detulit, quæque legis locum tenet. Celebris Bulla *in cœna Domini*; quæ bene multos illiusmodi casus sanctæ Sedi reservatos continet, in Gallia, perinde atque in aliquibus aliis Regionibus non est recepta, & Clemens Papa XIV. felicis recordat. feria quinta hebdomadæ sanctæ an. 1770. ejus enuntiationem intermittere cœpit. Notum est appellari Bullam hanc, *In cœna Domini*, seu *cœnæ Domini*, quia ipsa die cœnæ Domini, quæ scilicet hebdomadæ sanctæ feria quinta est, quotannis in urbe Roma admodum solemnem in modum enuntiabatur.

Papæ

Papæ in jure canonico reſervati caſus ſunt qui ſequuntur.

I.

Si quis ſuadente diabolo,... in clericum vel monachum violentas manus injecerit. (Can. *Si quis* 17. quæſt. 4.)

Hæc verba, *ſuadente diabolo*, & *violentas manus*, de percuſſione intelligi debent, quæ fit cum libertate, malo animo, & vi ſeu gravi, ſeu ſaltem mediocri; quod contingit, cum adeſt effuſio ſanguinis, ex ictus impetu derivata, aut aliqua mutilatio, aut aliquod vulnus, aut cum inferior ſuo ſuperiori vim intulit, aut cum actio violenta, levis licet ipſa per ſe, cum ſcandalo facta eſt, ut ſi quis leviter ſacerdotem publice, vel dum eccleſiaſticam aliquam functionem obiret, percuſſiſſet.

Vox *clericum*, communi jure, ad omnes clericos, etiam ad ſimplices tonſuratos, itemque vox *monachum*, ad omnes religioſos & religioſas, cujuſcunque tandem ordinis ſint, etiam ad novitios qui profeſſionem non emiſerunt, & ad fratres laicos ſeu converſos protenditur. At, in Galliæ diœceſibus pluribus, vox *clericum*, hoc tempore non debet intelligi, niſi de clericis qui in ſacris ordinibus conſtituti ſunt, ut proinde quoad reliquos clericos in ſacris ordinibus non conſtitutos reſervatio abrogata ſit. Ejuſmodi ſunt diœceſes Pariſienſis, Bituricenſis, Turonenſis, Andegavenſis, Ambianenſis, Bononienſis, &c. In aliis diœceſibus, abrogata eſt reſervatio quoad religioſos in ſacris ordinibus non conſtitutos, ut in Andegavenſi, Ambianenſi, Gratienſi, Rupellenſi, &c. & in aliis quoad religioſos non profeſſos, ut in Turonenſi, &c. qua in re animadvertendum eſt reſervationem hanc, ubicunque abrogata eſt quoad ordinarium, potiore jure abrogatam eſſe quoad Papam; cauſa enim quæ ſufficit ad efficiendum, ut reſervatio quoad ordinarium ſubſiſtat, eſt multo minor quam ea quæ neceſſaria eſt ad efficiendum, ut eadem quoad Papam ſubſiſtat, quemadmodum cauſa quæ requiritur, ut reſervatio in Papæ favorem ſtatuatur, eſſe debet longe major quam quæ ſatis eſt, ut in ordinarii favorem ea præcipiatur. (Gibertus, Conſultationum canonicarum, ſuper ſacramento Pœnitentiæ, Tom. I. pag. 426.)

Dignum eſt animadverſione excommunicationem per hunc canonem latam, in Gratiani Decreto, primam & unicam Papæ reſervatam occurrere. Editus fuit canon hic in Lateranenſi ſecundo generali Concilio, an. 1139. ſub Innocentio Papa II. celebrato, ut obſervantia eccleſiaſtico ſtatui debite ſervaretur: *in favorem ordinis clericalis.*

II.

Cardinalis percuſſio, vel captio, vel hoſtilis proſecutio, vel exilium, vel horum juſſio, conſilium, favor, defenſio, approbatio. (Cap. *Felicis*, *de Pœnis*, *in Sexto.*)

III.

Eadem circa Epiſcopum patrata. (Clem. *de Pœnis*, *cap.* 1.)

IV.

Simonia & confidentia realis, in qua comprehenduntur non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui procurant, ut fiat. (Extrav. commun. *Cum deteſtabili*, *de Sim.*)

V.

Incendium domus cujuſcunque etiam profanæ, quando incendiarius fuit publice denunciatus. (Cap. *Tua nos*, *de Sentent. excommun.*)

VI.

Confractio & expoliatio publica Eccleſiarum. (Cap. *Conqueſti*, *de Sentent. excomm.*)

VII.

Falſificatio litterarum ſummi Pontificis, aut illarum retentio per viginti dies. (Cap. *Dura*, *de Crimine falſi.*)

VIII.

Clerici qui ſcienter & ſponte participaverant (in divinis) *excommunicatis* (denuntiatis a ſummo Pontifice), *& ipſos in officiis receperant* (Cap. *Significavit*, *de Sent. excomm.*)

IX.

Qui nominatim excommunicato (a Papa) *communicat ſcienter in crimine crimino ſo, ei conſilium impendendo, auxilium, vel favorem.* (Cap. *Nuper*, *de Sentent. excomm.*)

Locutio hæc, *crimine crimino ſo*, ſignificat crimen quod excommunicationi locum præbuit; agiturque de excommunicatione publice denuntiata.

X.

Qui cogunt celebrare divina officia in locis interdictis, aut qui excommunicatos vel interdictos evocant ad audienda divina officia, aut qui impediunt, ne excommunicati publice, vel interdicti exeant de Eccleſiis, dum in ipſis aguntur miſſarum ſolemnia, & monentur exire a celebrantibus. (Clement. *Gravis*, *de Sentent. excomm.*)

XI.

Excommunicati publice & interdicti qui in ipſis Eccleſiis nominatim a celebrantibus, ut exeant, moniti remanere præſumpſerint. (Ibid.)

XII.

Religioſi qui clericis vel laicis ſacramentum Unctionis Extremæ, vel Euchariſtiæ miniſtrare, vel Matrimonium ſolemnizare, ſine parochi licentia ſpeciali, vel excommunicatos a canone, vel a ſententiis per ſtatuta provincialia aut ſynodalia promulgatis abſolvere quemquam præſumpſerint ſine licentia legitima. (Clement. *Religioſi*, *de Privil. & exceſſ. Privil.*)

XIII.

Delatio armorum & aliorum auxiliorum ad partes infidelium. (Extrav. comm. 1. *de Judæis.*)

XIV.

Religioſi & clerici ſeculares qui aliquos ad vovendum, jurandum.... ſeu alias promittendum induxerint, ut ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant, vel electam non immutent. (Clem. 3. *de Pœnis.*)

XV.

Confeſſarii qui abſolvunt a caſibus aut votis Papæ reſervatis, ſine ſpeciali illius licentia (Extrav. comm. 5. *de Pœnit. & Remiſſ.*)

XVI.

Quicunque ſive a maribus, ſive a mulieribus volentibus ingredi ordinem religionem, Eccleſias, monaſteria.... in earumdem perſonarum receptione, aut ante vel poſt illam, quoſcunque paſtus, prandia, ſeu cœnas, pecunias, jocalia, aut alias res etiam ad uſum eccleſiaſticum, ſeu quemvis pium deputata, vel deputanda, directe vel indirecte petere, vel exigere quoque modo præſumpſerint, ipſi quoque dantes, (Extrav. comm. 1. *de Simon.*)

XVII.

Religioſi mendicantes qui in aliam ordinem (ordine Carthuſienſium excepto) *tranſiverint, tam accepti quam accipientes.* (Extrav. comm. 1. *de Relig. & Tranſl. ad Relig.*)

XVIII.

Qui dicunt eos mortaliter peccare, aut hæreticos eſſe qui docent B. Mariam Virginem abſque originalis peccati macula conceptam eſſe, aut eos graviter peccare, qui ejuſdem immaculatæ Conceptionis officium celebrant, audiuntque ſermones illorum qui eam ſine hujuſmodi macula conceptam eſſe affirmant. Item quicunque libros id continentes legere, tenere, vel habere præſumpſerint. (Extrav. comm. 2. *de Vener. Sanct.*)

XIX.

Malitioſa dilatio judicii commiſſi & circa rem beneficialem. (Extrav. comm. 1. *de Treuga & pace.*)

XX.

Religiosus qui sine licentia sui superioris per litteras patentes concessa, se confert ad partes transmarinas, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. (Extrav. comm. 2. *de Regul. & Transf. ad Relig.*)

XXI.

Qui corpora defunctorum exenteraverint, & frustatim concisa in aquis decoxerint, ut ossa carnibus spoliata deferant alio tumulanda. (Extrav. comm. 1. *de Sepult.*)

XXII.

Quicunque falsam monetam in Regno Franciæ fabricaverint, aut alibi emerint, & emptam in idem Regnum portaverint. (Extrav. Joann. 23. *de Crim. fals.*)

XXIII.

Ordinarii aut eorum delegati qui dignitates aut beneficia officialium sedis Apostolicæ, aut negotia apud sedem Apostolicam prosequentium aliis conferunt, tam dantes quam accipientes. (Extrav. comm. 3. *de Privil.*)

XXIV.

Inquisitores qui motivo humano contra justitiam & conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum. (Clem. 1. *de Hæret.*)

XXV.

Omnes qui aliquod pactum fecerint, vel aliquid promiserint, vel promissionem receperint, aut quidquam dederint aut receperint pro aliqua justitia sive gratia per apostolicas litteras quibuscunque modis apud sedem Apostolicam obtinenda. Illi quoque qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & summo Pontifici intra dierum trium spatium non revelarint, vel alicui per quem ad ipsum fideliter perferatur. (Extrav. comm. 1. *de Simon.*)

Ex communi jure veteri, hæresis, generatim & absque distinctione, Papæ reservata est. Ex communi autem jure novo, per Tridentinum Concilium inducto, cap 6. sess. 24. *de Reform.* hæresis occulta reservata est personæ Episcopi; ita nihilominus, ut ab ea non possit absolvere nisi in foro interno, & quidem ipse per se, non autem per suos vicarios. Publica vero hæresis reservata est Papæ, in utroque foro. At Gallicana Ecclesia nec vetus nec novum commune jus sequitur, ut probant reservatorum in pluribus Galliarum Ecclesiis casuum indices qui hæresim inter casus Papæ reservatos non referunt; cujusmodi sunt Parisiensis, Lugdunensis, Remensis, Bituricensis, Rothomagensis, Narbonensis, Auscitensis, Albiensis, &c. aut qui eam ne in casuum quidem numero ponunt qui Episcopo reservati sunt, ut Embredunensis, Augustodunensis, Senonensis, Gratianensis, Vapincensis, Arelatensis, Massiliensis, Catalaunensis, &c. Si qui sunt, ut diœceseon Treconensis & Tullensis Indices qui inter casus Papæ reservatos hæresim numerant, propterea fit quod hæ diœceses in obedientiæ regione sunt; cum tamen Rituale Verodunense, an. 1691. pag. 145. minime dubitet hæresim etiam publicam Episcopo reservare, licet Verodunum æque ac Tullum & Trecorium in obedientiæ regione sit.

Hæc super hæresi, quoad Galliam, animadversio referenda est ad alios casus plures quos Papæ reservat commune jus, quoniam eorum non pauci in quibusdam diœcesibus ei reservati non sunt, nec adest super hac re generalis regula nisi quoad casus quinque vel sex, super quibus auctores omnes consentire videntur; videlicet. 1. cum publica contigit clerici aut religiosi percussio; 2. sunt ex hoc genere simonia & confidentia reales & notoriæ. 3. incendii malo animo, consultoque crimen post denuntiationem ad Ecclesiam; 4. furtum & asportatio bonorum Ecclesiæ cum effractione, & id quoque post denuntiationem; 5. Bullarum seu litterarum apostolicarum falsificatio, falsarum retentio, earumve post viginti a perspecta falsitate dies omissa rejectio. Quoad casus cæteros Papæ reservatos, consulendus est uniuscujusque diœceseos usus. Sunt numero novem in Parisiensi diœcesi quæ addit iis de quibus hactenus, armorum in infidelium regiones translationem, invasionem, direptionem, usurpationem, aut vastationem terrarum Ecclesiæ Romanæ, & interdicti violationem quod sancta Sedes imposuit.

De Casibus qui Episcopis reservati sunt.

Sunt casus quos Episcopis jus, sunt item quos iisdem consuetudo reservat. Hi casus admodum excreverunt, aliique secundum alias diœceses sunt quarum videndus est ac tenendus usus. Nos satis habebimus eos in hunc locum referre qui continentur in mandato, *de Casibus reservatis*, D. Cardinalis Noviliacensis, Archiepiscopi Parisiensis, postquam animadvertimus reservatorum peccatorum catalogum qui legitur in constitutionibus Eudesii Sullii qui an. 1196. Parisiensis Episcopus creatus fuit, omnium qui quidam comperti, vetustissimum esse.

Casus, per Noviliacensis Archiepiscopi Mandatum, Parisiensi Archiepiscopo reservati, octodecim numero sunt, &, in hunc modum, ex ordine præceptorum Decalogi, distributi.

In Præcepta primæ Tabulæ Decalogi.

I.

Hæresis, hoc est, opinio aliqua contraria fidei, non dubitanter, vel inter sermocinandum prolata, sed pertinaciter, & ex animo, coram pluribus, quasi dogmatizando, & agnita definitioni Ecclesiæ resistendo, asserta ac defensa, aut in hæreticorum communione vel conventu, etiam ex timore, aut simulando declarata.

Annexa est censura excommunicationis ipso facto, eaque reservata.

Qui hæreseos alia ratione reus erit, poterit eum confessarius approbatus absolvere a peccato, & ab excommunicatione ei annexa.

II.

Sacrilegium in res sacras. 1. Profanatio, seu impius usus sanctissimæ Eucharistiæ, non tamen communio indigna; item chrismatis, aut alterius olei sancti. 2. Matrimonium absque benedictione sacerdotali, & aliis solemnitatibus ad celebrationem sacramenti Matrimonii præscriptis, contrahere per verba de præsenti coram parocho, seu ejus vicegerente ac testibus; ad id testem adesse, aut notarium qui actum conficiat. Annexa est censura excommunicationis ipso facto, eaque reservata. 3. Furtum rei sacræ in quovis loco, aut rei profanæ depositæ in loco sacro.

III.

Sacrilegium in personas sacras. Intelliguntur hic: 1. Gravis, non enormis tamen, ac atrox percussio clerici vel religiosi in sacris ordinibus constituti. Annexa est censura excommunicationis ipso facto, eaque reservata. 2. Concubitus confessarii cum pœnitente, & pœnitentis cum confessario: item parochi cum parochiana, & parochianæ cum parocho. Sacerdos autem, quocum hoc crimen, aut aliud quodlibet tactu impudico admissum est, nec absolvere illum aut illam possit; cum quo, aut cum qua crimen admisit; ita revocatur facultas omnis, ut erga sui criminis participem plane irrita & nulla declaretur, quamcumque antea obtinuerit, aut obtinere postea possit, seu generalis, seu specialis facultas absolvendi a casibus reservatis; nec ipse hanc ejus confessionem audire possit unquam, sub prætextu cujuscumque facultatis, etiam tempore jubilæi; 3. Concubitus cum sanctimoniali.

IV.

Sacrilegium in loca sacra. Intelliguntur hic: 1. Atrox, violenta, ac injuriosa percussio in Ecclesia, aut alio loco sacro & benedicto. 2. Fornicatio, sub qua hic adulterium & alia graviora crimina comprehenduntur, in Ecclesia, aut in alio loco sacro & benedicto. 3. Exustio, cum spoliatione, aut effractione templorum, aut ædium sacrarum, quamdiu incendiarius, aut effractor ac spoliator non est publice denuntiatus. Annexa est censura excommunicationis ipso facto. 4. Violatio clausuræ regularis per ingressum externorum cujuscunque sexus personarum intra septa monialium absque licentia. Annexa est censura excommunicationis.

V.

Magia. Comprehenduntur hoc nomine maleficia, veneficia, divinationes, dæmonis ad prædicta aut similia invocatio, totiusque artis magicæ exercitium, seu actus quilibet. Est annexa censura excommunicationis; item, magos, ac divinos, aut eos qui divinos seu magos agunt, serio, & adhibita eis fide, non autem joco, ex levi curiositate, aut per ignorantiam consulere.

VI.

VI.

Blasphemia publica vel scandalosa. Blasphemia publica dicitur, quæ vel in judicio probata est, vel nulla tergiversatione in tota vicinia celari potest. Cum scandalo blasphemat, qui blasphemat, iis qui præsentes sunt, advertentibus, & aut ad aliquid simile moliendum excitatis, aut inde offensis & horrore quodam perculsis. Quod quidem solum, si publica blasphemia non fuerit, sufficit, ut casus sit reservatus. Et hoc usu venit domi accidit patri aut domino, coram aliquibus, verbi gratia, duobus e liberis, aut famulis suis.

Blasphemare autem hic est scripto aut voce aperte Deo renunciare, vel execrationes & maledicta, impiis quibusdam, valde injuriosis, viciniis odio & contemptui, & legum etiam civilium auctoritate prohibitis, sub severa pœna, verbis in Deum, vel in sacrosanctam Virginem, aut in alios Sanctos & Sanctas ex animo proferre.

Quare hac reservatione non comprehenduntur, etsi gravia peccata sint, & omnino abolenda, tum juramenta ut sacramenta per Deum, per Dei vitam, mortemve, nisi forte ea veluti execratione proferantur, quæ indignabundi, contemnentis, aut quodammodo odio habentis animi motum continens ac designet, tum corrupta ac dimidiata verba quædam quibus Deo abrenunciare, aut injuriam facere quidam videntur.

In Præcepta secundæ Tabulæ Decalogi,

In quartum Præceptum.

VII.

Percussio patris, matris, avi, aviæ, aut alterius ex ascendentibus; item soceri ac socrus,

In quintum Præceptum.

VIII.

Homicidium voluntarium; quale est etiam illud quod ab ebrio, aut ira percito & actu perpetratur.

IX.

Duellum. Cujus casûs rei sunt omnes certantes in duello, socii certaminis qui certantium patrini dicuntur; qui ad illud, etiam non secuturum, provocant scienter, consulentes, ex proposito spectantes, & qui locum ad id, arma, aliave subsidia scienter subministrant. Annexa est censura excommunicationis ipso facto.

X.

Conjugi mortem machinari, id est, non solum mente meditari, sed re ipsa tentare, licet forte mors non sequatur.

XI.

Negligentia gravis in oppressione parvulorum, aut ex qua parvulo nondum rationis usum accideret vulnus, mutilumve aliud grave.

XII.

Procurare abortum, sive fœtus animatus sit, sive non sit, & licet abortus non sequatur; ad id dare consilia, aut remedia scienter subministrare; item, si mulier gravida objiciat se sciens periculo verisimili abortus.

In sextum Præceptum.

XIII.

Raptus virginum vel mulierum honeste viventium, seu invita ipsa, seu invitis earum patre ac matre, aut curam gerente, rapiantur. Quo casu raptor ipse, ut omnes consilium, auxilium aut favorem illi præbentes, includuntur. Annexa est censura excommunicationis ipso facto.

XIV.

Incestus intra secundum gradum consanguinitatis vel affinitatis, etiam ex illicita copula. In quem casum cum incidit conjux, re ipsa amittit jus postulandi debitum conjugale a sua comparte, ac illo jure privatur, donec in id restituatur speciali dispensatione; quæ tamen inclusa censeri debet, etsi nominatim non exprimatur, in facultate non generali quidem absolvendi a casibus reservatis, sed speciali quam superior concedit absolvendi a declarato sibi hoc peccato. In aliis ulterioribus gradibus, incestus non est reservatus; nec ad Archiepiscopum, vel ad pœnitentiarium recurrere opus est, ut pars rea restituatur in jus petendi debitum conjugale. Cæterum non amittitur prædictum jus incestu illo qui fit cum persona non consanguinea conjugi perpetrantis incestum; v. g. si vir duas sorores cognoscat non consanguineas uxori suæ. Et est tamen incestus ille casus reservatus.

XV.

Sodomiticum peccatum inter ejusdem aut diversi sexus personas, etiam virum & uxorem, non modo consummatum, sed etiam re ipsa & actu ad id ex se ducente tentatum. Item & eadem ratione, peccatum quod illo gravius est, seu bestialitas,

XVI.

Lenocinium; cujus rei sunt qui aliorum ejusdem inter se, aut diversi sexus libidinem, ac impudicitiæ crimen scienter & voluntarie procurant, aut adjuvant, invitando, consulendo, locum præbendo, epistolas scribendo, aut deferendo, vel alio quovis modo, seu quæstus causa, seu absque quæstu.

In septimum & octavum Præceptum.

XVII.

Exustio voluntaria domorum profanarum, si incendiarius non est publice denuntiatus,

XVIII.

Crimen falsi; quo comprehenduntur hic; 1. falsam monetam cudere, aut adulterare legitimam; 2. Falsum testimonium, seu sacramentum falso præstitum in propria aut aliena causa, coram judice, aut eo qui vices judicis agit, cujusmodi est qui vocatur commissarius; 3. Falsum testimonium, in causa matrimonii, a contrahentibus, aut ab aliis mala fide ac dolo præstitum, scripto aut viva voce, ut a ministris Ecclesiæ matrimonium nullum, vel quavis ratione illicitum benedicatur & celebretur. Annexa est censura excommunicationis ipso facto; eaque reservata; 4. Falsificatio litterarum ecclesiasticarum.

De casibus quos Superiores regulares sibi reservare possunt.

Casus quos Superiores regulares sibi reservare possunt, sunt sequentes quos Clementis Papæ VIII. decretum, Maji die 26. an. 1593. editum continet.

I.

Veneficia, incantationes, sortilegia,

II.

Apostasia, sive habitu dimisso, sive retento, quando eo perveniret, ut extra septa monasterii sive conventus fiat egressio. Nota non esse casum reservatum, si adsit animus redeundi,

III.

Nocturna & furtiva simul a monasterio seu conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.

IV.

Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale; & talis est receptio, detentio, vel donatio rei notabilis, sine superiorum licentia.

V.

Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo.

VI.

Procuratio, auxilium, sive consilium, ad abortum faciendum animati fœtus, etiam effectu non sequuto.

VII.

Falsificatio manus, aut sigilli Officialium conventus.

VIII.

Furtum de rebus monasterii seu conventus in quantitate, qua fit peccatum mortale.

IX.

Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. Hoc nomine non solum culpa, sed voluntaria etiam & solitaria pollutiones intelliguntur.

X.

Occisio, seu vulneratio, aut gravis percussio cujuscunque personæ.

XI.

Malitiosum impedimentum, seu retardatio, aut apertio litterarum a superiore ad inferiores, aut ab inferioribus ad superiores.

De iis qui a casibus Papæ reservatis absolvendi potestate gaudent.

Episcopi, quique ab his id facultatis obtinent, ab omnibus Papæ reservatis casibus, cum sint occulti, nempe cum publici non sint, absolvere possunt. Id autem publicum dicitur quod in judicio probatum fuit, quodve in tota vicinitate, quæcunque tergiversatio adhibeatur, celari non potest; atque ita occultum crimen, quatenus publico opponitur, illud est, quod in judicio probatum non fuit, & de quo vicinitas per aliquam tergiversationem celari potest. Hæc Episcoporum potestas nititur consuetudine & auctoritate Tridentini Concilii quod in sess. 24. *de Reformat.* cap. 6. ita pronuntiat: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; & in quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos, in diœcesi sua, per se ipsos, aut vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum vicariis, sit permissum.*

Possunt etiam Episcopi ab omnibus Papæ reservatis casibus, publicis licet & manifestis absolvere monachos seu regulares, moniales seu religiosas, nuptas feminas, juniores viduas, impuberes, artifices, agricolas, omnes qui suarum manuum labore sibi victum lucrantur, aut qui sub aliena potestate sunt, puellas, pauperes, senes, valetudinarios, denique omnes qui Romam adire non possunt, quin suam ipsorum vitam, libertatem, aut bona in discrimen adducant. Hi casus omnes ad physicam aut moralem adeundæ Romæ impotentiam rediguntur. Regulares porro, suorum privilegiorum vi, non ea tamen potestate gaudent, ut a casibus Papæ reservatis absolvant, quemadmodum statuit Tridentina Synodus sess. 14. cap. 7. quæ postquam declaravit sacerdotem quemlibet posse omni casu Papæ reservato personas in mortis articulo versantes absolvere, subdit, generalibus verbis sacerdotes ad unum omnes tam sæculares quam regulares complectentibus, nullam iisdem sacerdotibus quoad ejusmodi reservatos casus potestatem, extra hunc articulum seu periculum probabile mortis, suppetere. Hujusmodi constans Galliæ disciplina est; ut proinde si sæcularis aut regularis sacerdos peculiarem aliquam a casibus Papæ reservatis absolvendi facultatem a sancta Sede obtinuisset, ea uti non posset nisi cum ordinarii venia. Animadvertendum est eum cui a casibus Papæ reservatis absolvendi facultas est, posse, hujus facultatis vi, a censuris absolvere, quæ iisdem addictæ sunt, quia casus hi proprie non sunt reservati Papæ nisi ob censuras quas semper adjunctas habent. Eadem non est casuum ratio qui Episcopis reservati sunt; cum enim hi quidem sibi quosdam casus reservare consueverint, quibus nulla censura addicta est, haud sufficit quempiam a casibus qui iis reservati sunt, absolvendi facultate instructum esse, ut & a censuris quas iidem sibi reservarunt, absolvere possint.

De iis qui a Casibus absolvendi facultate pollent, qui Episcopis reservati sunt.

Sunt hi: 1. Episcopus; 2. vicarius generalis; 3. pœnitentiarius; 4. quicunque, præter generalem approbationem, a casibus ordinario reservatis absolvendi peculiarem potestatem ab Episcopo acceperunt. Regulares ergo qui peculiarem hanc potestatem ab Episcopo non acceperunt, a casibus eidem reservatis absolvere nequeunt, seu suæ superioritatis vi, siquidem superiores sunt, seu vi consuetudinis quæ contra episcopalem jurisdictionem præscribere non potest, seu denique indultorum vi, quæ summi Pontifices regularibus concesserunt; quoniam omnia & singula indulta hæc, seu vera seu falsa, revocata fuerunt a Tridentino Concilio, a Gregorio XIII. an. 1577. a Clemente VIII. an. 1601. a Paulo V. an. 1617. ab Urbano VIII. ab Alexandro VII. & a Clemente X. qui decessorum suorum omnia super præsenti argumento decreta confirmavit, declaravitque, 1. eos nec per bullam *Mare magnum* appellatam, nec per cætera regularibus concessa privilegia, a casibus Episcopo reservatis absolvendi potestatem accepisse; 2. per dictorum privilegiorum regularibus concessorum post Tridentinum Concilium confirmationem effectum non esse, ut privilegia quæ Concilium & apostolica Decreta extinxerant & abrogaverant, ac peculiariter a casibus Episcopo reservatis absolvendi potestas, reviviscerent; ad extremum eos qui a casibus summo Pontifici reservatis absolvendi peculiari facultate pollent, non proinde a casibus Episcopo reservatis absolvendi facultate pollere. Ratio est, quia summi Pontifices volunt, eaque omnino mente sunt, ut ne indulta quæ ipsi concedunt, ulla prorsus ex parte jurisdictionem imminuant, quæ locorum ordinariis suppetit, secundum ea S. Gregorii Magni verba: *Si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?*

De Regulis ad reservatorum Casuum explicationem.

Præcipuæ regulæ quæ reservatorum casuum explicationi inservire possunt, his versiculis continentur:

Completum, externum, certum, mortale, favores
Auge, odium stringe; a potiori ratio nulla est.
Mas annos habeat bis septem, femina bis sex;
Solve mandantes; quando non jura reservant.

Harum Regularum seu Conditionum explicatio.

Completum.

Significat hæc vox, ut peccatum reservatum sit, consummatum esse oportere, conatusque simplices non sufficere. Causa exempli, quibus in locis homicidium reservatum est, in hanc censuram non incidit, seu qui occidere conatus est, seu qui vulneravit, cum vulnera non est secuta mors, quia sine morte completum homicidium non est. Simplices tamen conatus sibi reservare superiores possunt; at cum id faciunt, suam mentem indicant. Ita quidem ex Rituali Verodunensi, an. 1691. peccata quæ parochi cum iis perpetrant quæ eorum parochianæ, itemque confessarii cum iis quæ eorumdem pœnitentes sunt, Episcopo sunt reservata. Rituale Rupellense reservat duellum Episcopo, tum quoque cum provocatio solum adsuit. Conjugum facinus, qui sibi reapse mortem inferre conantur, quamvis ea secuta non sit, in Parisiensi diœcesi reservatus casus est, itemque sodomiæ peccatum simpliciter tentatum per actum qui ad illud suapte natura ducit, etsi nequaquam ad consummationem perveniat.

Externum.

Ut peccatum reservatum sit, haud satis est internum esse, videlicet, in mentis cogitatione & cordis affectu; requiritur, ut externum sit & sensibus obvium, scilicet exterius, dictis aut factis perpetratum; at illud ab alio perspectum fuisse non est necesse. Quamobrem, ubi hæresis reservata est, tametsi peccatum per internum mentis actum compleri possit, in reservationem tamen non incidit, nisi qui cogitationi externum aliquem actum addidit, ut qui animi sui prava sensa ore protulit, aut scripto tradidit. Testatur Gibertus se, (Consultationum canonicarum, super Pœnitentiæ sacramento, tom. 1. p. 464.) postquam expendit, quid super hac re jura duo, commune scilicet & Galliarum Ecclesiæ peculiare doceant, nullum internum peccatum quod aut in præsentia reservatum sit, aut olim fuerit, comperisse; putat nihilominus dubitari non posse, quin peccata mere interna reservari liceat, quia ejusmodi peccata cum clavium potestati subsint & ad internum forum pertineant, reservationi proinde obnoxia sint, æque atque externa quæ sub eadem potestate, sub eodemque foro posita sunt.

Cer-

Certum,

Ut peccatum aliquod reservatum sit, certum extraque omnem dubitationem constitutum esse debet. Duplicis porro generis dubitatio distinguitur, *juris* una, *facti* altera. Ea juris dubitatio est, per quam dubitatur, adsit, necne, lex quæ peccatum reservet de quo sermo est, aut an ejusmodi peccatum ipsis legis verbis contineatur. Facti dubitatio locum habet, cum pœnitens haud certus est, an reservatum illud peccatum patraverit; an actum consummaverit; an pubertatis ætatem tum quidem ageret; an lethaliter peccaverit, ob circumstantias quæ eum excusare videntur, &c. Ea communis sententia est in hoc duplici dubitationis genere nulli omnino reservationi locum esse, dummodo legitima dubitatio prudensque sit, hoc est, gravibus rationum momentis nixa, quibus idem mutuo pondus insit, quæque animum suspensum teneant, quin, certo, in alterutram partem se dare possit. Sunt tamen theologi qui asserunt in his duabus dubitationibus reservatum peccatum esse, prætexentes tutius, in redubis, consilium ineundum esse. Nec desunt qui putent peccatum reservatum esse in juris, non autem in facti dubitatione, quæ quidem quam juris, favorabilior iis esse videtur. In usu, suæ quisque diœcesis morem, cum notus est, sequi debet; Episcopum aut magnum vicarium, cum probe notus non est, consulere; & interim, reservatorum casuum eum dubii sunt absolutionem, extra necessitatis casum, periculo non exponere. Ad peccata Papæ reservata quod attinet, certum est, in dubitationis casus, posse Episcopos ab iis absolvere. Ratio est, quia reservationes ad Papam, cum in odiosarum rerum numero positæ sint, quippe quæ circumscribunt Episcoporum auctoritatem in rebus quæ, alioquin, eorum auctoritati subessent, casibus tantum moraliter certis accommodari debent. Gibertus qui, pag. 9. tomi primi Consultationum canonicarum super Pœnitentiæ sacramento, in parochorum & pœnitentiariorum favorem, quoad Episcopos, idem effatum statuit, ejusdem operis pag. 33. usum ait huic effato contrarium esse.

Mortale.

Verbum hoc significat nullum peccatum reservatum esse, nisi mortale sit, quia cum peccatum veniale necessaria confessionis materia non sit, Superior non posset per ejus reservationem quemadaret, reos adigere, ut ejusdem absolutionem obtinendi gratia, ad eum se conferrent. Itaque qui in reservatum aliquod peccatum lapsi sunt, reservationem non subierunt, cum lethaliter non peccarunt ob aliquam circumstantiam quæ a lethali peccato eosdem excuset, cujusmodi sunt, exempli causa, ignorantia, inadvertentia, libertatis defectus, materiæ levitas, &c.

Favores auge.

Hæc verba significant a reservatis casibus absolvendi facultatem, cum favorabilis sit, quam latissime locutio patet, explicari posse. Quamobrem, cum in omnium parochianorum gratiam facultas concessa est, in ea parochianæ continentur, itemque quicunque ob aliquod negotium ibidem versantur, quamvis eo ipso in loco domicilium non habeant, quia scilicet aliqua ratione parochiani sunt, eosque parochianorum nomen complectitur.

Ab aliquo reservato casu absolvendi facultas ad alios itidem reservatos ante impetratam veniam patratos, quorumque apud superiorem mentio per inscitiam aut oscitantiam haud facta est, referri potest, quia superior assentiri censetur, ut eorum absolutio tribuatur, quemadmodum ipse a reservatis casibus quorum ei facta confessio est, absolutionem concedens, censetur eo animo esse, ut ab iis absolvat quæ innocenter omissa sunt. Cum confessarius facultatem obtinuit, ut a reservatis casibus quempiam absolveret, quin eorum seu genere seu numerum explicaret, ab iis omnibus peccatis absolvere potest, quæ is ad suæ confessionis finem usque patraverit, etsi post concessam facultatem in eorum aliqua lapsus sit, quia facultas hæc directe personam afficit, nec ad ullum peculiarem casum redigitur.

Odium stringe.

Innuunt verba hæc casuum reservationem, cum odiosa sit, strictiore, & quod inde consequitur, aptiore naturæque propiore vocabulorum significatione explicandam esse. Itaque, in hac materia, *patris* nomen de naturali tantum patre, non autem de soceris, vel adoptivis patribus intelligitur. Cum usitata notio verbis, alia a propria & naturali subest, usitata communisque notio præfertur. Cum proprius verborum sensus aut inutilis est, aut ridiculus, aut alteri legi contrarius, ea explicari necesse est alia significatione quæ propius ad superioris mentem accedat, quantum quidem ex iis quæ in statuto præcedunt & subsecuntur, cognosci poterit.

A potiori ratio nulla est.

Significant hæc verba, ex eo quod casus aliquis reservatus est, non statim consequens fieri graviorem casum atrocioremque reservatum & ipsum esse. Ratio est, quia casuum reservatio a superiorum voluntate pendet.

Mas annos habeat bis septem, femina bis sex.

Quamquam peccata ante pubertatis ætatem patrata sibi reservare possint Episcopi, quia tamen id facere non consueverunt, quilibet sacerdos a peccatis ante hanc ætatem patratis absolvere potest, quamvis ea qui patravit, non nisi post pubertatem confiteatur. Excipiendi sunt ab hac regula impuberes qui clericos aut religiosos percusserint; in hac enim facti specie peccatum Episcopo reservatum asset, ex capite primo *de Sent. excomm.* Excipiendi quoque sunt earum diœceseon impuberes, in quibus usus huic regulæ contrarius vigeret.

Salvo mandantes, quando non jura reservant.

Id sibi volunt verba hæc, cum reservatio de iis tantum loquitur qui crimen patrarunt, eos qui illud jusserunt aut suaserunt, in ea minime contineri. Ergo criminum conscios, generatim loquendo, casus reservati non complectuntur, nisi cum in reservatione fit expressa eorumdem mentio.

His præcipuis regulis ad reservatos casus spectantibus addi possunt quæ sequuntur.

1. Reservatio confessarium sequitur, quocunque se conferat, cum is per ejus auctoritatem absolvit qui reservationem statuit, non item cum absolvit alterius auctoritatis vi. Ea est hujus regulæ ratio, quia, ex Tridentino Concilio, *sess.* 14. *cap.* 7. reservatio confessarium ligat, cum utpote ordinariæ aut delegatæ potestatis limitatio confessarium afficit *primario & per se*, ut loquuntur Theologi. Ex quo sequitur, eum, dum absolvit reservantis auctoritate, a reservatis casibus absolvere non posse, quamvis extra ejus ditionem sit; cum tamen, si per alterius auctoritatem absolvit, reservationi non subsit. Is parochus qui cum suis parochianis ad aliquem in aliena diœcesi positum pietatis locum se confert, eos quidem ab ordinariis casibus absolvere potest, quamvis extra sui Episcopi jurisdictionis fines existat, at non ab iis qui ejus loci Episcopo reservati sunt, nisi in id ab eo facultatem acceperit. Ita, e converso, parochus ejus loci pietatis, aut quivis alius ejusdem loci confessarius possunt a reservatis casibus pœnitentes absolvere qui ex aliis diœcesibus eo conveniunt, dummodo casus hi reservati non sint in eadem diœcesi ejus parochi ejusve confessarii, quicunque fuerit, quia non absolvit ejus auctoritate, qui reservationem statuit, & quia pœnitentem qui e propria diœcesi egreditur, reservatio non sequitur, nisi abeat dolo malo, ejusdemque declinandæ animo, ut declaravit Clemens X. in sua Constitutione *Superna magni*, ubi regulæ quæ modo statuta post eum est, hanc exceptionem apponit: *Nisi eosdem pœnitentes noveris in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse*.

2. Reservatio super ea quoque peccata cadit, quæ, antequam reservarentur, patrata fuerunt; ut proinde confessarius cui reservati casus non suppetunt, a peccato non potest absolvere quod sex ante mensibus aut amplius, quam illud Episcopus sibi reservaret, patratum fuit. Ratio est, quia reservatio proxime cadit supra confessarii potestatem, non autem supra peccata, nec supra hæc agit, nisi quia eidem potestati subsunt, & propterea, ut reservationis lege peccatum contineatur, satis est illud nondum remissum esse.

3. Cum Papa vel Episcopus alicui facultatem concedit, ut ipse sibi confessarium eligat, non proinde electo confessario a reservatis casibus absolvendi potestatem tribuit. Ratio est, quia a reservatis casibus absolvendi potestas est peculiaris gratia quæ in generali confessiones audiendi concessione non continetur, &

Pape ent Episcopus id solum in animo habet, ut electo confessario facultates tribuat, quæ ordinariis confessariis communes sunt.

4. Confessarii seu seculares seu regulares quibus indulta suppetunt, ut a casibus Papæ reservatis absolvant, iis uti non possunt sine Episcopi venia, cui eadem exhibere tenentur, cap. 3. & 5. *de Pœnit. & Remiss. extrav. comm.*

5. Confessarius qui reservatis casibus caret, pœnitentam licet legitime impeditum, quominus ad Episcopum confugiat, ab iis absolvere non potest. Ratio est, quia potestatem hanc omnibus confessariis jus non concedit, nisi cum eorum pœnitentes in articulo vel in periculo probabili mortis versantur. Parisiensis diœceseos is est mos, ut parochi quorum perœciæ ultra leucas tres Parisiis absunt, absolvere possint e casibus reservatis, non autem e censuris pariter reservatis omnes feminas & puellas quæ vere eorum parochianæ sunt, non autem eas quæ ad alias parœcias pertinent. Eadem est sacerdotibus concessa facultas, qui, absentibus, aut fato functis, aut legitime impeditis parochis, ad perœciarum servitium designati sunt, non autem parœciarum vicariis, etiam in Ecclesiis quæ succursales dicuntur.

6. Cum peccata per commune jus Episcopo reservata, in casuum ab Episcopo reservatorum catalogo expresse non sunt, ab iis omnis confessarius absolvere potest. Nititur hæc regule principio Innocentii III. cap. 29. *de Sent. excommun.* cum scilicet legislator excommunicationem non sibi reservat, credendi locum esse eum aliis ejusdem absolutionem concedere.

7. Confessarius qui a reservatis casibus absolvendi peculiarem facultatem eccepit, non propterea a censura reservata quæ iisdem annexa est, absolvere potest, quia eliud est casus reservatus, & aliud censura quæ ei annexa, quæque & ipsa reservata est. Si tamen e peculiari casu absolvendi potestatem confessarius e superiore obtinuisset, postquam ei exposuisset eum casum reservatum esse, eidemque annexam censuram pariter reservatam existere, ab utroque absolvere posset, quia superior pro peculiari casu qui ei fuit expositus peculierem potestatem concedens, a reservate censura absolvendi potestatem eodem tempore concessisse censetur, quamvis bene potestatem non expressferit.

8. Confessarius qui reservatos casus non obtinet, non potest primo quidem e casibus non reservatis pœnitentem absolvere, deinde vero eumdem ad superiorem remittere, ut a reservatis casibus absolutionem suscipiat. Ratio est, quia id esset confessionem partiri; quod, theologice loquendo, nec licet, nec esse potest, quoniam nullum unquam mortale peccatum potest remissum esse, quin cætera quoque remissa sint. Qui porro Ecclesias excusare volunt, quarum Ritualia simplicibus sacerdotibus eam veniam dederunt, ut e peccatis non reservatis absolverent, & quoad alia ed superiorem remitterent, ajunt ea Ritualia, quoad eos casus, pœnitentiæ solum impositionem, non item sacramentalem absolutionem superiori reservasse.

9. Confessarius qui ab omnibus reservatis casibus, non autem a censuris absolvendi potestate gaudet, non potest a peccati culpa, quod censuram annexam habet, absolvere, si hæc censura est excommunicatio major aut minor, ac deinde suum pœnitentem ad superiorem remittere, ut a censura ipsa absolvatur. Ratio est, quia absolutio ab excommunicatione tam majore quam minore, absolutionem e peccatis antecedere debet, quandoquidem utraque excommunicatio impedit, ne quod sacramentum, quodcunque sit, suscipiatur. Secus se res haberet, si censura esset suspensio aut irregularitas.

10. Cum furtum sacrilegum inter casus in diœcesi reservatos positum est, confessarius qui ejus diœcesis reservatos casus non habet, e profanarum rerum furto in Ecclesia perpetrato absolvere potest, cum eæ res depositi loco ibidem non sunt. Ratio est, quia in odiose materia, cujusmodi est reservatio, verba sumi debent stricta significatione, &, secundum hanc quidem significationem, profanæ rei latrocinium in Ecclesia, ubi ea res in depositi modum non adest, in communi jure, sub sacrilegii nomine non continetur. (Gibertus, in Consultationibus canonicis super sacramento Pœnitentiæ, Tom. I. pag. 485. & seq.)

11. Qui confessionem voluntarie nullam edens, reservati casus absolutionem suscepit, eum iterum sacerdoti reservatos casus habenti confiteri debet, quia absolutio quam suscepit, nulla & invalida absolutio est. At si in confessione quam apud confessarium ad reservatos casus approbatum edidit, se de reservato casu accusare, citra culpam, oblitus est, sufficit, ut peccatum cujus oblitus est, apud confessarium, quamvis ad reservatos casus non approbatum accuset. Ratio est, quia confessarius ad reservatos casus approbatus eo animo esse potuit, & reapse fuit, ut reservationem tolleret; præterea, peccata quæ pœnitens involuntarie, & sine culpa oblitus est, in iis contenta quæ accusat, conjunctimque cum iis remissa censentur.

12. Sacerdos ad reservatos casus non approbatus, morientis tamen confessionem audire debet, tametsi facile confessarium ad ejusmodi casus approbatum accire posset, cum scandalum esset, nisi ipse ejus confessionem exciperet, aut si moriens ægrius se adduci posse significaret, ut altari sacerdoti confiteretur: *Quod si adest, aut haberi facile potest qui facultatem habeat absolvendi a casibus reservatis, abstinere a confessione audienda debet is qui hanc facultatem non habet; nisi tamen prudenter judicaverit oriturum hinc scandalum, aut moriturum id nimis ægre laturum.* (Mandatum Cardinalis Noviliacensis super Casibus reservatis.)

13. Morti proximus ab aliquibus reservatis casibus, censurisve reservatis a sacerdote absolutus, cui peculiaris ab iis absolvendi facultas deerat, non ei legi subest, ut, si convaluerit, alteri sacerdoti ea facultate instructo, novæ absolutionis suscipiendæ gratia, se præsentet, quia quam suscepit, rata & valida absolutio est, cum certum sit in mortis articulo nullum reservatum casum, nullam reservatam censuram esse. Se tamen hic pœnitens reservatorum casuum, aut reservatarum censurarum superiori sistat, necesse est, tum ut ejus admonitiones suscipiat, si de reservatis casibus agitur; tum ut pœnitentiam & satisfactionem accipiat, quæ censuræ debentur in quam incidit, ea secus indicta pœna, ut in eamdem censuram recidat, tum etiam ut hujus censuræ novam absolutionem recipiat; quæ Parisiensis diœceseos disciplina est: *Si autem absolutus fuerit moribundus censura aliqua reservata, omnino necesse est, ut, ubi convaluit, ad superiorem accedat; denuoque ab eo absolutionem censuræ recipiat.* Disciplina hæc quoad Parisiensem diœcesim aliasque quæcunque eam sequuntur, communis juris restrictio est.

14. Archiepiscopus suorum suffraganeorum diœcesanos e reservatis casibus reservatisve censuris absolvendi jura non pollet, quia ejus in suorum suffraganeorum diœcesanos jurisdictio solum in appellationis aut visitationis casibus locum habet.

Superiores regulares nec sibi reservare casus alios quam qui in Clementis VIII. decreto expressi sunt, nisi generale aut provinciale capitulum hanc iis auctoritatem tribuerit, nec, sub excommunicationis ipsis reservatæ pœna, prohibere possunt, ne quædam peccata patrentur haud ex eorum numero, quæ idem decretum regulari prælato reservata declarat. Hujus regulæ secunda pars eo nititur fundamento, quod, licet censuræ reservatio a censuræ reservatione differat, superior censuræ absolutionem sibi reservans, peccati cui eam apposuisset, absolutionem sibi indirecte reservaret, cum peccatum non nisi post excommunicationis absolutionem remitti possit, atque ita Clementis VIII. decretum eluderet.

Ne audaciam præbeat cæcus cæco, casus in quibus volumus solos adiri Episcopos, per hanc nostram constitutionem Ecclesiarum rectoribus nostræ provinciæ intimamus; districte eis sub excommunicationis pœna mandamus, ne de his se nullatenus intromittant, sed illos ad suum in his casibus diœcesanum remittant, qui in his, vel eorum aliquo, eis voluerint confiteri. Casus autem sunt hi, videlicet, cum quis petit absolvi ab excommunicatione majori lata vel inducta ab homine vel a jure; item incendio & crimine publico, sicut in blasphemante Deum, vel Sanctos, &c. (Concilium Ravennatense, an. 1286. rubr. 8.)

Item ne nullus, cujuscunque ordinis vel religionis seu conditionis existat, confitens in cujusquam civitate vel diœcesi, præter specialem vel generalem licentiam ipsius diœcesani, de facto absolvere quemquam vel ligare præsumat in casibus eidem diœcesano, a jure, consuetudine, vel statuto provinciali vel synodali, specialiter reservatis. Casus vero sunt hi: in excommunicato a canone, in incendiario nondum etiam publicato, in blasphemo famoso, &c. (Concilium Avenionense, an. 1326. cap. 12.)

Gibertus hallucinatus est, cum dixit hunc reservatorum casuum catalogum prodiisse proxime post eum quem edidit Eudesius Sullius, quique ad annum 1196. pertinet, quoniam Ravennatensis Concilii catalogus, an. 1286. est eo prior quem Avenionense Concilium, an. 1326. contexuit.

Statuit præsens Concilium, quod singuli diœcesani in suis synodis, & decani in suis capitulis, seu calendis, exponant casus sedi Apostolicæ & diœcesani specialiter reserva-

ſervatos, populum inſtruendo, quod de præmiſſis abſolvi non poſſunt niſi per diœceſanos aut eorum pœnitentiarios, vel illos quibus hoc ſpecialiter dicti diœceſani duxerint concedendum. Et ſi qui religioſi vel ſæculares aſſerant, ſibi poteſtatem in dictis caſibus per diœceſanum fuiſſe conceſſam; de ipſa, antequam ea utantur in aliqua parochia, teneantur curato illius parochiæ, per litteras poteſtatem hujuſmodi continentes facere promptam fidem. (Concilium Rothomagenſe, an. 1335. can. 11.)

Statuimus, quod quilibet Epiſcopus provinciarum noſtrarum in caſibus ſibi reſervatis tot confeſſores diſcretos inſtituat, quot ſecundum ſtatum ſuarum civitatis & diœceſis neceſſarios noverit, quibus ſuper ipſis committat plenariam poteſtatem. (Concilium Vaurenſe, an. 1368. can. 126.)

In occultis delictis ex reſervatione caſuum compertum habemus non nihil mali interdum accidere; vel quod peccator non habens in promptu ſacerdotem qui illum abſolvat, confiteri vel differt, vel contemnit, vel quod qui minores ætate ſunt, vel mulieres difficile adducantur, ut ex ſuis parochiis non ſine levi ſuſpicione ad nos ſeu commiſſarios noſtros proficiſcantur. Quare, ut conſulamus & verecundiæ & famæ, viſum nobis eſt hanc poteſtatem noſtram abſolvendi a peccatis & caſibus noſtræ abſolutioni reſervatis (occultis tamen) omnibus parochis per diœceſim noſtram conſtitutis, rite vocatis delegare, modo tamen vicariorum noſtrorum in pontificalibus conſilium requirant ac adhibeant: noſtris tamen ſuffraganeis poteſtatem facientes aliter in diœceſibus ſuis, uti conſultius videbitur, ſuper hac re ordinandi. (Concil. Colonienſe, an. 1536. part. 7. can. 37.)

Moguntinum Concilium, an. 1549. hanc Colonienſis Concilii conceſſionem ad omnes quoque religioſos mendicantes, ut par eſt, approbatos protrahit, ita tamen, ut homicidium, hæreſin & excommunicationem excipiat.

Confeſſores omnes caſus ſummo Pontifici & Epiſcopis quavis ratione reſervatis ſcriptos apud ſe habeant; ne quid per inſcitiam ſibi facultatis aſſumant. (I. Concilium Mediolanenſe, an. 1565. part. 2. art. 6.)

Omnibus parochis & aliis ſacerdotibus, confeſſionibus audiendis præfectis, ſub excommunicationis pœna, prohibemus, ne deinceps a peccatis & criminibus atrocioribus quorum cognitionem & abſolutionem ſibi ſummus Pontifex, aut Epiſcopus in ſuis ſynodalibus conſtitutionibus reſervarunt, unquam abſolvere.... declarantes abſolutionem in prædictis criminibus abſque certa & præcipua ſanctiſſimi domini noſtri Papæ, vel propriorum Epiſcoporum conceſſione, per parochos & alios ſacerdotes, præterquam in articulo mortis datam, viribus penitus carere & nullam eſſe. (Concilium Burdigalenſe, an. 1583. can. 12.)

Verba hæc, *Epiſcopus in ſuis ſynodalibus conſtitutionibus*, nobis præbent diſcutiendæ in præſentia controverſiæ locum, an ſcilicet peccata quorum abſolutionem ſibi Epiſcopus reſervavit, etiam poſt ejus mortem, depoſitionem, dimiſſionem aut translationem reſervata ſint. Ad hanc controverſiam dirimendam, diſtinguendum eſt primo loco inter id quod tamquam communem legem, ſeu, quod ajunt, *per modum ſtatuti generalis*, Epiſcopus ſtatuit, & id quod per peculiare mandatum jubet. Diſtinguendum præterea eſt inter ſanctiones ſeu leges quas ſua in ſynodo, quaſque ſua ſine ſynodo Epiſcopus edit. Quod Epiſcopus tamquam ſimplex mandatum decrevit, non ſubſiſtit, niſi quandiu hic Epiſcopus in ſede eſt, quia juſſum quod generalis & permanentis legis notam ſeu characterem non præfert, per ejus mortem, depoſitionem, dimiſſionem aut translationem deſinit, qui illud tulit; at, cum lex conſtans & permanens ſuapte natura ſit, quod in legis modum præſcriptum fuit, eo uſque ſubſiſtit, dum revocatum ſeu abrogatum fuerit. Zerula, Cabaſſutius aliique canoniſtarum non pauci contendunt conſtitutiones abſque ſynodo ab Epiſcopo editas cum ſemper deſinere, eaſque tantum quas per ſynodalem deliberationem edidit, poſt eum ſubſiſtere, & legis ſtatutique vim obtinere.

Gibertus, in ſuis ad Cabaſſutium Adnotationibus, itemque in ſuis eccleſiaſticis Inſtitutionibus, Tom. I. p. 79. & ſeq. hanc ſententiam merito impugnat, monetque, ſiquidem non alia ſunt epiſcopalia mandata quæ poſt Epiſcopi mortem ſubſiſtant, quam quæ in plena ſynodo eduntur, epiſcopalem nullam hoc ſane tempore ſanctionem eſſe quæ non cum Epiſcopo, ſaltem in Gallia, moriatur, quandoquidem ibidem Epiſcopi, ſua ut decreta ferant, ſuarum ſynodorum conſilium non petunt, ſed ea jam edita deferunt ad ſynodos, ut in iis enuntientur; ut ad ea proinde ſynodi tam parum conferant quam populi parœciarum in quibus eadem publica fiunt. Id ergo tamquam certum habendum eſt epiſcopalia juſſa omnia poſt Epiſcopi mortem ſubſiſtere, ſeu in ipſa ſynodo, e cleri ſententia, qui eam conſtat, edita ſint, ſeu ea Epiſcopus ipſe per ſe, e ſua ipſius ſententia, ſuoque inconſulto clero, at in generalis tamen ſtatuti ſeu legis modum, ediderit.

Super hoc principio, dicendum eſt, cum Epiſcopi ſolum in puri putique mandati modum, quod raro fit, reſervant peccata quædam, hanc reſervationem haud poſt eorum mortem ſubſiſtere; bene vero, cum edita eſt in ſtatuti, ſanctionis, legis per totam diœceſin generalis modum, quoad eam ab ejuſdem ſucceſſorum aliquo vel omnino vel ex parte mutari contigerit. At, ſi poſt Epiſcopi mortem ſubſiſtit ejuſmodi reſervatio, ab ea quoque abſolvendi facultas ſubſiſtit; adeoque confeſſarii quibus Epiſcopus hanc a caſibus qui ei reſervati ſunt, abſolvendi facultatem conceſſit, in hujus uſu, eo vita functo perſiſtere poſſunt, itemque ſacerdotes, ad audiendas confeſſiones approbati, eaſdem etiam poſt Epiſcopi mortem, qui eos approbavit, audire.

CATECHISMUS, inſtitutio per quam ea docentur quæ Chriſtianus quiſque ſcire debet, ſeu brevis & methodica chriſtianæ doctrinæ explicatio. Parochis commendant Concilia & ſynodi, ut ſuis in parœciis catechiſmos dominicis diebus ſingulis peragent; & hæc quidem a gravioribus eorum functionibus una eſt. Id iis juris eſt, ut, ſiquidem velint, id officii obeant ipſi per ſe, tum quoque, cum illud in eorum parœciis fundatum eſt, quamvis aliter enuntiant fundationis verba; ſin id facere ipſi noluerint, ad catechiſtarum delectum vocari debent, hunc licet delectum fundatio ædituis demandet. Cum catechiſmi fundati non ſunt, eoſque per ſe parochi obire non poſſunt, uſus apud nos obtinet, ut eccleſiaſticos in ſupplementum ſeligant, quin ad id opus habeant Epiſcopi approbatione, quæ ſcilicet ad concionatores tantum requiritur.

Præcipimus etiam, quod ſacerdotes parochiales ſtudeant exponere populo, diebus dominicis, articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte.... pueri quoque, a ſeptimo & ſupra, ad Eccleſiam a parentibus adducantur diebus dominicis & feſtivis, & in fide catholica inſtruantur. (Concilium Biterrenſe, an. 1246. can. 7.)

Præcipimus quoque, quod ſacerdotes parochiales per ſe vel alios ſæpius ſtudeant exponere populo, diebus dominicis & feſtivis, articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte.... Et ad hoc idem in ſua diœceſi frequentiùs & diligentiùs faciendum Epiſcopus ſit intentus. (Concilium Albienſe, an. 1254. can. 17.)

Archipresbyteri, plebani, & quicunque parochiales, vel alias curam animarum habentes, Eccleſias quocunque modo obtineant, per ſe, vel alios idoneos, ſi legitime impediti fuerint, diebus ſaltem dominicis & feſtis ſolemnibus plebes ſibi commiſſas pro ſua & earum capacitate paſcant ſalutaribus verbis; docendo & quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annunciandoque eis cum brevitate & facilitate ſermonis, vitia quæ eos declinare, & virtutes quas ſectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeant. (Concilium Tridentin. ſeſſ. 5. cap. 2. de Reform.)

Ut fidelis populus ad ſuſcipienda ſacramenta majori cum reverentia atque animi devotione accedat, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis omnibus, ut non ſolum cum hæc per ſe ipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim & uſum pro ſuſcipientium captu explicent, ſed etiam idem a ſingulis parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, & commode fieri poterit, ſervari ſtudeant, juxta formam a ſancta Synodo in Catecheſi ſingulis ſacramentis præſcribendam, quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque a parochis omnibus populo exponi curabunt. (Seſſ. 25. cap. 7.)

Ut autem quilibet parochus ſuo officio defungi queat, Catechiſmum Romanum latine & gallice habeat, & ex ejus præſcripto doctrinam de ſymbolo apoſtolorum, legis decalogo, ſacramentis, atque aliis ad ſalutem neceſſariis tradat. (Concilium Rothomagenſe, an. 1581. titulo *de Curatorum officiis*.)

Parochi etiam ſingulis feſtis diebus ex Catechiſmo Tridentino (quem latine & gallice, auctoritate noſtra, editum penes ſe habere ipſis injungimus) populo proponant de iis rebus quas noſſe Chriſtianorum omnium intereſt; ut ſciant fideles, quid complectantur articuli fidei, quid contineat decalogus, quid ipſi petant, orationem dominicam recitantes, quis ſacramentorum ſit numerus, quæ vis eorumdem ac poteſtas, & quis effectus. (Concilium Burdigalenſe, an. 1583. tit. *de Parochis*.)

Ludovicus Rex XIV. per edictum diei 13. Decembris an. 1698. art. 3. & 10. parochis mandat, ut ſaltem dominicis feſtiſque diebus catechiſmum tradant, omnibuſque patribus, matribus, tutoribus aliiſque perſonis quibus puerorum, eorumque nominatim quorum paren-

parentes religionem quam reformatam dictitant, professi sunt, educatio demandata est, in mandatis dat, ut eos, dum ætatis annos quatuordecim nati fuerint, ad catechismum mittant. Confirmavit Ludovicus XV. declarationem hanc per suam diei 24. Maji an. 1724. ad viginti annorum ætatem usque, & quidem Regis, jurisque dicentium dominorum procuratoribus ea lege imposita, ut omnium puerorum qui se ad scholas vel ad catechismos non contulissent, accuratum catalogum a parochis, vicariis aliisque ad se singulis mensibus remissum vellent.

CATECHUMENUS. Catechumeni sunt qui baptismum expetunt, & operam dantes, ut Religionis mysteriis imbuantur, ad eum suscipiendum se comparant. Erant olim catechumenorum gradus seu classes tres. Prima eorum erat qui *audientes*, seu, auditores appellabantur, quia ad Dei verbum in Ecclesia audiendum admittebantur. Erat eorum altera, qui se ad baptismatis susceptionem parabant, suaque singulorum nomina catechumenorum albo inscribenda curabant. Hi quidem catechumeni proprie atque adeo christiani nominabantur, quia quodammodo ad christianam societatem pertinere incipiebant. Iidem *orantes*, *substrati*, *genuflectentes* nuncupabantur, quia, postquam Dei verbum audierant, se in genua demittebant, precibusque una cum fidelibus intererant, seu quia super iis peculiares quædam preces ante sacrificium recitabantur. Eorum erat classis tertia qui dicebantur *electi*, seu *competentes*, quia, catechumenatu expleto tempore, ad baptismum in Paschate vel in Pentecoste suscipiendum designati erant. Sunt auctores qui catechumenos aliter dividant; at aliæ quas statuunt, eorum distinctiones fere eodem recidunt.

Alius catechumenis quam fidelibus locus erat, scilicet Ecclesiæ porticus, choro & sanctuario oppositus locus. Non iis licebat Eucharistiæ celebrationi interesse; ea solum data venia, ut Missæ adessent ad offertorium usque, & quidem exclusive, quod ajunt, & sacræ Scripturæ lectionem, cohortationesque seu sermones audirent, quos Episcopi post evangelium edebant. Hæc Missæ pars, ab exordio ad offertorium, catechumenorum Missa nuncupabatur. Eucharistiam ne videre quidem sinebantur; at iis, ut quædam cum fidelibus communio suppeteret, tribuebatur panis benedictus qui catechumenorum panis appellabatur.

Etsi certo statui non possit catechumenatus origo in Ecclesia, dubitari tamen non potest, quin antiquissimus sit, quandoquidem Tertullianus (*de Præscript. cap.* 41.) qui sub annum 245. supremum diem obiit, tamquam de usitata re ac penes hæreticos ipsos instituta, quibus sui erant catechumeni, de eo loquitur. Peculiares aderant catechistæ qui catechumenos erudirent, & hi quidem sedulo probabantur, tum ut ad catechumenatum admitterentur, tum ut ad hunc admissi, deinde baptizarentur. Hæc porro posterior probatio aliquibus in locis duorum triumve annorum spatio perdurabat; ac pro catechumenorum fervore aut negligentia arctiusque contrahebatur aut protrahebatur.

De catechumenis lapsis, sancto & magno Concilio placuit, ut tribus annis sint inter audientes tantummodo; post hæc autem cum catechumenis orent. (I. Concilium Nicænum, an. 325. can. 14.)

Item placuit, ut etiam per solemnissimos Paschales dies, sacramentum catechumenis non detur, nisi solitum sal; quia si fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenis oportet mutari. (Concilium Carthaginense, an. 397. can. 5.)

Vide hujus canonis explicationem in primo hujus Operis Tomo, ubi Carthaginense Concilium, an. 397. habitum extat.

Baptizandi nomen suum dent, & diu abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebra examinati baptismum percipiant. (Concilium Carthaginense, an. 398. can. 85.)

Evangelia deinceps placuit catechumenis legi apud omnes provinciarum nostrarum Ecclesias. (Concil. Arausicanum, an. 441. can. 18. & 19.)

Ad baptisterium catechumeni nunquam admittendi.

Inter cætera hoc consuetum observandum, ut sacrosancta evangelia ante munerum illationem in Missa catechumenorum in ordine lectionum legantur, quatenus salutaria præcepta Domini nostri Jesu Christi, vel sermonem sacerdotis non solum fideles, sed etiam catechumeni ac pœnitentes, & omnes qui ex diverso sunt, audire licitum habeant. Sic enim Pontificum prædicatione audita, nonnullos ad fidem attractos evidenter scimus. (Concil. Valentinum, an. 524. can. 1.)

Item placuit, ut catechumenis sine redemptione baptismi defunctis, simili modo, neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium; nam & hoc per ignorantiam usurpatum est. (Concil. Bracarense, an. 563. can. 17.)

Canon hic qui Missæ sacrificium offerri oratique vetat pro catechumenis qui sine baptismate mortui sunt; probat Bracarensis Concilii Patres persuasum habuisse æternam salutem non alia ratione quam per baptisma, seu per martyrium quod appellabatur baptisma sanguinis, obtineri posse. Ita etiam S. Gregorius Nyssenus, S. Gregorius Nazianzenus, S. Cyrillus Jerosolymitanus, & generatim Christifidelium plerique sentiebant; at contraria sententia tandem pervicit; crediturque jam hodie baptismatis desiderium cum contritione conjunctum, quod desiderii baptisma dicitur, supplere baptismum aquæ, & ad salutem sufficere. *Sed ille non amisit gratiam quam poposcit*, ajebat S. Ambrosius in funebri oratione quam habuit in Valentiniani junioris Imperatoris laudem, qui obierat catechumenus, & baptismum, antequam obiret, optaverat.

CATHEDRALIS, græca vox quæ significat cathedram, suggestum, sedem, quæque in præsentia consecrata est, ad episcopatus præcipuam Ecclesiam designandam, ubi tamquam in episcopali sede Episcopus residet. Est admodum verisimile, inquiunt aliqui, hoc cathedralis Ecclesiæ nomen a Judæis ad Christianos migrasse; & quemadmodum penes Judæos intelligebatur per Mosis cathedram locus in quo Dei lex annuntiabatur, ita Christianos appellasse *cathedram*, seu *cathedralem* Ecclesiam episcopalem, ubi sedens primus cujusque diœceseos pastor, ut alter Moses, Evangelium suis ovibus annuntiabat. Putant alii cathedralis Ecclesiæ nomen originem suam trahere e sedendi ratione in primis Christianorum cœtibus, ubi eminentius quam cæteri, sedens Episcopus habebat ad latere presbyteros demissius sedentes; qui proinde *assessores Episcoporum* appellabantur. S. Augustinus super Psal. 126. de hoc usu loquitur in hæc verba: *Altiore se in loco, tamquam in specula constituntur, quo oculorum acie pervigili atque indefessa, in tutelam gregis incumbant, tanto cæteris virtute & probitate clariores, quanto magis essent sedis honore ac sublimitate conspicui.*

Placuit, ut & nemini (Episcopo) sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam Ecclesiam in diœcesi constitutam se conferre. (V. Concilium Carthaginense; an. 398. can. 5.)

Oportet enim in nullo monasterio quemlibet Episcopum cathedram collocare, aut qui forte habuerint, habere. (Concilium Carthaginense, an. 534.)

CATHEDRATICUM, jus seu census qui Episcopo in obedientiæ argumentum, & ad ejus honorandam sedem, quotannis solvitur. Jus hoc solvebatur interdum Episcopis in eorumdem visitationum cursu; at sæpius, cum synodos suas habebant; ex quo factum, ut etiam *Synodaticum* appellaretur; &, quia synodi post Pascha ut plurimum habebantur, census hic pariter *census paschalis* dictus fuit.

Vetustissimus est in Ecclesia cathedraticus, seu synodaticus census. Bracarense Concilium secundum, an. 572. celebratum de eo tamquam de usu recepto loquitur, quem firmat, determinatque ad aureos solidos duos in suorum canonum altero: *Placuit, ut nullus Episcoporum, cum per diœceses suas ambulant, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliquid aliud per Ecclesias tollat.*

Toletanum Concilium septimum, an. 646. confirmavit decretum hoc; ejusque confirmationem posteriora Concilia plura secuta sunt. Cabillonense tamen Concilium, an. 813. id Episcopis interdixit, canone 17. verbis his: *Inventum est, quod in quibusdam locis presbyteri duodenos, vel quaterdenos denarios Episcopis in censum annis singulis darent; quod penitus abolendum esse decernimus.* In Capitulari Caroli Calvi, quod ad an. 844. spectat, capite secundo, legimus, nono sæculo, Episcopis opinionem fuisse, ut jus ex marcibus aut ex pecunia reciperent. Bituricense Concilium, an. 1584. tit. 33. *de Visitatione*, quoad cathedraticum & episcopalia cætera jura loquitur in hunc modum: *Jura synodalia, cathedratica, episcopalia & quævis alia antiqua, aut consueta ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis, ordinis, gradus & conditionis existant, integre persolvantur sub pœna excommunicationis.* Cœtus generalis cleri, Meloduni convocatus, an. 1579. tit. 35. *de Synodo diœcesana*, cathedratici census solutionem mandat his verbis: *Nemo parochorum aut aliorum jura cathedratica debentium, sedi aut cathedræ pontificiæ diœcesis, honoris argumento, qui ipsi cathedræ a cæteris Ecclesiis tribui solet, persolvere cessat.*

Perspicitur hinc cathedraticum jus olim in Gallia, ut in cæteris omnibus Christiani orbis regionibus locum habuisse; atque adeo adhuc ibidem illud in aliquibus diœcesibus solvitur; at in aliis non amplius subsi-

subsistit, ubi nempe ab eo parochi tamquam ab abusu appellarunt. Bignonius, agens, die 13. Februarii an. 1637. in causa parochi Chaposiensis, e diœcesi Bellovacensi, significavit præsentiam in synodo esse reverentiale jus cui se parochorum nullus eximere potest, quin tamen, propterea, quicquam solvat.

Doctus Papa Benedictus XIV. (*de Synodo diœcesana, pag. 180.*) animadvertit auctores extitisse qui pronuntiarent a Conciliis generatim omne cathedraticum jus improbari; iis quidem, ad hos auctores quod attinet, error est ex eo derivatus, quod ii cathedraticum de quo loquimur, cum alio arrogato jure confuderunt, quod Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi ab iis exigebant quos ordinabant; quodque & ipsum *cathedraticum* dicebatur. Hoc posterius tributum scilicet, tamquam insignem abusum generatim Concilia damnarunt, non autem primum quod in se ipso permissum est, quamvis in ejusdem exigendi ratione peccari possit. S. Carolus Borromæus, nedum illud damnavit, ejusdem legem renovavit in suo secundo Mediolanensi Concilio: *Illud*, inquit S. Præsul, (*Acta Eccl. Mediol. part. 2. pag. 346.*) *sacris canonibus constitutum est, ut a singulis parochis in diœcesana synodo, cathedratici nomine, solidi duo exigantur, idque argumento honoris qui cathedrali Ecclesiæ tamquam matri a cæteris parochialibus Ecclesiis tribui debet.* Haud inutile fuerit animadverti, quibus in locis etiamnum cathedraticus census solvitur, ei quidem sæcularem clerum tantummodo, scilicet parochos & beneficiarios subesse; sua nimirum privilegia regulares eidem eximunt, præter quam cum sæculares Ecclesias ipso jure monasteriis unitas possident. Cæterum, licet cathedraticus census etiam *synodaticus* appelletur, quia fere in synodo solvitur, non inde tamen consequens fit ab ejus solutione abstineri licere, cum synodus ab Episcopo non habetur, quia rationum momenta quibus nititur ejus obligatio, subsistunt, quin a synodo pendeant, videlicet, observantia & obedientia quæ episcopali sedi debentur.

CAUPONA, seu TABERNA. Semper cauponæ, seu tabernæ, tamquam perturbationum & corruptionis fontes ac veluti sentinæ, merito spectatæ fuere. Sozomenus (*lib. 5. Hist. Eccl. cap. 16.*) memoriæ prodit Julianum Apostatam ad Arsacium Galatiæ sacerdotem scripsisse, ut flamines seu sacrificulos falsorum numinum hortaretur, ne theatra aut tabernas frequentarent: *Deinde singulos flamines hortare, ut nec ad theatrum accedant, nec in tabernis bibant.* Animadvetit Pater Alexander (*in Histor. Eccl. sæc. 11. & 12. cap. 4. art. 13. §. 6.*) Valdenses spectasse cauponas tamquam peccatorum sentinas, easque appellare consuevisse diaboli scholas in quibus hic divinitatis hostis miracula patrat iis ex diametro opposita, quæ sua in Ecclesia Deus edit, quoniam, nedum claudos erigit, cæcos illuminat, surdis auditum reddit, mutuis linguam solvit, efficit, e converso, ut claudicent qui recti ambulant, cæcosque, surdos & mutos per crapulam eos reddit qui videndi, audiendi & loquendi facultatis libero usu fruuntur. Non ergo admirationi esse debet tam ingens tum veterum tum recentiorum canonum numerus, qui cauponas seu tabernas, præter quam in itinerum ineluctabili casu, ecclesiasticis religiosisque interdicunt.

Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, præter quam si in publico diversorio in via propter necessitatem diverterit. (Apostolic. can. 54.)

Quod non oportet sacratos, a presbyteris usque ad diaconos & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis usque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel ex numero continentium & monachorum, in cauponam ingredi. (Concilium Laodicenum, an. 320. seu 364. can. 24.)

Ut clerici, edendi vel bibendi causa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi. (Carthaginense Concilium III. an. 397. can. 27.)

Nulli licere clerico cauponariam habere tabernam. Si autem in cauponam ingredi non est permissum, quanto magis aliis in ea ministrare, & ea quæ non licet, ipsis tractare? Si quis autem tale fecerit, vel cesset, vel deponatur. (Concilium *in Trullo*, an. 690. can. 9.)

Ut presbyteri, diaconi, monachi & clerici tabernas ad bibendum non ingrediantur. (Concilium Francofurtiense, an. 794. can. 19.)

Servandum presbyteris firmiter statuimus, ne tabernas ingrediantur comedendi bibendive causa. Quod si post hæc statuta facere præsumpserint, canonica decernimus sententia feriendos. (Concilium Turonense, an. 813. can. 20.)

Clerici.... tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. (Concil. generale Lateranense, an. 1215. can. 16.)

Tabernas non ingrediantur (clerici in sacris constituti) nisi forte in necessitate in itinere constituti, pro cibo vel potu, vel pro hospitio, compellantur intrare. (Concilium Ravennatense, an. 1414. rubr. 10. & an. 1317. rubric. 4.)

Cum christianos omnes deceat sobrietas, potissimum eam uti Ecclesiæ ministros æquum est. Nam exsecratur eos D. Paulus, quorum Deus venter est; quia regnum Dei in esca & potu non sit. Quare monentur clerici omnes, ut crapula & ebrietate abstineant, & œnopolia seu tabernas non ingrediantur nisi viatores; quod qui contempserint, pœna carceris, & alia arbitraria plectantur. (Concilium Narbonense, an. 1551. can. 17.)

Clerici ne tabernas potatorias adeant, neque diversoria frequentent, nisi sint viatores; nec omnino se misceant laicis compotantibus. Vilescit enim plurimum ex ea turpi & indecora consuetudine ecclesiastici ministerii dignitas. (Concilium Cameracense, an. 1565. titul. 8. cap. 6.)

Ut flagitii occasionem quæ in cauponis & tabernis deesse non solet, clericis adimamus, cauponarum aditu & usu eos omnino interdicimus, nisi in itinere necessitatis causa, quo loco cum mulieribus ne discumbant. Monemus autem Episcopos & vehementer hortamur, ut in singulis eorum civitatibus curent parandum unum aut alterum pudicum & honestum diversorium, quo suarum diœceseon clericis rusticanis & necessitatis causa convenire liceat, nec in eo hospicio improbis aut nequam hominibus locus sit, neve feminis ullo modo; sed tantum clerici, ac religiosi viri, si fieri possit, in eo recipiantur. (I. Concilium Mediolanense, an. 1565. part. 2. tit. 25.)

Haud satis habuit S. Carolus suæ provinciæ Episcopos hortari, ut in sua quisque episcopali urbe, tam utile domicilium seu diversorium statuerent; multo plus egit ipse, sibi eam curam sumens, ut omnes Mediolanensis diœcesis ecclesiasticos qui opus habuissent Mediolanum venire, in suis archiepiscopalibus ædibus, quoad ibi constitissent, hospitio reciperet aleretque.

Regiæ sanctiones & aresta vetant, ne quis, cujuscunque tandem generis fuerit, locorum in quibus domicilium habet, tabernas frequentet. Probibent etiam, in arbitrariæ mulctæ pro prima, & carceris pro secunda vice pœnam, ne cui potum cibumque, seu mane seu a prandio, divini servitii tempore, caupones tribuant. Est hæc dispositio articuli 25. Constitutionis Aurelianensis, an. 1560. declarationis diei 16. Decembris an. 1698. aresti parlamenti Parisiensis, in regulæ formam editi, die 1. Octobris an. 1588. alterius aresti parlamenti Redonensis, in regulæ quoque formam editi; die 16. Octobris an. 1627. alteriusque in regulæ modum aresti, diei 15. Decembris an. 1711.

Arestum aliud, die 4. Januarii an. 1724. ad regulam statuendam editum caupones vetat vinum vendere, divini servitii tempore; potumque & cibum dare, hiberno quidem tempore post vespertinas horas octo, æstivo autem post decem.

Arestum aliud, die 10. Februarii an. 1724. ad Procuratoris generalis requisitionem editum omnibus tabernariis, poculorum citreorum propolis aliisque probibet, ne quem recipiant indebitis paulo ante notatis horis, in mulctæ pœnam, pro prima vice, quæ minor esse non poterit quinquaginta libris in urbibus, & viginti libris in vicis & pagis; & in eos qui dictas cauponas & alia loca ejusmodi frequentaverint, mulctæ saltem librarum viginti in urbibus; & in pœnam carceris, pro secunda vice, atque adeo corporalis punitionis, in utrosque, si res postulaverit. Regalium jurisdictionum, supremorumque justitiariorum officiariis injungit, ut ad præsentis aresti executionem incumbant, crebro cauponas & loca cætera vetitis horis invisant, inquirant agantque juridice in refractarios, secus, rationem suo ipsi proprio & privato nomine reddituri.

Subsunt caupones furtis in eorum hospites editis, seu furtum a domesticis, seu ab exteris, per vim aut citra vim editum fuerit. Expressæ sunt in hanc rem leges, ut nempe viatoribus securitatem comparent, cauponesque seu tabernarios adigant, suis ut domibus longe maxima sollicitudine invigilent: *Nautæ, caupones, stabularii quod cujusque salvum fore receperint, in eos judicium dato.* Leg. 1. *ff. Lib. 4. tit. 9.*

CAUSA. Vox hæc proprie quidem dissidii, litis materiem; at, in communi usu, disputationem, actionem, seu processum ipsum super certa quadam stataque materie significat.

Causæ, hac duplici notione sumptæ, sunt vel personales, vel reales, vel spiritales, vel temporales & profanæ, vel mixtæ, vel civiles, vel criminales.

Personales causæ sunt quæ ad personas seu laicas seu ecclesiasticas referuntur, in quas agitur, vel ut impediantur, ne quid faciant quod nobis nocet, vel ut adi-

gantur

gantur ad nobis dandum faciendumve quod e nostra utilitate est.

Reales causæ super mobilis aut immobilis rei, aut realis juris proprietate, possessione aut fruitione versantur, quin personæ spectentur. In personalibus caussis, agitur in personas, tamquam quæ ipsæ personaliter, ut loquuntur, quoad eum qui in easdem agit, obligatæ sint. In realibus caussis, intenditur in eum petitio qui quicquam possidet quod nostrum est, in eum finem, ut id ipse nobis restituat.

Causæ mere spiritales pertinent ad res sanctas aut Deo consecratas quæ ad salutem proxime referuntur, & nihil temporale continent, cujusmodi super fide moribusque Catholicæ doctrinæ est.

Causæ temporales seu profanæ efficiunt terrenas res omnes, ut domos, vineas, agros, nihilque spiritale complectuntur.

Causæ mixtæ sunt quæ referuntur ad ea quæ partim personalia & partim realia sunt, vel ad ea quæ partim sunt spiritalia & partim temporalia, ut festorum dierum institutio vel abrogatio, quæ scilicet populorum salutem, eorumdemque temporalis negotia afficiunt.

Causæ civiles in materia versantur, in qua de temporali tantum negotio agitur, in quo caussis criminalibus opponuntur quæ publicam vindictam propositam habent, & super quibus intervenire potest ad criminis reparationem afflictivæ pœnæ damnatio.

CAUSA BENEFICIALIS ea est in qua agitur de ecclesiastico beneficio, de decimis, de portione congrua, deque ejusmodi rebus aliis.

CAUSA PIA est quæ a fidelium liberalitate provenit, erga Ecclesiam, hospitale, vel pauperes in usu posita.

CAUSÆ MAJORES. Ita nuncupantur Ecclesiæ magna negotia quæ trium omnino generum sunt. Primi generis negotia fidem spectant; quæ in altero sunt genere, ad dubia & gravia disciplinæ capita pertinent; quæ denique postremo loco veniunt, Episcopos criminis reos, quod privationem seu depositionem meretur, afficiunt. Hæ causæ nuncupantur majores præ minoribus seu levibus caussis quæ culpas minus graves, quæque depositionem non merentur, propositas habent. Hujus porro causarum majorum minorumque, quoad judicia in Episcopos, distinctionis auctor Gratianus est; qui nempe veteres canones qui de Episcopis judicium ad provincialia Concilia deferunt, cum nova disciplina per falsas decretales inducta quæ illud ad Papam defert, conciliare volens, causarum majorum quæ Episcopi depositionem merebantur, quarumque judicium Papæ reservatum erat; & causarum minorum quæ depositionem non merebantur, quarumque judicium ad provincialia Concilia pertinebat, distinctionem excogitavit. At, retro actis temporibus, Episcopus accusatus, in quovis causarum genere, definitive, a suæ provinciæ Concilio judicabatur.

Antiochenum Concilium, an. 341. celebratum quod, can. 20. secundum Nicæni Concilii canonem quintum, provincialium Conciliorum, ad ecclesiastica judicia, bis in anno, celebrationem mandavit, suam ita mentem aperit, super Episcoporum caussis, in canonibus 14. & 15.

Si quis Episcopus ob aliqua crimina judicatur, deinde contingat Episcopos qui sunt in provincia, de eo dissentire, illis quidem eum de quo fertur sententia, innocentem pronunciantibus, his vero reum; pro tota componenda controversia visum est sanctæ Synodo, ut metropolitanus Episcopus ex propinqua provincia alios evocet judicaturos, & controversiam decisuros; & cum provincialibus, quod probatum fuerit, confirmet. (Can. 14.)

Si quis Episcopus aliquorum criminum accusatus, fuerit ab omnibus provinciæ Episcopis condemnatus, & omnes unam consentientem adversus eum sententiam tulerint, is ne amplius ab aliis judicetur, sed provinciæ Episcoporum firma maneat sententia. (Can. 15.)

Carthaginense Concilium, an. 348. seu 349. mandavit, ut adessent ad ejusmodi judicia congregati Episcopi duodecim: *Si Episcopus, a duodecim consacerdotibus audiatur.* (Can. 11.)

Subsecutis temporibus, a provincialium Conciliorum judiciis ad Papam appellatum est; ac prima quidem hujus generis appellatio facta fuisse videtur in Sardicensi Concilio, an. 347. habito, in quo quidem Osius eam proposuit, ut Apostoli S. Petri memoriæ honos exhiberetur: (Can. 3.) *Osius Episcopus dixit.... Quod si aliquis Episcoporum judicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterum Concilium renovetur; si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt, Julio Romano Episcopo; & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur & det judices; si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea quæ acta sunt; quæ decreverit, confirmata erunt; si hoc omnibus placet. Synodus respondit: Placet.* Animadversione tamen dignum est, recursum seu perfugium ad Romæ urbis Episcopum, hujus canonis auctoritate firmatum, proprie dictam appellationem non esse, quia non de sententia a provinciæ Concilio pronuntiata judicium, sed ejus simplicem revisionem ad Papam defert, sed eum solummodo consultum vult, ut edicat, novo, necne, sit examini subdenda causa quam provinciale Concilium definiit; ut proinde, si rem rursus examinandam censuerit, ad hoc examen ipse judices in locis nominet, si minus, latum judicium subsistat.

Provincialium ergo Conciliorum jus, ad judicium ipsamque depositionem Episcoporum quod attinet, eo nihil obstante Sardicensis Concilii canone, perstitit, viguitque ad noni sæculi initium usque; Galliæ super hoc capite præsens usus ejusmodi est.

1. Episcopi, si de eorum communi delicto levibus in caussis agitur, peremptoriis sententiis, sine ulla ad Papam appellatione, a provinciæ Concilio judicantur.

2. Iidem, quoad commune delictum in gravibus præcipuique momenti caussis privatione seu depositione dignis a provinciali pariter Concilio judicantur, quod Episcopis duodecim a provinciæ sumptis constare debet. Si hunc numerum provincia non continet, accusati Episcopi est ad eorum qui desunt, supplementum necessarios e proximis provinciis seligere. Si in provincia primas existit, (Gibertus, *de Caussis majoribus*.) damnati Episcopi possunt a provinciali Concilio ad primatiæ Concilium appellare, quod & ipsum ex Episcopis duodecim constatum esse necesse est. Si nullus est in provincia primas, damnati Episcopi possunt a provinciali, prorsus ut possunt a primatiali, ad Papam appellare. Si damnatus Episcopus ad Papam appellat, Papa nec eum Romam accire, nec ejus aut accusatores in jus vocare, aut litem dirimere potest; sed commissarios duodecim nominare debet, qui hoc negotium in locis suscipiant; hi vero commissarii Galli sint, oportet, suamque commissionem non nisi sub Principis auctoritate exercere possunt.

At hæc jurisprudentia locumne habet, cum de privilegiatis casibus agitur? Et Episcopi quidem, ob ejusmodi casus, subduntur ne sæcularium curiarum judicio, an vero a suis tantum confratribus in Concilium congregatis judicari possunt? Episcopos inter & Magistratus super hac quæstione non convenit.

Ajunt Episcopi se ab omni sæculari jurisdictione exemptos esse, sibi processum, vel ob privilegiatos casus, a laicis curiis fieri non posse, nec læsæ majestatis crimen efficere, ut hæc cesset exemptio quæ suam, inquiunt, originem trahit a divino jure, quamque declararunt confirmaruntque tam generalium Conciliorum canones, quam Christianorum Imperatorum leges, quæ in Galliis ante receptæ erant, quam Franciæ Regnum institueretur; leges quas deinde Clodovæus Rex ejusque successores, itemque Galliarum Concilia susceperunt; leges quibus innumera tum sancti Regis Ludovici, tum Regum ejusdem successorum edicta vim roburque addiderunt; ut proinde Episcopi de læsæ Majestatis crimine accusati, primæ, secundæ & tertiæ stirpis temporibus, absque intermissione, ad hoc usque tempus, ab Episcopis ad hoc ecclesiasticum ferendum judicium congregatis judicati fuerint. Ita loquebatur generalis cœtus Cleri Gallicani, an. 1655. habitus, in suis ad Regem significationibus, super mandato diei 21. Septembris an. 1654. ad Parisiense parlamentum misso, ut Cardinali de Retz ibidem processus fieret. Suus has significationes effectus secutus est, & clerus, Aprilis die 26. an. 1657. supremi Consilii arestum obtinuit quo statutum fuit, ut immunitates exemptionesque Cardinalibus, Archiepiscopis & Episcopis acquisitæ inviolatæ custodirentur; &, ita quidem, mandatum diei 21. Septembris an. 1654. ad Parisiense parlamentum, processus in Cardinalem de Retz edendi causa, missum, nullum remaneret; ac si forte eorum quispiam de læsæ Majestatis crimine accusatus esset, processum, quoad ejusdem personam, ecclesiastici judices instruerent judicarentque, prout sancta decreta & canonicæ constitutiones mandarunt, idque ex formis in Regno servatis, ad Episcoporum causas quod attinet. Eadem die, 26. Aprilis an. 1657. edita fuit declaratio quæ præcedens arestum confirmat.

Magistratus animadvertunt hanc declarationem in nulla curia verificatam fuisse, adduntque Episcopos, per suam ad episcopatum aliasve ecclesiasticas dignitates elevationem, Principis subditos esse non desinere; Principes, christiana religione suscipienda, de sua nihil in subditos auctoritate, suisque juribus amisisse, cujus-

cunque

cunque status & conditionis sint; Episcopos proinde, tanquam Principum subditos, eorum legibus, ut cæteros, pœnisque subesse, quas in earum transgressorem quemque decernendi jus penes eosdem est; jus hoc temporalis Principatus essentiale attributum esse, quemadmodum iis pœnalibus legibus exhibita submissio præcipuum subditi quoad Principem & membri ad universum ditionis veluti corpus spectantis officium & genuinus character est; contrarias & quæ simul stare non possunt, ejus esse notiones duas, qui se Principis subditum dicit, quem absolutum supremumque dominum profitetur, quæque in ejus leges perpetrata fuerint, atreta puniendi jus eidem negat; necesse omnino esse, ut qui jus hoc Principi denegat, in ejusdem ditionibus absolutam ipsa sibi auctoritatem tribuat, aut præcipuo cujusque subditi officio nuntium remittat, quandoquidem cujusque erga suum Principem subditi essentiale, quod vocant, officium est pœnis se subdere quas suarum legum transgressoribus idem imponit, itemque subditi conditio propria non alia re continetur, quam ut a suprema quæ regit, potestate, cum ejus leges & mandata violantur, puniri possit.

Respondent Episcopi, se quidem, si solum tamquam Principum subditi, eorumque ditionis membra spectentur, pœnalibus legibus subesse quas iidem Principes ediderunt; at si spectentur tamquam Ecclesiæ Principes, & primi religionis ministri, ab ecclesiastico tantum tribunali judicari posse; atque id, privilegiorum suorum vi, quibus antiquitatis & auctoritatis tam multum inest, quæ semper Christianissimi Reges veriti sunt, quæ denique a Regni exordio nunquam ibidem intermissa sunt. Ita quidem principia suscipientes, ad obedientiam quod attinet, quam omnes subditi suis Principibus legibusque ab eorum solio emanantibus debent, Episcopi consecutiones negant, quas magistratus ex iisdem principiis inferre volunt, ut eos Regalium ministrorum actionibus & judiciis subdant.

Censurarum definitio.

CENSURÆ. Censuræ sunt ecclesiasticæ, spirituales & medicinales pœnæ per quas Ecclesia, potestatis vi quam a Christo Domino accepit, christianum hominem, gravis alicujus peccati reum privat spiritualium quorumdam bonorum usu, quæ cum cæteris fidelibus communicat.

1. Censuræ sunt pœnæ, quia magnis aliquibus bonis privant, semperque in gravis alicujus peccati punitionem infliguntur; &. hoc ex capite, differunt tum ab irregularitate quæ pluribus in casibus ab innocentibus personis contrahitur, tum a *cessatione a divinis*, cui subsunt etiam personæ innocentes a crimine quod ei locum præbuit.

2. Censuræ sunt pœnæ ecclesiasticæ, quia scilicet Ecclesiæ, non autem politici magistratus auctoritate decernuntur; eædemque spirituales sunt, quia animum, non corpus spectant, & spiritualibus bonis privant.

3. Hæ pœnæ medicinales sunt, quia non alia de causa institutæ fuerunt, quam ut rei corrigerentur, qui ab iis proinde solvi debent post sinceram emendationem & necessarias satisfactiones, nisi censura quam quispiam subiit, perpetua, seu ad certum quoddam tempus statuta suspensio sit. Hoc ex capite, censuræ differunt etiam a depositione, a degradatione, & ab irregularitate quæ a crimine provenit, quæ scilicet sunt pœnæ suapte natura perpetuæ, imponunturque, quin a pertinacia in peccato pendeant.

4. Hæ pœnæ non nisi Christianos spectant, quia cum Ecclesiæ nulla sit in eos jurisdictio, qui ejus filii ejusque subditi per baptismum non evaserunt, penes eam nullum quoque est eosdem puniendi jus.

5. Censuræ sunt pœnæ quæ privant spiritualium quorumdam cæteris fidelibus communium bonorum usu, cujusmodi sunt sacramentorum receptio, suffragiorum Ecclesiæ participatio, &c. Horum bonorum usum tantummodo censura adimit, quin potestatem, capacitatem, habilitatem ad ejusmodi bona de medio tollat, quod facit irregularitas quæ homines ad ordines suscipiendos, vel ad eos exercendos, cum suscepti sunt, inhabiles reddit.

6. In gravia tantum peccata ferri censuræ possunt, quia sunt magni momenti pœnæ, & quia sit, oportet, culpam inter & pœnam proportio.

§. I.

De Censurarum Divisione.

Censuræ dividuntur in eas, quæ per jus latæ sunt, & nuncupantur censuræ *a jure*; easque quas legitimus superior pronuntiat, quæque proinde appellantur censuræ *ab homine*.

Censuræ juris dictæ seu *a jure*, sunt quas jus infligit, ut canon, decretum, statutum, in generalium legum modum, quæ obligant eos omnes qui in peccatum per id juris vetitum incidunt.

Censuræ personæ seu per personam, *ab homine*, sunt quæ pronuntiantur a superiore cum expressione causarum, aliquarumque peculiarium circumstantiarum, temporis, loci, actionis aut personæ quam eædem censuræ afficiunt. Hæ censuræ duorum generum sunt; aliæ præterita peccata spectant quæ per censuram puniuntur; aliæ futura quæ sub censuræ *ipso facto* subeundæ pœna prohibentur.

Inter juris & personæ censuras discrimina plura sunt. Juris censuræ semper generales & perpetuæ sunt; perdurantque post legislatoris mortem, quoad lex subsistit; at reservatæ non sunt; & quilibet confessarius eas tollere potest, dummodo reservatio expressa non sit. Personæ seu hominis, *ab homine*, censuræ tum generales tum particulares esse possunt; perpetuæ non sunt, desinuntque cum morte aut destitutione judicis qui eas pronuntiavit; at semper ei, quandiu in sede est, ejusve seu successori, seu superiori, seu demum ei cui ipse eas tollendi potestatem contulit, reservatæ sunt.

Dividuntur præterea censuræ in eas quæ dicuntur *latæ sententiæ*, hoc est, sententiæ jam pronuntiatæ, & in eas quæ appellantur *ferendæ* sententiæ, hoc est, sententiæ quæ pronuntianda est.

Censuræ *latæ sententiæ* sunt, in quas inciditur facto ipso, eoque momento temporis quo vetita actio patrata est, quin nova superioris declaratione opus sit.

Censuræ *ferendæ sententiæ* solum comminatoriæ sunt, nec in eas quispiam incidit, nisi postquam superior eum in easdem incidisse declaravit. Comminatoriæ nuncupantur, quia nihil aliud agunt, quam judicium minitantur, cujus absque ulteriore monitione pronuntiandi jus penes superiorem est.

Censurarum quæ *latæ sententiæ* dicuntur, hæ notæ sunt; 1. verba hæc & ejusmodi alia: *ipso facto*, *ipso jure*, *eo ipso*, *statim*, *mox*, *illico*, *confestim*, *continuo*, *ex tunc*, *in continenti*, *protinus*; 2. præsentis & præteriti temporis verba: *excommunicetur*, *suspenditur*, *excommunicatus*, *suspensus est*, *noverit se excommunicatum*, *suspensum*, *noverit se excommunicari*, *suspendi*, *declaramus esse excommunicatum*, *suspensum*; 3. imperativi temporis verba; ut, *excommunicationi subjaceat*, *suspendatur*, *excommunicetur*, *incurrat excommunicationem*, *habeatur pro excommunicato*, *suspenso*, *interdicto*, *anathema sit*.

Censuræ quæ *ferendæ sententiæ* nuncupantur, has notas præferunt: *sub pœna excommunicationis*, *suspensionis vel interdicti*, *sub interminatione anathematis decernimus excommunicandum*, *excommunicabitur*, *præcipimus sub pœna excommunicationis*, &c.

Cum ambiguæ locutiones sunt, ut, *excommunicetur*, *subdatur*, *subjiciatur excommunicationi*; danda est opera, ut detegatur legislatoris intentio ex iis quæ præcedunt & subsequuntur; quod si dubitatio deinde subsistit, credendum est censuram comminatoriam tantum esse, ex hac juris regula: (*de Regulis Juris*, *in 6.*) *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. Hæc tamen verba, *excommunicationem se noverit incursurum*, secum trahunt censuram *latæ sententiæ*, ex Giberto, in suo ad Cabassutium Commentario, Lib. V.

Dividuntur etiam censuræ in eas quæ justæ, easque quæ injustæ sunt.

Censura justa ea est, quæ omnes tam essentiales quam accidentales quæ ad censuram requiruntur, conditiones adjunctas habet, & quod inde consequitur, legitima prorsus est. Injusta autem est ea censura seu sententia cui earum conditionum aliqua deest; & hæc quidem est injusta sed valida, vel injusta & invalida simul.

Injusta, sed valida censura est quæ accidentaria aliqua conditione caret, ut si legitimus superior ob causam satis gravem, sed ex pravo incitamento, quod motivum dicunt, censuram pronuntiaret, aut se nollet accidentariis quibusdam formis subdere, quibus adigitur, ut sententiam in scripta redigat, ut ejus exemplum intra mensem damnato tribuat, ut ibidem censuræ quam pronuntiavit, causam exprimat, &c.

Injusta simul & invalida censura est, quæ necessa-

ria ſeu eſſentiali aliqua conditione deſtituitur, vel ejus ratione habita, qui eam pronuntiavit, cum requiſita auctoritate non pollet, vel quoad eum in quem pronuntiata eſt, cum eſt innocens, ſeu ſpectatis formis, cum eſſentiales omittit.

Cenſura reapſe juſta, ſed ſolum injuſta ex ſuperioris parte, qui ob pravum incitamentum eam pronuntiavit; ſuum nihilominus effectum ſortitur & reum vere ligat, ex eo juris effato: *Sententia paſtoris, ſive juſta ſive injuſta fuerit, eſt timenda.*

Cenſura ob evidentem ſufficientis cauſæ defectum injuſta, nullo modo ligat; at, ſi defectus hic minus evidens fuerit, ei quidem ad legitimi ſuperioris deciſionem uſque parendum eſt.

Generales quoque cenſuræ & particulares cenſuræ ſunt. Generales cenſuræ ſunt quæ omnes fideles, aut certa quædam fidelium genera, ut omnes laicos, omnes clericos, omnes religioſos ſpectant. Particulares cenſuræ ſunt quæ peculiares aliquas tantum perſonas afficiunt. Cenſuræ per legem ſeu a lege ſemper generales ſunt, quia lex non niſi ob publicum bonum fertur; cenſuræ per ſententiam ſeu ab homine vulgo particulares ſunt.

Hæc cenſurarum diviſio multiplex qua de hactenus actum eſt, ad cenſuras generatim refertur. Quod autem ad cenſuras ſingillatim attinet, earum tria ſolum genera ſunt quæ dicuntur excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum, quia ſolum hæc tria ſunt pœnarum genera quæ notas in cenſuræ definitione deſignatas præferunt.

§. II.

De Cenſurarum efficienti cauſa.

PEr cenſurarum efficientem cauſam, intelligitur ea quæ eas inſtituendi jus habet; ac prima quidem hoc in genere efficiens cauſa eſt Chriſtus Dominus. Nullam ipſe tamen cenſuram inſtituit, quoniam nullibi ullam peculiarem diſtinctamque quorumdam ſpiritalium bonorum privationem definiit. Itaque nulla divini juris, ſeu divinæ inſtitutionis cenſura eſt.

Efficiens cenſurarum ſecunda cauſa eſt Papa, vel generale Concilium, non autem Epiſcopi ſinguli qui nunquam cenſuras inſtituerunt, quia ſcilicet hæ ſunt leges quæ univerſæ Eccleſiæ regimen ſpectant, adeoque ſolum a Papa vel ab œcumenico Concilio ſtatui poſſunt, utpote quibus ſolis eſt totius Eccleſiæ regendæ jus. Hæc Papæ œcumenicorumque Conciliorum poteſtas, ad cenſurarum inſtitutionem quod attinet, nititur iis Chriſti Domini ſuam ad Eccleſiam verbis: *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo;* (Matth. XVIII. 18.) quæ ſane verba univerſalia ſunt, ſeu tam late patent quam quod latiſſime, ſuaque univerſalitate ſeu amplitudine nihil non complectuntur. Omnibus retro actis temporibus Eccleſia cenſuris uſa eſt, in omnibus potiſſimum generalibus Conciliis, initio ducto a Nicæno primo; & ea quidem iis uti potuit, quandoquidem hujus poteſtatis defectus ejus auctoritatem parum ſpectandam verendamque, ejus regimen imperfectum, ejus imperium infirmum & impotens redderet, quippe quæ ſuos perduelles filios ad obedientiam ſibi præſtandam adigere ac pertrahere non poſſet, iis ſalutares pœnas imponens, ſuiſque ſpiritalibus bonis toti corpori communibus eoſdem privans.

§. III.

De Cenſurarum Miniſtro.

PEr cenſurarum miniſtros, eos intelligimus quibus cenſuras ab Eccleſia inſtitutas pronuntiandi poteſtas eſt; ac poteſtas hæc ad eos tantum pertinet qui contentioſa, ſeu ordinaria, ſeu delegata, in foro externo, juriſdictione pollent, videlicet, œcumenica Concilia & Papa in tota, quam late patet, Eccleſia; Concilia nationalia aut provincialia; Epiſcopi ſuis in diœceſibus; Epiſcoporum vicarii generales ut officiarii, tamquam eos repræſentantes, unumque & idem cum iis tribunal habentes; cathedralis Eccleſiæ capitulum, epiſcopali ſede vacante, per generales vicarios & officiales qui ab eodem capitulo nominantur; univerſim, quicunque juriſdictione *quaſi epiſcopali* gaudent, quoad perſonas quæ eorum regimini ſubſunt, ut abbates benedicti, generales, provinciales, priores aliique ejuſmodi ſuperiores. Abbatiſſæ porro cenſuras pronuntiandi facultatem non obtinent, quia penes eas haud clavium poteſtas eſt. Nec magis id parochi poſſunt hoc ſane tempore, quamvis olim potuerint, eorum plurium ſententia, quia non iis amplius in foro ſupra ſuos parochianos juriſdictio ſuppetit; cum hæc juriſdictio qua quondam inſtructi erant, a Decretalibus & conſuetudine ad conſcientiæ forum, ſacramentorum adminiſtrationem & prædicationem redacta fuerit. Archiepiſcopi ſolum in appellationis & viſitationis caſibus cenſuras in ſuorum ſuffraganeorum ſubditos pronuntiare poſſunt.

§. IV.

De Conditionibus ad Cenſuram requiſitis.

SUnt conditiones nonnullæ ad cenſuræ vim & rationem ſpectantes, ſeu eſſentiales, ſine quibus ea nulla eſt, ſunt aliæ ſolum accidentariæ quarum defectus efficit, ut eadem injuſta ſeu illicita ſit, non tamen nulla. Utriuſque generis conditiones vel ſuperiorem a quo cenſura fertur, vel cauſam propter quam fertur, vel eum in quem fertur, afficiunt.

Conditiones requiſitæ quoad Superiorem qui Cenſuram fert.

Ut cenſura valida ſit, requiruntur quoad eum a quo fertur, conditiones quatuor, ſcilicet, juriſdictio non impedita, perſonarum diſtinctio, diſtinctio cauſæ & intentio.

Requiritur, 1. juriſdictio non impedita, quia cenſuram ferre eſt liberæ juriſdictionis actus. Itaque non modo ſuperior intruſus, is nempe qui per canonicam inſtitutionem in ſuam dignitatem non eſt ingreſſus, ſed etiam ab ordinibus & juriſdictione ſuſpenſus, cum denuntiatus eſt, nullam cenſuram ferre poteſt. Secus ſe res haberet, ſi ſolum ab ordinibus ſuſpenſus eſſet, quia cenſuras ferendi jus non ordinis, ſed tantummodo juriſdictionis poteſtatem conſequitur. (Can. *Audivimus*, Cauſa 24. quæſt. 1.)

Requiritur, 2. perſonarum diſtinctio; una ſcilicet eademque perſona ſe ipſam cenſuræ ligare non poteſt, quia ad id neceſſaria eſt coactiva juriſdictio, & nemo ejuſmodi juriſdictione in ſe ipſum gaudet.

Requiritur, 3. cauſarum diſtinctio, hoc eſt, nemo cenſuram in ſua ipſius cauſa ferre poteſt, quia nemo eſt judex in cauſa propria.

Requiritur, 4. cenſuram ferendi intentio, quia cenſura eſt lex & ſententia; lex autem & ſententia non obligat ſine intentione obligandi ex legiſlatoris & judicis parte. Præter has conditiones quæ cenſuræ validitatem ſpectant, neceſſe etiam eſt, ut eam ſuperior, quo licita ſit, rectis rationum momentis permotus ferat, omneſque vel accidentarias formas a jure præſcriptas ſervet, quia voluntaria alicujus ex his formis omiſſio eſſet culpa plus aut minus gravis.

§. V.

De cauſis ob quas ferri cenſura poſſunt.

PEr cauſas ob quas cenſuræ ferri poſſunt, quæ etiam *cenſurarum materia* dicitur, intelligi debent acta propter quæ ſuperiores poſſunt cenſuras ferre, videlicet, excommunicare, ſuſpendere, aut interdicere.

Acta hæc eſſe debent, 1. peccata, quia, cum cenſura ſit ſpiritalis pœna, ſolum peccata ſpiritalibus pœnis Eccleſia punire poteſt.

2. Peccata hæc debent eſſe mortalia, quia, cum cenſura ſit pœna gravis, quippe quæ publica eſt, & magnis emolumentis privat, peccata quæ punit, magni momenti ſint, oportet, ut juſta pœnam inter & culpam proportio ſit.

3. Debent eadem externa eſſe, quia peccata mere interna coactivo Eccleſiæ judicio non ſubſunt, ſecundum ea juris axiomata; *Non habent latentia peccata vindictam. Cogitationis pœnam nemo patitur.* (Cap. *Tua nos*, 34. *de ſimon.*)

4. Conſummata eſſe debent, ſiquidem ejuſmodi eſt legiſlatoris intentio, quia lex non niſi ſecundum hanc intentionem ligat; poteſt tamen ſuperior in peccati inchoationem & in puros patenſque ad hoc patrandum conatus, cenſuras ferre.

5. Debent eſſe perſonalia, hoc eſt, perſonæ propria, ſupra quam cenſura cadit, quia nemo ab Eccleſiæ corpore ob aliena peccata abſcindi poteſt. At, ſi de ſuſpenſione vel interdicto agitur, hæc duo cenſurarum genera in corpus aut communitatem, cujus aliqua tantum membra ſunt culpæ obnoxia, ferri poſſunt; non ea quidem mente, ut innocentes ipſi puniantur, ſed ut ad ſe corrigendos rei adigantur, dum innocentes ipſorum cauſa punitos vident.

6. Eſſe

6. Esse debent ejusmodi, ut scandalo sint, aut pacem turbent, aut tristes consecutiones secum trahant, aut graviter seu rei publicæ, seu privatis hominibus noceant.

7. Eadem peccata comitari aut sequi debet contumacia; at contumacia hæc semper præsumitur in actione quæ vetita est sub censuræ ipso facto initæ pœna; cum canonicarum monitionum locum teneat prohibitio hæc.

§. VI.

De Censuræ Subjecto.

PEr censuræ subjectum is intelligitur, qui censuræ subdi potest; ac subjectum hoc non aliud est quam Christianus, vivus, adultus, doli capax, & sub judicis qui censuram fert, jurisdictione positus. Quamobrem ethnici, pueri, fatui, mortui non ii sunt qui censuris ligari possint; cumque hi postremi excommunicantur, excommunicatio hæc impropria solum & indirecta est, nempe nihil aliud quam declaratio qua palam fit eas personas excommunicatas fuisse, dum viverent, & pro iis orandi, iisdemque ecclesiasticam sepulturam concedendi prohibitio. Nec magis judicis censuris obstringi possunt, qui ejus jurisdictioni non subsunt. Ita regulares & quicunque jurisdictioni Episcoporum exempti sunt, per horum censuras nequaquam ligantur, in exemptionis quidem casu, tametsi ligentur in cæteris, in quibus exemptio locum non habet. Ipsos Episcopi subditos non afficiunt ejusdem censuræ, cum eas ipse pronuntiat in aliena diœcesi vel in exempto loco, quin loci ordinarius annuat, quia contentiosam jurisdictionem judex, extra proprium territorium, suæve ditionis fines, exercere non potest. Perinde res habet, (Cap. *Ut animarum, de Constitut.* in Sexto.) cum iidem, in aliena diœcesi, id perpetrant, quod eorum Episcopus, per censuram, in statuti legisque modum, in sua propria diœcesi vetuit. Ab hac regula excipiuntur censuræ quas in clericos non residentes Episcopus ferret, quia residentiæ omissio perpetrata censetur in loco, in quo hi clerici residere debebant. Qui porro, postquam in propria diœcesi deliquerunt, se deinde in alienam recipiunt, censuris subsunt quas proprius Episcopus in eos tulit, quia remanent eidem subditi, *ratione loci*, in quo deliquerunt. Idem sentiendum, (Cap. *Proposuisti*, extr. *de foro competenti.*) cum, postquam Episcopus judicium inchoavit, rei ad domicilium sibi in alia diœcesi statuendum pergunt: Jam alienigenæ & viatores evadunt, per delicta, subditi jurisdictioni, & quod inde consequitur, censuris Episcopi loci in quo versantur, ex canonici juris regula: *Ubi delictum, ibi forum.*

Cæterum, una eademque persona tot censuras subire potest, quot crimina perpetraverit quibus annexa censura est. Potest etiam eadem in ejusdem aut aliorum generum censuras plures per unam eamdemque actionem incidere. Qui tres uno tantum ictu sacerdotes occidit, subit ejusdem generis censuras tres; qui vero sacerdotem eumdemque religiosum interficit, labitur in alterius generis censuras duas quarum una in ecclesiastici status favorem lata est, in religiosi status favorem altera. Absolvi potest quispiam a peculiari censura, quin absolvatur a cæteris; itemque ab ejusdem censuræ quibusdam effectis absolvi potest, quin ab hujus censuræ effectis reliquis absolvatur.

§. VII.

De Censuræ Forma.

POsita est censurarum forma in quibusdam accidentalibus aut essentialibus solemnitatibus, a jure vel a consuetudine præscriptis servandisque, cum censura aliqua infligitur; quæ scilicet censuram ipsam vel antecedunt, vel comitantur, vel subsequuntur.

Solemnitates quæ censuram præcedunt, aliquibus monitionibus continentur quæ vel canonicæ vel non canonicæ sunt. Canonicæ monitiones sunt quæ formis a jure statutis fiunt, quæ scilicet semel, iterum ac tertio, non sine statis dierum intervallis eduntur, aut semel tantum, trium monitionum loco: *quæ fiunt ter, vel una vice pro tribus.* Monitio non canonica ea est quæ sine his formis fit, & nihil est aliud quam superioris, quicpiam, indicta censuræ pœna, jubentis aut vetantis lex seu sententia. Censuræ quæ prohibitiones in posterum & futura delicta spectant, non aliam juris formam quam enuntiationem requirunt, ut nempe cognosci possint. In monitione, judicis qui censuram fert, reique nomen, ac censuram saltem generatim exprimi necesse est.

Formæ quæ censuram comitantur, eo rediguntur, ut censura perspicue enuntietur; ut exprimatur ejus causa; ut eadem scribatur, & intra mensem, requirenti reo remittatur. Censura cui deesset harum solemnium formarum aliqua, modo cæteroquin satis expressa esset, illicita foret, non tamen invalida; at judex qui formas omitteret, pœnas a jure latas subiret, nisi res urgeret postularetque, ut, nulla interjecta mora, ac sine his omnibus formis censura ferretur, aut judex Episcopus esset, quia Episcopi non subsunt ejusmodi pœnis, nisi facta in jure fit eorumdem expressa mentio.

Quæ censuram sequuntur, formæ sunt hæ: censuræ denuntiatio seu publicatio quam antevertere debet sententia, quæ declaret eum in quem censura fertur, tale delictum censura dignum patrasse; atque huic ipsi declarationi præire debet delinquentis in jus vocatio. Cum censura est *ab homine*, ejus enuntiatio ab eo qui eamdem tulit, vel ab ejus commisso facienda est. Si censura est *a jure*, ejus enuntiatio a loci ordinario, ubi reus in eam incidit, fieri debet. Hæc enuntiatio fit in Ecclesia, coram populo; aut censura affigitur Ecclesiæ foribus, pro locorum usu, & rei nomen ad proximos episcopos mittitur.

§. VIII.

De Causis quæ impediunt, ne censura subeatur.

CAusæ quæ impedimento sunt, ne in censuras quæ in nos latæ sunt, incidamus, sunt ignorantia, timor, impotentia, censurarum invaliditas, personæ voluntas seu consensus, in cujus gratiam censura lata est.

1. Invincibilis ignorantia juris aut facti, generalis aut particularis, impedit, quominus censura subeatur, quia hujusmodi ignorantia contumaciam, contemptum & mortale peccatum impedit. At ignorantia affectata, vel ignorantia vincibilis quæ a lethali peccato non excusat, censuram minime impediunt; itaque in censuram non inciditur, percusso clerico quem clericum esse invincibiliter ignoratur; est hæc ignorantia facti; aut cum invincibiliter ignoratur Ecclesiæ lex quæ clericum percuti sub censuræ pœna vetat; hæc ignorantia juris est. At si quis id ignoret, quia vult, & ignorare studet, aut saltem moralem negligentiam affert, ut doceatur, ejusmodi ignorantia non impedit, quin ipse censuram subeat. Invincibilis autem, quoad jus & quoad factum, in conscientiæ foro, ignorantia censetur, cum post allatam moralem diligentiam quæ in gravibus negotiis requiritur, detegi non potuit peculiari cuipiam actioni censuram ab Ecclesia addictam esse, cumque qui egit, id egit bona fide, in ea scilicet animi præparatione, ut ab eo quod egit, abstinuisset, si id sub censuræ pœna vetitum sciret.

2. Justus gravique fundamento nixus magni alicujus mali timor, cujusmodi est vitæ, libertatis, bonorum fortunæ, aliarumque similium rerum jactura, impedit, ne subeantur censuræ in Ecclesiæ canonum aut præceptorum violatores latæ, cum hæc violatio sine contemptu & sine scandalo facta est, quia non censetur Ecclesia obligare velle, ut leges mere ecclesiasticæ, in his circumstantiis, serventur. At si de divini seu naturalis præcepti violatione ageretur, censura subiretur, licet ejusmodi metus existeret, qui non impediret, quin divini seu naturalis præcepti violatio mortale peccatum esset, quique, ob hanc causam, haud censuræ obstaculum poneret.

3. Impotentia faciendæ rei, quæ, sub censuræ pœna, præcipitur, impedit, ne subeatur censura hæc, quia in hac facti specie non peccatur, & quia, quod vulgo dicitur, ad impossibile nemo tenetur.

4. Evidens & notoria censuræ invaliditas eamdem censuram impedit. Ejusmodi esset censura in quempiam lata ob ejus in Dei præceptis servandis, suique status officiis obeundis fidem.

5. Personæ consensus, in cujus gratiam lata censura fuit, est ratio quæ impedit, quominus hæc censura subeatur, tum quia judex censuram non infligit nisi ex ejus mente qui eam requirit, tum quia qui censuram requirit, sua jura remittere potest; ita Petrus, a prælato excommunicatus, nisi summam quam Joanni debet, intra mensem solvat, hanc, stato tempore, censuram non subit, facta hypothesi, Joannem ei vel summam omnino donare, vel prorogationem concedere.

Ad appellationem a censura quod attinet, (Cap. *Is cui, de Sentent. excomm.* in Sexto; cap. 40. *de Appell.*) ea qui-

ea quidem hujus effectum suspendit, cum censuræ apposita conditio est, & appellatio ante conditionis eventum interjecta fuit; non ea tamen suspendit effectum censuræ quæ definitiva est, absolutisque verbis concepta. Judicis recusatio, a juris formis, a partibus edita censuram nullam reddit, quæ ante lata esset, quam hujus recusationis causæ discuterentur & in examine ponerentur. Idem judicium de censura ferendum est quam superior tulit in propria causa, ut personalem injuriam ulcisceretur; hujusmodi censura nulla est & invalida, quia nemo in propria causa judex esse potest, ut ait summus Pontifex S. Gregorius, allatus in canone, *Inter querelas*, causa 23. quæst. 3. Innocentius Papa IV. in capite *Dilecto*, ad titulum *de Sentent. excomm.* in Sexto, ab hac regula excipit eam facti speciem in qua ecclesiasticus superior censuram in quempiam fert qui ei vim infert, quia licet vim vi repellere, justæ defensionis servatis regulis.

§. IX.

De iis qui possunt a censuris absolvere.

1. OMnis sacerdos approbatus absolvere potest, in pœnitentiæ tribunali, a censuris quæ *a jure* dicuntur, quas scilicet jus seu canones ferunt, cum reservatæ hæ censuræ non sunt, quia canon, cum censuram non reservaverit, ab ea absolvendi facultatem omni sacerdoti approbato tribuisse censetur. Ab hac regula Habertus suspensionem excipit, quæ semper, eo judice, reservata est, quamvis in jure non fiat hujus reservationis expressa mentio. Sequi debet hac in re quisque diœceseon usum, in quibus versatur, & in dubitatione, superiore consulere.

2. In mortis articulo, quivis sacerdos, etiam non approbatus, modo non sit excommunicatus denuntiatus, nec hæresin publice profiteatur, ab omnium generum censuris absolvere potest. Hanc facultatem ad omnem sacerdotem, etiam hæreticum & excommunicatum denuntiatum protendunt Theologi numero plures.

3. Extra mortis articulum, absolutio censurarum *ab homine* potest ab eo tantum tribui qui eas tulit, vel ab ejus delegato, ab ejus successore, vel ab renuente, ab ipsius, in hierarchico ordine, superiore. Idem de censuris *a jure*, quæ reservatæ sunt, sentiendum est.

4. Possunt Episcopi omne genus hominum a censuris absolvere quæ Papæ reservatæ sunt, cum sunt occultæ; at, si publicæ sint, eos tantum possunt ab his absolvere, qui ad Papam recurrere nequeunt.

5. Jubilæi tempore, quilibet confessarius, rite approbatus, absolvere potest, in pœnitentiæ foro ab omni censura, seu Papæ, seu Episcopo reservata sit, cum Jubilæi Bulla enuntiata est, quam lata patere potest.

6. Superiores a censuris sibi reservatis possunt absentes absolvere, itemque eos qui in suis iniquitatibus cum contumacia persistunt, earumque absolutionem recipere volunt: *Manente contumacia*, inquit S. Thomas, in IV. Sentent. dist. 18. quæst. 2. artic. 5. quæstiunc. 3. *potest aliquis excommunicationem juste latam remittere, si videat saluti illius expedire, in cujus medicinam excommunicatio lata.* Possunt etiam superiores absolvere a censurarum una, quin absolvant a cæteris, cum quispiam plures censuras subiit, quia nulla est inter eas connexio.

§. X.

De Forma Absolutionis a Censuris.

CUm censurarum absolutio petenti tribuitur, non est necesse, ut qui absolvit, seu generatim seu singillatim censuras exprimat; & verba hæc, *Absolvo te*, hoc in casu sufficiunt, quia per rei petitionem satis determinata sunt. At, cum nihil est quod ad censurarum absolutionem determinet, ut contingit quoad pœnitentes qui confitentur, quin se in censuras lapsos sciant, quique proinde earum absolutionem non petunt, tum vero censuræ, saltem universim, exprimantur, oportet, quæ nimirum est ejusmodi absolutionum consueta formula.

Cum absolutio in interno pœnitentiæ foro confertur, sufficit usitata Pœnitentiæ sacramenti forma; at, cum eadem confertur in foro externo, ea est adhibenda quam notat Rituale diœceseos in qua absolutio tribuitur. Animadverti juvat hoc loco superiorem posse in externo foro a censuris absolvere, tametsi non sit sacerdos, quia non ipse peccatum per hanc absolutionem remittit; & solummodo peccatorem rursus, quoad acta externa, habilem reddit; peccatum enim quod in causa fuit, ut censuræ subiretur, in pœnitentiæ tantum tribunale remittitur.

Præsenti decreto statuimus, ut nec prælati, nisi canonica commonitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos; nisi forte talis sit culpa quæ, ipso genere suo, suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. (Concilium Lateranense, an. 1179. can. 6.)

Prohibemus, ne prælati Ecclesiarum excommunicationis sententias præcipitanter præsumant, sed cum maturitate, & legitimis monitionibus, & competentibus intervallis; nisi negotium celeritatem desideret, & nisi periculum sit in mora. (Concil. Turonense, an. 1239. can. 9.)

Et quoniam excommunicationis, interdicti, necnon suspensionis sententiæ maturitate debita sunt ferendæ; Constitutiones bonæ memoriæ Domini Papæ Innocentii IV. Cum medicinalis, &c. Quoniam periculosum, &c. Solet a nonnullis, &c. *in earum prolationibus observentur.* (Concilium Albiense, an. 1254. can. 35.)

Statuimus, ut inter monitiones quas, ut canonice promulgetur excommunicationis sententia, statuunt jura præmitti, judices, sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla; nisi facti necessitas ea suaserit aliter moderanda. (Concil. Lugdunense, an. 1274. can. 19.)

Cavebit autem in primis judex, ne hanc (excommunicationem) *aliasve censuras ecclesiasticas, vel ob injurias, vel ex levibus causis, vel juris ordine non servato, vel ob odii fomite proferat unquam. Cum enim excommunicatio pœna sit qua nulla major est in Ecclesia, nec sit excommunicandus quis nisi pro peccato lethali, quod anathema sit æterna mortis damnatio; nec infligenda veniat nisi his qui aliter corrigi non possunt; debebit judex non ante excommunicare quempiam, quam cognoverit id vel causæ gravitatem, vel ejus qui extra communionem ponendus est, apertam contumaciam, præcepto justo acquiescere nolentis, exigere.* (Concil. Coloniense, an. 1536. can. 5.), *Vide* EXCOMMUNICATIO, INTERDICTUM, SUSPENSIO.

Quoniam vero ecclesiastici superiores latæ seu pronuntiatæ sententiæ censuras interdum emittunt, & ejusmodi quidem innumeræ in Conciliis & in juris corpore occurrunt; plurimum interest, super hoc argumento, Galliæ regulas ususque cognosci, ut intelligatur, quæ ibidem censuræ serventur, quæ non; hæ porro regulæ, hique usus ejusmodi sunt.

I.

Canonistæ theologique non desunt qui contendant per omnes juris excommunicationes, itemque per eas omnes quas ecclesiastici superiores infligunt, eos qui in excommunicationis casu versantur, nequaquam ligari, nisi juridice convicti fuerint, eosdemque ecclesiastici judicis sententia, post acta secundum regulas edita, reos declaraverit. At hæc assertio censurarum effectum, quæ ipso facto subeundæ pronuntiantur, de medio funditus tollit. Distinguatur ergo internum forum ab externo, necesse est, statuaturque sæcularia Regni tribunalia non agnoscere tamquam veras nisi censuras eas quæ per sententiam, post acta regularia, pronuntiantur; quoad internum autem conscientiæ forum, in Gallia, ut ubivis alibi, censuras *a jure*, subiri, necnon eas quas superiores pronuntiant, ut ipso facto subeantur, quia pœnæ mere spirituales, cujusmodi ecclesiasticæ censuræ sunt, ab ullis sæcularis justitiæ formis, ad internum forum quod attinet, minime pendent. Quamobrem, ut ait Hericurtius, in suis ecclesiasticis Legibus, Part. I. cap. 12. num. 38. nullæ veniunt servandæ formæ, quoad censuras quas lex pronuntiavit ab iis ipso jure subeundas, qui legis statuta violant; statim scilicet ac quispiam neglexit id exequi quod canon & statutum mandat, aut id egit quod prohibet sub excommunicationis, suspensionis, aut interdicti pœna, excommunicatus, suspensus, aut interdictus est.

II.

Cum censuræ ad ædificandum, non vero ad destruendum institutæ sint, tamquam abusivæ spectantur in Gallia, quæcunque non modo non ædificationem propositam habent, sed, a converso, non nisi ad scandalum afferendum, ad pacem turbandam, ad publicam tranquillitatem eliminandam faciunt.

III.

Omnes censuræ per canones abrogatos aut in Gallia non receptos latæ, (Gibertus, *Instit. eccles.* T. 2. p. 488.)

ibidem

ibidem pariter ebrogantur aut non recipiuntur ; ejusmodi sunt, inter elias, censuræ appositæ canonibus ad publicæ pœnitentiæ gredus spectantibus, vel iis qui mandabant Episcopis, ut provincialibus Conciliis interessent, iisve qui clericos ad exterorum eut laicorum communionem, in quibusdam casibus, redigebant. Eadem est earum ratio, quæ ob alias impœnitentiæ causas, communione ad mortem privabant; earum quæ eos afficiunt qui Ecclesiarum, aut reeles clericorum immunitetes violaverint; earum quæ in eos latæ sunt, qui cum excommunicatis non denuntiatis communicant; censurarum item in clericos qui ad Principem aut magistretum, in ecclesiasticis negotiis, recurrunt; in Principes qui in electionibus ed episcopatus libertatem adimunt; in clericos qui episcopatum per ipsos Principes obtinent; itidem in clericos qui id recipiunt quod iis offertur ob sacramenta, eut qui laudabiles super iisdam sacramentis aliisque spiritalibus rebus consuetudines exigunt. Eadem etiam censurarum est ratio, quæ caularum in Romane Curia judicia spectant, quæque inflictæ sunt per Bullem *in cœna Domini*, &c.

IV.

Excommunicationes mejores in eos latæ (Gibertus, *ibid*, p. 489.) qui cum excommunicatis; etiam in rebus promiscue se babentibus civilique societati congruis communicabant, e seculis pluribus abrogatæ sunt; & excommunicatio minor quæ in earum locum successit, usus fere non emplius est, quia non potest eam subire, nisi qui excommunicatos denuntiatos frequentat, excommunicati autem perrero denuntiantur. Interdicta Regnorum, provinciarum, urbium, vicorum, villarumque, tam ipso facto, quam per ferendam sententiam, jampridem & ipsa abrogata sunt, itemque *a divinis cessatio*, quæ interdictum veluti quoddam erant.

V.

Censuræ in supremos Principes, in rerum facto, (*Ibid.* p. 489. & 490.) quæ ad eorumdem ditionum administrationem spectant, in Gellie non recipiuntur. Ibidam asseritur eos hoc in capite solum a Deo pendere. Eadem est censurarum ratio, quæ in magistratus cæterosque publicos officiarios ob ea feruntur quæ munerum officiorumque quibus funguntur, exercitationem afficiunt; ejusmodi censuræ essent eusum, saltem indirectum, in temporalem jurisdictionem. Nec magis in juris censuris Principes continentur, nisi in iisdem expressi sint.

VI.

Suspensiones & interdicta *ipso facto* dicta Episcopos non complectuntur, (Cap. 5. *de Sentent. excommun.* in Sexto.) nisi nominatim in iis exprimantur. Iidem, in Gallia, nunquam a simplicibus presbyteris, quamvis a sancta Sede delegati essent, censuris obstringi possunt. (*Ibid.*)

VII.

Censuræ per canones latæ, (*Ibid.*) qui vigent, & ipsæ vigere censentur, nisi contrarium appareat, quia eorumdem canonum partem conficiunt. Ita censuræ per doctrinæ, morum aut disciplinæ canones in eos latæ, qui eorum decisionibus non se subdunt, subsistunt, ubicunque iidem canones recepti sunt.

VIII.

Quotiescunque, in ecclesiastico negotio, (*Ibid.* p. 491.) leges receptæ mandant quædam sub juris pœnis, & in jure, quoad hanc rem, censuræ sunt, e pœnarum numero, quæ per easdem leges instaurentur.

IX.

Non amplius censuratos notorios, nisi denuntiati sint, (*Ibid.*) in ipsis obedientiæ Regionibus Galliæ redintegratis, evitari necesse est. Derogavit usus decreto Concordati, itemque Pragmaticæ Sanctionis, in quibus notorii a denuntiationis necessitate excipiebantur.

X.

Canones recentiores qui vetent, (*Ibid.* p. 493.) ne censuræ ob causas mere temporeles ferantur, abrogant veteres qui censuras ob ejusmodi causas ferebant. Quamobrem, in Gallia, nec clerici per suspensionem, nec vero laici per excommunicationem ad æs alienum solvendum adigi possunt.

XI.

Cum lex eut sententia porum putumque excommunicationis aut suspensionis vocabulum adhibet, (*Ibid.* p. 497.) intelligi debet excommunicatio major & suspensio *a divinis*, quia cum excommunicatio major inter excommunicationes, & *a divinis* suspensio inter suspensiones Principem locum teneant, dignæ proinde sunt quæ per excommunicationis & suspensionis nomen unum & unicum exprimantur.

XII.

Commune jus non adigit, (Cap. 5. *de Cler. excomm. minist.*) ut reo significetur censura quæ in eum per sententiam lata est; eam, e converso, quacunque demum ratione ad ejus notitiam pervenerit, servatam vult. At, ex canonico jure Gallico, (*Ibid.* p. 504. 505.) sententia omnino non obligat, nisi reo significetur. Ejusmodi est dispositio sanctionis an. 1667. art. 1. 2. 10. 13. & 17. in tit. 27. & statuti cœtus cleri an. 1606. Significatio hæc ad ejus domicilium fit, in quem lata sententia est, dummodo non sit in carcere; quo in casu, significatio fit ejus personæ, per sententiæ in eumdem pronuntiatæ lectionem. Hæc sententia debet in scriptum redigi, & rei nomen cum causa ob quam is censura plectitur, continere; eidem sententiæ exemplum, cum id petit, tribuendum est.

XIII.

Quoties lubet censuram in quempiam pronuntiari, (Monumenta Cleri, tom. 7. p. 608. 609.) aut solum declarari eum in hanc incidisse per transgressionem legis quæ ejusmodi pœnam pronuntiat, eum acciri necesse est, ut eam audiat, etiamsi factum notorium & publicum esset; quia nemo a suo judice, quin audiatur, puniri debet. Si quæ in eum censura, (Collationes Andegavenses, super censuris, pag. 52.) quin vocatus in jus esset, pronuntiaretur, ea nulla foret utpote naturali & positivo juri contraria; hæc enim jura duo non patiuntur hominis famam deteri, eumque pœna poniri, quin crimen confiteatur, ejusve convictus sit.

XIV.

Canonicæ monitiones omnino necessariæ sunt ad censurarum validitatem, quæ per ecclesiastici judicis sententiam in designatam personam, ob culpam ab ea perpetratam, pronuntiatæ sunt.

Canonicæ & congruæ, seu sufficientes monitiones sunt, cum per vices tres non sine quibusdam, plus minusve longis dierum intervallis fiunt, antequam censuræ pronuntientur, quia canones ita præcipiunt. Cabassutius duos tantum intervalli dies inter monitiones requirit; & Gibertus (*in Cabassutium, Lib. 5. cap. 10. ad n.* 18.) qui ejus operibus adnotationes addidit, intervallum ait dierum octo, inter monitiones singulas, ex Galliæ usu, esse debere. Utramlibet opinionem sequi possumus, quin de censuræ validitate, spectate consuetudine, timeamus. Potest etiam, si res urgeat, una tantum monitio fieri, sed ita, ut in actu significetur, hanc unam & unicam monitionem canonicarum monitionum trium loco fore, quia consuetas formas servari non patitur negotii ratio. Monitione prima personæ facta, ad ejus domicilium reliquæ fieri possunt; & in fraudis aut violentiæ casu, de qua quidem rite constiterit, agi potest per contumaciam. Si in plures ejusdem criminis socios pronuntiata sententia est, (Hericurtius, in Legibus ecclesiasticis, part. 1. c. 22. n. 41.) ut hæc legitima sit, canonicæ monitiones sociorum cuique factæ fuerint, & singuli in judicio nominentur, necesse est. Is fere mos obtinet in præsentia, ut hæ monitiones partibus significandæ tradantur e regiis apparitoribus seu accensis uni qui earum exemplum partibus ipsis relinquit. Ex ecclesiasticorum quoque numero interdum sunt, qui has monitiones, Episcopi jussu, deferunt.

Vetustissimus est in Ecclesia canonicarum monitionum usus; atque adeo dici potest divinus Servator ipse prima earum fundamenta jecisse, cum rationem præscripsit quam in fraterna correctione servari oporteret. Hæ monitiones eo demum spectant, ut aperiantur per has salutares procrastinationes peccatoris oculi, satisque temporis ei tribuatur, ut suam ipse culpam agnoscat, & ad officium revocetur. Vult etiam Ecclesia,

clesia, per hæc adjumenta, adversarum partium circumventiones impedire, & præcipitationem sistere quam suis in judiciis ecclesiastici judices afferre possent.

XV.

Is in quem pronuntiata censura est, potest in Gallia vel per appellationem simplicem ad superiorem ecclesiasticum, vel per appellationem tamquam ab abusu ad parlamenti curias sibi consulere. At, in utraque specie, (Hericurtius, in Legibus ecclesiasticis, part. 1. cap. 22. n. 43.) nullum appellatio suspensivum effectum parit, dummodo judex qui sententiam pronuntiavit, competens sit, & hæc ob justam causam, & in morum correctionis negotio lata fuerit. Cum autem interposita est appellatio a monitionum actis, & ab iis omnibus quæ in consecutionem facta sunt, antequam ferretur sententia quæ censuram pronuntiat, tum quidem ea judicii quod deinde pronuntiatum est, effectum suspendit. Excommunicationis etiam per appositam conditionem pronuntiatæ effectum appellatio suspendit, cum ante conditionis eventum interjecta fuit.

XVI.

Cum supremæ curiæ judicarunt abusum in actis existere super quibus excommunicatio pronuntiata fuit, (*Ibid. n.* 52.) hæc excommunicatio, seu quævis alia censura corruit ipsa per se; nec est, cur ad ejus absolutionem obtinendam, ecclesiasticus superior adeatur. Non ita quidem contendunt laici judices ab excommunicatione absolvere, sibive potestatem tribuere, quæ ab ecclesiastica solum jurisdictione pendet, sed declarant acta nulla; atque hinc illud, secundum canones, consequens fit, validam censuram ibi non adesse. Quod si censura quæ ob aliquod in forma vitium abusiva declarata fuit, legitimis causis aliquibus niteretur, Episcopus novam censuram, servatis quas canones præscribunt, formis, pronuntiare aut pronuntiandam curare posset, quemadmodum in clericum alicujus criminis accusatum nova agendi ratio instituitur, cum acta quæ prius edita sunt, abusiva declarata fuere.

XVII.

Qui appellavit a censura quoad Dei oculos vere nulla, quia lata est super crimine quod ei falso tribuitur, sed quod ejusmodi tamen quod hominum oculos non apparet, debet per appellationis tempus, externa saltem specie, perinde se gerere, ac si vere ligatus esset; quia, si secus ageret, publicum scandalum, cum ejus innocentia vulgo ignoretur, afferret, inverteret justitiæ ordinem, & se pœnis exponeret quibus puniuntur quicumque censuras violant; censuram tamen non servare posset occulte, vel coram iis quibus ejus innocentia probe perspecta esset. Quod si sententia a qua is appellaret, non esset, exempli causa nisi excommunicationis sententia quam declaratoriam vocant, hoc est, si ecclesiasticus judex tantummodo declarasset quempiam ob aliquod peculiare facinus in excommunicationem a jure, (Collationes Andegavenses, super Censuris, p. 89. 90.) vel a constitutione pronuntiatam incidisse: appellatio quæ ab hac declaratoria sententia interjecta esset, impediret, ne reus publice tamquam excommunicatus denuntiari posset, quia denuntiatio est declaratoriæ sententiæ effectus qui per appellationem suspenditur; adeoque, si in appellationis præjudicium, superior appellantem tamquam excommunicatum denuntiari juberet, necesse non esset eum evitari, censereturque ipse toleratus esse, quoad sententia confirmata est.

CEREUS, seu candela candida, e cera scilicet, quæ candelabris imponitur, comburiturque in ecclesiasticis cœmeteriis, in Ecclesia, vel alibi. Cereorum usui tum primum origo fuit, cum fideles, noctu aut subterraneis in locis, divina officia peragere, persecutionum causa, cogebantur, omninoque proinde cereis seu facibus uti necesse habebant. Hunc deinde usum Ecclesia, tamquam ornamentum, symbolum, cæremoniam servavit aut renovavit. Subsistebat saltem alicubi tertio sæculo consuetudo hæc, ut ex Paulino, hymno 3. super S. Felice, & ex Prudentio in hymno super S. Laurentio licet intelligi. S. Hieronymus (*adversus Vigilantium.*) qui quarto & quinto sæculis vixit, postquam dixit cereos, in Palæstinæ saltem locis in quibus ipse versabatur, interdiu accendi non consuevisse, in omnibus tamen Orientis Ecclesiis id factum asserit ad Evangelii lectionem: *Cereos autem non clarum luce accendimus .... Per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est evangelium, accenduntur luminaria, jam sole rutilante; non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.... ut sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur de qua in psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen semitis meis.* Potest ergo spectari accensus cereus, accensa fax tamquam omnino spiritalis omninoque sanctæ lætitiæ argumentum, ac tamquam Christi Domini qui mundi lux, nostræque omnium fidei & charitatis symbolum.

Ponebantur olim cerei super trabibus quæ sanctuarium intersecabant; at super altari non item; hodie cerei saltem duo, & hi quidem, Missæ tempore, accensi ibidem adesse debent.

Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi; inquietandi enim spiritus Sanctorum non sunt. (Concilium Eliberitanum, can. 34.). Vide hujus canonis explicationem in primo hujus Operis tomo, sub Concilio Eliberitano.

Acolythus cum ordinatur .... ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari. (Concil. Carthaginense, an. 398. can. 16.)

Acolythi græce, latine ceroferarii dicuntur, a deportandis cereis, quando legendum est evangelium, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, dum sol eo tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum; *ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua in* evangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. (Concilium Aquisgranense, an. 816. lib. 1. cap. 131. num. 5.)

Ut presbyteri oblationes vel luminaria quæ ab eis ad manus offeruntur, tamquam propria sua habeant; & cereus paschalis ad illuminanda altaria remaneat. (Concil. Bituricense, an. 1031. tit. 13.)

Ut baptizati, in eadem Ecclesia in qua regenerationis gratiam acceperunt, & in qua parochiani existunt, per octavos dies in albis repræsentententur cum cereis ardentibus. (Concil. Rotbomagense, an. 1050. can. 19.)

CHARITAS. Theologalis virtus qua Deum propter eum ipsum, ejus videlicet essentialis & absolutæ bonitatis causa, & proximum nostrum tamquam nos ipsos, ob Dei amorem, diligimus. *Vide* CONTRITIO.

CHARIVARIUM, vulgo CHARIVARI, seu CHARIVARII LUDI. Id nominis incondito confusoque rumori tribuitur quem noctu vulgus, seu e popello homines sartaginibus, pelvibus & lebetibus ad eorum domicilium edunt, quibus insultare volunt; causa exempli, qui secundas nuptias ineunt, quive conjugium inæquali ætate contrahunt. Ejusmodi tumultus tamquam bonis moribus contrarios Concilia quidem, excommunicationis indicta pœna, arcta vero, per impositam mulctam, prohibent.

Abusum illum damnabilem qui quasi in consuetudinem deterrimam est deductus, pulsatione patellarum, pelvium & campanarum, oris & manus sibilatione, instrumento ærarium, sive fabricantium, & aliarum rerum sonorosarum vociferationibus tumultuosis, & aliis ludibriis & irrisionibus, in illo damnabili actu (qui carivarium, vulgariter charivari nuncupatur) circa domos nubentium, & in ipsorum detestationem & opprobrium, post eorum secundas nuptias fieri consueverunt .... sacro approbante Concilio, sub excommunicationis sententia, & alia pœna arbitraria, juxta judicium ordinariorum exigenda, & in pios usus convertenda, prohibemus. (Concilium Turonense, seu Andegavense, an 1448. can. 12.)

Prohibeant Episcopi ludos qui impudenter in contemptum secundarum nuptiarum a permultis fieri solent, carivarios vulgo appellatos; contumaces & inobedientes pœna excommunicationis coerceant. (Concil. Narbonense, an. 1609. cap. 22.)

CHOREPISCOPUS. Derivatur hoc nomen a græco vocabulo *Kora*, parva regione, significatque Episcopum pagi seu villæ, ruralem Episcopum. Itaque chorepiscopi erant quidam clerici qui Episcopalium functionum plerasque in vicis & ruribus exercebant, quo ab Episcopis mittebantur; ex quo fit, ut in Caroli Magni Capitularibus, Lib. 7. cap. 187. *villani Episcopi*, & apud Hincmarum, in ejus Opusculo 33. cap. 16. *vicarii Episcopi* nuncupentur. Chorepiscopi ergo proprie erant Episcoporum vicarii in agris quo ab iis mittebantur, ut eorumdem munia, maxima ex parte, ibidem obirent. Regebant & visitabant parœcias quæ iis suberant, operam dabant, ut synodalia statuta servarentur, populos & clerum corrigebant, pauperum curam gerebant, conferebant minores ordines tantum, saltem ut plurimum, &c. Interdum etiam Conciliis inter-

intererant, quoniam chorepiscoporum subscriptiones quindecim in Nicæno Concilio primo, & duæ in Neocæsariensi comperiuntur, at ex privilegio quod ipsum abbatibus & generalibus ordinum deinde concessum fuit.

Nulla fit chorepiscoporum mentio, in Oriente, ante Concilia Ancyranum, Neocæsariense & Nicænum, quæ sæculo quarto ineunte habita sunt, & in Occidente, ante Regiense in Provincia Concilium, an. 439. celebratum. At cum hæc Concilia chorepiscopos jam institutos ponant, eorum institutio altius ascendit. P. Morinus, ex Oratorio, in Tractatu *de Sacris Ordinibus*, Part. 3. *Exercit.* 4. eos ait in Galatia & in Ponto, anno circiter 270. initium habuisse.

Convenit inter omnes extitisse chorepiscopos qui episcopali charactere, veluti per accidens, quod ajunt, insigniti erant; ad genus hoc spectabant Episcopi suis ejecti sedibus qui chorepiscopi constituebantur in diœcesibus in quas se recipiebant; itemque qui Episcopi ordinati fuerant in hæresi, quique & ipsi sæpe chorepiscopi renuntiabantur, cum ad Ecclesiam redibant. At quæstio est, utrum scilicet omnes chorepiscopi, sui status & officii vi, episcopali charactere insigniti, an vero simplices tantum presbyteri essent. Ea obtinet apud plerosque sententia (D. de Marca, lib. 2. *Concord.* cap. 13. P. Morinus, *Exercit.* 4. P. Petavius, lib. 2. *de Hierarch.* P. Thomassinius, *de Ecclesiæ Disciplina*, Part. I. lib. 1. cap. 18. Cointius, Halerius, &c.) chorepiscopos fere non nisi puros putosque presbyteros fuisse qui nec ordinationem nec auctoritatem Episcopalem habebant, sed solum, tamquam Episcoporum vicarii, aliqua eorum munia obibant in ruribus ad quæ eos Episcopi ipsi mittebant, cum iisdem manus, non tamen ut veris Episcopis, imposuissent. Nititur hæc sententia 1. decimo-secundo seu decimotertio Ancyrani Concilii canone qui enuntiat non licere chorepiscopis presbyteros & diaconos ordinare; 2. Neocæsariensis Concilii canone decimo tertio qui chorepiscopos ait ad septuaginta discipulorum exemplum & normam institutos fuisse; 3. epistola Leonis Papæ III. qui an. 799. a Carolo Magno super hac re consultus chorepiscopos non nisi simplices presbyteros fuisse respondit.

Dum porro chorepiscopi fere non nisi puri putique presbyteri fuisse dicuntur, eosdem interdum, etiam sui status vi, veros & proprie dictos Episcopos fuisse significatur; quod concedatur, statuaturque, necesse est, ut Conciliorum canones concilientur, quorum alia pro certo habent chorepiscopos a tribus Episcopis ordinatos fuisse, iisque omnia episcopalia munia, nullo prorsus excepto, tribuunt, alia vero harum functionum præcipuas iisdem negant, eosque ab uno tantum Episcopo ordinatos volunt.

Chorepiscopis non licere presbyteros aut diaconos ordinare; sed nec presbyteris civitatis, sine præcepto Episcopi; vel litteris, in unaquaque parochia aliquid imperare, nec sine auctoritate litterarum ejus, in unaquaque parochia aliquid agere. (Concil. Ancyranum, an. 314. can. 12. a Dionysii Exigui interpretatione.)

Chorepiscopi quoque ad exemplum quidem & formam septuaginta videntur esse; ut comministri autem, propter studium quod exhibent erga pauperes, honorentur. (Concilium Neocæsareense, an. 314. can. 13.)

Qui in vicis vel possessionibus chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi consecrati sint; tamen sanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoscant, ut gubernent sibi subjectas Ecclesias, earumque moderamine curaque contenti sint. Ordinent etiam lectores & subdiaconos atque exorcistas, quibus promotiones istæ sufficiant. Nec presbyterum vero, nec diaconum audeant ordinare, præter civitatis Episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est. Si quis autem transgredi statuta tentaverit, depositus, quo utebatur honore privetur. Chorepiscopum vero civitatis Episcopus ordinet, cui ille subjectus est. (Concilium Antiochenum, an. 341. can. 10.)

Ut chorepiscopus modum suum, juxta canonicam institutionem, teneat, & nec sanctum chrisma, nec sanctum paracletum Spiritum, solis Episcopis, juxta decreta Innocentii, tribuere debitum, tradere tentet, nec Ecclesias consecret, neque ecclesiasticos qui per impositionem manus tribuuntur, id est, non nisi usque ad subdiaconatum, & hoc, jubente Episcopo, & in locis quibus canones designant; agere præsumat .... Si vero civitatis Episcopus obierit, nihil ex episcopali ministerio specialiter Episcopis debito attentet. (Concilium Meldense, an. 845. canon. 54.)

Cum chorepiscopi ob audaciam & ambitionem quibus adducebantur, ut Episcoporum jura usurparent, odiosi evasissent, aboleri cœpere nono sæculo, quemadmodum ex interdictionibus eo sæculo editis, ne quis chorepiscopus ordinaretur, compertum fit: *Placuit, ut chorepiscopi a quibusdam deinceps fiant,* (*Capitular. Reg. Francor. lib. 6. cap. 121.*) *quoniam hactenus a nescientibus sanctorum Patrum & maxime Apostolorum decreta, suisque quietibus ac delectationibus inservientibus facti sunt. Idcirco & olim persæpe, & nostro, a sancta apostolica Sede sunt prohibiti; & ne deinceps a quoquam, tam ordinante, quam ordinari cupiente, talis præsumptio assumatur, a cunctis regni nostri Episcopis est in synodo canonico prohibitum.*

Apud Syros tamen cæterosque Orientales etiamnum aliqui chorepiscopi sunt; (Rituale Maronitarum, II. Part. Morini, pag. 315. & 491.) extant etiam Treviris & Coloniæ, sed a veteribus admodum alii. Treviris nempe, sunt dignitarii quatuor qui chorepiscoporum titulum gerunt; & Coloniæ, magnus cantor, in collegiatis Ecclesiis, chorepiscopus nominatur, quia penes eum est chori inspectio, & ob hanc ipse causam est ejusdem veluti Episcopus & superior. Ultrajectensis S. Martini Ecclesiæ archisubdiaconus adhuc chorepiscopi titulum defert. Porro magni vicarii, archidiaconi & decani rurales apud Latinos, & Exarchæ, seu deputati patriarchæ ad Ecclesiarum & monasteriorum visitationem apud Græcos chorepiscopis successerunt.

CHORUS. Est hæc Ecclesiæ, navem inter & sanctuarium, pars; in qua presbyteris & cantoribus locus, quæque parietibus aut clathratis septis circumdata est, ut populo illinc aditus intercludatur. Olim, in Occidente, habebant Ecclesiæ choros duos, unum, navem inter & sanctuarium, qui cantorum erat, & schola cantorum appellabatur; alterum ultra altare, ad cujus imam partem episcopalis thronus erat, cinctus utrinque subselliis quibus presbyteri circum Episcopum insidebant. Laici quondam haud chorum ingrediebantur; atque hoc ipso tempore illud aditum iis tantum patere sinendum esset, quibus novum jus ibidem sedes concedit. Sane gravissimus abusus est pati omnia generis homines eo promiscua ingredi, & inprimis feminas quæ, ex Ecclesiæ & Conciliorum mente, non solum ad choros nostros & sanctuaria nostra non accedere, sed a viris in nave ipsa segregatæ esse deberent.

Solis licere sacratis ad altare accedere & communicare. (Concilium Laodicenum, can. 19.)

Nulli omnium liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra septa sacri altaris ingredi, nequaquam tamen ab eo prohibita potestate & auctoritate imperiali, quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquissima traditione. (Concilium *in Trullo*, an. 690. can. 69.)

Sed & hoc, secundum auctoritatem canonum, modis omnibus prohibendum, ut nulla femina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare, aut sedere. (Concil. Nannetense, an. 895. can. 3.)

Nec laici stent in cancellis, dum celebrantur divina, salva tamen reverentia patronorum & sublimium personarum. (Concilium Eboracense, an. 1240. can. 3.)

Cum ab ipso christianæ religionis exordio, ecclesiasticis legibus, moribus, & continua traditione fuerit receptum, non solum laicos a choro qui solis patebat clericis, exclusos fuisse, sed & in eodem choro, quibusdam stationum gradibus, clericos ipsos sic fuisse distinctos, ut nec intra sacerdotes diaconi, nec intra diaconos subdiaconi ullo modo admitterentur; propterea hæc sancta synodus, dum videt Ecclesiarum choros hoc tempore non magis clericorum quam laicorum, immo, quod deplorandum est, & mulierum conventus dici posse, & ob eam causam, divina officia, ea qua decet reverentia, minime celebrari, priscum ordinis decorem ad divinæ Majestatis obsequium revocare cupiens, decrevit laicos homines (& multo minus mulieres), dum divina celebrantur, intra cancellos chori nequaquam esse admittendos; his tantum, præter cantores & alios hujusmodi chori ministros, in eum locum ingressuris qui ecclesiastici sint, & honesto ac decenti habitu induti. Laici vero nobiliores, & qui vel Christianissimi Regis consiliarii & officiales, aut ex militaribus ordinibus, aut communitatum magistratibus fuerint, poterunt intra chorum admitti, si eo in loco divinis officiis interesse velint, ita tamen, ut post clericos sedeant, nec inter clericos ipsis sedere liceat. Feminæ vero, cujuscunque conditionis & status sint, nullo unquam tempore, nullave ex causa, dum divina officia celebrantur, aut verbum Dei prædicatur; denique iis horis quibus clerici, tam sæculares quam regulares, in choro præsentes esse debent, intra eumdem chorum, aliquemve ejus locum, secretum etiam, superiorem admittantur. Quod si adversus hanc prohibitionem, factum id fuerit aut permissum, ipsæ feminæ si monitæ statim non recesserint, vel iterum contumaciter ingredi præsumpserint, sint eo ipso excommunicatæ: qui

vero

vero choro præsunt, si earum ingressum etiam tacitum concesserint, permiserintve, & non statim illas monuerint, aut per alium monere fecerint, ut discedant, præter excommunicationem in quam ipso facto incurrant, sint ab officio & beneficio per sex menses, ipso itidem facto suspensi. (Concilium Aquisextiense, an. 1585. titulo *de Choro*). *Quære* SANCTUARIUM.

CHRISMA (SACRUM). Duplicis generis chrisma est; fit unum ex olivæ oleo & balsamo in Latina Ecclesia, & Baptismi, Confirmationis, Ordinis sacramentis inservit; constat alterum ex oleo tantum, & usui ad Extremam unctionem est. Aromata & thimiamata seu odoramenta plura, ad quadraginta usque, Græci, in sancti Chrismatis confectione, cum oleo & balsamo miscent, ejusque benedictionem singulari quodam apparatu peragunt. Hanc sibi benedictionem reservaverant Constantinopolitani Patriarchæ, (Baillelius, Festa mobilia, Feria quinta majoris hebdomadæ.) & ad eam perficiendam sibi comites addebant metropolitanos Episcoposque suffraganeos suos, qui presbyteros numero plures secum ducebant. Admodum solemnem in modum sanctum Chrisma benedicunt Latini quoque; & Episcopi quibus ex omni tempore benedictio hæc reservata fuit, sibi presbyteros duodecim, diaconos septem, totidemque subdiaconos & alios inferiores clericos adesse jubent.

Prioribus sæculis quatuor, nulla huic benedictioni affecta stataque dies fuisse, & Episcopus quisque sibi commodiorem diem selegisse videtur; ac vero simile fit, sæculo quinto, ad hanc cæremoniam, in Occidente, feriam quintam majoris hebdomadæ sumptam esse; quod deinceps in consuetudinem & legem abiit; itaque Meldense Concilium, an. 845. decretum edidit quo omnem Episcopum vetuit quovis alio die quam quinta hebdomadæ sanctæ feria chrisma conficere, ea nempe feria quæ Cœnæ Domini peculiarem titulum gerit. Huic addita est, ad majorem commoditatem, infirmorum, itemque catechumenorum olei benedictio. Initium a benedictione olei infirmorum tamquam antiquiore sumebatur; hanc excipiebat benedictio sancti Chrismatis, tum infirmorum olei, quod aliter oleum exorcizatum appellabatur.

Erat Chrismatis benedictio probe statuta S. Cypriani tempore, (Epist. 70.) qui an. 258. martyr occubuit; ejusque originem S. Basilius in lib. *de Spiritu Sancto*, ab Apostolis ipsis repetit. Cum porro observantia quæ sancto Chrismati deferebatur, in abusum degenerasset, extitere tum qui e simplicitate quadam illud ut vulgare in morbis remedium adhiberent, cum qui ad maleficia uterentur. Hos abusus Concilia repressserunt.

Chrismatis confectio, & puellarum consecratio a presbyteris non fiant. (Concilium Carthaginense, an. 390. can. 3.)

Ut presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli, sub prætextu medicinæ, vel cujuslibet rei, donare præsumant. (Concilium Arelatense, an. 813. can. 18.)

Genus enim sacramenti est, & non ab aliis nisi a sacerdotibus contingi debet. Quod si fecerint, honore priventur. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 27.)

Nullus Episcoporum, vel ministrorum ipsorum pro acceptione sacri Chrismatis aliquid exigere præsumat; & qui fecerit, canonicæ subjaceat disciplinæ. (Concilium Aquisgranense, an. 836. can. 5.)

Ut nemo Episcoporum, vel quilibet minister ecclesiasticus, propter sacrum Chrisma, aliquid muneris accipiat. (Concil. Meldense, an. 854. can. 5.)

Ut nemo sacrum Chrisma, nisi in quinta feria majoris septimanæ, id est, in Cœna quæ specialiter appellatur Dominica, conficere præsumat. (Idem can. 46.)

Statuimus, quod Viaticum, sive Corpus Christi, Chrisma, Oleum sanctum, & oleum infirmorum, sic devote, tute & secrete custodiantur & reponantur in Ecclesiis vel sacristiis, in locis ad hoc deputatis & aptis, quod ad ea non possit manus nefaria accedere. (Concl. Ravennatense, an. 1311. rubr. 7.)

Chrisma pariter, adhibitis clavibus, tuto conservetur, & singulis annis renovetur. (Concil. Narbonense, an. 1551. can. 37.)

Non modo archipresbyteri singulis annis ab ordinario suo, vel, sede vacante, a vicario generali sacrum Chrisma & sacra olea tempestive petant, & per sacerdotem, diaconum, vel saltem subdiaconum in mundis & honestis vasculis (scilicet, stanneis aut argenteis, nullo modo vero cupreis, testaceis aut vitreis) ad locum residentiæ suæ ferri curent; sed pastores etiam singuli quotannis ab archipresbytero suo, vel ex ea Ecclesia unde consueverunt, per se aut alium sacerdotem, non autem illo inferiorem, in similibus vasculis sacrum Chrisma sanctaque olea ferre non omittant; iisque receptis, veteribus non utantur; sed quidquid ex illis superfuerit, si liquidum, lampadi quæ lucet ante venerabile Sacramentum, infundatur; sin autem bombici vel gossipio immixtum fuerit, super piscinam comburatur. (Concilium Mechliniense, an. 1607. tit. 2. cap. 6.)

Ad sacrorum canonum observationem.... jubet hæc synodus, ut in singulis annis, infra quindecim dies, a feria quinta in Cœna Domini, vicarii omnes & singuli hujus provinciæ per se, vel per clericos sacro ordine initiatos, ad civitatem, ubi est sedes episcopalis, conveniant, & quod in sacristia cujuslibet cathedralis Ecclesiæ distribuitur, sanctum Chrisma & oleum, quantum omnibus districtus sui parochis sufficiat, inde afferant. Curati autem reliqui eum locum, ubi vicarius residet, adeant, vel eo Clericos in sacris constitutos mittant, ut sanctum Chrisma & oleum in suas parochias inde reportent. Is autem qui, vel in cathedrali vel oppido, ubi vicarius residet, Chrisma & oleum distribuit, nihil quidquam pro his distribuendis accipiat, librumque secum habeat, ubi cum die, mense & anno nomina eorum inscribat qui ab eo Chrisma & oleum sumpserunt. (Concilium Mexicanum, an. 1585. lib. 1. tit. 6. §. IX.)

Curatis quoque omnibus præcipitur, ut Chrisma & oleum hujusmodi frequenter renovare studeant, eamque in renovando formam servent, ut minor semper olei quantitas addatur, quam reliquum fuerat. Si vero aliquid Chrismatis vel olei anni proxime præteriti, cum novum defertur superfuerit, illud comburatur, vel in fontem baptismatum spargatur. (§. X.)

Ad custodiam vero sancti Chrismatis & olei, locus clausus cum decenti ornatu deputetur; cujus clavem parochus habeat, nec cuiquam tradat, nisi alicui sacerdoti, cum opus fuerit. (§. XI.)

CIRCULATOR, SALTATOR, FUNAMBULUS, MIMUS, HISTRIO. Circulatores sunt circumforanei propolæ qui theatrum veluti quoddam in platea publica conscendentes, agilitatis circuitionibus popellum detinent, alliciuntque, ut spectatores ad eorum pharmaca minutasque curiositates emendas pertrahant. Ars mimica vilis est, contemnenda, honestoque, & præsertim Christiano homine indigna.

Carthaginense Concilium, an. 419. can. 2. circulatores, funambulos, mimos, histriones inter infames personas refert, hujusque generis homines tamquam accusatores recipi vetat: *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi; id est, histriones*, &c.

Concilium Arelatense, an. 452. can. 20. non circulatores solum communione privat, sed eos quoque qui in eorum cursibus plaustra ducunt, omnesque personas quæ theatrum conscendunt, quoad huic arti nuntium remiserint.

Ut nihilominus innotescat, an circulatoris ars ita criminosa sit ipsa per se, ut eam profiteri nemini unquam liceat, distinguendi sunt, cum S. Thoma, circulatores qui indecentia verba proferunt, aut acta vel gestus pudori bonisque moribus contrarios edunt, quique nihil dicunt, & nihil agunt quod religioni aut moribus adversetur. In primo casu, histrionis professio semper criminosa, at, in altero, permissa est: (S. Thomas, 2. 2. *quæst. 168. artic. 3. ad 3.*) *Dicendum, quod.... ludus est necessarius ad conservationem humanæ vitæ. Ad omnia autem quæ sunt utilia conservationi humanæ, deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium histrionum quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum: nec sunt in statu peccati, dummodo moderate ludo utantur, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotiis & temporibus indebitis.* S. Thomæ definitioni huic addatur, oportet, omnium funambulorum officium criminosum esse vetitumque ipsum per se, quippe quod eos qui illud exercent amittendæ vitæ periculo exponit.

CLAVES ECCLESIÆ. Innuitur per hoc nomen, metaphorica notione, potestas ligandi & solvendi peccata in Pœnitentiæ sacramento.

CLAUSURA monasteriorum virorum & monialium. *Vide* RELIGIOSI & RELIGIOSÆ.

CLERICUS. Sumebatur olim clerici vox pro *docto, doctore*. Hoc jam tempore pro omnibus ecclesiasticis, a tonsuratis ad prælatos usque, generatim accipitur; & hac significatione, opponitur *laico*. Peculiari quoque ratione quadam ei tribuitur qui tonsura tantum aut minoribus ordinibus insignitus est: & hac notione opponitur ei qui sacros ordines suscepit.

Prima clericorum origo ad vetus testamentum assurgit. Terræ Israelitis promissæ partitio facta est, dixit Deus Aaron, Sacerdotibus & Levitis, haud iis partem cum cæteris fore; se scilicet ipsum fore eorum portionem, eorum hæreditatem; quemadmodum iidem mutuo

fore,

sors, pars, hæreditas Domini, gens ejus servitio consecrata, deque ejusdem oblationibus vivens, κλῆρος græce, futuri erant. Hinc nomen sumpsere clerici novæ legis, quia Dominus est eorum sors seu hæreditas, ipsique sunt hæreditas Domini cujus servitio se omnino consecrant, mancipant devoventque, quod iidem luculenter ostendunt, cum tonsuram suscipiunt, quæ ad clericaturam ingressus est, ea Psalmi 15. verba recitantes; *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei; tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.* Ejusmodi est origo & dignitas clericorum, ut ipsi nempe singulari omnino ratione sint hæreditas Domini, eumque sibi habeant singularem in modum hæreditatis loco.

Status ergo clericorum sanctus status est, qui bene multa obeunda officia complectitur, quemque pluribus privilegiis cumulavit Christianorum Regum favor. Videri possunt hæc privilegia ad verba, CLERUS, IMMUNITATES, PRÆSIDENTIA, PRIVILEGIA, & ad alia plura verba, quæ ad varia clericorum seu ecclesiasticorum genera referuntur. Sunt etiam clericorum officia in hujus Operis parte altera per peculiares complures titulos qui eos spectant, disseminata. Satis proinde fuerit, ne acta agamus, hoc loco referri præcipua quæ iis Concilia præcipiunt, aut prohibent: ita scilicet ut potissimum adhæreamus Tridentino Concilio iisque quæ illud secuta sunt, ubi affabre expressa & enucleata comperiuntur clericorum generatim officia seu obligationes, sub titulis de VITA, MORIBUS, HONESTATE, MODERATIONE CLERICORUM.

Clericus professionem suam & in habitu & in incessu probet; & nec vestibus nec calceamentis decorem quærat. (Concilium Carthaginense, an. 398. can. 45.)

Clericus cum extraneis mulieribus, non habitet. (Canon. 46.)

Clericus per plateas & andronas, nisi certa & maxima officii sui necessitate, non ambulet. (Can. 47.)

Clericus qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, ab officio degradetur. (Can. 56.)

Clericus maledicus, maxime in sacerdotibus, cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium absque satisfactione revocetur. (Can. 57.)

Clericum scurrilem & verbis turpibus jocularem ab officio retrahendum. (Can. 60.)

Clericum inter epulas cantantem (excommunicandum). (Can. 62.)

Nullus clericorum, pro occasione necessitatis, aut causa ordinandæ domus, extraneam mulierem in domo sua habere præsumat. (Concilium Turonense, an. 567. canon. 10.)

Nullus sacerdotum aut monachorum colligere aliam in lecto suo præsumat. (Can. 14.)

Hoc regulariter definitum est, ut nullus clericorum vestimenta purpurea induat, quæ ad jactantiam pertinent mundialem, non ad religiosam dignitatem. (Concilium Narbonense, an. 589. can. 1.)

Nam & hoc, secundum priscorum censuram canonum, finitum, ut nullus clericus.... in plateis resideat; certe nec in plateis & stare & fabulis diversis committeri. (Can. 3.)

Clerici amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum fugiant; sæcularia negotiaque abjiciant; honorum gradus per ambitionem non subeant.... dolos & conjurationes caveant; odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant. Non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant; sed pudorem ac verecundiam mentis, simplici habitu incessuque ostendant, obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum penitus exsecrentur. Viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant; contubernia feminarum nullatenus appetant; castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant.... postremo in doctrina, in lectionibus, in psalmis, in hymnis & canticis, exercitio jugi incumbant. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 10.)

Statuendo præcipimus, quod clerici universi quorum opera lucere debeat coram hominibus, vita bona, conversatione honesta, & sanctis moribus se exornent, ut non solum verbo prædicationis, sed vita propria integritate, errantes ad viam veritatis revocent & salutis.... Præcipimus, quod pannis sericis.... aut alio quocunque ornatu superfluo non utantur.... quoniam omnis ornatus ad jactantiam adhibitus, esse debet a clericis alienus... nec annulos deferant, nec corrigias sericas, auri vel argenti habentes ornatum.... comam nullatenus nutriant, & patentibus auribus incedant, coronas habentes sphæricas & decentes.... moribus & verbis pudorem indesinenter ostendant.... a pravorum consortiis se abstineant.... lectionibus & orationibus intendant assidue. Modesti sint & sobrii, abstinentes se a crapula & ebrietate.... histrionibus & joculatoribus non intendant; ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec aliis ludentibus sint participes aut inspectores; nec ad spectacula publica, spectandi gratia, præsumant accedere. (Concilium Oxoniense, an. 1287. tit. 17. *de Vita & honest. cleric.*)

Decet omnino clericos in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos, omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum ac religione plenum præ se ferant; levia etiam delicta quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur quo majore in Ecclesia Dei & utilitate & ornamento hæc sunt, ita etiam diligentius sint observanda; statuit sancta synodus, ut quæ alias a summis Pontificibus, & sacris Conciliis de clericorum vita, honestate, cultu doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus, necnon sæcularibus negotiis fugiendis, copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem pœnis vel majoribus, arbitrio ordinarii, imponendis observentur. (Concil. Tridentinum sess. 22. *de Reform.* cap. 1.)

Statuit hæc synodus, ut clerici sacros ordines consecuti, coronam gerant grandem, rotundam & apertam, ordinibus in quibus constituti sunt, congruentem.... Prohibetur clericis omnibus, sericis sumptuosisque vestibus uti. (Concil. Narbonense, an. 1551. can. 15.)

Jubet hæc synodus, ut tesseras & omne aleæ genus, præsertim publica, vitent; ludisque hauquaquam permissis non utantur, neque intersint. (Can. 18.)

Saltationes, sive choreas non ducant.... larvas non gerant, neque eas gestantibus comites se præbeant. In audiendis spectandisque joculatoribus, histrionibus, & quaslibet ludicras artes exercentibus, nullam temporis jacturam faciant. (Can. 19.)

Prohibet Concilium clericis omnibus, maxime presbyteris, ut suæ dignitatis immemores, in ædibus laicorum aut viduarum, cujuscunque status, conditionis & honoris fuerint, in maximam totius cleri probrum & dedecus, se ipsos, suasque actiones venales exponant.... nec rei domesticæ & familiaris administrationem suscipiant; nec causis, litibusque persequendis dent operam, eorum quibus serviunt, aut aliorum nomine. Quæ districtius Concilium prohibet sub anathematis interminatione, aliisque pœnis a canonibus indictis. (Can. 21.)

Continentem, castum pudicumque cum deceat esse sacerdotem, rarissime, aut nunquam illi cum mulieribus familiaritas intercedat; immo & rarum nomen nesciat; non potest enim toto & sincero pectore Deum colere, qui feminarum domos habitat, cum femina secum habitantis conscientiam exurat. (Can. 22.)

Quantum probri & incommodi ebrietas afferat cum omnibus ordinibus reipublicæ, tum clero maxime, res ipsa docet. Atque eam ob rem, ebriosum hominem navigio jactata sine ullo gubernaculo Salomon comparat. Nec enim ullum potest virtutis aut mentis constans officium præstare, qui temulentiam & ebrietatem sectatur.... Quare præcipit sancta synodus, ut, quicunque in clero, id est, in sorte Domini fuerit annumeratus, ab hac ebrietatis & crapulæ macula se prorsus abstineat. Tollatur autem omnino turpis ea consuetudo, qua invicem se quandoque provocant ad haustus æquales, certantque hac infamia reliquos vincere. Isaias enim iis exsecrationem denunciat. (Concilium Cameracense, an. 1565. tit. *de Vita & honestate clericor.* cap. 1.)

Homini ecclesiastico, quacunque dignitate fulgeat, plus laudis affert frugalitas in mensa, quam sumptus; plus dedecoris exquisitus apparatus, quam simplex; plus molestiæ longus accubitus, quam brevis & naturæ sufficiens. Sic ergo cultus in mensa & conviviis positus, in gravitate, sobrietate & sale conditis sermonibus, quam in pompa & deliciis; atque ita detestetur clericus comessationes quæ ventri sic serviunt, ut menti noceant. (Cap. 2.)

Consortium mulierum sacerdoti non convenit, quem castitas & continentia ornare perpetuo debent; & ut ut castitas servari queat; in muliebri consortio, raro tamen bonum nomen retineri potest. Quare præcipit sancta synodus, ut, qui sacros ordines susceperit, in familia secum habeat mulierem extraneam, de qua suspicio facile sinistra concipi possit; quam suspicionem vitare nequeunt qui juvenes cultas, procaces, otiosas, impudentes, mali nominis ac famæ, aut quas anteacta vita macula contaminet, vel secum alunt, vel frequenter aut adeunt, aut admittant. (Cap. 3.)

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, cæterique clerici, clericali tonsura sint insigniti, ad eam formam quam ratio uniuscujusque ordinis, Episcopi arbitrio, postulabit. Ita sint abraso capillo, ut tonsura conspicua sit omnibus.... ne in habitu clericali aut studiosius exquisita cultus elegantia, aut nimis abjecta negligentia & affectata sordes appareant.

pareant. In omni vestitu color tantum niger adhibeatur, nisi forte alium colorem requirat dignitatis gradus; ne serico vestimento aut ornamento domi aut foras utantur ... annulum non induant, nisi quibus propter officii munus, aut honoris gradum sit jure concessum, quo loco & unico, nec magni pretii, contenti sint .... Clerici ne de nocte post primam horam, nisi ex justa causa, & cum lumine, domo exeant. (I. Concil. Mediolanense, sub S. Carolo Borromeo, part. 2. tit. 23. & 24.)

Ne clericus in negotiationibus & mercatureis se interpretem & medium interponat. Negotiationem etiam omnis generis omnino prohibemus. Ne aliena prædia, lucri causa, conducat. Ne aliorum tutelam aut curam suscipiat. Ne pro aliis fide jubeat; neve præcursor aut assecla feminarum, aut eis discumbentibus adsistat aut ancilletur. (Tit. 26.)

In omni incessu, statu, gestu, cultu ordinem suum sacerdos & clericus profiteantur, omni clericalis vitæ actione religiosi animi mores exprimens, qui in ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent. Ne, cum neces & cruciamenta improbis hominibus magistratuum judicio illata, multitudini spectanda proponuntur, ullo modo ecclesiastici ordinis viri intersint. (IV. Concilium Mediolanense, an. 1576. part. 3. tit. 2. *de Vita & honestate clericor.*)

Sciat (clericus) *id in officio suo positum esse, ut, cum vel in officiis divinis obeundis, vel in frequentandis Ecclesiis, quod debet, tempus consumpserit, si quid sibi reliquum est, id omne non in rerum sæcularium colloquiis, profanisque actionibus, sed in divinarum litterarum studiis, & in cælestium rerum contemplationibus, & sanctis ptisque officiis traducat.*

Ne clerici apud se libros habeant aut legant, quorum lectione bene agendi studium, morum disciplina, & timor charitasque Dei languescere possit; quales libri sunt qui res vel inanes, vel jocosas, vel scurriles, ridiculasve vel impuras continent. Rerum novarum curiositates fugiant; cum ne, qua ridicula sunt, unde cachinni, risusque solutiores existunt, loquantur.

Continentia sine amentes (clerici), *pestemque libidinis, tanquam pejus angue, quod dicitur, exosam habeant... Ab alea, venatione, & omni ludorum genere, ecclesiasticæ personis interdicto & indecoro prorsus abstineant; nec unquam aliis quam honestis recreationibus sese exerceant; nulla ducti sordidi lucri cupiditate.... Veste ecclesiastica, eaque talari ac decenti utantur omnes clerici; nec sine illa pallium breve aut longum deferant, aut unquam prodeant in publicum; nec crispatis indusiis, vel arte sectis calceis, dissolutorum laicorum personas referant.* (Concilium Remense, an. 1583. titul. *de Clericis in genere.*)

Quanto quis honoris gradu atque dignitate præstat, tanto cæteris omni virtutum genere debet excellere. Ejus enim vita omnium oculis sic exposita est, ut inde bene vel male vivendi communiter exempla duci soleant. Ex quo, ut vitiosi Principes, sic flagitiosi sacerdotes perniciosi de republica merentur, quod non solum, ut recte quidam ait, vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem; neque solum obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, pluſque exemplo quam peccato nocent; præterquamquod efficiant, ut ipsorum dignitas, per se præclara atque laudabilis, odio neque contemptui apud impium vel malitiosum hominum genus habeatur; ideoque clerici qui in sortem Domini vocati sunt, non solum ab omni vitiorum turpitudine longissime abesse, sed etiam omni virtutum genere ornari debent, spectaculum facti (ut ait Apostolus) mundo, angelis & hominibus, ne vituperetur ipsorum ministerium, sed in omnibus exhibentes, semetipsos sicut Dei ministros. (Concilium Burdigalense, an. 1583. tit. 21. *de Vita & moribus clericorum.*)

Vestes eorum sint talares, neque foris, atque domi vestimento aut ornamento ullo serico, aliusve quam nigri coloris, nisi causa dignitatis id eis liceat, ullo modo utantur; indusia ad collum & ad manus crispata, & in multiplices sinus contracta, aut arte elaborata ne deferant.

Clerici nunquam personati incedant, neque comœdias, fabulas, choreas, vel quid aliud ludicrum ex iis quæ ab histrionibus exhibentur, agant, vel spectent, ne visus & obtutus sacris mysteriis dicati, turpium spectaculorum contagione polluantur.

Ab alea, tesseris, chartis, & quovis alio vetito & indecoro ludo cum privatim tum publice penitus abstineant... Profanis item & sæcularibus negotiis nullo modo se se immisceant; negotiationem fugiant.... avaritiam, studiumque pecuniæ, quasi matrem omnium criminum virtutem.... sordam & illiberalem assentationem detestentur. Non sint scurræ, non parasiti, non joculatores & acrotæ, nec profanis & sæcularibus ineptiis risum ulla ratione captent, obscœnitatem verborum sicut & operum execrentur; superioribus & senioribus debitam exhibeant reverentiam & honorem, neque ullo jactantiæ studio se attollant.

Ante omnia vero munditiam cordis & castitatem corporis, tanquam proprium & præcipuum clericorum ornamentum omni studio fervore studeant, & omni fornicationis & incontinentiæ suspicione famam suam integram liberamque custodiant.

Clerici omnes tonsuram gerant, crines calamistratos ac retortos non habeant: vestibus talaribus utantur. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. 25. *de Clericis*, canon. 2.)

Sericis indumentis, alteriusve quam nigri coloris, omnes ecclesiastici abstineant. (Can. 3.)

Indusiis sive camisiis ad collum vel manus crispatis, aut exquisite elaboratis non utantur. (Can. 4.)

Aleam, tesseras, chartas, omnes ludos vetitos, comessationes ac inverecunda convivia, mercatus ac nundinationes .... devitent; præcipue vero ab omni quæstu qui usuram redolent, abhorreant. (Can. 7.)

Nemo clericus laicis ministret, aut laicorum sit procurator, dispensator, promus, cellarius, coquus, auceps, venator, feminarum assecla; neve aliorum prædiorum conductor, colonus aut redemptor sit. (Can. 8.)

Vestes coloris tantum nigri, ac simplices, sericis omnibus ornamentis exclusis, adhibeant (Clerici....) *unguentis & omnibus odoris illecebris abstineant; annulos ne deferant...; ne personati unquam incedant; neve comœdiarum, aut chorearum, aut profani ullius spectaculi actores sint vel spectatores; ne pugillis pilis, aut alea, aliove hujusmodi ludi genere ludant, aut ludentes spectent.... A comessationibus, & minus honestis conviviis abstineant omnino.... Ne dicteriis, aut mordacibus utantur salibus, neve sacræ Scripturæ verbis ad profanos sermones abutantur.* (Concilium Aquisextiense, an. 1585. tit. *de Vita & honestate clericor.*)

Ab omni genere mercaturæ, aut a laicorum negotiis tractandis omnino abstineant, neque se in eis medios aut interpretes adhibeant; neve prædia etiam ecclesiastica, aut decimas ipsi, vel per interpositas personas conducant, aut cum ipsis conductoribus ulloque modo participent.

Ne cum mulieribus cujusvis generis & conditionis cohabitent, præterquam cum matribus & sororibus, sine ordinarii licentia scriptis concessa. Feminas autem ancillas eis habere non liceat, nisi quæ quinquagesimum ætatis annum exegerint, & vitam non suspectam duxerint.

Clerici, cum superpelliceis fuerint induti, nullo modo in manibus flores, nec aliud quod statui suo & Ecclesiæ non conveniat, habeant, nec deambulent, nec circumcursitent; sed graves semper sint in incessu & statu.

Habitus clericorum sit decens & honestus, nec nimium elegans, nec sordidus, sed hujusmodi qui ipsorum decorum & statui respondeat, totus nigri coloris, non vanus, non effeminatus, non militaris. (Concilium Avenionense, an. 1594 tit. 52. *de Vita & honestate clericor.*)

Caveant clerici, ne pare domus quam inhabitant, laico uxorem habenti vel alias mulieres de quibus possit haberi suspicio, etiamsi sit frater, locetur.

Vestes non sericeas, aut serico subductas, aut quocunque modo dissectas, vel bombicino limbo ornatas gestent (clerici). *Vestium autem omnium color sit niger.... Vitent tripudia, ludos publicos .... non ludant aleis, tesseris, chartis, aut alio ludo prohibito vel indecoro.... non sint propolæ, emptæ ex professo vendentes.... non sint publicani, aut feneratores.... obscœna verba, ut & eos abhorreant.... annulos etiam in quibus repræsentantur imagines sacræ, in digitis non gestent clerici; exceptis iis quibus propter dignitatem a jure est expresse concessum; & hi annulos tantum habeant dignitati congruentes.* (Concilium Narbonense, an. 1609. tit. 41. *de Vita & honest. clericor.*)

Omnibus ecclesiasticis nostræ provinciæ, cujuscunque dignitatis, status & conditionis existant, injungimus, ut illa vestimenta quæ ab ultimo provinciali sibi præscribuntur, incedant induti, coronam clericalem gestantes; ne sit porrecta illis capillatura impariter attonsa.... deponant etiam pallia ex sericis filis duplicata & contexta.... deaurata denique calcaria ab iisdem prorsus longe sint.... Liceat (clericis) *iter facientibus, vestimentis uti contractioribus, & ad itinera facienda accommodatis, simplicibus tamen, & in quibus honestas & decorum ordinis ecclesiastici eluceat, quo personis Deo dicatis suus honor possit rependi.* (Concilium Burdigalense, an. 1624. tit. 13. *de Vita & honestate clericor.*). *Quare* HABITUS CLERICALIS. *Quare* LUXUS.

CLERUS. Hoc nomen generali notione sumptum omnes ecclesiasticos tam sæculares quam regulares per universum christianum orbem diffusos complectitur; & minus late acceptum sæculares tantum ecclesiasticos innuit, qui ad totum Regnum, vel ad peculiarem Ecclesiam pertinent. Hac nimirum posteriore significatione di-

ne dicitur, exempli causa, Clerus Galliæ, qui e duobus ordinibus conflatus est, in quorum primo Archiepiscopi & Episcopi, in altero ecclesiastici cæteri continentur.

In omnibus fere catholicis regionibus, reipublicæ primum ordinem, seu primum corpus clerus constituit; & id peculiariter in Gallia locum habet, ut constat ex declaratione diei 10. Februarii an. 1580. ex patentibus litteris diei 1. Maji an. 1596. diei 9. Decembris an. 1606. diei 10. Augusti an. 1615. diei 15. Junii an. 1628. & ex edicti mensis Aprilis an. 1695. articulo 45. „ Volumus, inquit Ludovicus Rex XIV. Archiepiscopos, Episcopos cæterosque, quicunque sunt, ecclesiasticos honore affici tamquam primum ordinum Regni nostri, iisque jura omnia, honores, gradus, sedes, præsidentias & emolumenta servare quæ iisdem hactenus fuere, aut esse debuerunt. Eos e prælatis quibus Parium dignitas archiepiscopatibus aut episcopatibus quibus præsunt, addicta suppetit, apud personam nostram, nostroque in consilio, perinde atque in nostra parlamenti curia locum tenere qui ad hoc usque tempus iisdem tributus fuit; itemque cathedralium Ecclesiarum capitulorum corpora nostrarum præfecturarum & præsidialium sedium corporibus ubique præire; eos qui dignitatum ad dicta capitula pertinentium titulares sunt, anteire præsidentibus præsidialium, locumque tenentibus generalibus & locum tenentibus criminalibus & particularibus dictarum sedium; & canonicos consiliariis cæterisque omnibus officiariis eorumdem præire; atque adeo laicos quorum opera quibusdam in locis ad divini servitii subsidium adhibenda est, per id temporis, præ cæteris omnibus laicis, Ecclesiæ honores recipere.

Ejusdem edicti articulus 47. vetat, ne quis, cujuscunque qualitatis & conditionis exstiterit, divini servitii tempore, sedes ecclesiasticis addictas occupet; omninoque vult, ut curiarum officiarii, ad cathedrales aliasve Ecclesias conjunctim, & prout corpus exhibent, se conferentes, cum in subselliis consederint, quæ dignitatibus & canonicis statuta sunt, horum statum utrinque numerum dignitatibus ipsis canonicisque qui eadem occupare consueverunt, vacuum relinquant.

CLINICUS. Vox hæc quæ derivatur ex græco vocabulo *κλίνη* quod latine lectum significat, sumitur, antiquitatis ratione habita, 1. pro medicis, qui ægrotantium lecto semper aderant; 2. pro ægrotantibus ipsis; 3. denique pro ægrotantibus qui in lecto jacentes baptismum per aspersionem suscipiebant, quippe quibus hoc sacramentum per immersionem & in aquam demissionem conferri non poterat.

Clinici qui ita in lecto baptizati fuerant, Ecclesiæ, ubi convaluissent, se sistere jubebantur, ut symbolum recitarent, & obligationes perciperent quas per baptismum inierant. Iidem etiam a clericatura, primis Ecclesiæ sæculis, arcebantur; at, subsecutis temporibus, visum est hoc summum jus molliri oportere; ut satis esset sacerdotium iis interdici, ad quod ipsum admissi fuere, cum eo dignos reddebat pietas, & cum deerant qui huic eminenti dignitati pares essent.

Quod oportet eos qui in morbo baptismum accipiunt, & deinde resurgunt, fidem ediscere, & nosse, quod divino munere digni habiti sunt. (Concilium Laodicenum, can. 47.)

Si quis in ægritudine fuerit baptizatus, ad honorem presbyterii non potest promoveri, quod non ex proposito fides ejus, sed ex necessitate descendit; nisi forte propter sequens studium ejus & fidem, atque hominum raritatem, talis possit admitti. (Concilium Neocæsariense, an. 314. can. 22.)

Sicut in plerisque, ita & in eo auctoritas a nonnullis sæpe violatur canonica, quando scilicet hi qui in ægritudine, baptismatis suscipiunt sacramenta, ad gradus ecclesiasticos, contra fas, provehuntur. Is usus, quia auctoritati canonicæ refulcat, oportet, ut corrigatur, quoniam hujusmodi baptizatos quos vulgaris sermo grabatarios vocat, canonica auctoritas a gradibus ecclesiasticis patenter repellit. Unde Neocæsariensi capite XXII. legitur: Si quis in ægritudine, &c. (Concil. Parisiense, an. 829. can. 8.)

Videtur Parisiense Concilium ea Neocæsariensis Concilii verba, *ad honorem presbyterii*, de omnibus universim clericaturæ gradibus intellexisse, aut ejus Concilii, in clinicorum favorem, temperamentum non recepisse, quia eos disertis verbis ab omnibus clericaturæ gradibus arcet.

COADJUTOR, COADJUTORIA, seu COADJUTORIS OFFICIUM. Coadjutor generatim est presbyter prælato, aliive beneficiario additus, ut ei ad obeundas ipsius functiones auxilio sit; at magis peculiari notione per id nominis is designatur qui beneficiario cui in ejusdem functionibus opitulatur, succedendi jus obtinet, diciturque coadjutor *cum futura successione*.

Antiochenum Concilium, an. 341. celebratum Episcopos per 23. canonem vetat, ne sibi successores, dum vivunt, ordinandos curent: *Non liceat Episcopo alium pro se successorem constituere, etiamsi sit in vita fine;* & Nicænum Concilium, an. 325. jam antea per octavum canonem prohibuerat, ne Episcopi duo in una eademque urbe instituerentur: *Ne in una civitate duo Episcopi probentur existere*. Ecclesiastica tamen historia, tum ante, tum post Concilia hæc, exempla bene multa huic disciplinæ contraria nobis suppeditat. S. Narcissus Jerosolymitanus Episcopus, cum admodum provectæ ætatis causa, episcopalibus obeundis functionibus impar esset, sibi coadjutorem successoremque Alexandrum selegit; in eumdem modum Valerio, Hipponensi Episcopo S. Augustinus successit; & Parisiense, an. 615. Concilium quintum eam Episcopis veniam dat, ut sibi successorem eligant, cum ipsi non amplius regere possunt: *Ut nullus Episcoporum, se vivente, alium in loco suo eligat .... nisi certæ conditiones extiterint, ut Ecclesiam suam & clerum regere non possit*. (Can. 2.)

Tridentinum Concilium quod coadjutores probibet, subdit, si Ecclesiarum cathedralium & monasteriorum necessitas, aut evidens utilitas coadjutorem postulaverint, hunc concedi non debere sine magna causæ cognitione, & quin eidem omnes a canonibus requisitæ qualitates insint, Papæ judicio: (Sess. 25. cap. 7. *de Reform.*) *Cum in beneficiis ecclesiasticis ea quæ hereditariæ successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa & patrum decretis contraria; nemini in posterum accessus aut regressus, etiam de consensu, ad beneficium ecclesiasticum cujuscunque qualitatis concedatur.... Hocque decretum.... in coadjutoriis cum futura successione observetur, ut nemini in quibuscunque beneficiis ecclesiasticis permittatur. Quod si quando Ecclesiæ cathedralis, aut monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet prælato dari coadjutorem, is non aliter cum futura successione detur, quam hæc causa prius diligenter a sanctissimo Romano Pontifice cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ a jure & decretis hujus sanctæ Synodi in Episcopis & prælatis requiruntur; alias concessiones super his factæ subreptitiæ esse censeantur.*

Hanc Tridentini Concilii dispositionem in præsentia sequitur Gallia. Ibi coadjutoriæ restrictæ sunt ad episcopatus & abbatias; nec amplius ibidem quoad beneficia cætera tolerentur.

Coadjutoriæ bullis beneficii provisio & collatio per expectativam insunt, ut ad successionem novo titulo non opus sit.

Papa, episcopatus coadjutori bullas super regis nominatione concedens, eum creat Episcopum *in partibus*, ut consecrari possit ad ordines conferendos, nec eodem tempore duo ejusdem sedis Episcopi sint.

Si Episcopus principalis absolute alienata mente esset, (Hericurtius, in Legibus ecclesiasticis, cap. de Jurisdictione episcopali, n. 19.) ad coadjutorem pertineret officiales nominare, omnemque ecclesiasticam jurisdictionem exercere, perinde ac si ipse Episcopus esset. At cum titularis is adhuc est qui suam diœcesin moderari possit, eique coadjutor non aliam ob causam datus fuit, quam ut eidem in ministerii functionibus subsidio esset; coadjutor hic non plus auctoritatis quam magnus vicarius ad voluntariæ jurisdictionis exercitationem obtinet; ac ne beneficia quidem conferre potest, nisi ei facultas hæc per coadjutoriæ bullas, aut per ejus litteras, cui succedere debet, expressis verbis concessa fuerit.

Coadjutores sustentari debent episcopatus sumptibus, (Gibertus, Instit. eccles. t. 1. p. 120. 121.) per pensionem quæ iis designata est ab Episcopo, si ipse sibi coadjutorem eligit, aut a Principe, si hic Episcopo, sine ejusdem consensu, coadjutorem dat. Coadjutor cum futura successione ei legi subest, ut ad Episcopi mortem, cui succedit, novam possessionem ineat, fidelitatis juramentum præstet, fideique professionem edat. Mors hæc ipsa in causa est, ut pateat Regalia, sitque juramenti fidelitatis brevi Regis Diplomati, vulgo Brevet locus.

CŒLIBATUS. Ita nuncupatur eorum status qui conjugati non sunt. Scaliger hanc vocem trahit ex græca locutione quæ *lectum* & relinquo significat, quia cœlibatarius, seu cœlebs nuptialem thalamum deserit. Extitere nationes, ut Athenienses & Lacedæmones, ubi qui matrimonium non inibant, eum contemptu specta-

bantur, & certæ cuidam solvandæ mulctæ obnoxii censebantur. At populorum plerique, idololatræ ipsi, judicarunt altarium ministros puriores quam cæteros homines esse debere, eosque ad cœlibatum servandum adegerunt. Apud Judæos, conjugati omnes ad unum erant, Levitæ ipsi & Sacerdotes. Inter Christianos, cœlibatus quam matrimonii status multo perfectior merito habetur. Matrimonium tamen non damnat christiana lex, quod potius inter sua sacramenta refert; sed ei cœlibatum anteponit post elogia quibus hunc Christus Dominus in Evangelio prosequitur. Eidem subdit Ecclesia personarum genera duo, ecclesiasticos qui in sacris ordinibus sunt, & religiosos qui castitatis votum, quin ab ordinibus pendeat, emittunt. Non ergo cœlibatus divinæ institutionis quoad sacros ministros est; non bis eum proposuit Christus Dominus præcepti loco; nec ulla est divina lex quæ prohibeat, ne, qui conjugati sunt, presbyteratu initientur, neve presbyteri conjugium ineant. Cœlibatus proinde quoad sacros ministros ad ecclesiasticam tantum institutionem pertinet, Ecclesiæque leges & consuetudines, quod attinet ad banc rem, non eædem semper ubique fuere, vel adbuc sunt. Presbyteris & Episcopis, tum apud Græcos, tum apud Latinos ea nunquam est data venia, ut post ordinationem matrimonium inirent. Quoad presbyterorum matrimonium, Græcam inter & Latinam Ecclesiam id unum intererat, quod Græca quidem Ecclesia conjugatos homines in presbyteros & Episcopos ordinabat, dummodo conjux quam duxerant, prima esset, nec iidem viduas duxissent, quin eos ad separationem adigeret; at, in Latina Ecclesia, qui conjugati erant, Episcopi, presbyteri, diaconi nunquam ordinati sunt, nisi solemnibus verbis vir & conjux se, quod supererat temporis, separatim victuros promitterent. Ad diaconos & subdiaconos quod pertinet, diaconos Græci, post susceptam ordinationem, matrimonium inire sinebant, cum in ordinatione ipsa declaraverant non eam sibi voluntatem esse, ut cœlibatu se obstringerent; idem in aliquibus Occidentis Ecclesiis quoad subdiaconos servabatur, supraque S. Gregorii Magni tempus, qui an. 590. apostolicam Sedem conscendit, subdiaconos ad cœlibatum adigendi mos nondum communis erat. S. hic Pontifex Episcopis interdixit, ne eos qui se continentiam servaturos promittere nollent, subdiaconos ordinarent; atque ex eo tempore cœlibatus lex subdiaconos ipsos affecit. Reliquis porro clericis nunquam matrimonium vetitum fuit; verum Alexander Papa III. qui an. 1159. Adriano IV. successit, declaravit matrimonium cum beneficiis constare non posse, quod ab Innocentio III. confirmatum fuit.

Sua ergo beneficia amittit beneficiarius qui matrimonium init, eaque collator aliis conferre potest. Quod si contingeret collatorem clerico jam conjugato beneficia conferre, collatio nulla esset; collatoris superior, non autem collator ipse, per devolutionis jus, rursus conferret.

Græcæ Ecclesiæ, quoad clericorum cœlibatum, præsens usus, ex Trullani Concilii decimo secundo canone, hujusmodi est: *presbyteri, diaconi & subdiaconi, qui conjugati sunt, ordinantur, quin adigantur, ut se a suis uxoribus separent; at iis matrimonium non permittitur, qui horum ordinum aliquem, antequam conjugati essent, susceperunt.*

Ad Episcopos quod spectat, conjugati ad episcopatum evehi non possunt, quin ei legi subdantur, suas ut conjuges deserant, quæ in monasterium, vel apud diaconissas recipiunt. Hunc Græcorum usum in Florentino Concilio non damnavit latina Ecclesia. Tridentina Synodus (Sess. 23. *de Reform.* cap. 6. & 17.) ecclesiasticis qui in sacris ordinibus constituti essent, ineundi matrimonii libertatem constanter negavit; at, quoad inferiores clericos, ut lectores, ostiarios aliosque, ait, si minus in loco clerici in cœlibatu viventes comperiantur ad quatuor minorum ordinum obeunda munia, adhiberi, ut eorum vices agant, conjugatos posse, qui bonis moribus, præstandoque servitio idonei sint; modo non sint bigami, tonsuram habeant, & clericalem habitum in Ecclesia deferant; qui, tum quidem, clericali privilegio gaudebunt.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus uxorem suam non ejiciat religionis prætextu; sin autem ejecerit, segregetur; & si perseverat, deponatur. (Can. 5. Apost.)

Ab universis Episcopis dictum est: omnibus placet, ut Episcopi, presbyteri & diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes etiam ab uxoribus se abstineant, ut in omnibus & ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altari deserviunt. (Concil. Carthaginense, an. 390. 398. & 419.)

Placuit in totum prohiberi Episcopis, presbyteris & diaconibus, vel omnibus positis in ministerio, abstinere se a conjugibus suis, & non generare filios; quicunque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur. (Concil. Eliberitanum can. 33.)

Placuit etiam, ut, si diacones aut presbyteri conjugati ad torum uxorum suarum redire voluerint, Papæ Innocentii ordinatio, & Siricii Episcopi auctoritas quæ est his canonibus inserta, conservetur. (Concil. Agathense, an. 506. can. 9.)

Hæc summorum Pontificum Innocentii I. & Siricii decreta de quibus Agathense Concilium loquitur, diaconos & presbyteros qui continentiam servare noluerint, suorum ordinum honore & functionibus privandos enuntiant.

Episcopus benedictionem diaconatus minoribus quam viginti quinque annorum penitus non committat. Sane si conjugati juvenes consenserint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda est, ut, sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, posteaquam pariter conversi fuerint, ordinentur. (*Ibid.* can. 16.)

De his quos voluntas parentum a primis infantiæ annis clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi, vel ministerio electorum contraditi fuerint, in domo Ecclesiæ, sub episcopali præsentia, a præposito sibi debeant erudiri. At ubi octavumdecimum ætatis suæ compleverint annum, coram totius cleri plebisque conspectu, voluntas eorum de expetendo conjugio ab Episcopo perscrutetur. Quibus si gratia castitatis, Deo inspirante, placuit, & (promissione) professionem castimoniæ, absque conjugali necessitate se spoponderint servaturos, hi tanquam appetitores arctissimæ viæ, lenissimo Domini jugo subdantur; ac primum subdiaconatus ministerium, habita probationis suæ, (probatione habita professionis suæ) a vicesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter ac inoffense vicesimum & quintum annum ætatis suæ peregerint, ad diaconatus officium, si scienter implere posse ab Episcopo comprobantur, promoveri debent. Cavendum tamen est his, nequando suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut furtivos (abortivos) concubitus ultra recurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei damnentur, & ab Ecclesia habeantur extranei. (Concil. Toletanum, an. 531. cap. 1.)

Ut nullus clericorum a subdiacono, & supra, qui uxorem in proposito suo accipere inhibentur, propria, si forte jam habeat, misceatur uxori. Quod si fecerit, laica communione contentus, juxta priorum canonum statuta, ab officio deponatur. (Concilium Aurelianense, an. 538. can. 2.)

Episcopus, presbyter, diaconus, subdiaconus, ut in multis Conciliis firmatum est, quia divina ministeria contrectant, ab uxoribus abstineant. Cæteri autem clerici, quando ad maturiorem ætatem pervenerint, licet nolentes, ad continentiam cogantur. (Conc. Augustanum, an. 952. can. 11.)

Ut presbyteri, & diaconi, & subdiaconi, sicut lex canonum præcipit, neque uxores, neque concubinas habeant; & qui eas modo habent, ita eas sine mora, peracto hoc Concilio, derelinquant, ut nunquam ulterius ad eas accedant; qui vero eas derelinquere noluerint, a proprio gradu & officio cessent, & inter lectores & cantores permaneant. Similiter nulli de clero permittimus deinceps uxorem, neque concubinam habere. (Concil. Bituricense, an. 1031. can. 5.)

Ut Episcopi nullum amplius ad subdiaconatus gradum ordinent, nisi in præsentia Episcopi ante altare sedis Deo promittat nunquam se habiturum uxorem neque concubinam; & si tunc eam habuerit, mox ei abrenuntiet. (*Ibid.* can. 6.)

In clericis conjugatis servetur constitutio Bonifacii Octavi quæ incipit: Clerici qui cum unicis; *modo hi clerici alicujus Ecclesiæ servitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant vel ministrent, & clericali habitu & tonsura utantur.* (Concil. Trident. sess. 23. *de Reform.* cap. 6.)

Sancta synodus decernit, ut in posterum hujusmodi ministeria (quatuor minorum ordinum) non nisi per constitutos in dictis ordinibus exerceantur.... Quod si ministeriis quatuor minorum exercendis clerici cælibes præsto non erunt, suffici possint etiam conjugati, vita probata, dummodo non bigami, ad ea munia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum clericalem in Ecclesia gestent. (Cap. 17.)

Hoc clericale privilegium a Bonifacio VIII. ac Tridentino Concilio clericis conjugatis concessum in Gallia non agnoscitur; clericali privilegio quo ecclesiastici gaudent, clericus conjugatus frui non potest; & clericorum beneficia, qui conjugium inire auderent, pleno jure vacarent, seu clerici hi in sacris ordinibus constituti essent, seu non; seu matrimonium consummassent, seu non. Ad sacros ordines quod spectat,

notum

notum est nos hoc tempora penes Gallos, ut in universa latina Ecclesia post undecimum sæculum, inducere matrimonii dirimens impedimentum, edeoque fore, ut tamquam concubinarii punirentur qui in horum ordinum aliquo constituti illud inire non vererentur: *Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam debere redigi, juxta sacrorum canonum diffinitionem, judicamus.* (I. Lateranense generale Concilium, an. 1122. canone 21.)

Ut autem lex continentiæ, & Deo placens munditia in ecclesiasticis personis & sacris ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus Episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, regulares canonici, & monachi atque conversi professi qui sanctum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem quam contra ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant. (II. Lateranense generale Concilium, an. 1139. can. 7.)

Remense Concilium repetit iisdem verbis decretum hoc in suo septimo canone; & Senonense, an. 1528. super eadem re in canone octavo ita loquitur: *Neque potuit quidquam illo sanctius institui, quo ministri puriores sacris accedant altaribus, & jugi pene sacramentorum administrationi reddantur aptiores, quam neminem nec ad subdiaconatum quidem admitti, qui non se se voto perpetuæ castitatis adstrinxisset. Etenim si in lege veteri, ii tantum sanctis panibus vescebantur, qui ab uxoribus mundi forent; si procul a suis domibus habitabant, quibus sua vice sacrificandum erat, ne conjugum forte pollerentur amplexibus; si quibus orandum est, a conjugali commercio sit ad tempus abstinendum; si denique a viduis quæ suis sumptibus Ecclesia quondam alendas admittebat, continentiæ votum exegerit; jure quidem optime a summis Pontificibus, & sanctis Ecclesiæ Conciliis indictum est, ut qui sacris altaris se se ordinibus mancipurent, perpetuo cœlibatus vinculo arctarentur. Nam,* (1. Corinth. cap. 8.) qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. *Degravat quippe animum, & ad terrena dejicit usus matrimonii; unde liberorum avarum & sollicitum reddit. Quisquis igitur contra sacrorum Conciliorum & Patrum decreta, sacerdotes, diaconos aut subdiaconos lege cœlibatus non teneri docuerit, aut liberas illis concesserit nuptias, inter hæreticos, omni tergiversatione rejecta, annumeretur. Quare* VIRGINES, VIRGINITAS.

CŒMETERIUM, interdum, apud ecclesiasticos auctores, (Innocentius I. *Epist. 1. ad Decentium*, cap. 5. Tillemontius, *Hist. Imperat.* tom. 3. pag. 282.) pro omnibus religionis, Deique cultui consecratis locis, & peculiariter pro parochialibus Ecclesiis sumitur. Accipitur etiam pro terris omnibus quæ parochiales Ecclesias circumdant, at sæpius potiusque pro locis quæ fidelium in Ecclesiæ sinu defunctorum sepeliendis corporibus addictæ sunt. Hoc cœmeterii vocabulum, posteriore hac notione sumptum derivatur a græco nomine quod *dormitorium*, & a græco pariter verbo quod significat *dormio*: *Cœmeterium quasi dormitorium mortuorum*; quia, quæ religionis principia sunt, Fideles defuncti proprie mortui non sunt, sed dormiunt, generalem resurrectionem expectantes.

Apud Romanos, duodecim Tabularum lege vetitum erat mortuos in urbibus sepeliri: *Hominem mortuum in urbe ne sepelito*; hinc factum, ut extra urbes, & nonnunquam publicis in viis cœmeteria construerentur. Cum deinde Imperatores eam veniam dedissent, ut mortui humarentur in urbibus, quod Theodosio Juniore rerum potiente contigit, extructa fuere cœmeteria, ubi mortui sepulti sunt. Sepulturæ in Ecclesiis mos sensim etiam penes Christifideles obtinuit, quos partim ambitio, partim pietas impulit, ut prope Ecclesias, ubi martyrum reliquiis honor deferebatur, tum in Ecclesiarum vestibulis, denique in ipsis Ecclesiis sepulturæ dari cuperent. In his primo quidem personæ tantum sanctitate præcipuæ, deinde ecclesiastici, tum homines in dignitatibus constituti sepulti fuere; tandem, ex octingentis & amplius annis, ibidem laici promiscue sepeliuntur.

Erant cœmeteria penes Romanos religiosa loca, & ejusmodi quidem mortuorum humationem unam & unicam evadebant; (*L. Cum in diversis, ff. de Relig. sumpt. fun. instit. de rer. divis. §. Religiosum.*) ut proinde, si quis suo in agro mortuum humatum voluisset, ei non amplius liceret eumdem colere; ac, si id egisset, tamquam sanctorum locorum violator puniretur.

Apud Christianos, non mortui humatio religiosum locum reddit, (Innocentius III. *in cap. de Consecr. Eccles.*) sed ejus loci benedictio quæ ab Episcopo, vel, eo facultatem tribuente, a presbytero fit. Admodum vetus est cœmeteriorum benedictio; atque videtur haud minus antiqua esse quam Ecclesiarum benedictio, conjunctimque cum his cœmeteria, tamquam earumdem pars, aut saltem ipsarum areæ, vel atria benedici consuevisse. (Gregorius Turonensis, *de Glor. Confess. cap.* 106.)

Profanari potest cœmeterium, & profanatio quoad cœmeteria vel stricta quadam, vel latiore significatione sumitur. Profanatio, priore notione, locum habet, cum in cœmeterio fit eorum aliquid, quæ postulant, ut illud reconcilietur, antequam ibidem ecclesiastice sepultura peragi possit; & ea quidem quæ ejusmodi profanationem pariunt, eadem sunt & quæ Ecclesiarum profanationi causam præbent, ut humatio infidelis, hæretici, excommunicati, &c. *Vide* ECCLESIA.

Cum polluta seu profanata evadit Ecclesia, (Bonifacius VIII. *in cap. unic. de Consecr. Eccles. vel altar. in Sexto.*) ejusmodi etiam evadit cœmeterium quod eidem adjacet aut contiguum est; at cœmeterium ei non adjacet, ejusmodi non evadit. Cum duo cœmeteria contigua sunt, unius profanatio non infert profanationem alterius, tametsi non nisi per parvum parietem cui insit communicationis janua, invicem sejuncta sint. Cum cœmeterium pollutum est, non proinde contigua Ecclesia polluta est.

Cœmeteriorum profanatio, lato modo sumpta, generatim spectat quicquid cœmeteriorum venerationi & sanctitati contrarium est, ut vendere, negotiari, causas agere, vel sæcularem jurisdictionem aliquam exercere, profana quæcunque fuerint, negotia transigere, saltare, deambulare, iis uti ad ligna ibidem ponenda, ad exsiccanda lintea, vel ad ejusmodi quicquam aliud, pati ibi animalia pabulum sumere, aut prætergredi &c. Profanantur cœmeteria per hæc omnia, & plura id genus alia quæ benedictorum hujusmodi locorum sanctitati contraria & a Conciliis numero pluribus vetita sunt.

Cœmeteria quæ corpora continent salvandorum.... inhonestum credimus brutorum animalium sordibus deturpari; propter quod præcipimus, quod honeste claudantur sepe vel muro, canonice compellendis ad hoc faciendum iis ad quos curam clausuræ noscitur pertinere. (Concilium Vintoniense, an. 1240. cap. 3.)

Rectoribus Ecclesiarum etiam & sacerdotibus inhibemus, ne ipsi in dictis Ecclesiarum atriis animalia pascant, vel etiam intrare permittant.... Ad servandam quoque eam cœmeterii quam Ecclesiæ reverentiam, prohibemus, ne in cœmeteriis, vel aliis locis sacratis, vel etiam alibi diebus dominicis mercata teneantur, vel sanguinis causa tractentur, nec ludi fiant inhonesti, maxime in Sanctorum vigiliis, & festis Ecclesiarum.... nec in cœmeteriis ædificia, nisi forsan hoc tempus hostilitatis exegerit, ulla fiant; &, si facta fuerint, diruantur. (Cap. 4.)

Cessent in Ecclesiis earumque cœmeteriis negociationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujusque tumultus. Omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat. Nulla inibi causa per laicos, criminalis maxime, agitetur. (Concil. generale Lugdunense, an. 127. can. 25.)

Nemo audeat in æde sacra, vel cœmeterio saltare, seu choream ducere. (Concilium Narbonanse, an. 1551. can. 47.)

Cœmeteria vero, ne bestiis sint pervia, sepeis vel cancellis cingantur, nec in eis quicquam profanum admittatur. (Concilium Remense, an. 1583. titulo *de Sepulturis.*)

Cœmeteria sint clausa parietibus trium cubitorum. Arbores nullæ fructiferæ in cœmeteriis serantur, sed jam sata succidantur.... Nemo in cœmeteriis deambulet, ludat, merces exponat, linteamina & reliqua id genus expendat, aut quidquam in illis profanum exerceat. Locus autem aliquis separatus, tegulisque saltem contectus ibi sit, in quo sacrosanctum Christi vexillum conspiciatur, vel etiam sub dio, modo decenti loco collocetur. (Concilium Avenionense, an. 1594. tit. 30.)

Curet Episcopus diligenter, ut cœmeteria ita undique sepiantur, & ingressus bestiis includatur, neve per illa accessus & transitus sit ad profanas res. Custodiantur ab immunditiis, purgenturque sæpe a vepribus & spinis & herbis; quæ herbæ in eisdem cœmeteriis comburantur. In earum medio crux firmiter erecta sit, quam aliquo etiam decenti tegmento operiri conveniens erit. (Concil. Aquisextiense, an. 1585. titulo *de Cœmeteriis.*)

Per arestum consilii privati diei 6. Aprilis an. 1637. servatum fuit Redonensis Episcopi ad fabricæ in suæ

dioece-

diœcaſeos parœciis mandatum, ut taxos in cœmeteriis ſatas ſuccidi juberent, ſub interdictionis cœmetariorum pœna. Per articulum 22. edicti menſis Aprilis an. 1695. parochialium cœmeteriorum clauſuram incolæ ſuſtentare & raparare debent. At nihil innovare poſſunt in cœmeterio, illud ut amplificent, vel imminuant, quin parochus, tamquam parochianorum primus aſſenſum præbeat, & patronus, ſi quis aſt, appelletur. Ad cœmeterium alio transferendum quod attinet, (Juriſprudentia canonica, verb. *Præſcriptio.*) opus eſt præterea Epiſcopi diœceſani & judicis regii conſenſu, qui nempe ſepultorum corporum oſſa transſarri ſinant. His autem in alium locum translatis oſſibus, vetus cœmaterium in commercium redit, ac ſine nova forma, loci mera profani, æque præſcriptioni obnoxii naturam recipit. *Vide* SEPULTURA.

CŒTUS. Concilia damnant privatos cœtus, ſeu conventicula quæ contra ordinem, & ad legitimorum paſtorum contemptum fiunt.

Canonum qui Apoſtolis tribuuntur, triceſimus ſecundus presbyterum deponi vult, qui in Epiſcopi ſui contamptum, altara arigit, & peculiares cœtus habet. Eamdem in clericos pœnam pronuntiat, qui cum hoc presbytaro communicant, laicoſque qui eos ſequuntur, communione privat.

Antiochenum Concilium, an. 341. celebratum, can. 5. presbyteros clericoſque deponit, qui ſe a ſuis Epiſcopis ſagregant, ut privatos cœtus agant.

Gangreoſe Concilium, an. 364. habitum can. 5. & 6. eos anathamate plectit, qui Dei domum & cœtus qui ibidem fiunt, aſpernantur, coguntque privatos cœtus in quibus eccleſiaſticas functiones agant, ſine ullius presbyteri præſentia, epiſcopique conſenſu. Gallorum Regum edicta & mandata, gravibus indictis pœnis, hæreticorum, & nominatim Proteſtantium cœtus, in religionis negotio, prohibuerunt.

Per areſtum parlamenti Pariſienſis, in conſtitutionis formam editum, die 13. Decembris, an. 1660. vetantur omnes perſonæ, ſeu ea in urbe, ſeu alio quopiam in loco, ullos, abſque expreſſa Regis venia, cœtus habere.

COLLATIO, in re beneficiaria, aut pro jure conferendi beneficium, aut pro ipſa beneficii proviſione ſumitur. Collatio, hoc poſteriore ſenſu accepta, vacantis beneficii collatio eſt, a collatore facta clerico qui eſt ejuſdem poſſidendi capax.

Collationis genera plura.

Diſtinguitur collatio libera ſeu voluntaria, & neceſſaria ſeu coacta.

Collatio libera ea eſt, quæ a ſola collatoris voluntata pendet, qui nempe beneficium tribuere cui vult, poteſt, modo ei poſſidendo ſit.

Collatio neceſſaria ea eſt, quam collator ei concedere debet, qui eidem ab iis nominatur aut præſentatur, qui nominationis aut præſentationis jure gaudent.

Diſtinguitur etiam collatio eccleſiaſtica, & collatio laica.

Eccleſiaſtica collatio eſt quæ emanat ab eccleſiaſtica ſuperiora, ſeu penes eum ſit beneficii plena collatio, ſeu ſolum inſtitutionem cum auctoritate conjunctam, aut miſſionem & approbationem quæ ad obeunda eccleſiaſtica munia beneficio addicta neceſſariæ ſunt, tribuendi jus.

Ea laica collatio eſt quam laicus exercet, ſi minus ita, ut e nullo Eccleſiaſtico ſuperiore pendeat, ita ſaltem, ut id ſine ejus expreſſo, & ut loquuntur, formali conſenſu faciat; inter ſæculares enim & eccleſiaſticas curias, quoad caput hoc, non omnino convenit; ut proinde, noſtro quidem judicio, nil ſatius fuerit quam hoc loco rationem afferri qua id clerus in ſuis Monumentis exponit. (Monumenta Cleri, tom. 9. p. 1094 1095.) „ Diſtinguuntur, inquit, præcipuæ for„ mæ tres quarum poſſeſſione Rex gaudet, ut de be„ neficiis diſponat: harum autem duæ ſuis difficultati„ bus obnoxiæ ſunt, ut cum canonicis effatis, princi„ piis ſeu regulis concilientur.

Per primam, Rex eorum delectum facit a quibus eccleſiaſticos titulos repletos vult, eoſque præſentat Papæ aliiſve collatoribus eccleſiaſticis qui proviſiones iiſdem tribuant; forma hæc, in Gallia, ad Regni archiepiſcopatuum & epiſcopatuum, maximeque ex parte abbatiarum diſpoſitionem, a duobus proxime elapſis ſæculis, uſui eſt; hæc agendi ratio in Eccleſia auctoritate pollet, nihilque continet quod canonico juri repugnet.

Per formam alteram, Rex eccleſiaſticos titulos unus ipſe conferre videtur; & qui a Sua Majeſtate proviſi fuere, ullas proviſiones, inſtitutiones, miſſionem aut approbationem ab eccleſiaſticis ſuperioribus, ſaltem per acta expreſſa, non ſumunt; diſponit in hunc modum Rex, in noſtri quoque ſæculi uſu, de plurium Sanctarum Capellarum beneficiis quorum ipſe fundator plenuſque collator eſt; cathedralium pariter & collegialium Eccleſiarum canonicatus forte fortuna in regalia vacantes confert, quorum titularibus nulla eccleſiaſtica juriſdictio, & nulla animarum cura eſt.

Per formam tertiam, confert Rex eccleſiaſtica quædam ſecundi ordinis beneficia quorum titulares eccleſiaſtica juriſdictione gaudent, aut animarum oneri ſubſunt; collatarii, ſuper hac collatione, horum quidem beneficiorum poſſeſſionem inire & fructibus frui poſſunt; at ibidem eccleſiaſticam ullam functionem obire non poſſunt, antequam ab Epiſcopis eorumve vicariis generalibus, dum epiſcopalis ſedes repleta eſt, vel ab iis quos cathedralium Eccleſiarum capitula generales vicarios ſtatuerint, dum epiſcopalis ſedes vacat, approbationem & miſſionem canonicam obtinuerint. Confert hac ratione Rex archidiaconatus, pœnitentiarias & cathedralium collegiatarumque eccleſiarum beneficia cætera quæ in regalia vacare contingit, quorumque titulares animarum curam adjunctam habent, aut aliquam ſpiritalem juriſdictionem exercendi jus obtinent. Beneficia conferendi forma hæc tertia per edictum menſis Januarii an. 1682. inſtituta fuit. Tenet ea locum medium inter antecedentes duas, prout Regis jus in hac quidem latius patet quam in prima, minuſque late quam in altera.

Laici quoque domini plures plena collatione peculiarium beneficiorum gaudent, quorum fundatores aut patroni ſunt. Teſtatur Van-Eſpen (*Jur. Eccleſ. univ. Part. II. ſect. 3. tit. 8. cap. 9.*) Belgii comitibus atque eorum comitiſſis id olim juris fuiſſe. Lavallienſes comites conferunt in hunc modum, dominorum & fundatorum titulo, dignitates & cætera beneficia Eccleſiæ collegiatæ S. Jugalis Lavallienſis in diœceſi Cenomanenſi. Luzarchelienſes domini, in Pariſienſi diœceſi, ad collegiatæ S. Coſmæ Eccleſiæ præbendas eodem jure gaudent, ut nos docet Dumoulinius qui ſubdit, in Normanniæ provincia, exiſtere laicos proceres qui conferunt pleno jure, itemque religioſas quaſdam eodem jure gaudere Stampenſem urbem prope.

Auctor hic, cum Eccleſiæ nullam inſtitutionem cerneret in beneficiorum collatione, quæ Rex aut peculiares domini conferunt pleno jure, ejuſmodi beneficia credidit eccleſiaſtica beneficia non eſſe, ſed profana beneficia & pura putaque domus Regis eorumve peculiarium dominorum officia. At hæc opinio ſuſtineri non poteſt, quoniam cathedralis Eccleſiæ præbendæ quæ in Epiſcopi plena collatione ſunt, dum epiſcopalis ſedes repleta eſt, non alterius qualitatis evadunt, cum eas vacare contingit, dum regalia in diœceſi aperta eſt, quamvis, in hac facti ſpecie, Rex eas conferat pleno jure, nec in hac re per ullum eccleſiaſticorum ſuperiorum actum Eccleſiæ inſtitutio ſe prodat. Galli Reges conferebant in hunc modum, Dumoulinii tempore, dignitates ipſas quæ ſpiritalem juriſdictionem & animarum curam adjunctas habent.

Ad explicandum hoc diſciplinæ caput, ſolvendamque quam continet, difficultatem, diſtinguenda ſunt hæc duo, officium & beneficium in eccleſiaſticorum titulorum præſenti ſtatu.

Eccleſiaſtici tituli officium poſitum eſt in obligatione exercendi in ſtato loco poteſtatem, in Eccleſiæ miniſterio, quam eccleſiaſticus, hoc titulo proviſus, in ordinatione ſuſcepit. (Monumenta Cleri, tom. 11. p. 11. & ſeq.) Tot eſſe diſtinctim poſſunt eccleſiaſtica officia, quot in Eccleſia peculiares gradus & ordines eſſe poſſunt.

Eccleſiaſticum beneficium continetur temporali re cujus adminiſtratio tribuitur eccleſiaſtico, cui demandatum eſt, ut hoc officio fungatur.

Hæc officii & beneficii in eccleſiaſticis titulis diſtinctio occurrit expreſſis verbis in plurium tum Conciliorum tum ſummorum Pontificum decretis quæ in canonici juris corpus congeſta ſunt, & inter alia, in Alexandri Papæ III. decreto, quod extat in lib. 3. Collectionis Gregorii IX. ſub titulo 38. *de Jure Patronatus*, cap. 21. quod incipit, *Relatum*. Occurrit eadem in cap. *Quia per ambitioſam*, 15. *de Reſcriptis*, in Sexto, lib. 1. tit. 4. cujus hæc verba ſunt: *Minuitur cultus divinus quem deſideramus augeri, & beneficium plerumque, propter quod beneficium eccleſiaſticum datur, omittitur.*

Hujus diſtinctionis ope, haud difficile eſt id explicari, quod in eccleſiaſticorum titulorum collatione, quos Rex & proceres conferunt pleno jure, involutum obſcurumque videtur; ab iis ſcilicet, per ejuſmodi col-

di collationes, tantummodo beneficium tribuitur, hoc est, usus & administratio temporalium rerum quæ huic titulo addictæ sunt; non autem officium, nempe jus & obligatio exercendi facultates quas titularis in ordinatione suscepit, & obeundi munia mere spiritalia quæ eidem titulo adhærent; aut, siquidem collatores laici hoc officium tribuunt, id nomine tantum consensuque seu expresso & formali quem vocant, seu tacito Ecclesiæ faciunt, ad quam unam pertinet, e religionis principiis, ecclesiastici tituli officium concedere, seu, quod eodem recidit, approbationem, missionem, institutionem auctoritate fultam canonicamque titulari tribuere.

In Christianæ religionis incunabulis, episcopatus cæterique omnes ecclesiastici tituli non erant nisi officia quorum institutio, divino jure, ad Ecclesiam exclusive, quod dicitur, pertinebat; quoniam, cum Christus Dominus, suæ religionis nuntiandæ gratia, per universum terrarum orbem apostolos misit, non iis solum potestatem tribuit, ut Episcopos, presbyteros eorumque ministros ordinarent, verum etiam eos instituerent, quibus in locis, ad eorum ministerium quod attinet, utiles judicassent: *Hujus rei gratia, reliqui te Cretæ*, inquit S. Paulus, (*Epist. ad Titum*, c. 1. v. 5.) *ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Subsecutis temporibus, tributa sunt iis temporalia, quibus de ecclesiasticis titulis provisum fuit, & reditus qui eadem temporalia conficiebant, appellati fuere *beneficia ecclesiastica*; quemadmodum, e temporis usu, terræ ac reditus quos Imperatores militibus largiebantur, *beneficia militaria*, quique hæc possidebant, *beneficiarii milites* dicebantur. Temporali re titulis ecclesiasticis semel addita, eorum nonnulli qui divitiis affluebant, largiti sunt, ad parœciarum aliorumque beneficiorum fundationem, bonorum satis; & Ecclesia, in grati animi significationem, tribuit iis ipsis eorumque hæredibus jus, ut ad ea nominarent, eademve conferrent, latius aut minus late; jus proinde quod emanat origine ipsa ab Ecclesia, quodque semper ut certum ponit ejus consensum expressum aut tacitum in collatoribus laicis qui eodem utuntur, quascumque tandem locutiones in beneficiorum ad eorumdem collationem spectantium provisionibus tribuendis adhibere possint, quandoquidem certum est ecclesiasticos quibus iidem ea conferunt, institutionem auctoritate munitam proxime non recipere, quia, per hanc, provisus missionem canonicam primi pastoris, seu possessionis ineundæ facultatem, animarum curam, jus & commissionem exercendi jurisdictionem & spiritalia munia; quæ, ex ordine a Deo instituto, a temporalibus etiam supremis potestatibus communicari non possunt.

Hac notione scilicet, & his appositis temperamentis intelligi debent vehementiores quædam, seu veteres seu novæ loquendi rationes quæ in titulorum seu beneficiorum ecclesiasticorum provisionibus pluribus quas reges aliique collatores laici tribuunt, adhibitæ comperiuntur. Ejusmodi provisionum antiquas formulas bene multas collegit P. Sirmundus, hoc titulo: (Appendix Tom. II. Conciliorum Galliæ, p. 635. & seq. editionis Parisiensis, an. 1529.) *Formulæ antiquæ de episcopatu. quarum olim usus fuit sub primis Regibus.* Prima hunc titulum præfert: *Cleri plebisque viduatæ civitatis preces ad Regem, pro Episcopo instituendo.* Cleri populique vacantis Ecclesiæ ad Regem edita supplicatio his verbis concepta est: *Quoniam sanctæ memoriæ vir apostolicus.... urbis Episcopus.... ab hac luce migravit, ne destituta sine, quod absit, oves, decedente pastore, in locum ejusdem, suppliciter postulamus, instituere dignemini illustrem virum (aut venerabilem virum) cathedræ successorem.* In altera formula quæ Regis ad eum epistolæ qui a clero populoque proponebatur, exemplum est, ita loquitur ad eumdem Rex: *Pontificalem in Dei nomine vobis commisimus dignitatem.* Ex usitato hujus temporis stilo est, ut in beneficiorum provisionibus quæ a Rege aliisque laicis collatoribus obtinentur, ponantur hæ clausulæ, vel his geminæ: *quorum plena collatio omnisque dispositio ad nos pertinent.* Pro certo habendum est has formulas, tam veteres quam novas, intelligendas esse de beneficio tantum, de eo scilicet quod in ecclesiastico titulo temporale est, non autem de hoc ipso titulo, nempe de officio & auctoritate Episcopi, parochi, canonici, &c. nisi ita quidem consentiente & committente Ecclesia, quæ reapse potest hanc commissionem laicis tribuere, ut animadvertit Gibertus, tit. 124. pag. 166. tomi secundi suarum Institutionum ecclesiasticarum & beneficialium. „ Jurisconsultorum aliqui, inquit hic scitus doctor, inferunt „ perperam ineptèque beneficiorum collationem non „ esse rem spiritalem ex eo quod a laicis eadem fieri „ potest; omnis enim jurisdictio proprie ecclesiastica „ quæ certe spiritalis est, exerceri potest a laicis, si„ quidem Ecclesiæ placuerit ejus exercitationem laicis „ committere, excepta peccatorum absolutione quæ „ tam ab ordine quam a jurisdictione pendet, atque „ adeo magis; potest enim diaconus esse parochus, & „ ita quidem jurisdictione pollere; non potest tamen „ absolvere, quia caret presbyteratus ordine; & pres„ byter qui nec jurisdictionem nec populum habet, „ absolvere potest in necessitatis casu. "

Collationum generatim forma.

Omnis collatio facienda est pure, gratis scilicet; simpliciter & sine diminutione, videlicet absque novis oneribus & absque ulla reservatione fructuum aliarumve rerum ad collatoris aut alterius emolumentum; libere & sine coactione; quamobrem collatio per vim aut metum extorta, vel edita a collatore spoliato rationis usu, in statu infantiæ, dementiæ, furoris seu phreneseos, esset suapte natura, seu essentialiter nulla.

Collatio esse debet e scripto; non reciperetur ejus probatio per testes; ejusmodi est in præsentia communis usus; & scriptum quidem debet innuere eam a collatore motu proprio, & ob collatarii meritum factam esse.

Collationis actus continere debet missionem collatoris ad provisum; jus, cujus vi collatio peragitur; ejus qualitates cui providetur; ejus nomen cujus mors aut resignatio efficit, ut beneficium vacet; vacationis genus; qualitates & diœcesin beneficii; collationem ipsam in provisi favorem; datam seu adscriptam diem, sigillum; minutæ seu scripti prototypi per collatorem signaturam seu subscriptionem; testes qui esse debent numero duo, qui noti sint, quibus ibidem domicilium sit, qui denique nec collatorum nec collatariarium, in consobrini gradu, seu consanguinei, seu affines fiot.

Apud notarium fieri debet collationis actus, præter quam cum Episcopi sunt qui conferunt. (Jurisprudentia canonica, verbo *Collatio*, sect. 3.) *Vide* INSTITUTIO CANONICA & PROVISIO.

COLLATIO, vulgo, CŒNULA, parva refectio, quæ fit vespere, jejunii diebus, jentaculum. *Vide* JEJUNIUM.

COLLATOR is est qui beneficium vacans conferendi, hoc est, huic beneficio providendi, ejusque canonicam institutionem ei qui eidem possidendo idoneus est, concedendi jure gaudet.

Collatorum genera plura.

Beneficiorum collatores tribuuntur in classes duas. Ponuntur in prima collatores generales, ita nuncupati ab amplitudine jurium sedis quam tenent, in beneficiorum dispositione, videlicet, Papa in tota Ecclesia, Episcopi suis in diœcesibus, & Principes in suis ditionibus. Ponuntur in classe altera collatores particulares, quorum potestas ad eorum tantum beneficiorum collationem refertur, quorum veluti fundatores spectantur, aut quorum dispositio, per concessionem, aliosve peculiares titulos, ad eos pertinet.

Dividuntur etiam collatores in ecclesiasticos & laicos. Ecclesiastici collatores sunt clericorum quidam quibus ob beneficium quod possident, aut ob dignitatem qua insigniti sunt, certa quædam beneficia conferendi jus est. Laici vero, quibus suppetit, quin seu clerici, seu religiosi sint, ad stata beneficia nominandi jus, per peculiares titulos, ut fundationis, dotationis, &c.

Collatores ecclesiastici subdividuntur in ordinarios, ut vocant, seu ex ordine, & extraordinarios, seu extra ordinem. Ordinarii sunt quicunque dignitates aut beneficia ecclesiastica possident, a quibus alia beneficia pendent, cum hæc ipsa subjectio seu dependentia de iis disponendi jus iisdem tribuit. Collatores extraordinarii sunt, ex una parte, superiores qui devolutionis titulo conferunt; & ex alia, collatores ii quorum possessio quoad caput hoc communi juri contraria est. Secundum commune jus, Ecclesiæque usum primum, seu, quod ajunt, *jure primævo & naturali*, non alii quam Episcopi omnium quæ in eorumdem diœcesibus existunt, beneficiorum ordinarii collatores sunt; cæteri vero ejusmodi sunt per privilegium aut peculiare jus, siquidem suo ipsorum nomine, quicunqoe tandem titulus iisdem suppetat, non autem per commissionem conferunt.

Coactus quoque collator a libero collatore distinguitur. *Vide* COLLATIO.

Distinguitur præterea collator simplex & collator ple-

plenus. Is est collator simplex qui non nisi beneficii titulum conferre potest; is autem collator plenus qui beneficii titulum itemque facultates ad ecclesiastica obeunda munia quibus titulares onerati sunt, necessarias confert.

Cum collatores ordinarii suis juribus uti negligunt per menses sex, superior potest per devolutionem conferre, videlicet Episcopus interioris collatoris defectu, Metropolitanus defectu Episcopi, & sic porro gradatim. Si tamen, elapsis mensibus sex, beneficii provisiones collator tribuit, eæ quidem firmæ ratæque sunt, dummodo superiorum qui eum prævenire poterant, provisionibus anteriores sint. Ita judicatum per arestum diei 18. Martii an. 1745.

Regni collatores quibus suppetunt beneficia ab ipsorum collatione pendentia, (La Combe, Jurisprudentia canonica, verbo *Collator*, sect. 2. n. 3.) extra regnum sita, debent legum dispositionem sequi, quæ iis in locis vigent in quibus existunt beneficia. Non ergo possunt beneficia hæc expectativis gravari quæ non sunt in usu politæ, quibus in locis ea sita sunt, etiamsi parlamenti indultum adesset. At extraneus quoque collator cujus præcipuus beneficii locus extra regnum existit, censetur collator Gallus, quoad beneficia ab ejus collatione pendentia quæ in regno sita sunt, superque his beneficiis in Gallia sitis gravari debet expectativis quæ ibidem vigent, quia, ut ait Dumoulinius, *in juribus feudalibus inspicitur consuetudo loci servientis & non dominantis*, super consuetudine Parisiensi, §. 7. *in fin.* & §. 53. n. 11. superque regula *de Infirm.* n. 281.

Collatorum obligationes.

1. Collatores beneficia dignioribus conferre debent; & id quidem sub mortalis peccati pœna, siquidem agitur de beneficio quod animarum curam adjunctam habeat, aliove quod æquivaleat. Id, solemnem in modum explicitumque, Tridentinum Concilium (*sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.*) super episcopatu definiit: *Monet* (sancta synodus).... *mortaliter peccare, nisi, quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint*. Hinc inferunt theologi qui accurati sunt, mortale peccatum esse conferre minus digno beneficium cum animarum cura conjunctum, aliudve quod æque gravis quoad Ecclesiam momenti sit, cujusmodi sunt dignitates, & aliquando canonicatus cathedralis Ecclesiæ; quia minus dignum digniori præferre, est, inferre injuriam Ecclesiæ fidelibusque quibus damni multum affert minister aut malus aut minus bonus quam qui iis dari potuisset. Animadvertendum tamen est, dignioris nomine non eum semper intelligi cui plus virtutis aut scientiæ est, sed eum qui scientiam & virtutem congruo in gradu possidens, est, rebus omnibus probe ponderatis, in præsentibus circumstantiis, ad servitium Ecclesiæ præstandum aptior. Collatores possunt consanguineos aut amicos præferre, modo æque digni sint ac cæteri, & si id sine scandalo fieri possit. Quod si forte conferrent minus dignis, quoad Ecclesiam cui injuriam inferrent, restitutioni subessent, perficientes scilicet, quantum quidem in ipsis esset, ut ei bene deserviretur.

2. Collatores non possunt ipsi sibi beneficium tribuere, quod ab eorum collatione pendet, quia, ut ait Innocentius Papa III. (Cap. *Per nostras*, extr. *de Jure patron.*) *differentia debet esse inter præsentantem & præsentatum, dantem & recipientem*. Neque vero Episcopus collator posset suæ collationis beneficium sibi a suo magno vicario conferendum curare; quia nimirum uterque, *fictione juris*, una tantum & unica persona est.

3. Collatores ei beneficium conferre non possunt, qui illud ab iis ante petiit, quam vacaret. Ejusmodi provisionem vicesima secunda cancellariæ regula nullam declarat, tamquam execrandæ avaritiæ & ambitionis effectum. Ne promittere quidem possunt beneficium quod nondum vacat, ne proximi mors expeti videatur: *Nulla ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel Ecclesia tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent; ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cum enim id etiam in ipsis Gentilium legibus inveniatur prohibitum; turpe nimis est & divini plenum animadversione judicii, si locum in Dei Ecclesia futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi Gentiles homines curaverunt*. (Concilium Lateranense, generale XI. an. 1179. cap. 8.)

4. Collatores ecclesiastici variare non possunt, (Rebuffus, super Concordato, tit. *de Collat.* §. *Si quis vero.*) nempe, cum beneficium incapaci aut indigno contulerunt, illud alteri, maxime licet capax dignusque sit, conferre nequeunt; eorumque jus, quoad idem beneficium, hac vice tantum, ad ipsorum superiorem devolutum est. Nihilominus, cum Episcopus, mense graduatis affecto, contulit non graduato, iterum potest graduato, super ejusdem requisitione conferre. *Vide* GRADUATI.

5. Collatores, per devolutum, conferre non possunt, (Dumoulinius *de Infirm.* n. 67.) antequam devolutio contigerit; ac tum quidem debent in collatione ponere, *jure devoluto*, ne videantur conferre velle *jure ordinario*.

6. Collatores beneficium canonice conferre possunt, ea lege, ut is cui illud conferunt, eo se abdicet, siquidem ei de alio beneficio provisum fuerit.

7. Collatores excommunicati, suspensi aut interdicti per sententiam, nec per se nec per alios valide conferre possunt, quia ea publica excommunicatio suis omnibus juribus privat, quos scilicet a fidelium corpore abscindit, reliquæ autem censuræ saltem horum jurium exercitationem iisdem adimunt.

8. In Gallia, nullum beneficium valide conferre possunt, vel alienigenæ, sed solum Regis subdito, vel clerico in quem captura aut in jus vocatio decreta fuerit, nisi judicium quod eum absolutum remittat, prius obtinuerit.

COLLEGIUM, locus institutus ad docendum publice divinas & humanas litteras, grammaticen, philosophiam, theologiam, &c. Omnes bene moratæ legibusque instructæ nationes habuerunt & adhuc habent ad juventutis institutionem collegia, quæ fere semper intra manus ministrorum religionis fuere. Cum Christiana fides in Galliis statuta fuit, monasteria evasere totidem prope collegia in quibus pueri edocebantur, & omnibus regiis monasteriis suus erat scriba seu scripturarius, eventis quæ in quodque Regnum inciderant, peculiariter scribendis addictus. Monachorum quidam pii æque ac docti tenebant scholas publicas in Caroli Magni palatio; & his quidem, sub Imperatore Carolo Calvo, demandatum erat in Parisiorum scholis docendi munus. Occurrunt in posterioribus Conciliis & in Gallorum Regum sanctionibus, super collegiis, statuta plura.

Concilium Tolosanum, an. 1590. muliebris sexus personis, vel obducta servitii causa, collegiorum habitationem prohibet: *Nulla, ne ministrandi quidem inserviendique gratia, feminæ in collegiis habitent; sed nec puellarum scholis viri, at solæ tantum ab Episcopo approbatæ feminæ præsint*.

Articulus LXXI. Blesensis Constitutionis omnibus, etiam minorum collegiorum principalibus interdicit, ne quem ibidem alium quam studentes & scholares hospitio recipiant, vel admittant.

Art. LXXII. ejusdem Constitutionis ita habet: principales & superiores collegiorum ei legi subsunt, ut resideant ipsi per se; obeant munera quibus eos statuta subdunt; ne patiantur bursarium ullum diutius commorari, quam statuta ferunt, si secus egerint, principalitate privandi, & ad denariorum restitutionem adigendi.

Art. LXXIII. Non poterunt dicti principales suas principalitates locare seu ad censum dare, vel a regentibus pecuniam sumere, ut iis classes dent, eam secus pœnam subituri, suis ut muneribus & privilegiis spolientur.

Art. LXXIV. Vetantur omnes principales, regentes & pædagogi se sollicitandis litibus interponere.

Art. LXXVII. Ad superiorum, seniorum & magisteriorum in collegiis munera eligi aut institui non possunt beneficiis provisi, quæ animarum curam adjunctam habent & residentiam requirunt.

Art. LXXX. Interdictum est omnibus principalibus, regentibus & pædagogis, ne sinant scholares agere mimica, tragœdias, comœdias, fabulas, satyras, aliosve ludos continentes fœditatem, injurias, dicteria; ullumve scandalum in quempiam publicum statum, privatamve personam, carceris & corporalis punitionis indicta pœna. *Quære* SCHOLA, UNIVERSITAS.

COMA ADSCITITIA, SUBDITITIA. Fictæ comæ usus, quoad feminas, admodum vetus est, ut intelligi licet ex Martiali qui in suorum epigrammatum (Lib. 6. Epigr. 12. Lib. 12. Epigr. 23.) locis pluribus eum deridet, & e S. Hieronymo qui in Epistola ad Demetriadem ita suam mentem aperit: *Quando eras in sæculo, quæ erant sæculi, diligebas, polire faciem purpurisso, & cerussa ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere*. Hunc eumdem abusum

sum in feminis arguunt & Tartullianus, *Lib. de Culen Femineo*, & S. Clemens Alexandrinus, *Pedagogi lib. 3. cap. 11.* Viros, in Anglia quidem, solum undecimo labente seculo, val decimo secundo ineunte, appositam fictamque cæsariem gestare cœpisse contendit P. Christianus Lupus, *Differt. Pedagogi*, lib. 3. cap. 11. Putant alti viros, S. Augustini tampore, alienis crinibus usos esse. Ut ut res habeat, convanit inter omnes adscititiæ comæ usum, quosd acclasiasticos, valda recentam esse; eosdemque non posse eam in præsentia deferre, nisi cum necessitas cogit, & quidam ax Episcopi dispensatione, ac tum quoque oportera, ut magnopere simplicem modastamque deferant.

Adscititiæ porro comæ usum, quoad ecclesiasticos valde recentem esse ex eo constat, quod nullum de ea verbum occurrit in provincialibus Conciliis Tridentino posterioribus quæ satis habent longos capillos, pulveram, cincinnos acclasiasticis interdicere, quæque profecto non omisissent fictas comas iisdem prohibere, si eorum quispiam ita uti voluisset, quandoquidem magis curam & vanitatem sapit axtraneos capillos quærere, quam proprios aptare.

Ecclesiasticos autem, sina necessitate, ac sina Episcopi venia, adscititiam, simplicem licet modestamque comam gestare non posse id apertissimo argumento est, quod ajus usum iisdem vetant innumeræ synodi, eaque utendi dispensationem, sedulo ponderatis causis quæ ad hanc obtinendam afferuntur, sibi Episcopi reservarunt. Asserit præterea Benadictus Papa XIV. (*De Synodo Diœcesana*, lib. 7. cap. 60.) Episcopos non posse Missæ cum adscititia coma dicendæ facultatem concedere, idque ad sanctam Sedem solummodo pertinera. *Vide* CAPILLI.

COMMATER est nupta aut innupta femina quæ ad baptismi fontes Infantem tenet, quæque, per hunc actum, spiritalem cognationem cum infante ipso ejusque patre & matre contrahit. Qui pueri patrinus fuit est ejus compater quæ fuit ajusdem matrina; & matrina patrini commatar ast. Infantis patar & mater sunt compatres & commatres eorum earumqua quæ quive eorumdem filiis patrini seu matrinæ fuerunt. *Vide* PATRINI, MATRIMONIUM, IMPEDIMENTA MATRIMONII.

COMMENDA. Derivatur id nominis a latino verbo *commendare*, quod significat *fidei curaque tradere, concedere, in custodiam dare*. Hac sane notiona, antiquissimus In Ecclesia est commendarum usus. Cum beneficium, seu per titularis absentiam, seu per ajusdem mortem vacabat, ejus custodia & administratio tribuebatur œconomo, quoad eidem da pastore provisum esset. Œconomus hic erat aut laicus, aut Episcopus aut simplex ecclesiasticus. Si laicus arat, id solum quod temporale, administrabat, & redituum parte per administrationis tempus fruebatur; sin ecclesiasticus, tum spiritala tum temporale penes eum regimen erat. Ejusmodi commendia proposita erat vacantium Ecclesiarum, non autem administratorum aut commendatariorum utilitas; eædemque usui arant quarto Ecclesiæ seculo; ut enim refert Nicephorus Callistus, Historiæ Ecclesiasticæ libro undecimo, S. Athanasius qui an. 373. occubuit, de se ipso ait, se cum Alexsodrina Ecclesia cujus Episcopus erat, habuisse aliam in commendam, cujus ai scilicet addicta fuerat administratio.

Auralianensis Concilii, an. 538. habiti dacimus octavus canon nobis offert commendarum quas hodie videmus, prima vestigia, quandoquidem id ponit tamquam certum cathedralis Ecclesiæ clericis interdum monasteriorum diœceseos administrationem fuisse, eosque suam inde sustentationem traxisse: *De his vero clericorum personis qua de civitatensis Ecclesia officio monasteria, diœcesos vel basilicas in quibuscunque locis positas, id est, sive in territoriis, sive in ipsis civitatibus suscipiunt ordinandas, in potestate sit Episcopi, si de eo quod ante de ecclesiastico munere habebant, eos aliquid aut nihil exinde habere voluerit: quia unicuique faculeas suscepti monasterii, diœcesis vel basilica debet plena ratione sufficere.*

S. Gregorius Magnus qui ad apostolicum solium an. 590. evectus fuit, ejusmodi commendas Aurelianensis Concilii auctoritate firmatas damnat, propterea quod ii commendatarii, suam administrationem prætexentes, monasteriorum bona sibi vindicare, eorumque se dominos reddere cœperant, quemadmodum quaritur sanctus Pontifex in suis ad Marinianum Ravennatensem Episcopum littaris: *Dudum*, inquit, *ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria in Ravenna partibus constituta, omnino clericorum vestrorum dominio pragravare, ita ut, occasione quasi regiminis, ea, quod dici grave est, velut in proprietate possideant*. Commendarum tamen abusus tam longe deincaps abiit, ut non modo ecclasiastici seculares, sed laici atiam procerea, ac matronæ ipsæ abbatiis, & quod majus est, episcopatibus frui, eorumque raditus sibi sumere cernerentur. Carolus Magnus suæ conjugis Hildegardes fratrem abbatiis pluribus cumulavit. Flodoardus, in sua Remensis Ecclesiæ Historia, libro quarto, capite tricesimo quinto, Hermibertum comitem cum conjuge, per annos amplius sex, super ejus Ecclesiæ episcopali sede conspectum rafert. Tilletius, in Vita Caroli qui simplex dictus, nos certos facit Rotildem, Hugonis Magni amitam Chellensi abbatiæ diu præfuisse; & Mezerajus, in Vita Ludovici IV. qui *Transmarinus* appellatus, ejus matrem Oginiam ait ab aula recessisse, quod admodum ægre ferret suum sibi filium sanctæ Mariæ Laudunensis abbatiam ademisse, quam suæ ipsius conjugi Reginæ Gerbergæ traderet. Abusus eo usque progressus est, ut non abbatiæ solum, sed monachales atiam stationes, atque adeo parœciæ in commendam darentur; quod perstitit ad Gallorum Regum tertiam stirpem usque, sub qua scilicet beneficia laicis in commendam dari desierunt; re sane ipsa, post Hugonem Capetum qui an. 987. Francorum solium conscendit, abbatias laicis concessas fuisse non legimus.

Summi Pontifices & Conciliorum Patres, aliis alii temporibus, in commendas perpetuas, quoad cujusvis generis homines, seu ecclasiastici seu laici essent, invecti sunt. Universas, quoad Cardinales ipsos, abrogavit Clemens V. per Constitutionem an. 1305. *de Prebendis, in extrav. commun.* At nullus effectus hanc interdictionem secutus est; subsistunt etiamnum commendæ, suntque, e præsenti usu, veri tituli beneficii quod Papa seculari clerico, a Rege, siquidem de Gallia agitur, nominato per dispensationem tribuit, ut ejus, dum vivit, fructus percipiat. Quoniam vero ejusmodi commendæ canonibus adversantur, quippe quæ commendatariorum, non Ecclesiæ emolumentum propositum habent; Papa proinde unus beneficia in commendas conferre potest, quia ipse unus & unicus a canonibus dispensara potest, tam ob personarum inhabilitatem, quibus commendæ dantur, quam ob beneficiorum incompatibilitatem, quæ in commendam conceduntur. Id atiam a stilo est, ut semper commendarum concessio, monasteriorum obducta utilitate, coloretur, ea lege commendatariis imposita, ut eorum ædificia raparent, eorumdemque usurpata bona racuperent; & Romana quidam curia in more habet inserere provisionibus clausulam hanc, si minus intra certum quoddam temporis præscriptum spatium raparationes editæ fuerint, gratiam ipso jure nullam fora. Non argo credendum est nihil officii commendatariis obeundum asse; sunt enim plura, & ea quidem magni momenti ab iisdem præstanda, de quibus infra.

Commendatariorum jura.

Commandarum Bullæ, tum quoad spiritale, tum quoad temporale regimen, eadem commandatariis quæ titularibus jura concedunt: *Curam monasterii ac regimen & administrationem eibi in spiritualibus & temporalibus plane committendo*. At solum stili hæ locutiones sunt, & commendatarii utilibus tantum & honorificis juribus gaudent, absque ulla in religiosos potestate, nllave spirituali administratione, quod regulam & disciplinam monasticam spectat, nisi Cardinales sint. Atque hoc ipsum jus nec eorum dignitati, nec eorumdem provisionibus addictum est; & qui illud exercent, id faciunt peculiaris tantummodo Brevis vi, quo Papa expressis verbis in eorum favorem canonicis constitutionibus derogat, ut in suis ad canonicas Definitiones Adnotationibus Castellus propugnat. Brevia hæc ipsa nunc temporis abusiva declararentur in Gallia, nisi Cardinales qui ea obtinerent, essent abbates, ordinum capita, ut Cardinalis Bullioniensis, abbas generalis Cluniacensis qui absque ulla resignatione spiritalem suæ congregationis administrationem obtinebat, Brevis vi, quod hanc eidem tribuebat.

Commendatariorum ergo tam utilia quam honorifica jura rediguntur ad capita hæc: 1. ut fructuum ad ipsorum beneficia pertinentium libera dispositione gaudeant; 2. ut ea resignare & permutara possint, facta tamen hypothasi, eadem ex annis quadraginta in commenda esse, sina decreto regressus in regulam; 3. ut beneficia conferant ab iis pendentia quæ possidant, nisi forte eorum collationem religiosis consuetudo aut concordatum aliquod acquisierit; 4. ut judicis, & ejusmodi aliis officiis provideant; 5. ut primam in choro sedem teneant, & solemnibus festis diebus officium peragant.

Commendarum genus multiplex.

Commandsrum aliæ temporales, aliæ perpetuæ sunt.

Temporalis commenda est per quam beneficium vacans idoneo viro concreditur, ut faciat oneribus satis quæ eidem addicta sunt, procuretque quicquid ab eo pendet. Hujusmodi commendam tribuere potest Episcopus, & quicunque quasi episcopali jurisdictione pollet, quia per hanc in beneficii reditus nullum jus commendatario confertur; sed is solum potest ex iisdem redditibus id percipere, quod ad ipsius sustentationem necessarium est, & reliquorum rationem ecclesiæ reddere debet.

Perpetua commenda est quæ beneficii, veri beneficiarii instar, fruendi jus commendatario tribuit, & canonicum titulum statuit. Sunt autem perpetuæ commandæ quadrifariam; 1. cum plura sæcularia, atque incompatibilia beneficia in unam eamdemque personam conferuntur, alia in titulum, in simplicem administrationem alia, ut plures episcopatus, plures parœciæ, 2. cum beneficia regularia clericis sæcularibus tribuuntur, quin iidem jubeantur inter regulares nomen dare, quamvis beneficia regularia remaneant; 3. cum unius ordinis regularibus dantur alterius ordinis beneficia, aut quæ quorumdam monasteriorum religiosis affecta sunt, aliorum ejusdem ordinis monasteriorum religiosis tribuuntur; 4. cum sæcularia beneficia regularibus conferuntur, quia ad sæcularem formam regulares hi redigantur; quod interdum quoad sæculares parœcias fit, quarum possessio & administratio religiosis conceditur.

Distinguitur etiam commenda *libera*, & commenda *decreta*. Commenda *libera* est, cum beneficium in commendam datum potest per commendatarii resignationem aut dimissionem tum in eodem statu persistere, tum in regulam regendi. Commenda *decreta* est, cum in regularis beneficii provisionibus a Papa datis adest clausula, fore, ut illud per titularia dimissionem aut mortem in regulam redeat: *cedente vel decedente*.

Commendas porro non quidem temporales, seu ad statum tempus concessas quæ ad Ecclesiæ utilitatem referuntur, sed perpetuas quæ solum ad commandatariorum emolumentum vergunt, Concilia damnarunt.

Commendam Ecclesiæ parochialis declaramus ultra semestris temporis spatium non durare; statuentes, quidquid secus de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso jure. Innocentius IV. dum Lugdunensi primo generali Concilio præesset, an. 1245. in cap. *Nemo*, quod Sexto, in tit. *de Electione*, insertum fuit.

In Constantiensis generalis Concilii, an. 1414. habiti sessione quadragesima propositum fuit decretum continens octodecim reformationis articulos, inter quos is qui super commendarum reformatione versatur, decimum locum tenet; & in Appendice actorum ejusdem Concilii proposita occurrit commendarum suppressio quoad omnes abbatias omnesque prioratus conventuales in quibus religiosi plures quam decem supererant: *Item dominus noster Papa ordinavit, quod in posterum monasteria aut magni prioratus conventuales habere consueti, his temporibus, ultra decem religiosos in conventu . . . , nulli prælato etiam Cardinali dentur in commendam.*

Quoniam ex commendis monasteriorum, monasteria ipsa tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter læduntur, quippe quorum ædificia passim avaritia vel inertia labuntur, & in dies divinus cultus in eis magis diminuitur; volumus & sancimus, ut, cum illa per obitum abbatum vacaverint, nullo modo cuiquam possint commendari, nisi pro conservatione auctoritatis apostolicæ sedis, & ad occurrendum malitiis oppugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis visum fuerit expedire. (Leo X. in Lateranensi quinto generali Concilio, an. 1514. sess. 9. cap. 3.)

Cum pleraque monasteria, etiam abbatiæ, prioratus, & præposituræ ex mala eorum quibus commissa fuerunt, administratione, non levia passa fuerint, tam in spiritualibus quam in temporalibus, detrimenta; cupit sancta synodus ea ad congruam monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verum adeo dura difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec communiter ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi; ne tamen nihil prætermittat, unde prædictis salubriter aliquando provideri possit, primum quidem confidit sanctum Romanum Pontificem pro sua pietate & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut iis quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ sua conventus habent, regulares personæ ejusdem ordinis expresse professæ, & quæ gregi præire & præesse possint, præficiantur; quæ vero in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur; quoad vero monasteria quæ capita sunt ac primates ordinum, sive abbatiæ sive prioratus, & filia illorum capitum nuncupantur, teneantur illi qui in præsenti ea in commendam obtinent, nisi fit eis de regulari successore provisum, infra sex menses religionem illorum ordinum propriam solemniter profiteri, aut iis cedere; alias commenda prædicta ipso jure vacare censeantur. (Concil. Tridentinum, sess. 25. cap. 21. *de Reform. Regul. & Monial.*)

Monasteriis vero & prioratibus conventualibus & vere electivis . . . . vacantibus . . . . Rex, occurrente hujusmodi vacatione, religiosum ejusdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium a die vacationis monasteriorum & prioratuum hujusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris aut sedi hujusmodi nominare, & de persona per regem hujusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros, seu sedem hujusmodi providere, prioratus vero personæ ad illum per eumdem Regem nominatæ conferri debeant. Hæc ipsa Concordati verba sunt in articulo III. qui commendas abolevit. At, his omnibus nihil obstantibus, commendæ pacifice irrepsere, conficiuntque apud nos commune jus, inquit Clerus in suis Monumentis, Tomi XII. pag. 1014.

Generale Viennense Concilium, an. 1311. jussit prioratus conventuales vel in titulum, vel in commendam iis tantum dari posse qui nati fuerint ætatis annos viginti quinque, eaque lege, ut sacros ordines intra annum suscipiant: *a tempore collationis & possessionis; quod si, cessante rationabili causa non fecerint, sub hoc Concilium, eo ipso, nulla etiam monitione præmissa, prædictis prioratibus sint privati.*

Derogant huic decreto Romani Pontifices per dispensationes ætatis & *de non promovendo*; at jus Gallicum patitur tantum iis Papam dispensationes tribuere qui ætatem non habent, iis vero quibus congrua ætas est, mandat, ut omnino citraque ullam dispensationem sacros ordines sumant. Expressus est in hanc rem Blesensis Constitutionis Articul. IX. his verbis conceptus: „Abbates & priores conventuales, cum ætatem a Conciliis requisitam attigerint, debebunt, ex horum „mente, se ad presbyteratus ordinem, intra annum a „provisione, promovendos curare, nisi super hac re „legitimam dispensationem obtinuerint; & nihilominus, ubi sequentibus annis duobus haud perficerent, „ut ad dictum ordinem promoverentur, beneficia quæ „ab iis tenentur, vacantia & impetrabilia declarabuntur, ipsique præterea cogentur reddere & restituere, quos perceperint, fructus in pia opera impendendos distribuendosque.“

Provincialia Concilia, Rothomagense an. 1581. Turonense an. 1583. & Aquisextiense an. 1585. renovarunt sanctionem hanc, dispensationibus *de non promovendo*, (Tit. *de Monasteriis*) quoad eos qui requisitam ætatem attigerunt, non nisi ad annum admissis. His concinunt articulus primus edicti an. 1606. & articulus 31. constitutionis spiritalis cameræ ecclesiasticæ Ordinum an. 1614. itemque aresta plura, & inter alia, arestum diei 19. Januarii an. 1619. & arestum magni consilii, die 27. Martii an. 1623. in constitutionis formam edictum. Promotionis tamen defectus non efficit, ut beneficia in Commendam, ipso jure, vacent, quia subest dicendi locus hanc pœnam, quoad ea, comminatoriam tantum esse. Brodeau (In Lovetium, Littera B. sum. 4. n. 7.) testatur hanc constantem jurisprudentiam esse, & ita judicatum per arestum parlamenti, die 17. Junii an. 1638. pro prioratu conventuali Subterraniensi, se causam agente ipso.

Commendatariorum Officia.

Prætar obligationem suscipiendi sacros ordines intra annum, *a tempore collationis*, alia officia plura commendatariis obeunda sunt.

Debent, 1. servare omnium ecclesiasticorum communes regulas, ad modestiam quod attinet in vestibus, in capillis, in clericali tonsura, in victu, in convictu, denique in omni vitæ ratione; atque adeo necesse foret eos castigatius accuratiusque se gerere quam ecclesiasticos cæteros, quia medium sæculares inter & regulares clericos locum tenent, & ad hos posteriores per suos abbatum aut priorum titulos propius accedunt: *Commendatarii, quamvis ad regularem observantiam non obligentur, ne tamen sint sine jugo, neque omni regula, decet eos medium statum atque ordinem sequi & ostendere inter regulares & sæculares clericos, in vestitu, in victu & in omni ornatu. Tonsura utantur ampliori quam sacerdotali, habitu propius ad regularem accedente; nec existiment sibi commendatarium monasterio-*

rum

rum regimen ad luxum & prodigalitatem, aut ad augendam rem suam & consanguineorum familiam, sed ad piam & justam alienarum rerum dispensationem, & quarum non habeat proprietatem, Deoque de omnibus reddendam esse rationem. (Concilium Rnthomagensa, an. 1581. tit. *de Monasteriis*, & Concilium Aquisextiensa, an. 1585. Ibidem.)

2. Debent, quod superest, in eleemosynam erogara, peculiariter locorum peuperibus, in quibus eorum beneficia sita sunt. Debent etiam da suurum monesteriorum spiritali bono se sollicitos exhibera, & perficere, quantum in ipsis est, ut regularitas ibi servetur, ne dum huic obicem ponere.

3. Abbas commendetarius. cum ajus mensa non ast ab ea sejuncta, quæ monasterii est, eumdem religiosorum numerum ad divinum servitium servara debet, ac si regularis abbas ibidem adesset: *Volumus, quod propter hujusmodi commendam, divinus cultus, ac solitus monachorum & ministrorum numerus in dicto monasterio nullatenus minuatur; sed illius ac dilectorum filiorum conventus ejusdem congrue supportentur onera consueta.*

4. Si mensa sejuncta est, & ipse pro oneribus secundam pertem tertiam sumpsit, iis debet summa fide facere satie, ita scilicet, ut suppeditet, quicquid postulat divini servitii ratio, ornandam aut raperandam, ut decet, Ecclesiam curet, sui monasterii jura, mobilia & immobilia bona servet, ne dum alienet, vendat, donet aut dissipet.

5. Commendatarii non possunt locare ipsi, aut sinere, ut ii quorum opera utuntur ad sua procurande negotia, sæcularibus locent domos intra monasteriorum ambitum; adeoque commendatariorum ædes a monachorum ædibus, per perietem, sejungi debent: *Prohibemus abbatibus & prioribus conventualibus, tam religiosis quam commendatariis, eorumque procuratoribus, negotiorum gestoribus .... ne domos, intra septa monasteriorum, sæcularibus & laicis locent.... Quia vero nonnulli abbates commendatarii in monasteriis suis residens, secumque laicas personas, quandoque viles satellites, etiam mulieres circumducunt, ne illorum conversatio monastico ordini lethale inferat detrimentum, murum construi & adificari vult synodus, qui commendatariorum mansiones a cellulis & domibus monachorum dividat.* (Concilium Turonense, an. 1583. tit. 16. *de Monachis & Monaster.*)

6. Monasteriorum visitationibus, dum peraguntur, adesse debent commendatarii, visitetores hunesta congrueque recipera, & operam dare, ut eorum statute uxecutioni mendentur: *Visitante Episcopo, teneatur abbas regularis seu commendatarius adesse, nisi justa causa per Episcopum judicanda, impediatur, aut eo casu vicarius legitimus constituens, qui, quod ordinatam fuerit tam in spiritualibus quam in temporalibus, exequatur, aut canonicis pœnis coerceatur.* (Concilium Rothnmegense, an. 1581. tit. *de Monasteriis*. Concilium Rumensa, an. 1883. & Aquisaxtiense, an. 1585.)

7. Pur articulum 108. actorum cleri, que Regi an. 2614. (Mnnumenta Clari, tom. 4. p. 1105.) ecclesiastica Ordinum camere exhibuit, in unoquoque monasterio in qun satis religiosorum arit, sustentabitur, cnmmendatariorum impensis, regens qui juvenes doceat; dictique commendetarii, prætar consuetam pensionem, annuas libras sexaginta suppeditara debebant ujusdam domus religioso, ut theologiæ studeat, siquidem monasterium religiosorum duodecim victum & sustentationem ferre possit.

Commendarum bullæ commendatariis eadam jura concedunt quæ titularibus, tum quoad spiritalia, tum quoad temporalia: *Curam monasterii ac regimen & administrationem sibi in spiritualibus & temporalibus plane committendo.* At hæ stili tantum locutiones sunt, saltem in Gallis, ubi commendatariis honorifica solum & utilia jure suppetunt, absque ulla in raligiosos potestate, nllave spiritali administratione, quod ragulam & disciplinem monasticam spectat; est hæc Tridentini Concilii (sess. 25. cap. 20. & 21.) dispositio quam tamen hand Italia secuta est; eademque nec in Gallia, Francisci I. tempore, atque aden post, recepta videtur; & Chopinius, in sui Monastici lib. 1. tit. 2. pag. 29. editionis Parisiensis, an. 1624. laudet perlementi Perisiensis eresta duo quæ Cardinelibus commendateriis in monachorum personas, qui in aorum abbetiis degunt, jurisdictionem tribuunt. Verum, ex Gallicanæ Ecclesiæ præsenti disciplina, Cardinales qui abbates commendetarii sunt, non gaudent, hoc sana titulo, jurisdictione hac in suarum ebbetiarum monachos, nisi a summo Pontifice indulta, patentibus Regis litteris confirmata in id obtinuerint. Ita judicavit magnum consilium, dia 30. Mertii an. 1694. pro Anchiniensi abbatia in Artesia. Ex hujus ergo temporis usu, commendatariorum abbatum honorifica & utilia jura, in Galliarum quidem Regno, huc rediguntur.

Honorifica commendatariorum Abbatum jura.

Ex essato quod hodie in Gallia receptum est, abbates commendatarii *æquiparantur titulariis*. In hujus essati consecutionem, abbates commendatarii spectantur in Ecclesia tamquam in ecclesiastica dignitatu constituti, tamquam prælati, tamquam veri titulares, ac pene omnibus regularium abbatum tam honorificis quam utilibus juribus gaudent. Regularium abbatum instar, suerum abbatialium Ecclesiarum possessionem ineunt; & per eorum mortem, hæ ipsæ Ecclesiæ appellantur vacantes, *viduata*. Id juris obtinent, ut suppero, vulgo rocchetto impositum humerale seu camaleum deferant, primam chori sedem occupent in suarum abbatiarum Ecclesiis, ibidem solemnibus diebus festis officium peragant, &c. Perspicitur id in parlementi Parisiensis aresto, an. 1671. die 1. Septembris edito quod, in aliis ejusmodi casibus, præjudicii loco fuit. Arastum hoc quo confirmetur transactio, Maji die 31. an. 1669. inter D. Godeynum, abbatem commendatarium S. Meminii, in Aurelianensi diœcesi, & raligiosos Folienses inita, enuntiat salvam fore domino abbati possessionem primæ sedis in raligiosorum choro, & in cathedra tapete & pulvino instructa; itemque jus, ut ibidem sedeat, indutus supparo & humerali, &c. eumdem posse, siquidem ita expedire crediderit, solemnibus per annum diebus festis, totum officium peragere; ob hanc proinde causam religiosos duos in dictorum festorum vigilia, ante primas vesperas, sa ad eum monendum conferre debare, audiendi gratia, officium, necne, ipse obire cupiat; eidem domino abbati, seu peragat officium, seu non, religiosos ipsos aquam benedictam, thus & pacem, quocunque tandem tu loco sit, proxime post eum qui officio fungitur, exhibituros.

Dubosius inter canonici juris Gallici effata, primæ partis cap. 2. (Monumente Cleri, tom. 4. p. 1458.) posuit, abbates commendatarios eliosque sedis honore, seu præsidentia supra inferiores prælatos gaudere. Effatum hoc quod unn semper tamquam constans regula spectatum fuit, consentaneum est Gragorii Papæ XIII. ad Rnthomagensis Concilii, an. 1581. habiti Patres responso. Abbates commendatarii possunt etiam, hoc titulo, esse judices delegeti, & in Conciliis sedera. *Vide* Tractatum da Conciliis.

Commendatariorum jura utilia.

Commendatarii suorum beneficiorum fructuum libera dispositione gaudent. Possunt etiam ea resignara aut permutare, facta tamen hypothesi, eadam post annos quadraginta commundæ subesse, sina decreto regressus in regulam, inquit Gibertus, ecclasiasticarum Institutionum tom. 2. p. 108. Nominant soli, maxima ax perte, ad beneficia quæ ab eorum abbatiis aut prioratibus pendant. Providant præterea officiis judicaturæ aliisque similibus existentibus in eorum pertibus, (Monumenta Cleri, tom. 4. p. 1205. 1209.) cum præcipuæ abbatiæ loci justitiæ sunt ab iis sejunctæ quæ in religiosorum terris existunt; cumque unum, tentum justitiæ corpus in abbatia ast, ea quidem, in ipsis veteris cellereriæ terris & dominiis, ad abbatem pertinet. Ita judicatum in Parisiensi parlamento, 22. Januarii die an. 1706.

COMMENDATARIUS. Erat hic olim œconomus cui concredebatur beneficii vacantis administratio, quoad huic daretur tituleris in capite, qui *Cardinalis* appellabatur, ut opponeretur œconomo qui nonnisi ad statum tempus commissus erat. Episcopi qui vacantium Ecclesiarum curam sumebant, *Episcopi commendatarii*, seu *visitatores* in Occidente nuncupabantur; iidem in Africæ Ecclesiis vocabantur *intercessores* seu *interventores*. Commendaterius hoc tempora est ecclesiasticus sæcularis a Pape da abbatia vel prioratu provisus, cum ea facultate, ut, quoad vixerit, ejusdem fructus percipiat. Hac notione, abbas commendatarius abbati ragulari oppositus est.

COMMERCIUM, negotium, seu pecuniæ aut mercium negotiatio quæ emolumenti ex earum transmissionibus, venditione vel permutatione percipiendi animo fit. Licitum suapte natura commercium est, nec malum evadit nisi ob circumstantias quæ illud comitari possunt. Circumstantiæ quæ commercium illicitum reddunt, sunt, 1. finis quem sibi quispiam in eo proponit, eujusmodi ast avaritia & congerendi desiderium, ut præposteris animi cupiditatibus satisfaciat; 2. commercii materies, ut cum in negotiationa ponitur id quod in commercium venire non potest, seu ipsum per

sit, cujusmodi res sanctæ sunt, seu per prohibitionem in id editam, cujusmodi ea sunt quæ leges negotiationi addici vetant; 3. locus in quo commercium peragitur, cujusmodi sunt Ecclesia, cœmeterium, & cætera omnia Dei servitio addicta loca; 4. tempus, ut dominici festique dies; 5. personarum circumstantia. Ita quidem religiosis, beneficiariis omnibusque ecclesiasticis qui sacris ordinibus insigniti sunt, commercium, sub anathematis pœna, vetitum est, tamquam eorum statui contrarium; *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*. II. ad Timoth. cap. 2. v. 4.

Secundum instituta Patrum nostrorum, sub interminatione anathematis, prohibemus, ne monachi vel clerici, causa lucri, negotientur. (Concil. Londinense, an. 1175. can. 10.)

Cum indecens & inhonestum sit & periculosum existat, personis ecclesiasticis officium negotiationis exercere, & eidem inhærere; statuimus & ordinamus, ut personæ ecclesiasticæ a negotiationibus illicitis quibuscunque resistant. Quod si non fecerint, ad arbitrium ordinarii sui puniantur; pœnis tamen tales in jure expressis, in suo robore permanentibus quibuscunque. (Concilium Narbonense, an. 1374. can. 13)

Omnibus Episcopis & aliis ad quos spectat subditorum mores & vitam in melius reformare.... districte præcipiendo mandamus...., quatenus diligenter observent, & a suis subditis faciant observari, quæ sanctorum Patrum decretis & canonicis institutionibus.... de vita & honestate clericorum fuerunt laudabiliter instituta; ecclesiasticos viros & præsertim sacerdotes Dei.... qui negotiationibus, mercimoniis, quæstibus, aut officiis clericali statui non convenientibus se immiscent, sæpius commonendo, & pœnis & censuris, prout jura statuunt, rigide coercendo. (Concilium Senonense, an. 1460. art. 2. cap. 7.)

Nemo qui se strenuissimum sub castissima Christi imperatoris vexillo militem censuit, negotiis sæcularibus animum involvere debet, ut ei placeat quem omni admiratione & quovis honore colendum ducem elegit. Itaque, æquissima ratione id postulante, prohibet Concilium clericis omnibus, maxime presbyteris, ne sua dignitatis immemores.... tamquam propolæ, quicquam vili pretio comparent, quod carius vendere possint.... nec officia, vel commercia sutoriorum exerceant, maxime inhonesta. (Concil. Narbonense, an. 1551. can. 21.)

Profanis & sæcularibus negotiis nullo modo se se immisceant (clerici), *negotiationem fugiant, & prædia alienum, lucri causa, ne conducant, nullaque pacta mancipes existant*. (Concilium Burdigalense, an. 1583. canone 21.)

Ab omni genere mercaturæ, aut a laicorum negotiis tractandis omnino abstineant (clerici). (Concilium Aquisextiense, an. 1585 tit. *de vita & honest. cleric.*)

Quoniam cupiditas, malorum omnium radix, valde hac nostra tempestate ecclesiasticorum quorumdam animos invasit; ideo ne in domo Dei quæ domus orationis est, negotiationes exerceantur, hæc synodus statuit, ac præcipit omnibus clericis sacro ordine initiatis, ut non solum ab usurariis contractibus abstineant, sed etiam ab his qui, quamvis sæcularibus permittuntur, clericis, ratione sui status, a sacris canonibus prohibentur. In cujus rei executionem hæc edicuntur. Nemo negotiationes, mercaturas exerceat, aut alicujus procurator, negotiorumve gestor fiat, aut alienarum mercium curam suscipiat, easque administret, vel earum pretium transmittat, aut alio quovis modo in hujusmodi negotiationibus se immisceat. Quod si aliqui hoc decretum violaverint, si Episcopi sint, ipso facto, Ecclesiæ ingressu interdicantur.... cæteri vero clerici.... ipso facto, pœnam excommunicationis majoris incurrant. (Concilium Mexicanum, an. 1585. lib. 3. tit. 20.)

Clericum qui a sæculo discessit in sortem Domini adscitus, sæculi adhuc negotia appetere non decet. Negotiationes enim, mercaturas, alienæ rei procurationes.... & alia hujusmodi cum clericorum vita & studiis consentire nemo affirmavit. (Concilium Aquilejense, an. 1596. cap. 9.)

Hi canones, ejusdemque rationis cæteri qui commercium clericis & monachis interdicunt, in Gallia servantur. Per arestum diei 12. Julii an. 1721. „ omnibus congregatis cameris, editum, prohibentur omnes communitates sæculares aut regulares pati suis in ædibus seu conventibus apothecas institui in quibus merces, cujuscunque tandem generis fuerint, detineantur, ea secus indicta pœna, ut eorum temporalia sequestro ponantur, suisque ipsi privilegiis spolientur. "

Arestum editum die 4. Augusti an. 1745. super Bononiensis Episcopi requisitione, pro ejusdem diœceseos regimine & administratione, enuntiat „ parochos, vicarios aliosque in sacris ordinibus constitutos non „ posse ullum mercaturæ, equorum aliorumve animalium commercium exercere, aut sibi ullam sæcularium bonorum exactionem sumere, ullumve prædium suo aut alieno nomine colendum curare aut conducere, nisi de parochialibus eorumdem bonis aut decimis sermo sit. "

Animadvertendum tamen est, tametsi negotium per ecclesiasticas & civiles leges clericis vetitum sit, existere casus in quibus illud licite exercere possunt, ex responsione congregationis Cardinalium Tridentini Concilii interpretum ad sequentes quæstiones quas ei cujusdam capituli canonici proposuerant.

1. *An liceat eis terras patrimoniales & beneficiales per laicos colere*.

2. *Pro necessario culturæ usu, an possint emere boves & alia animalia, & fructus illorum vendere?*

3. *An ii qui ex propriis bonis habent quercus & castaneas, possint fructus illarum pro sua & suæ familiæ sustentatione vendere?*

4. *An clerici pauperes ad suam suæque familiæ sustentationem possint terras Ecclesiæ conducere?*

5. *An iidem clerici cum foliis suarum arborum possint in propriis ædibus arti serica operam dare, vel idem opus dare ad medietatem, seu ad quartum, & fructus inde percipiendos vendere absque nota illicitæ negotiationis?*

6. *An possint locare boves & animalia quæ habent ex successione, vel aliis debitis, vel ex decimis, eorumque fructus vendere?*

7. *An liceat ex olivis, vineis, quercubus, & aliis arboribus existentibus in terris patrimonialibus & beneficialibus & aliis obventis* vendere oleum, vinum, glandes, *& alios fructus ad sustentationem suæ familiæ; item & granum & frumentum hujusmodi ex bonis patrimonialibus aut beneficialibus*.

COMMUNIO. Sumitur id nominis, 1. generali significatione, pro cœtu seu communitate personarum quæ simul communicant, quæ mutuo devinctæ sunt, iisdemque legibus reguntur; 2. pro communione politica & civili quæ externis quibusdam actionibus ad humanam societatem pertinentibus, eamdemque servandam facientibus continetur, cujusmodi sunt negotium, convictus, mensa, mutuæ salutationes, &c. 3. pro communione ecclesiastica quæ posita est in Christianæ Religionis exercitationibus, cujusmodi sunt templorum frequentatio, ad publicas preces adsistentia, ejusdem fidei professio, sub eodem capite & in eadem Ecclesia; 4. pro societate omnium membrorum Ecclesiæ, militantis in terris, patientis in purgatorio, triumphantis in cælis; 5 pro commercio seu communicatione suffragiorum, precum, bonorum operum, meritorum, quæ viget inter omnia & singula Ecclesiæ membra; 6. pro unione fidelium inter se per sacramenta, per gratiam, per charitatem, per omnia supra naturam dona; 7. pro mutua peculiarium Ecclesiarum unione quam olim eædem fovebant litterarum ope, quas ad se mutuo scribebant, quæque *communionis litteræ* dicebantur; 8. pro Ecclesiæ reconciliatione; 9. pro Pœnitentiæ sacramento quod aliquando nuncupatum est *communicatio, communio*, quia pœnitentes restituebat in communicandi jus quod per peccatum amiserant; 10. pro pœna per quam ei sanctorum mysteriorum celebratio interdicebatur, idemque redigebatur ad statum communionemque simplicium laicorum, extra chorum, ubi presbyteri communicabant; 11. pro pœna canonica quæ olim Episcopis & ecclesiasticorum aliis imponebatur, & per quam reus a suis functionibus suspendebatur, suoque gradu destituebatur; quod *extranea communio* appellabatur; 12. pro eulogiis seu panibus benedictis qui ad eos mittebantur quibuscum peculiaris unio servabatur; 13. pro sancta Eucharistia ipsa quæ ad absentes mittebatur post eorum communionem qui sanctorum mysteriorum celebrationi interfuerant; 14. pro antiphona quam chorus canit, dum populus communicat; 15. pro divina Eucharistiæ participatione, hoc est, actione qua Christifidelis recipit Corpus & Sanguinem Christi Domini in Eucharistiæ sacramento. *Vide* EUCHARISTIA. 16. Pro oblationibus quæ festis quibusdam diebus peragebantur: *Oblationes & communiones quæ fiunt in Natalis Domini, Epiphania*, &c. (*Charta*, an. 1213. *in Charent.* Maurign. cap. 19.) *communes erunt prioris & sapicerii*. 17. pro associatione ad alterius bona: *Cum quis in partem prædiorum adsciscitur*; 18. pro possessione bonorum in commune tantum & non proprietatis titulo; cujus generis communio penes religiosos est qui paupertatis votum emittunt: *In professione igitur nostra.... vera.... promisimus, castitatem, communionem, obedientiam.... dicamus de communione.... quia nihil exterius proprium se videt habere, ideo communionem se perfecta putat tenere*.

nere. (*Epist.* Odon. *canonici regul*, tom. 2. Spicilegii, p. 525. 527.)

Placuit inter eos, qui post fidem baptismi salutaris, adulta ætate, ad templum idololatraturus accesserit . . . . nec in fine eum communionem accipere. (Concil. Eliberitanum, an. 305. c. 5.)

Communionis vocabulum intelligi debet in hoc aliisque pluribus Eliberitani Concilii canonibus non de sanctæ Eucharistiæ perceptione, sed de Pœnitentiæ sacramento, de sacramentali absolutione, quæque ejus consecutio est, de reconciliatione cum Ecclesia & societate fidelium. *Vide* Concilia, Eliberitanum & Laodicanum in primo hujus Operis tomo.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum relinquens propriam parochiam, pergat ad alienam . . . . præter Episcopi sui conscientiam . . . . tanquam laicus ibi communicet. (Can. 15. Apostol.)

Osius Episcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc est sententia . . . . eos qui simul in clerum ecclesiasticum ab aliquibus fratribus nostris promoti sunt, si nolint redire ad eas ad quas nominati sunt, Ecclesias, deinceps non admitti . . . . si autem laicam communionem petiverint, non oportere eis denegari. Omnes dixerunt: Placet. (Concil. Sardicense, an. 347. can. 19.)

Laica communio de qua in his duobus aliisque ejusmodi canonibus agitur, in eo erat posita, ut quispiam gradu & functionibus ordinis quo indutus erat, privaretur, & ad simplicium laicorum statum quoad religionis exercitationes redigeretur.

Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur; & si . . . . aut Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur; ita ut cum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant. (Concilium Agathense, an. 506. can. 2.)

Si clericus de domo Ecclesiæ vel de omni facultate quidquam probatus fuerit abstulisse, vel fortitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii, prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio animæ concedatur. (Concilium Ilerdense, an. 524. can. 16.)

Inter communionem laicam & communionem peregrinam, tamquam spectatam id discriminis intercedebat, quod communio laica perpetua erat, non item peregrina communio; quoniam, ex Agathensi Concilio, clericus, ad exteram communionem redactus, cum errati pœnitentiam egisset, suum pristinum gradum recuperare poterat. Appellatur hæc communio pœnalis, communio peregrina, quia, per hanc pœnam, clericus reus ad communionem damnabatur quæ olim exteris clericis concedebatur qui cum Episcopi, aut, si forte qui a propria diœcesi egrediebatur, Episcopus erat, cum metropolitani Litteris in alienam diœcesin veniebant. Hic Episcopus alienigena sedebat in presbyterio Ecclesiæ diœceseos in qua versabatur, supra ejusdem Ecclesiæ presbyteros, sanctamque Eucharistiam e diœcesani Episcopi manu cum iis suscipiebat; at non celebrabat, nisi diœcesanus Episcopus id honoris ei cedere voluisset. Quod si advena presbyter aut diaconus erat, cum presbyteris aut diaconis communicabat, quin tamen ullam sui ordinis functionem ederet. *Vide* EUCHARISTIA.

COMŒDIA, COMŒDI, seu ACTORES COMICI, *Vide* SPECTACULUM.

CONCILIUM. *Vide* de Conciliis Tractatum qui ad hujus Operis frontem est.

CONCLAVE dicitur de omnium Cardinalium cœtu, qui Romæ sunt, ad Papæ electionem peragendam; itemque de loco in quo hic cœtus habetur. Primis Ecclesiæ temporibus, Papæ electio penes clerum populumque Romanum erat; deinde vero, id sibi juris arrogarunt Imperatores & Italiæ Principes, tum ut summos Pontifices approbarent confirmarentque, tum ut eos instituerent & pro arbitratu deponerent. Denique Cardinales, ab electione Cælestini II. qui an. 1143. ad supremum pontificatum pervenit, sibi Papam eligendi possessionem, reliquo excluso clero, servarunt. Honorius III. electus Papa an. 1216. mandavit, ut ejus successorum electio in conclavi perageretur. Alii solum ad an. 1270. conclavis originem & primam epocham referunt. Clemente IV. inquiunt auctores hi, Viterbii, an. 1628. vita functo, ejus urbis incolæ certiores facti Cardinales alio alios abire velle, eos in palatio concluserunt, monitosque voluerunt non ipsos ante egressuros, quam Papæ electio facta esset; atque hinc ortum traxit Cardinales ad Papæ electionem in palatio concludendi mos, & quod inde consequitur, ejusmodi est conclavis origo, quod Romæ, in Vaticanis ædibus, nunc habetur, etsi Gregorius X. & Clemens V. mandaverint, ut illud ibi haberetur, ubi Papa proximus decessisset.

Hoc sacro Concilio approbante, statuimus, ut, si eumdem Pontificem in civitate in qua cum sua curia residebat, diem claudere contingat extremum, Cardinales qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur; quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, ex tunc omnes conveniant, in palatio, in quo idem Pontifex habitabat, contenti singuli singulis tantummodo servientibus clericis, vel laicis, prout duxerint eligendum; illis tamen quibus pateat necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus . . . In eodem autem palatio unum conclave, nulla intermedia pariete, seu alio velamine, omnes habitent in communi; quod (servato libero ad secretam cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illuc intrare valeat vel exire; nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis; nec ipsi aliquos ad se venientes admittant . . . . nulli etiam fas sit, ipsis Cardinalibus vel eorum alicui nuncium mittere vel scripturam; qui vero contra fecerit, scripturam mittendo vel nuntium, aut cum aliquo ipsorum secreto loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum necessaria commode ministrentur. Verum, si, quod absit, intra tres dies, postquam, ut prædicitur, conclave prædictum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiæ de pastore provisum; per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in cœna, uno solo ferculo sint contenti; quibus, provisione non facta, decursis, ex tunc tantummodo panis, vinum & aqua ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. (Gregorius X. in Concilio generali Lugdunensi, an. 1274. tit. 2. c. *de Electione*.)

Constitutiones tam sacrorum Conciliorum quam summorum Pontificum, super Romani Pontificis electione, editas innovans hæc sancta synodus, & eis quædam salubria adjiciens, statuit, ut, quotiescunque sedem Apostolicam vacare contigerit, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales præsentes in loco quo summi Pontificis electio celebranda est, decima die postquam sedes vacaverit, omnes in capellam aliquam vel locum prope conclave conveniant; inde, præcedente cruce bini cum devotione cantando, Veni, creator spiritus, *incedentes, locum conclavis ingrediantur, quo non nisi duos familiares necessarios quilibet introducat . . . . Sequenti die, Cardinales omnes, coram his qui in conclavi fuerint, audita Missa de Sancto Spiritu, sacram sumant Eucharistiam. Et antequam scrutinium inchoent, antepositis sanctis Evangeliis, jurent super hac forma: Ego N. talis Cardinalis juro & promitto omnipotenti Deo Patri & Filio & Spiritui Sancto, ac beato Petro Apostolorum principi, eum eligere in Pontificem, quem credam Ecclesiæ universali in spiritualibus & temporalibus utilem, & tantæ dignitati idoneum; nec illi vocem dare quem verisimiliter scivero promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece, per se vel alium interposita, aut alias qualitercunque, directe vel indirecte, pro se electionem procurare. Post hæc quilibet eorum schedulam dabit, in qua ultra tres non nominet . . . . Lectis schedulis, nisi duarum partium in unum vota concurrant, mox comburantur.* (Concil. Basileense, an. 1435. sess. 23.)

CONCORDATUM GALLICUM ea calebris conventio est, Bononiæ in Italia, die 16. Augusti, an. 1516. Franciscum Regem I. inter & Leonem Papam X. inita, quæ Pragmaticam sanctionem abolevit, & peculiaria super beneficiis statuta continet. Concordatum hoc graves difficultates apud parlamenta, clerum, universitates, subiit; nec in Parisiensi parlamento, nisi regis jussu, die 22. Martii an. 1517. in acta relatum fuit.

Proponuntur super Gallico Concordato graves quæstiones tres. 1. Quæstio. Initumne est Concordatum hoc, ut in Gallia perpetuæ Constitutionis loco esset, an vero, ut, Francisco Primo regnante tantummodo servaretur? 2. Volueruntne Leo Papa X. & Franciscus Rex I. Concordato vim legis esse ob earum solum provinciarum Ecclesias, quæ Principi suberant, quo tempore conventio hæc inter eosdem transacta fuit, an potius ea mente fuerunt, ut in omnibus regionibus quæ penderent a Galliæ Regibus, ecclesiastici regiminis formam statuarent; adeoque conventionis ipsius executio non alia quam universæ Gallorum Regum ditionis finibus contineretur? 3. Omnesne Concordati articulos Gallia sequitur?

Respondetur ad quæstionem primam, (Monumenta Cleri, tom. 9. pag. 53. & seq.) ita, ut distinguantur Regis jura, quæ Concordato nituntur, quæque per amplianția, vel, ut ajunt, ampliativa Brevia, statuta sunt. Concordato nixa jura perpetua sunt; & hac fane ratione, Concordatum perpetua quoad Galliam, modera-

deratio est; at ampliantia Brevia non ultra Regum vitam protendebantur quibus concessa fuere. Hanc distinctionem affabre explicat Dumoulinius, super Regula, *de infirmis resignantibus*, §. 315. 316. 317.

Respondetur ad quæstionem secundam, (Ibid. p. 65. & seq.) Concordatum esse generalem legem quæ omnes regiones, a Galliarum Regibus, seu ante seu post Concordatum, pendentes afficit. D. Patru, pro Parisiensi universitate, in magno consilio, die 10. Septembris an. 1643. causam agens, quæstionem hanc fuse æque atque accurate discussit.

Respondetur ad quæstionem tertiam, (Tom. X. p. 175. & seq.) Concordati articulos numero plures esse, quos usus in Gallia non sequitur; ejusmodi est, inter alios, articulus *de Regia ad prælaturas nominatione*, qui ex ea tantum parte receptus est, qua Regibus favet in regni beneficiorum dispositione; ejusmodi est etiam episcopatuum regni cæterorumque beneficiorum consistorialium quorum titulares in Romana curia moriuntur, plena & libera dispositio quam in hoc ipso titulo sibi Papa reservat; ejusmodi quoque sunt articuli plures super Graduatis, mandatis apostolicis, præventionibus, obligatione exprimendi in omnibus beneficiorum provisionibus, quæ in Romana curia obtinentur, eorum justum valorem, etc.

CONCORDATUM GERMANICUM est conventio inter Nicolaum Papam V. ex una parte, & Fridericum Imperatorem III. & Germaniæ Principes ex alia, Martii die 19. an. 1448. inita. Distinguuntur in hoc Concordato præcipuæ partes quatuor. In prima, sibi Papa omnium beneficiorum collationem reservat, quæ in Extravaganti *Exsecrabilis*, Joannis XXII. & in Extravaganti *Ad regimen*, Benedicti XII. continentur. Extravagans *Exsecrabilis* reservat Romano Pontifici omnia beneficia vacantia pleno jure, incompatibilitatis, ut vocant, causa, quia nempe simul esse non possunt, cujusmodi sunt duæ dignitates, personatus, officia, parœciæ, etc. Extravagans *Ad regimen* pariter Papæ reservat omnia beneficia vacantia in curia, & ad duorum ab urbe Roma dierum iter, cujuscunque generis fuerint, sæcularia aut regularia, cum aut sine animarum cura, etiamsi mos obtineret, ut iisdem per electionem provideretur, ne Cardinalibus quidem & sanctæ Sedis officiariis exceptis. Hæc ipsa Extravagans afficit collationi Papæ ea itidem beneficia quæ per promotionem ad prælaturas aliasque dignitates vacant.

Altera Germanici Concordati pars electiones spectat quæ a sancta Sede confirmari debent. Beneficia collativa complectitur tertia; in hac Papam inter & collatores ordinarios alternativa statuitur. Papa nominat mense Januario, collatores Februario; & sic porro in mensium orbem, primis exceptis cathedralium & collegialium Ecclesiarum dignitatibus, quorum dispositio sanctæ Sedi reservatur. Si minus constiterit Papam contulisse beneficia per menses vacantia, qui eidem affecti sunt, post mensium trium vacationem, *a die notitiæ in loco beneficii*, collatoribus ordinariis id auctoritatis tribuitur, ut de iisdem disponant. Ad annatas refertur hujus Concordati quarta pars; per illud enim eas solvi necesse est pro omnium generum beneficiis, exceptis iis quorum annuus reditus valorem florenorum viginti quatuor auri de camera non excedit.

Germanicum Concordatum in omnibus Imperii Ecclesiis receptum fuit, post Maximiliani Imperatoris edictum, qui nempe mandavit, an. 1518. ut Concordatum hoc Leodii reciperetur; & post edictum Caroli Quinti qui, an. 1554. illud in Cameracensi Ecclesia executioni mandari jussit. Ipsum etiam Imperatores ad provincias produxerunt quæ deinde Imperio additæ fuerunt, aut evaserunt hæreditaria membra Domus Austriacæ, ut Belgium, Burgundiæ Comitatus, Burgundiæ Ducatus, & Lotharingia. Prout hæ provinciæ redintegratæ fuere Galliarum Regno, summi Pontifices ad Gallos Reges indulta miserunt, per quæ eos suis ipsorum juribus substituerunt, unum sibi jus & unicum reservantes, ut super regiis nominationibus provisiones tribuerent. Per hæc indulta, Rex saltem in episcopatibus Metensi, Tullensi & Verodunensi exercet jura duo, alternativam & reservationem scilicet. Alternativæ vi, Rex beneficiis per Papæ menses vacantibus providet; & reservationis vi, Rex, unoquoque mense, ad primas dignitates nominat; at claustralia officia & parœcias excipit concessio hæc.

CONCUBINATUS. Sumitur hoc vocabulum, 1. in antiquitate tam sacra quam profana, pro matrimonio licito quidem, at minus solemni, cum paupere, humilisque conditionis femina; 2. pro quovis commercio carnali, illicito, ut adulterio, incestu, etc. 3. pro commercio carnali, illicito consuetoque inter alterius sexus personas duas quæ liberæ sunt, videlicet, quæ per matrimonii sacramentum ligatæ non sunt. Concubina ergo, prima quidem significatione, est vera & legitima conjux, at cujus minor est quam viri conditio, quæque ob hanc causam ducta est per matrimonium minus solemne quam cæteræ; quod tamen matrimonium ipsum easdem obligationes adjunctas habet, tametsi non eadem jura secum trahat. Concubina, significatione tertia, est femina quæ quamvis haud nupserit homini libero, cum eo tamen vivit tamquam ejusdem uxor; homo hic appellatur concubinarius, æque ac qui, conjugatus cum sit, conjugaliter vivit cum alia femina, seu conjugata, seu non.

Divina lex nunquam permisit aut toleravit concubinas pro ejus generis feminis sumptas quæ conjugum instar cum homine vivunt cui nuptæ non sunt; at concubinas permisit sumptas pro secundi gradus uxoribus, uxori primariæ, dominæ domus, matronæ subordinatis. Abraham, Jacob, David concubinas habebant.

Romanæ leges concubinatum permittebant, scilicet, ejus generis matrimonium, per quod Romanus civis poterat sibi feminam humilis conditionis & notatam sumere, quam haberet solum conjugis & concubinæ, non autem legitimæ sponsæ, seu justæ uxoris titulo. Senator, causa exempli, sibi concubinam sumere poterat feminam a servitute liberatam quam ei legitimam sponsam esse leges non sinebant. Per hoc matrimonium, perinde ac per matrimonium legitimum, insolubilem inter se conjunctionem vir & femina contrahebant. Ergo inter matrimonium quod *concubinatus*, illudque quod *justarum nuptiarum* nomine designabatur, id erat discriminis, quod filii qui ex concubinatu nascebantur, non gaudebant familiæ juribus, nec pater in eos habebat patriæ potestatis jus; iidem non erant *justi liberi*; nihilominus spurii non erant; appellabantur *liberi naturales*; at non *nothi*, seu *spurii*, quæ erant eorum nomina qui ex *scorto*, vetitisque conjunctionibus nati erant.

Concubinæ sumptæ pro veris unicisque conjugibus, quæ tamen per matrimonium minus solemne quam cæteræ ducebantur, ab Ecclesia permissæ seu toleratæ fuere. Toletani Concilii primi, an. 400. decimus septimus canon statuit eum qui uxorem simul & concubinam habet, excommunicatione plecti debere, non item eum cui uxor aut concubina est: *Si quis habens uxorem fidelem, si concubinam habeat, non communicet. Cæterum qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur; tantum ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus.*

Gravissimas pœnas Concilia in concubinarios, tam laicos quam ecclesiasticos decreverunt: *Ut laicus uxorem simul & concubinam habens non communicet Ecclesiæ.* (Concilium Romanum, an. 1059. can. 12.)

De sacerdotibus, & levitis, & subdiaconibus qui feminas sibi usurpaverunt, Concilium Lexoviense observetur, ne Ecclesias per se, atque per suffraganeos regant, nec aliquid de beneficiis habeant. Archidiaconi qui eas regere debent, non permittantur aliquam habere nec concubinam, nec subintroductam mulierem, nec pellicem; sed caste & juste vivant. (Concil. Rothomagense, an. 1072. can. 15.)

Ut nullus diaconus, presbyter, vel subdiaconus concubinam habeat; sed nec aliam feminam, unde mala suspicio habeatur, in una domo secum teneat; & quicunque hujusmodi sacerdotis, sive per pecuniam ordinati Missam scienter audierint; excommunicationi subjacere debeant. (Concilium Pictaviense, an. 1078. can. 8.)

Si quis clericus, ecclesiasticave persona reperta fuerit in concubinatu notorio permanere, ab officio & beneficio denuntietur suspensus, & inhabilis ad obtinendum beneficium ecclesiasticum, gradus vel honoris ascensum, & pro tali in Ecclesia in qua est beneficiatus, & in Ecclesia sub qua degit, necnon in cathedrali Ecclesia publicetur. (Concil. Dertosanum, an. 1429. tit. 2.)

Quicunque clericus, cujuscunque status, conditionis, dignitatis, etiamsi pontificalis, vel alterius præeminentiæ existat .... fuerit publicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum, trium mensium spatio, sit ipso facto suspensus .... necnon & hujusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse innotuerit, mox suus superior monere teneatur, ut intra brevissimum terminum concubinam dimittat. Quam si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice resumpserit; jubet hæc sancta synodus, ut ipsum suis omnibus beneficiis omnino privet. Et nihilominus hi publici concubinarii, usquequo in eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamque vitæ emendationem, fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcunque honorum,

rum, dignitatum, beneficiorum vel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem, recidivo vomitu, ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles sint. Quod si hi ad quos talium correctio pertinet, eos (ut prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinatu, modis omnibus digna punitione animadvertant. In Conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna severiter procedatur .... Publici autem intelligendi sunt non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & per suum superiorem admonitus, ipsam cum effectu non dimittit. (Concilium Basileense, an. 1435. sess. 20.). Decretum hoc Pragmaticæ Sanctioni & Concordato insertum fuit.

Grave peccatum est homines solutos concubinas habere; gravissimum vero, & in hujus magni sacramenti (matrimonii) *singularem contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere & retinere. Quare ut huic tanto malo sancta synodus opportunis remediis provideat, statuit hujusmodi concubinarios, tam solutos quam uxoratos, cujuscunque status, dignitatis & conditionis existant, si, postquam ab ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse; a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab ordinario severe pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, sive conjugatæ sive solutæ quæ cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio, graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum, vel diœcesim, si iisdem ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit, brachio sæculari, ejiciantur; aliis pœnis, contra adulteros & concubinarios inflictis in suo robore permanentibus.* (Concil. Tridentinum, sess. 24. cap. 8. *de Reform. matrim.*)

Quam turpe, ac clericorum nomine, qui se divino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitiæ sordibus, immundoque concubinatu versari; satis res ipsa communi fidelium omnium offensione, summoque clericalis militiæ dedecore testatur. Ut igitur ad eam quam decet, continentiam ac vitæ integritatem ministri Ecclesiæ revocentur .... prohibet sancta synodus quibuscunque clericis, ne concubinas, aut alias mulieres de quibus haberi possit suspicio, in domo, vel extra, detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant; alioquin pœnis a sacris canonibus vel statutis Ecclesiarum impositis puniantur. Quod si a superioribus moniti, ab iis se non abstinuerint; tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunque & pensionum ipso facto sint privati; quæ fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi, applicetur. Si vero in delicto eodem, cum eadem vel alia femina, perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint; non tantum fructus omnes ac proventus suorum beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur; sed etiam a beneficiorum ipsorum administratione .... suspendantur; & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur; tunc beneficiis, portionibus, ac officiis, & pensionibus quibuscunque ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus, cum iis ex causa visum fuerit dispensandum. (Sess. 25. cap. 14.)

Instaurarunt decretum hoc provincialia Galliarum Concilia; Narbonense, an. 1551. Rothomagense, an. 1581. Remense & Turonense, an. 1583. Bituricense, an. 1584. Aquisextiense, an. 1585.

Ex Melodunensi cœtu an. 1579. (Tit. 31.) concubinatus est, post hæresin & simoniam, crimen quod graviora mala infert Ecclesiæ. Nihil negligere debent Episcopi, ut ex ea radicitus illud evellant. Concubinatica parochi synodis denuntiare debent. Cum noti erunt, nominatim monebuntur; sin ignoti fuerint, commoneﬁant generatim quotannis, quadragesimali ineunte tempore; in eosque intendentur excommunicationis minæ, si minus intra dies quindecim suo concubinatui nuntium remiserint. Atque ut quos excommunicationis gladius corrigere nequit, saltem ad bonam frugem redigat ignominia, omne cum iis commercium, excommunicationis indicta pœna, fidelibus interdicitur.

Ex Decretalium jure canonico, Ecclesiæ judices in laicos, seu conjugatos seu non, de concubinatu accusatos agere possunt. Favet huic disciplinæ capiti Tridentinum Concilium, itemque Basileense, cujus decretum Pragmaticæ Sanctioni & Concordato insertum fuit. (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 615. & seq.) Erat hæc Gallicanæ veteris Ecclesiæ disciplina quæ in Capitularibus statuta occurrit; ejusmodi non amplius est nunc temporis regni jurisprudentia; parlamenta declarant abusiva officialium judicia, in laicos de concubinatu accusatos edita.

Quod ad criminis concubinatus clericorum judices attinet, (*ibid.* p. 522.) de eo cognoscere possunt ac debent Ecclesiæ curiæ. De eodem tamen sæculares etiam curiæ tamquam de privilegiato casu cognoscunt, cum scandalum, adulterium, incestum, raptum, vim, seductionem, aliudve crimen adjunctum habet. Quoad clericorum concubinas, (p. 619. 620.) iis processum ab Ecclesiæ judicibus fieri non patitur hujus sæculi jurisprudentia, nisi religiosæ sint.

CONCUPISCENTIA est ea propensio, is appetitus absonus & præposterus qui nos ad bona sensibus obvia, potissimum vero ad carnis dictas voluptates trahit. Concupiscentia non est a Deo, quod Pelagiani volebant, quippe quæ ad malum allicit permovetque, quod Dei sanctitati repugnat; a mundo, a dæmone, ab originali peccato est, & ad peccatum inclinat; funestum est omnium peccatorum quæ perpetrantur in terra, malorumque quæ ea consequuntur. Non eadem tamen formale, quod ajunt, proprieque dictum peccatum est; eumque eam S. Paulus peccatum vocat, id de peccato minus proprie dicto, quatenus ipsa scilicet & causa & effectus peccati est, intelligi debet. Ita definiit Tridentinum Concilium sess. 5. cap. 5. in Calvinistas qui concupiscentiam esse veri nominis peccatum contendunt; & id quidem, ut hominem excusent, prætexentes peccatum eidem esse naturale, necessarium, ineluctabile: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem hoc sancta synodus fatetur ac sentit; quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus non valet; quinimmo, qui legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.*

Non ergo concupiscentia formale proprieque dictum peccatum est; nemo reus est, nisi cum ejus impulsionibus cedit; et semper obluctari quisque potest; eademque obluctanti evadit meriti occasio. Eam Deus hac de causa in iis ipsis qui morum integritate præstant, subsistere sinit, ut iis pugnandi, & pugnando merendi locum præbeat. Si Christum Dominum, ejusque sanctam Matrem exceperis, huic inter Sanctos perfectissimi quique ad mortem usque obnoxii fuerunt; eique inepte prorsus ac temere perfectos suos eximunt Quietistæ.

CONCURSUS AD PARŒCIAS. Ita nuncupatur parœciis providendi ratio per quam, post maturum examen, tribuitur concurrentium seu contendentium digniori parœcia, quæ in concursum exposita fuit, cujusque obtinendæ causa singuli se examini præsentarunt. Hæc ratio seu via, ut ad beneficia pervaniatur, ignota fuit in Ecclesia, ad usque Tridentini Concilii tempus, quod expedire judicavit, ut ea quidem, quoad parœcias, ob ejusmodi beneficiorum gravitatem, institueretur. Est proinde concursui locus ad parœcias, iis in regionibus in quibus Tridentinum Concilium receptum fuit, ut in Italia, Belgio, Lotharingia, &c. nonnullisque regionibus acquisitis redintegratisque Galliæ, cujusmodi sunt Beugesiensis, Varromejensis & Gexiensis, ex ea parte quæ a Genevensi Episcopo, Annecium translato pendet. Perinde res habet in Metensi, Britanniensi, & Artesiensi regionibus, exceptis, quoad hanc posteriorem, parœciis quæ ad abbatum collationem pertinent. Ejusmodi est super hac re Tridentini Concilii constitutio.

Porro Episcopus, (sess. 24. cap. 18. *de Reform.*) *& qui jus patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus, ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquos clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cujuslibet ætate, moribus & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et, si Episcopo, aut synodo provinciali, pro regionis more, videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes qui descripti fuerint, examinentur*

tur

tur ab Episcopo, sive, eo impedito, ab ejus vicario generali atque ab aliis examinatoribus non paucioribus quam tribus, quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus, vel vicarius, quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in diœcesana synodo ab Episcopo, vel ejus vicario ad minus sex proponantur, qui synodo satisfaciant & ab ea probentur; advenienteque vacatione cujuslibet Ecclesiæ, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant; indeque, succedente alia vacatione, aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat. Sint vero hi examinatores, magistri seu doctores, aut licentiati in theologia, aut jure canonico, vel alii clerici, seu regulares, etiam ex ordine mendicantium, aut etiam sæculares qui ad id videbuntur magis idonei, jurentque omnes ad sancta Dei Evangelia, quacunque humana affectione postposita, fideliter munus executuros, caveantque, ne quidquam prorsus, occasione hujus examinis, nec ante nec post accipiant; alioquin simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant; a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis quæ quomodocunque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur; & de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in synodo provinciali, si opus fuerit, rationem reddere teneantur, a qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter, ejus arbitrio, puniri possint. Peracto deinde examine renuntientur, quotcunque ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis; ex hisque Episcopus eum eligat quem cæteris magis idoneum judicaverit; atque illi & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat ad quem spectabit eam conferre. Si vero jus patronatus ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat; is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum vero institutio ab alio quam ab Episcopo erit facienda; tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Quod si jus patronatus laicorum fuerit, debet qui a patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admissi, in omnibusque supradictis casibus non cuiquam alteri, quam uni ex prædictis examinatis & ab examinatoribus approbatis, juxta supradictam regulam, de Ecclesia provideatur, nec prædictorum examinatorum relationem, quominus executionem habeat, ulla devolutio, aut appellatio etiam ad sedem Apostolicam, sive ejusdem sedis legatos, aut vicelegatos, aut nuntios, seu Episcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interposita impediat, aut suspendat; alioquin vicarius quem Ecclesiæ vacanti antea Episcopus arbitrio suo ad tempus deputavit, vel forsan postea deputabit, ab ejus Ecclesiæ custodia & administratione non amoveatur, donec aut eidem, aut alteri qui probatus & electus fuerit, ut supra, sit provisum; alias, provisiones omnes, seu institutiones, præter supradictam formam factæ, subreptitiæ esse censeantur; non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, præventionibus, affectionibus, novis provisionibus, indultis concessis quibuscunque universalibus, etiam ad certam summam, & aliis impedimentis quibuscunque. Si tamen adeo exigui reditus dictæ parochiales fuerint, ut totius hujus examinationis operam non ferant; aut nemo sit qui se examini quærat subjicere; aut ob apertas factiones, seu dissidia quæ in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixæ ac tumultus possint excitari; poterit ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa, privatum aliud examen, cæteris tamen, ut supra, servatis, adhibere. Licebit etiam synodo provinciali, si quæ in supradictis circa examinationis formam addenda, remittendave esse censuerit, providere.

Provincialia nonnulla Concilia, decimo sexto sæculo in Galliis habita hoc Tridentini Concilii decretum adoptarunt. Ejusmodi sunt Concilia, Remense, an. 1564. Bituricense, an. 1584. Tolosanum, an. 1590. At hæc Concilia diu executioni mandata fuisse non constat. Clerus, an. 1635. congregatus, deliberavit, referret, necne, concursum ad parœcias admitti; at ita sectæ opiniones fuerunt, ut nihil decideretur; ex eoque tempore, non amplius extitit hac de re quæstio. Non ergo communis juris in Gallia concursus est. Quia tamen bonum finem ipse per se propositum habet, & emolumenti non parum afferre potest, cum præscriptæ regulæ in eo servantur; eumdem Galli Reges subsistere passi sunt in regni provinciis in quibus institutum nacti sunt, ut in Artesia, Britannia, Bressensi comitatu, Lotharingia, &c. In his peculiaribus provinciis, ubi concursus locum habet, potest usus non idem esse, tam super concursus forma, quam super Ecclesiarum qualitate, quæ eidem subsunt. Exceptiones quædam sunt in aliquibus Regni regionibus admissæ, in aliis non item. Parlamentorum quoque jurisprudentia in quibusdam capitibus varia & multiplex esse potest; eam consuli necesse est. Parœciæ quarum nominatio ad patronos laicos pertinet, (Monumenta Cleri, tom. 12. pag. 1420. & seq.) fere a concursu exceptæ sunt. Ab eo canonistæ perpetuas etiam vicarias excipiunt, quæ in parochorum primitivorum nominatione sunt, ex Rotæ decisionibus, ex Cardinalium declarationibus, & ex Bulla Pii V. *Ad exequendum*, mensis Novembris an. 1567. At hæc opinio non videtur Tridentini Concilii dispositioni consentanea; nec in Gallia Pii V. Bulla recepta est. In plerisque diœcesibus, ubi concursus obtinet, mos viget, ut vicariæ perpetuæ eidem subsint; eæ quoque ipsæ quæ ante declarationem an. 1686. amovibiles erant, quæque, hujus declarationis vi, in perpetuas erectæ fuerunt; ita judicatum in Atrebatensis Episcopi favorem, per arestum Consilii privata, die 7. Aprilis an. 1688. super S. Petri Duacensis parœcia quæ ad capituli præsentationem spectat. Provinciarum tamen in quibus est concursui locus, parlamenta plura eidem eximunt vicarias perpetuas pendentes a capitulis, aliisve communitatibus beneficiariis quæ tamquam earum parochi primitivi spectantur; ita judicatum per moderationis arestum, in Metensi parlamento die 16. Julii an. 1694. editum. Extiterunt aresta, in Vesontionensi parlamento ad annum usque 1734. confecta quæ huic Metensis parlamenti jurisprudentiæ concinebant.

In diœcesibus pluribus in quibus Tridentini Concilii disciplina, itemque cancellariæ octava *de Mensibus regula* recepta est, unus Papa concursus legi, per menses octo, se subdidit; per reliquos menses quatuor, patroni ecclesiastici libere de parœciis disponunt, quæ in eorum nominatione versantur; atque adeo quibusdam in locis usus obtinuit, ut, mensibus octo Papæ reservatis, a concursu exciperentur patroni ecclesiastici qui *Monocularii* nuncupantur, quorum scilicet nominationi una tantum parœcia subest.

Cum in mixto patronatæ parœciæ sunt, (Van-Espen, *Juris eccl.* tom. 2. pag. 835.) ita nempe, ut patronus ecclesiasticus & patronus laicus ambo simul præsentent; eædem concursui obnoxiæ non sunt; at si patroni duo, ecclesiasticus & laicus, seorsim, sua quisque vice, præsentant, parœciæ subduntur concursui, cum ecclesiasticus patronus præsentat, non item, cum laicus.

Per Blesensis constitutionis articulum 86. regentiæ seu cathedræ vacantes in jure canonico & civili per concursum conferri debent; & in hunc finem significanda est vacatio proprioribus clarioribusque parlamenti universitatibus in quibus aderit dictæ facultatis exercitatio, designata certa congruaque ad aperiendam disputationem die.

Est hic in Hispaniis, (Monumenta Cleri, tom. 3. p. 1142.) ut Gonzales refert, cathedralium & collegialium Ecclesiarum mos, ut theologales præbendæ per concursum dentur, etiamsi vacaverint per Papæ menses.

CONFESSIO SACRAMENTALIS est a pœnitente suorum peccatorum accusatio & declaratio apud sacerdotem edita, qui in eum jurisdictione pollet, ut ab ipso pœnitentiam & absolutionem recipiat, per clavium potestatem quam Christus Dominus Ecclesiæ tradidit. Confessio, hoc sensu accepta, semper usui fuit in Ecclesia, utpote divina institutione, iisque Christi Domini ad Apostolos eorumque successores verbis nixa: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*. Per hæc verba Christus Dominus instituit Apostolos eorumque successores in sacerdotio, *judices* & *medicos; judices*, ut absolutionis aut damnationis sententiam super pœnitentibus pronuntiarent; *medicos*, ut eorum spiritales morbos sanarent. Ergo per hæc eadem verba Confessionem instituit, quoniam fieri non potest, ut judicum & medicorum munus sacerdotes obeant, nisi pœnitentes sua iis peccata, suosque spiritales morbos per Confessionem patefaciant. Judicari non potest sine causæ cognitione, nec sanari, qui ignorantur, morbi possunt; fit hinc, ut semper in Ecclesia creditum fuerit, divinæ institutionis Confessionem esse.

Ex institutione sacramenti Pœnitentiæ jam explicata, universa Ecclesia semper intellexit institutam etiam a Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariam existere; quia Dominus noster Jesus Christus, e terris ascensurus ad cælos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tamquam præsides & judices ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christifideles ceciderint, quo, pro potestate clavium, remissionis aut retentionis peccatorum sententiam

tiam pronuntient. Constat enim sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat, & non potius in specie ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent.... Unde cum a sanctissimis & antiquissimis Patribus magno unanimique consensu semper Confessio sacramentalis qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modo etiam utitur, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, & inventum humanum esse, atque a Patribus in Concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur. Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christifideles confiterentur, quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat; sed ut præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.

Est ergo mortalium omnium peccatorum confessio, divino præcepto, iis omnibus necessaria, qui mortaliter post baptismum peccarunt. Est hic fidei e Tridentino Concilio, sess. 14. *de sanctiss. Pœnit. Sacram.* can. 6. in hæc verba definitus articulus: *Si quis negaverit Confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit.*

Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse, jure divino, confiteri omnia & singula peccata mortalia quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias quæ peccati speciem mutant; sed eam Confessionem tantum esse utilem ad erudiendum & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem canonicam imponendam; aut dixerit eos qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum; aut demum non licere confiteri peccata venialia, anathema sit. (can. 7.)

Si quis dixerit confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christifideles, juxta magni Concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse Christifidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, anathema sit. (Can. 8.)

Annua confessio de ecclesiastico præcepto est quoad omnes fideles qui ad discretionis ætatem pervenerunt, ad eam scilicet ætatem qua ætate peccare possunt, quamque reapse peccent: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum; nisi forte, de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura.* (IV. Concil. generale Lateranense, an. 1215. can. 21.)

Protestantes qui auricularis confessionis originem in hoc Lateranensis Concilii quarti decreto comperire volunt, non id animo reputant hoc decreto non Confessionis institutionem, sed Confessionis a Christo institutæ determinationem, & quod inde consequitur, determinationem divini de Confessione edenda præcepti, quod hoc Concilium ad annuam Confessionem determinat, contineri. Quod enim ad divinum de peccatorum Confessione præceptum attinet, tenemus illud nos ab apostolica Traditione quæ propagata est jam inde ab Apostolis & ad omnia retroacta sæcula & ad omnes Ecclesias, quæque deinceps sine ulla prorsus intermissione ad nos usque descendit; quæ est ejus antiquitatis certa probatio, ex eo Tertulliani effato in libro de Præscriptionibus: *Quod apud multos unum est, non erratum, sed traditum;* ex eoque S. Augustini in libro 4. contra Donatistas, cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Probare possemus per ecclesiastica testimonia, ab altero sæculo ad hæc usque tempora, sacramentalem Confessionem semper usui fuisse in Ecclesia, tamquam a Christo præceptam. Proh! Estne credibile fideles adoptasse generatim usum tantopere ad molestiam ac despicientiam afferendam factum, nisi Domini jussum divinamque legem esse persuasum habuissent? Videri possunt S. Irenæus, Lib. I. adversus hæreses, cap. 9. Tertullianus, lib. de Pœnitentia, cap. 8. & 10. Origenes, homilia 2. super Levitico; S. Cyprianus, in Tractatu *de Lapsis*; S. Gregorius Nyssenus, in Sermone contra feminam peccatricem, S. Ambrosius, in libris duobus de Pœnitentia; S. Augustinus, in suis Homiliis 40. & 50. S. Leo, in Epistola 8. ex veteribus editionibus, & 136. ex novis, S. Gregorius Magnus, Homilia 26. in cap. 20. S. Joannis, & Homilia 40. in cap. 6. S. Lucæ. Nobis hoc loco satis erit, super sacramentali Confessione, nonnullorum quæ Lateranense quartum antecesserunt, Conciliorum canones in medium afferre.

De pœnitentia vero peccatorum, quæ est medela animæ, utilem hominibus esse censemus; & ut pœnitentibus a sacerdotibus data confessione indicatur pœnitentia, universitas sacerdotum adscitus consentire. (Concilium Cabillonense, an. 650. can. 8.)

Oportet autem eos qui solvendi & ligandi potestatem a Deo acceperunt, peccati qualitatem considerare & ejus qui peccavit, ad conversionem promptum studium, & sic morbo convenientem afferre medicinam. (Concil. *in Trullo*, an. 681. can. 102.)

Omnibus his addit, ventilatum est tracto pœnitentiæ, ut sacerdotes certius intelligerent, quomodo Confessiones recipere, & pœnitentiam, secundum canonicam institutionem, pœnitentibus deberent indicare. (Concilium Remense, an. 813. can. 12.)

Ut Episcopi & presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus pœnitentiæ constituant. (Can. 16.)

Districtius inhibemus, ne aliquis sacerdos filii sui vel filiæ spiritalis privatam confessionem alicui revelare præsumat; quod si facere convictus fuerit, officio & beneficio ecclesiastico perpetuo spolietur. (Concilium Dalmaticum, an. 1199. can. 4.)

Lateranense ergo Concilium quartum nihil egit aliud, nisi divinum præceptum determinavit, quod sacramentalem Confessionem statuit, tamquam necessarium adjumentum ad obtinendam mortalium peccatorum veniam quæ post baptismum patrata sunt. Hoc præceptum obligat ipsum per se, statim moraliter loquendo, ac quispiam in lethale peccatum incidit, cum primum scilicet edendæ Confessionis commoditas adest, secundum ea Spiritus Sancti verba: *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* Obligat etiam in eumdem modum in mortis articulo, & in omni sine Confessione moriendi morali periculo. Ejusmodi sunt pericula mulierum quæ partui proxime sunt, militum qui instructi sunt, ut pugnam ineant, eorum qui periculosum iter terræ aut maris suscipiunt. Ejusmodi homines & quicunque prævident se probabili mortis periculo quamprimum obnoxios fore, divini præcepti obligationi subsunt, ut Confessionem edant. Idem sentiendum de iis qui futurum prævident, sive ut peccata obliviscantur, nullusve sibi per annum confessarius apud quem Confessionem peragant, præsto sit.

Confessionis divinum præceptum obligat per accidens, ut loquuntur, hoc est, alterius præcepti causa, quoties opus cuipiam est, ut in gratiæ statu versetur, ut cum, ex officio, sacramentum aliquod administrat, aut suscipit eorum aliquod quæ vivorum Sacramenta vocantur: *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumcunque sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat; quod a christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris; si, necessitate urgente, sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.* (Concilium Tridentinum, sess. 13. cap. 7.) Idem dicendum, quoties Confessio necessario adjumento est, ut lethale peccatum aliquod evitetur, aut gravis aliqua tentatio superetur.

Ecclesiasticum præceptum adigit fidelem quemque, ut semel in anno confiteatur, quamvis in venialia tantum peccata lapsus esset. Ita mandat canon, *Omnis utriusque sexus*, quia generalis est, nullamque distinctionem ponit mortale peccatum inter & veniale quod in hac circumstantia evadit necessaria Confessionis materia, cum extra hanc circumstantiam sufficiens tantum materia sit; ut scilicet veniale peccatum ad pœnitentiæ tribunal deferri, ejusque absolutio suscipi possit, quin id fieri necesse sit. Quamvis autem annuæ Confessionis tempus Ecclesia non definierit, in communi tamen est more positum, ut ea peragatur intra Paschalia dies quindecim, nec tum quidem quispiam huic officio deesse debet, etsi venialium tantum peccatorum reus esset: *Omnes christiani, cujuscunque sexus, peccata sua saltem semel in anno ad diem Paschæ proprio sacerdoti confiteantur.... Qui semel atque iterum moniti neglexerint, communione Ecclesiæ priventur.* (Concil. Bituricense, an. 1584. tit. 21.)

Qui ergo annuam Confessionem non edidit, eam edere sequenti anno quamprimum debet; ac si prævidet se in Paschate confiteri non posse, antevertere debet tempus illud, cum id per annum non præstitit, quia præcepti Confessionis annuæ eadem est atque æris alieni ratio, quod debitor tenetur solvere, quamprimum potest, cum solutionis tempus prætergredi passus est, aut cum prævidet se stata die solvendo non fore.

Nec solum necessaria Confessio est, sed summopere etiam utilis, quippe quæ facit ad Divini Numinis iram leniendam, ad explendam ejusdem justitiam, ad peccata seu mortalia seu venialia remittenda, ad reddendam animæ pristinam pulcritudinem vetusque robur, ad solatium, lumen, præsidium pœnitentibus afferendum, ad iisdem addendos animos, ut pravas consuetudines corrigant, & virtutem consectentur: *Ipsa vero hujusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri posset, nisi tot tantisque commodis & consolationibus levaretur quæ omnibus digne ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissime conferantur*. (Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 5.)

Ut hæc emolumenta pœnitens ex Confessione percipiat, primum omnium instituere debet super omnibus lethalibus peccatis examen, in quæ labi potuit, suæque Confessioni, quascunque requirit, conditiones apponere. Conscientiæ examen versetur, oportet, super cogitationum, verborum, actionis & omissionis peccatis; super Dei Ecclesiæque præceptis; super peccatis capitalibus; super christianæ vitæ, generatim, officiis; superque iis quæ proprio peculiariter statui congruunt; super propriis muneribus & occupationibus; super peculiaribus consuetudinibus & præposteris animi motibus ad quos potissimum natura fert. Examen hoc accuratum esse necesse est, quodque omnium gravissimum negotium postulat, cum reapse nullum sit æternæ salutis negotio gravius; ad scrupulum tamen usque obiri non debet; satisque est, ut pœnitens, postquam congruum tempus ad se ipsum examinandum contulit, suæ conditionis suorumque munerum ratione habita, eo animo sit, ut omnia quorum meminit, peccata declaret, quin ullum celare velit; quæ enim citra culpam obliviscitur, iis quæ declarat, continentur, & cum iisdem remittuntur; atque adeo si qua forte per levem negligentiam in examine posita eidem excidere contingeret, hæc negligentia, cum venialis tantum sit, nullam Confessionem non redderet; nec eam repeti necesse esset, sufficeretque peccata quæ exciderant, ad novam Confessionem deferri.

Ex his colligitur oportere pœnitentibus omnia peccata mortalia quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recensere, etiamsi occultissima illa sint, & tantum adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam animum gravius sauciant & periculosiora sunt iis quæ in manifesto admittuntur.... Itaque, dum omnia quæ memoriæ occurrunt, peccata Christifideles confiteri student, procul dubio omnia divinæ misericordiæ agnoscenda exponunt.... sed & impium est, Confessionem quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare. Constat enim nihil aliud a pœnitentibus in Ecclesia exigi, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiæ suæ sinus & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit; reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicitur: Ab occultis meis munda me, Domine. (*Ibid.*)

Numerantur vulgo conditiones sexdecim ad rectam Confessionem requisitæ, quæ his versiculis continentur:

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis & accusans, & sit parere parata.

1. Simplex esse debet Confessio, videlicet, id præcise pœnitens dicat, oportet, quod necessarium est, ut ejus peccatorum numerus & natura confessario patefiat, quin augeantur eadem aut imminuantur, perspicuis verbis, & sine vanis, supervacaneis, a re alienis narrationibus.

2. Confessio humilis esse debet & in propriæ accusationis ratione & in externa specie. In propriæ quidem accusationis ratione, se pœnitens ad profundam humilitatem componere, suaque peccata, quin in alios rejiciat, sibimet ipsi tribuere debet. In externa specie, se debet pœnitens Tribunali sistere modesto habitu, flexis genibus, sine chirotecis aut armis, & aperto capite; si femina fuerit, accurate tecta esse debet.

Considebat olim pœnitens apud sacerdotem suæ Confessionis tempore. Sacerdoti proximus, se statim alte ad eum inclinabat; sacerdos preces super pœnitentem recitabat, eum sibi assidere jubebat, ejus Confessionem audiebat, & monita quibus opus habebat, eidem præbebat. His actis, genua flectebat humi pœnitens, manus afferebat, & sacerdotem, ut pro eo intercederet, obtestabatur; se deinde prorsus humi sternebat, plorans & gemens. Ei sacerdos, cum surgere jussisset, pœnitentiam præscribebat; tum vero se rursus prosternebat pœnitens ad confessarii pedes, qui preces plures super eo recitabat, numero septem. His absolutis precibus, confessarius pœnitentem jubebat se in pedes erigere, pluresque alios psalmos una cum eo recitabat, utroque genua flectente aut cubitis incumbente in Ecclesia. Non nisi sub decimum tertium sæculum, cœpere sæculares flexis genibus Confessiones peragere: nam enim religiosorum aliqui, ut Chartusiani & monachi Grandimontii ante illud tempus in hanc formam compositi peragebant. (Martene, *de antiq. Eccl. Ritib.* & P. Chardon, Hist. Sacram. T. II. p. 488. & seq.)

3. Pura & fidelis debet esse Confessio. Pura quidem in intentione; confiteri scilicet quisque debet, ut se corrigat, non autem ut usui pereat, suæve conscientiæ solatium afferat. Debet eadem fidelis esse seu sincera & vera; accusanda nimirum peccata sunt, prout se habent, ac sine ambiguitate, sine verborum ambitu, sine artificio, sine simulatione.

4. Confessio debet esse frequens, prompta, voluntaria, fortis at simul modesta; hoc est, differri non debet in dies, sed ultro & quamprimum licuerit, peragi, magna cum vi & fortitudine, & cum modesto tamen pudore quodam qui æque ab audacia & a falsa timiditate distet.

5. Edi debet Confessio cum ploratibus & docilitate, ita scilicet, ut in pœnitente se prodent peccatorum intimus dolor, contritionis nomine designatus, iisque satisfaciendi propositum. *Vide* CONTRITIO.

6. Confessio debet esse prudens. Debet pœnitens proximi honori parcere, satisque habere se accusare, quin alios accuset, nisi forte suum ipse crimen explicare non possit, quin socium suum patefaciat; in hac enim facti specie plus debet suam ipse conscientiam purgare, quam proximi famæ parcere, inquit S. Thomas (*In 4. Sent. dist. 16. quæst. 5. art. 2. quæst. ultima*) quem theologi vulgo sequuntur: *Homo in Confessione debet famam alterius custodire, quantum potest; sed suam conscientiam magis purgare debet*. Id autem has in re ponitur tamquam certum non posse pœnitentem invenire confessarium cui ejus socius ignotus sit; eum enim quærere debet, quia socius eo jure gaudet, ut ipsius fama, quoad, moraliter loquendo, fieri potest, in confessarii mente servetur.

7. Debet integra esse Confessio. Duplicis generis integritas distinguitur a theologis, materialis, ut vocant, & formalis. Materialis integritas mortalium omnium peccatorum accusationem complectitur, ne uno quidem excepto, quæcunque tandem causa prætexi possit. Formalis integritas omnium lethalium peccatorum accusationem continet, quæ post maturum examen in mentem veniunt, ut proinde seu dedito studio, seu quin justa ratio subsit, eorum nullum penitus omittatur. Ad confessionis validitatem necessaria non est materialis integritas, quia sæpe est impossibilis, seu physice, cum quispiam de repente vocis usum amittit, suave peccata, quoscunque conatus ediderit, sibi in animum revocare non potest; seu moraliter, ut cum pœnitens a confessario recedere cogitur, antequam Confessionem finierit, ob aliquod grave periculum quod alterutri imminet. Sufficiens ergo est & necessaria formalis integritas, necesse nimirum satisque est accusari mortalia peccata omnia quæ memoriæ post accuratum & serium examen occurrunt, quemadmodum supra ex Tridentino Concilio probatum est. At illud est animadversione dignum, ad hanc formalem confessionis integritatem, accusari oportere circumstantias quæ mortalium peccatorum speciem mutant, aut, quin eorum speciem mutent, notabiliter eadem aggravant, itemque peccata dubia, seu supra jus, seu supra factum cadat dubitatio.

8. Confessio secreta esse debet ex parte pœnitentis, non quod ipse teneatur secreti lege perinde ac confessarius, sed quia, quod confessarium inter eumque gestum est, sine vere necessitatis aut utilitatis causa, revelare non debet; id ei prohibent justitia, charitas, gratus animus, observantia sacramento debita. Pœnitens, ut exemplum afferam, evulgare non potest, in joci modum, quæstiones scite prudenterque sibi propositas

positas, pia monita sibi tradita, salutares sibi impositas pœnitentias; at potest, debet etiam Episcopo denuntiare tabificum confessarium qui eum ad crimen sollicitaverit, vel in errorem trahere conatus fuerit, cum aliter malum impedire non potest, eique subest credendi locus se ita quidem voti compotem fore. Brinoniensis parochus, (Relationes Cleri, an. 1745. pag. 61. & seq. Fragmenta, pag. 109. & seq.) in Aurelianensi diœcesi, cum ab abusu appellasset ab Officialis sententia quæ eum ad parœciam dimittendam damnabat, possidendisque in posterum beneficiis animarum curam adjunctam habentibus imparem declarabat, adduxit, tamquam abusus rationem, depositiones per quas accusabatur, qui feminis inhonestas quæstiones in sacro Confessionis tribunali proposuisset, inquiens, quod ibidem agitur, inviolato secreto subesse, & quod inde consequitur, earum feminarum depositiones ad damnationem statuendam usui subsidioque esse non potuisse. At ei oppositum fuit confessarium inter & pœnitentem secreti legem haud parem esse; casuistas omnes super hoc capite conspirare; casus existere in quibus pœnitens non solum ad secretum custodiendum non adigitur, verum etiam loqui jubetur; tum scilicet, cum confessarius pœnitentem ad malum inducere studet.

Finem articulo huic imponemus, allatis duobus postremorum Galliæ Conciliorum canonibus qui magni momenti sunt: *Cum prædicationis evangelicæ finis sit pœnitentia, quæ ad delenda peccata veluti secunda tabula post naufragium instituta est; moneant parochi & concionatores neminem posse peccatorum veniam consequi, nisi quam de peccatis confiteatur, & diligenter totius ante actæ vitæ, saltem a tempore novissimæ confessionis, rationem ineat.... huic rationi peccatorum integram Confessionem subjungat.... nec credat se absolutum, si partem aliquam peccatorum uni, & reliquam alteri confiteatur; aut, dum uni totum confitetur, sive pudore, sive metu peccatum aliquod reticeat. Assuescant omnes a juventute frequenter & ore proprio confiteri; quod ut præstare possint, discant & memoria teneant formulam Confessionis.* (Concilium Remense, an. 1583. titulo *de Pœnitentia.*)

Qui stolam innocentiæ sibi in baptismo traditam amiserint, aut se peccatis lethalibus maculârint, hic non minus necessarium est sacramentum Pœnitentiæ, quam sacrum lavacrum infectis originali peccato, cum illud dicatur secunda post naufragium tabula; ut autem non fructuose suscipitur, nisi in suscipiente sit oris Confessio, cordis contritio & operis satisfactio, ita in conferente jurisdictio.... utile est sæpius perditam gratiam hoc salutari pœnitentiæ remedio recipere. Hortamur itaque fideles omnes, ut, si fieri possit, quater in anno peccata sua confiteantur. Judex constitutus cum sit sacerdos, ut solvat aut liget, pœnitentes non audiat nisi pro tribunali sedendo, pœnitente genua flectente, palam & intra Ecclesiam, hora diurna, nullisque subjectis pulvinaribus, ut se reum agnoscat atque profiteatur, excepta ægrotantium necessitate. Ob tanti sacramenti reverentiam, in qualibet Ecclesia, tot constituantur confessionalia in loco patenti, quot probandi erunt sacerdotes necessarii ad audiendas Confessiones; & ita disponantur, ut confessarius a pœnitente recte dividatur per asseres in quibus sit craticula ex qua pœnitentis delicta confessarius, & confessarii monita pœnitens clare & distincte percipiat. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 16. *de sacram. Pœnitentiæ.*)

CONFESSOR, CONFESSARIUS. Sumitur *confessoris* nomen apud ecclesiasticos auctores, 1. pro martyre; 2. pro eo qui fidem coram tyrannis confessus est, quin quicquam perferret; 3. pro eo qui confessus est, suæque confessionis causa aliquod tormentum pertulit; 4. pro iis, qui, postquam recte vixerunt, in sanctitatis opinione mortui sunt; 5. pro sanctis viris qui ab Apostolis, Evangelistis, Martyribus, Doctoribus aut Virginibus distincti sunt; 6. pro cantoribus & psalmistis, quia confiteri, prout sacræ Scripturæ locutio fert, est Dei laudes canere; 7. pro sacerdotibus sæcularibus aut regularibus qui Pœnitentiæ sacramentum administrant. Confessor ergo, seu confessarius, hac postrema significatione, sacerdos est, qui ea facultate pollet, ut administret Pœnitentiæ sacramentum, hoc est, audiat, in confessionali, fidelium peccata, & hæc quidem liget aut dissolvat, retineat aut absolvat. Ut, quemadmodum par est, hujus gravitatis ministerio faciant satis, certe quibusdam facultatibus opus habent confessarii; iidemque magni momenti dotibus præditi esse, & gravia officia obire debent.

Confessariorum facultates.

Duplicis generis potestas ad confessionis validitatem confessariis necessaria est; potestas ordinis, quæ sejungi non potest a sacerdotali charactere qui omnibus sacerdotibus in eorum ordinatione confertur, itemque potestas quæ jurisdictionis dicitur. Sacerdotibus ordinatio internam & supernaturalem potestatem tribuit, quæ requiritur in ministro, ut peccata remittat. Adhæret sacerdotali characteri potestas hæc, consequiturque ea consecratoris Episcopi ad sacerdotes quos ordinet, verba: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Per jurisdictionem id tribuitur quod requiritur quoad fideles, scilicet, eos judicandi, cum se de suis ipsorum peccatis accusant, auctoritas; quamvis enim sacerdotes a peccatis absolvendi potestatem in ordinatione suscipiant, subditos tamen in ea non recipiunt in quos hanc potestatem exerceant; atque hi subditi non iis dantur nisi per jurisdictionem quæ vel ordinaria vel delegata est, quæque ex Episcopo aliove privilegio sumitur.

Hujus duplicis potestatis ad confessionis validitatem necessitas nititur Conciliorum auctoritate absolutionisque natura ipsa, quæ, cum judiciarius, seu justitiæ actus sit, necessario supra subditos jurisdictionem in confessario qui judex est, ut certam ponit, quoniam liquido constat eum non posse judicium ferre, & obligatorias sententias pronuntiare, nisi subditos habeat in quos ipse auctoritate gaudeat, quique eidem parere debeant.

Ut nullus abbas, monachus, vel quilibet alius pœnitentias injungat, nisi quibus proprius Episcopus hanc curam dederit. (Concilium Pictaviense, an. 1078. canon. 5.)

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti.... Si quis autem alieno sacerdoti voluerit, justa de causa, sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ille ipse non possit solvere, vel ligare. (Concilium generale Lateranense, an. 1215. can. 21.)

Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere quam sacerdos in eum profert in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem. (Concilium Trident. sess. 14. cap. 7.)

Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sacrosancta synodus nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus. (Sess. 23. cap. 15.)

Posteriora Concilia omnia adoptarunt statuta hæc. Ejusmodi sunt Concilia Mediolanensia, sub S. Carolo Borromæo celebrata, Rothomagense, an. 1581. Remense, an. 1583. Bituricense, an. 1584. Aquisextiense, an. 1585. Tolosanum, an. 1590. & Narbonense, an. 1609. quod postremum in capite XVI. de Pœnitentiæ sacramento ita pronuntiat: *Quapropter ad fidelium confessiones audiendas nullus, sive sæcularis, sive regularis sit, aut quacumque dignitate vel auctoritate fulgens, admittatur, nisi qui per Episcopum, prævio super litteratura examine, diligentique de vita & moribus inquisitione, præcedentibus, factoque de prudentia experimento, fuerit approbatus; & in scriptis obtinuerit facultatem quæ gratis detur, & sine qua nemini omnino liceat audire confessiones, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda; cum alias non sit absolvere, sed confitentem decipere; excepto mortis periculo, in quo quilibet sacerdos vere pœnitentem potest ab omnibus peccatis absolvere.* Ex his rationibus & auctoritatibus veniunt inferenda hæc.

1. Sacerdos, quicunque fuerit, nisi ordinariam aut delegatam a legitimo superiore jurisdictionem obtinuerit, valide confessiones audire non potest.

2. Confessarii qui ordinaria aut delegata jurisdictione pollent, ea valide uti non possunt, nisi in fideles qui eorumdem jurisdictioni subsunt; uti ergo possunt jurisdictione hac, Papa in universæ Ecclesiæ fideles omnes; Episcopus in suos diœcesanos; parochus in suos parochianos; superiores regulares in suos religiosos; exercituum eleemosynarii in earum legionum milites, quarum eleemosynarii sunt.

3. Communi jure, parochi ad totam diœcesin non approbati, ad suos proprios parochianos restricti sunt, nec possunt suorum confratrum parochianos ad confessiones excipere, aut ab iis appellari, ut in eorumdem parœciis confessiones audiant. Possunt tamen id facere, consuetudinis taciti que Episcoporum consensus vi, qui semper consensum hunc pro arbitratu revocare possunt.

4. Ecclesiæ quæ annexa dicitur, vicarii non possunt præcipui loci parochianos pœnitentes confitentesque valide audire, licet parochus id requirat, quia eorum ad annexam ipsam circumscripta jurisdictio est.

5. Regulares non possunt sæcularium confessiones audire sine Episcoporum approbatione, suasve approbationes ab una ad aliam diœcesin protendere, perinde ac si, in peculiari diœcesi approbati cum essent, in aliis omnibus approbati esse censerentur. Nec satis est eos approbationem petere, eamdem obtineant, oportet, quin seu theologiæ professores aut generales ordinum excipiantur.

6. Quilibet confessarius approbatus eorum confessiones audire potest, qui ex aliena diœcesi ei se sistunt bona fide, non dolo malo, ut nempe suarum diœcesion confessarios evitent. Potest etiam a casibus eos absolvere qui in eorumdem diœcesibus reservati sunt, non autem ab iis qui in confessarii diœcesi sunt reservati.

7. Parochi possunt suorum parochianorum confessiones audire, qui cum iis versantur in diœcesibus in quibus approbati non sunt; at non perinde sentiendum de cæteris confessariis non parochis, nec quoad pœnitentes suos approbatis, in eadem facti specie. Ratio est, quia ordinaria jurisdictio, qualis parochorum est, exerceri potest ubique locorum in subditos qui huic jurisdictioni subsunt, in rebus quæ fiunt *sine strepitu judicii*, cujusmodi confessio est; non item jurisdictio delegata.

8. Confessarius qui reservatos casus obtinet ad statum tempus, potest ad exitum perducere confessiones quas per id temporis inchoavit, quamvis hæ confessiones ad finem pervenire non debeant, nisi post elapsum tempus quod ad absolvendum a reservatis casibus eidem concessum fuit. Qui generatim in diœcesi delegationem obtinuit, ut a reservatis casibus absolveret, vota commutaret, a matrimonii impedimentis dispensaret, &c. suam potestatem non amittit ad prælati mortem qui eum delegavit; sed hanc retinet, quoad defuncti prælati successor eam revocaverit. Ratio est, quia peculiares in delegatum collatæ gratiæ, cujusmodi generales delegationes sunt, non desinunt per prælatorum mortem qui eas concesserunt, secundum ea Bonifacii VIII. verba: *Si cui*, (de Præbendis in Sexto.) *hujusmodi concessio (cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam re integra, per obitum concedentis*. Non ita res habet in peculiari delegatione ad aliquorum nominatim personarum absolutionem, vel ad aliud spiritalis jurisdictionis officium; ejusmodi scilicet delegationes per Episcopi mortem desinunt, cum nondum inchoatæ sunt, quia non tam sunt gratiæ delegato concessæ, quam commissiones quarum executio ei demandatur: *Nudum ministerium*. Ex hactenus dictis probe perspicitur confessiones quæ olim apud laicos in necessitatis casu, cum scilicet sacerdos haberi non poterat, peragebantur, sacramentales Confessiones non fuisse, sed pure putaque humilitatis facta quæ divinam miserationem, ut cætera bona opera trahere poterant.

Confessariorum qualitates.

Confessariorum qualitates scientia, pietate, sollicitudine & charitate, prudentia & patientia continentur: *Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut, more periti medici, superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi consilium debeat exhibere, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem. Sed si prudentiori consilio indiguerit, illud, absque ulla expressione personæ, caute requirat; quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monasterium detrudendum*. (Concil. generale Lateranense, an. 1215.)

In iis probandis (confessariis) hanc rationem habeant Episcopi, ut pii bene morati, docti, prudentes, patientes, de animarum salute solliciti, & fideles custodes sint eorum quæ in confessione dicuntur, provecta etiam ætate præsertim illi quibus confessiones mulierum erunt audiendæ. (I. Concilium Mediolanense, sub S. Carolo Borromæo, part. 2. tit. 6.)

Omnis ergo confessarius si minus eminenti, saltem mediocri congruaque scientia pollere debet, qua possit ex tempore difficultates solvere quæ in pœnitentiæ tribunali consuetæ sunt, cæterasque, animadversionis, examinis, librorum & consultationis ope, probe decidere. Hæc mediocris & congrua scientia eo demum redigitur, ut sciat confessarius, quæ sint in Pœnitentiæ sacramento præcipuæ partes, quas conditiones ad sacramenti validitatem partes singulæ sibi vindicent; quid sit peccatum, quid non; quid mortale, quid veniale peccatum sit; quæ circumstantiæ mutent peccati speciem; quæ eam notabiliter aggravent, aut imminuant; quæ peccata ad rei, ad honoris restitutionem, vel ad reconciliationem obligent; quæ Dei, quæ Ecclesiæ præcepta impetant; quæ peccatis capitalibus contineantur; quæ perpetrentur in multiplici personarum conditione, quarum confessiones audiunt; quæ sint Papæ, quæ Episcopo reservata; quæ censuras annexas habeant; qui sit censurarum & irregularitatum effectus; quæ impedimenta matrimonium nullum, quæ illicitum reddant; quibus notis cognosci possit, quandonam præcedentes confessiones invalidæ sint; quandonam pœnitentibus absolutio tribuenda, differenda, neganda sit; quæ ineunda ratio in eorum examine, qui de malo doceantur, quod non cognoscunt; quæ remedia, quæ monita pœnitentibus exhibenda; quæ sint singulorum status officia; quæ pœnitentiæ cum peccatorum numero & generibus congruant; quæ pietatis exercitationes ad relapsum antevertendum & ad sollicitandum pœnitentium in virtute progressum utiles aptæque sint.

Pius esse debet confessarius, & hæc pietas eluceat, oportet, in ejus morum probitate, integre totius vitæ castigataque ratione, modestia, circumspectione, temperantia, mundi ejusdemque inanium voluptatum abdicatione, ad Dei servitium fervore, prece, meditatione, bonorum librorum lectione, iisque generatim omnibus quæ ad virtutem & religionem referuntur. Eidem inesse debet nullis circumscripta terminis charitas qua eo feratur, ut vere paterna sollicitudine, vigilantia, studio ad suorum pœnitentium salutem incumbat, quorum ipse pater, quique ejus filii in gratiæ ordine reapse sunt; ut eorum proinde ignorantiam, ruditatem, sorditatem, infirmitates, cæterosque defectus ferre debeat invicta patientia curaque quam nihil deterreat aut remittat; at sollicitus, experrectus, prudens, ita denique comparatus, ut extrema duo, molliorem indulgentiam, nimiamque asperitatem vitet.

Singulari quoque prudentia opus habet confessarius, ut interroget & moneat apposite, generales regulas peculiaribus casibus aptet; pro ætate, sexu, statu, dispositionibus pœnitentes excipiat, cuique animi morbo congrua remedia præscribat, non eos confirmet, & erigat quos deterreri par est, aut eos deterreat quos in spem erigi & solatio affici oportet, ut ne demum se ipsum perdat, dum alios servare vult.

Confessariorum Officia.

Nunquam se confessarius in tribunali ponet, nisi postquam rei sanctitatem expenderit quam agere aggreditur, ejusque recte agendæ gratiam per aliquas vocales aut mentales preces a Deo petierit, una sibi hac in re animarum salute proposita. Confessiones non audiet nisi in confessionali, præ quo aderit accensus cereus, cum non amplius clare cernetur. In pœnitentiæ tribunali consistet semper modeste sedens & nunquam erectus, eo ad id muneris habitu indutus, quem Episcopi, si sæcularis est, aut ordinis, si religiosus, statuta postulant; obtecta fronte, oculisque nec in eos intentis quorum confessiones audit, nec in eos qui confessionale circumstant. Suscipiet accedentem quemque, sine prælatione aut distinctione, singulos audiens ex ordine. Si forte perspexerit pœnitentes, qua par est, modestia non se sistere, aut crucis signum, & precis *Confiteor*, recitationem omittere, eos commonebit. Non eos interpellabit qui interrogatione non indigent, eosque interrogabit, quos interrogari necesse est, seu quia nondum eos novit, seu quia ipsi male se accusant, seu quia subest dubitandi locus, sitne, necne, catechismum iidem calleant. In his scilicet aliisque ejusmodi casibus, pœnitentes super eorum peccatis, precibus, catechismo confessarius interrogare debet, quandoquidem ipse eorumdem judex, magister, pater, medicus est; qui eum tituli adigunt, ut eos interroget,

gat, eos educeat, iisque ad rectam confessionem edendam subsidio sit. Non inutiles & in curiositate positas interrogationes congerat; non utatur nisi honestis verbis, cavens, ne pœnitentes de malo doceat, quod ignorant, super sexto potissimum præcepto, a simplicibus super hac materia cogitationibus eos interrogare semper incipiens, nec progrediens, nisi prout ei via patuerit. Nunquam seu fastidium, seu admirationem, seu horrorem prodet, quantumvis horrenda sint crimina de quibus se pœnitens accusabit. Confessione ad finem perducta, præbebit pœnitentibus congrua monita, proponet contritionis causas quas ad permovendum aptiores judicabit, pœnitentiam culpis & viribus respondentem imponet, tribuetque aut differet, pro dispositionibus, absolutionem; at nullum unquam pœnitentem omnino remittat, ea spe fore, ut, si minus in præsentia, aliquando saltem animum moveat, & ad bonam frugem redigat.

Aliud e confessarii præcipuis officiis est, ut inviolate secretum servat super iis rebus omnibus, quas non aliunde quam ex confessione perspectas habet; secretum, inquam, quod naturalis, divini & ecclesiastici juris est. Nimirum pertinet ad naturæ jus, quoniam justitia & charitate nititur: justitia quidem, quia nos hæc adigit, ut secretum custodiamus quod hac conditione concreditum nobis fuit, & quia pœnitentem inter & confessarium conventio veluti quædam est, per quam hic recipit se non revelaturum, quod ei pœnitens sub secreto concredidit; charitate vero, quia nos proximo charitas nocere vetat & benefacere jubet, in primis quod ad ejus æternam salutem pertinet. Jam vero confessarius qui confessionis secretum, seu, quod ajunt, sigillum violaret, noceret proximo quem scilicet diffamaret, ejusque æternæ saluti se opponeret, cui nempe odiosam confessionem redderet, ne dum ejusdem usum molliret.

Divini quoque juris est confessionis secretum, perinde ac Pœnitentiæ sacramentum. Hominibus mandans Christus Dominus, sua ut peccata sacerdotibus, absolutionis obtinendæ causa, declararent, sacerdotibus ipsis mandavit, ut peccatoribus se accusantibus inviolatum secretum servarent: aliter institutio sacramenti Pœnitentiæ fuisset inutilis, nemine subire volente tam gravia, tamque evidentia, quam sunt pericula publicæ infamiæ, atque adeo mortis in casu revelationis criminum quæ adeo formidandis pœnis obnoxia sunt. Secreti igitur obligatio quoad confessarios, non minus quam confessionis quoad pœnitentes a divino jure est. Tandem, confessionis secretum ecclesiastici juris est, quoniam Ecclesia confessariis mandat, suis ut pœnitentibus integrum secretum servent, suique mandati transgressores gravissime punit: *Caveat autem sacerdos omnino, ne verbo aut signo aut aliquo modo quovis prodat aliquatenus peccatorem.... quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum revelare præsumpserit, non solum a sacerdotali officio deponendum decrevimus, verum etiam, ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum monasterium detrudendum.* (Concilium Bajocense, an. 1300. can. 8.)

Statuimus & mandamus, quod, si qui tam nefarii criminis rei inventi fuerint (revelationis confessionis), *tamquam deportati, & in metallum damnati, perpetuo carceri mancipentur, pane & aqua, pro vitæ sustentatione, solummodo reservatis.* (Concil. Pennafielense, an. 1302. can. 5.)

Quod si sacerdos alicujus crimen per confessionem sibi compertum, vel aperto indicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut vicinis, aut cujuscunque circumstantiæ significatione revelaverit; a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium, ad agendam pœnitentiam retrudatur. (Concilium Moguntinum, an. 1548. can. 29.)

Ergo confessionis secretum naturalis, divini & ecclesiastici juris est; quod efficit, ut illud confessarius nunquam violare possit, seu directe seu indirecte, qualibet obducta causa, bonorum licet, honoris & vitæ jacturam subire deberet, nisi forte, gravibus de causis, presbyter id ei facultatis tribuerit, ut ejus confessionem omnino aut ex parte cuipiam detegat. Itaque confessarius qui solum per confessionem scit se bonis spoliari, se calumniis impeti, sibi necem parari, debet bonorum, honoris, ipsiusque vitæ jacturam pati, siquidem ea, nisi violato confessionis sigillo, averti non potest. Perinde se habet confessarius interrogatus a judice qui mortem ei minitatur, si renuat super crimine quod non aliunde quam ex confessione scit, respondere. Hujus criminis revelatio, cum suapte natura sit in gravi materia sacrilegium, & pœnitentiæ sacramenti profanatio, per quam proditur confessionis secretum quod a Deo tantum cognosci debet, nunquam vel ob Ecclesiæ, vel ob reipublicæ bonum permissa esse potest. Non est a Deo instituta confessio, ut Ecclesiæ civilisque regionis bonum per revelata pœnitentium peccata conquireretur, sed ut iisdem pœnitentibus æterna salus, sub impenetrabili secreti velo, absolutionis ope compararetur; qui siquidem scirent illud violari posse, nemo unus amplius confiteri vellet; quod inutile redderet Pœnitentiæ sacramentum, ad hominum salutem divinitus institutum, malumque afferret iis infinite majus quæ per revelationem secreti confessionis antevertì liberet. Quid? quod asseri & illud potest eorum opinionem qui confessionem in aliqua facti specie revelari posse ac debere contendunt, Imperiis noxiam esse, cum contraria sententia iisdem faveat. Et sane, si quis, pravo consilio in Imperium inito, sciat, quam ediderit, confessionem revelari licere, non eo sane animo erit, ut suum pravum consilium confiteatur; at, si persuasum habeat se omnino prodendum non esse, confessario mentem suam aperire poterit, qui non negliget dare operam, ut eum ab execrando proposito per rationum graviora momenta revocet. Confessarius ergo interrogatus a judice super crimine quod ei solum ex confessione perspectum est, illud directe vel indirecte patefacere nequit, silentium licet secum traheret vitæ dispendium. Potest etiam hoc in casu jurare se id nescire quod ab eo quæritur, quia id ipsum non ut homo scit, sed ut Deus, scilicet, ut Dei locum tenens in pœnitentiæ tribunali; quod efficit, ut perinde scit, ac si penitus id nesciret, & nulla humana potestas eum interrogandi jure polleat. Judex qui confessarium interrogat, non alia mente est, aut esse potest, quam ut ex eo quærat id quod in hominum vulgo modum scit, non autem id quod scit tamquam Dei locum tenens. Si eum hoc posteriore titulo spectatum interrogat, religioni atrocem injuriam irrogat, impietatem perpetrat, Dei jura impetit, qui peccatorum quæ in confessione accusantur, notitiam sibi reservavit, quique nulli prorsus tribunali subest. (S. Thomas, in *supplem.* q. 11. art. 1.) *De necessitate sacramenti est, quod quis confessionem celet; & tanquam violator sacramenti peccat qui confessionem revelat.... Illud autem quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cum illud non sciat aliquis ut homo, sed ut Deus.... Dicendum, quod præceptum de confessione celanda consequitur ipsum sacramentum; & ideo, sicut præceptum de confessione sacramentali facienda, est de jure divino, & non potest aliqua dispensatione, vel jussione humana homo absolvi ab eo, ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi, vel licentiari. Unde si præcipiatur sub pœna excommunicationis jam latæ, quod dicat, si aliquid scit de tali peccato, non debet dicere, quia debet existimare, quod intentio præcipientis est, si sciat ut homo; hoc autem non scit ut homo; & si etiam exprimeret de confessione, interrogatus non deberet dicere, nec excommunicationem incurreret, quia non est subjectus superiori suo nisi ut homo; hoc autem non scit ut homo, sed ut Deus.... homo non adducitur in testimonium nisi ut homo; & ideo sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire quod scit tantum ut Deus.* Ita sentiunt omnes theologi.

Confessarius non solum quoad peccata eorumque circumstantias obstringitur secreti lege, verum etiam quoad omnia per confessionem eidem nota, quorum revelatio pœnitenti aut tertiæ personæ vel minimam molestiam afferre posset. Quamobrem dicere non potest, exempli causa, suum pœnitentem esse pauperem, ære alieno pressum, esse illegitimum, ignorantem, rudem, scrupulosum, obnoxium alicui morbo, vel alicui naturali defectui, &c. Nec magis revelare potest peccata ad pœnitentis socium spectantia, seu quicquam quod eidem officere possit. Neque vero potest de sui pœnitentis sociis inquirere, prætexens daturum se operam, ut eos corrigat. Potest tamen atque adeo debet pœnitentem adigere, ut eos denuntiet, cum grave aliquod, seu publicum seu privatum malum impediendum est, quod aliter impediri non potest. Ratio est, quia confessarius suos pœnitentes de eorumdem officiis monere, atque adeo ad hæc ipsa per absolutionis recusationem cogere debet.

Non potest confessarius, quin confessionis secretum violet, de sui pœnitentis peccatis cum alio confessario verba facere, qui ejusdem pœnitentis confessionem audiit, aut de suo pœnitente dicere eum reservatis casibus obnoxium fuisse, aut eo se contentum non esse, aut ei se absolutionem non tribuisse, aut male de eo loqui, eum cum contemptu spectare, durius eumdem habere quam cæteros, tristem ei frontem ostendere. Ac ne cum eo quidem potest, extra confessionem, de peccatis loqui quæ confessus est, sine ejus facultate, vel absque necessitate, tametsi de iisdem cum eo eloquens, confessionis secretum non violat; at potest in con-

confessione ipsa ad pœnitentis bonum, & dum hic in tribunali est, quamvis esset collata absolutio. Potest etiam, e pœnitentis libero expressoque consensu, legitime ejus confessione uti, deque ea cum certis quibusdam personis loqui, quas is ei designabit, ad pœnitentis quoque bonum & emolumentum, ad ipsius autem aliorumve præjudicium nunquam. Ratio est, quia, cum confessionis secretum præcipue in pœnitentium favorem statutum fuerit, bis liberum est suis juribus cedere eademve remittere, cum nihil quoad sacramenti honorem, vel quoad tertiam personam timendum est.

Nec solum viventium, sed etiam mortuorum ratione habita, confessarium ligat secreti lex, iisque proinde suorum pœnitentium aliquos, seu vivi seu mortui sint, tam exquisitis & singularibus laudibus efferre non debet, ut inferendi locum præbeat cæteros non ita sanctos, vel etiam peccatores esse. Nec magis e pœnitentiæ tribunali publice egredi potest, ut consultum eat, redeatque statim ad pœnitentem quem ibidem reliquerit, cum adstantes judicare proinde possent eum ebiisse, ut super ardua & salebrosa aliqua facti specie consuleret. Cum consulit, debet id perinde facere, ac si casus super quo consultatio versatur, haud contigisset, aut ita saltem, ut reus nec cognosci, nec in suspicionem deduci possit. Confessarii qui e suggestu dicunt, cavere debent, ne ad peculiaria descendant quæ ad id referuntur quod solum ex confessione sciunt, neve pronuntient tale aut tale peccatum parvis in locis in quibus confessiones audiunt, dominari; id enim esset indirecte confessionem revelare.

Non potest confessarius notitiis uti quas in confessione acquisivit, non modo cum directæ vel indirectæ revelationis periculum subest, ut cum earum usus ad externam administrationem agendique rationem confertur, sed etiam cum nullum subest seu directæ seu indirectæ revelationis periculum, quemadmodum contingeret, si superior, in confessionis quam audisset, consequentionem, pœnitentem excluderet a munere quod ei designasset secum ipse, & quin cuipiam suam mentem aperuisset. Nititur hæc regula decreto Clementis VIII. diei 26. Maji an. 1594. alioque Inquisitionis decreto, diei 18. Novembris an. 1682. quod confirmavit Theologica Parisiensis facultas quæ sequentem propositionem, ex Amadei Guimenii libro excerptam damnavit: „ Superior qui sui inferioris peccata per sacramenta„ lem Confessionem cognoscit, eum, hujus cognitionis „ vi, e munere ad superioris voluntatem amovibili de„ ponere potest. “ Decretum porro Clementis VIII. his verbis conceptum est: *Tum superiores pro tempore existentes, quam confessarii qui postea ad superioris gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Inquisitionis denique decretum ejusmodi est: *Pravia matura consultatione DD. Consultorum, facta fuit discussio sequentis propositionis:* Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa vel indirecta revelatione & gravamine pœnitentis. *Præsenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice aut privatim docere aut defendere, sub pœnis, arbitrio sacræ Congregationis, infligendis; mandantes etiam universis sacramenti Pœnitentiæ ministris, ut ab ea in praxim deducenda prorsus abstineant.* Fit hinc consequens collatorem qui secum in animo, suaque mente nemini patefacta, statuisset beneficium alicui conferre, quem eo indignum cognosceret ex confessione quam is apud eum deinde edidisset, suam quoad eum bonam voluntatem revocare non posse. Consequitur hinc & illud, cum de electione ad beneficium vel ad officium agitur, confessarium negare non posse suffragium suum pœnitenti cujus indignitatem non aliunde quam ex confessione cognoscit; nec magis ipse potest e suis ædibus domesticum pellere cujus furta aut depravationes non alia quam hac eadem ratione novit. Idem dicendum de parocho qui solum ex confessione scit adesse dirimens impedimentum inter personas duas quæ se ad conjugium præsentant; his nempe nuptialem benedictionem negare non potest. Ratio est, quia non est eo consilio instituta confessio, ut ea confessarii ad externum regimen uti possint, vel ut malis occurrant quæ in hunc modum cognoscere possunt; & quia solum in conscientiæ foro remedium peccatis adhibendum est quæ ad illud delata sunt; præterea quia confessarii censentur explicite aut implicite promittere se in pœnitentium præjudicium cognitione non usuros quam super eorumdem peccatis ex confessione percipiunt; ad extremum quia secus agere est odiosam confessionem reddere, ab eaque fideles avertere; quod longe gravius malum est quam ea quibus per cognitionum usum quæ in hunc modum acquiruntur, remedium afferri contenderetur.

Non ligat secreti lex confessarios tantum, sed eos quoque omnes qui alterius confessionem casu vel aliter legunt audiuntve, quia hæ cognitiones, cum ad confessionem referantur, de secreto participant quod ei debetur. Non ita res habet de secretis quæ sub confessionis sigillo traduntur, quia non est in hominis potestate talem obligationem imponere qua sacra scilicet obligatio est, quæque ad sacramenta & religionem refertur. Ejusmodi secretum ergo nec tradi nec recipi potest; at, siquidem receptum esset, revelari posset in omnibus casibus in quibus revelari possunt secreta cætera, quin illud revelans se violati confessionis sigilli reum per ejusmodi revelationem redderet.

Etsi revelatio secreti confessionis ecclesiasticum & spirituale crimen suapte natura sit, adeo tamen religionem & societatem afficit, quarum custodes, vindices, defensores Principes sunt, tantum scandali secum trahit, tamqua enormem abusum sacramenti Pœnitentiæ, & quod inde consequitur, tam atrox sacrilegium continet, ut nostri jurisconsulti doceant propugnentque sæculares judices debere una cum Ecclesiæ judicibus de eo cognoscere. „ Civiles leges, inquit doctus Andegavensium Collationum redactor, adigunt confessarios, „ ignis indicta pœna, ut confessiones sub confessionis „ sigillo tectas quasique sepultas teneant; ex quidem „ confessionis secreti violationem, tamquam in reli„ gionis sanctitatem ausum, horrendum sacrilegium, „ crimenque spectarunt, quod civili societati terribi„ lem perturbationem afferre potest, inquiunt nostri „ jurisconsulti Galli. Justissima est severitas hæc; „ quid enim, quod durius, quam par est, acerbius„ que illi, statui potest in criminis reos, quod post se „ tot incommoda, totque perturbationes pertraheret? “ (Babinius, in Collationibus Andegavensibus, super Pœnitentia, p. 443. editionis an. 1755.)

CONFIDENTIA BENEFICIALIS est illicitum pactum de beneficii fructibus omnino vel ex parte percipiendis alieno nomine, aut de eodem in alterius gratiam servando. In hanc bifariam inciditur; 1. cum beneficium cuipiam conquiritur, ea conditione, ut illud propinquo vel amico tribuat, post statum tempus, seu expressa sit conditio, seu non; 2. cum beneficium alicui comparatur, ea conditione, ut titulum quidem ipse retineat, ejus autem fructus omnino, aut ex parte alteri præbeat. *Confidentiarii* nuncupantur qui illicitæ pactionis quæ *confidentia* dicitur, participes sunt. Confidentia iisdem pœnis vetita est quibus simonia, quia beneficiorum quæ sancti aliquid sunt, indigna negotiatio est. *Vide* SIMONIA.

CONFIRMATIO est novæ legis sacramentum quod baptizatos perficit, iisque tribuit Spiritum Sanctum, cum peculiari quadam vi per quam credant & profiteantur suam ipsi fidem cum vitæ dispendio, si opus fuerit. Confirmationis sacramentum quandonam Christus Dominus instituerit, haud satis in comperto est; sunt qui cœnæ die, sunt qui die Pentecostes, sunt denique qui per illud temporis spatium quod effluxit a Resurrectione ad Ascensionem usque, sacramentum hoc ab eo institutum velint.

Super confirmationis essentiali materia tres apud theologos sententiæ sunt. Alii una & unica manuum impositione, alii una & unica sancti Chrismatis unctione, alii demum utraque simul, manuum scilicet impositione, sanctique Chrismatis unctione conjunctim hanc materiam contineri contendunt. *Chrisma* porro appellatur unguentum ex oleo & balsamo compositum quod inservit unctionibus quæ tum in baptismate tum in confirmatione peraguntur. Olivæ oleum est essentiale chrismati confirmationis, & si quod aliud oleum, ut ex nucibus, amigdalis expressum adhiberetur, ad illud componendum, non esset valida hujus sacramenti materia.

Balsami cum oleo mixtio necessaria est ecclesiastici præcepti necessitate, quoniam Ecclesia ita præcipit; ut non est necessaria necessitate divini præcepti, aut sacramenti necessitate ipsa, quia id negant theologi plures, eosque Ecclesia non damnat.

Chrisma ab Episcopo benedictum seu consecratum esse debet. Hujus benedictionis expressam mentionem faciunt Pontificalia & Euchologia, ejusque usus jam inde a tertio sæculo institutus cernitur. At Ecclesia non definiit aut hanc benedictionem ad sacramenti essentiam spectare, aut necessario ab Episcopo fieri debere.

Extant penes Latinos Confirmationis partiales formæ duæ. Prima quæ manuum impositioni respondet, oratione continetur quam pronuntiat Episcopus extendens

in

in eos manus qui confirmandi sunt. Altera quæ respondet chrismationi, posita ast in his verbis: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*. Formula hæc ante duodecimum sæculum vulgo in nostris Ecclesiis usui non fuit; (P. Chardon, Hist. Sacram. T. I. p. 421.) & ante tempus illud, verbe quæ chrismatis unctionem comitabantur, pro locorum ac temporum variatate magnopere discrepebant. Romanus Ordo qui ad octavum sæculum scriptus fuit, non aliam continat quam quæ sequitur: „ Ego te confirmo in nomine Patris & Filii „ & Spiritus Sancti. “ Amalarius (Lib. *de divinis Officiis*, cap. 27.) meminit alterius Ordinis in quo qui confirmationem tribuebat, ajebat solum, unctionem peragens: *In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen*. Alcuino teste, qui sub annum 778. scribebat, idem servabatur in Gallia, antequam in eam Romanus ritus induceretur. Invocabatur simpliciter Trinitas, dum chrismatio edebatur, quin adderentur indicativa verba hæc: *Signo te, confirmo te*, &c.

Non est definitum, val, an hæ formæ duæ sacramento essentiales sint, val, utra sit essentialis, facta hypothesi, unam tantum & unicam formam esse, vel, quæ potissimum verba sint absolute necessariæ. Forma quæ chrismationi penes Græcos respondat, continetur his verbis: *Signaculum donationis Spiritus Sancti*; ut, ex Græcæ linguæ præsertim in practicis propositionibus propriatate, subintelligantur hæc: *Tibi confertur aut applicatur*, Valida est forma hæc, quoniam Romana Ecclesie non eam damnat, patiturque græcos Episcopos ea uti in ipsa urbe Roma, dum Confirmationis sacramentum suis impertiuntur.

Fidei caput est solum Episcopum Confirmationis ordinarium ministrum essa; at simplices presbyteri possunt ejus extraordinarii ministri esse, sancte annuente sede; nec desunt doctores plures qui presbyterum ad Confirmationem extra ordinem conferendam eb Episcopo committi posse contendant. Benedictus Papa XIV. in suo Tractatu de synodo diœcesane, lib. 7. capitibus 7. 8. & 9. hanc controversiem pertractat græcorum sacerdotum occasione, qui Confirmationis sacramentum statim post baptismum infantibus administrant. Animadvartit doctus Pontifex Cardinalem Pallavicinum, P. Christianum Lupum, P. Thomassinium, Van-Espenium, aliosque nonnullos sentira Episcopos posse Confirmationis administrationem puris putisque presbyteris demandare, divine tantum institutione spectata, factaque abstractiona prohibitionis Ecclesiæ. Quin quæstionem dirimat finiatque Benedictus XIV. satis habet dicere, fatentibus omnibus, confirmationem eb Ecclesiæ Latinæ simplici presbytero, e sola Episcopi commissione, collatam nullam fore, qui ejusmodi commissiones tribuendi jus sibi soli apostolica Sedes jam ante nonum sæculum reservavit. Ratio est, pergit ipse, quia, licet confirmare sit apiscopalis ordinis actus cujus validitas a Papæ voluntate omnino non pendet, potestatis tamen ad actum hunc exercendum in simplicis presbyteri gratiam edita delegatio potius ad jurisdictionem quam ad ordinem pertinat; jam vero Episcoporum jurisdictio, seu eam e Christo Domino proxima, sau a supremo Pontifice teneant, ita huic posteriori subest, ut, omnium Catholicorum sententia, eam ipse limitare, aut prorsus recidera justis de causis possit. Concludit tandem Pontifex Confirmationem e græcis presbyteris in iis regionibus administratam in quibus sancta Sedes expressis verbis hunc usum damnevit, irritam nullamque esse; ex quo fit, ut eam citra scrupulum iterari necesse sit; validam tamen esse iis in regionibus in quibus formaliter seu tacita perque simplicem tolerantiam sancta Sedes eamdem permisit; ut eam proinda ibidem repeti non oporteat.

In Oriante, collata semper ast, & adhuc confertur, statim post baptismum, infantibus confirmatio; id etiam in Occidante factitatum ast, saltem ut plurimum, per priora duodecim Ecclesiæ sæcula. Non amplius ea cuipiam tribuitur, quin ætatis annos septem expleverit, nisi cum in mortis periculo puer versatur, aut cum Episcopus prævidet se ad longum tempus in ea loca venire non posse, in quibus pueri sunt qui nondum ætatem hanc attigerunt.

Duo sunt Confirmationis affectus, videlicet, character qui efficit, ut ea iterari non possit, & gratia tam habitualis quam actualis dicta. Habitualis gratia, per Confirmationem edita, ast *consummationis, perfectionis, accretionis & roboris* gratia, cum peculiari jura obtinendi, suo tempora, actuales gratias, ad victoriam de mundo, carne, dæmone, deque omnibus salutis hostibus necessarias. Actualis gratia confirmationis & ipsa gratia ast quæ baptismalem gratiam perficit & peculiarem vim baptizatis tribuit, ut alacriter fidenterque Christi Domini nomen confiteantur, ferantque quicquid homines, dæmones, eorumve propriæ infirmitates in usum conferre possunt; ut eorumdem fidem aut virtutem concutiant & frangant.

Ut quispiam confirmationem cum fructu suscipiet, sit, oportet, in gratiæ statu, eaque sciat quorum cognitio omnibus christifidelibus necessaria est, Symbolum, Decalogum, Ecclesiæ Præcepta, Orationem dominicam, & quicquid Confirmationis sacramentum spectat. Eum quoque jejunum esse congruit decetque, cum confirmatio mane tribuitur; at id præcepto non subest, quemadmodum prioribus duodecim Ecclesiæ sæculis suberat, per quæ quidem tum eum qui Confirmationem tribuebat, tum eum qui eamdem recipiebat, jejunos esse necesse erat. Id usu veteri receptum est, ut sacramentum hoc pomeridiana hora tertia conferatur, ad quem usum nonnulla Concilia cupiunt, ut Episcopi se conforment.

Non est necessaria Confirmatio necessitate medii, ut vocant, quoniam potest homo salvus fieri, quin eam susceperit, modo baptizatus sit; at eadem necessaria est divini præcepti, itemque præcepti ecclesiastici necessitate, quia Christus Dominus eam instituit tamquam peculiare adjumentum quo fideles redderentur perfecti Christiani, & contra suæ salutis hostes roborarentur; & Ecclesia, in Conciliis, suis filiis mandavit, ut eam perciperent.

Divinum de suscipienda Confirmatione præceptum obligat in mortis periculo, & persecutionis aut vehementium, præsertim contra fidem, tentationum tempore; ex quo fit, ut qui in his circumstantiis se confirmandos curare negligunt, lethaliter peccant, quia se exponunt ex hac vita egrediendi periculo, quin christiana religionis perfectionem habeant quam Christus præcepit, aut persecutionibus & tentationibus succumbendi, quod ad præcipuum adjumentum non confugerint cui Deus gratiam qua obsisteretur, addixit.

Ecclesiasticum præceptum obligat, cum Episcopus adest paratusque est Confirmationem conferre, aut adiri potest, etsi non sine incommodo, ubi eam confert; peccatque per contemptum aut negligentiam qui in his circumstantiis, sine justa causa, non eam suscipit. Veteres canones annorum trium pœnitentiam parentibus imponebant qui filios ad Episcopum qui Confirmationem tribuebat, ducere negligebant; eos ergo ad id faciendum adigi oportet; iidemque, si huic officio desint, graviter peccant. Debent & parochi ad Confirmationis sacramentum populos sibi concreditos comparare.

Etsi prope non amplius usus obtineat, ut patrini & matrinæ ad Confirmationem adhibeantur, unus tamen patrinus pueris, una item matrina puellis adessa potest. Patrinus hic non idem qui baptismatis esse potest; perinde quoad matrinam res habet. Vetantur hi vel ei qui confirmatur, vel ejus parentibus quicquam donare, ne ita forte iterandi sacramenti occasio præbeatur. Confirmationis patrini & matrinæ eamdem ac qui baptismatis fuerunt, affinitatem contrahunt.

Dictum nobis est, quod quidam de plebe bis & ter ab Episcopis, ignorantibus eisdem Episcopis, confirmentur. Unde nobis visum est eamdem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari minime debere. (Concil. Cabillonense, an. 813. can. 27.)

Item donum sancti Spiritus ne non detur nisi jejunis & a jejunis; neque ipsa confirmatio absque igne fiat, statutum est. (Concilium Rothomagense, an. 1072. can. 7.)

Quia vero baptizato, quasi neophyto, hoc est, novo Christi militi multiplex conflictus insurgit adversus principem tenebrarum .... necessarium est ei sacramentum Confirmationis, quod ad robur Ecclesia censuit tribuendum. Unde præcipimus, quod sacerdotes parochiales, subditos suos studiose moneant & frequenter, quod parvulos suos faciant confirmari; sciantque patres & matres eorum se post annum a nativitate pueri computandum, ab ingressu Ecclesiæ suspendendos, si infra annum, dum tamen Episcopi copiam habuerint .... si non præsentaverint confirmandos. Provideantque matres parvulorum, quod confirmandi, cum mittuntur ad Episcopum, habeant ligamina nova tela; qui confirmati fuerint, post triduum portentur ad Ecclesiam, in fonte baptismatis abluendi, & ligamina comburantur. Nec vir aut femina filium suum aut filiam suam; nec vir feminam, nec feminam sororem coram Episcopo teneat ad confirmandum.... Moneanturque fideles, ne parvulos suos faciant pluries confirmari; quia sicut nec baptismus, nec confirmatio debet aliquatenus iterari. (Concilium Vintoniense, an. 1240. can. 6.)

Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potius verum est proprium sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse quam catechesim quam-

quamjam qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit. (Concil. Tridentinum, sess. 7. *de Confirm.* can. 1.)

Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto eos qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit. (Can. 2.)

Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit. (Can. 3.)

Minori septennio Confirmationis sacramentum nemini præbeatur. (I. Concilium Mediolanense, sub S. Carolo Borromæo, part. 2. tit. 3.)

Susceptores in sacramento Confirmationis neque iis quos susceperint, neque eorum parentibus quidquam largiantur; ne cuiquam, quod aliquando commissum est, iterandi hoc sacramentum, quod nefas est, occasionem præbeant.

Imperfectum, nec omnibus suis armis instructum militantium christianum majores nostri judicarunt eum quem non corroborasset Confirmationis sacramentum.... qua de causa monemus omnes parochos, vicarios & concionatores, ut initio Quadragesimæ, & quoties occasio se obtulerit, de ejus virtute & utilitate doceant populum. (Concilium Rothomagense, an. 1581. tit. *de sacramento Confirmationis.*)

Episcopi ad levamen populi per oppida suæ diœcesis frequentius ad hoc sacramentum Confirmationis gratis conferendum obambulent; adultis non nisi confessis & profitentibus Symbolum apostolicum tradant. Jubeant vero, ut munda & nitida fronte accedant, & nomina confirmatorum in libro describi, ne forte contingat ipsum sacramentum iterari.

Caveant autem pater & mater, ne liberos ad sacramentum Confirmationis teneant, propter cognationem quæ inter confirmatum & tenentem quem patrinum appellant, contrahitur.

Sanctum Confirmationis sacramentum...., ut ex nominis ratione constat, gratiam, vim, robur & arma suppeditat adversus vitia, & infestissimos animarum hostes quorum sane quo majores sunt & acriores impetus, eo diligentius omnibus Episcopis mandamus, ut suarum diœcesum parochias sæpius obeuntes, hujus sacramenti vim populo explicent, aut explicandum curent; & iis omnibus qui nondum illud susceperunt, administrent.... Episcopi tempus illud quo sunt administraturi confirmationem, parochis ante denuntient, ut confirmandi se se ad sanctum illud sacramentum parent, atque ad locum designatum se conferant. (Concilium Burdigalense, an. 1583. tit. *de Confirm.*)

Vita hominis militia est super terram, ut habet Scriptura; ideo quotquot per baptismum regenerati sunt ad vitam, confirmandi sunt ad pugnam; quod consecuti sunt Apostoli in die Pentecostes.... Nos autem pro igne visibili qui die Pentecostes super Apostolos apparuit, oleum sanctum, materiam nempe ignis, ex Apostolorum traditione, ad confirmandum adhibemus; eoque frontes confirmandorum signamus, ne pudeat eos crucem Christi palam & aperte profiteri, & in fronte, sicut in corde gestare.... (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. *de Confirmat. sacram.*)

Nemo dicat Chrismatis confectionem ab alio quam a Christo institutam esse. (Can. 11.)

Offerantur confirmandi ab uno patrino jam confirmato. (Can. 5.)

Confirmatis fascia adhibeatur in fronte, quam per triduum in recordationem suscepti sacramenti gestare teneantur; tersa autem a sacerdote diligenter fronte, fascia in vestiario crematur, ejus cineres in primam diem Quadragesimæ serventur. (Can. 6.)

Moneantur omnes confirmandi, ut ante hujus sacramenti susceptionem peccata confiteantur. (Can. 8.)

Eam cautionem adhibeat Episcopus in ministrando hoc sacramento (Confirmationis), *ut prius maribus, postea feminis administret, separatim & distincte, si commode fieri possit. Sine strepitu, manibus ante pectus junctis, suo quisque ordine, religiose & devote orent.* (Concilium Aquisextiense, an. 1585. titulo *de Confirmation. sacrament.*)

Studebit Episcopus hoc sacramentum hora tertia ministrare; quo hora, ex antiquo usu, statuta est hujus sacramenti, nisi necessitas aliud suadeat.

Episcopus & parochus curet, ut qui ridiculum & turpe habet nomen, illud mutet, sumatque in hoc sacramento nomen alicujus qui vera pietate sanctaque religionis laude floruit, ut eumdem imitetur cujus nomen gerit, ab eoque auxiliari mereatur precibus apud Deum.

Frons confirmati, Chrismate ab Episcopo illita, primum bombyce diligenter a sacerdote abstergatur, mox a clerico, in sacris, si fieri potest, constituto cola linea munda & puro, aqua madefacta lavetur, quæ aqua postea in baptisterii sacrarium projiciatur.

Moneant (parochi) *sacramentum hoc* (Confirmationis) *iterari non posse, & confessionem præmittendam a confirmandis, si sint doli capaces; resque qui in baptismo patrini esse non possunt, nec hic esse posse.... item de patrinorum obligatione ac cognatione spirituali quam cum confirmandis, eorumque patre & matre contrahunt, ejusdemque cognationis effectu.* (Concilium Machliniense, an. 1607. tit. 4. *de sacram. Confirm.*)

Sanctorum Patrum institutionibus constat nos in baptismo regenerari ad vitam, & post baptismum in hoc sacramento quo, per impositionem manuum Episcopi, Spiritus sanctus diffunditur in corda fidelium, robur atque fortitudinem dari.... sint itaque solliciti patres, pueros suos Episcopo confirmandos offerre.... adultos etiam peccata confiteri, symbolum profiteri, & jejunos accedere hortentur, si hora matutina hoc sacramentum conferatur. (Concilium Narbonense, an. 1609. *de Confirmat.* cap. 15.). *Vide* CHRISMA.

CONFRATERNITAS, seu CONFRATRIA, personarum societas coeuntium & conspirantium, ut aliquam religionis & pietatis exercitationem obeant. Harum societatum seu sodalitatum institutio noni saltem sæculi est, quoniam fit earum expressa mentio in decimo quinto Nannetensis Concilii canone, quod, ut ferius, an. 895. secundum aliquos doctos viros, atque adeo 655. secundum alios, habitum fuit. Est etiam de iis sermo in statutis Odonis Sulliaci, Parisiensis Episcopi qui an. 1208. e vivis excessit. Eo confraternitates spectant, ut per fraternitatis spiritale vinculum conjungant consocientque personas plures quæ se proinde mutuo precibus, exemplo, consiliis adjuvent, & peculiaribus pietatis aut charitatis operibus confraternitatis propriis, quæ suscipitur, se simul addicant.

Sunt confraternitates quas laicas, sunt etiam quas ecclesiasticas vocant. Quæ in primo genere sunt, laicos sibi superiores & administratores habent; quæ autem in altero, presbyterorum sæcularium aut regularium regimini ac moderationi subsunt. Utrisque peculiares nonnunquam capellæ suppetunt in quibus peragunt officia sua; at sæpe sæpius hæ capellæ, seu sacella hæc in parochialibus Ecclesiis aut in monasteriis existunt.

In quæstione est, utrum confraternitates in piorum & ecclesiasticorum corporum gradu, necne, sint; atque hæc controversia super qua inter canonistas non convenit, ad loca, ad corpora, ad bona & ad personas refertur. Barbosa pronuntiat sancta & immunitate digna loca esse, (*de Jure Eccles. lib. 2. cap. 11. n. 78. & seq.*) si sancta Mysteria in iis celebrantur. Ecclesiasticum est confraternitatis corpus, ex quo ab Episcopo ob pios fines approbatum est, ejusque bona in ecclesiasticorum bonorum album relata, & ut ejusmodi, sine præscriptis formis inalienabilia sunt, ejusdem auctoris judicio. Ad personas autem e quibus hæ confraternitates constant, videlicet, ad confratres quod attinet, hi quidem ita remanent, ut se habent; laici proinde clericorum privilegio non gaudent, præter quam in spiritalibus rebus quæ ab eorum confraternitatibus pendent & Episcopi judicio subduntur, cujusmodi sunt confratrum receptio, electiones ad munera, in processionibus gradus.

Nulla institui potest confraternitas sine diœcesani Episcopi venia, quia confraternitatum institutio est episcopalis jurisdictionis actus, tamquam officiorum consecutio quæ sunt Episcoporum propria, quorum curæ commissum est animarum onus; ex quo sequitur iis jus esse visitandi confraternitates omnes, seu veteres, seu novas, eas ipsas quæ penes regulares exemptos institutæ sunt. Iidem eo jure gaudent, ut veterum confraternitatum statuta, redituumque & munerum sibi exhiberi jubeant, congruas sanctiones præscribant, confraternitatum officiarios approbent, ab earumque procuratoribus rationem exigant.

Confraternitates in cathedralium aut collegialium Ecclesiarum choro suos cœtus habere, suave officia ob re non debent; nec magis in suas peculiares capellas parochialium officiorum tempore convenire, ullumve a confratribus jus aut jusjurandum exposcere aut prandia, convivia, epulas instruere, sanctumve Sacramentum tenere suis in capellis, sine expressa Episcopi facultate. Quicquid autem e nobis super confraternitatibus dicitur, magno Conciliorum numero nititur.

De collectis, vel confratriis quas consortia vocant, sicut verbis monuimus, & nunc scriptis expresse præcipimus, ut tantum fiat, quantum rectum ad auctoritatem & utilitatem atque salutem animæ pertinet.... pastus autem & comessationes quas divina auctoritas vetat, ubi & gravedines & indebitæ exactiones...., accidere solent, adeo penitus interdicimus, ut, qui contra hoc decretum agere præsumpserit, si presbyter fuerit, vel quilibet clericus,

gradu

gradu privetur, si laicus est, ab Ecclesia usque ad satisfactionem separetur. (Concilium Nannetense, an. 895. aut 655. cap. 15.)

Cum ex multiplicatione confratriarum sæpe monopolia oriri contingat, & quæ in usus pios consumenda forent, in crapulam converti videantur.... sacro approbante Concilio, sub pœna excommunicationis inhibemus, ne aliqui, cujuscunque status extiterint, confratrias erigere, & de novo instituere, sine Episcoporum expresso consensu & approbatione, audeant; antiquas autem quas per Episcopos institutas aut aliter approbatas fuisse constiterit, toleramus; omnem baculorum delationem confratribus & aliis quibuscunque, tam extra quam intra Ecclesiam, nec non conventiculares comessationes, maxime diebus festis illarum confratriarum, & ex denariis earumdem fiendas seu faciendas, sub prædictis pœnis, prohibentes. (Concil. Senonense, seu Parisiense, an. 1528. cap. 30.)

Ordinamus insuper, quod, quotennis ad antiquas confratrias attinet, teneantur confratres, seu procuratores.... afferre diœcesanis, eorumve officialibus aut vicariis statuta, si qua habeant; & eosdem diœcesanos instruere de modo & forma quam in eis servant, de quantitate redituum, & in quos convertant usus; ut sic, justitia mediante, quod super his opportunum fuerit, statuatur.

Eisdem confratribus & aliis delationem calicum, vasorum, & capparum ecclesiasticarum prohibemus.... Et nunc autem juramenta quæ solent præstare in ingressu, omnino reprobamus & cassamus; prohibentes, ne deinceps juramenta super observatione statutorum prædictarum confratriarum aut præstentur, aut exigantur.

Confratriarum provisores, procuratores seu magistri, vel gubernatores Ecclesiarum parochialium teneantur præstare juramenta in initio officii suscepti, coram Episcopis, aut eorum officialibus, eligantarque singulis annis, mox reddituri de receptis & solutis rationem; & pecunia quæ superorunt, applicentur per eos vel in usum reparationis Ecclesiæ, aut eorum seu alimoniam pauperum, vel alios pios usus, prout Episcopus arbitratus fuerit.

Confraternitates illæ tantum retineantur, quæ pietatis operibus vigent, & ab omni fastu & pompa sunt alienæ; in quibus etiam leges, Christianæ religioni non repugnantes constitutæ sunt; si quæ aliter fuerint institutæ, Episcopi arbitrio vel corrigantur, vel tollantur; in posterum vero nullæ sine Episcopi licentia instituantur. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. *de Confraternit. & Sodalitiis.*)

Non liceat canonicis & cæteris ecclesiasticis, confraternitatum prætextu, suas Ecclesias relinquere, tempore divini officii, sub pœna privationis distributionum illius diei.

Non celebrentur confraternitates in choro ad majus altare Ecclesiarum cathedralium aut collegiatarum, sed in sacellis tantum, & extra horam qua divinum officium peragitur.

Confraternitates & societates.... non diu in bono pergere possunt, nisi certis statutis muniantur. Ideo visitent eas Episcopi; ubi non sint, constitutiones de novo ordinent; factas quas sibi exhiberi jubebunt, approbent, si id debere fieri judicaverint. Inquirant modum vivendi, superstitiosa tollant, rectores & administratores, annuatim eligendos constituant, qui infra mensem post novam electionem, suæ administrationis rationem reddant coram Episcopo, aut per eum ad hoc deputato, aliisque secundum confraternitatis consuetudinem electis; in quo consistant reditus, investigent; & librum inventarii fieri jubeant, cujus transcriptum penes se in archivis retineant. (Concilium Narbonense, an. 1609. *de Confraternitatibus.*)

In electionibus vitentur rixæ & partialitates, illique tantum eligantur qui in ipsa confraternitate laudabiliter fuerint versati, qui statim & antequam officium exerceant, se Episcopo aut ab eo deputando præsentabunt, approbationem & benedictionem recepturi, in cujus manibus juramentum præstabunt, se fideliter munus obituros, rationem administrationis reddituros: & quod superetit de reditibus, in pios usus, consulto tamen Episcopo aut rectore Ecclesiæ, convertantur.

Præcedentiæ inter confraternitates dirimantur, & antiquiores confirmatæ & approbatæ recentioribus præferantur.

Comessationes & convivia quæ sumptibus confraternitatum alicubi fieri solent, in posterum, sub pœna excommunicationis, ne fiant; nec sumptus & expensæ ad hoc factæ, in computis posthac admittantur.

In ipsis confraternitatibus & capellis, non asservetur sanctissimum Christi Corpus, nisi hoc expresse approbante Episcopo; quo casu sit tabernaculum decenter ornatum, obseratum clave, ante quod perpetuo lampas ardeat; illius clavem presbyter & non sæcularis teneat. In capellis vero earum confraternitatum, ubi aliquod recitatur officium, illud fiat hora competenti; ita ut, dum parochiale recitatur, illis omnino cessetur.

Caveant in posterum cleri quicunque, sub pœna excommunicationis, rectores confraternitatum cum processione vel cantu vocare aut ducere in Ecclesiam; sed ipsi rectores Ecclesiam adeant, & processionem, si facienda sit, comitentur.

In Gallia, ad confraternitatum institutionem non sufficiunt diœcesani Episcopi consensus & approbatio; requiritur præterea per patentes litteras rite verificatas petafacta Regis venia, quia societates, cum in ditione corpus constituant, ejus publicum regimen essentialiter, quod ajunt, afficiunt. Hinc factum est, ut Galli Reges magnum confraternitatum numerum subsistere paterentur, quarum exercitationibus nihil nisi pietati & ædificationi consonum inest, cum alias pluras suppresserint quæ iis abusivæ visæ sunt. Invigilant etiam Parlamenta, ne quid in confraternitatibus sit, quod earum præcipiendæ suppressioni causam præbere possit. In meridionalibus regni provinciis, ubi pœnitentium confraternitates magni quandoque momenti corpora constant, suas eæ quidam super confratrum receptionibus & electionibus causes ad laicos judices deferre solant. Parlamenti Parisiensis arestum, die 7. Septembris an. 1689. in constitutionis formam editum mandat, ut, cum legitimæ institutæ confraternitates adsunt, confratres ad ullum solvandum confraternitatis jus adigi nequeant, officiorumque in iis acceptatio & dimissio liberæ sint. Idem parlamentum judicavit præterea per arestum mensis Decembris an. 1758. & per alterum diei 11. Augusti an. 1762. functionem provisoris confraternitatum esse functionem liberam, præter quam quod aliquas peculiaris ordinis confraternitates in quibus hæc ipsa coacta functio est. Non obstant tamen aresta hæc, quin usus atque adeo jurisprudentia parlamentorum in quibus pœnitentium confraternitates existunt, ejusmodi sit, ut iidem adigantur ad acceptanda confraternitatum munera, in quas se receptos voluerunt, solvendumque quotannis confraternitatis jus, cum modicum est, daturque eleemosynæ solum titulo, ut capellæ sustentationi, divinoque servitio quod ibidem peragitur, consulatur.

Sunt confraternitates quædam quæ, quin suæ institutionis patentes litteras probare possint, tolerantur. Sancti Sacramenti, itemque sanctæ Virginis confraternitates ejusmodi sunt.

Cum confraternitas per patentes litteras statuta est, evadit in ditione corpus quod eadem jura omnia quæ in cæteris communitatibus legitime institutis occurrunt, suscipere potest, quodque iisdem oneribus subest. Ita ergo institutæ confraternitates spectantur ut pia quædam & ecclesiastica corpora, subjecta formis alienationum, &c. (Monumenta Cleri, Tomo V. pagina 1590.) E converso, confraternitates quibus desunt patentes litteræ, non sunt in ditione corpus, quæque in earum gratiam fierent donationes, nullæ forent; ut hæ validæ essent, oporteret legari aut donari fabricæ parœciæ in qua confraternitas instituta est, ad hujus confraternitatis usum.

Bonorum tituli ac tabulæ quæ ad confraternitates in parœcia legitime institutas spectant, in fabricæ thesauro poni debent; easque provisoribus, quibus indigere possunt, æditui tradant, oportet. Provisores possunt suarum confraternitatum locationes & recognitiones transigere, in eorumque manibus valide rependi potest. *Vide* Probationis Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, Tom. II. cap. 25. n. 1. sanctionem an. 1539. art. 185. & 186. sanctiones, Aurelianensem, art. 10. Molinensem, art. 74. Blesensem, art. 37. edicta mensis Decembris, an. 1666. & mensis Augusti an. 1749. art. 1.

CONSANGUINEI, CONSANGUINITAS. *Vide* sub verbo MATRIMONIUM, *Impedimentum consanguinitatis.*

CONSECRATIO. Vocabulum hoc omnes generatim cæremonias, acta omnia significat per quæ consecrantur quædam res aut quædam personæ, per quæ scilicet hæ res aut hæ personæ ita Dei cultui servitioque addicuntur, ut, cum profanæ essent, evadant sanctæ sacræque. Hac nimirum notione dicitur altaris, calicis, Ecclesiæ, Episcopi consecratio: *Vide* verba hæc; *vide* itidem BENEDICTIO, DEDICATIO. Consecrationis nomen peculiari ratione accommodatur actui quo sacerdos qui missam celebrat, panem & vinum in Christi Domini Corpus & Sanguinem mutat. *Vide* EUCHARISTIA.

CONTINENTIA. Sumitur id nominis 1. pro cælibatu, nempe pro personarum statu, quæ conjugatæ non sunt, cujusmodi est sæcularis & regularis cleri status; 2. pro virtute qua quispiam ab illicitis & libidinosis quas sensuales vocant, voluptatibus abstinet, &

per quam etiam permissas moderatur, atque adeo se his ipsis nonnunquam privat. *Vide* CÆLIBATUS, MATRIMONIUM, VOTUM.

CONTRITIO. Theologi contritionem ita vulgo definiunt, ut sit *animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero*. Est hæc ipsa definitio quam Tridentina synodus contra Lutherum tradit qui contendebat, ut quispiam pœnitentiam ageret, satis esse suam eum vitam mutare, quin eumdem suam preteritam vitam odisse & detestari necesse esset. Continet ergo contritio essentialiter duo, præteritæ vitæ dolorem, & novæ vitæ propositum. Non est tamen necesse, ut bonum non amplius peccandi propositum consiliumque formale sit & explicitum, videlicet, non est necesse, ut pœnitens dicat expressis verbis, exterius, interiusve & secum ipse: *Mihi propono statuoque me non amplius peccaturum, & quod bonum rectumque fuerit, id omnino facturum*; ad peccatoris justificationem, sufficit, ut bonum quod habet, non amplius peccandi propositum sit implicitum & virtuale, satis nempe est, ut illud in alio actu contineatur, quemadmodum revera continetur in contritionis actu quem de suis omnibus peccatis, sincere candideque resipiscens peccator edit, quamvis non dicat formaliter & oretenus se non amplius peccare velle, quandoquidem fieri non potest, ut is ingenue resipuerit, suaque omnia peccata, ut par est, detestetur, quin ea se non amplius patraturum statuerit.

Bifariam contritio dividitur, ut alia *perfecta* sit, *imperfecta* alia.

Perfecta contritio est de peccato dolor, conceptus ex causa amoris Dei super omnia, cujusdam scilicet dominantis amoris vi, qui efficit, ut pœnitens Deum omnibus rebus præferat, peccatumque plus quam quodlibet aliud malum ob Dei amorem exsecretur, aversetur & respuat.

Imperfecta contritio est de peccato dolor ejusque detestatio cui concipiendæ causam præbet turpitudinis & deformitatis quæ peccato inest, consideratio, & inferni seu æternorum ibidem pœnarum timor. Dolor hic proprie dicitur *attritio*.

Hæc contritionis divisio in *contritionem* perfectam, seu simpliciter *contritionem*, & in *contritionem* imperfectam, seu proprie *attritionem* est divisio generis in species duas, ut animalis in hominem & leonem divisio. Ratio est, quia humana acta suas peculiares species ex peculiaribus causis trahunt, e quibus deriventur quibusque animata quodammodo sunt, quoniam causæ quoad humana acta sunt id quod forma quoad physica composita seu individua. Jam vero evidens est contritionis causam causamque attritionis spectare ad speciem aliam, quoniam aliud est amare Deum supra omnia, quæ contritionis causa est; aliud timere inferorum pœnas, aut peccatum ob ejus fœditatem ac deformitatem odisse.

Dividitur rursus contritio in contritionem perfectam, quoad ejus causam solummodo, & in contritionem quæ tum quoad causam, tum quoad fervorem perfecta est.

Contritio quoad suam tantum causam perfecta dolor est de peccato, ex charitate conceptus, at inchoatus tantum. Hæc contritionis species quoad causam perfecta est, quia charitatis ratio quæ eam animat in suaque specie constituit, perfectior est quam qualibet alia ratio, quoniam omnium, seu moralium, seu theologalium virtutum perfectissima & præstantissima charitas est, prout ejus objectum formale & specificum, ut scholæ loquuntur, est essentialis & absoluta Dei bonitas, quatenus hæc ei convenit, & non quatenus eadem nobis ipsis conveniens & utilis est, vel, ut verbo expediam, est Deus in se ipso spectatus, & non ad nos referatur. Si ex hac charitatis causa, seu, quod ajunt, motivo concepta contritio in gradu parum vehementi parumque fervente est, perfecta esse dicitur quoad causam tantum; at si est in vehementi & ferventi gradu, tum quidem, & quoad causam & quoad fervorem seu vehementiam dicitur esse perfecta.

Contritio esse debet interna & vera, supernaturalis, suprema & universalis. Debet esse interna & vera, hoc est, ex vere motati conversique cordis quasi fundo derivari debet. Ob hanc nimirum causam præcipit nobis Deus, ut ex toto corde nostro ipsi nos ad eum convertamus, ut frangamus scindamusque corda nostra per contritionem, & non vestimenta nostra. Debet esse supernaturalis ex parte principii quod eam producit, & causæ quæ eamdem excitat; nam scilicet exerere debet Spiritus Sancti motio, & revelatum aliquid ac fide cognitum excitare, non autem naturale quippiam, cujusmodi est infamia quæ suapte natura crimini adhæret, ac temporalium timor pœnarum quæ fere crimen ipsum consequuntur. Debet esse suprema, omnes scilicet alios dolores prætergredi debet, ut proinde pœnitens magis de Deo læso quam de qualibet alia re mœreat tristisque sit; ac paratus omnia potius amittere patique omnia, quam Deum ipsum per mortale peccatum lædere. Non est tamen necesse dolorem hunc sensibilem esse; sufficit eumdem internum esse impressumque in voluntatis veluti fundo, tamquam in dominante dispositione. Tandem, universalis esse contritio debet, omnia scilicet lethalia pœnitentia peccata complecti, quia unum sufficit, ut eum Dei inimicum reddat, & quia vel unicum ipse peccati remissionem obtinere non potest, quin cætera eidem omnia & singula condonentur. At necessarium non est, ut tot acta contritionis edantur, quot mortalia peccata patrata sunt; satis pœnitenti est, ut, postquam sua omnia peccata, quoad fieri per eum potuit, sibi in animum revocavit, edat contritionis actum qui ad ea omnino omnia referatur, eademque ad unum omnia contineat.

Attritio porro bona quidem est, laudabilis honestaque ipsa per se; at ad peccatorem sine Pœnitentiæ sacramento justificandum nequaquam sufficit; ad id opus est contritione perfecta, contritione scilicet ex charitate, seu ex Dei, ob eum ipsum, amore concepta, non in gradu sane vehementi, sed in eo tamen gradu qui eam amoris inchoationem, eum initialem &, quod ajunt, appretiative supremum amorem constituit qui efficit, ut Deus rebus omnibus præferatur, quamvis eum nondum ardorem eamque vehementiam adjunctam habeat, quæ graviorum peccatorum enormitatem exæquat, quæque interdum in pœnitentibus singulari quadam extraque ordinem ratione a Deo & a gratia permotis perspicitur.

Illam vero contritionem imperfectam quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; & quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem, plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam a Deo impetrarunt. (Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 4.)

Si quis dixerit eam contritionem quæ paratur per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demum illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema sit. (Can. 5)

Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu; & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam quam ante baptismum agi oportet, denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam & servare divina mandata. (Sess. 16. cap. 3.)

Sunt autem quasi materia hujus sacramenti (Pœnitentiæ) ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio & satisfactio. (Sess. 15. cap. 3.)

Contritio quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius; & in homine post baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta synodus hanc contritionem, non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere..., Docet præterea, etsi contritionem hanc ali-

aliquando perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti voto quod in illa includitur, non esse ascribendam. (Cap. 4.)

Quicunque sine præjudicio peculiares hos Tridentini Concilii textes expenderit, fatebitur bona fide necessitatem cujusdam initii charitatis ab eo statui, ut in Pœnitentiæ sacramento justificatio suscipiatur. Etenim, 1. Concilium, describens in capite sexto sessionis sextæ dispositiones ad justificationis gratiam in Baptismi sacramento recipiendam impio necessarias, præter fidei præterque spei actum, amoris etiam Dei, tamquam fontis omnis justitiæ, actum exposcit. Porro justificatio in pœnitentia quam Baptismi sacramento haud facilius acquiritur. 2. Declarat eadem synodus in sessionis 14. cap. 4. contritionem nullo non tempore peccatori necessariam fuisse. Jam vero contritio quæ omnibus retro temporibus peccatori necessaria fuit, est dolor potissimum ex Dei, ob eum ipsum, amore conceptus, quandoquidam semper homo Deum, ob eum ipsum, amare debuit, præsertim cum opus habuit in gratiam cum eo redire. Ex alia parte, contritio quam ad obtinendam peccatorum veniam Concilium ab omni tempore necessariam fuisse dicit, ea ipsa est, quoad speciem, per quam hominem, ante susceptionem sacramenti Pœnitentiæ, cum Deo reconciliari testatur, cum ea quidem in eo perfectionis seu fervoris gradu est, qui huic admirando affectui respondat. Contritio autem quæ sine sacramento justificat, est ea quidem certa de peccato vehemens, ex charitate perceptus dolor. Contritio ergo quæ cum sacramento justificat, est dolor, ex eadem charitate, at in gradu minus ferventi minusque vehementi conceptus. 3. Concilium, sess. 14. cap. 3. contritionem, confessionem & satisfactionem sacramenti Pœnitentiæ veluti materiam esse pronuntiat; huic ergo sacramento, ex Tridentino Concilio, essentialis contritio est. 4. Dolor in Pœnitentiæ sacramento necessarius præteriti peccati odium, peccatique non amplius in posterum perpetrandi voluntatem suapte natura, seu, quod ajunt, essentialiter continet. Attritio vero non continet peccati odium, quoniam peccatum odio non habetur, nisi quatenus justitia diligitur: *tantum quisque odit peccatum, quantum justitiam diligit*; inquit S. Augustinus in sua 144. Epistola. Nec magis attritio peccandi voluntatem excludit, ut summus idem doctor Augustinus in libro de Natura & Gratia, cap. 57. docet his verbis: *Qui timore supplicii quod lex minatur, non amore justitiæ, se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber est, nec alienus a voluntate peccandi.*

Nec dicatur Tridentinum Concilium id evidenter pro certo ponere attritionem posse peccandi voluntatem excludere, dum ait: *Si voluntatem peccandi excludat.* Verum quidem est Concilium ponere tamquam certum peccandi voluntatem per attritionem excludi posse, at solum ab actu per quem homo peccatum suum detestatur, non autem a peccatoris animo; videlicet, sola quidem attritio efficere potest, ut, qui ejus actum edit, nec explicite, nec implicite seu virtualiter dicat: *Equidem peccatum patrarem, si illud impune patrare possem*; at eadem non potest a peccatoris corde habitualem ad peccatum affectionem excludere, ob eam sane causam quia quod per solum metum & sine boni amore fit, ex voluntario semper & involuntario permixtum est; & quia voluntas semper quamdam quoad bonum repugnantiam servat, quæ non aliunde quam ex affectione derivatur, qua eadem ad peccatum fertur, & a qua intime non recedit: *quæ per metum aguntur*, inquit D. Thomas, 1. 2. *q. 6. art. 6. in Corp. & art. 7. ad 2. mixta sunt ex voluntario & involuntario. In eo quod per metum aliquid agit, manet repugnantia voluntatis ad id quod agitur, secundum quod in se consideratur .... Et ideo quod per metum agitur, quodammodo est involuntarium.*

D. Lambertus le Drou, Porphyrensis Episcopus, Papæ sacristiæ præfectus hanc Tridentini Concilii difficultatem in eum modum explicat, qui a nobis modo est expositus, in libro quem inscripsit: *De Contritione & Attritione Dissertationes quatuor*, pag. 167. editionis Romæ an. 1707. *Hunc nodum*, inquit, *dissolvimus exponendo Tridentinum de exclusione voluntatis peccandi, non ab* ANIMO ATTRITI, *sed ab ipso solo actu attritionis*. Explicationem suam confirmat illustris auctor ex Enchiridio seu Manuali Navarri, *de Contritione*, num. 8.

Nec magis dicatur Tridentinum Concilium definiisse attritionem sufficere cum sacramento per ea capitis 4. sessionis 14. verba: *Et quamvis sine sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Falsum est Concilium per hæc verba attritionis sufficientiam definiisse, eique, cum est sacramento conjuncta, sufficientem vim tribuisse, quam non obtinet, cum ab eodem sejuncta est: nimirum non alia concilii mens fuit, quam ut Lutheri, Calvini, cæterorumque decimi sexti seculi hæreticorum errores damnaret, in quos congregatum erat, quique contendebant attritionem suapte natura malam esse, hominemque, nedum bonum reddere, pejorem efficere; eamdemque non modo ad gratiam in Pœnitentiæ sacramento suscipiendam non disponere, sed hypocritam potius, ea ipsa gratia indigniorem facere. Id tradit disertis verbis Cardinalis Pallavicinus in sua Tridentini Concilii Historia, lib. 2. cap. 10. Theologi qui decretum capitis 4. sessionis 14. ubi de attritione sermo est, conficere jussi fuerant, ei decreto verbum *sufficit*, inseruerant; at illud Concilii Patres transverso calamo deleri jusserunt, mandaruntque, ut ejus loco poneretur *disponit*, ajentes catholicos auctores super controversia, sufficiat, necne, ad gratiam in sacramento impetrandam attritio, sectos esse, satisque habendum damnari Lutherum qui eam nulla prorsus ratione ad justificationem disponere contendebat. Itaque, cum in decreto quod primum Concilio propositum fuerat, haberetur: *declarat sancta synodus attritionem sufficere*, Patres ita positum voluere: *Et quamvis sine sacramento pœnitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Concilium ergo, per hæc verba, non tribuit attritioni sacramento additæ vim quam non habet, cum eo separata est; id unum sibi vult, attritionem, quamvis absque sacramento non sufficiat, inutilem tamen non esse, quoniam vel ante sacramentum, ad gratiam in sacramento impetrandam disponit. Jure igitur ac merito generalis cœtus Cleri Gallicani, an. 1700. damnavit propositionem hanc: *Tridentinum adeo expresse definivit attritionem quæ non vivificat animam, quæque supponitur sine Dei amore esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronunciet adversus negantes. Hæc propositio*, inquit Galliarum Clerus, *falsa est, temeraria, Concilio Tridentino contraria, & in errorem inducit.* At hic augustus doctusque cœtus non eos solum damnavit qui Tridentinum Concilium definiisse contendunt (in titulo: Super Dei amore qui in Pœnitentiæ sacramento requiritur, Declaratio) attritionem cum sacramento sufficere, verum etiam adoptavit eorum sententiam, qui inchoationis amoris charitatis necessitatem propugnant, declarans neminem debere se tutum credere, si in his ipsis sacramentis duobus (Baptismo & Pœnitentia), præter fidei & spei actus, Deum, tamquam omnis justitiæ fontem amare non incipit: *Ne quis putet in utroque sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus, non incipiat diligere Deum, tamquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest, utrique sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi ac maximi mandati quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat; nec sic saltem ita animo præparatus, ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia, se se excitet ac provocet.*

Perspicitur Gallicanum clerum accurate hoc loco fidem, spem, amorem distinguere; a pœnitente requirere, ut Dei amoris actum edat qui a fidei & spei actibus differat; ac proinde sentire charitatem proprie dictam, ad peccatoris justificationem, cum Baptismi & Pœnitentiæ sacramentis necessariam esse, quoniam actus amoris Dei, distinctus a spe, esse non potest nisi charitatis actus per quem Deus diligitur pure propter se ipsum, seu tamquam omnis justitiæ fons, hoc est, tamquam infinitum ens quod in suo sinu omnes omnino perfectiones continet. Ratio quam in id affert, ea est, quod in duobus sacramentis necessarium novæ inchoandæ vitæ, Deique mandata servandi propositum satis executioni mandari perficique non potest, nisi pœnitens in ea animi præparatione sit, ut ipse se excitet animetque ad explendum, cum gratiæ subsidio, omnium mandatorum primum maximumque quod in eo est positum, ut Deus toto corde diligatur.

Alia præterea ratio quæ contritionis ex charitate seu Dei, ob eum ipsum, supraque res omnes, amore conceptæ, in Pœnitentiæ sacramento, necessitatem, probat, ea est, quod, ad usque decimum quartum sæculum, una tantum vox & una tantum sententia, super hac re, fuit in Ecclesia; quæ veritatis characteristica nota est, ex eo Vincentii Lirinensis principio quod adeo notum omniumque ore tritum est: *Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus.* Qui primi de servilis attritionis sufficientia opinionem decimo sexto sæculo protulerunt, seu discrimini exposuerunt, se ejus invento-

ventores esse fatentur. Verum quidem est distinctionem inter contritionem & attritionem a decimo secundo & decimo tertio sæculis apud Alexandrum de Hales, Guillelmum Parisiensem, Albertum Magnum, &c. occurrere. At per attritionem auctores hi omnem de peccatis dolorem, ex Dei licet amore conceptum intelligebant, cum dolor hic non eum perfectionis gradum attigerat, quem iidem necessarium censebant, ut contritionis nomine dignus esset, & gratiæ infusionem promereretur; asserebantque hunc Dei amorem qui attritione continetur, esse *amorem præparatorium*, amorem ejusdem generis cujus est charitatis amor *quo amatur Deus secundum quod Deus, & propter id quod Deus;* quique non differt a contritione *nisi secundum majus & minus*. (Cajetanus in *Opusculo de Attritione*, n. 4.)

Id denique in sententiam quæ charitatis supra res omnes amorem, in Pœnitentiæ sacramento, saltem inchoatum postulat, pertrahere debet cordatum quemque, quod hæc una in usu tuta est, tum quoad sacerdotem qui sacramentum administrat, tum quoad pœnitentem qui illud recipit, quoniam eorum contraria sententia, qui attritionis seu amoris spei sufficientiam propugnant, est saltem dubia minusque tuta. Jam vero, cum subest dubitatio, præsertim ubi de sacramentorum validitate agitur, standum est a tutiori parte: *Tene certum, dimitte incertum;* quod Innocentius Papa XI. confirmavit, sequentem propositionem damnans: *Non est illicitum sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore*. *Vide* ATTRITIO.

CONVIVIA. Sunt Concilia bene multa, quæ conviviis interesse clericos prohibent. *Vide* CLERICUS.

CORPORALE, linteum sacrum, ita nuncupatum, quia super altari ad Missam extenditur, ut ei proxime imponatur calix & Corpus Christi Domini. *Quære* ORNAMENTA ECCLESIÆ.

CORRECTIO. Jus correctionis est jus quod ad omnes superiores, & peculiariter ad superiores ecclesiasticos sæculares & regulares pertinet. Penes Episcopum, communi jure, omnes propriæ diœcesis clericos, sæculares & regulares, universim, seu prout corpus constituunt, & singillatim, seu singulos corrigendi potestas est. Consuetudo, supra omnem etiam memoriam posita, non est capitulo vel alteri corpori satis gravis firmusque exemptionis titulus, ut correctionis jus contra ordinarium præscribat; est enim hoc episcopatui adhærens jus. Parlamenti Parisiensis arestum, die 2. Septembris an. 1670. in Senonensis Archiepiscopi favorem, contra ejusdem capitulum, editum ei servat jurisdictionem & jus visitationis in Senonensi Ecclesia, cum facultate mandandi quicquid ex ecclesiastica politia est, fierique & instrui ex tempore, ac sine justitiæ formis potest.

Absoluta quoque religiosos corrigendi potestate, ex communi jure, Episcopus gaudet; at hæc tamen potestas redacta fuit ad crimina aliosque casus qui regulæ constitutionumque monasticarum executionem seu observantiam non spectant, quique extra claustrum patrantur; ad ea enim errata quod attinet, quæ ipsis in claustris contra monasticam disciplinam perpetrantur, horum sane correctio ad regulares superiores pertinet; quod non impedit, quin Episcopis id juris sit, ut regularium superiorum negligentiam aut conniventiam suppleant, qui, vel ab iis moniti, suæ regulæ institutique vim & rationem prolabi sinerent.

Qualiter & quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus novi & veteris Testamenti colligitur evidenter; ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones; sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus.... Ad corrigendos itaque subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. (Concil. Lateranense generale XII. an. 1215. can. 8. *De Inquisitionibus*.)

Capitula cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis.... tueri se possint, quominus a suis Episcopis & aliis majoribus prælatis, per se ipsos solos, vel illis quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi & emendari, etiam auctoritate apostolica, possint & valeant. (Concil. Trident. sess. 6. cap. 4. *de Reform.*)

Ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant; & nemo sæcularis clericus, vel regularis, extra monasterium degens, etiam sui ordinis privilegii prætextu, tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab ordinario loci, tamquam super hoc a Sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones, visitari, puniri & corrigi valeat. *Quære* REFORMATIO.

Ex Decretalium effatis, Episcopi, in suarum visitationum cursu, solum correctionis in modum pœnitentias imponere possunt, at non ea facultate gaudent, ut in ecclesiasticos processum instruant; tum quidem non tamquam judices, sed tamquam pastores corrigunt. Effata hæc in Gallia magnopere recepta sunt, (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 152. & seq.) nisi quod Episcopis in visitationibus in aliqua contentiosæ crimininalis jurisdictionis exercitatio conceditur, quoniam iidem finiuntur inquisitionem e regulis per sanctiones pro contentiosa jurisdictione præscriptis edere, superque inquisitione, accusatum decreto subdere; non tamen ad testium inter se aut cum reo collationem, vel ad eorum repetitionem progredi.

CURA. *Vide* PAROCHIA, PARŒCIA.
CURATUS. *Vide* PAROCHUS.
CURIA. *Vide* AULA.

DAT

DATA, est nota seu designatio diei, anni & loci, quibus actio facta est, aut actus editus. *Data* nomen donum aut concessionem alicujus rei, seu *datum*, *concessum* ut certum ponit, atque olim quidem iis tantum actis apponebatur quæ donationem aliquam continebant. At, ex usu, *data* vocabulum designat tempus quo actus aliquis editus fuit, seu donationem contineat, seu non; & *datum* perinde significat atque *actum*, *scriptum*, *publicatum tali die*, *tali anno*, *tali loco*.

Data semper spectata fuit tamquam essentialis actorum portio, præsertim cum publica sunt. Nihil æque commendatum est in canonico jure quod e sola data statuit prælationis titulum in latorem actus non dati, seu dati posterius: *Qui prior est tempore, potior est in jure*. (*De Reg. in Sexto, C. Capitulum, de Rescriptis*.) Mandarunt quoque Concilia, ut in synodicis aliisque authenticis actis data, scilicet Episcopi nomen, annus, dies & locus quibus edita sunt, ponerentur.

Nono sanximus, ut unusquisque Episcoporum debeat describere judicium illud quod in qualicunque synodo constitutum est, vel ad illius parochiam pertineat. Seu etiam constituimus, ut cum ratione & ordine describat, qualis annus Domini computatur, aut a quali Archiepiscopo, & aliis assidentibus Episcopis investigatum & confirmatum sit illud judicium. (Concilium Calichytense, an. 816. can. 9.)

Statuimus, ut sigillum habeant non solum Archiepiscopi & Episcopi, sed etiam eorum officiales, decani rurales, necnon Ecclesiarum cathedralium capitula & cætera quoque collegia & conventus cum suis rectoribus, aut divisim, juxta consuetudinem vel statutum.... In principio quoque vel in fine cujuslibet scripturæ authenticæ, sufficientem datam inseri statuimus diei, temporis & loci. (Concil. Londinense, an. 1237. cap. 28.)

Ex Galliæ jurisprudentia, publicis actis tam civilibus quam ecclesiasticis data, seu nota anni, mensis & diei apponi debet; at acta privata valida sunt, etiamsi datis seu notis temporis careant; hæc tamen omissio, pro circumstantiis, in causa esse posset, ut ea fraudis suspicioni subessent. Sanctionis an. 1735. articulus 20. in testamentis olographis datam, scilicet adscri tam diem, ad eorumdem validitatem, postulat. Recipiuntur in Gallia Romæ datæ quæ per Idus, Nonas & Kalendas fiunt; earumque omissio tamquam nullitas spectaretur.

DATÆ BENEFICIORUM. Per id nominis, in Romana cancellaria, venit inscriptio quæ super registro fit, ad cursoris adventum, qui resignationis procurationem aliamve beneficii postulationem affert. Distinguuntur in hoc negotio peculiaria tempora tria, in Romanæ cancellariæ usu consecrata; 1. tempus ipsius retentionis datæ; 2. tempus supplicationis, seu datæ in registrum illatæ; 3. tempus expeditionis provisionum; quod in expeditionariorum commissionibus exprimitur per hæc verba *Retineantur datæ, mittantur ad registrum & expediantur*. Cum datæ provisionum beneficiorum, ab una eademque persona datæ simul concurrunt, nec hora notata est, ipsæ se mutuo destruunt. Quod si hora notata sit in provisionum una, hæc præfertur. Præfertur etiam prior provisus, quamvis provisus posterior possessionem primus inierit. In concurrentia datarum provisionum quas alii collatores aliis personis tribuerint, ea præfertur cui a collatore provisum fuit qui dignitate cæteris eminet: *Propter conferentis ampliorem prærogativam*. Extra casum procurationis *ad resignandum*, datarum retentio, titulari vivente, provisionem nullam reddit. Cum Romana sedes vacat, non retinentur datæ, nec

tæ, nec sumi possunt nisi a novi Papæ electionis die.

E Galliarum effatis, (Monumenta Cleri, tom. 12. p. 800.) persuasum est postulationem Papæ factam, concessamque gratiam censeri, retentæ datæ momento ipso. Super hoc fundamento, sola data retenta præventionem contra patronos & collatores ecclesiasticos operatur. Regula *de Infirmis resignantibus*, quæ non nisi post admissam resignationem locum habere debet, currere incipit a datæ retentæ die. Perinde res habet in regula *de Publicandis*, quoad sex ad ineundam possessionem resignatariis concessos. Si forte quis super resignatione datam retinuit, die datam sequente mortem occumberet, beneficium per ejus mortem vacare censeretur. Data ipsa retenta jam luculenter gratiæ concessionem operatur, ut ejus expeditio deinde concessa notari non possit nisi a datæ retentæ, non a datæ currentis die.

Provisiones ergo & signaturæ curiæ Romanæ censentur ab ea die datæ, (ibid. Tom. X. p. 894. Tom. XI. p. 1992. 1993.) qua Gallus cursor Romam pervenit, esset ea licet Paschatis dies. Has Papa ab eadem die expediendas curare debet: „ atque in casu recusationis „ ex parte Romanæ curiæ, is cujus interest, suam re- „ quisitionem aulæ præsentare potest, quæ jubet Epi- „ scopum aliumve suam provisionem tribuere, ut ei „ sit idem effectus ac si data apud Romanam curiam „ sumpta esset. “ Sunt hæc articuli 47. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ verba ipsa.

DATÆ (Parvæ). Ita nuncupantur datæ quas beneficiorum titulares retinendas curabant in urbe Roma, quin eo mitterent procurationem resignationis eorumdem beneficiorum, in eorum favorem quibus de iis gratificari solebant; & id quidem, (Dumoulinius in suo contra parvarum Datarum Abusus) ut, suam post mortem, ea quibus volebant, tuta redderent, quin ullum periculum subirent, ne eadem amitterent, dum viverent. Causa exempli, qui alicujus beneficii titularis erat, ejus procurationem in consanguinei aut amici favorem edebat; retinebat procurationem hanc, & interim ad expeditionarium scribebat, ut datam super eadem resignatione in Romana curia retinaret, aliamque præterea, sexto quoque mense. Si resignans intra sex menses e vita excedebat, resignatarius procurationem mittebat, ut provisionem super data retenta expediendam curaret. Si resignans per sex menses superstes erat, resignatarius deserebat primam datam, & sic porro, perficiendi causa, ut resignatio super postrema expediretur. Hoc adjumento, resignatarius certus erat se beneficii possessorem post resignantis mortem fore, quin hic illud, quoad vixisset, amittere posset, quia procurationem ad resignandum, absolute ad provisionum expeditionem in Romana curia necessariam apud se custodiebat. Ut huic abusui qui beneficia, contra canonum mentem ac dispositionem, hæreditaria reddebat, remedium afferret, Henricus Rex II. an. 1550. edictum emisit, appellatum *Edictum de parvis Datis*, per quod mandavit, ut trapezitæ, per eumdem cursorem, resignationis monumenta cum ipsa ad resignandum procuratione Romam mitterent, & resignationes super inveteratis exoletisque procurationibus expeditæ nullæ essent. Urbanus quoque Papa VIII. omnes procurationes ad resignandum, intra dies viginti, completas consummatasque per editum mandatum voluit.

DATARIA. Designatur hoc nomine tum datarii officium, prælati scilicet a Papa deputati ad recipiendos libellos supplices qui eidem super beneficiorum provisionibus exhibentur, tum locus in quo is obit officium suum. Porro datariæ locus est Vaticani interior pars, Papæ proxima. Ibi servantur registra plura quorum unum publicum, secretum aliud ubi congestæ apostolicæ supplicationes, quæcunque per *Fiat*, seu per *Concessum* signatæ sunt. Adest præterea registrum in quod relatæ bullæ quæ in cancellaria expediuntur; & quartum quod brevia & bullas quæ per apostolicam cameram expediuntur, custodit & servat. His registris singulis suus invigilat officiarius *Custos registri dictus*.

Inter datariæ officiarios datarius primas tenet; hic Papam exhibet, ut proinde quod ipse facit, quam late patet ejusdem officium, a Papa ipso factum censeatur. Datarius est qui materias omnes secernit quæ in supplicationibus eidem exhibitis continentur, quique eas ad Papam signandas defert, cum de iisdem Pontifex directe cognoscere debet, aut qui eas ad eum remittit ad quem spectant jure ipso. Cum datarii commissio cardinali tribuitur, hic dicitur *Prodatarius*, quia Romæ quidem existimatur datarii qualitatem eminenti Cardinalis dignitati non convenire.

Subdatarius est officiariorum unus a Papa delectus e Romanæ curiæ prælatis, ut datario suppetias ferat, quin ab eo pendeat. In eo versatur subdatarii præcipua functio, ut rerum quæ in gravibus supplicationibus occurrunt, summaria extrahat, signet registretque.

Datarum præfectus est datariæ officiarius ad quem sollicitator Romæ residens suum monumentum itemque procurationem ad resignandum perfert, si petitio super resignatione fit. Statim ac Gallus cursor Romam pervenit, litterarumque fasciculum sollicitator accepit, edit hic in consecutionem parvum monumentum continens impetrantis nomen & qualitates, beneficia de quibus ei jam provisum est, si quod habet, impetrati beneficii nomen & qualitates, denique dispensationes quas provisioni additas vult; ita quidem per declarationem diei 3. Augusti an. 1718. præscriptum est. Hoc deinde monumentum sollicitator ad datarum præfectum ejusve substitutum affert, & in capsulam huic peculiari usui addictam conjicit, in quam monumenta singulis horis conjici possunt, & e qua ante mediam noctem ea quotidie extrahuntur, ita accurate summatim aut per notas adscripto tempore. Si monumentum, seu libellus supplex, elapsa media nocte, in capsula ponitur, etsi cursor, seu ordinarius seu extraordinarius, ante noctis dimidium venerit, data dies tantum est quæ ejus adventum sequitur.

DECANUS. Eum Romani designabant hoc nomine, qui decem militibus præerat, seu decadis judicem. Adoptavit id nominis S. Benedictus cujus regula frequentibus in monasteriis decanos statutos vult, quorum singulorum regimini subsint religiosi decem. Migravit decani nomen e S. Benedicti ordine ad cathedrales & collegiatas Ecclesias. Triplicis generis decanos, monasteriorum scilicet, cathedralium aut collegialium ecclesiarum decanos, denique rurales Concilia memorant.

Decani nomen in capitulorum aliquibus eum tantum significat qui inter canonicos tempore præit, quin dignitatem adjunctam habeat, at in plerisque pro prima aut secunda capituli dignitate sumitur. Id ab usu pendet qui decanorum gradum, itemque jurisdictionem ac munia moderatur. Ex communi jure, decanus sumi debet *de gremio capituli*. Hujus effati vi, *unus de gremio tantum potest eligi, & promoveri ad decanatus dignitatem*. Cum decanus non est *de gremio capituli*, non eo jure gaudet, ut ei præsit, cum de negotiis ad præbendarum œconomiam ac temporalium rerum administrationem spectantibus ibidem agitur; sed solum cum agitur de moribus & ecclesiastica disciplina. Decanatuum alii, ut Trecensis in Campania, & S. Quintini in Picardia mere electivi sunt; alii sunt electivi confirmativi; & hi quidem resignari possunt *in favorem*, in Romana curia, electionis jure, si forte decanatus resignatus per mortem vacaverit, apud capitulum remanente. Quod attinet ad decanatum, aut quamvis aliam primam dignitatem cathedralis vel collegialis Ecclesiæ, ut ita quispiam insigniatur, sacerdotio initiatus, & viginti quinque annos natus sit, oportet, ex Declaratione diei 13. Januarii an. 1742.

Decanorum jurisdictio, jura & munia pro aliis peculiarum Ecclesiarum usibus alia sunt. Regularum ratione habita, decani qui canonici sunt, omnibus citra exceptionem capitulis præsunt; capitulares conclusiones, ad suffragiorum pluralitatem, pronuntiant; solemnibus diebus festis, si Episcopi absint aut desint, officium peragunt; supra chorum, canonicorum mores, Ecclesiæ moderationem ac disciplinam inspectione gaudent; at Episcoporum jurisdictioni subsunt, nisi contrarius iisdem titulus aut possessio suppetat. Cum hi a Episcoporum jurisdictioni exempti sunt, id juris, tamquam pastores, obtinent, ut iis qui sunt *de gremio capituli*, sacramenta administrent, & sepulturam tribuant. Curiales iidem functiones, cum hæ quidem eorum decanatui addictæ sunt, sine diœcesani Episcopi litteris quæ visa dictæ, nec valide nec licite obire possunt, nisi potestas omnibus deinceps eum decanatum obtinentibus concessa fuerit. Capituli decanus eo jure per dignitatem gaudet, ut, peculiarem in modum, se in actis ita nominari jubeat: *Decani seu præpositi, canonici & capitulum*, quia, inquit Glossa, *prælatus & capitulum sunt diversa*.

Decani rurales successere chorepiscopis quorum officium erat ruris parœciis invigilare; at iis non amplius aliæ functiones suppetunt, quam quæ per diœceseos statuta perque eorum commissiones præscriptæ sunt. Secundum hæc magis usitata munia, monere debent Episcopum, quomodo se res habeant in eorum decanatu, seu quoad spiritalia, seu quoad temporalia Ecclesiarum negotia, parochis invigilare, sancta olea in

eos

eos distribuere, ad eos Episcopi constitutiones & mandata mittere, ecclesiasticas collationes indicere, presbyteros ad confessionem, re ita postulante, cumque in id commissio iisdem suppetit, approbare, visitare ægrotantes parochos & his extrema sacramenta administrare, denique generatim omnes archipresbyterorum functiones edere, a quibus non differunt nisi nomine. Gibertus, *Instit. Eccles. & benef.* T. I. pag. 163. edit. an. 1750.

Decrevimus, sicut sancta regula dicit, ut monasterium, ubi fieri possit, per decanos ordinetur. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 11.)

Presbyteri, diaconi, subdiaconi & omnes canonici & decani nullam omnino feminam habeant. (Concil. Lillebonense, an. 1080. can. 3.)

Ut nullus fiat decanus in Ecclesia, nisi presbyter. (Concil. Claromontanum, an. 1095. can. 3.)

Auctor Tractatus *de Beneficiis ecclesiasticis*, impressi Parisiis, in tribus Vol. in 4. an. 1734. ait, tom. I. pag. 85. decani nomen in hoc canone primum occurrere. Fallitur auctor hic; id enim nomen, ut modo vidimus, occurrit in Concilii Lillebonensis, an. 1080. habiti can. 3. & quod majus est, in Moguntini Concilii an. 813. celebrati can. 11.

Super his debite observandis (psalmodia, gravitate, modestia), aliisque ad divini officii prosecutionem, ac chori disciplinam spectantibus, decanus & capitulum, vel sui omne incumbit, diligenter invigilet. (Concilium Senonense, seu Parisiense, an. 1528. decreto 18. *Circa mores.*)

Cum collegiatæ Ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales, & instar illarum (quod ad ordinem ministrantium divinumque cultum attinet) constitutæ; ubique decanis cura erit, ut clericos suos ad observationem priorum rituum provocent ac reducant; ut ad agendam vitam clerico dignam perpetuo cohortentur ac impellant; ut a negotiis, a tumultibus mundanis revocent; ne magis sæculi quam Christi militiæ videantur; ut comessationibus, ebrietatibus ac omni luxui interdicant; denique ut suo officio satisfacere compellant. (Concil. Coloniense, an. 1536. Par. III. cap. 2.)

Statuimus, ut posthac omnes qui vel præpositorum, vel decanorum, vel scholasticorum, vel custodum, vel cantorum dignitatibus jam præfulgent, aut porro ornandi erunt, præsentes suis Ecclesiis utilem & nomine dignam operam præstent. (Concilium Moguntinum, an. 1649. cap. 7. *Circa mores.*)

Decani rurales in sua assidui maneant ac vigilent specula.... sæpe moneant clericos, & potissimum curatos pie vivere ac orationibus instare, hortentque gregem suum ad pœnitentiam & vitam emendandam. (Concil. Remense, an. 1564. Statuto 18. & 19.)

Perspicitur ex his canonibus, capitulorum decanos internæ externæque quoad canonicos disciplinæ moderatores, præsides seu capita fuisse, idque juris obtinuisse, ut eos ad officia perficienda quibus addicti erant, adigerent, negligentesque aut refractarios punirent. Nunc temporis, eorum jurisdictio plus minusve patet, in Galliis, pro peculiaribus cathedralium & collegialium Ecclesiarum consuetudinibus. Sunt Ecclesiarum plures, inquit Fuetius (lib. 2. cap. 3.), in quibus decanus eo jure gaudet, ut in canonicos aliosque beneficiarios qui desunt officio suo, levem quasique paternam correctionem exerceant; eos chori & capituli aditu, ad dies aliquot, interdicant; eosdem privent, ad aliquod tempus, suis distributionibus, &c. Cum autem hi obluctari voluerunt, suum decanis jus per curiæ aresta servatum est, in Ecclesiis potissimum in quibus qui primas tenent, adhuc *Abbatum* & *Priorum* nomen gerunt, quæque, ab origine, regulares erant. At nulla prorsus Ecclesia est, in qua canonicos interdicendi, aut excommunicandi jus penes decanos sit; eosque, cum id facere ausi sunt, parlamenta cohibuerunt, declaruntque id abusui subesse, ut testatur Fevretius, in Tractatu de Abusu, lib. 4. cap. 4. n. 3. Non desunt Ecclesiæ in quibus jurisdictio decano, totique, prout corpus conficit, capitulo communis est.

DECIMA. Vocabulum hoc quod alicujus rei decimam partem significat, ex usu trifariam sumitur; ut primo scilicet id innuat quod Ecclesiæ ministris fideles ad eorum sustentationem tribuunt; secundo decimam e regni bonorum reditibus partem quam sibi Rex a populo collatam vult; tertio subventionem subsidiumve quod Regi clerus, prout regimen opus habet, ex Ecclesiæ bonis solvit. Hæ porro e clero decimæ primum quidem non nisi ad statum tempus concessæ fuerunt; eædemque ob sacra bella tantummodo petebantur. Prima cujus historia nostra meminerit, ea est quæ Carolo Martello, ad Papæ contra Longobardos defensionem, sæculo octavo, concessa fuit. Altera, *Saladina* nuncupata, concessa fuit Philippo Augusto, an. 1188. ad bellum contra Saladinum, rumoris ergo qui percrebuerat eum Jerosolymæ potitum esse; Cruce signati tantum, Bernardini, Chartusiani, Religiosi Fontevraltienses & leprosorum Hospitalia ab hac taxa exempta fuere. Sancto etiam Ludovico regnante, an. 1267. ad Terræ Sanctæ bellum sumptæ decimæ. Ao. 1215. generale Lateranense Concilium, sub Innocentio Papa III. decimas ob eamdem causam indixit: *Ex communi Concilii approbatione statuimus, ut omnes omnino clerici, tam subditi quam prælati, vigesimam partem ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant in subsidium Terræ Sanctæ.... quibusdam duntaxat religiosis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis, illis similiter qui assumpto vel assumendo crucis signaculo sunt personaliter profecturi.* (*Expedit. pro recuperanda Terra Sancta*). An. 1274. Lugdunense secundum generale Concilium decimas in hunc ipsum finem præscripsit. Eædem deinde tam crebro concessæ sunt, ut ordinarium, sub Francisco I. ut nonnulli, aut sub Carolo IX. ut alii referunt, subsidium evaderent. Clerus, an. 1561. ad colloquium cum jactatis Reformatis, Pissiaci congregatus recepit se soluturum Carolo Regi IX. librarum annua sexdecim centena millia, per contractum, sex annorum spatio, & redempturum intra decennium triginta librarum millia supra sexcenta in sortis censum e libris septies decies centies mille quingentis sexaginta mille, quibus gravatum erat Parisiense Palatium quoad privatos plures qui Regi mutuam pecuniam dederent. An. 1562. & subsequentibus, Carolus Rex IX. magni momenti summas mutuatus est, quarum censui subdidit memorata sexdecim centena librarum millia, perinde ac si donum illud perpetuum esse deberet. Hic impositionis contractus, an. 1589. renovatus fuit a clero ad annos decem, & ita semper decimo quoque deinceps anno; redactusque, an. 1726. ad libras sexcenta quadraginta sex supra librarum millia quadringenta quadraginta duo. Subventio hæc quam ita clerus singulis annis decem in cœtibus renovat, quibus a contractu nomen, appellatur *decima ordinaria*, seu *vetus decima*, seu *decima contractus*. Ceteræ subventiones vocantur *decima extraordinaria*, earumque duo genera sunt. Aliæ sunt impositiones annuæ, (Monumenta Cleri, tom. 8. p. 1200.) perinde ac decimæ ordinariæ, sed ab his tamen origine differunt; eæ scilicet institutæ fuerunt ad solutionem censuum qui super clero per plures cœtus constitutæ fuerant, ut suppeditarentur summæ quas Reges non uno tempore a regni beneficiariis petere coacti fuere; aliæ vero sunt *dona gratuita* quæ clerus Regi quotannis solvit, & extraordinariæ præterea subventiones quas idem clerus passim solvit, prout regiminis ratio postulat. Spectatis regulis, decimæ, tum quæ ex ordine, tum quæ extra ordinem sunt, non sumuntur nisi e sæcularis aut regularis cleri membris quibus beneficia vel bona ecclesiastica suppetunt.

Præter decimas de quibus hactenus, erant aliæ quas summi Pontifices & peculiariter qui Avenione residebant, tamquam prope consuetum tributum super clero sumebant. Conciliorum duorum quæ Salisburgi habita, primum, an. 1310. Clementi Papæ V. biennii decimas adjudicavit; at Constantiense abolevit hæc omnia decimarum genera, mandavitque, ut non amplius in posterum nisi de causis gravibus ex universæ Ecclesiæ bono doctis, unanimique prælatorum consensu fultis, decimæ sumerentur: *Præcipimus & mandamus, jura quæ prohibent inferioribus a Papa decimas & alia onera Ecclesiis & personis ecclesiasticis imponi, districtius observari. Per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum nisi ex magna & ardua causa & utilitate, universalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & prælatorum quorum consilium commode haberi poterit; nec specialiter in aliquo regno vel provincia, inconsultis prælatis ipsius regni vel provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte, & eo casu per personas ecclesiasticas, & auctoritate apostolica duntaxat leventur.* (Sess. 43. an. 1418.)

Animadvertendum est Martinum Papam Quintum esse qui in hoc decreto cum Concilii approbatione loquitur, ac licet urgeant Ecclesiæ negotia, opus esse consensu Principis, ut reddatur omnino legitima, super ecclesiasticis per ejus ditionem bonis, decimarum exactio.

DECIMÆ. Vox hæc, *decima*, sumpta vi, est partem significat quæ nonam inter & undecimam media est, cujusmodi est terræ fructuum decima pars. Ex usu, per decimæ nomen significatur pars quæ accedit ad decimam, ut duodecima, decima tertia, &c. Decima, generatim, est fructuum portio quæ debetur decimatoribus, hoc est, iis quibus est decimæ percipiendæ jus,

dæ jus, seu clerici seu laici sint. Minus generali sensu accepta decima est quædam hujus terrarum orbis bonorum portio quam Deo fideles in reminiscentiam supremi dominii quod eidem supra creatas res omnes est, ad ejusque ministrorum sustentationem offerunt. Nos hæc discutienda suscipimus: decimæ originem & naturam; ejus genera singula; res e quibus ea solvi debet; personas quæ debent eam solvere, easque quibus eadem solvenda est; ejus solvendæ tempus & rationem; decimatorum jura & obligationes; decimæ præscriptionem; decimæ judices, & decimas quæ infeudatæ vocantur.

§. I.

Decimæ Origo & Natura.

UT recte de decimæ origine & natura judicetur, sunt animo reputanda duo, ejus substantia & ejusdem ratio. Decimæ substantia, seu decima ipsa materialiter, ut loquuntur, & quoad substantiam spectata stipendio continetur, seu mercede, seu operæ pretio quod ad altaris ministrorum sustentationem requiritur. Decimæ ratio est ad decimam aut decimæ proximam partem redacta peculiarium fructuum quantitas, qui decimabiles seu decimæ obnoxii, eique quam diximus, sustentationi addicti consecratique sunt. Si decimæ substantia spectetur, negari non poterit in naturali divinoque jure finem ei originem esse, eamdemque, quod inde consequitur, hujus utriusque juris vi solvi oportere, quandoquidem natura & Religio ex condicto eam populis obligationem imponunt, ut ad sustentationem satis altarium ministris suppeditent, a quibus præcipua magisque necessaria servitia recipiunt. Hac de causa ethnici ipsi suæ religionis ministris omnia quibus opus habebant, semper copiose largeque tribuerunt, & S. Paulus primæ *Corinth.* cap. 9. nos docet Christum Dominum iis qui Evangelium enuntiant, in mandatis dedisse, ut de Evangelio viverent. At si decima pro ea certe stataque decimæ fructuum partia quantitate sumatur, quæ Ecclesiæ ministris solvitur, theologorum & canonistarum plerique S. Thomam (2. 2. quæst. 87. art. 1.) secuti asserunt decimam hac notione sumptam humani solum tam ecclesiastici quam civilis juris esse, seu quia decima hoc sensu accepta ante sextum Ecclesiæ sæculum haud locum habuit, seu quia superiorum sæculorum Patres & Concilia non jubebant, sed hortabantur solum populos, ut eam solverent; hinc ea apud S. Joannem Chrysostomum loquendi ratio: *ubi decima est, ibi etiam eleemosyna est*; tum quia non ea generatim obtinet, quippe quæ in omni Orientali Ecclesia prorsus ignota est; tum quia in Occidentali Ecclesia ipsa, ubi viget, bene multi sunt ab eadem exempti; tum denique quia in hac ipsa Ecclesia non eadem ubique est, sed pro aliis temporibus, locis, consuetudinibus alia, adeoque præscriptioni quoad quotitatem seu quotam partem obnoxia. Hæc autem omnia cum naturalis & divini juris obligatione copulari non possunt, quia ejusmodi jus omnia hæc discrimina, has restrictiones, has exceptiones, has varietates non patitur.

Ergo in Christiana Ecclesia, primis temporibus, clerici e voluntariis fidelium oblationibus tantum vivebant, & hæ quidem oblationes ipsæ decimis ortum præbuerunt, ad earum imitationem quas Moses Hebræis præceperat. Eas unanimi sententia Principes & Præsules lege firmarunt. Conciliorum primum quod eas veluti debitum quoddam mandat, suoque mandato excommunicationis pœnam in refractarios addit, Matisconense secundum est, an. 585. habitum quod in hanc rem ita loquitur canone quinto: *Leges itaque divinæ, consulentes sacerdotibus ac ministris Ecclesiarum, pro hæreditatis portione omni populo præceperunt decimas fructuum suorum locis sacris præstare, ut nullo labore impediti, horis legitimis, spiritalibus possint vacare ministeriis. Quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas; nunc autem paulatim prævaricatores legum pene Christiani omnes ostenduntur, dum ea quæ divinitus sancita sunt, adimplere negligunt. Unde statuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur; decimas ecclesiasticis famulantibus cæremoniis populus omnis inferat, quas sacerdotes aut in pauperum usum, aut in captivorum redemptionem prærogantes, suis orationibus pacem populo ac salutem impetrent. Si quis autem contumax nostris statutis saluberrimis fuerit, a membris Ecclesiæ omni tempore separetur.*

Quamvis canon hic de ecclesiastica decima tamquam de re debita primus mentionem faciat, de ea tamen, quod animadversione dignum est, tamquam de lege loquitur, quam omnes Christifideles accuratissime olim servabant. De eadem præterea loquitur tamquam de divina quadam lege, procul dubio, quoad substantiam, ut explicuimus.

§. II.

Decimarum genera plura.

DIviduntur decimæ, 1. in decimas prædiales seu reales, personales & mixtas. Prædiales seu reales decimæ sunt quæ percipiuntur a terræ fructibus, ut e tritico, vino, lignis, leguminibus, &c. Personales sunt quæ e personarum labore & industria, ut ex negotio, arte, venatione, piscatione ducuntur. Mixtæ sunt quæ partim e natura, partim ab hominum industria proveniunt, cujusmodi sunt decimæ carnium, scilicet animalium quorum emolumentum partim e terra ubi sunt, & partim ab eorum cura, qui iisdem invigilant, derivetur.

2. Reales decimæ subdividuntur in grossas & minutas seu virides. Grossæ sunt quæ percipiuntur e præcipuis regionis fructibus, ut e vino, oleo, frumento, secali, hordeo, avena, hujusque generis granis aliis. Minutæ seu virides sunt quæ sumuntur e minoris momenti fructibus, cujusmodi sunt pisum, faba, lenticula, napi semen, linum, cannabis, &c. Refertur etiam inter minutas decimas caro, nempe animalium decima. Cæterum, decimarum natura pro locorum varietate mutatur, & quæ alicubi decima grossa est, ejusmodi non est alibi. Non ergo firmæ communesque regulæ super hoc capite statui possunt. Id unum generatim pronuntiari potest triticum universim grossam decimam esse, & legumina vulgo, spectatisque regulis, ad minutas decimas pertinere.

3. Decimæ dividuntur in veteres & novales. Veteres sunt quæ sumuntur e terris quæ ex omni tempore cultæ fuere, seu semper ejusdem generis fructus ediderint, seu mutationem subierint. Novales sunt quæ sumuntur e terris haud ita pridem in cultu positis, cum incultæ prius essent.

4. Decimæ tribuuntur in *ordinarias*, eas nempe de quibus hactenus; *extraordinarias*, scilicet eas decimas quæ olim, e summorum Pontificum consensu impositæ, principibusque ad statum tempus concessæ fuere; *solitas*, eas nimirum quæ in aliqua regione solvi consueverunt, suntque ibidem ex longo tempore in usu positæ; & *insolitas*, quæ non jampridem solvuntur, quæque e novo usu sunt, aut quæ non solvuntur omnino, quasque tamen aliqui sibi deberi contendunt.

5. Decimæ dividuntur in ecclesiasticas & profanas, seu infeudatas. Ecclesiasticæ decimæ sunt, quæ percipiuntur ab ecclesiasticis ob spiritale quod obeunt, ministerium, & sine ullo feudi onere. Profanæ & temporales seu infeudatæ decimæ sunt quæ possidentur feudi titulo, non sine fidei & clientelaris obsequii, aliorumque dominicalium officiorum onere. Infeudatæ decimæ nunc temporis e sæcularium bonorum genere sunt, & possidentur a laicis.

6. Adest etiam in aliquibus regionibus decima quæ nuncupatur ad *arbitratum* vel ad *voluntatem*, quia fidelium arbitratui voluntatique relinquitur ejusdem solutio; & alia quæ *consecutionis* seu *sequelæ* decima dicitur. Solvitur hæc ex animalibus cultui addictis, partim decimatori loci in quo eadem hiemandi causa detenta sunt, & partim decimatori loci in quo fuere ad colendas terras adhibita. *Consecutionis* itidem seu *sequelæ* decima vocatur ea quam parochus percipit ex alterius parœciæ solo quod ab ejus parochiano colitur.

§. III.

Res e quibus solvenda decima.

EX Decretalium communi jure quod plura etiam Galliæ Concilia firmarunt, solvenda est decima ex omnis generis fructibus, emolumentis aut reditibus terræ humanæque industriæ, cujusmodi sunt qui proveniunt ex agris, vineis, pratis, negotio, labore, militia, animalibus, &c. At jamdudum in Gallia non amplius usui sunt personales æque ac domorum equorumque decimæ. Ibidem non agnoscuntur nisi reales decimæ, nec certa ulla, multoque minus uniformis regula suppetit, cujus ope recte dignoscantur res quæ decimis subsunt quæve non subsunt. Una & unica super hoc capite regula consuetudo est; & consuetudo quidem ipsa non in eodem solum regno, aut in eadem provincia, sed in eadem quoque regione, multiplex & varia est. In quibusdam parœciis decima solvitur ex omnibus soli fructibus, ut, tritico, avena, hordeo, piso, faba, ductis filis, agnis, porcis, &c. In aliis decima non nisi de gra-

de granis & vino solvitur. In hac parœcia, ex fœno decima non ex olivis colligitur; in parœcia proxima, ex olivis quidem, at non ex fœno. Localis ergo usus cujusque parœciæ, cujusque territorii, cujusque regionis super hac re consulendus. Quid? quod in eadem parœcia varius & multiplex usus obtinet; at proximorum & regionis usus peculiari quorumdam possessioni prævalet, cum nullus iis titulus suppetit, quæcunque sit eorum possessionis antiquitas. Ex admodum communi usu, nec nemora, nec fœnum, nec pira, nec poma, nec cæteri minuti fructus decimam solvunt, præsertim in regionibus vinearum plenis, ubi eadem e vino solvitur.

§. IV.

Personæ quæ decimam solvere debent, quibusque eadem solvenda.

EX communi jure, omnes omnino personæ, cujuscunque status & conditionis sint, decimam solvere debent, nisi eas eidem eximat privilegium quod, ex eodem communi jure, non nisi a Papa concedi potest. Itaque laici æque atque ecclesiastici & religiosi, Principes, Reges, divites & pauperes, emphyteutæ & proprietarii, hæretici, Judei, atque adeo infideles ipsi decimam solvere debent, ex generali regula quæ suas tamen exceptiones patitur. 1. Episcopi decimam non solvunt ex *episcopalis* ipsorum *mensæ* reditibus, nec item parochi de fundorum reditibus, qui eorum parœciis adnexi sunt, in aliisque parœciis existunt. 2. Simplices pariter clerici non eam solvunt e suorum beneficiorum reditibus, nisi cum bona que eorum beneficiis constituendis inservierunt, ei suberant, antequam ad ejusmodi beneficiorum constitutionem conferrentur. 3. Religiosi sunt decimæ exempti per generalia aut particularia privilegia, quoad terras quas suis ipsi manibus colunt, suisve impensis colendas curant, at non quoad eas quas locant, exceptis Præmonstratensibus qui decimam non solvunt pro terris ipsis quas locant ad brevius tamen quam decem annorum spatium. Religiosi, licet exempti, decimam quoque debent ob bona quæ ipsi conducunt, quæve non privilegiatis personis vendunt, quia privilegium personis, non fundis affectum est. 4. Inter eos qui privilegiati sunt, alii existunt quorum privilegium continetur in juris corpore, sunt item alii quorum privilegium ibidem non continetur. Qui privilegio gaudent quod continetur in juris corpore, cujusmodi sunt equites Melitenses & religiosi Cistercienses, non ei legi subsunt, suum ut privilegium exhibeant, cum illud a cæteris per legitimos titulos probandum sit. Si privilegiatus decimam solvit, non potest, quod dedit, repetere; quod si eam solvit per annos quadraginta, suum privilegium amittit; non immerito præsumitur ei renuntiasse. (Gibertus, *Instit. eccl. & benef.* Tom. II. pag. 305. edition. an. 1750.)

Personæ quibus decima præ cæteris omnibus solvenda est, sunt parochi, quia ejusdem percipiendæ jus ad eum magis quam ad quamvis alium directe pertinet; est hinc, inter canonistas, effati loco, turrim campanariam efficere parochi titulum ad decimam percipiendam. Nititur effatum hoc decimarum destinatione, quæ recta potissimamque parochorum sustentationem spectant, quos status adigit, suos ut parochianos edoceant, iisque sacramenta administrent. Quare parochiani tenentur decimam suis parochis solvere, cum legitimos alios decimatores non habent, quamvis hanc nunquam iisdem solvissent. Decimatores ergo alii quam parochi, sunt decimatores privilegiati & contra commune jus; hujusmodi sunt Episcopi, abbates aliique beneficiarii, capitula, monasteria, laici. Litigia, in decimatorum negotio, fere semper e possessione finiuntur; atque, in litis casu, decimatores ordinarii semper debent provisionis in modum frui; personales decimæ, quæque novales dicuntur, parochis, præ cæteris decimatoribus, communi jure, debentur.

§. V.

Solvendæ Decimæ tempus & ratio.

1. PErsonalis decima solvitur ad anni finem; & realis decima eo ipso tempore solvenda est, quo fruges colliguntur, qua de re decimator per publicationem vel aliter moneri debet. Animalium decimæ ad localem consuetudinem exigendæ, quoad tempus, numerum, lanam, &c. Ad agnos, & alia bruta animalia decimæ obnoxia quod attinet, ea est universim regula, ut dentur, cum ablactata sunt, & quin petantur, prateritæque decimæ perinde ac præsentes solvantur. Alia quæ & ipsa generatim obtinet quoad res alias quæ decimæ subsunt, regula est, ut eædem res ad decimatorum horreum deferantur, cum id nec laboris nec impensæ multum postulat.

2. Solvenda est decima ante agrarii legendi jus, ante eam scilicet fructuum portionem quæ domino vel alteri solvitur a quo fundus tenetur. Ratio est, quia agrarii jus ipsum quoque decimæ subest. Ob eamdem causam, ubi decima infeudata & decima ecclesiastica locum habent, ecclesiastica decima ante infeudatam solvitur. Ad decimæ quantitatem quod spectat, standum est locorum usui. Si manipulorum, ad decimam a loci usu solvendam, haud satis in agro est, id additur alteri, vel ex eo quod adest, decima solvitur. Eadem est animalium ratio. Que unius anni sunt, iis addenda, quæ alterius, aut eorum facienda æstimatio.

§. VI.

Decimatorum Jura & Obligationes.

1. DEcimator eo jure gaudet, ut terræ quæ colitur, fructus percipiat, non autem ut proprietarium ad eamdem colendam adigat. Parochus decimator nec parochiano vim inferre, qui renuit ei decimam solvere, nec eumdem sacramentis privare potest. Cum is charitatem erga suos parochianos qui pauperes sunt, exercere vult, quemadmodum reapse debet, non eos proinde decimæ solvendæ eximere potest, quia non est ejus dominus, & quia eos eidem eximens, præscriptioni locum præberet, Ecclesiæque damnum afferre posset; sed iis reddere debet quod accepit, atque adeo, si opus habent, plus quam accepit, ab iisve scriptum sumere, quod ipsis ab eo decimam ex gratia & charitate relictam testetur.

2. Decimatorum obligationes & onera rediguntur ad hæc potissimum tria, ad reparandos parochialium Ecclesiarum choros, ad ornamenta comparanda, ad portionem congruam parochis & vicariis solvendam. Subsunt ergo grossi decimatores non solum, non usufructuariis solum reparationibus, verum etiam grossis reparationibus chori, cujusmodi sunt parietes, fornices, laquearia, tecta, pavimenta, stalla, sedes, vitra chori, mensam & tabellam altaris, &c. ipsique reficiendo choro quem forte fortuna perire contingeret. Subsunt etiam turris campanariæ sustentationi, cum ea super choro, non super navi extructa est; sin ejus constructio partim ad chorum & partim ad navim pertinet, id oneris, ratione habita, decimatores simul & incolas afficit. Debent etiam decimatores sustentare capellas quæ sunt ad chori latus, cum eo ipso tempore quo Ecclesia, erectæ fuere, iisdemque ac chorus fornicibus subsunt; alioquin, huic oneri non sunt obnoxii, nec item sustentandis aliis quæ chorum circumstant, quia hæ quidem non conficiunt ejusdem partem, sed incolarum usui tantum addictæ sunt. Tenentur præterea decimatores ornamenta, libros, lintea & vasa sacra comparare, nisi fabrica huic expensæ ferendæ par sit. Ornamenta quæ decimatores suppeditare debent, sunt ornamenta colorum quinque, albi, nigri, rubei, viridis & violacei; lintea sunt mappæ, corporalia, albæ, mantilia, altaris anteriora tegmina; vasa sacra sunt ostensorium, calix & pixis ex argento, intus aurato; crux & ænea candelabra duo. Quod ad libros spectat, ex eorum quoque genere parandus unus. (Edictum an. 1695. art. 21.)

§. VII.

Decimæ Præscriptio.

DUplex est decimarum præscriptio, active & passiva. Activa tribuit decimas percipiendi jus, quæ prius minime percipiebantur; passiva decimis eximit, que prius solvebantur. Ecclesia & laici infeudatas decimas active præscribere possunt; una etiam Ecclesia contra Ecclesiam aliam ecclesiasticas decimas præscribere potest; at id laici non possunt. Ut Ecclesia non parochialis in parochialem præscribat, opus habet titulo quem quadraginta annorum possessio fulciat, aut possessione supra omnem memoriam sine titulo. Ut etiam parœcia præscribat in aliam parœciam, ei suppetunt, oportet, anni quadraginta bonæ fidei sine titulo, e sententia cui plus probabilitatis inest, quia juris universim ea est dispositio, ut Ecclesie immobilia bona per quadraginta solum annorum spatium præscribentur. Ut infeudatas decimas Ecclesia præscribat, requiruntur anni triginta possessionis sine titulo, anni

vigin-

viginti inter absentes, & anni decem inter præsentes, cum titulo & bona fide, quibus in locis hæ præscriptiones admissæ sunt; fruitur enim possessionis consuetis privilegiis in laicos Ecclesia, inquit Hericurtius, pag. 596. num. 6. suarum Ecclesiasticarum Legum.

Decimarum, prout materialiter, ut ajunt, seu quoad substantiam sumptæ salarium stipendiumve significant quod ad altaris ministros sustentandos requiritur, passiva præscriptio locum habere omnino non potest, quia scilicet hac notione acceptæ decimæ naturali & divino jure nituntur; at decimarum, si formaliter pro certa quadam fructuum quantitate accipiantur, est apprime possibilis passiva præscriptio, quippe quæ nec naturali nec divino juri repugnat, quoniam eorum neutrum præcipit, ut peculiaris hæc fructuum portio potius quam aliquid aliud ad sustentandos altarium ministros tribuatur.

Possunt laici contra infeudatas decimas præscribere, si res in se ipsis spectentur; at ejusmodi præscriptiones in Gallia locum non habent; ac laici quidem, si minus dominis decimam solverent, eam parochis solvere deberent, ex eo communi proloquio: *Nullum in Gallia solum sine decimis*. Quibus in regionibus laicorum in Ecclesiam præscriptio, omnino vel ex parte, locum habet, opus est præsumpto titulo cum immemorabili possessione. (*Dunod. pag. 125.*) Clericus non parochus in clericum non parochum præscribere potest, ac, tum quidem, opus erit eodem temporis spatio ad hanc passivam præscriptionem, atque ad præscriptionem activam in eadem specie, scilicet ad jus percipiendi decimam a simplici clerico per alium clericum; & hoc spatium quadraginta annorum est.

§. VIII.

Decimæ Judex.

Erant olim Ecclesiastici decimarum judices, tam ad petitorium, quam ad possessorium, ut e sanctione Philippi IV. an. 1303. compertum fit; qui mos ad annum usque 1568. viguit, quo Carolus IX. earum cognitionem regiis judicibus tribuit. Ita ergo regii judices, in Gallia, de omnium generum decimis, tam quoad petitorium quam quoad possessorium absolute cognoscunt, nisi contestatio duos inter ecclesiasticos fit; in hac enim facti specie, judices hi, postquam de possessorio quæstionem judicarunt, partes ad Ecclesiæ judicem ob petitorium remittunt. Admittit exceptionem hanc arestum parlamenti Parisiensis, diei 25. Januarii an. 1630. Hæc jurisprudentia, quoad possessorium, locum habet non solum in Gallia, verum etiam in Hispania, in Belgio & alibi, ut testatur Van-Espenius, *Jur. eccl. univ.* T. II. p. 57. & seq.

§. IX.

Decimæ infeudatæ.

Decimæ quas infeudatas nuncupant, eæ sunt quæ a laicis ad feudi titulum possidentur. Hujus generis decimis quæ fuerit origo, non convenit inter auctores; quorum alii infeudatas decimas omnes, nullis exceptis, a principibus dominisque usurpatas fuisse contendunt, seu per vim, earumdem potiti fuerint, seu tamquam usufructuarii eas primo custodierint, deinde vero contulerint transmiserintque ad suos successores, aliosve laicos, postquam eas Ecclesia solum ad statum tempus, & ut eorum præsidium sibi præsto esset, iisdem concesserat. Putant alii inter has decimas distinctionem ponendam esse, & quemadmodum earum multæ injuste usurpatæ aut servatæ fuere, ita earumdem non paucas esse quæ legitime acquisitæ fuerint; contendunt iidem existere dominicalia quædam jura, ut agrarii legendi jus & alia quæ domini designarunt *decimarum* nomine, similitudinis causa, quæ cum decima iisdem erat, vel ut eas sibi a populis eadem fidelitate eademque reverentia solvendas curarent, qua ab iisdem cæteræ a dominis possessæ decimæ solvebantur. Utut res habeat, obtinet hoc vulgo tempore sententia hæc, laicos posse tuta conscientia decimas retinere, quæ ante Lateranense tertium generale Concilium, sub Alexandro Papa III. an. 1179. infeudatæ fuerunt; at decimas post Concilium hoc infeudatas restitui Ecclesiæ oportere theologi asserunt; & ita quidem Cabassutius intelligit ejusdem Concilii decretum hoc: *Prohibemus, ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint quodammodo transferre; si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, christiana sepultura privetur.* Ad novas decimarum in laicorum favorem infeudationes quod attinet, eas Van-Espenius, (*Jur. eccles. univ. tom. II. p. 42. num. 48.*) vel accedente Episcopi venia, absolute illicitas putat. Quod autem infeudationis probationem spectat, opus est titulo qui Lateranense tertium Concilium præcedat, aut centenaria possessione quæ publice, sine vi, sine contradictione subsistat, quæque sit proprio decimatoris nomine, quia ejusmodi possessio locum tenet præsumpti tituli, ex hoc effato apud Gallos recepto: „ Infeudatio probatur per affirmationes, fidem & clientelaris obsequii professionem, iterationes aut enumerationem cum centenaria possessione. " (Duperrai, p. 455. Dunod, p. 24.) Infeudatæ decimæ quæ pure & simpliciter ad Ecclesiam redeunt, gaudent omnibus privilegiis quibus ecclesiastica bona cætera, nullamque prorsus amortizationem solvunt. At cum ad eam non redeunt nisi quibusdam additis conditionibus, impositisque quibusdam oneribus quibus obeundis obnoxiæ remanent, ut cum feudi quoad eum onere, qui eas dat, profanæ censentur, quia non ecclesiastice sed laice possidentur. Videri possunt Tractatus de Decimis, quos Duperrajus, Dunodius, Forgetius, Grimandetius, Simonius, Drapperius, Ludovicus Franciscus de Gouy concinnarunt.

Omnes decimæ sive de frugibus, sive de fructibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Sed quia inveniuntur multi decimas dare nolentes, statuimus, ut, juxta præceptum Domini, admoneantur semel, secundo & tertio, ut de grano, vino, fructibus arborum, fœtibus animalium, fœno, lino, lana, cannabo, caseis & de omnibus quæ per annum renovantur, decimas integre persolvant, & si commoniti non emendaverint, ad Episcopi mandatum excommunicentur. (Concilium Rothomagense, an. 1189. seu 1190. can. 23.)

Omnibus Episcopis, archidiaconis, decanis ruralibus, cæterisque Ecclesiarum rectoribus præcipimus, quatenus dominicis diebus, necnon messium & vindemiarum temporibus admoneant & hortentur, faciantque admoneri & hortari per eos qui verbum Dei populo prædicant, omnes qui ad decimarum solutionem tenentur, quod ipsi amodo solvant bene & competenter sine fraude vel deceptione, qualibet ulla contraria consuetudine non obstante; pœnas in Scripturis sanctis & canonicis institutionibus contra non solventes ordinatas, ac præmia & temporaria & spiritualia solventibus repromissa, populis intimando. (Concilium Senonense, an. 1485. art. 4. cap. 3.)

Cum autem, Domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ quæ jure debentur divino, tam majores quam minores, sine fraude aut diminutione solvantur, etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est. (Concilium Moguntinum, an. 1549. cap. 75.)

Non sunt ferendi qui variis artibus decimas Ecclesiis obvenientes subtrahere moliuntur, aut qui aliis solvendas temere occupant & in rem suam vertunt, cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant. Præcipit igitur sancta synodus omnibus, cujuscunque gradus & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas ad quas de jure tenentur, in posterum cathedrali, aut quibuscunque aliis Ecclesiis, vel personis quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur. (Concilium Trident. sess. 25. cap. 12. *de Reform.*)

Decimas & primitias cum Deus constituerit.... statuit Concilium, ut parochi suos in templo saltem semel in mense moneant, ut decimas & primitias integre & sine fraude solvant, de antiqua consuetudine nihil immutantes.... nisi posthac, ubi hoc illis edictum innotuerit, excommunicationis sententiam, in hujusmodi dolosos & fraudulentos latam incurrere maline. (Concilium Narbonense, an. 1551. can. 43.)

Quod divino jure cautum est, sacrisque utriusque testamenti libris confirmatum, ex Tridentini Concilii decreto, communisque juris dispositione, laici clericique omnes, cujuscunque gradus conditionisve fuerint, ad quos decimarum solutio spectat, illi Ecclesiæ in cujus parochia sita sunt prædia, de bonorum patrimonialium fructibus, prædiales decimas, parochiali vero seu baptismali in qua divina audiunt, & ecclesiastica sacramenta percipiunt, personales sine fraude persolvant. Qui decimas aut subtrahunt, aut, quo minus persolvantur, impediunt, ab ordinariis excommunicentur, nec priusquam omni parte satisfecerint, absolvantur. (Concil. Tolosanum, an. 1590. Part. IV. cap. 4.)

Horum canonum dispositionem Gallia non sequitur, quod pœnas quas iidem in eos pronuntiant qui decimam solvere renuunt, quia non ibi fideles ad decimæ solutionem, seu per excommunicationem, seu per sepultu-

pulturæ privationem, seu per alias pœnas similes adliguntur. Nec magis ibidem agnoscuntur Papales decimæ, nempe, decimæ quas Romani Pontifices, ad imitati quod in magni Pontificis favorem servabatur in lege veteri, omnibus Christianæ reipublicæ beneficiis imponendi jus sibi esse arbitrantur. Nec magis ibidem personales decimæ ex longo jam tempore locum habent.

DECIMATOR is est cui decima solvitur. *Vide* DECIMA.

DECRETALES. Ita nuncupantur litteræ seu epistolæ quas scripsere veteres summi Pontifices in responsi modum ad quæstiones quæ iis super doctrinæ aut disciplinæ capitibus proponebantur, ad constitutionum discrimen, quas edebant motu proprio, quæque Decreta vocantur.

DECRETUM sumitur 1. quoad Deum, pro eo quod ipse ab omni æternitate super secundarum causarum sorte & ordine statuit; 2. pro canonibus legibusve editis in Conciliis super fide, moribus, disciplina; 3. pro sanctionibus seu constitutionibus summorum Pontificum quas suo ipsi motu protulerunt; 4. pro bullarum aut provisionum clausulis per quas aliquid Papa mandat; 5. pro canonum collectionibus pluribus, cujusmodi sunt quas Burchardus Wormatiensis, Yvo Carnutensis edidere, peculiariter vero Gratianus cujus hodie collectio per hoc solum *Decreti* vocabulum intelligitur; 6. pro dispositionibus seu statutis quæ in religiosorum ordinum capitulis fiunt. Appellatur etiam *decretum Sorbonicum*, Parisiensis Theologicæ facultatis decisio, & *Facultatum decretum* deliberationes in Facultatum, atque adeo unius Facultatis cœtu initæ. Dicitur & nonnunquam decretorum Facultas, nempe, dubio procul, Facultas juris, quia sancta decreta docet.

DECRETUM IRRITANS. Ita nuncupatur, universim, legis aut judicii dispositio quæ nullum ipso jure declarat, quicquid fieri posset contra atque per ejus antecedentem dispositionem statutur. Dicitur etiam irritans clausula, præsertim in Bullæ negotiis.

DECRETUM personalis vocationis in jus & capturæ. Articulus 2. tituli 10. decretorum & sanctionis an. 1670. mandat, ut, si accitus in jus, ut ipse se judici sisteret, suo satis decreto non facit præscripto tempore, officialis hoc personalis vocationis decretum in capturæ decretum vertat. Articulus 40. edicti an. 1695. ita habet: „ Non poterunt curiæ nostræ prohibere, ne executioni mandentur decreta, ab Ecclesiæ judicibus edita, ea ipsa quæ personales in jus vocationes continent, aut e carcere quempiam emittere, quin processus & inquisitiones viderint, super quibus eadem decreta confecta fuerint; ecclesiastici vero qui a capturæ decretis appellantes extiterint, nullas suorum beneficiorum suique ministerii functiones, in defensionis arestorum quæ obtinuerint, consecutionem, obire poterunt, usque eo dum appellationes definitive judicatæ fuerint, aut aliter hac de re Archiepiscopi, Episcopi eorumve officiales statuerint. “

Quæstio est, an personalis in jus vocationis decreta a laicis aut Ecclesiæ judicibus in ecclesiasticos lata functionum interdictionem secum trahant, ut proinde ecclesiasticus qui decreto subest, definitivum appellationis judicium expectare debeat, suas ut functiones exerceat.

Boutaricius & Duperrajus asseruerunt personalis in jus vocationis decreto interdictionem in ecclesiasticum non inesse, nisi cum officialis addiderat verba hæc: *& interim interdictus*. At non probatur horum auctorum opinio; & Piales, in Tractatu de vacationibus pleni juris judicatam esse rem ait ecclesiasticum in quem personalis in jus vocatio decreta est, etiam *a sæculari* judice, a suis functionibus interdictum esse. Judicata quoque res est, subdit idem auctor, ecclesiastico in hoc statu versanti de nullo ecclesiastico beneficio, quodcumque tandem fuerit, valide provideri posse. Arestum quod quæstionem decidit, intervenit die 9. Augusti an. 1735. super Gilberti, advocati generalis conclusionibus, contra Gilletium.

D. Joly de Fleury, veteranus procurator generalis, ajebat an. 1708. in causa in qua controversia hæc agitabatur: Effatum est, & quidem non super civili solum lege statutum, per decretum personalis in jus vocationis interdictionem inferri; ecclesiastici ipsi ita sentiunt. Constat Gallos Episcopos in cleri cœtu an. 1645. conquestos esse, religiosis duobus, per arestum Concilii diei 2. Octobris an. 1644. eam fuisse datam veniam, suas ut functiones ederent, non obstante personalis in jus vocationis decreto. Præsulum querelis id fundamento erat, quod personis apud judicem accusatis, antequam se purgaverint, a suggestu dicere & confessiones audire non licet; & eorum querelas effectus secutus est, quoniam arestum revocatum fuit. Videtur non debere hac in re distingui, ab Ecclesiæ ne judicibus, an a judicibus laicis edita decreta fuerint; omnes æque Principis subditos universi regiminis leges afficiunt vinciuntque. Personalis in jus vocationis decretum, inquit Hericurtius, (Opera posthuma. Consultatio 2.) præsumptioni locum præbet grave crimen esse; qui vero de gravibus criminibus præventi sunt, per canones censentur infames, ex Conciliis Tolosano, an. 1229. habito, cap. 18. & Albiensi, an. 1254. cap. 16. Jam vero, omnium seu sæcularium seu ecclesiasticorum auctorum judicio, qui per civile jus habetur infamis, per canonicum quoque jus ejusmodi est: *Qui de jure civili infamis est, idem & de jure canonico*, inquit Argentræus, super Britannicæ Consuetudinis articulo 159. idque ait secutus Abbatem Panormitanum, super capite *Testimonium 10. de Testibus*. Canon *Infames 6.* qui Stephani Papæ I. est, clericum tamquam infamem spectat, seu talis a judice laico, seu ab ecclesiastico judice declaratus fuerit.

Universim, qui de crimine accusatus est, arcetur ab ordinibus, præsumiturque beneficii incapax, usque dum ejus innocentia probata sit, ex capite *Non debet 56. extra de Testibus*. Tolosani Concilii, an. 1229. habiti decimum octavum caput, & Albiensis, an. 1254. decimum sextum quæ modo laudavimus, quæque communia hoc effatum fulciunt, his verbis concepta sunt: *Illos autem debere pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram Episcopo loci legitime constiterit.*

At, inquiet fortasse quispiam, si personalis in jus vocationis decretum quod in ecclesiasticum sæcularis judex emiserit, functionum interdictionem affert, poterit ergo sæcularis magistratus, sua ipsius auctoritate, interdictionem hanc pronuntiare. Minime vero gentium. Ex eo enim quod personalis in jus vocatio a sæculari judice in ecclesiasticum edita interdictionem a functionibus secum trahit, omnino non sequitur hunc sæcularem eo jure pollere, ut in ecclesiasticum, sua tantum auctoritate formaliter ut ajunt & directe interdictum pronuntiet. id unum sequitur Ecclesiam velle eaque mente esse, ut ecclesiasticus quem judex competens, ecclesiasticus aut laicus personali in jus vocationi subdidit suas functiones non obeat, ob eam causam quia decretum hoc, utpote ob graves solum accusationes pronunciatum semper affert infamiam quamdam, & quia mens & voluntas Ecclesiæ est, ut ecclesiasticus ita diffamatus non fungatur officio suo, quoad se purgaverit, aut saltem quoad judicatum fuerit accusationibus & probationibus facta ad eum damnandum momenti esse; idque ob rectum ordinem sanctitatemque functionum sacri ministerii, quæ postulant, ut, qui eas obeunt, bona publice existimatione gaudeant. Non ergo sæcularis magistratus ecclesiasticum interdicit, dum in eum personalis in jus vocationis decretum emittit, sed Ecclesia hanc ipsa interdictionem pronuntiat, ob infamiæ notam quam accitæ personæ hujusmodi decretum inurit; quæ sane nota efficit, ut eadem persona suas, ut decet, functiones obire non possit; atque adeo ab ordinibus arceatur, præsumaturque beneficii incapax, ex Ecclesiæ mente, expressisque legibus.

DEDICATIO. Est hæc solemnis consecratio loci, Ecclesiæ, altaris, statuæ, &c. Appellatur etiam dedicatio festum quod quotannis celebratur, anniversarius dies consecrationis Ecclesiæ. Ethnicis, perinde atque Hebræis & Christianis, suæ templorum dedicationes erant. Eusebius Cæsariensis nos docet (*Hist. eccl.* lib. 10. cap. 3. & 4.) Ecclesiarum dedicationem, Constantino imperante, solemnem in modum fieri cœpisse, idque fuisse in more positum, ut ad eam majore cum pompa & majestate peragendam, magnus Episcoporum numerus cogeretur. Testatur Sozomenus (Lib. 2. cap. 25.) ex omnibus Christiani orbis Ecclesiis turmatim ventum esse ad celebrandam per octo dies magnificarum Ecclesiarum dedicationem, quas in nova Jerosolyma pius hic Imperator exstruxerat. Super Ecclesiarum consecratione Concilia edidere statuta plura.

Similiter & de Ecclesiis (quoties super earum consecratione hæsitatur) agendum est, id est, ut sine ulla trepidatione consecrentur. (Concilium Carthaginense, an. 398. cap. 6.)

Si quis Episcoporum in aliena civitatis territorio Ecclesiam ædificare disponit. . . . non præsumat dedicationem quæ illi omnimodis reservatur in cujus territorio Ecclesia assurgit. (Primum Concilium Arausicanum, an. 441. can. 10.)

In sanctum & satis venerabile Concilium residentibus nuntia-

annunciatum est nobis, eo quod aliqui Pontifices regulam veritatis praetermittentes, Ecclesias quae a fidelibus pia devotione construuntur, extra diebus dominicis consecrent. Si ergo, cum quisque nostrum mortalium ad sacerdotale promovetur officium, nullatenus patimur, ut in reliquis diebus, nisi tantum dominicis festivitatibus, ii qui honoris digni habentur officio, in ordine praeficiantur ecclesiastico; quanto magis ut dedicata sancta templa quae ab hominibus fidelibus consentur honorificanda, sine diebus dominicis perhibeantur consecranda?... Propria deliberatione consemus, ut nulli penitus Pontificum, in quibuscunque provinciis constitutis, amodo liceat, praeter certis diebus dominicis, Ecclesias sanctas consecrare. (Concil. Caesaraugustanum, an. 691. cap. 1.)

Ex hoc canone compertum fit presbyterorum ordinationem Ecclesiarumque consecrationem dominicis tantum diebus, saltem in Hispania, septimo saeculo, peragi consuevisse. Mutationis sane multum disciplina, super hoc capite, subsecutis temporibus passa est.

Ubi Ecclesia aedificatur, a propria dioecesis Episcopo sanctificetur; aqua per semetipsum benedicatur, spargatur; & ita per ordinem compleat, sicut in libro ministeriali habetur. Postea Eucharistia quae ab Episcopo per idem ministerium consecratur, cum aliis reliquiis condatur in capsula, ac servetur in eadem basilica. Et si alias reliquias intimare non potest, tamen hoc maxime proficere potest, quia Corpus & Sanguis est Domini nostri Jesu Christi. Sed etiam praecipimus unicuique Episcopo, ut habeat depictum in pariete oratorii, aut in tabula, vel etiam in altaribus, quibus Sanctis sint utraque dedicata. (Concil. Calychitense, an. 816. can. 2.)

In locis vero non consecratis.... a quibusdam presbyteris sacrificium offerebatur; quod omnimodis interdictum est; & ut basilicae a chorepiscopis consecratae, ab Episcopis consecrentur, roboratum est. (Concil. Metense, an. 888. can. 8.)

Basilicarum dedicatio a veteri Testamento initium dignoscitur habuisse, & in novo est a sanctis Patribus observata, in quo est eo dignius & studiosius facienda, quo in illo tantum offerebantur hostiae animalium mortuorum, in isto vero coelestis hostia viva & vera, ipse scilicet unigenitus Dei Filius, in altari offertur pro nobis, manibus sacerdotis. Quare statuerunt provide sancti Patres, ne in aliis locis quam Deo dicatis, nisi necessitatis causa, celebraretur officium tam sublime. Porro quia vidimus per nos ipsos, & a plerisque audivimus tam salubre ministerium contemni, vel saltem negligi a nonnullis, dum multas invenimus Ecclesias, etiam cathedrales, quae licet sint ab antiquo constructae, nondum sunt tamen consecratae oleo sanctificationis; volentes huic periculosae negligentiae obviare, statuimus & statuendo praecipimus, ut omnes Ecclesiae cathedrales, conventuales & parochiales quae perfectis parietibus sunt constructae, infra biennium, per dioecesanos Episcopos ad quos pertinent, vel, eorum auctoritate, per alios consecrentur; sicque infra simile tempus fiat de caetero construendis. Et ne tam salubre statutum transeat in contemptum, si loca hujusmodi non fuerint infra biennium a perfectionis tempore dedicata, a missarum solemniis usque ad consecrationem manere statuimus interdicta, nisi aliqua rationabili causa excusentur. (Concil. Londinense, an. 1237. cap. 1.)

Provideant rectores Ecclesiarum & praelati & majores, quod parata sint Ecclesia sua ad dedicandum non consecrata, cum super hoc fuerint requisiti. Annus autem & dies dedicationis Ecclesiarum quae consecrata fuerint, & altarium, & a quo consecrata fuerint, superscribantur altaribus evidenter. (Concil. Vintoniense, an. 1240. cap. 2.)

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria & pleraque alia quibus in templis, ad excitandum fidelium animos, & divinum cultum exponendum utimur, consecrari, solemnibusque precibus ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem Testamento praeceptum etiam divinum habuit, quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralipomenon 22. *legimus. Ungitur praeterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicitur calix; idque non solum ex mandato veteris legis, verum etiam exemplo beati Silvestri qui, cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verum Unctionis sacramentum, aliud quidem efficit & figurat, tam in novo quam in veteri Testamento. Unde non judaizat Ecclesia, cum Unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novere virtutem.* (Concilium Coloniense, an. 1536. Part. IX. cap. 12.)

Quamobrem populus docendus est hic aliud agi, atque aliud significari, cum consecratur templum. Funduntur preces Domino, ut hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, ut diabolum & ejus potestatem inde penitus expellat, ut omnes qui huc deprecaturi conveniunt, in quacunque tribulatione consolationis divinae beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter convenientibus Deo laudes solvantur, divinum verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrentur.... Quod vero praeter preces, aspersionis etiam aquae unctionis aliarumque rerum solemnia adhibentur, mysterii secretioris plenum est; non quod inanimata ista gratiae divinae susceptiva sint; sed cum haec visibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deum omnia haec per invisibilem virtutem in animo operari, quae est domus Deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, spes erigit, & charitas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animae, quam Ecclesiae cum Christo desponsationem; ipsa enim Ecclesia catholica ex multis vivis lapidibus adunata, verum Dei templum est. Quod si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis; sacrificium enim Deo spiritus contribulatus & cor contritum. In hoc altari fit commemoratio Corporis & Sanguinis Christi. Hinc precor ad caelum ascendunt; ad cor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quae in hujuscemodi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel innunctio sine interiori prodest? (Cap. 13.)

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhaereat ac intendat; quod & in omnibus obtinet caeremoniis, alioqui *parum ad* pietatem profecturis. (Cap. 14.)

Ecclesiae, saltem parochiales, non consecratae infra annum in civitate, per dioecesim vero infra biennium, omnino consecrentur; item parochialium Ecclesiarum majora altaria quae consecrata non sunt, quamprimum poterunt. (IV. Concilium Mediolanense, sub S. Carolo Borromaeo, an. 1570. Part. I. tit. 19. *de Ecclesiar. & Altar. Consecration.*)

Cum parochialis Ecclesia consecranda erit, jejunium in vigiliis cum supplicationibus populus sua quisque parochia servet; tum in die etiam ipso quo consecratio fiet, abstineat ab omni servili opere; eumque diem festum colat & celebret; idque utrumque propterea a parocho ante denuntietur.

Liber, Episcopo curante, conficiatur, idemque in archivo episcopali asservetur, in quem Ecclesiarum & altarium consecrationes, & campanarum benedictiones ordine relatae, ad perpetuitatemque posteris prodita extent.

In Ecclesia item uniuscujusque sacristia liber ejusmodi sit, aut certe aliud scripti genus publica auctoritate munitum, de illius Ecclesiae, suique coemeterii, & altarium consecratione, & campanarum benedictione.

Quo firmius vero, magisque perpetuum consecrationis Ecclesiarum & altarium monumentum posteritati prodatur, uniuscujusque Ecclesiae consecrationis diem, annumque, litteris etiam in marmore incisis, recte notari, tabulamque marmoream in qua tota consecrationis narratio exaretur, in pariete ab Ecclesiae fronte, non longe a janua primaria, loco illustri bene affixam collocari mandamus. Idem jubetur de altarium majorum consecratione. Aliorum vero altarium cujusvis Ecclesiae consecratio, pictura saltem aliqua, vel alio signo exprimatur, vel in altari ipso, vel loco proximo. Vide ECCLESIA.

DEFECTUS CORPORALES. Charitas & humanitas postulant, ut, quoad fieri potest, proximi corporales defectus tegantur, nedum ad contemptum risumque traducantur; atque hinc sane canonum in ejusmodi derisores severitas.

Si quis clericus claudum vel surdum vel eum cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur; similiter & laicus. (Can. apost. 57.) *Vide* IRREGULARITAS.

DEFENSOR ECCLESIAE; nomen officii dignitatisque cujus olim usus extitit. Defensoris officium erat officium in Romana republica apprime nobile; & quidem duplex, civile unum, militare alterum. Militare defensoris officium institutum fuerat in Romanarum legionum subsidium; ad urbium civiumque defensionem civile spectabat. Civilis defensor judicabat pecuniarias parvi momenti causas; populum e procerum tyrannide tuebatur, eique proinde liber ad judices accessus erat; idem puniebat delicta levia, graviora vero ad judices deferebat. Initio quidem fuit ejus officium annorum quinque; illud Justinianus redegit ad annos duos; at solum ab Imperatore defensor deponi poterat. A republica ad Ecclesiam migravit defensoris officium, eoque modo laici, modo ecclesiastici functi sunt. Ita scilicet inter se conciliari possunt auctores quorum alii laicos fuisse ajunt Ecclesiarum defensores, alii ecclesiasticos fuisse testantur. Certum est eos defensores de quibus sermo est in decimo sexto Milevitani Concilii canone qui inter Africanos canones nonagesimus septi-

mus est, laicos fuisse, quod facile evinci poterit ex ejusdem canonis examine, qui ejusmodi est: *Placuit etiam, ut petatur ex nomine provinciarum omnium legati perrectari, Vincentius & Fortunatianus a gloriosissimis Imperatoribus, ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos qui in actu sunt, vel in munere defensionis causarum, ut more sacerdotum provinciæ, iidem ipsi qui defensionem Ecclesiarum susceperint, habeant facultatem pro negotiis Ecclesiarum, quoties necessitas flagitaverit vel ad obsistendum obrepentibus, vel ad necessaria suggerenda, ingredi judicum secretaria.*

Perspicuum est Africanos Patres ab Imperatoribus hoc loco *defensores* scholasticos Ecclesiis nominandi facultatem petere, scilicet advocatos forensibus negotiis addictos, adeoque laicos, liberandi causa ecclesiasticos ab ejusmodi salebrosis negotiis quibus eos Ecclesiarum defensorum officium quod ad illud usque tempus iisdem concreditum fuerat, necessario involvebat. Huic Africanorum Patrum petitioni respondet Imperatoris Honorii Constitutio, (*Lib. 38. Cod. Theod. de Episcop. & Clericis.*) XVII. Kalendas Decembris an. 407. edita in qua dicitur: *Atque hoc ipsis præcipuum ac singulare deferimus, ut quæcunque de nobis ad Ecclesiam tantum pertinentia specialiter fuerint impetrata non per coronatos* (nempe clericos, a corona quam gestabant, ita nuncupatos), *sed ab advocatis eorum arbitratu, & judicibus innotescant, & sortiantur effectum.*

Ecclesiarum defensorum officium deinceps ad nobiles & potentes viros, Barones, Comites, Duces & Reges devenit, qui nihilominus *advocatorum* seu *causidicorum* nomen retinuerunt, quamvis id profiterentur, ut multo magis armorum vi quam eloquentia scientiaque forensi ecclesias defenderent. Atque hinc Ecclesiarum advocati duorum generum extiterunt; alii quos Spelmannus appellat *advocatos causarum*, seu litium; alii quos idem vocat *advocatos soli*, seu territorii, quique hæreditarii erant; videlicet, Ecclesiarum fundatores ipsi, vel eorum hæredes quos in præsentia patronos dicimus. Hac ratione, feminæ quoque *advocatæ*, *advocatissæ* erant, eoque jure gaudebant, ut in Ecclesiis quarum *advocatæ* erant, præsentarent. Erant alia advocatorum genera duo, quorum scilicet alii *advocati liberi* vocabantur, *advocati matriculares* alii, hoc est, advocati cathedralis Ecclesiæ quæ *matricis Ecclesiæ* nomine designabatur. Sumebat Carolus Magnus titulum advocati S. Petri, Rex Hugo S. Richerii, &c.

Concilium Moguntinum, an. 813. universo clero per canonem quinquagesimum mandat, ut bonos defensores eligat: *Omnibus igitur Episcopis, abbatibus, cunctoque clero omnino præcipimus, vicedominos, præpositos, advocatos, sive defensores bonos habere; non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes; sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes.* Perspicitur ex hoc canone *advocatorum*, *vicedominorum* & *præpositorum* nomina promiscue Ecclesiarum defensoribus tributa fuisse. Id quoque perspicitur eos ab Ecclesiis ipsis eligi consuevisse; eosdem nonnunquam etiam Principes nominabant.

Præter hos defensores seu advocatos laicos, aderant alii qui ecclesiastici erant. Fit horum mentio in Chalcedonensis Concilii, an. 451. habiti canonibus secundo & vicesimo tertio. Secundus canon his verbis conceptus est: *Si quis Episcopus per pecunias fecerit ordinationem.... ordinaveritque per pecunias Episcopum, aut chorepiscopum.... aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel mansionarium, vel quemquam omnino qui subjectus est regulæ, pro suo turpissimo lucri commodo; is qui hoc attentasse probatus fuerit, proprii gradus periculo subjacebit.* Dictum cernitur hoc in canone defensorem *esse subjectum regulæ*, e clericorum numero scilicet, ejusque promotionem, pecunia factam, simoniacam esse.

Vicesimus tertius laudati Concilii canon ita habet: *Pervenit ad aures sancti Concilii, quod quidam clerici & monachi quibus nihil ab Episcopo suo commissum est, aliquando vero & communione ab eo privati, pervenientes ad urbem regiam Constantinopolitanam, in ea diutius immorentur, excitantes turbas.... Decrevit itaque sancta synodus, hujusmodi primo quidem per defensorem Constantinopolitanæ sanctissimæ Ecclesiæ commoneri, ut egrediantur ab urbe regia; quod si iisdem negotiis impudenter insistant, etiam nolentes idem defensor expellat, ut ad propria loca perveniant.* Chalcedonenses Patres Constantinopolitanæ Ecclesiæ defensori in mandatis hoc loco dant, ut moneant exteros clericos monachosque, ut ex ea urbe egrediantur; id probat eum defensorem e clericorum numero fuisse, quia ejusmodi monita non a laicis, sed solum ab ecclesiasticis edebantur. Constat præterea Joannem, Constantinopolitanæ Ecclesiæ presbyterum & defensorem, fuisse clericorum unum, quos S. Flavianus Patriarcha misit ad Eutychen in jus vocandum, atque indicendum, ut ad Concilium, an. 448. Constantinopoli coactum veniret. Ex octavi quoque generalis Concilii, an. 869. in eadem urbe habiti actis compertum fit, inter presbyteros qui Photii schisma deseruerunt, ut ad catholicæ Ecclesiæ unitatem redirent, plures Ecclesiarum defensores extitisse. Constituebant hi quidem in urbe Constantinopoli corpus cujus caput appellabatur *primus defensor*. Patriarcha Georgius Xiphilinus, decimo secundo labente sæculo, non parum extulit primi defensoris officium, scilicet cum retulit inter Constantinopolitanæ Ecclesiæ prælatos quinque qui gestandæ pectoralis crucis jure gaudebant. Romanæ pariter Ecclesiæ sui defensores erant. Eorum cœtum seu corpus illustrare volens S. Gregorius Magnus elegit defensores septem quos *regionarios* statuit, quibusque privilegia plura concessit. Ecclesiæ defensores advocatis seu procuratoribus pauperum & conservatoribus nomen præbuere. *Conservatores* porro dicti fuere judices quidam a Papa instituti, ut quarumdam personarum aut quarumdam corporum, ut, universitatum, monasteriorum jura & privilegia tuerentur & sarta tecta servarent. Hi quidem, in Galliis, non amplius a superiore sæculo, locum habent; & in obedientiæ regionibus ipsis, ubi recepti sunt, eorum potestas admodum restricta est per Tridentini Concilii, (*Sess. 14. de Reform. cap. 5.*) super effectu litterarum conservationis, statutum hoc: *Insuper cum nonnulli qui sub prætextu, quod super bonis & rebus ac juribus suis diversa sic injuria ac molestia inferantur, certos judices per litteras conservatorias deputari obtineant, qui illos a molestiis & injuriis hujusmodi tueantur ac defendant.... ejusmodi litteras in plerisque concedentis mentem in pravum sensum detorquerant; idcirco nemini omnino, cujuscunque dignitatis & conditionis sit, etiamsi capitulum fuerit, conservatoriæ litteræ cum quibuscunque clausulis aut decretis, quorumcunque judicum deputatione, quocunque etiam alio prætextu aut colore concessæ, suffragentur ad hoc, ut coram suo Episcopo, sive alio superiore ordinario, in criminalibus & mixtis causis accusari & conveniri, ut contra eum inquiri, & procedi non possit; aut quo minus, si quæ jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud judicem ordinarium convenire. In civilibus etiam causis, si ipse actor extiterit, aliquem ei apud suos conservatores judices in judicium trahere minime liceat.*

DEGRADATIO. Degradatio pœna est per quam clericus privatur in perpetuum omni officio, beneficio & privilegio clericali; ut proinde qui eum percuteret, excommunicationem in eos latam qui clericos percutiunt, non subiret. Duplex degradatio distinguitur, *simplex*, seu *verbalis* una, *actualis*, seu *realis & solemnis* altera. Degradatio simplex seu verbalis unum & idem est ac depositio, scilicet, ab Ecclesia in clericum alicujus criminis reum inflicta pœna quæ in perpetuum suo eum beneficio, sua jurisdictione, suo demum officio, videlicet, suorum ordinum functionibus privat; in quo depositio differt a suspensione quæ suapte natura non est perpetua. Realis seu solemnis degradatio fit *in figuris*, additque depositioni infamantes cæremonias plures quas comitantur certa quædam verba quæ ordinationis verbis contraria sunt, ac terrori imprimendo accommodata, cujusmodi sunt hæc: *Auferimus tibi calicem & patenam, atque eximimus & privamus officio, & potestate offerendi Deo sacrificium, & missam quamlibet celebrandi. Auferimus tibi orarium sive stolam sacerdotalem, cum jugum suave Domini, repræsentatum in illa, portare contempseris, & stolam innocentiæ observare. Auferimus tibi dalmaticam*, &c.

Ergo solemnis degradatio a depositione differt: 1. quia degradatio solemnis majore cum apparatu cæremoniisque fit quam depositio; 2. quia degradatio fieri non potest nisi præsente reo, cum requisitis solemnitatibus; cum depositio per verba tantum, reoque absente, peragi possit; 3. quia degradatio fieri non potest nisi ab Episcopo clerici qui degradatur, coram aliis Episcopis quinque vel sex, si, qui degradatur, sacerdos est, tribusve aut quatuor, si diaconus, & ita quidem saltem e jure veteri; cum depositio per Episcopi vicarium perfici possit; 4. quia degradatio inferri non potest nisi ob crimina in jure expressa, scilicet, ob hæresin, ob falsi crimen super Papæ litteris perpetratum, & ob calumniam proprio Episcopo affictam; cum depositio propter alia crimina infligi possit; 5. quia clericus degradatus restitui nequit nisi a summo Pontifice; cum depositus restitui possit ab Episcopo; 6. quia degradatio clericum degradatum omnino redigit ad laicorum statum, si character excipiatur, qui deleri non potest; quod non efficit depositio, quippe quæ depositum clericum non eo privat quod dicitur *privilegium fori & cano-*

consnis, tametsi Gibertus contendat eum hoc ipso spoliatum esse; 7. quia post depositionem, in monasterio depositus ponitur, ex capite *Sacerdos*, dist. 87. at degradatus sæculari brachio traditur. Operam tamen dare debet Ecclesia, ut rei vitam obtineat; quam si obtinuerit, eum debet in carcerem trudere & pœnitentiæ subdere.

Degradatio solemnis & degradatio simplex seu depositio id habent commune, quod utraque per sententiam pronuntiari debet, & neutra degradatum eximit sui status oneribus, cujusmodi sunt castitatis votum, breviarii recitatio, &c. *Hac enim pœna non ponitur ad tollenda gravamina, sed ad tollendos honores.*

Super hoc duplici degradationis genere suam ita mentem aperit Tridentina synodus: (Sess. 13. *de Reform.* cap. 4.) *Cum vero tam gravia nonnunquam sint delicta ab ecclesiasticis commissa personis, aut ob eorum atrocitatem sacris ordinibus deponenda, & curie sint tradenda sæculari, in quo secundum sacros canones certus Episcoporum numerus requiritur, quos si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur, si quando autem intervenire possint, eorum residentia intermitteretur; propterea statuit & decrevit, Episcopo, per se, seu illius vicarium in spiritualibus generalem, contra clericum, in sacris, etiam presbyteratus, ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem, & per se ipsum, etiam ad actualem atque solemnem degradationem ab ipsis ordinibus & gradibus ecclesiasticis, in casibus in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero a canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere liceat; adhibitis tamen & in hoc sibi assistentibus totidem abbatibus, usum mitræ & baculi ex privilegio apostolico habentibus, si in civitate aut diœcesi reperiri & commode inveniri possint, alioquin, aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, quæ ætate graves & juris scientia commendabiles existant.*

Cum Tridentinum Concilium de sanctis canonibus loquitur qui certum quemdam Episcoporum numerum ad clericorum degradationem requirunt, intelligit undecimum Carthaginensis Concilii, an. 348. habiti canonem: *Si quis tumidus vel contumeliosus exstiterit in majorem natu, vel aliquam causam habuerit, a tribus vicinis Episcopis, si diaconus est qui arguitur; si presbyter, a sex; si Episcopus a duodecim consacerdotibus audiatur.* Intelligit etiam Tridentina synodus Concilii Carthaginensis, an. 377. canonem 10. Concilii eodem anno, eademque in urbe habiti octavum canonem, & Hispalensis Concilii, an. 619. habiti canon. 6. Carthaginensis, an. 397. Concilii can. 10. ita statuit: *Et a sex (Episcopis audiatur) presbyter, & a tribus diaconus cum proprio suo Episcopo.*

Morti olim, in Gallia, nullus ecclesiasticus addicebatur, (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 1307. & seq.) quin eum prius *in figuris* a proprio Episcopo degradari justum esset; extat in hanc rem expressa dispositio in articulo 14. sanctionis Caroli Regis IX. diei 16. Aprilis an. 1571. verificatæ in Parisiensi parlamento, per arestum diei 17. Augusti an. 1571. Solemnis hæc degradatio adhuc servabatur, superiore ineunte sæculo; at omnino cessavit ab eo tempore, dissidiorum occasione, quæ Episcopos inter & parlamenta super hac degradatione, coorta sunt. Renuentibus Episcopis ad eam procedere, antequam eorum officiarii de accusatorum crimine cognovissent, parlamenta contenderunt clericos satis degradatos esse per crimina quæ degradationem iis promeruerant; suaque aresta, sine ulterioribus actis, executioni mandata voluerunt. Ita quidem solemnis degradationis usus in Gallia abrogatus fuit.

DELEGATIO, DELEGATUS. *Vide* JUDEX, JURISDICTIO.

DELICTUM. Delictum, generatim, est culpa, peccatum; & propria significatione sumptum, minus innuit quam *crimen*.

Delicta, quoad ecclesiasticos & quoad judicum competentiam, qui de iis cognoscendi jus obtinent, dividuntur in *delicta communia*, & *delicta* seu *casus privilegiatos*.

Commune delictum est ecclesiastici culpa quæ non lædit ordinem publicum, quæque non meretur afflictivas pœnas quas unus & unicus judex laicus ad publicam vindictam infligere potest, sed quæ tamen ipsa canonicis est digna pœnis quas pronuntiare potest Ecclesiæ judex.

Delictum seu casus privilegiatus est ecclesiastici contra publicum ordinem peccatum grave, seu crimen quod ad ditionis pacem punire sæcularium potestatum interest; quodque, præter canonicas pœnas, afflictivis quoque pœnis dignum est, quas scilicet Ecclesiæ judex pronuntiare non possit, seu quia deveniant ad sanguinis effusionem usque, seu aliter.

Refertur vulgo ad Imperatoris Justiniani I. tempus, qui an. 527. imperiale solium conscendit, prima hujus delictorum communium delictorumque privilegiatorum distinctionis epocha; prius enim auctoritate longe maxima fruebatur Ecclesia ad omnia criminum genera in ecclesiasticis punienda; eidemque diu post hanc epocham id auctoritatis fuit, præsertim in Gallia, quemadmodum probant Caroli Magni Capitularia & Concilia plura quæ post eamdem epocham ibidem habita.

Qui, relicto ecclesiastico judicio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro illo prolata fuerit sententia, locum amittat; hoc in criminali judicio; in civili vero perdat quod evicit, si locum obtinere voluerit. (Capitul. lib. 7. c. 112.)

Ut nullus sæcularium personarum, prætermisso Pontifice, seu præposito Ecclesiæ, quemquam clericorum pro sua potestate constringere, discutere audeat, vel damnare. (Concilium Aurelianense, an. 541. can. 20.)

Si homo incestum commiserit .... pecuniam suam perdat, si habet .... si pecuniam non habet, si liber est, mittatur in carcerem usque ad satisfactionem; si servus aut libertus est, vapuletur plagis multis. (Concilium Metense, an. 753. can. 1.)

De ecclesiasticis vero qui supradicta facinora commiserint, si bona persona fuerit, perdat honorem suum; minores vero vapulentur, aut in carcerem recludantur. (Can. 2.)

Si quis sortilegii crimen repertus fuerit perpetrasse, in scala positus publice suspendatur (fustigetur), vel alias competenter pro modo criminis castigetur. (Concil. Turonense, an. 1236. can. 9.)

De sacrilegis & sortiariis .... statuimus, quod, si inventi fuerint, reddantur suo Episcopo; & si moniti non resipuerint, immurentur, vel ad arbitrium Episcopi puniantur. (Concil. Valentinum in Delphinatu, an. 1248. capite 12.)

Perspicitur ex his canonibus Galliarum Ecclesiam, ad usque decimum tertium sæculum, eo jure positam esse, ut afflictivas pœnas non ecclesiasticis modo, verum etiam laicis imponeret. Id ergo agitur, ut expendatur hoc loco, quæ nostra sit, quoad ecclesiasticorum commune delictum, & quoad eorumdem delictum seu casum privilegiatum, hujus temporis jurisprudentia. Animadvertamus initio statim, oportet, inter Gallos auctores de privilegiatorum casuum nec natura nec numero convenire. Eorum plures permiscuere casus regios cum privilegiatis casibus, ac nulla quidem sanctio, arestum nullum occurrit quod privilegiatorum casuum numerum certo statuat. Declaratum sane pro re nata non semel fuit peculiarem casum aliquem privilegiatum esse; at certos tantum quosdam casus privilegiatos esse definiri non libuit, etsi generales cleri cœtus apud Reges institerint, ut iis placeret exigere privilegiatos casus ad constantem firmamque regulam quæ omnem super hoc negotio contestationem sisteret reprimeretque. Hac animadversione posita, hæc sunt quæ nobis super hac re fere apud Gallos recepta videntur.

1. Quodvis ab ecclesiastico patratum crimen quod societatis ordinem lædit, quodque, ad vindictam seu ultionem publicam, corporali & afflictiva aut infamanti pœna dignum est, delictum est seu casus privilegiatus; ita Gibertus, ecclesiasticarum & beneficialium Institutionum Tom. II. pag. 384. & 385. & La Combe in suo de criminalibus materiis Tractatu, (Part. II. cap. 6. sect. 1. n 6.) privilegiatum casum definiunt. Auctor Commentarii, an. 1764. Parisiis impressi, super Edicto mensis Aprilis an. 1695. addit huic definitioni, dum ait: „ Appellantur *casus privilegiati* non solum „ crimina quæ digna sunt quæ afflictiva aut infamanti „ pœna puniantur sed ea quoque omnia quæ pœnam „ aliquam mereri possunt ex earum genere, quas pro„ nuntiandi facultas haud penes Ecclesiæ judices est, „ quæque ad regis procuratorum aut fiscalium requisi„ tionem in ecclesiasticos intentantur. “ Hinc omnis regius aut prætorialis casus qui, criminis ipsa vi, afflictivam, corporalem aut infamantem pœnam necessario sibi vindicat, privilegiatum in criminali re, contra ecclesiasticos, crimen est. (Art. II. tit. 1. Sanctionis an. 1670. Declaratio diei 5. Februarii an. 1731.)

2. Quamquam omnis regius aut prætorialis casus privilegiatus sit, omnis tamen privilegiatus casus non est regius aut prætorialis. Satis est afflictiva pœna dignum crimen esse, ut privilegiatus casus sit, licet omnino regis personam aut regimen non afficiat.

3. E sanctis decretis, ajebat cleri cœtus an. 1685. (Monumenta Cleri, tom. 7. pag. 431. 432.) in suis ad

Ludo-

Ludovicum XIV, fignificationibus, privilegiatus casus is tantum est, ob quem ecclesiasticus dignus est qui deponatur, degradetur & sæculari brachio tradatur, jam vero in jure, prope non extant nisi casus tres, in quibus Ecclesia, post depositionem, sæculari brachio clericum traderet; crimen hæreseos, falsificationis crimen, & injuria proprio Episcopo illata.

In parlamenti veteri stilo, casus privilegiati sunt casus regii; casus autem regii, ex hoc ipso stilo veteri, sunt armorum in illicitis cœtibus & ad seditionem delatio, clientelæ fideique regiæ violatio, falsa moneta, homicidium seu proditio; quibus addita, falsum testimonium, judicis suum munus obeuntis offensio, judicis in sui muneris usu prævaricationis crimen. (T. VI. p. 35. & seq. & T. VII. p. 432. 433. 473. 474.)

Le Pretre, de privilegiatis casibus loquens, hunc ipsum parlamenti stilum affert, laudatque aresta nonnulla, inter alia, an. 1536. arestum quod eosdem casus tamquam privilegiatos notat; & alia quæ incendium, raptum, & furtum in eodem numero ponunt. Le Bret his addit atrocia crimina, ut parricidium, venenum &c. (T. VII. p. 433. & 467.)

Referuntur etiam inter privilegiatos casus delicta ab ecclesiastico, sæculari habitu induto & armis instructo patrata, læsæ Majestatis in omnibus capitibus crimen, sacrilegium cum effractione, perduellio in regis ejusque officiariorum mandata, illiciti cœtus seu conventicula & populares seditiones, fabricatio, immutatio aut expositio falsæ monetæ, hæresis, divini servitii publica perturbatio, personarum per vim raptus & asportatio, parochi facinus qui in matrimonium, sine patris consensu & sine publicationibus, minorem jungeret. (Pagin. 422. 423. 471. 474. & 837.)

4. De communi delicto solus cognoscit Ecclesiæ judex. Nullam oppositionem patitur effatum; omnes in id consentiunt auctores Galli, propterea quod hoc delicti genus non aliam quam canonicam pœnam postulat.

5 Sæcularis judex, una cum Ecclesiæ judice, de privilegiato casu cognoscit. De eo cognoscit sæcularis judex, ut reum clericum puniat per afflictivas pœnas quas meretur, quoad civilem societatem cujus ordinem perturbavit. Ecclesiæ quoque judex de eodem cognoscit, ut eidem reo canonicas pœnas infligat quibus in suum statum peccans ipse se obnoxium reddidit. (Articul. 39. constitutionis Molinensis editæ mense Februario an. 1566. art. 22. constitutionis Melodunensis; edicti mensis Februarii an. 1678. in acta relati in e Parlamento, die 29. Augusti an. 1678 art. 38. edicti mensis Aprilis an. 1695.) Hic articulus 38 edicti an. 1695. mandat, ut privilegiati casus ab Ecclesiæ judicibus conjunctimque e ballivis & senecallis eorumve locum tenentibus instruantur; quod magnæ clerum inter & sæculares judices contestationi locum præbuit. Contendit Clerus per hunc articulum a privilegiatorum casuum cognitione omnes judices sæculares non regios arceri, ac reapse regios tantum judices cognoscere de iisdem posse. Sæculares, e converso, contendunt hanc cognitionem ad præsidiales curias dominorumque jus dicentium judices pertinere. Marescallorum judices asserunt & ipsi se ecclesiasticorum qui de casibus ad præposituras spectantibus accusati fuerint judices esse. Non idem ubique, quod ad hanc rem attinet, usus est; & aresta consilii, tam ante quam post edictum an. 1695. clero faverunt. (Monumenta Cleri, Tom. VII. p. 879. & seq.)

6. Sunt casus in quibus sæcularis judex de ecclesiasticorum criminibus solus cognoscit, ut cum clerici suum clericaturæ privilegium amiserunt; cum clericus ipse se occidit, aut in regii officii quo insignitus erat, exercitatione fidem prodidit; cum processus ecclesiasticis fit a regiminis consiliariis aliisque commissariis quos Rex dat, aut ab officiariis curiæ subsidiorum, curiæ monetarum, magni consilii, consilii Artesiæ, aliorumque supremorum consiliorum quæ in aliquibus regni provinciis instituta sunt. Super hac re clerus non semel apud regem conquestus est, nec desunt processuum exempla quos Ecclesiæ judices una cum officiariis curiarum subsidiorum in ecclesiasticos ediderunt. Unam e præcipuis difficultatibus quas afferunt supremarum curiarum officiarii, ne conjunctim cum officialibus procedant, sustulit in parlamentis temperamentum quod in iisdem servatur, ut accusati episcopus det vicariatus litteras consiliario clerico qui officialis locum tenet. (Monumenta Cleri, Tom. VII. p. 400. & seq.)

DEPORTUS qui a Chopinio dicitur *justa endocaria*, (Cap. *Abbas*, tit. *de his quæ vi*) quique nuncupatur interdum *vacantis jus*, est annata veluti quædam quam Episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, vel denique capitula ex vacantis, præsertim curati beneficii reditu sibi sumunt; deportus autem esse dicitur annata veluti quædam, non vero annata simpliciter, quia qui deportus jure gaudent, non semper beneficii reditum omnem omnino percipiunt, qui primo ejus anno respondet, sed alii dimidium, plus alii minusve, pro locorum usu.

Incerta deportus origo est. Qui eam ad Joannem Papam XXII. referunt, hallucinantur, quia Papa hic anno tantum 1316. sanctam sedem conscendit. Yvo autem Carnutensis (Epist. 94.) qui an. 1115. ad plures abiit, suæ Carnutensis Ecclesiæ decanum damnat cui pravus erat mos, ut anni primi fructuum partem e cathedralis Ecclesiæ præbendis sumeret.

Gibertus (Institution. Ecclesiastic. t. I. p. 157.) esse ait vero simile deportum ortum esse e vacantium parœciarum custodia archidiaconis demandata, *cap. 51. de Appellat. cap. 6. de Institut.* additque deportum disertis verbis e Basileensi Concilio damnari, *sess. 21. de Annatis*, ubi leguntur hæc: *De cætero nihil penitus... exigatur ratione litterarum bullæ sigilli, annatarum communium... deportuum*, &c.

Diu dubitatum in foro est, inquit Redactor Monumentorum Cleri, (T. II. p. 1837. 1838.) an deportus quos Episcopi, archidiaconi & archipresbyteri e parœciis sibi vindicant, legitime deberentur, occurrente arestorum varietate, eos aliis abusivos declarantibus, tolerantibus aliis. Abusus qui in deportibus arguuntur, hi demum sunt: renuenti parocho beneficii fructus adimere; eum adigere, ut ab exercitatione functionum sui beneficii ad tempus abstineat, easque ab alio presbytero cui titulus nullus adest, peragi sinat; iis qui gaudent deportus jure, occasionem suppeditare tribuendi parœciarum regimen ad stipendii deductionem, presbyteris scilicet qui se earum onus minori pretio subituros recipiunt, quique sæpe hoc officii genere indigni sunt; eos quibus de parœciis provisum est, eo redigere, ut, quo per anni spatium subsistant, sibi imponant alienum æs, vel ut sibi sustentationem per adjumenta conquirant, quæ eorum statui parum congruunt.

Hæc tamen rationum & auctoritatum momenta non impediunt, quin pluribus in regionibus, & peculiariter in universa Normannia, non solum in casu decessus titularis, sed etiam in casu simplicis dimissionis & resignationis in favorem, deportus subsistat. Alibi jus hoc non viget nisi vacationis tempore, & quoad beneficium repletum fuerit, seu quoad extiterit recredentiæ dicta sententia, quæ nempe parœciæ de qua controvertitur, possessionem provisionis in modum adjudicat. In Parisiensi diœcesi, a feria quarta Cinerum ad diem usque qui Trinitatem proxime sequitur, tum solum deportus patet, cum titularis intra tempus hoc e vivis excedit.

Quicquid odii secum deportus trahat, eum Casuistæ permissum volunt, (Cabassutius, *Jur. can. theor. & prax.* lib. 5. cap. 4. n. 5.) dummodo seu quoad tempus, seu quoad casus, seu quoad qualitatem, justis limitibus, & cujusque diœceseos consuetudine contineatur. Qui deportu fruuntur, decimas & alia onera solvere, itemque parœciæ servitium obeundum curare debent, vacationis tempore. Deportus consequentes annos duos exigere nequeunt, (Sainte-Beuve, T. II. Casu 183.) si forte duplex, eodem anno, titularium mutatio contigerit. Cessat deportus, (Pontas, verbo *Deportus*) litigii tempore, cum adest adjudicatæ possessionis sententia. Regulares parœciæ non exemptæ subsunt deportui, præter quam in permutationis, aut in favorem resignationis casibus.

In ordine Melitensi, dum commendatores e vivis excedunt, deportus, in ordinis emolumentum, jus quoddam est, quod *vacans*, seu *mortuarium* dicitur.

DEPOSITIO. Depositio seu destitutio pœna est quam Ecclesia infligit ecclesiastico peccati reo, quod eum suo beneficio, sua jurisdictione suoque officio, suorum scilicet ordinum functione in perpetuum privat; in quo depositio differt a suspensione quæ suapte natura non est perpetua. A degradatione quoque differt depositio. *Vide* DEGRADATIO.

Generale effatum est beneficiariorum destitutionem ad eum pertinere ad quem pertinet institutio: *Ejus est destituere, cujus est instituere. Ad quem pertinet institutio, & destitutio.* Suas tamen exceptiones patitur effatum hoc; fieri enim potest, ut, peculiari titulo, ad inferiorem prælatum institutio pertineat, quin ad eumdem pertineat destitutio. Contingere & illud potest institutionem præscriptam esse, quin destitutio præscripta sit. Hanc igitur ob causam, proloquium hoc non de omnis generis collatoribus intelligi debet, sed de Episcopo tantum, aut de iis qui quasi episcopali jurisdictione

ctione gaudent, quia scilicet, ad destituendum, contentiosa jurisdictione opus est, qua collatores Episcopo inferiores carent, cum ad instituendum, videlicet, ad beneficium conferendum, voluntaria tantum jurisdictio requiratur, quam collatores Episcopo minores exercere possunt.

Semper ergo ad Episcopos pertinuit clericorum depositio, cum hoc tamen discrimine, quod solus Episcopus cum suo clero poterat, ex antiquis canonibus, deponere minores clericos, ut autem ad presbyteri aut diaconi depositionem procederetur, certus quidam Episcoporum numerus requirebatur: *Decrevimus, ut, juxtà priscorum Patrum synodalem sententiam, nullus nostrum sine Concilii examine dejiciendum quemlibet presbyterum, vel diaconum audeat.... Episcopus enim sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest*. (Concilium Hispalense, an. 619. canon. 6.)

Item placuit, ut nullus Episcoporum presbyterum, vel diaconum, vel archimandritam in dispendio honoris condemnare præsumat, absque hujus venerandæ sedis consultu. Si quis post hæc prohibita temerarius usurpare tentaverit, non erit ambiguus de sui honoris periculo. (Concilium Forojuliense, sub Aquilejensi Patriarcha, an. 791. seu 796. can. 7.)

Servatur in Gallia disciplina vetus quæ clericorum depositionem reservet Episcopis; & cum archidiaconi sine jurisdictione quasi episcopali beneficiarios destituere voluerunt, repressere curiæ tamquam abusus quosdam molimina hæc: verum ut ad clericorum, sint licet diaconi vel presbyteri, depositionem deveniatur, Episcopus unus sufficit.

Gibertus, in suo super Depositione Tractatu, animadvertit non modo crimen nullum, sed ne letbale quidem ullum peccatum esse, in quod depositionem canonicum jus non præcipiat, siquidem ab ecclesiastico patratum sit. Quoad Episcoporum depositionem. *Vide* CAUSA MAJOR.

DEVOLUTIO, *jus devolutum*. In re beneficiaria, devolutio est conferendi beneficii jus quod ad superiorem proximum gradatim transit, cum ordinarius collator illud intra tempus conferre negligit, quod ad id lex eidem concedit. Ex hac definitione discrimen cernitur, quod inter collationem per devolutionem, & collationem per devolutum interest. Collatio per devolutionem jus exprimit, cujus vi collator confert. Collatio per devolutum designat vacationis genus super quo collator providet.

Devolutionis origo.

Devolutionis vestigia nobis occurrunt in titulo 3, primi libri Codicis, ubi Justinianus Imperator ita loquitur: *Si, qui debent Episcopum eligere, intra sex menses non faciant, tunc periculo propriæ animæ, ille quem competit ordinare Episcopum, ordinet*. Vidimus etiam, e S. Gregorii Papæ litteris (*Epist. 13. lib. 10.*) eum nominasse, pleno jure, Opportunum ad Aprutiensem in Italia episcopatum, quia qui ei providere debebant, diutius id facere, quam par erat, distulerant. Fatemur tamen, oportet, devolutionis jus nulla peculiariter ecclesiastica lege institutum fuisse ante Lateranense tertium generale Concilium, an. 1179. celebratum cujus octavus canon his verbis conceptus est: *Cum vero præbendas ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel etiamsi modo vacent, non diu maneant in suspenso, sed infra sex menses personis quæ digne administrare valeant, conferantur; si autem Episcopus, ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per capitulum ordinetur; quod si ad capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc, secundum Deum, cum religiosorum virorum consilio exequatur; aut si omnes forte neglexerint, metropolitanus de ipsis, secundum Deum, absque illorum contradictione disponat*.

Statutum hoc quod spectetur tamquam prima ecclesiastica lex quæ devolutionem a collatoribus inferioribus ad collatores superiores determinaverit, non est in Gallia receptum, quoad caput devolutionis ab Episcopo ad ejus capitulum. Cum ergo ordinarius collator negligit, sex mensium spatio, beneficium conferre, quod ad ipsius collationem spectat, hujus beneficii conferendi jus, hac tamen vice tantum, devolvitur ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archiepiscopo ad Primatem, a Primate denique ad Papam; & cum primas deest, ab Archiepiscopo proxime ad Papam itur. Perinde res habet, si incapaci vel indigno facta collatio est. Cum Episcopus confert Episcopi titulo, conjunctim cum capitulo, devolutio non fit a capitulo ad Episcopum, sed ad superiorem Episcopi; at cum Episcopus solum tamquam canonicus collationis particeps est, devolutio a capitulo ad Episcopum fit.

Hæc ipsa Lateranensis Concilii tertii constitutio proponendæ difficultati locum præbuit, an scilicet collator ecclesiasticus qui per sex a vacatione menses conferre neglexit, ita suo collationis jure, *pro hac vice*, spolietur, ut, post sex mensium terminum, validas provisiones tribuere non possit, facta hypothesi, collatores superiores, in devolutionis ordine negligere eos ipsos vacanti beneficio intra menses sex providere; an vero collator qui per sex menses suo jure non usus est, semper suum collatoris jus servet, cum potestate valide conferendi, dum collatores superiores ad quos devolutio pertinet, de beneficio non disposuerunt.

Canonistæ & jurisconsulti numero plures, tam in Gallia quam ultra montes, asserunt, cum Rebuffo, (in sua Praxi, titulo *de Devolutionib.* num. 27.) Lateranensis Concilii tertii decretum ex iis esse quæ irritantia dicuntur, ecclesiasticumque collatorem qui per sex a vacatione menses conferre neglexit, suo collationis jure, *pro hac vice*, sine regressu excidisse. Combesius tamen effatum esse a Gallis auctoribus statutum ait, collatorem ordinarium tum quidem conferre posse regressus jure, quia nempe obstaculum quod ejus potestatis usui devolutionis lex opponebat, omnino sublatum est; atque, e Cleri Monumentis, placitum hoc videtur ad causas propius accedere, quæ Lateranensis Concilii octavo canoni locum præbuere. Hæ causæ fuere, ut impediretur, ne beneficia diu vacantia remanerent; fieretque, ut promptius ecclesiastici tituli replerentur, ob detrimentum quod Ecclesiæ afferre longa vacatio fere non desinit. Arestum magnæ cameræ parlamenti Parisiensis, die 18. Martii an. 1745. editum, super Sermuriensi prioratu, in Rutenensi diœcesi, ad Moissacensis abbatis collationem spectante, huic posteriori sententiæ favet. (Combesius, in sua canonicæ & beneficialis Jurisprudentiæ Collectione, verb. *Devolutio*; Monumenta Cleri, Tom. XII. p. 1103. & seq.)

Collatio, ante acquisitam devolutionem, a superiore peracta, prorsus nulla est, potestatis defectu; nec proinde valida redditur, licet primus collator suo tempore non contulerit. (Rebuffus, *ibid.* Lovetius, *de Infirm.* n. 67. & seq.)

Sex mensium spatium ad beneficia conferenda præscriptum non excurrit nisi a die qua collatori innotuit beneficium vacare, loquit Innocentius III. in capite *Licet magister*, tit. *de supplenda negligentia*. At, in judiciis, diei tantum habetur ratio, qua die beneficium reapse vacavit, non qua collator scivit aut scire debuit illud vacans esse, ut testatur Castellus in Adnotationibus super Definitionibus Juris canonici, titulo *Devolutio*.

Cæterum, devolutio locum habet, non solum cum ordinarius intra sex a vacatione menses conferre negligit, sed tum etiam cum alicui impedimento obnoxius, cujusmodi censura est quæ eum conferendo imparem reddit, negligit perficere, ut hoc impedimentum tollatur; at, si in procrastinatione non est, excusatur. (Cap. *Ne pro defectu*, titulo *de Electione*.)

Devoluti natura.

DEVOLUTUM. Hoc nomine significatur beneficii impetratio, quod re quidem ipsa seu, quod ajunt, de facto repletum est, ut de jure vacet, vel ob antecedentis collationis nullitatem, vel quia post collationem contigit, ut provisus incapax aut indignus evaderet, vel ob qualitatum defectum quæ in collatario requiruntur, vel denique ob formæ defectum, vel aliter. Ex hac definitione perspicitur ad devolutum necessario requiri, ut adsit possessio titulo nixa, qui vel ab origine ipsa, vel deinceps nullus vitiosusque sit. Videtur autem ex eo derivatum devoluti nomen, quod qui ejusmodi beneficia impetrant, suæ ad Papam supplicationi clausulam hanc inserere debent: *Et si forsan beneficium tunc temporo vacaverit, quod ejus collatio ad sedem Apostolicam sit devoluta*.

Devoluti origo.

Sunt auctores qui dicant devoluti usum non nisi a duobus aut circiter sæculis in Ecclesiis notum esse. Usum hunc ipsum alii coævum faciunt beneficiorum vacationibus pleni juris, quas summi Pontifices a decimo tertio circiter sæculo pronuntiarunt, quoniam beneficiorum per devolutum impetrationi locus fuit, statim atque extitit vacatio *ipso jure*, *pleno jure*, *eo ipso*, *ipso facto*, clausulis his nihil aliud significantibus quam beneficium jure vacans, & ita quidem, ut amplius

plius a titulari possideri non possit, esse impetrabile per devolutum.

Devoluti genera.

Sunt devoluta quæ odiosa, sunt quæ favorabilia. *Devolutum odiosum* dicitur illud per quod beneficium non impetratur nisi titulari qui illud possidet, in infamiam adducto per revelationem criminum rerumve gestarum quibus indignus aut incapax redditur. Est hoc devoluti genus quod devolutariorum personam odiosam reddidit, & in causa fuit, ut iidem infami titulo beneficiariorum delatores & *beneficiorum parasiti* nuncuparentur, quia prædonibus & pyratis similes exercent in Ecclesia, beneficia rapientes, latrocinium e quo maritimi prædones & pyratæ vitam trahunt. *Devolutum favorabile* vocatur illud quod sine præsentis actualisque beneficiarii diffamatione locum habet, quodque præterea nititur justa causa, cujusmodi devolutum esset per quod impetraretur eorum beneficium, qui incompatibilia beneficia plura possident, cum incompatibilium beneficiorum pluralitas sanctis canonibus contraria & Ecclesiæ perniciosa sit.

Devoluti causæ.

Appellantur *devoluti causæ* res aut rationes quæ beneficium reddunt impetrabile per devolutum, & hæ res sunt crimina, *quasi delicta*, & defectus quibus titularis obnoxius est.

Crimina quæ beneficium reddunt impetrabile per devolutum; sunt numero decem; videlicet, hæresis & publicum quod hæreticis præbetur, patrocinium præsidiumque; simonia realis & confidentia: Papæ aut Principis litterarum adulteratio, vel, ut vocant; falsificatio; homicidium voluntarium; Cardinalem male habere & percutere; læsæ majestatis itemque sodomiæ crimen; proprium Episcopum verberare aut in carcerem trudere; falsam monetam cudere; beneficiarium carceri addicendum curare, suum ut beneficium resignare cogatur.

Quasi delicta, quæ juris locutio est, scilicet, abusus ecclesiasticæ disciplinæ contrarii qui impetrabile per devolutum reddunt beneficium, sunt: 1. obtentio beneficii incompatibilis cum eo quod possidetur, cujusmodi est parœcia cum canonicatu, aliove beneficio quod residentiam postulat; 2. cum titularis eo devenit, ut matrimonium contrahat *per verba de præsenti;* & id quidem, etiamsi titularis esset in sacris ordinibus constitutus, ejusque matrimonium, quod inde consequitur, nullum foret; 3. cum beneficium quod quispiam, quin presbyter esset, obtinuit, sacerdotale est *a fundatione*, videlicet, cum fundationis titulus beneficium ei tantummodo conferendum expressis verbis enuntiat, qui reapse sacerdos erit.

Defectus qui beneficium reddunt impetrabile per devolutum, sunt: illegitimæ nativitatis vitium; alienigenam esse in civitatem non adoptatum; non ea ætate esse quæ ad beneficium possidendum requiritur; non dedisse operam, ut insinuarentur, seu in acta referretur provisiones, tonsuræ litteræ, aut ejusmodi alia; esse irregularem *ex defectu*.

Solemnis professio Religionis a beneficii titulari edita reddit & ipsa beneficium devolutabile, dum efficit, ut illud *ipso jure* vacet. Ut beneficium de jure vacans censeatur, non est necesse, ut prius extiterit sententia declarans provisum ineptum esse & beneficium vacare. Aurelianensis constitutionis articulus 4. qui sententiam hanc requirebat, per Melodunensis articulum 30. & Blesensis 46. mutatus fuit.

Collatores in Devoluti casu.

Collatores in devoluti casu, sunt Papa & Episcopus, cum hoc discrimine, quod, cum Papa per devolutum confert, ejus collatio semper coacta est, summus Pontifex scilicet beneficium petenti conferre debet; cum Episcopi collatio semper libera sit, hoc est, necesse non habeat Episcopus ei beneficium conferre qui petit. Cum de devoluto agitur quod collationis ab Episcopo ipso editæ nullitate nititur, Episcopus beneficium devoluto obnoxium conferre non potest.

Beneficia quæ a quibusdam solum personis conferri possunt, ex his tantum personis possunt per devolutum peti; ejusmodi sunt omnia regiæ aut dominicæ collationis beneficia, & quæcunque ad Melitensem ordinem spectant.

Devolutarii obligationes.

Subest devolutarius obligationibus pluribus. 1. Immunis esse a defectibus debet, quos aliis exprobrat, quique ejus devoluto causam præbent. 2. Devoluti causas, & vacationis genus super quo illud obtinet, nominatim & peculiariter exprimere debet; 3. insinuare debet suas provisiones suamque possessionis susceptionem, intra mensem ab ejusdem possessionis die numerandum. 4. Inire debet canonicam possessionem intra annum, devolutumque in causam conferre, post menses tres ab inita possessione. 5. Debet cautionem dare pro quingentarum librarum summa, quo tempore judex præscripserit, eamve tradere; secus excidit jure suo. 6. Non debet in fructuum fruitionem & in functionum exercitationem ingredi, nisi per servatæ aut adjudicatæ plenæ possessionis judicium; nec sequestrationem in ejus favorem mandari licet. 7. Processum, oportet, ita paret, ut infra biennium, ut serius, e Blesensis constitutionis articulo 46. judicari possit; at id non amplius servatur. 8. E Gallicanis estatis, devolutarius emolumentum trahere non potest ex eo quod alter provisus evaserit incapax post expeditionem provisionum quibus inserta est devoluti clausula; est hæc consecutio tritæ juris regulæ: *Quod ab initio non valuit, ex postfacto convalescere non potest.* 9. Devolutarius possessionem inire non potest super expeditionarii testimonio; provisiones præ manibus habeat, necesse est; ac duo tantum casus sunt in quibus trapezitæ fides satis magni momenti est, nempe quoad obituarium, & in injustæ recusationis casu. Hæc omnia servanda sunt, devolutus licet per anni spatium non possedisset, quoniam regula *de annali possessore*, in Gallia, non est recepta, saltem quoad caput hoc. 10. Necesse præterea est, ut in jus vocatio quam devolutarius devoluto indicendam curavit, hujus puram & simplicem in ordinarii manu dimissionem præcesserit; aliter is suum jus amittit. (Monumenta Cleri, Tom. XI. pag. 1708. Tom. XII. p. 1522. & seq. Gibertus, Institution. ecclesiast. & benef. Tom. II. pag. 144. & seq. edit. an. 1750. Piales, in Tractatu de Devolutione & Devoluto.)

DIACONATUS, est ordo diaconi. *Vide* ORDO.

DIACONISSÆ, seu DIACONÆ; erant olim, provecta ætate, virgines aut viduæ quarum opera diaconis subsidio erat, tum ad eleemosynarum distributionem, tum ad personarum quæ ex earum sexu erant, institutionem, tum denique ad earumdem personarum baptismum, in cæremoniis quæ a viris cum decentia perfici non poterant, cum baptismus per immersionem conferebatur. Harum ergo diaconissarum officium erat; omnes sui sexus personas invisere, quas Ecclesiæ sollicitudine dignas infirmitas aut pauperies reddebat, eas erudire quæ catechumenæ erant, has ipsas ad baptismum præsentare, iisdemque præsto esse, ut suis se vestibus ad eum suscipiendum exuerent, ac se deinde rursus induerent; novas has baptizatas, per aliquod tempus, veluti manuducere, ut eas ad christianam vitam formarent. Id etiam diaconissis demandatum erat, ut Ecclesiæ fores ad feminarum aditum custodirent, perficerentque, ut suum omnes & singulæ locum, silentium & modestiam servarent. Eædem Episcopo, eoque mandante, presbyteris aut diaconis suarum functionum rationem reddebant.

Non minus quam Ecclesia, vetus diaconissarum origo est. S. Paulus, in suæ ad Romanos Epistolæ postremo capite, de Phœbe loquitur, quæ Cencris, quod Corinthi suburbium erat, diaconissæ munere fungebatur; atque in Conciliis quidem sæpe fit diaconissarum mentio.

De Paulianistis ad Ecclesiam Catholicam confugientibus definitio prolata est, ut baptizentur omnino. Si qui autem de his fuerint in clero.... baptizati ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ.... Similiter autem & de diaconissis, & omnino de his qui sub regula versantur, hæc forma servabitur. Meminimus autem de diaconissis quæ in eodem habitu esse probantur, quod non habeant aliquam manus impositionem, & ideo modis omnibus eas inter laicos deputari.

Van-Espenius, (*Jur. univ. Eccles.* tom. 3. p. 96.) in suis super hoc canone Scholiis, eum ait ostendere diaconissas, Nicæni primi Concilii tempore, nondum per manuum impositionem ordinatas fuisse, nulloque ecclesiastico monumento probari posse eas reapse, ejus Concilii tempore, ita ordinatas fuisse, licet deinceps ordinatæ fuerint. At P. Christianus Lupus, (T. I. *Oper.* p. 266.) in suis ad hunc canonem Adnotationibus, asserit Dionysii Exigui versionem qua Van-Espenius

usus

usus est, non omnino græco textui congruere, qui ita habet: *Meminimus autem diaconissarum quæ in illo ordine & habitu deprehensæ sunt, ut, cum nullam manus impositionem habuerint, omnino inter laicos habeantur.* Hoc textu posito, Niceni Concilii laudatum canonem in hunc modum explicat P. Lupus: „ Nos quidem diaconissis quæ manus impositionem apud Paulianistas „ susceperunt, idem ac cæteris clericis beneficium con„ ferimus, at non iis quæ hanc manus impositionem „ non susceperunt, ad quam solum electæ & designa„ tæ fuerant, quippe quæ penes Paulianistas ipsos non „ nisi in laicorum numero erant. “ Personatur explicationem hanc pro certo ponere diaconissarum ordinationem, Niceni primi Concilii tempore, factam fuisse per manuum impositionem, per eamdemque tolli difficultatem quam decimus nonus hujus Concilii canon in eorum sententiam parit, qui hanc ordinationem per manuum impositionem, ejus etiam Concilii tempora, factam volunt.

Viduæ vel Sanctimoniales quæ ad ministerium baptizandarum mulierum eliguntur, tam instructæ sint ad officium, ut possint apte & sano sermone docere imperitas & rusticas mulieres tempore quo baptizandæ sunt, qualiter baptizatori interrogatæ respondeant, & qualiter, accepto baptismate, vivant. (IV. Concilim Carthaginense, an. 398. cap. 12.)

Diacona omnimodis non ordinanda. (I. Concil. Arausicanum, an. 441. can. 26.)

Diaconissam non ordinandam ante annum quadragesimum, & hanc cum summo libramine; si vero suscipiat manus impositionem, & aliquantum temporis in ministerio permanens, semetipsam tradat nuptiis, gratiæ Dei contumeliam faciens, anathematizetur hujusmodi cum eo qui eidem copulatur. (Concil. Chalcedonense, an. 451. can. 15.)

Viduarum consecrationem, quas diaconas vocitant, ab omni regione nostra penitus abrogamus; sola eis pœnitentiæ benedictione, si converti ambiunt, imponenda. (Concil. Epaonense, an. 517. can. 21.)

Feminæ quæ benedictionem diaconatus hactenus contra interdicta canonum acceperunt, si ad conjugium probantur iterum devolutæ, a communione pellantur. (Concil. Aurelianense, an. 533. can. 17.)

Nec diaconus ante 25. annos, nec diaconissa ante 40. annos ordinetur. (Concilium *in Trullo*, an. 691. seu 692. can. 14.)

Ex his peculiaribus canonibus compertum fit diaconissas benedici & consecrari seu ordinari per manuum impositionem consuevisse, & apud Græcos & apud Latinos; extat etiam in veteri Romano Ordine peculiaris ad earum ordinationem missa. Ibidem præscribitur, ut eas Episcopus ordinet solemnia missæ tempore, perinde ac diaconos, Epistolam inter & Evangelium, utque iisdem tribuatur stola, &c. At sedulo animadvertendum, hanc nihilominus diaconissarum ordinationem non fuisse sacramentum, quod Montanistæ contendebant; erat ea scilicet pura putaque cæremonia, ab Ecclesia instituta quæ eas nulla ex parte veri sacerdotii participes efficiebat, ut ait S. Epiphanius (*Hæresi 79.*) cujus hæc verba sunt: *Quamquam diaconissarum in Ecclesia ordo sit, non tamen ad sacerdotii functionem aut ullam ejusmodi administrationem institutus est; sed ut muliebris sexus honestati consulatur, sive ut baptismi tempore adsit, sive ut, cum nudandum est mulieris corpus, interveniat, ne virorum qui sacris operantur, aspectui sit exposita.*

Diaconissæ, e sæculis amplius quinque, in Græca simul & Latina Ecclesiis abrogatæ sunt; earum tamen aliqua vestigia in quibusdam Ecclesiis etiamnum remanent. Chartusianæ Salethinæ in Delphinatu diaconi & subdiaconi officium ad altare obeunt; sacra eadem vasa tangunt. S. Petri Lugdunensis abbatissa peragit & ipsa diaconi munus; Epistolam canit, & manipulum gestat; ad manum tamen, non ad brachium. (Boucherius Argisius, in Adnotatione quæ est ad paginam 92. Tomi I. Institutionis ad Jus ecclesiasticum, auctore abbate Fleurio, edition. an. 1762.)

DIACONUS. *Vide* ORDO.

DIGNITARIUS, seu DIGNITAS. Tribuitur, summo jure, *dignitatis* nomen iis tantum beneficiariis quibus jurisdictionis aliquis gradus suppetit; at, e communi in cathedralibus & collegiatis Ecclesiis capitulorum usu, *dignitas* appellatur titularis dignitatis, hoc est, beneficii quod vel jurisdictionis gradum, vel aliquem peculiarem locum, aliquam præminentiam, aliquas prærogativas, seu in choro, seu in capitulo tribuit; ejusmodi sunt, inter alios, archidiaconi, archipresbyteri, primicerii, &c.

Tridentinum Concilium (sess. 24. *de Reform.* can. 12.) super qualitatibus quibus dignitates in capitulis insignitæ esse debent, sequens statutum edidit: *Cum dignitates, in Ecclesiis præsertim cathedralibus, ad conservandam augendamque ecclesiasticam disciplinam fuerint institutæ, ut qui eas obtinerent, pietate præcellerent aliisque exemplo essent, atque Episcopos opere & officio juvarent; merito qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem 25. suæ ætatis annum attigerit, & in clericali ordine versatus, doctrina ad suum munus exequendum necessaria ac morum integritate commendetur, juxta Constitutionem Alexandri Tertii in Concilio Lateranensi promulgatam quæ incipit*: Cum in cunctis.

Sanctionis Henrici Regis IV. adicti an. 1606. nomine nota articulus 31. statuit, ut „ nemo in posterum „ cathedralium Ecclesiarum dignitates, easve quæ in „ collegiatis Ecclesiis primæ sunt, obtinere possit, nisi „ in theologia vel in jure canonico graduatus sit, in „ provisionum nullitatis pœnam. “ Edictum hoc in magno consilio registratum non fuit; bene vero in Parisiensi parlamento, quin temperamenti quicquam articulo 31. adderatur. Est hoc ex parte fundamentum jurisprudentiæ quæ quoad capita plura in his duobus tribunalibus alia est.

Ut intelligatur, utrum beneficium in præsentia sit dignitas, an personatus, seu officium, inquit Gibertus, (Institutiones ecclesiasticæ & beneficiales. Tom. I p. 45. & seq.) non est de eo judicandum ex juris textibus qui horum titulorum aliquem eidem tribuunt, sed potius ex usu qui super hac re multum mutationis induxit; sunt enim beneficia bene multa quæ olim dignitas, aut personatus, aut officium fuere, nec amplius ejusmodi sunt; nec desunt alia, quibus horum titulorum nullus inerat, quæque e tribus unum obtinent.... Extant ejusdem nominis beneficia quorum alia sunt officia simplicia, dignitates alia; ejusmodi sunt præpositura quarum aliæ sunt dignitates ob prælaturam quæ iisdem addicta est, quæque possessorem cœtui seu corpori præficit; aliæ sunt pura putaque officia, quia solum portionis bonorum quæ ad corpus pertinent, administrationem tribuunt; ejusmodi quoque sunt decanatus quorum alii primam in capitulis sedem tribuunt, reliqui vero post dignitates, personatus & officia sunt, nec primum gradum conferunt nisi inter canonicos quos inter, qui decanatum possident, primi recepti sunt.

Omnes dignitates, pergit Gibertus, (*Ibid.* p. 166. & seq.) per consuetudinem institutæ fuere, si theologalis, præceptorialis & pœnitentiaria excipiantur. Ad consuetudinem igitur exigi debent dignitatum munia, gradus, jura, ex effatis quæ sequuntur, quæque juris corpore inserta sunt.

I. Sui cuique provinciæ peculiares usus quoad ecclesiasticas dignitates per consuetudinem institutas suppetere possunt.

II. Episcopales quæ in provincia sunt, Ecclesiæ se ad metropolis usum conformare debent; idemque a collegiatis diœceseos Ecclesiis quoad cathedralem præstetur, necesse est.

III. Cum in aliqua provinciæ Ecclesia, instituta est nova dignitas, ejusdem generis ac dignitas quæ in alia provincia jam instituta erat, sive similis; hujus novæ dignitatis jura exigi debent ad jura dignitatis quacum eadem cohæret.

IV. Consuetudo debet esse rationi consona legitimeque præscripta, ut certa quædam jura dignitatibus quas ipsa instituit, acquirendi potestate polleat. Rationi congruens consuetudo censetur, quæ nec naturali nec divino juri, nec sacris canonibus contraria est, qui in regionibus in quibus eadem inducitur, recepti sunt & vigent. Ea vero legitime præscripta est, si per annos quadraginta sine intermissione, sine contestatione, & sine oppositione e superioris parte subsistit.

Ex hoc effato consequens fit, consuetudines naturali aut divino juri, sanctisve canonibus qui recepti sunt, & arestorum jurisprudentiæ contrarias, tamquam abusus quosdam rejici debere, nullumque jus iis tribuere qui contendunt eas sibi præsidio esse; ejusmodi est inter alias consuetudo quæ capitulorum dignitatibus distributiones concedit, quamvis officio non intersint. *Vide* DISTRIBUTIONES.

V. Cum in Ecclesia recens erecta instituitur aliqua dignitas, huic locus & munia tribui debent, quæ consuetudo in cæteris provinciæ Ecclesiis eidem dignitati tribuit; at si dignitas hæc instituitur in Ecclesia jam erecta, ubi dignitates sunt locum & munia possidentes, quæ huic dignitati consuetudo reliquis in Ecclesiis tribuit, hic ei locus & hæc munia adscribi non possunt, nisi dignitates quarum interest, in id consentiant, quia novæ institutiones fieri debent, quin tertiis personis

quicquam detrimenti afferatur; quamobrem Turonense Concilium, an. 1583. ad 13. tituli finem, pœnitentiariæ institutionem mandans in iis Ecclesiis in quibus ea nondum statuta erat, ei locum non nisi post dignitates jam institutas tribuit: *At ne aliis in ipsis Ecclesiis dignitates obtinentibus conquerendi præbeatur occasio, ipsam pœnitentiariam, ut erit dignitatis titulo noviter insignita, ita etiam inter dignitates novissimum locum ut obtinere debeat, æquum judicamus; officiis seu beneficiis pœnitentiariæ in his Ecclesiis in quibus dudum dignitatis nomine gaudent, nullum hoc decreto præjudicium generari declarantes.* Ad hanc sanctionem se conformavit Burdigalensis Ecclesia, dum, an. 1680. suum postremum archidiaconatum in præceptoralis locum instituit. Hujus beneficii titularis qui archidiaconorum ultimus est, locum non habet nisi post thesaurarium, sacristam, subdecanum, quamvis archidiaconi cæteri has tres dignitates præcedant.

His effatis quæ dignitatibus jam per consuetudinem institutis jura, functiones & obligationes præscribunt, prosequitur Gibertus, addendæ sunt animadversiones sequentes quæ eumdem affectum periunt. 1. Capituli, seu cathedralis, seu collegiati prima sedes, seu primum beneficium fere dignitas est; quod propterea fit, quia ei, capitis titulo, suam in Ecclesiam aliqua vel actualis, ut vocant, vel habitualis jurisdictio est. 2. Ob hanc ipsam jurisdictionem beneficium hoc censetur animarum curam adjunctam habere; & hac de causa, incaptos ætatis annos viginti quinque requirit, adigitque, ut presbyteratus intra annum a pacificæ possessionis anno numerandem suscipiatur. 3. Jurisdictio quæ primæ capituli sedi tribuitur, in eo est jure posita, ut qui eam obtinet, supra alios invigilet, eosque, vel conjunctim cum capitulo, vel separatim sine capitulo corrigat. 4. Existunt beneficia quædam quæ in aliquibus capitulis dignitates sunt, in aliis non item. 5. Sunt Ecclesiæ in quibus dignitates possideri non possunt nisi a canonicis, & in quibus proinde qui canonici non sunt, opus habent canonicatu *ad effectum*, ita nuncupato, quia creatus in id est, ut eum cui confertur, iisdem dignitatibus idoneum reddat.

DIMISSIO, in re beneficiaria, est beneficii pura & simplex a titulari edita in collatoris manu abdicatio, vel, ut vocant, renuntiatio. Primis Ecclesiæ sæculis ægre dimissiones has suscipiebat, atque adeo censuris ad eas impediendas utebatur: *Si qui vero recesserint ab Ecclesia sua, sive presbyter, sive diaconus, vel in quocunque ecclesiastico ordine positi fuerint, hi non debent suscipi in alia Ecclesia, sed cum omni necessitate cogantur, ut redeant ad Ecclesiam suam. Quod si permanserint, eos excommunicari oportet.* Ejusmodi est dispositio canonis decimi sexti Nicæni Concilii primi. Eam Namausense Concilium, an. 1096. per suum canonem nonum confirmat: *Sacerdotes, quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in tota vita sua Deo deserviant, nisi canonico degradentur judici.*

Ratio est, quia licet, ex canonistis, Episcopi tantum, si stricte loquimur, suis cum Ecclesiis spiritale matrimonium contrahant, & ita quidem, ut eas per suam ipsorum mortem viduas relinquant, quicunque tamen animarum curam habent, *quasi sponsi* suarum quisque Ecclesiarum sunt; quod efficit, ut easdem deserere nequeant sine legitimi superioris venia, & sine gravibus causis quæ his versiculis continentur:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Dimissionis causa.

Vox *debilis* corporalem infirmitatem aut provectam ætatem designat, ob quas scilicet beneficiarius suis obeundis functionibus, Ecclesiæque explendo servitiu impar evadit; tametsi, in hac facti specie, canonum ea mens sit, ut ei potius coadjutor quam successor detur.

Vox *ignarus* notat beneficiarii ignorantiam, præsertim eam quæ eumdem impedit, ne brevi temporis spatio scientiam acquirere possit, quæ ei ad sua perficienda officia absolute necessaria est.

Male conscius; significat locutio hæc publicas occultasve culpas quæ, ex Ecclesiæ usu veteri, a sancti ecclesiastici ministerii functionibus eum in perpetuum arcebant, qui reus earumdem evaserat.

Irregularis; hæc vox perpetuam irregularitatem innuit, a qua dispensatio obtineri non potest.

Quem mala plebs odit. Significant verba hæc populi nequitiem, qui pervicax, correctionis impos, & male animatus suum in pastorem sit, cui proinde ullius fructus percipiendi spes omnis adimitur.

Dans scandala, gravia scilicet atque ejusmodi, ut non aliter quam per pastoris recessum tolli possint.

Non ergo se abdicare debent beneficiarii sine harum aut similium rationum aliqua; at, in aliis, relinquitur id eorum conscientiæ, & si excipiantur Episcopi quorum dimissiones graviter Ecclesiam & Imperium afficiunt, satis est beneficiarium qui se dimittere vult, perficere, ut ipsius dimissio, a requisita forma, in legitimi superioris manu ponatur. Superior fere dimissionem recipit, quod si citra causam animum obfirmaret, ut eam respueret, beneficiarius suam, ejus ingratiis, beneficiem deserere posset, quia consuetudo, quæ, in hoc negotio, ecclesiasticorum libertati favet, canonum dispositioni prævaluit, inquiunt canonistæ post Fagnanum, super capite *Admonet*, titulo *de Renuntiatione*.

Dimissionis Superior.

Legitimus dimissionis beneficiorum superior, nempe superior his dimissionibus admittendis, par, non alius, communi jure, quam Episcopus est: *Beneficium quod quis legitime tenuit, non aliter quam in manus nostras, aut vicarii seu officialis nostri, sive alterius collatoris superioris, ad hoc potestatem habentis, resignare aut dimittere præsumat.* (Concilium Moguntinum, an. 1549. cap. 69.) Rebuffus, tamquam, quo ipse vivebat tempore, constans firmumque statuit effatum hoc: *Renuntiatio beneficii facta in manibus inferioris Episcopo, & per eum admissa nulla est, nisi Episcopus ratam illam admissionem habuerit.* Ecclesiasticorum beneficiorum dimissiones recipiendi potestas Episcopis reservata fuit, quoad iidem soli eorum collatores fuerunt, inquit in suis Monumentis Gallicanus Clerus; (T. X. p. 1660.) at, postquam ea conferendi jus aliis superioribus, atque adeo laicis concessum fuit, qui eorumdem fundatores sunt, vel hos repræsentant, eorum etiam simplices dimissiones collatores hi susciperent. Communis admodum est in aliquibus provinciis mos, et in ecclesiasticorum patronorum manu simplices dimissiones edantur. Certum tamen est has dimissiones non esse canonicas, & patronum qui non ea pollet auctoritate, ut beneficiarios instituat, ne ea quidem potestate gaudere, ut eosdem destituat; collatores tantum dimissiones recipere possunt, eæque irregulares dimissiones quæ in patronorum manibus factæ sunt, legitimæ evadere nequeunt nisi per approbationem quam collator iisdem tribuit, cum beneficium ad patroni nominationem confert; nec beneficium ante hanc collationem vacans censeri debet, ut proinde regularis non sit præsentatio, cum facta est, antequam dimissio a collatore admissa fuerit... Hic dimissiones a patronis admissas tolerandi vetus abusus est, quippe qui sæculo decimo secundo communis erat. Ad malum hoc in Parisiensi diœcesi cohibendum, Eudestus Sulliacus qui ejus eodem sæculo Episcopus erat, ejusmodi dimissiones in suæ secundæ synodi statutis damnavit; refertur ejus dispositio, pag. 13. *Synodici* Parisiensis Ecclesiæ, editionis Parisiensis, an. 1674. quæ ita habet: *Item inhibetur, ne fiant resignationes Ecclesiarum in manibus abbatum, vel quorumlibet patronorum, sed in manu Episcopi, vel prælati sui.*

Magni vicarii dimissiones admittere non possunt, nisi hanc iis potestatem expressis verbis commissio tribuat. Beneficia conferendi potestas eorumdem dimissiones recipiendi facultatem non contineret. Ita judicatum per arresta plura quorum unum Parisiensis parlamenti est, an. 1683. contra magnum vicarium Episcopi Montis Pessulani editum.

Capitulum, Episcopalis sedis vacantis tempore, beneficiorum, cujusmodi sunt parœciæ ad Episcopi dispositionem spectantes, dimissionem admittere potest, & in hoc quidem vacationis genere, easdem conferre. Potest etiam beneficiorum dimissionem admittere, quæ ad ejus propriam & peculiarem collationem pertinent, seu vacet episcopalis sedes, seu non; constans is est ac firmus usus cui arresta auctoritatem & robur addunt. Quod attinet ad alia beneficia quæ adjunctam curam non habent, horum dimissiones & resignationes quaslibet, episcopali sede vacante, Rex admittit, juris vi; quod in id regalia eidem tribuit.

Beneficiarii vero ab episcopali jurisdictione exempti, cujusmodi sunt regularium plerique, suam dimissionem in Papæ tantum manibus edere possunt. Papæ quoque reservavit usus, ex annis circiter sexcentis, Episcoporum dimissionem quæ prius, in provinciæ Concilio, apud metropolitanum peragebatur. Yvo Carnutensis qui sæculo decimo secundo ineunte vivebat, in suis pallim Epistolis, hanc sua etiam ætate sine Papæ consensu per-

peractem tradit. Hujusmodi consensus petendi mos sensim tanium & per gradus obtinuit; et omnino statutus videtur sub Innocentio III. ad decimi tertii sæculi initium, ut intelligimus ax ujus ad Wirtsburgensem Episcopum Epistole, abi diserte hac Pontificis verba leguntur: *Multa sunt qua prater specialem auctoritatem sedis Apostolica non possunt nec debent impune ab aliquibus attentari, ut cessiones & translationes Episcoporum.* Legati *a latere*, quoad bnuc effectum, Papæ potestate gaudent, cum de puris & simplicibus dimissionibus agitur; resignationes enim in certarum personarum favorem editæ, fere semper ejus personæ ipsi reservatæ sunt.

Dimissionis forma.

Nulla occurrit ecclesiastica lax a qua constat beneficiorum dimissionem a scripto fieri oportere. Auctor Monumentorum Cleri testetur olim dimissiones in Gallie ut alibi admissas fuisse, quæ viva solum voce edebantur, & Henricum Regem II. primum fuisse qui eas apud Notarium & coram testibus de scripto factas vellet. Henrici Regis II. edictum quod hanc novem dispositionem continet; datum est mense Junio, an. 1550. notumque edicti contra parvas datas nomine. Edictum hoc confirmatum fuit per articul. 9. declerationis an. 1646. & articulum 1. edicti an. 1691. quod apostolicorum Notariorum munere creat; ut ejusmodi quidem est præsens regni jurisprudentia. Dimissionis apud Notarium editæ actui subscribere debent testes duo. Articulus 10. edicti Institutionum an. 1691. vult præterea, ut omnes procurationes ad resignandum, seu simpliciter, seu in favorem, intra menses tres insinuentur in officio insinuationum ecclesiasticarum diœceseos, in qua beneficia sita sunt.

Dimissionis effecta.

Juris axiome est, dimissione semel perfacte, dimittentem suis omnibus ad beneficium juribus spolietum existere; atque, a canonistis Gallis, tum solum est perfecta dimissio, cum a legitimo superiore admisse & signate fuit. Ad illud usque tempus, suam dimissionem dimittens revocare potest, at deinde non amplius potest eam revocare, tametsi beneficium quod dimisisset, nondum rapietum esset. Præterea, quamvis, etiam post dimissionem, ad triennium in possessione persisteret, sibi tamen præsidium quærere non posset ex regule *de Pacificis*, quia ea coloratum quidam titulum amplius habet.

Dimissionis conditiones.

Pura & simplex dimissio æque ac quæ *in favorem* est, libera & cum causæ cognitione facte sit, oportet. Si eam gravis mali metus extorsisset, non esset reapse ipso jure nulla, quicquid hac de re sentiant doctorum nonnulli, quia libertatem actus cui causam præbet, timor non adimit, ut Philosophi & Theologi docent, at eam tamen infringi & abrogari necesse forat, *quia qua vi fiunt*, inquit Alexander Papa III. *de jure debent in irritum mitti*. Sit etiam, oportet, ab omni fraude & simonia immunis & exempta dimissio. *Vide* RESIGNATIO.

DIMISSORIÆ, *commendatitia*, *formata* LITTERÆ. Ita nuncupantur ea litteræ quas a proprio prælato, vel, episcopali sede vacante, a cathedralis Ecclesiæ capitulo quispiam sumit, ut ab alio Episcopo tonsuram aut ordines suscipere possit: Hujus disciplinæ antiquitatis certam firmamque probationem, ab ineunte sæculo tertio, suppeditat contestatio quæ coorta fuit super Origenis ordinatione, quem Demetrius, Alexandrinus Patriarcha, ejusdem Episcopus, a sacerdotio deposuit, propterea quod absque dimissoriis ejus litteris, a Theoctisto, Cæsareæ in Palæstina Episcopo promotus fuerat; & quoniam disciplinæ hujus initium in ecclestastice Historia non occurrit, judicari proinde potest eam a traditione propemodum apostolica derivari. Generale Concilium Nicænum primum, an. 325. canone decimo sexto, de ejus usu fidem facit his verbis: *Si quis autem ad alium pertinentem audacter invadere, & in sua Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo, a quo discessit is qui regula mancipatur, ordinatio hujusmodi irrita comprobetur.*

Sardicense Concilium, an. 347. celebratum confirmat sanctionem hanc suo decimo quinto canone, itemque Tridentinum, sess. 14. cap. 2. *de Reform.* & sess. 23. cap. 8. *Si secus fiat*, addit Concilium, *ordinans a collatione ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus*. Galliæ & Italiæ provincialia Concilia quæ post Tridentinum habita sunt, itemque summi Pontifices suis in Bullis, & Clerus Gallicanus in suis cœtibus legem hanc adoptarunt.

Hujus disciplinæ rationes sunt, quia Episcopus quisque in sua diœcesi est Christi Domini vicarius, unum & unicum Ecclesiæ suæ caput, primus pastor hujus portionis gregis Domini Nostri, sedis quam replet, sponsus; & quia sine ejus consensu ex ipsius diœcesanis aliquem ordinare, est, eum auctoritate spoliare qua supra suos ipsos diœcesanos divino jure pollet; est, ordinem invertere quem in Ecclesia Christus Dominus inter aos posuit qui eamdem regunt; est, conjunctionem quasique vinculum solvere quod Episcopum inter & oves interest, evulso, ut ita dicam, membro a suo corpore, ut illud sibimetipsi alienus appropriat, sibique per manuum impositionem, quodammodo, si ita loqui licet, incorporet. Ex alia parte, proprius ordinandorum Episcopus melius quam extraneus Episcopus eos cognoscit, atque hac sane in re non ita facile falli potest.

Proprii prælati nomine, cujus dimissoriæ litteræ necessariæ sunt, intelligit Bonifacius VIII. Episcopum seu nativitatis ordinandi, seu ejusdem domicilii, seu denique diœceseos in qua ordinandus ipse beneficium possidet, ut is proinde per unius ex his tribus promiscue Episcopis dimissorias litteras ordinari possit. Dispositionem hanc, quoad ordinationis Episcopos tres, Gallicana Ecclesia, perinde ac cæteræ Occidentis Ecclesiæ, ad Tridentinum Concilium usque, secutæ sunt; atque adeo eam ipsam nec Tridentinum Concilium, nec provincialia deinde in Galliis habita Concilia mutarunt: Aquisextiense, an. 1585. tit. *Quæ ad sacramenti Ordinis administrationem pertinent*, ea notans quæ in ordinandis requiruntur, oportere ponit eos Episcopi diœcesanos esse, a quo ordines petunt, aut nativitate, aut beneficio, aut decem annorum habitatione, alleve ratione quæ alia esse non potest, quam si privilegio gaudeant, vel ex Episcopi domesticis ex triennio sint: *Præterea sit, vel origine, vel beneficio ecclesiastico quod in diœcesi sua obtineat, vel decennali domicilio, vel alia ratione diœcesanum, aut familiarem Episcopi, qui per triennium cum illo commoratus sit.*

In Gallia tamen, ex usu qui fere ibidem obtinet, inquit Ducasse, (Part. I. cap. 3. n. 4. & seq.) per *proprium prælatum* intelligitur solus nativitatis Episcopus, hoc est, Episcopus in cujus diœcesi ordinandus, non casu & in transitu, natus est, sed ubi suum usti pueri pater & mater domicilium habent. Usus hic qui non universim viget, legem non facit, nec raro fit, ut Episcopi in Galliis iis ordines conferant, qui non aliam ob causam, quam ob domicilium aut beneficium ex eorumdem diœcesi sunt. Ut ignotos ordinandi incommodo occurreretur, oporteret originis Episcopum iis ordines non conferre, qui extra ejus diœcesin educati fuere, nisi a testimonialibus illius diœcesis Episcopi litteris, & domicilii aut beneficii Episcopum non tribuere ordines iis qui a brevi tempore in ejus diœcesi sunt, sine testificationibus Episcopi diœceseos in qua alti educatique fuerunt.

Episcopus qui dimissorias litteras det, iis tempus ad vim ac robur definire debet, ac tempus hoc breve sit, oportet, quia is cui dentur, per longum temporis spatium ordinibus indignus evadere potest: (IV. Concilium Mediolanense, an. 1576. c. 3.) *Præfiniat in illis ipsis* (dimissoriis) *certum suscipiendi ordinis tempus, menstruum scilicet, vel bimestre, vel longius, ut pro loci distantia, aliave ejusmodi causa opus esse viderit.* Huic Mediolanensis Concili sanctioni institit Aquisextiense an. 1585. & tit. quem laudavimus, § *Littera*; & Galliæ quidam ea fere disciplina est, ut dimissoria anno post quam datæ fuere, nullæ sint. Ita statuunt Concilia, Narbonense, an. 1609. cap. 21. & Burdigalense, an. 1624. cap. 6. Ut Episcopus dimissorias dare possit, satis est eum a Papa confirmatum esse, suasque Bullas capitulo significasse, quamvis possessionem non inierit, nec consecratus sit. Itaque Gibertus recte animadvertit Cabassutium quem Pontas secutus est, errasse, cum dixit sedem, quoad novus Episcopus possessionem inierit, vacantem censeri. Colletius, in suo Pontasiani Dictionarii Compendio, verb. *Dimissoria* Litteræ, Casu 4. errorem hoc subsistere passus est. Dimissoriæ ab Episcopo concessæ Litteræ non expirant per ejus decessum, quia pure putaque gratiæ sunt, quod autem mera gratia est, etiam post concedentis mortem subsistit.

Potest Papa dimissorias litteras dare, ut, qui eas acceperit, *a quocunque Episcopo* ordinibus initiari possit; at semper necesse est, ut ordinando suppetat proprii Episcopi de vita & moribus testimonium. Cum quis-

Ricard Concil. Tom. III.

piam sine sui Episcopi dimissoriis litteris tonsura donatus fuit, nec ordinem, nec beneficium accipere potest sine Papæ litteris quæ nuncupantur *perinde valere*, quæque id rectificant quod male factum fuit. Cum Episcopus dimissorias negavit, non id ex usu est, ut ad metropolitanum confugiatur. Concilia duo, Narbonense, an. 1609. & Burdigalense, an. 1624. vetant, ne dimissoriæ dentur ad plures ordines, itemque, ne clausula *de promovendo a quocunque* iis apponatur. (Concilium Tridentinum, sess. 23. cap. 8. *de Reform.*)

Vicarius generalis, sine peculiari Episcopi facultate, ne tum quidem, cum a diœcesi Episcopus abest, dimissorias concedere potest, nisi hanc eidem auctoritatem tribuat, inquit Gibertus, (Tom. I. p. 346. & seq. Consultationum super Ordine) quarumdam diœceseon usus; quia, cum magni vicarii potestas a consuetudine pendeat, & jurisdictio per consuetudinem acquiratur, conferetur ipse hac facultate pollere usus vi, & quin ejus, ad magni vicarii munus litteræ peculiarem in id clausulam continerent.

Olim, capitula exempta eo jure gaudebant, ut iis qui erant ex eorumdem cœtu seu corpore, dimissorias litteras darent. Tridentina synodus, in sess. 25. cap. 10. *de Reform.* privilegium hoc abolevit. Ergo capitula seu exempta, seu non exempta non amplius possunt, nisi postquam episcopalis sedes per annum vacavit, dimissorias litteras dare, præterquam clerico a quo aliquem ordinem suscipi necesse esset ob beneficium quod haberet, aut quod ei tribui luberet. *Vide* CAPITULUM.

Episcopus qui alienigenam sine dimissoriis litteris ordinat, *a collatione ordinum*, per anni spatium, suspensus evadit; quique ita ordinatus fuit, suspensus remanet, quoad ejus proprio Episcopo visum fuerit. Idem judicium de Episcopo ferendum est qui alterius diœcesano beneficium confert, eo consilio, ut ei ordines tribuat quos suus eidem Episcopus negat, quique eum deinde, ne testimonialibus quidem munitum litteris, ordinat; uterque in suspensionem a canonibus latam incidit. Nec refert Episcopum collatoris beneficii evasisse provisi Episcopum, & provisum ipsum evasisse diœcesanum Episcopi collatoris beneficii, antequam ordinatio perageretur; id enim, cum non nisi per fraudem factum fuerit, spectari debet tamquam non factum, quoniam clausula, *excepta fraude*, in omnibus canonibus subintelligitur, æque ac clausula, *excepta vi*. (Gibertus, Institutionum ecclesiasticarum & beneficialium Tom. I. p. 233. & seq. edit. an. 1750.)

Religiosi ordinari non possunt nisi suorum regularium superiorum consensu, ab Episcopo loci, ubi situm est monasterium in quo degunt sine fraude, nisi forte ejus loci Episcopus absit, aut ordines non conferat. In hac duplici facti specie, superiores possunt suos religiosos ad alios Episcopos mittere, ut ordinibus initientur; at Episcopi absentiam, aut sedis vacationem dedito studio expectare non possunt; causamque ob quam eos extra diœcesim mittunt, in suis dimissoriis litteris exprimere debent; idque omnino in pœnam privationis munerum, officiorum, dignitatum quibus gaudent, activæque & passivæ vocis. Est hæc dispositio Constitutionis Clementis VIII. die 15. Martii an. 1695. editæ quam adoptarunt cœtus Cleri annor. 1625. 1635. 1645. & Regularium Reformatio, art. 15.

Per articulum 9. edicti Insinuationum ecclesiasticarum, mensis Decembris an. 1691. statuitur, ut dimissoriæ litteræ insinuentur, intra mensem, in cancellaria diœceseos Episcopi qui ordines contulerit; aliter, ecclesiastici in beneficialibus querelis aliisve instantiis ad eorum statum spectantibus, apud regios judices iis uti non possint. Per arestum parlamenti Parisiensis, die 4. Septembris an. 1690. judicatum fuit tonsuræ ab alio quam diœcesano Episcopo collatæ litteras ad beneficium obtinendum valere, quin dimissoriæ afferantur, enuntiantibus litteris, *rite dimisso*. Alia est magni consilii jurisprudentia; ibi scilicet, in hac facti specie, dimissoriarum litterarum repræsentatio requiritur.

DIŒCESIS. A Græcis mutuati sunt Latini vocabulum hoc quod *administrationem*, *regimen*, *gubernationem* significat; hinc regionem seu magnam gubernationem quæ a judicis, seu gubernatoris, præsidis, præfecti jurisdictione ac tribunali pendebat, seu districtum, territoriorum Romani *diœcesin* vocabant. Romanum Imperium in diœceses quatuordecim tributum erat, quibus Romana diœcesis & urbes suburbicariæ continebantur. Hæ quatuordecim diœceses provincias centum & viginti complectebantur. Suus cuique provinciæ proconsul erat qui in capitali præcipuave urbe seu metropoli morabatur, & cuique diœcesi vicarius Imperii qui in primaria sui districtus urbe degebat. Ecclesiastica politia ad civile regimen exacta & formata fuit. In unaquaque diœcesi vicarius ecclesiasticus seu primas aderat qui ejus caput erat in religionis ordine. In præsentia, vox *diœcesis* episcopatum vel archiepiscopatum significat, hoc est, territorium per quod Archiepiscopi vel Episcopi jurisdictio spiritalis extenditur. Apud ecclesiasticos auctores diœcesis pro parœcia, & parœcia pro diœcesi nonnunquam sumitur.

Plena Concilia sunt disciplinæ canonibus quorum alii vetant Episcopis, ne quid in aliena diœcesi, quin ejusdem diœcesis Episcopus annuat, aggrediantur; alii clericis prohibent, ne e suis propriis diœcesibus egrediantur, ut se ad exteras diœceses conferant, quin iis sui diœcesani Episcopi hanc veniam dederint.

Placuit, ut a nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ, nec aliquis Episcoporum supergrediatur in diœcesi suum collegam (diœcesin collegæ sui). (Concilium Carthaginense, an. 397. can. 20.)

Presbyter, dum diœcesim tenet, de his quæ emerit ad Ecclesiæ nomen, scripturam faciat. (Concil. Agathense, an. 506. can. 54.)

Si quis in agro suo aut habet, aut postulat habere diœcesim, primum & terras ei deputet sufficienter & clericos qui ibidem sua officia impleant. (Concil. Aurelianense, an. 541. can. 33.)

Si quis presbyter, aut diaconus, & omnino quilibet ex clero, parochiam propriam deserens, ad aliam properavit; dein omnino demigrans in alia parochia per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret; maxime si vocanti suo Episcopo, & regredi ad propriam parochiam commonenti obedire contempserit. Vox *parochia* hoc loco sumitur pro *diœcesi*. (Concil. Aquisgranense, an. 816. cap. 71.)

Competere non ambigimus, ut, præsenti Concilio, priscorum patrum sanctiones firmantes teneamus, ut nemo nostrum Ecclesiam, vel aliquod oratorium in alterius diœcesi dedicare attentet, sine permissu & consensu Episcopi ad quem pertinet ipsa diœcesis; neque alterius diœcesanos, vel parochianos recipere, aut promovere, seu retinere præsumat, sine canonicis epistolis. (Concil. Ravennatense, an. 998. can. 3.)

Statuimus, quod ordinarii clericos aut religiosos quoscunque, de alienis & remotis diœcesibus se ad suas diœceses transferentes, ad divina officia publice non admittant, sine suorum litteris prælatorum. (Concilium Vaurense, an. 1368. can. 22.)

DISCIPLINA. Sumitur hoc vocabulum, in communi usu, 1. pro ratione vitæ ad regulas exactæ pro cujusque professionis legibus; hac notione clericus aut monachus qui clericalis aut monastici status legibus consentaneam vitam agunt, sui status suæve professionis disciplinam servare dicuntur; 2. pro legibus ipsis quæ vitam in quaque professione, in quoque statu ducendam, & quod ad rectum hujus professionis, hujus status regimen est necessarium, præscribunt; atque hac significatione dicimus disciplinam ecclesiasticam seu Ecclesiæ, disciplinam regularem seu monasticam, hoc est, leges quæ ad Ecclesiæ statusque monastici regimen latæ fuere. Conciliorum canones, summorum Pontificum decreta, synodalia statuta, Episcoporum mandata, Principum edicta, & sub horum auctoritate, parlamentorum aresta, in ecclesiastico negotio, denique quicquid Ecclesiæ politiam & regimen afficit, id constituit quod appellatur ecclesiastica seu Ecclesiæ disciplina quæ duplex est, interna scilicet seu interior, & externa seu exterior.

Interior disciplina ea est quæ internum pœnitentiæ & conscientiæ forum spectat, quin publicum ordinem prorsus afficiat: ejusmodi sunt, causæ exempli, leges quæ præscribunt internas animi dispositiones ad sacramenta digne suscipienda necessarias, aut pœnitentias peccatorum enormitati respondentes, &c.

Disciplina externa ea est cujus usus qui palam se prodit & in conspectum dat, Regiminum Ditionumque publicum ordinem & tranquillitatem afficit.

Distinguenda præterea sunt, in Ecclesiæ disciplina, legum genera duo. Legum aliæ, bonis moribus essentiales, id unum imperant quod essentialiter bonum est, idque unum vetant quod est essentialiter malum. Hæ leges immutabiles sunt, quia ab æterna veritate, nempe ab ea prima & originali seu exemplari lege quæ mutari non potest, derivantur. Ejusmodi sunt ecclesiasticæ leges quæ usuram, violentiam, fornicationem, adulterium peculiariter clericis prohibent, quæque iisdem castitatem, temperantiam, sobrietatem, animi a divitiis omnique concupiscentia abstractionem & avocationem præcipiunt.

Disciplinæ leges aliæ versantur in rebus suapte natura promiscue se habentibus quæ externam tantum Ecclesiæ politiam spectant, quarumve bonitas ad peculiaria temporum, locorum & personarum adjuncta

seu

seu circumstantias refertur; quod efficit, ut eædem mutationi obnoxiæ sint, cum id quod stato tempore, in aliquibus regionibus, quoad certas quasdam personas bonum est, non semper aliis temporibus, in aliis regionibus, & quoad alias personas ejusmodi sint; hinc proinde factum, ut mutationis aliquid sæpenumero Ecclesiastica disciplina subierit. „ Nun mutatur omnino fides, inquit P. Thomassinius, (Præfatio ad veterem & novam Ecclesiæ Disciplinam) & una semper eademque per omne seculorum spatium est; at ejus disciplina sæpe mutatur, & in annorum serie, perpetuas vicissitudines patitur. Habet ergo Ecclesiæ politia suam juventutem, senectutem suam, suorum progressuum, suarumque jacturarum tempus. Ejus juventuti plus roboris, at non sine bene multis defectibus, fuit; iis remedium ætates quæ subsecutæ sunt, attulere; novis tamen additis perfectionibus, per oscitantiam quamdam veterum splendor evanuit. Languidior senectus est, ut ex indulgentia perspicitur qua hoc tempore creditur opus esse; at si res æqua lance ponderentur, ejus tam senectuti quam juventuti sua inesse commoda, sua item incommoda compertum fiet.... Juris cura & severitas, si generatim loquimur, indulgentiis & relaxationibus præferri debent; nihilominus occasiones non desunt, in quibus summum illud jus nocere posset, & in quibus ad charitatis regulas composita, ne quid corrumpetur, necessaria indulgentia est.... Ea nunquam privatis hominibus danda venia, ut ab Ecclesiæ sanctis usibus vel latum unguem recedant; cum tamen Ecclesia ipsa ad fidelium evidentem utilitatem, urgentemve aliquam necessitatem molimenti seu mitigationis aliquid sua auctoritate firmavit, hæc temperamenta, tametsi specie tenus canonum litteræ contraria, eorum menti reapse consona sunt; tantumque abest, ut æternæ legis omnino puris effatis repugnent, ut potius charitatis quæ ipsa lex æterna est, oracula & sanctiones sint. "

DISPENSATIO. Agemus, sub hoc vocabulo, de dispensationis nomine, natura, origine, multiplici genere, efficienti causa, objecto, conditionibus, defectibus quibus ea nulla redditur, causis quibus eadem de medio tollitur.

§. I.

Dispensationis Nomen, Natura & Origo.

Dispensationis nomen, inquit Van-Espenius, (*Jur. Eccl. univ.* Tom. II. p. 754.) ortum trahere videtur a Græcis qui, quicquid evenit præter consuetum naturæ cursum, *dispensationem* appellant; factum hinc, ut id nominis adhiberetur ad eam agendi rationem significandam quæ recedit a tenore canonum, intuitu boni publici, quæque latina nuncupata est *venia*, *condescensio*, *miseratio*, *lenitas*, *remissio*, *relaxatio*. Quamobrem dispensatio est prudens temperamentum communis juris, seu jurisdictionis actus quo legitimus superior generali legi subtrahit personas quasdam quæ, sine hac indulgentia, ejus servandæ obligationi subesse non desisterent.

Quamquam non immerito factum est, ut *bonæ disciplinæ noverca* dispensatio vocaretur, vere tamen pronuntiari potest dispensationes apposite recteque adhibitas cum legum mente congruere; sæpe necessarias aut utiles esse, easdemque cum Ecclesia cœpisse; cum ea semper Episcopis potestas fuerit, ut in quibusdam necessitatis vel utilitatis casibus a summo jure canonum & legum Ecclesiæ, in suis quisque diœcesibus, dispensarent; quæ potestas super quibusdam capitibus ab usu restricta fuit, & primo quidem provincialibus Conciliis, deinde vero sanctæ Sedi reservata, ut dispensationes obtinendi difficultas rariores redderet.

§. II.

Dispensationum genera plura.

Distinguitur 1. dispensatio *totalis* dicta quæ omnem prorsus legis obligationem adimit, ut cum irregularis dispensatur ad omnes ordines suscipiendos; & dispensatio *partialis* appellata quæ ejusdem obligationis partem tantum amovet, ut cum irregularis ad suscipiendos quatuor tantum minores ordines dispensatur.

Distinguitur 2. dispensatio *necessaria*, dispensatio *voluntaria*, & dispensatio *prohibita*. *Necessaria* ea est quæ petentibus debetur, iisque licite negari non potest, seu quia eorum spiritale bonum ita postulat, seu quia id requirit commune bonum, seu quia lex id præcipit &c. Dispensatio *voluntaria*, seu *arbitraria* ea est quæ non est debita, sed permissa, quia nititur æqua causa, tametsi non necessaria. Dispensatio *prohibita* ea est quæ essentialiter ordinem lædit, seu quia divino aut naturali juri contraria est, seu quia non nititur justa causa.

3. Dispensatio tribuitur in eam quæ *intrinsecis* causis nititur, cujusmodi est imbecillitas quæ efficit, ut quispiam jejunare non possit; & in eam cui fundamenti loco sunt *extrinsecæ* causæ, ut scientia, nobilitas, virtus, &c.

4. Dispensatio dividitur in *formalem* seu *expressam* quæ verbis aliisve signis conceditur, e quibus superioris voluntas aperte innotescit; & in *tacitam* quæ non directe conceditur in se ipsa, sed in re alia quacum ea necessario conjuncta est. Superior, exempli causa, qui cuipiam quem irregularem esse scit, mandat, ut se ordinibus initiandum curet, eum tacite ab irregularitate dispensat.

5. Derivatur dispensatio vel a lege, vel ab homine, vel a lege & ab homine simul. Derivatur a lege, cum eam lex ipsa concedit; ab homine, cum eam concedit superior; a lege simul & homine, cum lex superiorem patitur ab ejus dispositione dispensare.

6. Dividitur præterea dispensatio in eam quam *collativam*, eamque quam *restitutivam* vocant. *Collativa* est quæ ad rem futuram refertur; *restitutiva* est quæ retroactivum effectum habet, cujusmodi esset quæ spurio ad ordines suscipiendos & ad obtinenda beneficia concederetur.

7. Dispensatio alia *generalis* est, *particularis* alia. *Generalis* est quæ spectat, causa exempli, beneficia omnia; *particularis* vero quæ nonnulla tantum.

8. Dicitur etiam dispensatio esse *præveniens* seu *antecedens*, & *præservativa* seu *subsequens*. *Præveniens* ea est quæ conceditur, antequam casus contigerit; exempli causa, dispensatio quæ clerico conceditur, ut ne pensionem qua super aliquo beneficio fruitur, amittat, siquidem fiat, ut eam amittat de jure per bigamiam a qua in antecessum dispensatur. Dispensatio *præservativa* est quæ impedit, ne clericus beneficium amittat quod possidet, neve a suorum ordinum exercitatione suspensus sit, ob irregularitatem in quam incidit, & super qua dispensatur.

§. III.

Dispensationis efficiens causa.

Per dispensationis efficientem causam is intelligitur qui eam concedendi potestate gaudet; ac duplicis quidem generis potestas distinguitur, *ordinaria* & *extraordinaria*, seu *delegata*. Potestas ordinaria, seu ex ordine ea est quæ ad superiorem pertinet, muneris causa, quo fungitur. Potestas delegata, seu extraordinaria, seu extra ordinem ea est qua solum ex ordinarii Superioris commissione quispiam instructus est.

Dubitari non potest, quin Ecclesia dispensandi potestate polleat. Est hæc consecutio potestatis clavium, quam eadem a Christo Domino accepit per ea verba: *Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis;* & hac ea semper est usa, seu suis in Conciliis, seu extra eos sanctos cœtus, per suorum primi subsellii ministrorum organum, qui Papa & Episcopi sunt.

Ex alia parte, præpositi a Spiritu sancto Episcopi sunt, ut Ecclesiam regant; jam vero dispensandi, quemadmodum etiam leges condendi potestas est ejus quæ regimen spectat, necessaria consecutio. Utramque igitur iidem Episcopi cum regendi potestatem acceperunt; possunt ergo, æque atque ordinarii superiores cæteri, tam a suis ipsis, quam a suorum decessorum suorumque inferiorum legibus, ratione habita, dispensare. A suis ipsorum legibus dispensare possunt, quia earumdem domini sunt; quia eædem ab eorum una & unica voluntate pendent; quia poterant eas non edere, editasque abrogare possunt; est hæc potestas quæ semper in legislatoribus agnita est, quaque semper iidem usi sunt. Possunt a suorum decessorum legibus dispensare, qui ea ipsa auctoritate pollent, qua eorum decessores pollebant, & quia qui eos præcesserunt, non iisdem manus ligarunt. Dispensare demum possunt a suorum inferiorum legibus, quia sunt earum domini, & quia quemadmodum poterant eas non approbare, ita easdem abrogare possunt.

Quod ad inferiores attinet, hi quidem a suorum superiorum legibus dispensare vulgo non possunt, quoniam dispensatio est jurisdictionis actus, inferiores autem in suorum superiorum leges nulla prorsus jurisdictione gaudent; id tamen facere possunt extra ordinem & in quibusdam casibus, ut cum jus explicite vel im-

plicite

plicite id iis permittit; cumque usus legitime præscriptus ejusmodi est. Ita ab Ecclesiæ jejuniis dispensant parochi; ita etiam Episcopi dispensant a provincialium Conciliorum legibus quibus subsunt. A sui quoque superioris lege dispensare potest inferior, cum dubitatio subest, necessaria, necne, sit superioris dispensatio, aut cum levis materia est.

Ad delegationem quod spectat, qui ordinaria dispensandi facultate pollet, eam delegare potest; at qui eamdem non nisi per delegationem obtinet, hanc ipsam subdelegare non potest, quia ejus executor tantum, non dominus est. Excipitur 1. Papæ & cujusvis alterius supremi Principis delegatus qui subdelegare potest ad ea omnia quæ non sibidem vetita sunt; 2. is qui ad omnes certi cujusdam generis aut certi cujusdam loci causas generatim delegatus est, ut decanus ruralis qui subdelegare potest ad aliquas causas tantum; 3. delegatus cui subdelegandi facultatem explicite aut implicite superior concessit.

§. IV.

Dispensationis objectum.

Dispensatio, proprie dicta, locum habere non potest seu in naturali lege, quia est immutabilis, seu in lege divina positiva, quia, licet hæc non sit immutabilis, Deus tamen solus qui ejus auctor est, eam mutare, ab eademque dispensare potest. Dicimus porro dispensationem proprie dictam nec in naturali, nec in divina lege locum habere posse, quia harum legum utraque patitur dispensationem quamdam improprie dictam in quibusdam casibus, hoc est, declarationem juridicam, Dei nomine factam, per quarumdam circumstantiarum mutationem fieri, ut, quod ad naturalem legem prius pertinebat, post eas circumstantias non amplius ad eamdem pertineat, aut Dei mentem non esse, ut in talibus aut talibus circumstantiis lex divina positiva obliget. Exempli causa, inquit S. Thomas, *Quodlibet.* 9. art. 15. præbendarum aut beneficiorum pluralitas continet incommoda plura naturali legi contraria, videlicet, ut una eademque persona pluribus Ecclesiis in quibus beneficia possidet, deservire non possit; ut eadem replere non possit fundatorum mentem, qui Ecclesiæ sua bona tribuentes, in ea talem aut talem ministrorum numerum existere voluerunt; ut beneficiorum pluralitas inæqualitatem inducat inter Ecclesiæ ministros quorum alii bonis affluunt redundantque, dum alii in egestate versantur; eadem denique secum trahit alia plura id genus absona quæ omnia jus naturale damnat. Nihilominus, prosequitur S. Thomas, certæ quædam circumstantiæ has perturbationes disjicere funditusque delere possunt, & beneficiorum pluralitatem honestam & permissam reddere, cujusmodi sunt auctoritas, scientia, pietas, denique singulares quædam animi dotes quæ efficerent, ut una eademque persona quæ plura beneficia possideret, utilior esset Ecclesiæ, meliusque huic deserviret quam plures simul beneficiarii in quos ea beneficia distributa essent, quin iisdem quæ unico beneficiario, conjunctim omnia animi ornamenta suppeterent. In hac facti specie, beneficiorum pluralitas desinit esse naturali legi contraria; Ecclesiasticusque superior qui ea confert, aut conferri & possideri sinit, a naturali lege proprie non dispensat; juridice solum declarat beneficiorum pluralitatem, hoc in casu, naturali legi contrariam non esse, ob circumstantiarum mutationem quæ huic eam subtrahit. In eumdem modum, cùm superior ecclesiasticus a præcepto divino positivo dispensat, permittens, exempli causa, ut, in necessitatis casu, die dominica, servili vacetur operi, a divino positivo præcepto proprie non dispensat; declarat solum, cum auctoritate Deique nomine, non eam esse Dei mentem, ut in ejusmodi necessitatis casibus a labore abstinendum sit.

Ergo dispensationis, proprie dictæ quam Ecclesia concedit, objectum unice continetur ipsis Ecclesiæ legibus quæ mere humanæ leges sunt in iis rebus omnibus quas complectuntur, quæque alioquin ad naturale aut divinum jus minime pertinent.

Quamobrem Papa dispensare potest in rebus omnibus quæ juris tantum canonici sunt, inquit Sylvius, *in primam secundæ*, q. 97. art. 4. etiam in generalium Conciliorum decretis, & legibus quas per humanam auctoritatem Apostoli statuerunt, quoniam, aliter, expectandum esset generale Concilium, ut hujusmodi dispensationes obtinerentur, quæ sæpenumero urgentes & necessariæ sunt, aut necesse foret eum qui iis opus habet, easdem sibi absolute negare; quod sæpe etiam generali Ecclesiæ bono noceret, ejusque malam administrationem probaret. Videmus proinde summos Pontifices, sine contradictione, potestate hac omnibus retro temporibus usos esse; quamvis Apostoli neophitos & bigamos ab episcopatu exclusissent, nihil tamen obesse censuisse, quin eos passim pro re nata ad hanc dignitatem admitterent.

Possunt etiam Episcopi, in dispensationis negotio, intra suarum quisque diœceseon ambitum, quicquid iis non est vetitum vel a jure vel a consuetudine quæ non eadem ubique est, quandoquidem quidam Episcopi, quod ad dispensationes attinet, amplioribus quam cæteri facultatibus gaudent, quia melius, quoad hanc rem, sua primitiva jura servarunt.

Quod ad regulares superiores spectat, dispensationes concedendi potestas qua gaudent, ab eorum regulis eorumdemque privilegiis pendet.

§. V.

De dispensationis conditionibus.

Ut dispensatio legitima sit, necessariæ sunt conditiones duæ; quoad eum potestas, qui eam concedit, & sufficiens ratio quoad eum cui eadem conceditur. Si in dispensante potestas desit, nulla simul est & illicita dispensatio. Nisi vero subsit in impetrante satis gravis & firma ratio, dispensatio aliquando solum illicita, & aliquando illicita simul & invalida est. Tum quidem est solum illicita, cum superior in sua propria, suive æqualis, suive inferioris lege dispensat, quia superior temere & absque sufficienti causa dispensans revera peccat, at, cum dominus sit, ejus dispensatio valida est. Tum vero illicita simulque invalida dispensatio est, cum superior sine causa & sine potestate dispensat, ejus potestatis terminos prætergrediens quæ ad eum vere pertinet; ut si Episcopus in casu ejus Papæ, aut superior regularis in casu qui Episcopo reservatus est, &c. reservarent.

Causæ seu rationes necessariæ, ut dispensatio legitima sit, pendent a temporum, locorum, personarum, publici privatique boni circumstantiis super quibus præcisæ regulæ tradi non possunt. Certum tamen est, 1. ad legitimam dispensationem non esse necesse tam graves rationes suppetere, ut ob earumdem vim roburque lex cesset, quia dispensatione tum quidem non opus esset; adeoque qui in voti quod edidit, solvendi physica impotentia versatur, dispensatione non indiget, ut ne illud exequatur. 2. Dispensationis causæ justæ indivisibili, quod ajunt, puncto non continentur; & quod inde consequitur, contingere potest, ut personæ duæ, ex inæqualibus licet causis, legitime dispensentur. 3. Quo gravior est lex, eo difficilior esse debet dispensationis concessio, eoque firmiores vehementioresque ad eam obtinendam rationes sint, oportet. 4. Quoniam dispensatio, quamvis justa, semper legi vulnus infligit, eam, quoad fieri potest, compensari necesse est, aliis æqualis aut majoris meriti operibus personæ impositis, cui dispensatio conceditur.

Dispensationes porro quæ, nomine dispensationum *sine causa*, in Romana curia conceduntur, id quod diximus, nequaquam infirmant, quia hæc stili forma præcise significat Papam non exprimere dispensationis causas quæ re sane ipsa eidem suppetunt, quemadmodum probant verba hæc quæ in ejusmodi dispensationum formula leguntur: *Ex certis rationalibus causis, animum nostrum moventibus.* Pecunia quæ apostolicæ cameræ ad hujus generis dispensationes obtinendas tribuitur, quæque ad pauperum solatium, ad bella contra infideles, ad exterarum missionum sustentationem, & ad alia id genus opera impenditur; hæc pecunia non est causa indigna religionis puritate, aut propriæ utilitatis neglectu priorum sæculorum Ecclesiæ, quibus sæculis canonicarum pœnitentiarum pars eleemosynis redimebatur; quæ vera erat a pœnitentialibus canonibus, ob eleemosynas concessa dispensatio.

Episcopi tertia quoad dispensationes obligatio, inquit Gibertus, (Institutionum ecclesiasticarum Tom. I. p. 301. edition. an. 1750.) ea est, ut meminerit sacros canones ei potissimum commendare, ne quid pro dispensationibus exigat, quod ad ejus emolumentum vergat; propterea quod ab ecclesiasticis legibus dispensationes, æque atque hæ leges ipsæ, sunt emanationes quædam spiritalis potestatis quæ gratis data fuit, ea lege, ut gratis etiam distribueretur, quicquid ab ea pendet. At, subdit laudatus auctor, quod contra exactionem, dispensationum causis, dico, id equidem ad eam redigo, quæ in Episcopi utilitatem cedit, persuasum habens eum pro pauperibus aliquid exigere posse, data opera, ut publice constet exactionem in pauperum bonum conversam esse; nimirum hujusmodi eleemo-

eleemoſynæ obſervantiam oſtendunt quæ debetur Eccleſiæ legibus; quoniam, tum quoque, cum ob juſtas cauſas permittitur eas non ſervari, ei pœnitentia imponitur, cui id permittitur.

§. VI.

De defectibus qui diſpenſationem nullam reddunt.

DEfectus, ſeu vitia quæ diſpenſationem nullam reddunt, aut diſpenſantem aut diſpenſatum ſpectant. E diſpenſatoris parte, poteſtatis defectus eſt eorum primus qui diſpenſationem vitiant nullamque reddunt; examinis defectus eam quoque nonnunquam abrogat, non tamen ſemper. Ex ejus parte, qui diſpenſationem ſollicitat, præcipui defectus duo ſunt ſubreptio & obreptio. Subreptitia eſt diſpenſatio, cum impetrata eſt ſupprimendis rebus quæ dici debuiſſent, quaſque ad eam obtinendam declarari oportebat. Obreptitia vero ea eſt quæ ſuper falſa expoſitione impetrata fuit.

Diſpenſationem concedendi rationes vel *finales*, vel *impulſivæ*, ut vocant, ſunt. Ea dicitur *finalis ratio*, ſine qua ſuperior aut id non concederet, quod ab eo petitur, aut aliter concederet ac concedit. *Impulſiva ratio* appellatur ea quæ ad obtinendam diſpenſationem ipſa per ſe non ſufficeret, efficit tamen, ut facilius hæc concedatur. Ut exemplum afferam, eleemoſynam pauperi libentius tribuo, quod hominem bonum puto; charitatis quam edo, *finalis* ſeu, quod ajunt, *motiva* ratio hujus hominis paupertas eſt, *impulſiva* quam ſcholæ dicunt, ratio eſt ejus probitas. Si pauper hic quem hominem bonum puto, nequam eſt, valida mea eſt eleemoſyna, hujuſque is dominium acquirit, dummodo ſit reapſe pauper, quia meæ eleemoſynæ ratio *eſſentialis*, ſeu *motiva & finalis*, ejus nequitia nihil obſtante, ſubſiſtit. Sin hic pauper eſt mendax, falſæque indigentiæ ſpecie me fallit, mea quidem eleemoſyna ad eum non pertinet, quia finalis ratio meæ eleemoſynæ non ſubſiſtit, cum non ea mihi mens ſit, ut falſo pauperi donem. Hoc poſito, tamquam in uſu certæ tutæque ſpectari poſſunt regulæ quæ ſequuntur, ut, an vitiola diſpenſatio nulla, necne ſit, judicetur.

I. Regula. Cum, ad obtinendam diſpenſationem, efferuntur ſuperiori cauſæ plures quarum præcipua vera eſt, & cæteræ falſæ ſunt, valida eſt diſpenſatio, quia per accidentalium cauſarum falſitatem non evertitur eſſentialis cauſæ veritas, nec proinde vis quæ ſuperiorem determinat, ut poſtulatam gratiam concedat, neque vero hujus gratiæ valor.

II. Regula. Cum præcipua cauſa quæ ad obtinendam gratiam affertur, eſt falſa, vel id ſupprimit quod jus, conſuetudo & ſtilus Romanæ curiæ expreſſam volunt, diſpenſatio nulla eſt, quia præcipuæ cauſæ falſitas rerumque ſuppreſſio quas jus exprimi jubet, ſuperioris voluntatem deſtruunt, qui diſpenſationem omnino non conceſſiſſet, aut ſane aliter, ſi ſciſſet ejus oppoſitum quod ei falſo proponitur, aut id quod eidem ſupprimitur. Ita ad matrimonium cum conſanguineo divite quæ pauper eſſe dicitur, ineundum diſpenſatio ob præcipuæ cauſæ falſitatem nulla eſt. Ita etiam beneficii conceſſio in clerici gratiam, qui jam aliud, licet admodum tenue poſſideret, nulla eſſet, ſi clericus hic nullam ejus mentionem in ſua ad Papam ſupplicatione feciſſet, quia mentionem hanc jus fieri jubet.

III. Regula. Reſcripta quæ ex urbe Roma expedita fuiſſe contenditur, nulla cenſeri debent, cum in vocabulis aut conſtructione manifeſtus aliquis error adeſt: *Falſa latinitas vitiat reſcriptum*, inquiunt Canoniſtæ.

Hæ regulæ difficultatibus numero pluribus ſolvendis inſerviunt; quæ cæteroquin latiſſime patent, hæ ſunt, 1. Diſpenſatio ſuper cauſis duabus impetrata nulla eſt, cum earum una eſt falſa, & ambæ neceſſariæ ſunt, ut diſpenſatio obtineatur, quoniam, in hac facti ſpecie, rationum uni non ſatis momenti eſt, ut ſuperiorem ad diſpenſationem concedendam determinet. Quod ſi harum rationum una ad diſpenſationem obtinendam ſufficit, earumque una tantum falſa eſt, non minus nulla eſt diſpenſatio, ex tutiore ſententia quæ Pyrri Corradi, in Romana Cancellaria ad diſpenſationes officiarii eſt.

2. Cum diſpenſationem quiſpiam petit, quæ jure eidem negata fuit, non eſt neceſſe, ut exprimat eam ſibi negatam fuiſſe, cum ad eumdem ſuperiorem vel ad ejus ſucceſſorem confugit, quia jus non id poſtulat; at ſi ſuperioris ſubalternum addit, id exprimere debet, quia tutior ſententia eſt ſubalternum non poſſe diſpenſationem concedere, quam primus ſuperior a quo ſuas hic facultates tenet, denegavit.

3. Cum quiſpiam qui diſpenſationem petit, jam aliam obtinuit, debet prioris mentionem facere, cum ea quidem poſterioris impetrationem difficiliorem reddit, & non aliter.

4. Qui plura habet impedimenta, non omnia in ſupplicatione exprimere neceſſe habet, cum ea quidem ad finem ob quam diſpenſationem petit, minime referuntur; bene vero, cum eadem impedimenta peculiarem obicem ſingula ſibi ponunt, propter quem diſpenſationem petit, quia jus ita requirit, & qui ſecus ageret, in eſſentiali capite ſuperiorem falleret. Ita qui ſuper caſtitatis voto diſpenſationem petit, neceſſe non habet de ſuorum natalium defectu loqui; at qui cauſa exempli, ſex irregularitatibus ſubeſt, omnes & ſingulas exprimat, neceſſe eſt.

5. Diſpenſatio nulla eſt, cum eam ſollicitans poſuit, per oſcitantiam, vel aliter, impedimentum unum pro alio; cauſa exempli, affinitatem conſanguinitatis loco, quia ſuperior non niſi ſuper expoſitionem quæ eidem propoſita fuit, diſpenſationem conceſſit. At ſi error ab eo eſt qui edit diſpenſationis breve, quique, ex incuria, in eo ponit impedimentum alterum, ejus loco ſuper quo ſuperior vere diſpenſavit, recte ſe habet diſpenſatio. Ob eamdem cauſam, validum quoque reſcriptum eſt, in quo error adeſt ſuper eorum diœceſeos nomine, qui illud impetrerunt; illudque veræ eorum diœceſeos officialis ratum habere poteſt, etiamſi derivaretur error a ſupplicantibus qui, non ſine cauſa, ſuam regionem celare voluiſſent, niſi certum eſſet ſuperiorem nolle cuipiam ex ea regione ullam gratiam concedere. Valet etiam reſcriptum, cum ſuperior ejuſve miniſter ſuper ſupplicantium nomine, qui nominis error ſuperioris voluntatem non mutat; illudque tum quoque valeret, cum ſuum ſupplicans nomen, diſpenſationis obtinendæ cauſa, diſſimulaſſet, quia cum ejuſdem diſpenſationis materie nihil huic diſſimulationis generi commune eſt.

§. VII.

De cauſis ob quas ceſſat Diſpenſatio.

ID agitur, ut palam fiat, an diſpenſatio per cauſarum ceſſationem, ob quas impetrata eſt, perque ejus qui eam conceſſit, mortem aut depoſitionem ceſſet. Ad primam difficultatem ſolvendam, diſtinguenda ſunt in diſpenſationum negotio tempora quatuor. Primum eſt, cum ad eas obtinendas Romam mittitur; ſecundum, cum eas Papa concedit; tertium, cum officialis eas ratas habet; quartum, cum partes utuntur gratia quæ iis facta fuit. Theologi & canoniſtæ ſuper hac difficultate non conſentiunt; nobis quidem id probabilius videtur eſſe quod ſequitur.

1. Diſpenſatio nulla eſt, cum cauſæ propter quas impetrata fuit, veræ non erant, quo tempore ſuperior eamdem conceſſit; ita ſentit Romana curia, quia Papa, dum gratiam concedit, cauſas tamquam ſubſiſtentes *actu*, non autem in poſterum ſpectat. Quamobrem puella quæ ad obtinendam diſpenſationem nujus vi nuberet conſanguineo, ſe pauperem eſſe, aut annos viginti quatuor natam dixiſſet, cum ejuſmodi non eſſet, cum ei diſpenſatio conceſſa fuit, hæc, inquam, puella non eſſet valida diſpenſata, licet pauper evaſiſſet, aut ad ætatis annos viginti quatuor perveniſſet, cum diſpenſatio enuntiata fuit.

2. Valida eſt diſpenſatio, cum cauſæ quæ veræ erant eo tempore quo ea obtenta & publicata fuit, ejuſmodi eſſe ante ejuſdem uſum deſinunt. Ita, in eadem facti ſpecie, poſſet ea puella conſanguineo nubere, quamvis ante matrimonium dives evaſerit, dummodo conceſſæ enuntiatæque diſpenſationis tempore pauper fuerit. Ratio eſt, quia obligatio abſoluta extincta non amplius reviviſcit; & quia e 73. Regula juris, in Sexto: *Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari.* Jam vero impedimentum de quo ſermo eſt, abſolute extinctum fuit, quoniam in diſpenſationibus non edicitur eas caducas fore, ſi forte contigerit cauſas ob quas conceduntur, non amplius ſubſiſtere. Nihilominus qui in hac facti ſpecie verſarentur, diſpenſatione quæ iiſdem conceſſa fuit, licite uti non poſſent, facta hypotheſi, ſuam fortunæ mutationem eos prævidiſſe, quia tum quidem eſſent in mala fide.

3. Diſpenſatio ſemel conceſſa, poſt ſuperioris etiam mortem ſubſiſtit, qui eam conceſſit. Nititur hæc deciſio tam uſu quam hac juris regula: *Conceſſio (quam, cum ſpecialem gratiam contineat, decet eſſe manſuram) non expirat, etiam re integra, per obitum concedentis*

tis (*Cap. 36. de præbend. in Sexto*). Nec refert, ex civili jure, commissiones quarum executio nondum inchoata fuit, per ejus mortem desinere, qui eas contulit. Judiciaria tantum acta spectat effatum hoc, & in his ipsa difficultates plures patitur; at favoris rescripta non spectat, quæ gratias concedunt, quin cuipiam injuriam afferant. Itaque facultatea pure simpliciterque concessæ, cujusmodi sunt, ut quispiam ordines suscipiat ab alio Episcopo, confessiones audiat, a censurls & a casibua reservatis absolvat, sibi confessarium eligat, vota & juramenta commutet, ab his ipsis dispenset, matrimonii quædam impedimenta tollat, ne resideat studii causa, ut in loco non benedicto missam celebret, & ejusmodi alia quæ gratiosæ jurisdictionis sunt; hæ facultates semper subsistunt, licet qui eas concesserunt, obierint, aut non amplius in sede sint, quoad horum successores ea revocaverint. Ita sentiunt Cabassutius, Henricus a Sancto Ignatio, aliique auctores numero plurimi, contra Pontasium qui huic sententiæ, quoad casus reservatos (Casu XIII.) perperam adversatur; quique pugnat secum ipse (verb. Dimissoriæ Litteræ, Casu II.), dum inquit id quod est meræ gratiæ, etiam post ejus mortem subsistere, qui eam concessit. Videamus modo super dispensationibus præcipuos canones qui id confirmant quod a nobis hac de re dictum est.

Quoniam beneficia propter officia conceduntur, reputamus absurdum, ut qui beneficia obtinent, recusent aut negligant officium exercere. Nos igitur, sacro approbante Concilio, omnes dispensationes a quibuscunque pro Romanis Pontificibus se gerentibus concessas quibuscunque electis, confirmatis, seu provisis ad Ecclesias, monasteria, prioratus conventuales, decanatus, archidiaconatus, & alia quacunque beneficia quibus certus ordo debitus est vel annexus, ne munus consecrationis Episcopi, sive benedictionem abbatis, aut exteres debitos ant annexos ordines suscipiant, prater illas qua secundum formam Constitutionis Bonifacii VIII. qua incipit, Cum ex eo, *facta sunt, revocamus; statuentes, ut qui de prasenti illos vel illa obtinent, infra sex menses a die publicationis hujusmodi Constitutionis nostra, & qui in posterum obtinebunt, infra terminum juris se faciant consecrari, aut benedici, seu ad alium debitum ordinem promoveri*. (Concilium Constantiense, an. 1418. sess. 43. *de Dispensationibus.*)

Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, prater summi Pontificis mentem (qui vult & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad adificationem uti), abutantur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo, inquit quidam vir pius, dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic jam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Quamquam apud illos maxima culpa pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatoriis precibus inserta, dispensationis tectorium tandem eliciunt, quos apud Deum qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim & fraudem exsecratur, securos quis dixerit? nemo sibi, ait ille quem jam citavimus, de dispensatione apostolica blandiatur, cujus conscientiam divina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt in quorum conspectu est Deus, plerique vero qui sacra auctoritate, qui sua libidine passim abutuntur, fit, ut Lugdunensis Concilii sub Gregorio X. celebrati non insalubre decretum adversus insolentiam ejusmodi hominum in usum revocare cogamur; quo subnixi cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus litteras suas nobis exhibendi, visuris, num rite impetraverint, ut recte impetratis utantur. Et ut quam maxime robusta sint dispensationes ista, curabimus tamen, ut menti canonis ac summi Pontificis satisfiat. (Concilium Coloniense, an. 1636. Part. I. can. 33.)

Sicut publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evenientibus casibus & necessitatibus, pro communi utilitate, satisfiat; sic frequentius legem solvere, exemploque potius quam certo personarum rerumque delectu, petentibus indulgere, nil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi sacratissimos canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit cum aliquibus dispensandum esse, id, causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis, a quibuscunque ad quos dispensatio pertinebit, erit prastandum; aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur. (Concilium Tridentinum, sess. 25. cap. 18. *de Reformat.*)

Cum sapissime nimia venia facilitas delinquendi occasionem prabeat; statuit Concilium, ne diœcesani in relaxationibus, sive dispensationibus, in rebus permissis, æquo faciliores se præstent; *sed potius eas* concessuri, *habita hujus tempestatis ratione, Deum pra oculis habeant; & ne populo eorum auctoritas contemptui esse videatur*. (Concilium Narbonense, an. 1551. can. 61.)

Auctores quos Ultramontanos Galli nuncupant, Episcopos nullam dispensationem concedere posse contendunt, nisi quibus in casibus summi Pontifices & ab his confirmata Concilia id iis permiserunt; & quoad dispensationes cæteras, ad sanctam Sedem confugiendum omnino esse. Nos, contra, censemus Episcopos ad suas regendas diœceses proxime a Spiritu sancto institutos posse in suarum singulos diœceseon ambitu, sua propria auctoritate, in omnibus casibus dispensare, quorum dispensationes per legem aut per consuetudinem sanctæ Sedi reservatæ non sunt. Possunt iidem in iis quoque casibus dispensare, in quibus dispensandi facultas sanctæ Sedi reservata est, quoties partes Romam ire non possunt, seu quia pauperes sunt, seu quia liberæ non sunt viæ, seu quia Princeps expeditiones in Romana curia quæri vetat. In dispensationibus ipsis quæ a Papa dimanant, semper in Gallia subintelligitur clausula: *Si preces veritate nitantur*; ut proinde locorum ordinarii eas omnes quæ externum forum spectant, expendere possint & debeant; quod consentaneum est Tridentini Concilii (sess. 22. cap. 5. *de reform.*) decreto huic: *Dispensationes quacunque auctoritate concedenda, si extra Romanam curiam committenda erunt, committantur ordinariis illorum qui eas impetraverint. Ea vero qua gratiose concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem, tamquam delegatis apostolicis, summarie tantum & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere.*

Galliarum Episcopi qui dispensationes a sancta Sede concessas exequuntur, non proinde se tamquam ejus delegatos spectant, sed tamquam ordinarios quoad caput hoc. Quoties, inquit Gibertus, (Institut. canonic. Tom. I. p. 313. edit. an. 1750.) diœcesanus Episcopus dispensationem suis diœcesanis concessam exequitur tamquam ordinarius procedit; aut enim de dispensatione agitur quæ Papæ reservata creditur, aut quæ reapse ejusmodi est; ac tum quidem commissio reservationem quæcunque fuerit, de medio tollit; aut ea nec ex opinione, nec ex veritate ei reservata est, & tunc Papæ commissio est ad ordinarium missio. Si diœcesanus Episcopus agit tamquam ordinarius in dispensationum executione, quæ ad eum missæ sunt, necesse est, ut, si causa Papæ exposita vel insufficiens vel falsa est, aliamque ipse detegit, quæ dispensationem necessariam, & quod inde consequitur, justam & canonicam reddit, hanc alteri subrogare possit, & super hac ipsa causa dispensare, perinde ac si ea Papæ exposita fuisset, eamdemque ipse approbasset.

Quod ad peculiares dispensationes attinet, vide verba in quibus eæ locum habent, cujusmodi sunt IRREGULARITAS, MATRIMONIUM, VOTA, &c.

DISTRIBUTIO; est hæc generatim cujusdam portionis redditum Ecclesiæ cathedralis aut collegiatæ, partitio quæ canonicis præsentibus fit.

Glossa, super Pragmatica: *Quo tempore quisque debeat esse in choro*, §. *Jubet*, verb. *Distributiones*, ait has esse generum trium; 1. eas quæ fiunt in Ecclesiis in quibus præbendæ non sunt distinctæ, & in quibus nihil non in communi est; 2. eas quæ fiunt in Ecclesiis, ubi præbendæ sunt distinctæ separatæque, & ubi adest communis mensa; in utraque facti specie, distributiones fiunt canonicis, dummodo sint residentes & præsentes in Ecclesiæ loco, quamvis officiis haud regulariter interfuerint; 3. distributionis est genus tertium, ejus nempe, quæ in eos tantum canonicos fit, qui divino officio personaliter adfuerunt, aut qui censentur ei personaliter adfuisse, *fictione juris*, prout scilicet iis fuere justæ & canonicæ causæ, cur ab eodem abessent, seu recederent. Sunt canonistæ qui hujusmodi distributiones *manualium distributionum* nomine complectantur; & alii non desunt qui manuales distributiones ab his ipsis distinguant, quas *quotidianas* appellant. Hac ergo ratione, secundum hos canonistas, distributiones *quotidiana* sunt quæ dantur canonicis aut personaliter divino officio præsentibus, aut qui saltem juris fictione tales censentur; quæque sumuntur e tertia parte reditus primitivi præbendarum Ecclesiæ; *manuales* autem distributiones sunt quæ proveniunt ex obitibus, anniversariis aliisque fundationibus quæ a privatis hominibus statutæ fuere, quæque non sunt e fundo, vel e mensa ipsa capituli.

Bonifacius Papa VIII. qui an. 1294. sanctam sedem conscendit, quotidianas distributiones instituit, quæ videri possunt in Sexto, *lib. 3 tit. 3. in cap.* Consuetudinem; *de clericis residentibus*. Constitutionem hanc instauravit Tridentina synodus in sessionibus 21. & 24.

Decre-

Decretum 3. *de Reformat.* sessionis 21. his verbis conceptum est: *Cum beneficia ad divinum cultum, atque ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur; statuit sancta synodus, in Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcunque proventuum & obventionum tum dignitatum, quam canonicatuum, personatuum, portionum & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & ceteros divinis interessentes proportionabiliter, juxta divisionem ab Episcopo, etiam tamquam apostolicæ Sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur; salvis tamen consuetudinibus earum Ecclesiarum in quibus non residentes, seu non servientes, nihil vel minus tertia parte percipiunt; non obstantibus exemptionibus ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus & appellationibus quibuscunque; crescenteque non servientium contumacia, liceat contra eos procedere juxta juris ac sacrorum canonum dispositionem.*

Sessionis 24. decretum videri potest verb. CANONICUS. Renovata fuere decreta hæc a provincialibus Conciliis quæ in Gallia & alibi post Tridentinum habita sunt. Non ea tamen fuit, nec esse potuit, in distributionibus instituendis, horum Conciliorum mens, ut canonicis quotidianas distributiones proponerent, tamquam rationem determinantem, præcipuamque causam quæ eos deberet divinis officiis assiduos reddare, sed solum tamquam pœnam puniendis negligentibus, magisque assiduis & ferventioribus reddendis accommodatam; quoniam divina officia interesse unice aut præcipue distributionum intuitu, non modo lethale peccatum est, verum etiam mentalis, ut vocant, simonia quæ in eo est posita, ut temporalia spiritualibus præferantur, & spiritalia ipsa tamquam adjumenta ad temporalia acquirenda adhibeantur.

Cæterum, haud ægre cognosci potest, an, distributionum intuitu potissimum, divino officio quispiam intersit; qui se canonicis horis assiduum ostendit, in quibus magnæ retributiones exstant, nec comparet, aut non comparet nisi raro ad eos quibus leves retributiones additæ sunt, non obscure significat se in divino servitio potissimum ob oculos pecuniam habere. Item judicium de canonico ferendum est, qui fere chorum deserit statim post officium quod magni momenti distributiones adjunctas habet, quamvis huic officio proxime succedat alterum quod omnino distributione caret: *Utinam optando, a Deo Opt. Max. consequi possimus, ne quisquam lucri causa divinis interesset, aliqui non assessarius faceq, veluti quem nummi magis quam Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putantem! Qui non dubium ex numero eorum est de quibus Isaias dicit:* Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. (*Isaia cap. 1. v. 23.*) (Concilium Coloniense, an. 1536. Part. III. cap. 13.)

Distributiones quotidianæ debentur iis omnibus qui choro præsentes sunt personaliter, aut fictione juris, quæ locum habet, cum iidem absunt justa de causa, cujusmodi est morbus, Ecclesiæque necessitas aut utilitas, quæ solæ causæ sunt in jure expressæ: *Infirmitas seu justa & rationabilis corporis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas*, cap. 1. *de Cleric. non resid.* in Sexto. At quoad manuales distributiones quæ ex obitibus vel anniversariis aliisque fundationibus derivantur, hæ quidem iis tantum debentur qui ipsi reapse his obitibus, anniversariis aliisque fundationibus præsentes sunt, quia præsumitur non immerito talem fundatorum institutionem fuisse.

Distributiones tam quotidianæ quam manuales quas absentes amittunt, ad præsentes de jure pertinent, nisi capituli statutum adsit quod eas in ejusdem Ecclesiæ necessitates impendi jubeat, quin capitulum generatim ullusve singillatim canonicus easdem condonare possit absentibus qui, vel in hoc ipso condonationis casu, eas tuta conscientia retinere non possent. Hæ distributiones ipsæ quarum jacturam absentes subeunt, canonicis ob canonicam causam absentibus, æque prorsus ac personaliter præsentibus solvendæ sunt.

Inter canonicos qui choro præsentes censentur, & quotidianas distributiones participare debent, eos numerari oportet quos Episcopus, per aliquot mensium spatium, comparandos ad ordines in seminarium acciret; eos qui, divini officii tempore, prout eorumdem muneris ratio postulat, concionantur, aut confessiones audiunt; eos qui ad utilitatem ipsam & curationem Ecclesiæ missam dicunt, quin eam in aliud tempus remittere possint: secus de canonicis dicendum est, qui sua quadam sollicitudine tantum ac pietate permoti se recessui dare, aut peregrinationes instituere, aut e suggestu dicere, aut confessiones audire vellent. Hæ rationes non possunt ad eas referri quas jus designat, ut absentem participandis distributionibus parem reddat. *Vide* CANONICUS.

Distributiones quæ fiunt per tabulas, sexto quoque mense, grossi fructus locum tenent, & ob civilia debita sequestrationi subesse possunt; non item quæ *sicca* vocantur & manualiter numerataque pecunia, in diem vel in hebdomadem, a canonicis percipiuntur. Ita judicatum per aresta plura.

DIVINANS, DIVINATOR. Venit is hoc nomine qui id sibi sumit, ut futura prædicat, quique hac ipsa de causa consulitur. Graviores identidem pœnas in ariolos, bonam fortunam venditantes, magos, in eosque qui id genus homines consulunt, Concilia pronuntiarunt; *Qui vatibus se ipsos tradiderunt.... vel aliis ejusmodi, ut ab illis discant, si quid sibi revelari velint.... sexennii canoni subjiciuntur.... eos autem qui in iis persistunt.... Ecclesia omnino exturbandos decernimus, sicut & patres canones dicunt.* (Concilium in *Trullo*, an. 691. seu 692. can. 61.)

Sortilegos, ariolos, & auguria quæquis sectantes, eisque consentientes excommunicari præcipimus, perpetuaque notamus infamia. (Concilium Londinense, an. 1125. seu 1126. can. 15.)

Omnem divinationem ex aere, aqua, terra, igne, ex inanimatis, ex unguium & lineamentorum corporis inspectione, ex sortibus, somniis, mortuis, aliisque rebus, quibus per dæmonum significationem incerta pro certis affirmantes futura prædicere, furta, thesauros absconditos commonstrare se posse profitentur; & hujus generis reliqua per quæ curiosorum & imperitorum hominum mentes facile decipiuntur, coerceant & ejiciant (Episcopi). *In eos etiam qui hujusmodi divinatores, sortilegos, conjectores, ariolos, & cujusvis generis magos de aliqua re consuluerint, vel, ut consulerentur, quique auctores, adjutores, hortatoresve fuerint, vel eisdem fidem habuerint, severe animadvertant. Si quis etiam annulos, vel aliud ad magicos vel superstitiosos usus fecerit, aut vendiderit, gravi pœna afficiatur. Astrologi qui ex solis, lunæ, aliorum astrorum motu, figura & aspectu de hominum actionibus quæ a libera voluntatis arbitrio proficiscuntur, certo aliquid venturum affirmant, vel gravibus pœnis plectantur; quæ pœna ad eos pertineant, qui ad illos de hujusmodi rebus detulerint. Denique pœnas statuant Episcopi de iis omnibus qui in itineris susceptione aut cujusvis vel instituenda, vel progressione, dies, tempora & momenta observantes, quadrupedum voces, avium garritum aut volatum notantes, ex occursu etiam hominum, vel pecudum, suscipiendi operis felicitatem augurantur.* (I. Concilium Mediolanense, sub S. Carolo Borromæo, an. 1665. Part. I. tit. 10.)

Civiles leges æque atque ecclesiasticæ divinos damnant, eosdemque consuli vetant, gravioribus indictis pœnis.

Nemo Aruspicem consulat aut Mathematicum, nemo Ariolum.... sileat omnibus perpetuo divinandi curiositas; etenim supplicio capitis ferietur gladio ultore prostratus quicumque jussis (nostris) obsequium denegaverit. (Lib. V. Cod. de Malef. & Mathem.)

Statuimus & ordinamus omnes carminatores, divinatores, malignorum spirituum invocatores, nigromantia, & omnes aliis malis actibus & sceleribus atque sectis a sancta matre Ecclesia reprobatis & prohibitis utentes, per judices ordinarios ad quos directa cognitio pertinet, pertinentis suis tradantur diœcesanis, ut inde, sicut juris fuerit & rationis, puniantur; interea vero bona illorum tam mobilia quam immobilia sub manu nostra ponantur. (Constitutio Caroli Regis VIII. an. 1490. in divinos & magos.)

Omnes personæ divinationi operam dantes, seque divinatores aut divinatrices ostentantes, nulla interjecta mora, abeant a regni finibus, post nostræ præsentis declarationis annuntiationem, in corporalis punitionis pœnam. Articulus primus edicti Regis Ludovici XIV. super divinatoribus, magis, incantatoribus, &c. mensa Julii an. 1682. *Quære* MAGIA, SUPERSTITIO.

DIVORTIUM est conjugum, viri scilicet uxorisque sejunctio, ac triplex est; nempe divortium quoad vinculum, quod omnem omnino matrimonii nexum dissolvit, ut sejuncti proinde conjuges matrimonium cum aliis inire possint; divortium quoad lectum seu thalamum tantum, *a toro* dictum, quoad matrimonii usum vidalicat; & divortium quoad lectum & habitationem simul, *a toro & mensa* nuncupatum, quod lecti domusque separatione continetur.

Divortium, prima notione, pro conjugalis vinculi dissolutione & matrimonii cum aliis ineundi facultate sum-

sumptum, primitivæ licet institutioni contrarium, apud veteres pene omnes populos usui erat. Illud Moyses Hebræis permisit, ob eorum cordis duritiem, & ne in graviore crimina prolaberentur ad quæ vehementer ferebantur. Ex Romano jure, sub Christianis ipsis Imperatoribus usitato, per divortium legali forma celebratum, matrimonii vinculum in externo quidem foro dissolutum censebatur, ut probat hæc Theodosii & Valentiniani Imperatorum lex: *Consensu licita matrimonia posse contrahi, contracta non nisi misso repudio dissolvi præcipimus; solutionem enim matrimonii difficiliorem debere esse favor imperat liberorum.* L. 8. Cod. *de Repud.*

Justinianus Imperator, in suis Pandectis, adoptat & ipse pro lege quemdam Pauli textum, qui divortium ponit in earum rationum numero quibus matrimonium dissolvitur: *Dirimitur matrimonium divortio, morte, captivitate, vel alia contingente servitute utrius eorum.* L. 1. ff. *de Divort.*

At, quamvis Romanæ leges divortium probarent firmarentque, & Christiani Imperatores, ob politicas rationes, haud illud abolendum existimarent, perque hujus indulgentiæ consecutionem, permissum idem seu toleratum in externo foro esset; Ecclesia nunquam illud in foro interno approbavit, atque adeo semper eos damnavit qui sua ipsorum auctoritate divortium edebant. Factum hinc, ut ea quidem abscinderet a sua communione, subderetque pœnitentiæ in adulteros a canonibus præscriptæ personas quæ, peracto divortio, se aliis in matrimonium adderent, easque pariter quas eadem duxerant, quoad se mutuo separassent.

Quæ maritum reliquit, est adultera, si venerit ad alium.... Qui legitime sibi datam uxorem relinquit, & aliam ducit, e Domini sententia est adulterii judicio obnoxius. A patribus enim nostris statutum est, ut qui sunt ejusmodi, annum defleant, biennio audiant, triennio substernantur, & septimo cum fidelibus consistant, & sic oblatione digni habeantur. (Concilium *in Trullo*, an. 691, seu 692. can. 87.)

Qui suam uxorem sine judicio episcopali dimittens, aliam duxit, vel duxerit, donec se fructuosa tradat pœnitentiæ, a corpore & sanguine Domini nostri Jesu, & a liminibus Ecclesiæ se exclusum & alienatum, & cum medis sicut putridum membrum a sano corpore præcisum agnoscat. (Concilium Turonense, an. 1060. can. 9.)

Divortii genus hoc in Protestantium quoque regionibus ob certas quasdam causas, certisque quibusdam servatis formis permissum est; at nequaquam in Gallia, quæcunque tandem causa subesse possit; ibidem tantummodo quoad lectum & habitationem divortium admittitur, cum hoc ipsum legitimis causis nititur, cujusmodi sunt adulterium, & evidens vitam, religionem, salutem amittendi periculum, ex hoc vicesimæ quartæ Tridentini Concilii sessionis octavo canone: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem, inter conjuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.*

Possunt quidem conjuges mutuo consensu se lectu dividere, at habitatione non item sine legitimi superioris auctoritate, qui ne ipse quidem nisi in casibus a jure expressis ejusmodi separationem pronuntiare potest; is autem legitimus superior non alius in Gallia est quam regius judex, quia de convictus inter sponsos duos separatione sententiam pronuntiare, actus est qui ad civilem politiam publicumque ordinem pertinet. Posset tamen mulier quæ in propriæ salutis aut vitæ certo imminentique periculo versaretur, suæ securitati consulere se ipsa a viro sejungens, & judicis sententiam expectans. Ejusmodi esset uxor ad hæresim, ad furtum, ad magiam, & ad alia id genus crimina a viro sollicitata, aut jugulationis, veneni, &c. periculo obnoxia.

Non potest vir, odii & vindictæ causa, divortii sententiam in adulteram conjugem licite petere; id tamen potest, tum ut honorem suum sartum tectumque servet, impediatque, ne ipse publice censeatur uxoris crimen dissimulare, tum ut eam corrigat, tum denique ut illegitimos filios a sua successione arceat. Cum vir perpetui ab uxore divortii sententiam ob adulterium obtinuit non tenetur stricto jure eam unquam recipere, nisi ipse in idem crimen inciderit, ejusque uxor, ex animo resipiscens, ad eum sibi regressum petat, sive juridice innocentiam probaverit. In hac postrema facti specie, vir uxorem recipere deberet, etiamsi sacerdotium post separationem suam suscepisset, quia uxorem jure quo in virum gaudet, sacerdotium spoliare non potest. Necesse ergo esset, e naturæ ac religionis legibus, ut suæ vir uxori conjugale debitum redderet, quamvis illud exigere ipse non posset, quia sacros ordines suscipiens, continentiæ, quoad fieri per eum posset, servandæ tacitum votum edidit. In eumdem modum de femina disputandum, quæ injuste a viro sejuncta, quin hic injustitiam nosset, cui divortii sententia suberat, professionem in monasterio emisisset. Teneretur hæc femina ad virum regredi qui eam reclamaret, & cum eo maritaliter vivere, *debiti petitione excepta*; nec omnino ipsam, obeunte viro, ad suum monasterium redire oporteret, tametsi eo rediens recte se gereret, eique id consilii dandum esset, quin ad ejusmodi reditum adigeretur. (Cælestinus III. *cap.* 12. *de Convers. Conjug.*)

Cum vir qui in adulteram conjugem separationis sententiam obtinuit, eam recipere vult, hæc ad eum redeat, necesse est; idemque dicendum de femina, quæ, in eadem facti specie, reum virum repetit. Ratio est, quia separationis sententia eo spectat, ut ream partem puniat, non autem innocentem partem suo jure privet. Si adultera conjux in religioso ordine professionem, inscio viro, edidisset, tum quoque hanc ad eum redire oporteret, quia rea pars absque innocentis partis expresso tacitove consensu statum mutare non potest; at eadem non huic legi subesset, si professionem, expresso aut tacito viri consensu, emisisset. Hic porro tacitum consensum præbuisse censeretur, si conjugem sciens post noviciatus annum in monasterio professionem edere, omnino non obstitisset.

Ex jure canonico, (Can. *Nihil iniquius*, cap. 32, quæst. 6.) potest uxor ob viri, itemque vir ob uxoris adulterium separationem petere. Galliarum jurisprudentia huic dispositioni non congruit. Ibi nempe solus vir separationis ob conjugis adulterium petendæ jus obtinet, quamvis adulterii reus ipse sit; nec feminæ suppetit recriminationis jus, ut viri persecutionem eludat. In interno tamen foro vir adulter sententia quam contra propriam uxorem obtinuisset, uti non posset; & si ea usus esset, uxorem petentem recipere teneretur: *Peccat vir (adulter) divortium petens; & si post sententiam de divortio uxor petat debitum, vel reconciliationem, vir tenetur ad utrumque* (S. Thomas, in 4. *Sentent.* dist. 35. art. 6. ad 5.). Idem dicendum de viro qui suam ipse conjugem prostituisset; aut cum uxor violata fuit, aut cum eadem alteri nupsit bona fide, post viri longam absentiam, ejus mortem gravibus probisque personis eidem nuntiantibus; aut cum per fraudem, & inscia in adulterium lapsa est; aut denique cum vir, postquam uxoris infidelitatem perspectam habuit, cum eadem versatus est.

Ut bonorum & corporis a viro separationem uxor petere possit, non est necesse, ut evidenti vitæ periculo obnoxia sit; satis est subesse timendi locum, ne id vir moliatur, & hunc acerbe cum ea se gerere; ita scilicet, ut vel graviter eam percutiat, vel eumdem intolerandum reddant assidui furoris impetus, & minæ quæ constantem & generosum animum permovere & frangere possint. Quod uxori, idem viro jus, in eadem facti specie. Est etiam separationi locus, si conjugum alter amens, aut furiosus evaserit.

Cum vir & conjux se quoad habitationem sejungere volunt pietatis causa, ut a continentiæ legibus vivant, ambo in religioso ordine professionem edant, oportet, aut sacros ordines vir suscipiat, & uxor religioni nomen det, nisi adeo provecta ætate sit, ut in eam, siquidem in seculo permanserit, ne minima quidem incontinentiæ suspicio cadere possit. Est hæc juris dispositio, ad titulum *de Conversione conjugatorum*, in Decretalibus, cap. *Cum sis prudens*. Post professionem aut ordinationem, vir & conjux non amplius voluntatem mutare, & ad convictum redire possunt.

Recordabitur lector, opinor, monitì quod ei præbuimus ad præfationis finem, quam primus hujus Operis tomus præfert. Eum nempe monuimus a nobis ad verbum *Divortium* adnotationes remitti, quas octavus & nonus Eliberitani Concilii canones postulare videbantur: quod hoc loco exequi aggredimur. Dicimus ergo D. Linguetium Eliberitani Concilii auctoritate se inepte prorsus ac perperam fulcire voluisse, ut ostenderet Ecclesiam posse, quoad vinculum, divortium permittere, quia octavus canon quem tertii nomine laudat, nihil in ejus favorem probat, quemadmodum facile evincitur, si conferatur is canon cum nono qui eum proxime sequitur, quique diserte præciseque statuit contra ac Linguetius se in octavo perspicere putat.

Feminæ quæ, nulla præcedente causa, viros suos reliquerint, nec in fine communionem accipiant. (Canon. 8.)

Femina fidelis quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur, ne ducat; si duxerit, non prius accipiat communionem, nisi quem reliquerit,

rit, prius de sæculo exierit, nisi forte necessitas infirmitatis dare compulerit. (Can. 9.)

Perspicuum est eum octavum canonem, cum nono collatum, suam vim omnem amittere, nisi dicere lubeat Eliberitani Concilii Patres in duobus canonibus qui se contingunt, graviter ac turpiter secum pugnare. D. etiam Duguetius, in primo suarum ecclesiasticarum Collationum tomo, pag. 546. ita loquitur, in hanc rem: „ Jam octavus canon quem explicandum „ suscipimus, divortium christianis feminis interdi„ cit.... quæ in eo duo sunt initio statim animadver„ tenda; primum est, Hispaniarum Episcopos non di„ stinguere fidelem virum ab infideli; alterum est, nos „ videri fateri non deesse rationes quæ divortium le„ gitimum reddere possint; eam enim tantummodo „ damnant quæ illud edit sine ratione, *nulla præceden„ te causa*; at huic conjecturæ nil soliditatis inest, ei„ que repugnat sequens canon. “

Qui ergo concilientur hi canones, & quænam est octavi ratio? Nullus dubito, quin ita res habeat: Romanæ leges divortium sinebant ob quasdam causas, ut, ob adulterium & ob furtum, non tamen ob omnium generum causas, multoque minus absque ulla causa. Non poterant ergo Concilia, quemadmodum voluissent, punire conjuges qui in adulterii casu se separabant aliosque ducebant, quia temporalibus potestatibus offensioni esse nolebant quibus parcere eorum maxime intererat. Hinc fiebat, ut, si christianorum conjugum alter, in adulterii casu, novum matrimonium inibat, quamvis id facere prohibitus esset, *prohibentur, ne ducas*, ad secundum sponsum deserendum non adigeretur, satisque haberetur eum communione privari, quoad primus viveret. At ad conjugatos quod attinet qui alios sine ulla causa ducebant, hi quidem gravius puniebantur, negata communione vel in mortis articulo. Vituperabantur ergo omnes omnino conjuges qui alios ducebant, postquam divortium ediderant, seu ita hujus edendi causa subesset, seu non; at posteriores gravius puniebantur, quin priores probarentur. Hæc fuit ab Eliberitani Concilii Patribus inita agendi ratio, atque hæc est laudatis canonibus subjecta notio.

Nec magis Arelatensis Concilii, an. 314. habiti canon decimus quam Eliberitani octavus divortio favet: *De his*, inquiunt Arelatenses Patres, *qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit, ut, in quantum possit, consilium eis detur, ne, viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant*. Nihil aliud significat canon hic, quam, licet adolescentibus quibus adulteræ conjuges sunt, civiles leges permittant, ut, illis viventibus, alias ducant, per Ecclesiæ tamen leges id iis prohiberi, *& prohibentur nubere*; ex quo fit, ut, quoad fieri potest, iis deinde consilium sit, ne novas conjuges ducant: hoc est, pastores per monita & cohortationes pro viribus adniti debeant, ut eos a novo matrimonio per Ecclesiam vetito avocent. Id unum significat in hoc canone *consilii* nomen, nihilque præterea. Quoad Concilia cætera, id bona fide conveniat, necesse est eorum esse nonnulla quæ matrimonium post divortium permiserunt, in adulterii & incestus casu; ejusmodi sunt, inter alia, Suessionense, an. 744. Verberiense, seu Vermeriense, an. 752. & Compendiense, an. 757. Origenes. S. Basilius, S. Asterius Amasenus aliique nonnulli ex Ecclesiæ Patribus in eadem & ipsi opinione fuerunt. At, his testimoniis aliisque, quæcunque tandem in medium afferri possint, nihil obstantibus, statuatur, necesse est, Ecclesiam & Papam qui ejus visibile caput est, solvendi conjugalis vinculi potestatem a Christo Domino non accepisse, adeoque non posse dispensare cum viro, ut secundam conjugem ducat, vivente prima quæ eum deseruisset, ut se ad novum matrimonium in protestantium regionibus ineundum conferret. Male tamen cogitaret & male ratiocinaretur qui concluderet a matrimonii vinculo, in adulterii casu, dispensandi potestatem, citra hæresim, Ecclesiæ & Papæ tribui non posse. Vicesimæ quartæ sess. Tridentini Concilii canon septimus qui Ecclesiam ait in adulterii casu, non posse matrimonii vinculum solvere, assertionem suam, tamquam fidei articulum non proponit, nec opinionem contrariam, tamquam hæreticam damnet; quod nos quidem probandum suscipimus, postquam hunc septimum canonem attulerimus qui his verbis conceptus est: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet juxta evangelicam & apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui, dimissa adultera, aliam duxerit, & eam quæ, dimisso adultero, alii nupserit, anathema sit*.

Ejusmodi canon est quo nituntur theologi qui contendunt conjugalis vinculi absolutam indissolubilitatem, ne adulterii quidem excepto casu, a Tridentino Concilio in fidei articulum erectam fuisse; atque hæc sunt quæ nos his theologis opponimus, facta tamen hypothesi adhuc inter eos non deesse qui tam parum firmis fundamentis nixam opinionem propugnent.

1. Tridentinum Concilium eos tantum anathemate plectit qui dicerent, cum Lutheranis & Calvinistis, Ecclesiam falli, cum docet matrimonii vinculum per adulterium alterius conjugum disrumpi non posse. Jam vero credi potest matrimonii vinculum per adulterium alterius conjugum licite disrumpi posse, & secundum hanc sententiam agi, quin falli dicatur Ecclesia, & quin agatur, perinde ac si ea falleretur, quoniam ad id satis est opinionem de conjugalis vinculi dissolubilitate, in praxi, sequi tamquam opinionem quæ vera & tuta creditur, quin ullum judicium super contraria sententia feratur, & quin huic erroris nota inuratur, quemadmodum quotidie contingit inter philosophos, theologos jurisque consultos, qui sententias alii alias, easque ex diametro oppositas, in praxi, sustinent & sequuntur, quin sibi mutuo errorem affingant. Qui ergo matrimonialis vinculi fractionem, in adulterii casu, permissam putant, ad suamque assertionem se, in praxi, conformant, ut Græci & Poloni, sub Tridentini Concilii anathemate non sunt, dummodo suam praxin sequentes, erroris non damnent Romanæ Ecclesiæ doctrinam, quæ matrimonii vinculum docet, in adulterii casu, infringi non posse. Eodem accedit, ut vere diceretur agi non posse contra atque Ecclesia docet, quin perinde agatur, ac si ea falleretur, semper tamen longum fore latumque discrimen inter hæc duo: agere in hunc modum, & *dicere eam* errare; discrimen ei prorsus simile quod interest inter hominem qui legem ex imbecillitate transgreditur, quin eam damnet, aliumque qui eamdem quam violat, legem acriter audacterque vituperat; tam essentiale discrimen, ut Tridentini Concilii anathemati Græcos & Polonos subtrahat, modo solum Latinæ Ecclesiæ documentum erroris non notent, secundum eas certas exploratasque, cum de pœnis, ac potissimum de pronuntiatis censuris agitur, regulas: *Favores auge, odium stringe*. Ita sane, censuræ, utpote odiosæ, ad strictiorem verborum sensum redigi debent, ne dum ad alios casus qui ibidem non continentur, protendi possunt.

Fateatur Hubertus ergo perspiciatque, quam ipse graviter hallucinetur, dum Linguetium interpellans, exclamat: (Pag. 47.) „ Inter hæc duo, dicere Ec„ clesiam falli, & perinde agere ac si ea falleretur, „ quid discriminis ipse comperiet? “ Illud nimirum ipsum, ei nos respondebimus, quod inter peccatores duos intercedit, quorum unus timidus molestam gravemque legem cujus cæteroquin justitiam profitetur, per fragilitatem transgreditur, alter ad audaciam & licentiam factus eamdem contemnit, dum violat, lacessit, insultat; tam palmare scilicet atque enorme discrimen, ut a Tridentino Concilio jactis fulminibus opprimeretur, quicunque Ecclesiæ doctrinam qua de agitur, virgo licet æque atque angelus alioquin esset, ut pravam rejicere & in contemptum adducere auderet, dum eadem omni demum spoliata robore excideret ad sponsi pedes, qui hanc ipsam doctrinam sua agendi ratione impeteret impugnaretque, quin suis tamen sermonibus vituperaret.

2. Pallavicinus & qui vulgo *Fra Paolo*, nos docent, cum de divortio controversia in Tridentino Concilio proposita fuisset, Patrum plerosque inclinasse, ut sententiam de absoluta matrimonii indissolubilitate adoptarent; at Venetæ Reipublicæ Oratoribus significantibus Græcos qui eidem Reipublicæ suberant, contrariæ consuetudini insistere, ac subesse timendi locum, ne iidem, siquidem eorum mos damnaretur, se a Romana Ecclesia sejungerent, eosdem Patres temperamentum sumpsisse quod exprimitur in septimo canone qui, Græcorum quin usum improbet, satis habet eos omnes anathemate percellere, qui Latinæ Ecclesiæ usum erroris notaverint. Non ergo Græcos tamquam totidem adulteros damnarunt Tridentini Patres, ac se posse censuerunt eos in sua praxi relinquere, quin quoad hanc rem eosdem turbarent, imitati Florentini Concilii, an. 1439. habiti Patres qui super hoc ipso capite cum Græcis eadem indulgentia usi sunt.

Dicere indulgentiam hanc nihil aliud esse quam politici consilii specimen quoddam & puram putamque tolerantiam criminis, quale est universæ nationis constans & publicum adulterium, est œcumenicis Conciliis duobus, a Deo inspiratis conflatisque e magno sanctorum æque ac doctorum virorum numero, agendi rationem affingere eo perniciosiorem magisque lethiferam,

V 2 quod

quod innumerabilium animarum perditio excidiumque fatalis ejus terminus extitisset, comque hac ipsa collatum Patris consilium qui, ne filio mœrorem afferret, tranquille in ejus manu cultrum relinqueret, quo se ipse crudeliter, eo spectante, sauciaret, nullius omnino momenti esset. Uno verbo, Florentinum & Tridentinum vel credidere Græcos æternæ salutis jacturam per editum, in adulterii casu, divortium facturos, vel id non credidere. Si primum, eos hac de re monere, id iis interdicere, eosdemque, si forte se refractarios exhibuissent, tamquam adulteros damnare debuerunt; est hæc sane moralis disciplinæ adeo perspecta regula, ut nullus confessarius sit qui eam ignoret quique eamdem sequi non debeat, nisi velit se ipse in extremam damnationem trahere suis cum pœnitentibus qui in eadem facti specie versarentur ac Græci, facta hypothesi eos vere adulteros esse. Sin e converso Florentini & Tridentini Patres non credidere Græcos divortium edentes perire, eos tamquam adulteros damnare non potuerunt, id facere non potuerunt, nec vere fecerunt; eos ergo nos imitari debemus.

3. Id unum igitur Tridentina synodus propositum habuit, ut Lutheranos, Calvinistas aliosque hæreticos damnaret, qui Latinæ Ecclesiæ super matrimonii, in adulterii casu, indissolubilitate doctrinam tamquam errori obnoxiam notabant. Est hæc facti res quæ neminem unum latet, & super qua suam Tridentinum Concilium mentem centies iterumque centies aperuit; videlicet, illud congregatum non fuisse, ut super opinionibus quæ utrinque in scholis agitantur propugnanturque, pronuntiaret, sed ut Lutheranorum, Calvinistarum & his similium errores damnaret.

4. Quicquid Ecclesia docet, non semper tamquam fidei articulum docet, quandoquidem bene multa sunt, quæ tamquam probabiles piæque opiniones ab eadem traduntur. Ea quidem in hunc modum, ut aliquod exemplum afferam, B. Virginis immaculatam Conceptionem, ejusque, quoad corpus simul & animam, in cælum assumptionem docet. Ex eo ergo quod absolutam matrimonii indissolubilitatem docet Ecclesia, inferri non debet hanc necessario fidei articulum esse, ut eum proinde qui non crediderit, aut perinde se gesserit, ac si eumdem crederet, statim hæreticus & anathemate perculsus sit.

5. Tridentinum Concilium non definiit omnino matrimonialis vinculi, Dei nomine & auctoritate solvendi potestatem in Ecclesia non fore, tum etiam cum Deus hanc ei facultatem concedere vellet in aliquibus extra ordinem casibus & per peculiare privilegium quod in iisdem casibus consueto rerum cursui derogaret; quoniam certum est, Concilium super hoc argumento versatum non esse, nec controversiam ex hac parte spectasse. Jam vero, ut matrimonii vinculum [illegible] & essentialiter indissolubile sit, satis Deum posse illud in extraordinariis casibus dissolvendi potestatem Ecclesiæ concedere, quod profecto Tridentinum Concilium negare noluit, quodque tamen ipsum ab eo negatum esse conveniat, oportet, siquidem ad litteram, [illegible] prout sonant, ejusdem verba sumantur.

6. Concilii verbis ad litteram sumptis, consequens fiet, [illegible], ne Deum quidem matrimonii vinculum solvere posse, [illegible] minus hanc potestatem cum Ecclesia communicare; quod aperte falsum absurdumque est. Sunt ergo necessario mollienda Concilii verba, eoque sensu accipienda, ut Ecclesia, per suam ipsius auctoritatem, matrimonii vinculum, in adulterii casu, dissolvere nequeat, ac ne Dei quidem auctoritate id facere soleat, quia Deus hanc ei potestatem impertitus non est; non autem ita, ut id ea non posset, si quidem Deus hanc eidem veniam tribuere vellet; tunc enim ipsa Dei tantum mandata exequeretur, nec proinde legem violaret quam homini Deus imposuit his verbis: *quod Deus conjunxit, homo non separet*, quia in hac facti specie non homo quidem id separaret, quod Deus conjunxit, sed Ecclesia, Dei nomine & auctoritate agens, seu potius Deus ipse qui per Ecclesiæ organum & ministerium ageret.

7. Si Tridentina synodus id unum egit, ut sua in Græcos anathemata molliret obtegeretque, eos vere fefellit, & acerbiorem quidem atque indigniorem in modum, eorumdem oculis fulmina, de industria, callideque subducens, quibus eos opprimebat.

8. Nemo melius Tridentini Concilii mentem ejusque decretorum vim quam Romana Ecclesia cognoscit. Hæc autem Græcos, post Tridentinum Concilium, super divortii usu nunquam turbavit, ac ne in præsentia quidem turbat. Id unum ab iis postulat, ut ne sua ipsorum auctoritate illud edant, & quin judiciarias formas servent. Has vero servantne? Ea quidem eos approbat, dum iisdem sacramenta & cætera omnia privilegia Catholicorum propria concedit; non eos ergo excommunicatos & anathemata perculsos putat; quod, inter alios, P. Drouinius, *De Re Sacrament.* lib. 9. q. 4. v. t. p. 452. testatur his verbis: *Cum Patres Tridentini Venetorum postulationi acquieverint, & ad eorum sententiam, canonem septimum reformaverint, manifestum est hoc decreta non Græcos, sed Lutheranos & Calvinistas qui Romanam Ecclesiam erroris & sævæ tyrannidis accusabant, anathemate esse percussos. Qua de re si quis adhuc dubitat, attendat ad morem, a Tridentini Concilii temporibus ad hanc usque diem inviolabiliter observatum. In his enim provinciis ac diœcesibus, ubi Græci Latinis commixti proprias Ecclesias habent, nihil a Latinis Episcopis quibus subjiciuntur, contra antiquam quam hactenus retinuerunt, matrimonia, propter adulterium, dirimendi consuetudinem legimus ordinatum, cautumque synodicis constitutionibus cautum est, ne mariti, auctoritate propria, nullaque præmissa forma judicii, uxores, adulterii prætextu, dimitterent, & novis deinceps uxoribus jungerentur.*

At, inquiunt DD. Hubertus & Desnoyerius in suis contra Linguetianum Monumentis: „ Matrimonii vinculum; naturali divinoque jure, indissolubile est; „ divortium proinde, quoad vinculum, est ordinis perturbatio malumque quod nec auctoritate muniri, „ nec omnino admitti potest. Ipsa matrimonii natura „ necessario polygamiam, æque ac divortium excludit; æquale crimen est divortium facere, quoad vinculum, ob levem causam, vel ob adulterium; matrimonii vis & ratio carnali unione & societate corporum continetur. Gravia incommoda suborirentur, „ si divortium in adulterii casu permitteretur; ac demum Romana Ecclesia Græcos & Polonos damnat „ qui huic consuetudini insistunt. “ Nos aggredimur his rationibus respondere, sequentes ordinem qui in iis proponendis servatus est.

1. Matrimonii vinculum non est indissolubile nisi jure positivo divino, vel, ut summum, naturali jure, latiore quadam acceptione sumpto, vel, ut loquuntur theologi, spectato quoad ejus secundaria principia. Naturale jus, stricte sumptum & quoad ipsius prima principia spectatum nihil est aliud quam radius, effluxus, participatio legis æternæ, quam in hunc terrarum orbem singuli nascentes afferimus; æternæ legis, inquam, quæ, in Deo, est suprema ratio, summus & immutabilis ordo, moralis boni maliva constans omnino & firma regula. Quicquid a naturali jure, hac notione sumpto, & quoad ejus prima principia spectato prohibitum est, absolute, essentialiter, intrinsece vitiosum est, utpote essentialiter æternæ legi, supremæ rationi, ordini summo, naturæ, sanctitati, omnibusque Dei attributis contrarium. Fieri ergo non potest, ut id Deus permittat, vel potestate absoluta, quoniam id ipsum ejus essentiæ ejusdemque perfectionum infinitati repugnat, ac, si permitteret, secum ipse pugnaret, essentialem & immutabilem ordinem violari sinens quem in omnium hominum animo impressit, dum iis naturalem legem, tamquam prorsus firmam & constantem agendi regulam tribuit; quæ sane lex æternæ legis necessaria emanatio est. Ita, causa exempli, non potest Deus mendacium aut idololatriam permittere, quia utrumque Dei naturæ, sanctitati, [illegible] omnibus ejus attributis repugnat.

Naturale jus, latiore [illegible] acceptum, seu quoad ejus [illegible] spectatum, illud est quod e primis [illegible] per unam aut plures consecutiones deri[illegible] non meredit, quia hæc principia, licet se[illegible] remota, ad naturale jus seu naturalem legem, tamquam ejus præcepta pertineant, quæ nos obligant ipsa per se, quia ab ulla positiva lege pendeant, tametsi non semper ab omnibus cognoscantur; quod nequaquam necessarium est, ut aliquod principium ad naturalem legem pertineat. Ad id satis est hanc inter & illud necessariam conjunctionem esse, ut idem proinde obliget, quin a positiva lege pendeat, seu conjunctio hæc facile perspiciatur, seu ægre tantum, pluriumque ratiocinationum ope ac vi cognoscatur. Exemplo res clare fiet: præcepta quæ homicidium, furtum, usuram vetant, naturalis legis secundaria præcepta sunt, quia derivantur ex hoc primo principio: „ Alteri ne feceris quod tibi „ fieri non vis; “ quod principium *primum* dicitur, quia haud ægre & sola verborum inspectione percipitur; at præcepta quæ homicidium, furtum, usuram prohibent, secundaria præcepta sunt, quia sequuntur & derivantur a primo, cum hoc tamen discrimine, quod homicidii furtique prohibitio clare proximeque ex eo proximo principio sequitur, cum ad lœnis, præsertim divitibus, dandi interdictio non ita perspicuum proximumque in modum ex eodem sequatur.

Omnes

Omnes omnino virtutes, & quod inda fit consequens, ea qua matrimonii, quoad vinculum, indissolubilitatem praescribit, ad naturalem legem pertinet, non ita quidem, ut omnes & singulas eadem praecipiat, quoniam sunt earum aliqua quas ipsa non praecipit, cujusmodi sunt, intar alias, continentia & paupertas evangelica; sed ita sane, ut omnes virtutes naturæ conveniant congruantque, naturali legi sint consentaneæ, & rationalam seu ratione prædictam creaturam perficiant. Pronuntiari proinde potest conjugalis vinculi indissolubilitatem hac notione ad naturalam legem pertinare, quin propterea sequatur illud absolute indissolubile esse naturali jure, quia, quemadmodum rationes suppetunt haustæ nixæque in natura, quæ matrimonialis vinculi indissolubilitatem firmant fulciuntque, ita non desunt aliæ expressæ exhaustæque in eodem fonte, quæ ad ejusdem dissolubilitatem, in aliquo, ut adulterii casu, robnrandam & probandam veniunt. Cum ergo conjugalis vinculi indissolubilitas ad naturalem legem, prout modo explicatum est, pertineret; non inda sequeretur illud esse absolute indissolubile naturali jure, sed ad id oporteret, ut eadam naturalis lex ejus dissolutionem, tamquam rem intrinseca & essentialiter vitiosam prohiberet; quod ipsa non facit; id nos asserere audemus permoti rationum momentis tribus. Primum est, quia divortium, quoad vinculum, nihil habet quod Dei naturæ, sanctitati, ullive ejusdem attributo repugnet, quia perfecte concipitur Deum, illud permittentem, nihil eorum qua ad ejus seu naturam, seu perfectiones pertinent, amissurum. Alterum est, quia perfecta quoque percipitur Deum per supremum quo in omnes creatas res gaudet, imperium, posse seu uxori virum, suoque viro uxorem adimere, eosdemque sinere, ut ad alias nuptias convoleot. Momentum tertium nititur venia quam Deus reapse Hebræis dedit, ut, in adulterii casu, divortium, quoad vinculum, ederent. Falsum ergo ast matrimonii vinculum absoluta & essentialiter indissolubila naturali jure esse.

2. Matrimonii vinculum indissolubile est jure divino positivo; id verum est; credit id Latina Ecclesia, & cum ea nos ita credimus. Id etiam credimus, ut ipsa credit, eam non habere potestatem infringendi conjugalis vinculi, in adulterii casu. At quod ea credit, quoad caput, fidei articulum esse non credimus, quia ita non credit ipsa, nec nos quidem plus scire volumus quam ea scit. At quod scimus, & ita scimus, ut minime dubitemus, id demum est, Deum, cum libere statuerit, ut matrimonii vinculum esset indissolubile, eadem libertate posse, quoties voluerit, ejus dissolutionem permittere. Scimus & illud, Deum, quod potest ipse per se, id per suorum quoque ministrorum organum posse, ex quo fit id consequens, si Deus vellet conjugalis vinculi, in adulterii aliisque casibus, infringendi potestatem Papæ concedere, Papam posse non minus legitimum quam validum hujus potestatis usum facere, & quod inde consequitur, absolutam matrimonii indissolubilitatem male statui, ita scilicet, ut eadem divini juris esse dicatur, quoniam quod est absolute indivisibile, ne ipsius quidem Dei potestati cedit.

3. Divortium ergo, quoad vinculum, non ea ordinis perturbatio est qua nec approbari nec admitti possit, quandoquidem illud penes Judæos approbatum admissumque fuit, approbaturque etiamnum & admittitur apud Græcos & Polonos, cum Romana Ecclesia communione conjunctos, neque apud eos tantum, verum etiam quam late patet hæc ipsa Romana Ecclesia, cum agitur de sponsis duobus in infidelitate conjugatis, quorum unus, se ad christianam fidem recipiens, se ab altero conjuge derelictum videt, qui in infidelitate persistit, eumque sequi renuit, aut non alio animo sequitur quam ut persequatur, & seducendum curet.

4. Error, & gravissimus is quidem error, asserere „ matrimonii naturam eam esse, ut necessario polyga„ miam, æque ac divortium excludat, “ quoniam si reapse matrimonii natura necessario polygamiam, itemque divortium excludit, sequitur evidenter Deum non posse seu polygamiam, seu divortium permittere. Ab eo tamen utrumque sacra Scriptura permissum docet. Polygamiam permisit Deus Patriarchis, cujusmodi fuerunt Abraham, Jacob, &c. divortium Judæis, etsi ob eorum cordis duritiem, at hæc ratio non impedit, quominus illud iis vere permissum fuerit, eoque ipsi licite uti potuerint, spectatis legis verbis, ut theologorum plerique sentiunt. Non ergo asseri potest „ eam matrimonii naturam esse, ut neces„ sario polygamiam æque ac divortium amoveat, “ quin in gravissimos errores incidatur in eo positos, ut dicatur polygamiam pariterque divortium a Deo permitti non posse, veteres Patriarchas, ut Abraham & Jacob, qui plures simul uxores habuere, quod Scriptura testatur, totidem peccatores, reprobatos adulteros fuisse, tametsi, quoad banc rem, Dei ipsius dispensatione & permissione nixi essent; aut sacram Scripturam nobis fabulas & mendacia vendirare, cum veteres Patriarchas polygamos fuisse memoriæ prodit. Datur DD. advocatis nostris optio, ut, quem maluerint, ex his erroribus seligant, suæve assertionis palinodiam canant.

5. Esset licet divortium, quoad vinculum, intrinsece malum vitioque obnoxium, semper falso diceretur „ per crimen esse divortium edere ob levam causam, „ vel ob adulterium, “ quoniam id esset aggravantes, in eadem specie, peccati circumstantias evertere. Id ajunt DD. advocati; ratiocinantur ergo tam parum apta, quam si dicerent: æquale est advocato crimen efficere, ut vincatur injusta lis, in qua de uno tantum nummo aureo, aut decies centenis millibus agitur; judici injustam sententiam pronuntiare quæ ditissimo homini scutum adimat, aut quæ honestas & innocentes familias centum ad mendicitatem redigat; militari viro, ad singulare certamen alterum provocare ob errarum leve quod dissimulare potuisset, aut ob atrocem, publicam, pervicacem contumeliam, ob execrandum facinus in ejus bona, famam, personam, vitam.

6. Falsum est carnali conjunctione & corporum societate matrimonium essentialiter contineri. Carnalis unio non nisi matrimonii accessorium est, illudque sine ea subsistere potest, ac sæpe substitit. Adam & Eva se carnaliter non cognoverunt, nisi postquam e terrestri paradiso expulsi fuere, quamvis antea conjugati essent. Sancta Virgo & S. Joseph semper virgines permanserunt, nec minus fuere vera conjuges. Eos in nova lege imitati sunt conjuges bene multi. Posita est ergo matrimonii via & ratio in contrahentium mutuo consensu, perpetuoque vinculo quod eum consequitur, ex hoc apud omnes theologos recepto axiomate: *matrimonium non concubitus, sed consensus facit*.

7. De veritate, quoad aliquod doctrina caput, non ex incommodis veris aut falsis, directis aut indirectis qua ab eo derivari possunt, sed ex ejus fundo ipso, & ex probationibus intrinsecis atque extrinsecis quæ sunt eidem basis & fulcri loco, judicium ferendum est. Populi penes quos divortium obtinet, de incommodis non queruntur qua illud consequi possunt; qui vero illud theorice tantum norunt, ea præter modum amplificant. Superiorum est abusus dispensationum quas concedendi jus penes eos est, antevertere, nec par esset ab eorum inferioribus abusus & absurda ad hoc ipsum jus impugnandum prætexi. Subiitne unquam ea cujuspiam animum cogitatio, ut reis ignoscendi prærogativam supremis Principibus denegaret, quia nonnunquam fit, ut id beneficii conferant in scelestos homines qui eo indigni sunt, quique eorumdem clementia abutuntur? Videri potest libellus inscriptus: *Legislatio de Divortio*, cujus editio altera, an. 1772. Londini prodiit. Non is equidem sum, qui opus hoc universum approbare contendam; in eo sunt improbanda quædam; at sunt etiam bene multa quæ cum veritate cohærent, superabunnis peculiariter consecutionibus quas secum trahit conjugalis vinculi perpetuitas, superque commodis quæ ex ejusdem solutione dimanarent, in multiplici facti specie.

8. Romana quidem Ecclesia Græcos & Polonos non damnat, apud quos usui divortium est, quippe quos in communionem recipit, verum etiam funditus eorum systema diruit, qui eos damnant, & a fundamentis evertit. Hujus systematis fundamenta sunt, conjugalis vinculi dissolutionem pugnare cum jure divino, cum jure naturali, cum matrimonialis contractus essentia, qui suapte natura indissolubilis omnino est. Jam vero, docet Romana Ecclesia matrimonii vinculum infringi posse, cum infidelium conjugum unus, ad fidem veniens, ab altero deseritur, qui resipiscere eumque sequi renuit. Eidem doctrinæ vult tum locum esse, cum conjugum alteri lubet religiosam professionem ante matrimonii consummationem amplecti. Non igitur ea censet vel ob naturale, vel ob divinum jus, vel ob contractus naturam ipsam, ita indissolubile matrimonii vinculum esse, ut nunquam dissolvi possit. Diruit ergo a fundamentis contrarium systema & susque deque vertit. Non ergo satis suas vires sensit, quod ejus modestiæ, procul dubio, pudorique tribuendum est, R. P. Gervasius, ex Augustinianorum ordine, publicusque theologiæ in Vindebonensi Universitate professor, cum in Tractatu de Matrimonio quem latine an. 1766. in lucem emisit, sibi videri professus est tantum soliditatis & roboris inesse rationum momentis

mentis

mentis quibus ostendi potest fidelem sponsum ad secundas nuptias convolare non posse, vivente conjuge quæ in infidelitate permansit, & qua demum ratione se ab iisdem expediat, omnino non videat.

Nimis ad modestiam pudoremque a natura factus professor quærit initio statim, ubinam dispensationis privilegium theologi nacti sint, quam, in religionis favorem, parti fideli concessam ponunt, ut novum conjugium ineat; in sacris ne Litteris ac Traditione, ubi hac de re ne verbum quidem?

Dabit & ipse R. P. Gervasius eam nobis veniam, ut ab eo vicissim quæramus, ubinam matrimonii non consummati vinculum dissolvendi privilegium, religiosæ professioni concessum Tridentina synodus sumpserit. Hac de re in sacris Litteris ac Traditione altum omnino silentium est. Eadem tamen synodus (sess. 24. can. 6.) id esse voluit fidei articulum quem christianus quisque tenere debeat, anathematis indicta pœna: *Si quis dixerit matrimonium ratum & non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Cum Ecclesia congregata vel dispersa conspirat in aliquod doctrinæ caput quod aliquibus sacræ Scripturæ aut Traditionibus formalibus præcisisque textibus haud perspicue nixum videtur, ea privati homines humilitate sint, oportet, ut credant plus Ecclesiam quam ipsos scire, multoque, quam ipsi possint, acutius cernere. At inquit secundo loco P. Gervasius, fidelis pars, novo conjugio non inito, nullum periculum subit, cum, eo quidem inito, periculum subeat, ne sacramentum nullum reddat. In promptu responsio est, fidelem partem periculo non subesse, nec vero subesse posse, dum ita se gerit, ut se ad communem Ecclesiæ doctrinam usumque conformet, quæ haud ægre sinit novum matrimonium contrahi in ea facti specie qua de agitur, ut probat doctus Papa Benedictus XIV. in suo Tractatu, *de Synodo diœcesana*, pag. 220. & seq.

3. Peculiaria S. Augustini loca, e P. Gervasio in medium allata generalem de matrimonii indissolubilitate legem probant, quin exceptiones excludant; cumque ait idem P. summos omnes Pontifices, omnes theologos, omnes canonistas errasse, perperam intellectu versiculo 15. capitis 7. primæ S. Pauli ad Corinthios Epistolæ, modestiæ quidem certe obliviscitur, quæ ei naturalis est, quæque religioso eremitæ præ summis pontificibus, theologis & canonistis simul omnibus tam bene congruit.

4. Frustra P. Gervasius Gratianum & Innocentium III. mutuo pugnantes inducere studet, admitturque. Textus quos affert, id unum probant baptismo non eam vim esse, ut matrimonii in infidelitate contracti vinculum infringat ipse per se; ex quo fit, ut, si pars quæ in infidelitate persistit, cum pacifice degere vult cum ea, quæ baptismum suscepit, hæc alteram repudiare non possit. At iidem textus nullo modo probant partem quæ se baptizandam curavit, non posse alteram dimittere, si hæc nempe pacifice, & quin creatorem lædat, cum eadem versari nolit. Non ergo textus hi Gratianum & Innocentium III. in mutuam pugnam adducunt.

5. Etsi Gratianus & Innocentius III. sibi præsidium & auctoritatem quæsierint ex commentario quod S. Gregorio Papæ falso tribuitur, opusque est cujusdam diaconi, e Luciferianorum secta, cui nomen Hilario; non inde tamen sequitur eorum sententiam falsam esse, quia falsum monumentum allatum in alicujus sententiæ favorem, in ejusdem substantiam non influit, ut eam vitiet. Generalis Nicæni secundi Concilii Patres adhibuere falsa monumenta plura, & inter alia, sermonem quemdam, S. Athanasio affictum, de miraculo quod Beryti ad Christi Domini imaginem, a Judæis vulneratam contigisse ferebatur. Num proinde falsa & admitti non potest Nicæni secundi generalis Concilii, super imaginum cultu, decisio?

6. Profecto non recte cogitavit P. Gervasius, cum, tamquam errorem ab omnibus theologis & ab omnibus canonistis recentioribus improbatum, distinctionem damnavit, quam Innocentius Papa III. inter matrimonium verum seu legitimum, & ratum statuit: *Quam sententiam*, inquit, *nemo theologorum & canonistarum nunc est qui non reprobet*. Tournely contra pronuntiat, in Tractatu de Matrimonio, pag. 298. & 299. ab omnibus theologis hanc distinctionem admitti: *Duo sunt observanda; primum, apud omnes theologos, non nihil discriminis statui inter matrimonium legitimum, ratum & consummatum.* Matrimonii veri seu legitimi, & matrimonii rati distinctionem theologi omnes rejiciunt, inquit P. Gervasius; theologi omnes hanc distinctionem admittunt, testatur Turnelius. Ita invicem pugnant hæc duo, ut nihil magis; nec alia ratione, meo quidem judicio, victoria P. Gervasio tribui potest, ab eo positis veritate, quam si dicatur is unus omnium theologorum canonistarumque recentiorum locum tenere.

7. P. Gervasius haud sane pati renuet nos, dum huic articulo finem imponimus, ab eo quærere, an putet ex animo generalia, ut Lateranense, Lugdunense, Florentinum & Tridentinum, summos omnes Pontifices, omnes theologos omnesque canonistas in errore versari, qui non modo matrimonii veri & matrimonii rati distinctionem, sed etiam conjugalis vinculi, in casibus per Innocentii III. Decretalem enuntiatis, approbarunt & approbant.

DOMINI & DOMINÆ. Quicunque dominorum & dominarum nomine veniunt, omnesque generatim superiores peculiarem eorum curam sumere debent, qui iis concrediti sunt, vel ab iisdem pendent, tam ob spiritalia, quam ob temporalia, pro auctoritatis amplitudine, qua in eos gaudent, & pro obligationum ratione, quas ipsi quoad eos inierunt; itaque heri & heræ peculiariter ei legi subsunt, ut suos ipsi domesticos erudiant, aut erudiendos curent, eorum agendi rationi invigilent, operam dent, ut iidem, quæ christianum hominem decet, vitam agant, Dei Ecclesiæque Mandata servantes, eos denique humaniter excipiant, quicquid scilicet iisdem tum prospera, tum adversa valetudine utentibus opus fuerit, libenter suppeditent.

Admonendi sunt domini subditorum, ut circa suos pie & misericorditer agant; nec eos qualibet injusta occasione condemnent, nec vi opprimant, nec illorum substantiolas injuste tollant; nec ipsa debita quæ a subditis reddenda sunt, impie ac crudeliter exigantur. (Concilium Turonense, an. 813. can. 49.)

Quia ergo constat in Ecclesia diversarum conditionum homines esse, ut sint nobiles & ignobiles, servi, coloni, inquilini, & cætera hujuscemodi nomina; oportet, ut quicumque eis prælati sunt, clerici, sive laici, clementer erga eos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exigendis ab eis operibus, sive in accipiendis tributis, & quibusdam debitis; sciantque eos fratres suos esse, & unum secum habere patrem Deum, cui clamant: Pater noster, qui es in cælis: *& unam matrem sanctam Ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis utero genuit. Disciplina igitur eis misericordiosissima, & gubernatio opportuna adhibenda est; disciplina, ne indisciplinate vivendo auctorem suum offendant; & gubernatio, ne in quotidianis vitæ commoditatibus, prælatorum adminiculo destituti fatiscant.* (Concil. Cabillonense, an. 813. can. 51.)

Rectores etiam monasteriorum, quibus monasteria commissa sunt, firmiter & obnixe præcipitur, ut secundum ordinem & habitum & sexum, quo inhabitantes constituti sunt, sollicite & solerter provideant, ut secundum debitum ordinem servi vel ancillæ Domini vivant; & necessaria stipendia in victu & vestitu, & cæteris quibusque habeant, & domos ac servitores, prout competit, sicut religiosi & habitus & conversationis rectores eis provideant. (Concilium Quierciense, an. 868. can. 38.)

Si quis servum proprium, sine conscientia judicum, qui tale quid commiserit, quod morte sit dignum, occiderit, excommunicatione, vel pœnitentia biennii, reatum sanguinis emundabit. (Concilium Wormatiense, an. 868. can. 38.)

Si qua femina, furore zeli accensa, flagris verberaverit ancillam suam, ita ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit; si voluntate, septem annos; si casu, per quinque annorum tempora legitimam peragat pœnitentiam. (Can. 39.)

DOMINICA DIES, nempe, dies Domini, Dominica, singularem in modum, sacra dies. Ita nuncupatur in Christiana Ecclesia primus hebdomadæ dies qui festus est. Substituerunt Christifideles hunc diem sabbato quod requiem significat, quodque hebdomadæ die septimo, ex Dei mandato, Judæi servabant, ut quietis Domini diem honorarent, diem, inquam, quo Dominus requievit, hoc est, novas creaturas producere destitit. Christianam Ecclesiam, ut dominicam sabbato substitueret, impulere rationes duæ. Prima est, ut Christi Domini resurrectionem, sanctique Spiritus super Apostolos descensum recoleret honoraretque; quæ nempe duo prima hebdomadæ die contigerunt. Altera ratio est Judæorum sabbata & cæremonias cum eorum lege abolendi necessitas. Cæterum, Ecclesiæ id juris erat, ut hanc mutationem ederet, & eam quidem edidit ab incunabulis; ei sane id juris erat, quia præcepti quod sabbatum servari jubet, vim & rationem, seu substantiam mutatio hæc omnino non lædit.

Hoc nimirum præceptum partim morale, partim cæremoniale est. Morale est quoad substantiam, prout

mandat

mendat, ut quaque hebdomada, in Domini cultum peculiaris dies impendatur. Est cæremoniale, quatenus hunc diem hebdomadæ septimum esse vult. Præceptum hoc, tamquam morale, omnes generatim homines obligat, quia naturalis lex quæ in omnium hominum animo impressa est, eos docet, monet jubetque unum saltem hebdomadæ diem in sui Creatoris cultu ponere, quo eum adorent, laudent, de ipsius omnibus beneficiis ei gratias agant, ejusdemque subsidium per precem implorent; ut nulla proinde, quantumvis barbara natio unquam extiterit quæ non in suorum deorum honorem festa celebraret. Idem præceptum, tamquam cæremoniale, positivi tantum juris est, & ita quidem non nisi Judæos spectabat. Itaque christiana Ecclesia, dum primam hebdomadæ diem postremæ substituit, divinum præceptum, tamquam morale, non attigit, quippe quod, hac ratione spectatum, naturalis juris est, & quod inde consequitur, immutabile; accidentariam tantum attigit hujus præcepti, prout cæremoniale est, circumstantiam, ad ejus scilicet complementum primæ hebdomadæ in ultimæ locum suffecta; idque justis de causis, & potestatis vi quam a Christo Domino accepit, ut religionis externos ritus in melius mutaret; quin tamen ejus seu dogmatum, seu præceptorum, seu mysteriorum, seu sacramentorum substantiam attingeret.

Secundo loco, mutatio de qua hoc loco agitur, non minus antiqua est quam nascens Ecclesia, quandoquidem S. Joannes in suæ Apocalypseos capite primo nos certos facit dominicam diem fuisse quas suas ipse revelationes accepit: S. Justinus, in Apologia secunda; S. Ignatius martyr, in Epistola ad Magnesios; S. Dionisius Corinthius, S. Clemens Alexandrinus, Tertullianus S. Cyprianus, aliique primitivæ Ecclesiæ Patres hujus mutationis antiquitatem uno ore testantur. Quamobrem Constantini edictum, diei 7. Martii an. 321. ad quod nonnulli diei dominicæ institutionem referunt, non nisi ejusdem dominicæ in solemnis festi modum colendæ celebrandæque obligationem spectat, quæ ad eum usque Principem generatim non obtinebat. Quoad Dominicæ sanctificationem. *Vide* FESTUM.

DONATIO, Donatio est actus seu contractus per quem qui rei alienandæ potestate gaudet, ejus dominium voluntarie & gratis in eum transfert, qui eidem recipiendo par est. Fraudulentas aliasque noxias donationes Concilia prohibent.

Corruptela pessima, per quorumdam versutias & calliditates adinventa.... quod quidam viri ecclesiastici & nonnulli laici, dum mortis periculum approximare recogitant, universa bona sua, seu quætam eorum tam immensam inter vivos donare, seu aliquo modo alienare præsumant, quod nedum Ecclesia, sed Rex & alii creditores quibus hujusmodi alienantes, dum vixerint, fuerunt & variis causis adstricti & efficaciter obligati; suis actionibus & persecutionibus sunt exclusi; uxores & liberi de portione bonorum, de consuetudine seu jure eis debitorum, irremediabiliter defraudantur.... Nos, præsentis auctoritate synodi, omnes & singulos hujusmodi donationibus seu alienationibus consilium præbentes, auxilium vel favorem.... ingressu Ecclesiæ interdicimus ipso facto. Donantes insuper, & sua bona taliter alienantes, propter sui gravitatem excessus, ecclesiastica careant sepultura. (Concilium Eboracense, an. 1367. cap. 6.)

Ad nostram pervenit auditum, quod nonnulli clerici... & etiam religiosi aliqui, sibi procurent donationes rerum immobilium sibi fieri in fraudem.... hoc sacro approbante Concilio, prohibemus. (Concil. Narbonense, an. 1374. can. 25.)

Donatio vel completa est, vel incompleta. Completa, seu omnino perfecta ea est, per quam se quispiam re spoliat quam donavit, ut eam donatario in manus tradat, in ejusdemque potestate ponat: incompleta donatio est, cum res solummodo vive voce donatur.

Distinguitur etiam donatio *inter vivos*, & donatio *mortis causa*. Donatio *inter vivos* ea est per quam donator reapse vivens & bene valens, rei proprietatem in donatarium transfert. Ad hanc donationem requiritur, ut donans non solum in vivis sit, sed etiam prospera valetudine gaudeat, saltem e consuetudine Parisiensi, quoniam, per hujus consuetudinis articulum 277. quævis donatio, etiam inter vivos, facta morbi tempore, e quo morbo donator decedit, censetur facta *mortis causa*, quibuscunque tandem verbis concepta sit. Idem sentiendum, ut meliores jurisconsulti statuunt, de cæteris donationibus inter vivos, cum eædem in quovis alio evidenti ac propemodum ineluctabili mortis periculo factæ sunt, cujusmodi proximi naufragii periculum esset.

Donatio *mortis causa* est ea per quam donator reapse donat aliquid, at ea conditione, ut donatarius donata re non nisi post donatoris mortem fruatur. Donatio *inter vivos* ex eo potissimum capite differt a donatione *mortis causa*, quod ea irrevocabilis, præter quam in quibusdam casibus, suapte naturæ est, cum donatio *mortis causa* sit essentialiter revocabilis; quod jurisconsulti exprimunt in hæc verba: „ Donationes inter vivos obligant, & irrevocabiles sunt; donationes *causa mortis* sunt revocabiles, nec prorsus obligant. “ Ex quo fit, ut donator inter vivos ad donatam rem tradendam adigi possit, non item donator mortis causa. Quod si donator inter vivos de re donata pro suo ipsius arbitratu disponendi potestatem retinet, donatio nulla est, secundum effatum illud apud nos receptum: „ Donare & retinere nihil valet. “ Est etiam inter donationes inter vivos & donationes mortis causa discrimen aliud, in eo positum, ut hæ posteriores non per contractus, sed solum per testamenta fieri possint.

Ut donatio valida sit, opus est conditionibus omnino quatuor. Prima quæ donatoris personam spectat, in eo donandi potestatem, deque suo ipsius bono disponendi libertatem requirit; secus, nulla donatio est: adeoque personæ quæ sequuntur, valide donare non possunt; 1. surdi mutique qui nequeunt seu ore tenus seu e scripto suam voluntatem exprimere: 2. furiosi, senio confecti, qui sunt in infamia, prodigi qui tales declarati; 3. filii familias, dum in parentum potestate sunt, exceptis bonis quæ *castrensia* aut *quasi castrensia* nuncupentur; 4. qui civiliter mortui sunt, seu infami morte, ut ad exilium vel ad triremes perpetuas damnati, seu morte honorifica, ut religiosi professi; 5. vir & uxor qui, secundum consuetudines plures, nec per donationes inter vivos, nec per donationes mortis causa sibi emolumento esse possunt; mutuo excepto dono quod sibi facere possunt de bonorum usufructu, quæ acquisiere communitatis tempore.

Altera ad donationis validitatem necessaria conditio est, ut donatarius accipere non sit prohibitus; hinc fit, ut, qui in alios auctoritate quadam pollent, donatarii seu inter vivos, seu mortis causa esse non possint; hujusmodi sunt, 1. quoad pupillos, tutores & curatores atque horum conjuges, nisi suæ jam tutelæ curæque rationem reddiderint; 2. ordines religiosi, quoad novitios qui iisdem adscribi volunt; 3. confessarii, quoad suos suasve pœnitentes, nisi agatur de re quæ æquam grati animi significationem non prætergrediatur; 4. medici, chirurgi, advocati, procuratores, quoad eos quibus operam locant; 5. incestuosi, adulteri, & alicubi, concubinarii; adulteri tamen & incestuosi, licet publici, suorum criminum socias alere possunt.

Donationis conditio tertia postulat, ut leges donari rem sinant, quæ ratione donatur. Itaque, 1. donatio quæ creditorum judicii fieret, nulla esset; 2. omnium bonorum inter vivos donatio permissa est, cum filii nulli sunt; at hæc ipsa universalis donatio, mortis causa, nulla est; 3. omnium bonorum, tam præsentium quam futurorum, inter vivos, donatio nulla est etiam quoad bona præsentia, ea excepta quæ in matrimonii contractu ad conjugum eorumve futuræ prolis favorem fieret. (Edictum Regis, an. 1731. art. 15. & 17.)

Quarta conditio ad donationis validitatem requisita continetur formis quibus insignita esse debet, videlicet, acceptatione, traditione & insinuatione. 1. Necessaria est acceptatio, quia, ex regula 19. §. *de Donat, non potest liberalitas nolenti acquiri*. Quamobrem revocari potest Ecclesiæ facta donatio, capellæ fundatio, causa exempli, dum ab Episcopo non est acceptata, nec publica auctoritate firmata: (ita judicatum an. 1598.) Tacita acceptatio non sufficit, ac ne notarii quidem, donatarii nomine; procuratoris saltem generatim aut peculiariter ad id designati acceptatione opus est & quidem coram notario; atque acceptationis necessitas locum habet in donationibus quæ in Ecclesiarum & minorum gratiam fiunt. Minores qui vicesimum quintum ætatis annum non attigerunt, valide acceptare non possunt, sine curatorum suorum consensu; nec uxores sine consensu virorum; at vir solus donationem sibi & uxori factam valide acceptare potest. Donationes mutuæ & matrimoniales non aliam quam contrahentium ipsorum acceptationem requirunt.

2. Traditio vel realis est vel civilis. Realis traditio est actualis translatio possessionis; quæ quidem translatio ad donatarii personam transfert omne jus quod habet donator ad rem donatam, videlicet, dominium directum & utile, proprietatem & fruitionem.

Traditio civilis seu ficta est quæ non transfert ad donatarium nisi dominium directum seu proprietatem

rei donatæ ad usque donatoris mortem, qui ejus fruitionem, usufructus titulo, quoad in vivis fuerit, sibi reservat; quod per expressam clausulam quæ *precarii* seu *constituti* dicitur, fieri debet. Traditio civilis seu ficta, in plerisque consuetudinibus, ad donationis validitatem sufficit; non in iis tamen quæ expresse postulant, ut donator se spoliet re donata, eademque donatarium induat. (Consuetudines Vestitionis & Spoliationis, Detentionis & Dimissionis.)

3. Insinuari, seu in acta referri debent tam donatio quam acceptatio, tum in donationibus inter vivos, tum in donationibus mortis causa, tum etiam in iis quæ fiunt in gratiam minorum, Ecclesiarum, communitatum, hospitalium, &c. Summæ tamen, semel solvendæ quæ non excedit valorem scutorum centum, legatum, Ecclesiæ aut communitati factum Insinuationi non subest. (Ita declaratum a Ludovico XIV. an. 1707. & 1708. ita judicatum an. 1723.) Idem dicendum de numeratæ pecuniæ summa quæ manu datur in manum, quia leges generatim hujusmodi donationes non prohibent, sed eas tantum quæ certis quibusdam personis fiunt, ut viro, uxori, &c.

Revocari potest donatio ob causas quatuor.

Prima est ingratus animus donatarii qui ei atrocem in modum insultat, eumve percutit, qui ei alimenta denegat, qui ei malitiose damnum affert in ipsius bonis, ejusve vitam alicui periculo exponit, qui denique donationis conditionibus deest; at has causas apud judicem probari necesse est.

Secunda revocationis causa tum adest, cum filii matrimonium contrahunt, postquam parentum consensum obtinuerunt, aut saltem petierunt.

Tertia est filii, etiam posthumi nativitas, aut legitimatio per subsequens matrimonium. Porro donatio per filii nativitatem aut legitimationem revocata per ejusdem mortem non revivisicit; ut in pristinum restituatur, eam renovat donator, oportet.

Quarta revocationis causa est, cum parentum aut filiorum juri donatio adversatur, ut cum filios legitima parte privat, ea scilicet quod secundum leges iisdem debetur.

DONATISTÆ, schismatici & hæretici sectatores Donati. Schisma hoc an. 311. erumpere cœpit. Cum Cæcilianus, Carthaginensis Ecclesiæ diaconus, in Mensurii locum, qui Roma rediens obierat, Episcopus electus esset, nobilis femina, *Lucilla* nomine, quem Cæcilianus arguerat, quod ante communionem publice martyrem honoraret, quem nondum Ecclesia approbaverat, seditionem in eum conflavit. Factiosi homines Majorinum elegerunt, quem Donatus, a casis nigris Episcopus ordinavit, & Carthaginensi sedi, in Cæciliani locum, imposuit. Post Majorini mortem, schismatici alium Episcopum elegerunt, *Donatum* nomine, a quo Donatistæ nomen sumpserunt. Id hi schismatici suæ conjurationi prætexerunt, Cæcilianum, cum diaconus esset, impedisse, ne fideles alimenta ferrent ad confessores qui in carceribus detinebantur; nec validam legitimamque ejus ordinationem esse, quippe quæ a Felice, Aptungensi Episcopo aliisque prælatis peracta fuerat, qui sacras Scripturas Ethnicis tradiderant. Innocens declaratus fuit Cæcilianus in Concilio quod summus Pontifex Melchiades, an. 313. Romæ habuit; itemque in alio Concilio quod sequenti an. 314. Arelate celebratum fuit, denique per Imperatoris Constantini sententiam qui hoc ipse negotium dijudicavit; quod impedimento non fuit, quominus Donatistæ constarent, latius serperent, cogerentque conciliabula plura, nominatim unum Cyrthæ in Numidia, & Carthagine duo, suas ut partes tuerentur. Hi perduelles schismati quamprimum hæresim addidere, contendentes, 1. Baptismum & sacramenta cætera extra Ecclesiam collata, nulla esse; 2. omnes hæreticos iterum baptizari oportere: 3. Ecclesiam non nisi e justis conflatam esse, in eorumque solum societate subsistere; 4. Ecclesiam quæ Catholica erat, prostitutam esse. In horum errorum consecutionem, Episcopos & presbyteros in iis locis omnibus ordinabant, ad quæ eorum schisma protendebatur; Eucharistiam profanabant, diruebant altaria, sacra vasa frangebant, & innumera alia sacrilegia atque ad omnem vim absona perpetrabant.

Abiere Donatistæ in sectas plures. Parmeniano, eorum Episcopo vita functo, Primianum alii elegerunt, dictique fuere *Primianistæ*; Maximianum alii qui *Maximianistæ* se nuncuparunt. Alia præterea fuere Donatistis nomina; appellati fuere *Circumcelliones*, quia, cum statam sedem non haberent, sibi victum quæritabant circum rusticorum domos quæ *Cellæ* latine dictæ. Donatistæ se ipsi nominabant *Agonisticos* seu *pugnantes*, quasi vero Christi Domini milites contra diabolum essent; dicti etiam fuere *Montenses*, *Rusticani*, *Cutzupitæ*, *Rupitæ* seu Rupitani.

Donatistas Carthaginense quoque an. 348. seu 349. Concilium, & alia nonnulla Africana damnarunt. Denique Imperator Honorius, super eorum negotio, celebrem Carthaginis collationem, an. 411. haberi jussit. Huic adfuere Catholici quidem Episcopi ducenti octuaginta & unus, Donatistæ vero centum quinquaginta novem, vel, ut alii numerant, ducenti septuaginta novem. S. Augustinus cui pro catholicis disputationis onus impositum fuit, Donatistas ad incitas redegit profligavitque, qui pertinaces pene omnes, strage licet obruti, permanserunt, tametsi catholicorum Episcoporum plerique, raro alieni a propriæ utilitatis studio animi, singularisque de catholica religione sollicitudinis exemplo, eos ultro in suarum sedium partem vocarent, easve etiam prorsus iisdem crederent, siquidem schismati nuntium remittere voluissent. Imperator Honorius, an. 412. edita lege, graves mulctas Donatistis imposuit, eorum Episcopos in exilium egit, eorumdemque Ecclesiarum bona omnia catholicis adjudicavit. Hanc Honorii legem instauravit Theodosius junior, itemque Imperator Mauritius, sub quo Donatistæ in alios alii Africæ angulos dispersi remanserunt, nec amplius peculiarem sectam seu factionem conflarunt.

S. Optatus, Milevitanus Episcopus, & S. Augustinus ii sunt e Patribus qui potissimum in Donatistas stilum acuerunt. Eorum historiam S. Optatus contexuit, hoc titulo, de *Schismate* Donatistarum, qui consulendus, siquidem penitus id percipi lubeat, quod hos hæreticos spectat; consulenda pariter S. Augustini, in Donatistas, Opera quæ tomo nono primæ editionis ejus Operum continentur. *Collatio Carthaginensis; Monumenta omnia ad Donatistarum historiam pertinentia*, a Dupinio collecta, in sua Optati editione, *in fol.* Videri etiam potest, super Donatistarum Schismate, Dissertatio quam Henricus Valesius ad suarum super Ecclesiastica Eusebii Historia Animadversionum calcem addidit.

DOS ECCLESIARUM. *Vide* ECCLESIÆ.

DOS RELIGIOSORUM & RELIGIOSARUM, *Vide* verba hæc.

DUELLUM. Venit hoc nomine conditum duarum pluriumve personarum certamen, quas inter de loco ac tempore convenit quo cum amittendæ vitæ periculo manus conferant pugnamque mutuo committant; ex quo fit, ut, si duo confligant ex tempore, abrepti contentionis æstu, quæ ex templo contigit, eoque ipso in loco in quo sunt, conflictus hic duellum non sit; quia pugna condicta non est, nec ulla adest seu loci seu temporis designatio. Idem dicendum, si homines duo jam rixati sibi occurrant & dimicent, at si occursus morte concepta esset, liberetur hæc dimicatio, e regni legibus, duelli loco. Duellum quoque esset, si duo contendentes in Ecclesia, vel in procœtone Regia, inter se dimicalient, egressi, post hæc invicem verba, „ non est hic rixæ nostræ explendæ locus; egre„ diamur, eamque finiemus. “ Ratio est, quia sermo hic mutui in loco qui se commodiorem primus obtulerit, certaminis provocationem continet. Ad duellum, necesse est, ut amittendæ vitæ periculum subeatur; itaque qui inermes singulare certamen ineunt, duello contendere non censentur, quamvis horam locumque condixerint.

Est duellum solemne quod fit certis quibusdam adhibitis ceremoniis; causa exempli, cum patrinis, testibus, statæque e forma provocationis; est & duellum simplex in quo satis habetur dimicandi locum & horam condici. Duellum præterea est quod per publicam auctoritatem, aliudque quod sine hac auctoritate peragitur. Publica olim auctoritas duella sinebat ad defendendum vel accusandum apud Judicem, quibus in casibus probatio haberi non poterat. Adigebantur etiam accusati ad ejusmodi certamina, ab ætatis anno vicesimo primo ad sexagesimum usque, exceptis ægrotantibus & feminis. Ecclesiastici porro & monachi cogebantur homines dare qui mutuam eorum loco pugnam inirent. Victus, sive accusatus, sive accusator esset, morte puniebatur, quia falso credebatur divina Providentia de ejus crimine per profligationem testari. Subsecutis temporibus perspectum est id temere & inepte contendi, & duella damnata, jam inde ab an. 845., in concilio Valentiæ in Delphinatu habito cujus canon duodecimus his verbis conceptus est: *Et quia ex hujusmodi juramentorum, immo perjuriorum contentione, etiam usque ad armorum certamina solet prorumpi, & crudelissimo spectaculo effunditur cruor belli in pace, statuimus, juxta antiquum ecclesiasticæ observationis morem, ut, quicumque tam iniquæ & christianæ pacis inimica pu-*

gna

gua alterum occiderit, seu vulneribus debilem reddiderit, velut homicida nequissimus, & lacre cruentus, ab Ecclesia & omnium fidelium cœtu separetur, & ad agendam legitimam pœnitentiam modis omnibus compellatur. Ille vero qui occisus fuerit, tamquam sui homicida, & propriæ mortis spontaneus appetitor, a dominicæ oblationis commemoratione habeatur alienus; nec cadaver, juxta sanctorum Canonum decretum, cum psalmis vel orationibus ad sepulturam deducatur.

Enorme crimen duellum est, quia religioni æque ac rationi, justitiæ, ditionum bono, sanæ politicæ, humanisque tam civilibus quam ecclesiasticis legibus adversatur.

1. Duellum religioni contrarium est, quia religio nos vetat manus cruentare fratrum nostrorum cæde, docetque vitæ mortisque jus non nisi ad Deum pertinere, creatoris supremique omnium creatarum rerum domini titulo. Si Principes id juris exercent suos in subditos, non aliter id faciunt quam per mutuationem veluti quamdam, Dei nomine, & tamquam ejus substituti, ad puniendum crimen, servandumque ordinem in societate, cujus uno eodemque tempore & præsides & custodes sunt. Qui ergo jus hoc propria auctoritate sibi sumunt, usurpatores sunt, homicidæ, violatores præcepti religionis divinæ quæ iis veniam præcipit, & vindictam prohibet.

2. Rationi contrarium duellum est, quia nullo modo respondet congruitve fini quem ita dimicantes sibi proponunt, ut scilicet aut innocentiam suam probent, cui nec victoria nec profligatio fidem facit, aut honorem suum tueantur, quod non præstant duellistæ in prudentium virorum mente, qui soli veræ gloriæ, solidi honoris, virtutis, meriti quod opus consequitur, æstimatores sunt.

3. Duellum est justitiæ contrarium, quam nos ipsi nobis & proximo nostro debemus, quia duellista nullo in suam ipsius, aut in proximi vitam jure pollat, exponitque imperit utramque, quin de amborum pugnantium æterna salute, deque eorum negotiis loquamur, qui iisdem affines, consanguinei, amici, domestici sunt.

4. Ditionum bono, sanæque politicæ contrarium duellum est, quia animorum concitationem quasique fermentationem fovet, discordiam detinet, consensionemque & ordinis rationem seu subordinationem uvertit, quæ capitu inter ea membra, superiores inter & inferiores, imperantes inter & subalternos vigere debent, imperiis firmissimo, si quid aliud, fulcro sunt, quarumque eversio, veluti naturæ vi, Regiminum ipsorum excidium secum trahit.

5. Impugnat duellum civiles leges quæ tamquam læsæ majestatis divinæ & humanæ reos duellistas spectatos volunt. Videri possunt in hanc rem sanctiones regum Ludovici IX. Henrici IV. Ludovici XIII. Ludovici XIV. Ludovici XV.; peculiariter vero, edicta & declarationes annor. 1609. 1611. 1613. 1614. 1617. 1623. 1643. 1651. 1679. 1704. 1711. 1723.

6. Duellum cum ecclesiasticis legibus pugnat. Tridentinum Concilium veteres omnes qui illud damnarunt, canones renovans, in *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 19. Super hac re suam ita sententiam prodit: *Detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex christiano orbe penitus exterminetur; imperator, reges, duces, principes, marchiones, comites, &, quocunque alio nomine, domini temporales qui locum ad monomachiam in terris inter christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione & dominio civitatis, castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, & si feudalia sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant; & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tum in jure quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine etiam immemorabili.*

Ergo pœnæ in quas incidunt, qui se ad singulare certamen provocant illudque committunt, hæ sunt: 1. excommunicatio major Papæ reservata, nisi quod, in Gallia, Episcopis reservata est; 2. omnium ad eos spectantium bonorum proscriptio, perpetuæque infamiæ nota; 3. ecclesiasticæ sepulturæ privatio, cum dimicantes in conflictu ipso, aut conflictus die ipsa decedunt, quamvis pœnitentes absolutique sint, ut in Pauli V. Rituali est. Hæ pœnæ ipsæ eos omnes spectent qui ita confligunt, ne inimicis quidam exceptis militibus reapse bellum mutuo gerentibus qui suorum officiariorum jussu singulare certamen inirent. Eos quoque omnes afficit excommunicatio, qui duellum persuadent, qui ad illud adigunt, qui ei utcunque favent, adsistunt, aut conniventiæ, approbationis, impulsionis spectatores adsunt, ita scilicet, suo ut præsentia dimicantibus animos addant. Eadem est eorum ratio, qui ad id aliqua ratione conferunt, ut mandata nuntientes, provocationis litteras efferentes, &c.

In Gallia, duellistæ, seu monomachi ad mortem damnantur, eorumque bona proscribuntur; eorumdem corpora super lignea scala trahuntur, ecclesiasticaque sepultura priventur. In eos, vel mortuos, processus ulitus, eorumdemque testamenta abrogentur, etiamsi certaminis tempus antecedant, in quo succubuerunt.

Ex his peculiaribus pœnis quas in duellistas e conflicto potestates duæ decreverunt, compertum fit, quam horrendum & execrandum crimen duellum sit, nunquamque privatis hominibus licere illud propria auctoritate vel offerre vel acceptare. Duellum porro quod publica auctoritate committitur, potest illud quidem aliquando, raro tamen, permissum esse, & ob causas tantum quæ publicum bonum spectant, cujusmodi causæ fuere, quibus permotus David cum Goliath in arenam descendit. Fieri potest, exempli causa, ut princeps, de suæ causæ justitia certus, at hosti longe viribus inferior, aliquorum a suis militibus suisve officiariis in eos qui ex hostili exercitu sunt, singulare certamen proponat, eo consilio, ut suorum subditorum excidium evitet. At non posset princeps duellum permittere, vel ut spectaculum exhiberet, vel ut suorum militum robur & dexteritatem patefaceret, vel ut quempiam purgeret a crimine de quo accusaretur; nec magis principi licet mandare, ut homines duo ad mortem damnati confligant, ea conditione, ut victor veniam obtineat, tum quia id esset sæpe eos exponere duriori morti quam uno ictu per carnificis manum subirent, tum quia id esset iis se perdendi occasionem præbere, qui nempe tamquam hostes invicem exacerbati furentesque confligerent; nec denique duellum indirecte acceptari licet, quod is faceret qui provocanti responderet se quovis iturum, sibique, siquidem impetitus fuerit, satis animi fore, ut se defendat.

EBR

EBRIUS, EBRIETAS, EBRIOSITAS. Vocatus ebrius qui, per vini alteriusve liquoris excessum, rationem amisit; dicitur ebriosus qui per excessum suo immoderate bibere consuevit. Ebriositas vitium est quod cæterorum maxime hominem belluæ similem reddit, quem scilicet in belluam quodammodo vertit, dum rationis usum eidem adimit. Fit hinc, ut id vitii suapte natura lethale peccatum sit, quique inebriatus, vini certe quadam quantitate sumpti affectum agnoscens, lethaliter peccet, omniumque suæ ebrietatis consecutionum quas prævidere potuit & debuit, reus apud Deum evadat. Ut se quispiam reddat ebriositatis reum, non est necesse vel rationem amitti, vel vinum propterea rejici, quia magna ejus quantitas sumpta est, sufficit ujusdem immoderatum usum fuiri, e S. Thomæ doctrina, 2. 2. *q.* 150. *art.* 1. qui ebriositatis principium testatur ardentius vini desiderium esse, quod ad ejus immoderatum usum facieodum trahit. Ebriositatis autem naturales & consuetæ consecutiones sunt rixæ & altercationes, juramenta, blasphemiæ, percussiones & aliquando interneciones, ira, impuritas, stupiditas, scandalum, familiarum ruina, & tot alia peccata quæ S. Augustinum impularunt, ut diceret: *Ebrietas est blandus dæmon, dulce venenum, suave peccatum; quam qui facit, peccatum non facit, sed ipse est totus peccatum.* Ob funesta scilicet ebriositatis effecta hæc, & ejusmodi plura alia, in id incubuere Concilia, ut eam Christiano cuique, potissimum vero sæculari & regulari clero interdicerent.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certo damnetur. (Can. Apost. 14.)

Ante omnia a clericis vitetur ebrietas quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix est; nec quis potest liberum corporis sui ac mentis habere judicium, cum captus vino, a sensu probetur alienus, & proclivis ad vitium, mente labefacta, ducatur, ac plerumque possit peccatum aut crimen, dum nescit, incurrere. Sed ignorantia talis non potest non subjacere pœnæ, quum ex voluntatis amentia manasse constiterit. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit, ut ordo patitur, aut triginta dierum spatio a com-

munione statuimus submovendum, aut corporali subdendum esse supplicio. (Concilium Venetense, an. 465. can. 13.)

Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus præcipimus cavere; & qui hoc vitare noluerit, excommunicandum eum esse decrevimus usque ad emendationem congruam. (Concilium Moguntinum, an. 813. can. 46.)

Sobrietatem vero, quam Apostolus Episcopo habendam docet, adeo nos eam nobis sectandam statuimus, ut nullus Sacerdotum, ebrietatis depravatione, se aut ministerium suum vilescere faciat, quo merito reprehensibilis videatur, quia legimus ebrietatem dedecus esse cuique Christiano sectari, quanto magis Sacerdotibus? Unde Apostolus inquit: Nolite inebriari vino in quo est luxuria. *Legitur & alibi: Sic oportet Episcopum bibere, ut quasi non bibisse videatur. Quapropter quicunque hujus ordinis huic noxio vitio inserviens deprehensus fuerit, censuimus, ut, secundum statutum canonicum, quicumque ebrietati deservit, aut desinat, aut deponatur.* (Concilium Aquisgranense, an. 836. cap. 1. n. 6.)

Convalescit luxuria epulis, exardescit saturitate nimia ventris, perfodit animam stimulo ebrietatis. Inter delitias namque pudicitia servatur difficile. Denique saturitas cibi & potus mentem ad lusum, carnem movet ad luxum. Nec ideo quamquam sine delicis potentum, minor debet esse cautela pauperum; quoniam & in serico, & in pannis exercet libido jus suæ potestatis; nec timet purpuram regum, nec spernit squalorem mendicantium. Hæc, cum vitam animæ perimat, & cor auferat, cæcitatem quoque menti ingerit, ipsum etiam corpus cito debilitat, fractumque in miseram celeriter senectutem præcipitat. (Concilium Trosleuse, an. 909. cap. 10.)

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant. Unde vinum sibi temperent, & se vino; nec ad bibendum quisquam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum decernimus penitus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores; & ille, judicio talium, plus laudatur qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, a beneficio vel officio suspendatur. (Concilium generale Lateranense IV. an. 1215. can. 15.)

Cum ebrietas sit fomentum multorum malorum, & potissimi incentivum libidinis, quod omnes, & præsertim Ecclesiastici a crapula & ebrietate, mutuaque consuetudine bibendi ad potus æquales abstineant, sub pœna per suos ordinarios arbitranda; & quod tabernas publicas, & alia loca inhonesta non frequentent; nec in domibus propriis tabernas similes faciant. (Concilium Rothomagense, an. 1445. can. 20.)

A crapula & ebrietate, a compotationibus illis ad haustus æquales, a luxu & comessationibus Concilium generale clericos revocat universos, secutum veteris Testamenti institutum, quo ministris templi vinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate gravarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper vigeret, & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria; *& iterum:* Non in comessationibus & ebrietatibus .... *Atque alibi Salomon:* Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas; quicunque his delectatur, non erit sapiens. (Concilium Coloniense, an. 1536. Part. II. cap. 24.)

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino deditum, at vino potius ad necessitatem, quem ad voluptatem utentem .... Nesciat ergo parochi domus comessationes crapulosas; exsecretur compotationes illas ad æquales haustus obligatorias. Sit procul a symbolorum (ut vocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam. (Part. V. cap. 8.)

Cum christianos omnes deceat sobrietas, potissimum ea uti Ecclesiæ ministros æquum est. Nam exsecratur eos D. Paulus, quorum Deus venter est, quod regnum Dei in esca & potu non sit. Quare monentur clerici omnes, ut crapula & ebrietate abstineant, & œnopolia seu tabernas non ingrediantur nisi viatores. Quod qui contempserint, pœna carceris, & alia arbitraria plectantur. (Concilium Narbonense, an. 1551. can. 17.)

Suppetunt nobis Imperatoris Caroli Magni sanctiones quinque, ann. 802. 803. 810. 812. & 813. editæ quæ declarant usu habituve ebriosos reddendo in proximi gratiam apud judicem testimonio impares, indignosque qui in propria causa audiantur.

Francisci I. sanctio, Valentiæ data Kal. Augusti an. 1636. mandat, ut quicunque ebrius compertus fuerit, statim constituatur, & in carcere detineatur, pane tantum & aqua ad victum exhibitis, prima vice; virgis plectatur in carcere, vice altera; publice flagelletur, vice tertia; quod si fuerit inemendabilis, per aurium amputationem, infamiam & exilium puniatur.

ECCLESIA. A Græcis Latini mutuati sunt *Ecclesiæ* nomen, quod *convocationem*, *cœtum*, *societatem* significat, diciturque tam de personis quæ publice conveniunt, quam de locis in quibus eædem suos cœtus habent, seu sacros seu profanos. Hoc loco nos Ecclesiæ vocabulum hac duplici notione sumimus; 1. pro fidelium societate, qui, sub legitimorum pastorum regimine, unum tantum corpus conficiunt; 2. pro loco in quem fideles conveniunt, eo consilio, ut suæ religionis exercitationibus ibidem vacent; atque hinc ea distinctio Ecclesiæ spiritalis seu mysticæ, & materialis seu localis Ecclesiæ. In conciliis passim de utraque sermo. Nos afferendos suscipimus præcipuos canones qui Ecclesiam utramque spectant, exordio ab iis sumpto qui referuntur ad primam.

Ecclesia spiritalis seu mystica.

Spiritalis seu mystica Ecclesia est personarum cœtus, quæ per ejusdem christianæ fidei professionem, eorumdemque sacramentorum participationem consociatæ & in unum veluti corpus conjunctæ colligatæque sunt, sub regimine legitimorum pastorum & in primis Papæ qui Ecclesiæ visibile & ministeriale caput est, ut ejusdem invisibile, essentiale & supremum caput est Christus Dominus. Conficit ergo Ecclesia morale totum quoddam quod animo & corpore constat. Ecclesiæ animus internis Spiritus sancti donis, fide, spe, charitate, cæterisque virtutibus continetur. Ecclesiæ corpus externa ejusdem fidei professione, eorumdem sacramentorum participatione, & a legitimis pastoribus dependentia positum est.

Sunt inter homines qui ad Ecclesiæ nec corpus, nec animum pertinent; sunt qui tum ad animum, tum ad corpus; sunt qui ad animum tantum; sunt qui ad corpus tantum; sunt qui ad corpus perfecte; sunt denique qui imperfecte ad corpus, itemque imperfecte ad animum pertinent.

Infideles, apostatæ, hæretici, schismatici ad Ecclesiæ nec corpus, nec animum pertinent, quia nec internam charitatem fovent, nec externam ejusdem fidei professionem colunt, nec iisdem legitimis pastoribus subsunt. Justi pertinent ad Ecclesiæ corpus & animum simul, quia hi soli interna dona quæ sanctificant, cum ejusdem fidei visibili professione, cum sacramentorum participatione, cumque præstanda legitimis pastoribus obedientia conjungunt. Catechumeni qui fidem & charitatem quidem habent, at nondum baptismum susceperunt, quique injuste excommunicati sunt, ad Ecclesiæ animum solummodo pertinent. Peccatores baptizati qui eamdem fidem quam Christiani cæteri profitentur exterius, at charitatem non habent, pertinent ad Ecclesiæ corpus, ad ejusque animum imperfecte, per fidem & spem; hi sunt vera, licet mortua & arida Ecclesiæ membra, similia mortuis humani corporis membris quæ quamvis sicca & vitæ expertia, esse non desinunt ejusdem pars, & ad illud tamquam vera & proprie dicta membra pertinere, usque eo dum ab eodem sejuncti sint.

Vera Ecclesia est necessario *una*, *sancta*, *catholica*, *apostolica*; quod inde consequitur, *unitas*, *sanctitas*, *catholicitas*, ut loquuntur, & *apostolicitas* sunt notæ seu characteres essentiales veræ Ecclesiæ quæ non est alia quam Ecclesia Romana, quoniam quatuor ii characteres huic soli conveniunt.

Ecclesiæ unitas in eo est posita, ut membra quæ eam constituunt, simul omnia non nisi idem corpus conficiant; ut habeant idem caput invisibile, qui est Christus Dominus, idemque visibile, qui Papa est; ut habeant etiam eamdem fidem, eadem sacramenta, regimen idem.

Ecclesiæ sanctitas enitet 1. in Christo Domino ejus præcipuo capite, sancto sanctorum, omnisque sanctitatis auctore; 2. in fine qui non est alius quam Dei cultus; 3. in ejus & doctrina & præceptis & consiliis & sacramentis; ea nempe nihil docet, nihil præcipit, nihil consulit nisi purum & ad sanctificandum hominem accommodatum; 4. in agendi ratione extra omnem exprobrationem posita quam inierunt ejus fundatores & innumeri ejusdem filii qui suarum virtutum splendore fulserunt fulgebuntque ad finem usque; 5. in miraculis quæ ei statuendæ aut confirmandæ inservierunt.

Ecclesiæ catholicitas seu universalitas in eo est posita, ut Ecclesia pervadat omnia tempora & loca omnia. Pervadit omnia tempora, quia Romana Ecclesia ei fidelium societati successit, qui antecessum, ante Chri-

sti Do-

sti Domini adventum, in eum crediderunt; pervadit loca omnia, quia doctrina quam tradit, in omnibus terrarum orbis regionibus aut prædicata fuit, aut prædicabitur. Ubique locorum vel fuere, vel sunt, vel erunt Christiani cum Romano Episcopo, qui Ecclesiæ visibile caput & unitatis centrum est, communione conjuncti.

Ecclesiæ denique apostolicitas in eo continetur; ut Ecclesia ipsa ab Apostolis fundata fuerit, ut regatur ab eorum successoribus; ut credat doceatque quicquid ii crediderunt docueruntque, atque id semper uniformi & constanti ratione credet & docet, quia in duratione ut in fide deficere omnino non potest.

Credimus unam, catholicam, atque Apostolicam Ecclesiam. (Concilium generale Constantinopolitanum, an. 381., in Symbolo.)

Primum igitur, quod universalis sancta Dei Ecclesia unum corpus manifeste esse credatur, ejusque caput Christus, apostolicis oraculis approbamus. (Concilium Parisiense, an. 829. Libr. I. cap. e.)

Posteriora concilia, & peculiariter Constantiense ac Tridentinum, quibus de Ecclesia suis in symbolis aut formulis fidei loquendi se occasio obtulit, has singulas prærogativas eidem tribuunt.

Materialis seu localis Ecclesia.

ECCLESIA, CONSTRUCTIO. *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publice atrium designet, & ante præfiniat qui ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant, & ostensa donatione, sic domum ædificet; & postquam consecrata fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sancta aqua conspergat.*

Canon hic semper ad Ecclesiarum constructionem fundamentalis regulæ loco fuit. Eum Gratianus, *de Consecratione*, distinct. I. cuidam Aurelianensi concilio tribuit, in quo tamen non reperitur; & occurrit, iisdem prope verbis, in Capitularium libro quinto, cap. 382., nisi quod in Capitularibus non leguntur ea verba, *atrium* designat, eorumque loco, *ostensa donatione*, legitur, *facta donatione*.

Suum episcopus, cum de nova erigenda Ecclesia agitur, præbere debet a scripto, eaque solum conditione, ut nova Ecclesia nil detrimenti veteribus afferat, nisi circumspectionem hanc superent emolumenta quæ ad novæ hujus Ecclesiæ erectionem determinant: *Statuimus, ut Ecclesiæ, capellæ & altaria de novo non construantur publice vel privatim in domibus regularium, sæcularium, aut laicorum, sine expressa ordinarii licentia in scriptis concessa; quam non concedet, nisi assignatis per fundatorem sufficientibus reditibus, quoad ecclesias & capellas publice extructas, pro eisdem perpetuo conservandis, & si destructæ fuerint, restaurandis; immo nisi viderit ad Dei honorem & subditorum bonum conducere.* (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 39.)

ECCLESIA, CONSECRATIO. Cum Ecclesia constructa est, a diœcesano Episcopo consecrari debet. Gratianus, in distinctione I. *de Consecratione*, quam modo laudavimus, refert bene multa, summorum veterum Pontificum nomine, quæ certe supposita sunt, quoniam constat, omni dubio procul, ea quidem eorumdem Pontificum tempore ignota fuisse, nec nisi pluribus post eos sæculis in Ecclesiam inducta; ejusmodi est, inter alia, Felicis Papæ IV. qui sedebat an. 526., Epistola cujus Gratianus longum fragmentum effert in qua cernuntur ritus dedicationis Ecclesiæ, qui solum multo post sæculum sextum usitati fuere; ejusmodi quoque decretum est Hygino Papæ tributum quod Ecclesias consecrari vetet, quin Missæ in iisdem dicatur; qui sane ritus & Hygino longe posterior, qui an. 142. supremum diem obiit. *Vide* DEDICATIO.

ECCLESIA, POLLUTIO. Polluta seu violata esse dicitur Ecclesia, cum in ea quicpiam contigit loci sanctitati contrarium, quod efficit, ut ibidem divinum officium celebrari non liceat, antequam Ecclesia in eum statum in quo ante pollutionem erat, restituta fuerit, ecclesiasticæ cæremoniæ cujusdam ope, quæ *reconciliatio* nuncupatur, quæque precibus & aquæ benedictæ aspersionibus per Ritualia & Pontificalia præscriptis continetur.

Pollui seu violari potest Ecclesia quadrifariam; 1. per gravem, eamque contumeliose factam humani sanguinis effusionem; 2. per homicidium quod ibidem, licet absque sanguinis effusione, adeoque in juridicæ sententiæ executionem patratur; 3. *quando humanum semen in Ecclesia criminose & notorie est effusum*; 4. per excommunicati denuntiati, hæretici aut infidelis cujuscunque sepulturam.

Quia porro Ecclesiarum pollutio haud favorabilis materia est, eam proinde, quoad fieri potest, restringi necesse est. Quamobrem non polluitur Ecclesia seu per effusionem sanguinis animalium, seu per effusionem parum gravem, licet injuriosam, humani sanguinis; nec per gravem ipsam effusionem, at non injuriosam, cujusmodi ea esset, cui forte fortuna ludus jocusve occasionem præbuisset, nec cum ex Ecclesia emissus est igniariæ fistulæ ictus quo periit persona quæ extra Ecclesiam erat; nec cum mortuus est quispiam extra Ecclesiam e baculi ictibus quos in Ecclesia ipsa suscepit, nisi gravis effusio sanguinis, seu intra, seu extra Ecclesiam, extiterit; nec cum quispiam extra Ecclesiam vulneratus, in Ecclesiam deinde se recipit, ibique ex vulnere moritur, quia qui vulneravit, nullam sancto loco injuriam extulit; nec cum furiosus se ipse in Ecclesia interfecit, quia suicidium hoc, cum voluntarium non sit, criminosum Ecclesiæque injuriosum esse non potest; nec cum in Ecclesia quispiam injustum aggressorem occidit, e sola propriæ servandæ vitæ necessitate, justæque defensionis custoditis limitibus, quia per naturale jus cuique licet se in hunc modum defendere; nec per homicidium super Ecclesiæ tecto patratum, vel in sacristia separata, vel in turri campanaria, vel in crypta quæ fidelium sepulturæ addicta non est, quia Ecclesiæ partem, in hac facti specie, non efficit; secus, si crypta addicta est fidelium sepulturæ, quia tunc Ecclesiæ pars est.

Cum Ecclesia corruit ex majori parte, ex iisdemque lapidibus refecta fuit, nova benedictione seu consecratione indiget, ut in ea divinum officium celebrari possit, quia moraliter quidem non eadem amplius Ecclesia est; secus, ob contrariam rationem, cum Ecclesiæ parietes qui per partes collapsi erant, successive reparati fuere, vel cum tectum casu combustum fuit.

ECCLESIA, RECONCILIATIO. Iterum consecrari nunquam potest Ecclesia quæ certe a catholico Episcopo consecrata fuit, quacunque demum ratione polluta & consecrata esse possit, perinde prorsus atque in baptismo res habet, quia per materialium templorum consecrationem repræsentatur spiritalium templorum, hoc est, Christifidelium consecratio per baptismum qui nunquam iis iteratur a quibus semel susceptus fuit, gravissimis licet criminibus eum deinde ab iis profanari contigerit: *Ecclesiis semel Deo dicatis non debet iterum consecratio adhiberi* (Distinct. I. *de Consecr.* can. 20., & distinct. 68. can. 3.) Canon hic, etsi falso e Gratiano tributus Niceno concilio, nihilominus legem facit. Ecclesiam ergo, licet præter modum pollutam, iterum consecrari non licet; at eadem reconciliari debet, ut ibidem divinum officium peragi possit; ac, si commune jus consulatur, hæc reconciliatio fieri non potest nisi ab Episcopo, cum aqua quæ appellatur Gregoriana, scilicet, aqua cui sal, vinum cinisque miscentur, quæque ab Episcopo ipso benedicta fuit, cum de reconcilianda Ecclesia agitur, quæ jam consecrata est; ita scilicet Gregorius IX. in cap. 9 *de Consecrat. Ecclesiæ*, respondit; at usus huic juri contrarius est; etenim, 1. Episcopi mandant presbyteris, ut, perinde ac polluta cœmeteria, pollutas Ecclesias reconcilient, eas aspergentes aqua simpliciter a presbytero benedicta, cum hyssopi aspersorio, cum eædem Ecclesiæ non consecratæ fuere, sed solummodo benedictæ; 2. tum quoque cum hæ Ecclesiæ consecratæ fuere, presbyteros ipsos committunt Episcopi, ut per *Gregorianam* aquam eas reconcilient, extra necessitatis casum; 3. in ipsis necessitatis casibus, Episcopi presbyteris in mandatis dant, ut Ecclesias etiam consecratas reconcilient, eas aspergentes aqua simpliciter e presbytero benedicta. (Van-Espen, *Jur. Eccl. univ.* Tom. I. p. 630. & seq. c. 5.) Redactor Monumentorum Cleri videtur pro certo ponere usum hunc non esse legitimum, nisi cum Episcopus diœcesi abest, aut Papa expressis verbis a communi lege dispensat. (Monumenta Cleri, Tom. VI. p. 271. & seq.) *Vide* CŒMETERIUM.

ECCLESIA, REPARATIONES. Ecclesiarum reparatio & sustentatio, æque atque earumdem constructio pastorali sollicitudini conciliorumque canonibus proposita semper fuerunt.

Decernimus, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus ab Episcopo diœcesis visitentur; & si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatione ejus reparari præcipiatur; quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus esse statutum. (Concilium Tarraconense, an. 516. can. 8.)

Quicunque beneficium Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent. (Concil. Moguntinum, an. 813. can. 42.)

De destructis Ecclesiis, ut ab eis qui eas possident, reædificentur, & si non sufficiant, a populo adjuventur. (Concilium Romanum, an. 826. can. 25.)

Locorum ordinarii Ecclesias quascunque quomodolibet exemptas auctoritate Apostolica singulis annis visitare tenentur, & opportunis juris remediis providere, ut, quæ reparatione indigent, reparentur. (Concilium Tridentinum. Sess. 7. cap. 8. *de Reform.*)

Episcopi Ecclesias Parochiales collapsas restaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscunque, ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus; qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos & alios qui fructus aliques ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt . . . . ad prædicta cogant. (Sess. 21. cap. 7. *de Reform.*)

Quoad Ecclesiarum aut beneficiorum reparationes ejusmodi est regni jurisprudentia.

1. Archiepiscopi, Episcopi, aliique Prælati subsunt reparationibus ob bona quæ ab eorum episcopatibus aut prælaturis pendent.

2. Capitula, bonorum causa quæ pendent ab eorum beneficiis.

3. Episcopi est, una cum capitulo, cathedralium Ecclesiarum reparationes perficere, post earumdem Ecclesiarum fabricæ exhaustos fundos, nisi aliter hac de re longus usus, aut peculiaria concordata statuerint.

4. Collegiatæ Ecclesiæ sunt ad Canonicorum onus.

5. Quoad abbatias, seu regulares, seu in commendam, reparationes sumuntur e tertia redituum parte quæ dicitur tertia sors, cum adest partitio; at partitio hæc ipsa non impedit, quin ad omnes reparationes Abbas & religiosi in solidum teneantur.

6. Quoad beneficia simplicia, titularis subest reparationum oneri, debetque ad suæ Ecclesiæ suive beneficii reparationes impendere beneficii redituum partem tertiam, ut sequitur ex articulo 23. edicti an. 1695, quod intelligendum est, omnibus deductis oneribus.

Quibus omnibus in casibus titularis reparationes edere negligit, quibus subest, ejus beneficii fructuum redituumque pars tertia ad requisitionem procuratorum regis occupari potest, ut in laudati articuli serie dicitur. Ecclesiæ suppetit hypotheca super omnibus beneficiarii bonis a die qua hic beneficii possessionem iniit, ad omnia onera quibus subest. Eidem est etiam in defuncti beneficiarii hæredes actio ob eadem onera, pro aditæ aut acceptatæ hæreditatis ratione.

ECCLESIA, LIBRI & ORNAMENTA. Parœciarum libri, cruces, calices, ornamenta & alia ad divini servitii celebrationem necessaria comparari debent ab Ecclesiasticis grossis decimatoribus, & subsidiario ab iis qui infeudatas decimas possident, si fabricæ minus habent. Est hæc dispositio articuli 21. edicti Mensis Aprilis an. 1695. *Vide* DECIMA §. VI.

ECCLESIA, VENERATIO ECCLESIIS DEBITA. Concilia, sanctiones & aresta magnum constitutionum numerum continent super honore & observantia, qui debentur Ecclesiis.

Ut placita publica & sæcularia neque in atriis Basilicarum, neque in ipsis Basilicis fiant, dicente Domino; Domus mea domus orationis vocabitur. (Concilium Arelatense, an. 813. can. 22.)

Sacerdotes debent fideles admonere, ut, quando ad Ecclesiam conveniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediantur: in qua etiam quamdiu orationis causa morantur, nequaquam inanes inter se proferant confabulationes. (Concilium Turonense, an. 813. can. 38.)

Choreas in omnibus Ecclesiis fieri penitus inhibemus. (Concilium Bituricense, an. 1286. can. 22.)

Turpem etiam illum abusum in quibusdam frequentatum Ecclesiis quo certis anni solemnitatibus nonnulli cum mitra, baculo ac vestibus Pontificalibus more Episcoporum benedicunt, alii ut Reges ac Duces induti, quod festum, fatuorum, vel innocentum, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur, alii larvales ac theatrales jocos, alii choreas ac tripudia marium ac mulierum facientes, homines ad spectacula & cachinnationes movent, alii comessationes & convivia ibidem præparant; hæc sancta Synodus detestans, jubet tam ordinariis quam Ecclesiarum decanis & rectoribus, sub pœna suspensionis omnium proventuum Ecclesiasticorum, trium mensium spatio, ne hæc aut similia ludibria, neque etiam mercantias, seu negotiationes nundinarum in Ecclesia quæ domus orationis esse debet, ac etiam in cœmeterio exerceri amplius permittant, transgressoresque per censuram ecclesiasticam, aliaque juris remedia punire non negligant. (Concilium Basileense, an. 1435. art. *de Spectacul. in Eccles. non faciendis.*)

Decretum hoc suscepit Gallicana Ecclesia, cum in urbem Bituricensem an. 1438. convenisset, pragmaticæque sanctioni quæ ibidem edita, inseruit. Est titulus 19. *Decretum de spectaculis in Ecclesia non faciendis.*

Ad Ecclesiarum parochialium custodiam non admittantur, neque præficiantur nisi viri pii & idonei, & qui prius a parocho & populo probati sint; certis horis Ecclesiam aperiant & claudant, & eam mundam, nitidam sartam, tectam habeant; nec quicquam profanum intromitti sinant; nec eam separari, dividi, aut ad alios usus quam ecclesiasticos converti permittant; neve in ipsis, aut earum portico mercatura exerceantur. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. *de Ecclesiis & Basilicis*, canon. 4.)

Nemo canes aut aves in Ecclesiam introducat, præsertim in chorum. (Can. 5.)

Rixas, contentiones, jurgia, absurdas cantilenas, inambulationes, tractatus negotiationum & commercia ab Ecclesiis removeant. (Can. 8.)

Non consecratione solum, sed ipso etiam nitore & munditia loci alicujus pii majestas religioque conservatur. Et profecto alienum nimis videtur privatam uniuscujusque domum quæsita tantis artibus puritate renidere, eam vero qua Deum intuemur adoramusque, ædem, contractis ob nostram incuriam sordibus, turpiter adeo deformari. Ecclesias itaque, capellas, altaria, oratoria, quæque ad illorum ornatum apponi sanctissima majorum præcipit religio, tabulas, Sanctorumque imagines, justo nitore relucere, immo & pavimentum etiam nitidum conservari severe Episcopi præcipiant. (Concil. Tolosanum, an. 1590. c. *de Ecclesiis, Capellis*, &c.)

Nullus aut in Ecclesia, aut etiam in cœmeteriis, sæcularium judex pro tribunali lites audiat. . . . immo nec in ipsa Ecclesia cœtus ulli agitentur, nulla vocentur Concilia, præter ea quibus res ecclesiasticæ pertractantur.

Nihil venale intra Ecclesiam proponatur; auctiones vero, nundinæ, commerciaque ab Ecclesiarum, immo & cœmeterii septis atque liminibus, pœna proposita, removeantur.

Ab Ecclesia quæ domus Dei est, & quam decet sanctitudo talis, ut ex ea Christus flagello ejecerit vendentes & ementes, & arceantur deambulantes. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 39. *de Ecclesiis & Altaribus.*)

Intra Ecclesiam non fiant conventicula, aut cœtus populi pro negotiis universitatis, aut aliis sæcularibus, & ad hoc convenientes rejiciat parochus.

Non fiant in Ecclesiis aliquæ indecentia, nec repræsententur quæ oculos proborum catholicorum offendunt, & populum ad risum provocant; uti repræsentatio prophetarum aut pastorum in nocte Natalis Domini, cantus prædictionum sybillarum, columbæ volatus in die Pentecostes, projectio ignis & aquæ in eadem die.

Mulieres, juxta præceptum Beati Pauli, in Ecclesia sileant, nec cantent intra eam cantiones quascunque die Jovis sancto.

Intra Ecclesiam non ducantur animalia quæcunque, etiamsi illa offerre intendant laici; sed si pia voluntate a Deo dicaverint, extra Ecclesiam parochus ea recipiat.

Pavimentum octavo saltem quoque die verratur, telæ araneorum amoveantur, & talem in Ecclesiis saltem requirant munditiem, quam in domo, nisi rustici & calones omnino sint, habere conantur.

Quod si aliqua alia indecentia non expressa in ecclesiis agantur, per se ipsos amoveant parochi; quod si facile fieri non potest, Episcopo denuntient, per quem, super hoc adhibitis juris remediis & pœnis, provideatur.

Item placuit nobis admonere reverentiam vestram, ut unusquisque vestrum videat per suam parochiam, ut Ecclesia Dei suum habeat honorem, simul & altaria secundum suam dignitatem venerentur, & non sit domus Dei & altaria sacrata pervia canibus. . . . & ut sæcularia negotia, vel vaniloquia in Ecclesiis non agantur; domus Dei domus orationis debet esse, non spelunca latronum, & ut intentos habeant animos ad Deum, quando veniunt ad Missarum solemnia, & ut non exeant ante completionem benedictionis sacerdotalis. (Excerptum I. Capitularis editi Aquisgrani, an. 789. cap. 69. *De Honore Ecclesiæ Dei.*)

Sua Majestas peculiariter certior facta, in sui regni præcipuis urbibus, occurrere utriusque sexus personas ita depravatas & ad licentiam factas, ut, pietatis specie, in dictarum urbium Ecclesias ingrediantur, ibique consistant sine observantia & sine reverentia, vertentes, quod in iis est, Dei domum quæ domus orationis est, in profanationis & abominationis locum. . . . Sua Majestas, secundum decreta Conciliorum articulosque sanctionum Regum prædecessorum suorum, solemnibus verbis inhibet prohibetque, per præsentem sanctionem quam sua manu propria signare voluit, ne quis ab hoc deinceps tempore, cujuscunque qualitatis, status, sexus & conditionis fuerit, in urbium aut ruris Ecclesiis, per verba, gestus, aliave indecentia acta irreverenter se gerat, aut altarium sanctuarium occupet, sub inobedientiæ pœna; mandans

Sua

Sua dicta Majestas omnibus tam regalium quam subalternarum & domoicalium jurisdictionum judicibus, ut dictarum sanctionum articulos, & hanc ipsam, in omnibus suarum jurisdictionum locis, accurate in posterum servent, & servendas curent; atque in hunc finem, per inquisitiones, decreta, damnationes, mulctas & alia juris acta ad earum executionem faciendam reddendam requisita, si opus fuerit, in reos procedant. (Sanctio Ludovici XIV. diei 13. Maji an. 1650.)

Sua Majestas certior facta Regum prædecessorum suorum sanctiones, atque adeo quas ipsa a sui regni initiis edidit, super observantia Ecclesiis debita (a), non ea omni cura diligentiaque servari quam officium tam sanctum ac tam grave postulat, & cui indecentia & scandalum quod in usum abiit, prævalere non desinere videtur: sua Majestas mandavit & mandat, ut dictæ sanctiones, edicta & constitutiones editæ super adeo præcipuo religionis capite, executioni dentur in pœnam inobedientiæ, ac sub aliis pœnis ibidem contentis. Omnibus personis injungit, ut se gerant in Ecclesiis ea cum decentia & veneratione quæ loci sanctitati convenit.

Constitutionis arestum, diei 4. Augusti an. 1745. enuntiat Ecclesias inservire non posse excipiendis profanis rebus, cujusmodi sunt grana, fasces, ligna, mobilia & alia, etiamsi ad Ecclesiam pertinerent; vetatque, ne quæ merces ibidem venales, seu intra seu extra sub cœlo exponantur, licet earum emolumentum Ecclesiæ cederet.

ECTESIS, græca vox quæ *expositionem* significat. Hoc nomine designatam voluit Imperator Heraclius fidei professionem quamdam an. 639. in edicti modum edidit, quæque Monothelismo favebat. *Vide* MONOTHELITÆ.

ELECTIO. Electio, in ecclesiastico stilo de quo hic agitur, & idoneæ personæ delectus, e corpore, communitate aut capitulo canonice editus, ut aliquam dignitatem, officium aut beneficium ecclesiasticum repleat.

In electione spectari possunt, ejus peculiaria genera, forma, conditiones, eorumque qualitates & officia, qui aligunt & aliguntur.

§. I.

Peculiaria Electionis Genera.

Electio dividitur 1. in *perfectam* & *imperfectam* & non *solemnem*.

Perfecta electio ea est per quam corpus quempiam seligit ad dignitatem, ea lege, ut ei superioris confirmatio, prout commune jus postulet, præsto sit.

Imperfecta electio ea est per quam corpus ad dignitatem, beneficium aut superioritatem eligit aliquem, atque ea confert, dum eumdem eligit, ut is proinde superioris confirmatione non egeat. Hujus generis electio nuncupatur *electio collativa*, seu *collatio*.

Electio dividitur 2. in *solemnem* & *simplicem*. Solemnis locum non habet nisi quoad veras prælaturas, videlicet, episcopatus & abbatias, quorum titulares tamquam veri suarum Ecclesiarum sponsi spectantur. Simplex electio spectat secundi ordinis dignitates, cujusmodi sunt cathedralium aut collegialium Ecclesiarum decanatus & præpositura, quarum titulares *non sunt veri sponsi, sed quasi sponsi, quia eas morte sua viduatas non relinquunt*, ut canonistæ loquuntur.

Est etiam quædam electio quæ *postulatio* nuncupatur, quæque inducta fuit, ut electio in aliquibus casibus facilis redderetur. Est hæc in eo posita, ut a superiore ad quem electionis confirmandæ jus pertinet, petatur gratia, ut ipse de electiva dignitate viro provideat qui ei nominatur, quique eligi nequit, seu quia non est ex electorum corpore, seu quia subest alicui juris impedimento, ut defectui ætatis, ordinis, natalium, &c. Quicunque non excluditur ab electione per irregularitates *ex vitio animi vel corporis*, postulari potest; minor, exempli causa, spurius, laicus postulari possunt. Cum is qui electionis confirmandæ jure gaudet, impedimenti quod in eo existit qui postulatur, dispensationem concedere nequit, confugiendum est, primo loco, ad superiorem cujus est ejus impedimenti dispensationem concedere.

§. II.

Electionis forma.

Fieri potest electio per scrutinium, per inspirationem & per compromissum; ita scilicet appellata electionis forma, seu eligendi ratio quæ a Lateranensi generali Concilio, sub Innocentio Papa III. an. 1215. celebrato instituta fuit.

Per scrutinium electio fit, cum electores ibi congregati, ubi ea facienda, seligunt e cœtu tres qui omnium suffragia secrete colligant, & statim eadem enuntient; & hi quidem hac ipsa de causa *scrutatores* vocantur.

Fit per compromissum electio, cum electorum universum corpus uni aut pluribus ex ipso corpore, aliisve eligendi facultatem confert. Compromissum evadit irrevocabile, ex quo compromissarii cœperunt ad electionem procedere, at, *re adhuc integra*, revocationi obnoxium est; in hac facti specie, ab electorum uno facta revocatio ad compromissum abrogandum sufficit. Si compromissarii, seu cum cognitione, seu per ignorantiam, indignum eligunt, electores ad novam electionem progredi possunt, dummodo electionem a compromissariis editam non approbaverint; et si compromissarii dignum elegerunt, eum electores recipere debent, quamvis eo digniores alii non desint. Non est a jure definitus compromissariorum numerus; nominari possunt compromissarii plures, itemque unus tantum; iidem quoque sumi possunt extra electorum corpus. Compromissariorum numerus impar esse debet, ut electio citius fiat. Potest a compromissariis eligi eorumdem unus ad dignitatem cujus iis demandata provisio est, nisi eos excludat compromissi tenor, a quo recedere non possunt; si ab eo recesserint, electio nulla est.

Per inspirationem fit electio, cum electores, *nemine reclamante*, & absque ulla in antecessum conventione, sua eidem personæ suffragia tribuunt, perinde ac si omnes e Deo inspirati essent; atque hac de causa, hujus generis electio designatur *inspirationis* nomine. Præcedens vel minima discussio, levissima quæque contradictio, & multo quidem magis, tumultuosus rumor, per ambitum excitatus, impedirent, ne electio per inspirationem edita censeatur.

§. III.

Electionis conditiones.

Agitur hoc loco de conditionibus ad electionis validitatem necessariis.

1. Omnis electio esse debet omnino libera; ex quo fit, ut electio nulla sit, cum superior tres aut quatuor eligibiles viros proponit, ad eosque suffragia redigit.

2. Omnis electio debet apertum & non clandestinum in modum fieri; quod secretos & fraudulentos cœtus, prensationes, conspirationes, thecas excludit.

3. Fieri debet electio e corporis majori parte.

4. Quicunque eligendi jure gaudent, ad electionem vocari debent; eorum vel uno tantum non vocato, electio nulla est, siquidem qui vocatus non fuit, eam approbare renuat. Nulla quoque est electio, cum eorum quispiam, qui eligendi jure pollent, sua voce injuste privetur, aut cum eorum aliquem, quibus id juris est, ut eligi possint, eligendi libertas adimitur. Perinde res habet, cum, qui eligunt, excommunicati aut suspensi denuntiati, aut interdicti, aut irregulares sunt; quod tum quoque locum habet, cum unus tantum ex electoribus excommunicationi subest, cujus tamen suffragium ita in electionem influit, ut, sine eo fieri ipsa non possit. Excipitur Papæ electio quæ valida est, quamvis electores electusque aliquibus censuris obstricti sint, quemadmodum statuit Clemens V. ad evitanda schismata & dissidia, cap. 2. *de Elect. in Clement.* Nulla pariter est electio, cum indignus eligitur, aut in electione non servatur præscripta forma, aut electio per simoniam fit, licet una tantum esset empta vox; præter quam si dolo malo patrata esset simonia, ne scilicet is quem eligi animus erat, valide eligeretur; in hac enim facti specie, nulla prorsus habetur simoniaci suffragii ratio.

5. Missa de Spiritu sancto ante electionem dicenda est. Electores debent confiteri, communicare & jurare in capituli manu se eum electuros, quem Ecclesiæ, seu quoad spiritalia, seu quoad temporalia, utiliorem judicaverint, nec suam vocem cuipiam daturos, qui ambierit, promiserit dederitve pecuniam, ut eligere-

tur.

(a) Sanctiones dierum 16. Septembris ann. 1720. 13. Novembris 1725. 15. Februarii 1740. 7. Maji 1749. 21. Februarii 1752.

tur. Fieri quoque debet electio, tempore & loco designatis, cumque omnibus solemnitatibus per legem consuetudinemve præscriptis. Ad electionem suppetunt tres tantum menses; cumque electores elabi sinunt tempus hoc, quod numeratur a die qua beneficii vacatio cognosci potuit & debuit, conferendi jus evadit devolutum ad superiorem proximum, ea tantum vice, & sic porro per gradus ad Papam usque.

§. IV.

Electorum & Eligibilium qualitates & officia.

1. Electores pubertatis ætatem habere, & in sacris ordinibus constituti esse debent.

2. Debent a censuris & irregularitatibus immunes esse, digno, atque adeo, si de beneficio agitur quod animarum curam adjunctum habet, digniori suum quisque suffragium tribuere, fideliterque servare quicquid leges aut peculiares consuetudines quoad singulas electiones præscribunt, quarum ipsi participes esse possunt. Cum electio facta est, eam, quam fieri primum potest, electo significare debent.

3. Electores absentes non possunt per missivas litteras suffragia dare; possunt tamen (communi jure) procuratores e suis corporibus nominare, qui vota conferant eorum nomine, præter quam cum de Papæ electione agitur, in qua scilicet electores omnes præsentes esse debent; ea tamen conditione, ut procuratores nominati subsint iisdem officiis quibus electores cæteri, cujusmodi sunt confessio, communio, ad missam de Spiritu sancto adsistentia, consueti jurisjurandi, in manu præsidis cœtus, præstatio.

4. Non potest elector suum ipse sibi suffragium tribuere; quod si illud indigno tribuit, spoliatus remanet eligandi jure in electione quæ prima fiet, & suspensus a beneficio, ad annos tres, ut declaret Innocentius III. cap. 20. & 25. *de Elect.*

5. Eligibilium qualitates referuntur ad naturam beneficii vel dignitatis super quibus electio versatur; at, si generatim loquamur, rationes quæ, ex jure, electorem privant eligendi facultate, eum etiam impediunt, ne eligi possit.

Electus debet electionem suam intra mensem acceptare, in ejusdem privationis pœnam, nisi procrastinationis legitimas excusationes habeat, suamque confirmationem petere intra menses tres, sub iisdem pœnis.

Quia propter electionum formas diversas quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut, cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent & volunt & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni qui secrete & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto; ut is, collatione habita, eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars capituli consentit; vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur qui, vice omnium, Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore; aliter electio facta non valeat; nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem divinam, absque vitio, celebrata; qui vero contra prædictas formas eligere attentaverint, eligendi, ea vice, potestate priventur. (IV. Lateranense Concilium, an. 1215. cap. 24. inserto Decretalibus, lib. 1. tit. 6. *de Electione & Electi Potestate*, cap. 42. quod incipit his verbis: *Quia propter.*)

Illud penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit, super quo, si fuerit opus, fidem faciat juramento, & tunc, si voluerit, uni committat de collegio vicem suam.

Electiones quoque clandestinas reprobamus, ut, quam cito electio fuerit celebrata, publicetur.

In electionibus & postulationibus ac scrutiniis ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, & incerta penitus reprobamus, statuentes, ut, hujusmodi vota pro non adjectis habitis, ex puris consensibus celebretur electio, voce illorum qui non pure consenserint, ea vice, in alios residente. (Primum Lugdunense generale Concilium, an. 1245. cap. 3. *de Electione & Potestate.*)

Quicunque in cathedrali vel collegiata, sæculari aut regulari Ecclesia divinis mancipatur officiis, in subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in capitulo non habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis libere concessum. (Concil. Trident. sess. 22. cap. 4. *de Reform.*)

In electione superiorum quorumcunque, abbatum temporalium & aliorum officialium ac Generalium, & Abbatissarum atque aliarum præpositarum, quo omnia recte & sine ulla fraude fiant, in primis sancta synodus districte præcipit omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur; nec in posterum liceat provinciales, aut abbates, priores aut alios quoscunque titulares ad effectum electionis faciendæ constituere voces, suffragia absentium supplere; si vero contra hujus decreti constitutionem, aliquis electus fuerit, electio irrita sit, & iis qui ad effectum se provincialem, abbatem aut priorem creari permiserit, deinceps ad omnia officia in religione obtinenda inhabilis existat, facultatesque super his concessæ, eo ipso, abrogatæ censeantur, & si in posterum aliæ concedantur, tanquam subreptitiæ habeantur. (Sess. 25. cap. 6. *de Reformat.*)

In Gallia, formæ capitis, *Quia propter*, locum non habent nisi in electionibus ad beneficia propria electiva, hoc est, electiva confirmativa, & non ad beneficia electiva collativa; atque adeo, quod beneficia electiva confirmativa spectat, ea potius forma servatur quam præscribit Ecclesiarum usus, in quibus electio fit, quam ea quæ præscribitur in laudato capite, *Quia propter*. Id ergo in eo regno habetur effati loco, corpus non posse super eligendi forma & ratione veterem usum mutare. Ex hoc effato magnum Consilium, per arestum diei 23. Julii an. 1685. Carnotensis decani electionem confirmavit quæ, capitis, *Quia propter*, formis non servatis, nec vocatis absentibus, edita fuerat. Ad ejusdem effati normam, per parlamenti Parisiensis arestum diei 19. Decembris an. 1741. declaratum fuit abusui locum esse in capituli Noviodunensis capitulari deliberatione quæ statuebat, ut futura decani electio per schedulas fieret; mandatumque, ut ejusmodi electio fieret viva voce, pro consuetudine quæ ante omnem memoriam in eo capitulo vigebat.

Id etiam in Gallia obtinet effati vim, formas capitis, *Quia propter*, servandas non esse nisi in electionibus ad beneficia quorum vacatio reddit Ecclesiam viduam, hoc est, ad veri nominis prælaturas seu seculares seu regulares, cujusmodi sunt episcopatus & abbatiæ tantum, quorum titulares tamquam veri suarum Ecclesiarum sponsi spectantur, & in spiritalis matrimonii argumentum, quod cum iis contraxerunt, annuli ferendi jus obtinent; ex quo fit, ut eædem Ecclesiæ per suorum sponsorum decessum in viduitatem incidant.

Verba hæc, *in quem omnes, vel major & sanior pars capituli consentit*, non ea quidem notione a nobis intelliguntur, ut partes quarum interest, eo jure polleant, ut discutiant capitulantium merita, atque ut minorem numerum cui est meriti plus, majori præferant cui meriti minus est; esset id scilicet inexhaustus querelarum & dissensionum fons; at eadem verba nos ita intelligimus, ut capitulantium pars quæ numero superat, semper sit præsumenda sanior, nisi forte eligendi sit palam incapax, ob aliquam, exempli causa, censuram aut irregularitatem quæ eam spoliet jure suo quod, in hac ipsa specie, *jure accrescendi*, ad minorem partem migrat; aut quempiam notorie inhabilem scienter eligat.

Gregorius IX. qui an. 1227. ad sanctam sedem evectus fuit, in cap. *in Genesi*, tit. *de Electione*, notat Gallicanæ Ecclesiæ usum, qua ipse vivebat ætate, eum fuisse, ut vocarentur & expectarentur absentes, dummodo extra regnum non essent; at nos in præsentia dispositionem sequimur Basileensis Concilii quod statuit, *sess.* 38. non esse necesse invitari aut expectare electores absentes qui ab Ecclesia, cujus est prælatura vacans, ultra iter bidui remoti sunt.

Nec magis capitis, *Quia propter*, articulum sequimur, qui electores absentes posse vult procurationem dare confratrum aliquibus, ut eligant eorum nomine; opus est reali & personali capitulantium præsentia. Ita judicatum per Parisiensis parlamenti aresta plura, inter alia, per unum an. 1617. & alterum. an. 1683. Quoad electorum numerum, tres sufficiunt, ut electio capitulariter & canonice facta censeatur, ex trito proverbio: *Tres faciunt capitulum.*

Canonici qui suum stationis tempus non absolverunt, itemque qui in sacris ordinibus constituti non sunt, in electionibus vocem non habent. Ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, an. 1685.

Ex communi jure, fieri non debet electio, nisi postquam defuncti corpus humatum fuit. Innocentius III. in cap. *Bonæ memoriæ*, tit. *de Elect.* digni viri electionem a Cremonensi capitulo editam abrogat, ob eam solum causam, quia defuncti Episcopi corpus *nondum fuerat traditum sepulturæ*; quod Pontifex juris regulis con-

contrarium esse testatur. Auctor Diarii Palatii affert Parisiensis parlamenti, an. 1693. arestum quod, ad communis juris normam, judicavit, eligendi cannonici causa in defuncti locum, ante hujus humationem, valide ad capitularem cœtum procedi non posse. Asserit nihilominus Catellanus, in libro primo sui Tractatus *de Materiis ecclesiasticis*, cæremoniale hoc ad solemnes tantum Papæ & Episcoporum electiones spectare. *Vide* ABBATES ABBATISSÆ.

ELEEMOSYNA. Eleemosyna est misericordiæ externus actus qui eo spectat, ut proximo solatium, in ejus corporalibus necessitatibus, afferatur. Naturalis, divini & ecclesiastici præcepti eleemosyna est; quod causa est, ut Concilia passim ejus usum fidelibus, & in primis altarium ministris commendent.

Penes Episcopum erit Ecclesiæ bonorum administratio, ut, ex condicto cum presbyteris & diaconis, ea distribuat in eos omnes qui iisdem indigent. Ex iis ipsa sibi sumet ad suum subsidium, siquidem respse opus habet, & ad fratrum levamen, quibus hospitalitatem exhibet, ita quidem, ut nihil iisdem desit. Si Episcopus eo non contentus quod ipsi necessarium est, Ecclesiæ bona in suum proprium usum detorserit, si, presbyteris & diaconis inconsultis, collataque domesticis, consanguineis, fratribus suisve ipsius filiis auctoritate, Ecclesiæ reditus administraverit, apud provinciæ Concilium, rei male gestæ rationem reddat. Quod si præterea Episcopus ejusve presbyteri male audiunt & fama laborant, quippe qui Ecclesiæ bona ad suum ipsorum emolumentum pertrahant, ut id proinde pauperibus detrimento sit, ex hoc etiam capite, pro Concilii judicio corrigentur: *Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget, tam in suis, quam in fratrum qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis.... Quod si contentus iste minime fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos.... synodo provinciæ pœnas iste persolvat.* (Concilium Antiochenum, an. 341. can. 25.)

Episcopi non sunt proprietarii bonorum Ecclesiæ, & ea quidem non nisi tamquam depositi loco habent: *Ut Episcopus rebus Ecclesiæ tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur*. (Concil. Carthaginense, an. 398. can. 31.)

Ecclesiæ bona tribuantur in partes quatuor; addicentur Episcopo prima, clericis altera, pauperibus tertia, denique reparationibus quarta. (Concilium Aurelianense, an. 511. can. 5.)

Episcopi peculiarem pauperum curam agant; impediantque, ne eos potentes & divites opprimant; & hos quidem non ecclesiasticis solum censuris reprimant, sed apud regios etiam judices persequentur. (Concil. Arelatense, an. 813. can. 17.)

Concilium Cabillonense, habitum an. 813. super eleemosyna, ita loquitur in sexto canone: *Imputatur quibusdam fratribus, eo quod, avaritiæ causa, hominibus persuadeant, ut abrenuntiantes sæculo, res suas Ecclesiæ conferant; quod penitus ab omnium mentibus eradicandum est. Animarum quippe salutem inquirere sacerdos, non lucra terrena, debet; quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumveniendi. Oblatio namque spontanea esse debet, juxta illud quod ait Scriptura: Voluntarie sacrificabo tibi; & illud: Omnis populus mente devota obtulerunt donaria Domino. Ecclesia vero sancta non solum fideles spoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, vidue, orphani, & cæteri necessitatem patientes, a sancta Ecclesia, ut pia, a pia matre & omnium gubernatrice, subsidium accipiant; quia res Ecclesiæ, quibus Episcopi non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in commune viventium.*

Subsecuta Concilia eam sibi legem imposuerunt, ut hunc eximium canonem instaurarent repeterentque, qui tam affabre exprimit Ecclesiæ mentem, ejus opum naturam, usumque in quem eædem ab ecclesiasticis conferri debent, ad eorum scilicet omnium solatium qui in indigentia versantur.

Concilia, Turonense, an. 813. can. 6. Remense, eodem anno habitum, can. 18. Aquisgranense, an. 836. tit. 3. Episcopis mandant, ut aliquos semper pauperes ad mensam excipiant.

Concilium Ravennatense, an. 1286. can. 2. ecclesiasticos hortatur, ut eleemosynam pauperibus tribuant; conceditque indulgentiarum annum Episcopis qui eorum quatuor, abbatibus qui duos, prælatisque cæteris, ut decanis, archidiaconis, qui unum, hebdomadæ quaque die, ad convivium alent.

Nannatense Concilium, an. 1254. can. 3. mandat, ut ad convivia quæ Episcopis visitationes peragentibus instruuntur, non afferantur fercula plura quam duo; quodque reliquum fuerit, ad parœciæ pauperes mittatur. *Vide* BENEFICIARII.

Concilium Bituricense, an. 1584. mendicantes vetat in Ecclesia eleemosynam petere, eosdemque jubet ad januam consistere: *Curabunt custodes Ecclesiarum, ne mendici per Ecclesiam vagentur, aut chorum introeant, petendæ eleemosynæ prætextu, divini officii, vel concionis tempore, sed in foribus Ecclesiarum eleemosynas expectent.* Aquisextiense Concilium, an. 1585. huic geminam sanctionem continet.

ENERGUMENUS, is qui a maligno spiritu possidetur. Vicesimus nonus Eliberitani Concilii canon prohibet, ne energumenorum nomina in sacrificio recitentur, neve iidem in Ecclesia deservire sinantur. Ejusdem Concilii canon tricesimus septimus catechumenis energumenis baptismum concedit, solum ad vitæ finem; energumenos vero baptizatos, etiam dum vivunt, ad communionem suscipi patitur. Carthaginensis Concilii, an. 398. habiti nonagesimus canon exorcistis mandat, ut manuum impositionem diebus singulis super energumenis edant: qui proxime sequitur, canon energumenos jubet Ecclesias verrere & mundare; canon autem nonagesimus secundus exorcistis id curæ esse vult, ut energumenis ad quotidianum victum satis suppeditent. Arausicani Concilii, an. 441. habiti decimus quartus canon energumenis baptizatis communionem concedit, cum, postquam assiduam exercitationibus operam præstiterunt, bona habent intervalla; & decimus quintus baptizari sinit, in necessitate, energumenos qui per catechumenatus exercitationes transierunt.

Energumeni jam baptizati, si de purgatione sua curant, & se sollicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent. (Can. 14.)

Energumenis catechumenis, quantum vel necessitas exegerit, vel opportunitas permiserit, de baptismate consulendum. (Can. 15.)

EPILEPTICI. Decimus sextus Arausicani quod supra laudavimus, Concilii canon epilepticos vetat clericos ordinari, eosdemque deponit, si jam ordinati fuerint: *Qui palam aliquando arrepti sunt, non solum non assumendi ad ullum ordinem clericatus, sed & si jam aliqui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi*. *Vide* IRREGULARITAS.

EPISCOPUS. Episcopi nomen, ex etymologia græcæ vocis ἐπίσκοπος, a qua derivatur, proprie præfectum seu supremum moderatorem significat cui super domus bonis & negotiis inspectio est. Peculiariter ergo prælatis convenit qui insignis Ecclesiæ capita primique pastores sunt, quique sub se pastores alios inferiores & subordinatos habent. Solemne est patribus ecclesiasticisque scriptoribus eos Ecclesiæ Principes, supremos Sacerdotes, supremos Pontifices appellare. Papæ nomen quod *patrem* significat, quodque in Orientali Ecclesia omnibus parochis adhuc tribuitur, olim vulgo in Latina Ecclesia omnibus Episcopis tribuebatur, ut, inter alia monumenta, nos certos facit Clodovei Regis ad Episcopos, an. 511. in Aurelianensi primo Concilio congregatos sermo in quo Princeps hic eorum præsulum precibus se commendans: *Orate*, inquit, *pro me, Domini sancti, & Apostolica sede Papa dignissimi*.

§. I.

De Episcopatus, seu dignitatis Episcoporum natura.

SUper episcopatus, seu dignitatis Episcoporum naturæ circumferuntur sententiæ tres. Contendunt alii episcopatum esse sacramentum & ordinem peculiarem a sacerdotio distinctum; ajunt alii episcopatum nec ordinem nec sacramentum esse; denique asserunt alii episcopatum non nisi sacerdotii seu presbyteratus perfectionem, & sacerdotalis characteris simplicem ad novum officium extensionem, ampliorem potestatem, eminentiorem dignitatem esse. Ut ut de his scholæ opinionibus sentiendum sit, nos quidem dicimus episcopatum divinæ institutionis esse, Episcoposque suam dignitatem, suam auctoritatem, suam ordinis & jurisdictionis potestatem proxime, non a Papa, sed a Christo Domino ipso tenere, cujus vicarii in suis quisque diœcesibus sunt, ut etiam Apostolorum successores, qui a Spiritu sancto statuti fuere, ut Ecclesiam regerent: *Attendite vobis & universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

Maldonatus & Vasquez pronuntiare non verentur assertionem vix ac ne vix quidem a fide distare: *Proxime*

s me accedit ad fidem, inquit primus in octavo Tractatus capite, quem de Ordine concinnavit: *Fide catholica tenenda est*, addit Vasquesius, *Disputat.* 240. cap. 3.

§. II.

De Episcoporum supra Presbyteros excellentia, seu, quod ajunt, præeminentia.

Episcopi presbyteris divino jure superiores sunt. Est hæc constans omnium sæculorum doctrina, Christum Dominum sua in Ecclesia instituisse peculiarium ordinum duorum pastores in Apostolorum ac discipulorum persona, ut scilicet Apostoli quidem primum, discipuli vero secundum ordinem constituerent; nec minus etiam constans & firma doctrina est, Episcopos Apostolis & presbyteros discipulis a Christo institutis successisse; & quod inde consequitur, Episcopos, tamquam Apostolorum successores, primique ordinis a Christo instituti pastores, per divinam institutionem, superiores simplicibus presbyteris esse, qui discipulis successerunt, ut in secundo tantum ordine, & sub primi ordinis pastorum auctoritate, sacerdotii functiones obirent. S. Epiphanius (Hæresi 76.) memoriæ prodit Aerium, cum hanc subordinationem impugnare voluisset, quarto sæculo, in hæreticorum numero positum fuisse.

Nulla ratione clerici, aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur; tales enim acephalos, id est, sine capite, prisca Ecclesiæ consuetudo nuncupavit. (Concilium Parisiense, an. 829. & Concil. Ticinense, an. 850. can. 8.)

Occurrit Episcoporum supra presbyteros superioritas expressis notata verbis in S. Ignatii martyris, ad Magnesianos & ad Ephesios Epistolis; apud Tertullianum, *de Corona militis*; apud S. Cyprianum, *Epist.* 27. apud Origenem, *hom. in Luc.* 20. apud S. Clementem Alexandrinum, lib. 6. *Stromat.* apud S. Optatum, lib. 1. apud S. Joannem Chrysostomum, Tom. 1. *in Epist. ad Philipp.* apud Sanctum Augustinum, lib. *de Hæres.* cap. 53. &c.

Sententia quæ negat Episcopos presbyteris divino jure præstare, sacræ Scripturæ, traditioni, Conciliis, Ecclesiæ menti usuique repugnat, tum quia semper in Ecclesia creditum est eos solos a Christo ea potestate instructos fuisse, ut Episcopos, presbyteros & diaconos consecrarent; tum quia ipsi soli potestate hac omnibus retro temporibus usi sunt; tum denique quia, si quando hujus potestatis usum simplices presbyteri sibi arrogarunt, ejusmodi ordinationes Ecclesia nullas & invalidas declaravit.

Diceret frustra quispiam Hispalense Concilium secundum, an. 619. habitum, can. 1. non aliunde repetere jus quo gaudent Episcopi præ presbyteris, ut majores ordines conferant, quam *ex novellis & ecclesiasticis regulis*. Per hæc enim verba Concilium leges non ab Ecclesia, sed a Christo ipso latas, & Evangelio seu novo Testamento nixas intelligit; quod ex eo liquido constat, quod, eo loci, Concilium veteri Testamento novum opponit in hæc verba: *Nam quamvis cum Episcopis plurima illis* (presbyteris) *communis sit dispensatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellis & ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint.* Episcoporum supra presbyteros, divino jure, præstantiæ, seu superioritati opponuntur duo S. Hieronymi testimonia. Primum, a sancti Doctoris Commentario depromptum super primo S. Pauli ad Titum Epistolæ capitu, his verbis conceptum est: *Olim idem erat presbyter qui est Episcopus, & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi presbyterorum Concilio* (seu *consilio*) *Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur .... Sicut ergo presbyteri sciunt se Ecclesiæ consuetudine ei qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos: ita Episcopi noverint se magis consuetudine, quam dispensationis* (seu *dispositionis*) *dominicæ veritate, presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen qui, cum haberet solus præesse populo Israel, septuaginta elegit cum quibus populum judicaret.*

Huic sancti Hieronymi testimonio adhibentur responsa hæc, & ea quidem solide.

1. S. Doctor per ea ipsima testimonii sui verba: *Olim idem erat presbyter qui est Episcopus*, nihil aliud sibi vult quam, ante coorta in Ecclesia per dæmonis malitiam schismata & dissidia, Episcopos & presbyteros, in alio licet gradu, unum tantum idemque nomen gessisse.

2. Ait quidem S. Pater Episcopos & presbyteros *communi consilio* Ecclesias rexisse, non æquali tamen auctoritate; immo vero contrarium diserte testatur, dum Episcopos Moysi comparat, qui quamvis ipse unus ad regendum populum divina auctoritate institutus, & quod inde consequens fit, Hebræis omnibus, divino jure, superior, ex iis tamen seligere voluit septuaginta duos quos sibi ad regimen associaret: *imitantes Moysem qui, cum haberet solus præesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.* Ita scilicet Episcopi, divino jure presbyteris cæterisque subalternis ministris superiores, suæ jurisdictionis majorem minoremve partem cum iisdem communicant.

3. Verba hæc, *Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate presbyteris esse majores*, hæc, inquam, verba id unum significant consuetudini potius quam alicui divinæ legi tribuendam esse episcopalis jurisdictionis exercitationem, rationem scilicet qua ipsi soli & sine presbyterorum consilio Ecclesiam regerent, quandoquidem reapse Christus Dominus, cum majorem Episcopis quam presbyteris potestatem tribuit, eos nec vetuit nec jussit presbyterorum consilio ad Ecclesiæ regimen uti. Ergo S. Hieronymus rationem vituperat, qua Episcopi, ejus ætate, Ecclesiam regebant, non adhibito nempe presbyterorum consilio; eamque hanc regiminis formam non semper exstitisse, & a consuetudine potius quam a Dei institutione ortum traxisse, et non eis unius consuetudinis vi factum esse, suum ut gradum Episcopi, suam potestatem, suam supra presbyteros excellentiam, seu superioritatem tenerent.

S. Hieronymi testimonium alterum a presbyterianis contra Episcoporum superioritatem allatum constat ejusdem S. Doctoris 101. *alias* 85. ad Evagrium Epistolæ verbis his: *Nam & Alexandriæ a Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium Episcopos presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant, quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod presbyter non faciat.*

Non id sibi vult S. Hieronymus Alexandrinos Episcopos olim sine consecratione fieri consuevisse, ferme ut Imperatores aut archidiaconi renuntiabantur, puro putoque electorum delectu; quandoquidem ex apostolicarum Constitutionum auctore, lib. 7. cap. 46. Alexandrinos Episcopos secundum omnium Ecclesiarum consuetudinem ab aliis Episcopis consecratos fuisse intelligimus; ac S. Hieronymus ipse testatur ibidem Episcopos ordinare posse, presbyteros vero non posse. Cur enim presbyteri ordinare non possunt, cum id possint Episcopi, nisi quia Episcopi in suæ inunctionis solemnitate acceperunt ordinandi potestatem quam presbyteri non obtinent, propterea quod episcopalem consecrationem non susceperunt? Præterea, S. Hieronymus, in eadem ad Evagrium Epistola, rotundis verbis ait id esse Episcopos in Ecclesia quod Aaron erat in synagoga, id autem presbyteros esse, quod erant Aaron filii; jam vero Aaron, utpote summus Pontifex, superior erat divino jure suis filiis qui simplices tantum sacerdotes erant: *Ut sciamus traditiones apostolicas sumptas de veteri Testamento, quod Aaron & filii ejus atque levitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi & presbyteri & diaconi vindicent in Ecclesia.*

§. III.

De canonicis rationibus, ut ad episcopalem dignitatem perveniatur.

Canonicæ rationes, ut ad episcopalem dignitatem perveniatur, sunt electio, aut quicquid hujus locum tenet, ut præsentatio, nominatio, collatio, & consecratio, seu episcopalis inunctionis solemnitas.

Electionis ad episcopatus ratio quæ adhuc obtinet in Germania, in aliis omnibus aut pene omnibus Catholicis regionibus abrogata fuit. Papa confert pleno jure sanctæ Sedis Ditionum episcopatus, eorumque magnam partem qui in Neapolitano regno sunt; in Polonia, Rex supplicat; in Gallia & in Hispania, Rex nominat.

Communi jure, nominati Episcopi consecratio fieri debet intra menses tres, postquam is provisiones obtinuit, ea indicta pœna, ut amittantur, *ipso facto*, fructus per eos tres menses percepti, & episcopatus ipse, si nominatus per alios deinceps menses tres in eadem negligentia perstiterit; & hæc consecratio peragenda est in Episcopi recens promoti Ecclesia ipsa, vel in provincia

vinsie a Metropolitano, suffraganeorum duobus suppetias ferentibus: *Ecclesiis cathedralibus seu superioribus, quocunque nomine ac titulo, præfecti, etiamsi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio vero, si extra curiam Romanam fiat, in Ecclesia ad quam promoti fuerint, aut in provincia, si commode fieri poterit, celebretur.* (Concil. Trident. sess. 23. cap. 2. *de Reform.*)

Statuimus, ut Archiepiscopus consecrari minime possit ab alio quam suo Primate, vel antiquiore suo suffraganeo, nisi canonicum impedimentum obstiterit, duobus aliis suis suffraganeis præsentibus, per suum metropolitanum accersendis. Episcopi vero ab alio quam suo metropolitano, assistentibus etiam duobus suffraganeis quos ipse metropolitanus eligere maluerit, in propria Ecclesia, si commode fieri possit, vel alia cathedrali provincia per ipsum metropolitanum designanda, non alibi, nec clam aut occulte consecrari valeant. (Concil. Turonense, an. 1582. tit. 12. *de Episcop.*)

Hæ communis juris regulæ, quod ad episcopalis unctionis solemnitatem attinet, in præsentia non servantur; ejusmodi est hujus temporis mos, ut Episcopi se a quo voluerint, e sanctæ Sedis mandato, consecrandos curent. Si mandatum executioni datur in alia quam consecratoris aut provisi diœcesi, a loci Episcopo concessi territorii petitione opus est. Servatur ea semper lex, ut consecratio fiat ab Episcopis tribus, in pœnam, quoad consecratos, amittendi nomen & functiones Episcopi, præterquam in dispensationis caso, quæ non conceditur nisi pro regionibus in quibus Episcopi desunt; & in hac ipsa facti specie, necesse omnino est, ut consecratio ab uno saltem Episcopo peragatur, quia episcopalis, perinde ac sacerdotalis potestas non nisi per Episcoporum ministerium conferri potest.

Episcopi, ante consecrationem, omnes functiones exercere possunt quæ ad jurisdictionem pertinent, *ea qua sunt jurisdictionis*, ut mandata edere, diœcesin visitare, litigia finire, ad confessionem & ad prædicationem approbare, dare litteras *visa* dictas ob indulgentias & ob beneficia, dispensationes concedere, postulantes ad habitum religiosum & novitios ad professionem admittere, indulgentias largiri, assistere cleri cœtibus, &c. Ratio est, quia provisiones rite significatæ tribuunt administrandi jus, ac jurisdictionis functiones ex hoc ipso administrationis jure promanant.

Quod de proviso dicimus, referri quoque debet ad nominatum legitime impeditum, ne Bullas obtineat, quin id ejus culpa fiat; quemadmodum contingeret, facta hypothesi nihil in nominato esse, quod ineptum redderet, si provisiones ei negarentur ob dissidia Romanam inter curiam & Gallicanam, aliasve causas aliunde quam ex nominati indignitate sumptas. Ratio est, quia nominatorum Episcoporum Ecclesiæ ex Bullarum recusatione grave detrimentum sine culpa perciperent. (Gibertus, Institutionum ecclesiasticarum & beneficialium, Tom I. pag. 97. & seq.)

Qui de episcopatibus provisi sunt, ibidem spiritalia monia, ante præstitum fidelitatis jusjurandum, obire possunt, postquam eorumdem possessionem solemnibus requisitis formis inierint, apostolicarum ad Regis nominationem provisionum vi. Ita judicatum per arestum supremi consilii, die 26. Aprilis an. 1657. super Cleri significationibus editum. Possunt etiam, ante initam possessionem, jurisdictionem exercere, ut beneficia conferre, &c. Ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, an. 1541. (Monum. Cleri, Tom. II. p. 265. 391. & seq. Tom. XII. p. 1130.)

Facienda est Episcoporum consecratio die dominico, aut Apostoli festo die, hora tertia, matutina scilicet hora nona, tribus horis ante meridiem. Assistentes Episcopi duo tenent Evangelii librum super ordinandi capite, eidemque manus imponunt, Episcopus consecrator precem invocationis Spiritus sancti pronuntiat, deinde alii, tangentes ordinandi caput, id hoc itemque in ejus manus e sacro Chrismate affundunt. (Pontificale Romanum, pag. 74. & seq.)

Hæc manuum supra ordinandi caput impositio, itemque Sancti spiritus invocatio sunt omnium cæremoniarum quas Episcoporum consecratio sibi vindicat, antiquissimæ: sunt etiam solæ quæ episcopatus materiam formamque essentiales constituunt, quoniam sacramentorum materia & forma essentiales sunt immutabiles, semperque in omnibus locis omnibusque temporibus eædem fuerunt, cum sine sua ipsius essentia subsistere nulla possit omnino res.

§. IV.

De qualitatibus quæ necessariæ Episcopis sunt.

Qualitates Episcopis necessariæ trium generum sunt: cor aliæ spectant, aliæ mentem, denique corpus aliæ. Non id nobis propositum est, ut loquamur, hoc in paragrapho, de moralibus omnibus qualitatibus quæque ad cor referuntur, cujusmodi sunt virtus, pietas, quas in eminenti gradu possidere debent Episcopi, sed solum de qualitatibus quarum defectus potest eorum electioni aut nominationi obicem ponere; & hæ qualitates sunt, 1. qualitates omnes defectibus contrariæ, qui ab ordinibus excludunt, quippe qui irregularitatem pariunt. *Vide* IRREGULARITAS.

2. Ex canonibus, ad episcopatum promoveri nemo potest, quin ætatis annos triginta compleverit: *Cum in sacris ordinibus & ministeriis ecclesiasticis & ætatis maturitas & morum gravitas & scientia litterarum sit inquirenda, multo fortius hæc in Episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari. Ea propter, ne, quod a quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris, præsenti decreto statuimus, ne ullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita & scientia commendabilis demonstretur.* (Concilium generale Lateranense, an. 1179. can. 3.)

Decretum hoc Decretalibus insertum fuit, can. *In cunctis*, qui septimus est sub titulo *de Electione & Electi Potestate*; confirmatum quoque fuit a Tridentino Concilio, sess. 7. cap. 1. *de Reform.* at illud Gallia non sequitur, ubi Concordatum in eo qui Episcopus nominari debet, inchoatos tantum viginti septem ætatis annos requirit. (Tit. *de Regia ad Prælat. Nomin.*)

3. Ex eodem Concordato, qui ad episcopatus a Rege nominantur, esse debent doctores aut licentiati in theologia vel in jure, exceptis Regis consanguineis aut admodum conditione præstantibus viris, & religiosis mendicantibus reformatis qui nuntium gradibus remiserunt.

4. Nominatus debet ex legitimo matrimonio natus esse, quemadmodum Lateranensis Concilii decretum, paulo ante allatum, & a Tridentino confirmatum enuntiat. Difficillime Papa ad episcopatus, super natalium defectu, dispensationes concedit; fiat, oportet, hujus defectus expressa mentio, quæ dispensationes impetratæ essent ad cujusvis generis dignitates, nequaquam sufficerent; nominatus denique catholicis parentibus natus sit, necesse est. (Barbosa, *de Offic. & Potest. Episc.* Alleg. 1. n. 30.)

5. Ut quispiam ad episcopatum promoveri possit, eum oportet sacros ordines, saltem sex ante mensibus, suscepisse; *Quicunque posthac ad Ecclesias cathedrales erit assumendus, is non solum natalibus, ætate, moribus & vita, ac aliis quæ a sacris canonibus requiruntur, plene sit præditus, verum etiam in sacro ordine antea, saltem sex mensium spatio constitutus; quarum rerum instructio.... a sedis Apostolicæ legatis, seu nuntiis provinciarum, aut ejus ordinario, eoque deficiente, a vicinioribus ordinariis sumatur. Scientia vero, præter hoc, hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere; ideoque antea in Universitate studiorum magister, sive doctor, aut licentiatus in sacra theologia, vel jure canonico merito sit promotus, aut publico alicujus academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quod si regularis fuerit, a superioribus suæ religionis similem fidem habeat.* (Concilium Trident. sess. 22. cap. 2. *de Reform.*)

6. Doctrinæ examen, itemque de vita & moribus inquisitio debent ejus promotionem præcedere, quem ad episcopatum promoveri lubet. Hoc examen & hæc inquisitio fieri debet a sanctæ Sedis legatis seu nuntiis, ex capite 2. sessionis 22. Tridentini Concilii, ut ex allatis verbis evincitur, pariterque ex capite 1. sessionis 24. ejusdem Concilii. At in Gallia, ut in Catholicis aliis Ecclesiis vetus servatur usus, a quo Metropolitani qui olim Episcoporum suis in provinciis electiones confirmabant, ante confirmationem de electorum doctrina, vita & moribus examen instituebant. Itaque in Gallia Archiepiscopi & Episcopi super eorum doctrina, vita & moribus, quos Rex ad episcopatus nominat, consuetas inquisitiones peragunt: *Præter inquisitionem atque eloquium de fide, moribus atque sufficientia ad episcopatum provehendi, quod ad sedem Apostolicam mittitur, supplicandum duximus sanctissimo D. N. Papæ, & ad dictam sedem nomine hujusmodi scribendum, ne ulli ad episcopatum in nostra provincia pro-*

viso expediatur, priusquam noster metropolitanus consulentes rescripserit de ratione & modis quibus providendus perveniat ad episcopatum, de aetate & ejus natalibus, si sit de legitimo matrimonio procreatus, fide, vita & doctrina sufficienti. De quibus antequam rescribat, consulere debebit suffraganeos, si forte aliquid resciverint, quod ignoret, ut omni modo obstruatur via simulatis catholicis, simoniacis, alieni sacrilegii custodibus & fautoribus, aut aliter indigne episcopatus ambientibus & occupantibus. (Concilium Rothomagense, an. 1581. tit. *de Episcopis & Capitulis*.)

Cum hujus Concilii decreta a Congregatione ad Tridentinum Concilium explicandum praeposita, & a Gregorio Papa XIII. in Brevi die 19. Martii an. 1582. edito approbata fuerint, compertum fit Rothomagensis Concilii dispositionem quoad inquisitiones super eorum vita & moribus instituendas, qui ad episcopatus nominati sunt, nil continere quod Tridentini Concilii menti, usuique adversetur, qui an. 1582. in Romana curia vigebat. Sinuntur nihilominus in Gallia Nuntii de vita, moribus, doctrina & capacitate eorum inquirere, quos Rex ad consistorialia beneficia nominat, quia hujusmodi inquisitio spectatur tamquam simplex testimonium quod Nuntii Papae reddunt, non autem tamquam jurisdictionis exercitatio.

§. V.

De Episcoporum juribus & functionibus.

Spectari possunt Episcoporum jura & munia, prout ad potestatem ordinis, ad potestatem jurisdictionis & ad episcopalem dignitatem referuntur.

Quoad ordinis potestatem, distinguenda veniunt jura quae episcopatui essentialiter addicta sunt quaeque Episcopus necessario exercere debet ipse per se, quin eadem aliis demandare possit; & quae simplicibus presbyteris committere potest.

Quod ad jurisdictionis potestatem attinet, animadversione dignum est hanc potestatem in Episcopo vel ordinariam vel delegatam esse. Ea quidem ordinaria est, cum eam exercet Episcopus suo proprio jure, *tamquam Episcopus*, & potestatis vi quam affert episcopatus; est autem delegata, cum Episcopus eam exercet tamquam ab Apostolica sede iis in rebus deputatus quae supra ordinariam Episcoporum potestatem sunt.

Denique quod ad episcopalem dignitatem spectat, jura quae ad eam referuntur, aut honorifica aut utilia sunt.

§. VI.

De Episcoporum juribus relate ad potestatem ordinis.

1. Solus Episcopus majores ordines conferre potest, & Episcopos consecrare; jus hoc presbyteris communicari omnino non potest; eidem ordinarium jus est, ut Confirmationis sacramentum conferat: *Si quis dixerit, Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem.... anathema sit.* (Concil. Trident. sess. 23. cap. 4.)

Majores ordines itemque episcoporum conferendi jus seu potestas ita propria & peculiaris Episcoporum est, ut simplicibus presbyteris communicari non possit, vel cum sanctae sedis venia, cum confirmandi & minores ordines conferendi facultas iisdem concedi possit.

2. Solus Episcopus ad solemnem depositionem procedere, Ecclesiarum & altarium erectionem permittere & ea consecrare potest. *Vide* ECCLESIA, DEDICATIO.

3. Solus Episcopus eo jure gaudet, ut sanctum Chrisma benedicat. *Vide* CHRISMA.

4. Sunt alia jura quae episcopali quidem ordini adhaerent, sed quorum tamen usus ab Episcopo inferioribus ministris committi, vel etiam ad hos consuetudinis aut privilegii vi pertinere possit: Ejusmodi sunt, virginum consecratio, publicae poenitentiae impositio, & poenitentium publica reconciliatio, benedictio patenarum, calicum, campanarum, &c. *Vide* BENEDICTIO, CALIX, CAMPANA.

§. VII.

De Episcoporum juribus relate ad potestatem jurisdictionis.

Episcopi, cum primi ordinis pastores sint, ad regendam Ecclesiam a Christo ipso instituti, per divinam proinde institutionem, in suis quisque dioecesibus, supra earumdem omnes fideles omnesque Ecclesias ordinaria & proxima jurisdictione pollent.

1. Episcopi id juris est, ut suis in dioecesibus ea statuant quae omnes & singulos dioecesanos tum laicos tum ecclesiasticos obligent. Eoquoque jure iidem gaudent, ut censuras in suarum dioeceseon contumaces & pertinaces peccatores decernant. *Vide* CENSURA. At non continentur ipsi censuris per Conciliorum canones aut per summorum Pontificum decreta latis, aut eorumdem canonum eorumdemque decretorum prohibitionibus quae eos spectare videntur, cum in iis facta non legitur eorumdem expressa mentio: *Quia periculosum est Episcopis & eorum superioribus, propter exemptionem pontificalis officii quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto; nos deliberatione provida duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores praelati, nullius constitutionis occasione, sententiae sive mandati, praedictam incurrant sententiam ullatenus ipso jure, nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur* (II. Lugdunense gener. Concil. an. 1274.). Hunc canonem Biolus in sua Collectione non posuit; at is effertur in Sexto, lib. 5. tit. 11. *de Sententia excommunicationis*, cap. 4. tamquam hujus Lugdunensis Concilii canon.

2. Episcopi in suarum dioeceseon paroeciis proxima jurisdictione pollent. In iis possunt praedicare, & omnia sacramenta administrare, cum iis libuerit, seu per se, seu per delegatos, etiam sine parochorum consensu. Ita judicatum per arestum parlamenti Parisiensis, die 14. Julii an. 1700. (Monum. Cleri, Tom. III. pag. 1173. & seq.)

3. Supra omnia etiam suarum dioeceseon loca pia jurisdictionem habent Episcopi; atque hinc jus quod ad eos pertinet, ut audiant rationes confraternitatum, fabricarum, capellarum, hospitalium, &c. executioni mandari jubeant legata pia omnesque pias dispositiones, &c. *Episcopi etiam, tamquam sedis Apostolicae delegati, in casibus a jure concessis, omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quam inter vivos, sint executores; habeant jus visitandi hospitalia, collegia quaecumque, ac confraternitates laicorum, etiam quas scholas sive quocumque alio nomine vocant, non tamen quae sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia. Eleemosynas montis pietatis, sive charitatis, & pia loca omnia, quomodocumque nuncupentur, etiamsi praedictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita; ac omnia quae ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos, instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum canonum statuta cognoscant & exequantur; non obstantibus, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto.* (Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 28. *de Reformat.*)

4. Episcopi seu ipsi per se, seu per suos magnos vicarios, exercere possunt voluntariae jurisdictionis acta, non solum intra suarum dioeceseon ambitum, verum etiam extra earum fines, & ubicumque versantur. Possunt extra dioecesin beneficia conferre, litteras *visu* dictas concedere, tribuere dispensationes, dimissorias litteras, &c.

5. Eo jure gaudent, ut de rebus omnibus ad fidem & doctrinam spectantibus, in prima instantia, & ante Papam, cognoscant & judicent. Id quoque juris obtinent, ut judicent post Papam, confirmantque tamquam judices, & non tamquam simplices executores, Romanae curiae decreta. (Monum. Cleri, Tom. VI. pag. 10. 16. & seq.)

6. Possunt Episcopi abbatum etiam exemptorum negligentiam supplere, qui non eam sibi curam sumunt, ut in suis monasteriis sacram Scripturam doceri jubeant, & in concionatores exemptos procedere, qui haereses praedicant, aut iis e suggestu dicunt, ut auditoribus scandalo sint; *In monasteriis quoque monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio sacrae Scripturae habeatur; qua in re si abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut sedis Apostolicae delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.* (Concil. Trident. sess. 5. cap. 1. *de Reform.*)

Si vero, quod absit, praedicator errores aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in monasterio sui, vel alterius ordinis praedicet, Episcopus ei praedicationem interdi-

terdicat. Quod si hæreses prædicaverit, contra eum, secundum juris dispositionem, aut loci consuetudinem, procedat, etiamsi prædicator ipse generali vel speciali privilegio exemptum se esse prætenderit; quo casu Episcopus auctoritate apostolica, & tamquam sedis Apostolicæ delegatus procedat. (Cap. 2.)

Sunt alii casus plures a Tridentino Concilio in medium allati in quibus Episcopi nihil auctoritatis obtinent, nec agere possunt nisi tamquam sanctæ Sedis delegati, ex affatis Romanæ curiæ. At, quoniam Gallia non adoptat affata hæc, nec hanc sanctæ Sedis delegatorum qualitatem Episcopis in magno peculiarium casuum numero tributam agnoscit; hinc proinde factum, ut super quibusdam articulis in Gallia quam alibi latius, & super aliis articulis minus late pateat Episcoporum auctoritas; hæc scilicet amplior in Gallia est quam in regnis ac ditionibus aliis quæ Tridentini Concilii doctrinam receperunt, quoad eos articulos in quibus Concilium hæc episcopalem auctoritatem ad certos quosdam terminos redigit, cum hujus Concilii disciplinam, & quod inde consequitur, has restrictiones Gallia non susceperit, at ex alia parte auctoritas Episcoporum Galliæ quam aliarum regionum quæ Tridentini Concilii disciplinam amplexæ sunt, ast minor iis in articulis in quibus hoc ipsum Concilium episcopalem auctoritatem amplificavit, eos nonnullis attributionibus ditans, quibus in Gallia Episcopi non fruuntur. Articuli qui in utroque genere præcipui sunt, a pag. 293. Tomi secundi Monumentorum Clari referuntur, & sunt.

Articuli primi generis.

1. Regularium correctio ob crimina patrata extra claustra.
2. Erigere parœcias, ubi opus est.
3. Vicarios in parœciis committere, quarum parochi non sufficiunt ad docendum populum & sacramenta administranda.
4. Unire beneficia simplicia vel curata, ut in Ecclesiis quæ pauperes sunt, parochorum sustentationi consulatur.
5. In alias Ecclesias transferre dirutarum capellarum Ecclesiarumque parœciæ servitium, cum fundi satis ad eas restituendas non suppetit.
6. Indulgentiarum aliarumque spiritalium gratiarum quæ a sancta Sede concessæ fuerint, anuntiatio.
7. Seminariorum regimen, superque ecclesiasticis bonis ad eorumdem seminariorum sustentationem impositiones.
8. Eorum examen, qui ab universitatibus ad beneficia præsentantur.
9. Fundationum reductio.
10. Episcoporum potestas ad judicium in prima instantia de reis ferendum, qui eorum justitiæ subsunt. Ad metropolitanum appellatio.
11. Hæreseos criminis absolutio.
12. Beneficiorum tam sæcularium quam regularium cum parœciis unio, claustralibus tamen exceptis officiis quæ residantiam Ecclesiis debent a quibus pendent.

E Galliarum affatis, ibidem Episcopi sua tantum auctoritate indigent tamquam diœceseon ordinarii, ut functiones exerceant quæ ad hos aliosque nonnullos articulos referuntur.

Articuli super quibus minus late patet Gallorum quam aliorum Episcoporum auctoritas.

Ejusmodi sunt, 1. portionum ad parochos & vicarios spectantium quas congruas vocant, quasque Episcoporum dispositioni Tridentinum Concilium reliquit, (Sess. 7. cap. 7. *de Reform.*) institutio vel augmentatio. Galliarum sanctiones definiunt parochorum & vicariorum portiones congruas, nec relinquunt Episcopis hujus auctoritatis usum, aut facultatem incolas adigendi, ut Ecclesiæ ministris sustentationem suppeditent. (Edictum mensis Aprilis an. 1571. art. 9. Constitutio mensis Januarii an. 1629. art. 13. Declaratio diei 29. Januarii an. 1686.)

2. Parochialium Ecclesiarum reparationes & reædificationes quarum cognitionem Episcopis, tamquam sanctæ Sedis delegatis Tridentina synodus tribuit, (Sess. 17. cap. 7. *de Reform.*) cum ea facultate, ut parœciarum patronos, horumque defectu, incolas cogant eos instaurare vel in integrum restituere. E Regni sanctionibus, possunt quidem Episcopi, suis in visitationibus, verbales processus edere de Ecclesiarum statu, quas reparari aut refici necesse est, ex iisque sua in id mandata proferre; at sæcularium curiarum est perficere; ut, quæ Episcopi mandaverint, executionem sortiantur. (Blesensis Constitutio, art. 52. Edictum Melodunense, artic. 3. Edictum mensis Aprilis an. 1695. art. 21. & 22.)

3. Testamentariarum dispositionum mutatio, piarumque omnium testamentariarum, aut inter vivos donationum executio, quas Tridentinum Concilium Episcopis, (Sess. 22. cap. 6. *de Reform.*) tamquam sanctæ Sedis delegatis attribuit. Regni mos & sanctionum dispositio testatoribus libertatem relinquunt, ut ultimæ suæ voluntatis executores eligant; & sæculares curiæ fere judicant de dissidiis quæ in piarum donationum executione suboriuntur.

4. Oratoriorum examen, Episcopis a Tridentino Concilio tributum, (*Ibid.* cap. 10. *de Reform.*) cum facultate iisdem interdicendi in perpetuum vel ad tempus omnes functiones, ad ecclesiastica negotia quod attinet. Regni affata ususque huic Concilii dispositioni repugnant.

5. Hospitalium administratio Episcopis adscripta cui ipsos administratores destituendi potestas additur (Sess. 7. capit. 15. Sess. 25. cap. 8.). E regni jurisprudentia sanctionibusque, contentiones super administrationum rationibus, cæteræque omnes ob temporalia hospitalium bona lites & dissensiones ad laica tribunalia deferuntur.

6. De validitate aut nullitate locationum bonorum Ecclesiæ, Episcopis attributa cognitio (Sess. 25. cap. 11.). In Gallis, sæculares curiæ de his rebus cognoscunt.

7. Competentia curiarum Ecclesiæ quoad clericos conjugatos, concubinarios & concubinas, itemque quoad beneficiales causas (Sess. 23. cap. 6. & Sess. 24. c. 8. *de Reform.*). De his quoque negotiis singulis, in Gallia, sæculares curiæ cognoscunt.

8. Novitiorum donationes aliæque dispositiones quæ, ex Tridentino Concilio, (Sess. 25. cap. 16. *de Reform. Regular. & Monial.*) nullæ sunt, nisi iis loci Episcopus, ejusve magnus vicarius annuerint. In Gallia, non est necessaria Episcoporum venia, ut novitiorum donationes validæ sint.

9. Concilii constitutio per quam vult Episcopum, in sua diœcesi, casuum judicem esse, ob quos Ecclesia ad monitoria confugi sinit (Sess. 25. cap. 3. *de Reformat.*). Regni politia huic constitutioni contraria est; & cum sæculares curiæ annuerunt, ut monitoria obtinerentur, sanctiones injungunt officialibus, eorum temporalium bonorum sequestrationis indicta pœna, ut eadem concedant.

10. Beneficiorum, in gratiosam formam, uniones, proprio Papæ motu editæ; uniones ad vitam factæ; pensionum, tamquam beneficiorum resignationes, beneficiorum resignatio, cum omnium fructuum reservatione, pensionis in modum. Hæc omnia quæ Romæ admittuntur, in Gallia rejiciuntur.

§. VIII.

De juribus quæ ad episcopalem dignitatem referuntur.

Jura honorifica.

1. LAici perinde ac sæculares & regulares clerici proprio Episcopo, tamquam Ecclesiæ Principi, primo pastori & capiti totius in hierarchico ordine diœceseos, honorem & observantiam debent. Hinc vetus mos secundum quam sæcularis & regularis clerus novo Episcopo, processionis ordine, obviam ibat; *Vetus hæc consuetudo fuit, ut Episcopo urbem ingredienti, monachi cum toto clero, ipsum excepturi, processionaliter occurrerent.*

2. Decanus, dignitates, canonici & præbendæ cathedralis Ecclesiæ tenentur *ex debito* Episcopum comitari, cum ad Ecclesiam venit pontificalem in modum celebraturus, & cum recedit. In cæteris occasionibus, satis est, ut dignitariorum & canonicorum certus quidam numerus advenienti occurrat ad Ecclesiæ januam, & recedentem eo comitetur.

3. Episcopos in omnibus suæ diœcesis Ecclesiis, exemptis & non exemptis, primum locum habere debet.

4. Episcopus eo jure gaudet, ut suæ dignitatis quasdam notas gerat, cujusmodi sunt annulus, crux, & episcopalia ornamenta cætera. Id etiam ei juris est, ut thronum & umbellam habeat.

5. Jus obtinent Episcopi, ut super altari manuali celebrent, aut, se præsentibus, ab aliis celebrari jubeant, *ubique locorum extra Ecclesiam. (Quod nonnullis, de privil.)*

6. Suarum diœceseon populis solemnem in modum benedicere, sibique pro arbitratu confessarium eligere possunt, dummodo, si confessarius ex aliena diœcesi fuerit, a proprio Episcopo approbatus sit.

Episcoporum jura utilia & temporalia.

Distingui possunt peculiariter quatuor generum temporalia jura quibus Episcopi supra Ecclesias supraque beneficiarios gaudent, qui eorum jurisdictioni subsunt. Horum jurium aliqua sunt quæ, Conciliis annuentibus, Episcopi suo ipsorum nomine percipiunt, utpote necessaria ad sustinendas expensas quas onera diœceseon regimini addicta postulant: ejusmodi sunt subsidium charitativum dictum, cathedraticum, synodaticum, & procurationis jus. *Vide* CATHEDRATICUM & PROCURATIO.

Sunt alia jura quæ inducta fuere ad officiariorum salarium seu stipendium, qui sub Episcoporum auctoritate expediunt litteras dimissorias, ordinum, & alias quæ diœceseon regimen spectant. Jura hæc a Conciliis interdum prohibita fuere, & interdum permissa, definita & ad certum quamdam modum redacta: *Item quod pro sacris ordinibus ministrandis, & litteris inde conficiendis .... nihil recipiatur.* (Concilium Rothomagense, an. 1445. can. 12.)

Quoniam ab ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacunque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi & alii ordinum collatores, aut eorum ministri, quovis prætextu, accipiant. Notarii vero in his tantum locis in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis aut testimonialibus, decimam tantum unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo; nec Episcopis ex notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem ordinum collationibus directe vel indirecte provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit; contrarias taxas, ac statuta & consuetudines, etiam immemorabiles, quorumcumque locorum (quæ potius abusus & corruptelæ, simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt) penitus cassando & interdicendo; & qui secus fecerint, tam dantes quam accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas a jure inflictas ipso facto incurrant. (Concilium Tridentinum, sess. 21. cap. 1. *de Reform.*)

Est etiam tertium temporalis juris genus, quod partim Episcopo suo nomine, tamquam ipsorum auctoritatis significatio, & partim tamquam eorumdem ministrorum salarium percipitur; tale est, in beneficiorum provisionibus, aliisque ejusmodi actis, sigilli jus. Minime a tevent huic juri Concilia: *Præsentis approbatione Concilii, prohibemus, ne quis de cætero pro litteris sigillandis quæ conceduntur pro ordinatione clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat, vel recipiat temporale.* (Concilium Andegavense, an. 1079. cap. 2.)

Prohibemus, ne quis, vel aliqui a personis ecclesiasticis per ipsos examinandis vel præsentandis illis qui habent curas committere vel conferre, pro sigillo vel littera aliquid recipiant. (Concilium Andagavense, an. 1365. cap. 10.)

Ne Episcopus quidquam vel sponte oblatum, ac exiguum quidem a secretario scribisve dono accipi aut capi ullo nomine patiatur. (V. Concilium Mediolanense, an. 1579. III. Part. tit. 14.)

Addi potest quartum temporalis Episcoporum juris genus, quod olim locum habebat, quodque Concilia tamquam abusum longe maximum abrogarunt. Ejusmodi erant jura quæ Episcopi, investituræ specie, ad vicarii perpetui mutationem quamlibet exigebant. Ejusmodi quoque jura erant quæ Episcopi sibi arrogabant, vel ut ordines tribuerent, vel ut justitiam redderent, vel ut beneficia conferrent, vel ut peccata tolerarent, vel ob sanctum Chrisma, vel ob Ecclesiarum dedicationes, vel ob tituli mutationes & translationes, vel ob matrimonialium enuntiationum redemptionem, &c.

Decrevimus,... ne nullus Episcoporum vel ministrorum ipsorum deinceps pro distributione sacrorum ordinum, pro dedicatione sanctæ Ecclesiæ, seu pro acceptatione sacri Chrismatis, vel pro immutatione titulorum, aliquid exigere præsumat. (Concilium Aquisgranense, an. 836. canon. 5.)

Si quis Episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, seu subdiaconorum, vel crimen incestus in sua parochia, precibus, vel pretio interveniente, consenserit, vel commissum sibique compertum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur. (Concilium Romanum, an. 1078. can. 11.)

Prohibemus etiam, ne prælati, vel eorum ministri, ratione sigilli, aliquid exigant pro justitia simplici exhibenda, neque pro justitia facienda, vel acceleranda; neque pro redemptione procurationum quæ eis ratione visitationis debentur, aliquid exigant, ubi nec per se, nec per alios visitationes faciunt; nec defunctos excommunicatos in quibus signa pœnitentiæ non comparuerunt, pro pecunia sepeliant, vel absolvant; & ut cum focariis, sacerdotibus, vel clericis peculiariter componant; & ne beneficiariis ordinandis, propter pecuniam, quominus ordinentur, indulgeant. (Concilium Parisiense, an. 1212. can. 13.)

Statuimus etiam,... ne ab excommunicatis pœna tantum pecuniaria exigatur, nulla pœna spirituali inflicta; & ne quid exigatur pro redemptione edictorum illorum quæ debent per tres dies solemnes fieri ante dispensationem. (Can. 14.)

§ IX.

De Episcoporum officiis & obligationibus.

1. EPiscoporum prima functio, ut primum & præcipuum officium est prædicatio. Huic facere debent satis ipsi per se, nisi legitime impediti sint; ac tum quidem suas vices viris demandant, oportet, qui gravi huic, ut par est, obeundo munari pares sint: *Quia vero Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Evangelii quam lectio, & hoc est præcipuum Episcoporum munus; statuit & decrevit eadem sancta synodus, omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates & omnes alios Ecclesiarum prælatos teneri per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Evangelium. Si vero contigerit Episcopos & alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam generalis Concilii, viros idoneos assumere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum.* (Concilium Tridentinum, sess. 5. cap. 2. *de Reformat.*) Idem Concilium in sess. 24. cap. 4. & 7. *de Reformat.* super eodem argumento versatur.

Prædicationis munus Episcoporum est præcipuum quod in suis Ecclesiis per se debent exequi; seu legitime impediti fuerint, per eos quos ad prædicationis munus assumunt. (Concilium Rothomagense, an. 1581. tit. *de Curatorum & alior. Presb. Offic.*)

Sciant ergo omnes Episcopi, prædicandi verbi Dei munus ad ipsos præsertim pertinere, ut qui a Christo missi in locum Apostolorum successerint. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. 3. *de Prædicat. & exposit. verbi Dei.*)

Episcopi proprium est docere; id, quoad ejus facultas negotiaque ferent, frequentius præstare conabitur. (Concilium Tolosanum, an. 1590. cap. 5. *de Concionatoribus.*)

Misit Deus Apostolos in universum mundum, ut prædicarent Evangelium.... Hic vero cum successerint Episcopi in dignitate, ita etiam eos sequuntur in munere. Ideo per se ipsos, nisi legitime impediti, verbum Dei, cum in civitate, quam per totam diœcesim, populo nuntient. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 4. *de verbi Dei prædicatorib.*)

2. Alterum Episcoporum officium est, sermones suos ad regulas exacta agendi ratione, vitæ sanctitate, non intermisso præstantiorum & dignitatis qua insigniti sunt, eminentiæ respondentium virtutum exemplo fulcire: *Sollicite studeat unusquisque Episcopus gregem sibi commissum sacra prædicatione, quid agere, quidve vitare debeat, informare; & ipse Episcopus vita, habitu, forma & conversatione sancta, suis sit subjectis exemplum, ut, juxta dominicam vocem, videant opera ejus bona, & glorificent patrem Deum qui in cælis est. Ut de vita & religione sua unusquisque (Episcopus) tam in conversatione sua, quam etiam in habitu & vultu ac sermonis gravitate, talem se domi forisque, & suis extraneis exhibere studeat, ut maturitate morum, & repudiatione omnium levitatum ac vanitatum, omnibus sibi adhærentibus, seque intuentibus formam disciplinæ & verecundiæ ac modestiæ infundat.* (Concil. Turonense, an. 813. can. 4.)

A capite igitur, hoc est, a prælatis & Episcopis qui velut civitas supra montem, & lucerna super candelabrum, & tamquam speculatores in domo Domini positi, cæteris relucere tenentur; ex quorum conversatione, vita pariter & doctrina pendere dignoscitur cæterorum salus, directio atque forma; statuimus & ordinamus, ut omnes & singuli hujus provinciæ, Archiepiscopus & Episcopi, eorumque successores, vitæ munditia, morum gravitate, & conversationis exemplo, opere pariter & sermone, omnibus viribus suis decreta apostolica regulæ, quæ in consecratione sua professi sunt, & ea quæ in divinis scripturis, canonibus & juribus de Episcopis, statuuntur, diligenter videant, relegant & observent. (Concilium Senonense, an. 1485. art. 2. cap. 1. *de Episcop.*)

Episcopi in specula constituti, & supra montem positi,

sicut

sicut debent omnium inferiorum actiones inspicere, ita meminerint se omnium aspectui exponi, nec posse abscondi; propterea & in suis promotionibus, & in conversatione vitæ oportet ipsos esse irreprehensibiles, ut de aliorum provisionibus & gestis possint efficacius censuram agere, omnibus prælucere, ac bonorum operum exemplum præbere.... In primis ergo, quod est præcipuum prædicandi genus, ita mores suos componant, ut cæteri ab eis pietatis, frugalitatis, modestiæ, continentiæ & humilitatis quæ nos tantopere commendat Deo, exempla petere possint. Quoniam omnis Pontifex ex hominibus assumitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia; Episcopi si non quotidie, studeant tamen omnibus diebus dominicis ac festivis missam celebrare, Ecclesiæ suæ cathedralis quam frequentissime officiis interesse & præesse.... sint Episcopi modesto cum dignitate vestitu, mensa, familia, ut frugali victu contenti; neque in toto vitæ genere ut tota domo caveant, ne quid appareat quod a sancto hoc instituto sit alienum, quod simplicitatem ut vanitatum contemptum præ se ferat. (Concilium Rothomagense, an. 1581. tit. *de Episcopis & Capitulis.*)

Cum vita Episcopi forma & exemplum totius gregis esse debeat, ut attestatur uterque Apostolus præcipit, in primis eos curare oportet qui hoc sacrum ministerium susceperint, ut ita sobrie, caste ut pie vivant, moresque suos omnes componant, ut cæteri ab eis virtutum & bene vivendi exempla petere possint. (Concilium Burdigalense, an. 1583. tit. 16. *de Episcop.*)

3. Episcopi per peculiare pietatis studium & plusquam vulgarem de Dei gloria, de divino cultu, de animarum salute sollicitudinem eminere debent: *Decrevimus, juxta sanctorum canonum constitutionem, ut Episcopi assidui sint in lectione, & scrutentur mysteria verborum Dei; quibus in Ecclesia doctrina fulgore splendeant, & verborum Dei alimentis animas subditorum pascere non cessent...., & prædicatione assidua plebem admoneant, & falce justitiæ a credentium mentibus vitiorum spinas eradicent, & verbi Dei semine agros, mentes eorum ad fecunditatem perducant.* (Concilium Cabillonense, an. 813. can. 1. & 2.)

Optandum est; ut ii qui episcopale ministerium susceperint, quæ suæ sint partes, agnoscant; ut se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. (Concilium Tridentinum, sess. 25. cap. 1. *de Reform.*)

Primo Episcopi sibi & gregi attendentes, in omnibus, ut est Apostoli præceptum, laborent, ut ministerium suum impleant, cunctaque ad Dei voluntatem administrare vigilanter studeant, constanti virtutum episcopalium officio. In oratione sanctisque meditationibus cum eos frequentes esse oporteat, certam sibi horum quotidie sumant, quam in contemplationum divinarum studio exercitationeque, attentissimis religiosæ mentis cogitationibus ponant. Qua ratione non sibi ipsis tantum divini luminis illustrationem deposcant, sed etiam pro fidelibus suæ curæ commissis humiles preces fundant, eorum peccata deplorando, pioque gemitu & religiosa supplicatione Deum orando, ut disjectis peccatorum nubibus, pluviam & rorem suæ divinæ gratiæ ac misericordiæ effundat in hæreditatem & agrum Ecclesiæ suæ.... Quæ ipsi possunt ac debent ad spiritualem curationem & gubernationem divinumque cultum spectantia, hæc per se in primis præstare studeant. (IV. Concilium Mediolanense, an. 1576. Part. III. tit. 1. *de Episcopis.*)

Cum in Episcopos, velut supra montem positos omnium oculi conjecti esse soleant; hortamur illos, ut Episcopi esse, quam dici malint, invigilentque diligenter juxta nomen suum gregibus suis, & lupos ab ovili pro virili arceant, murum ut sepem pro populo se interponant, ac divinis officiis sæpissime intersint, remque sacram omnibus solemnibus diebus faciant, aliis vero, præsertimque dominicis ut festis, quam frequentissime peragant. In correctionibus autem eum modum teneant, ut nec disciplinam sine misericordia, nec misericordiam sine disciplina reliquisse videantur, sed sit in eis juste consolans misericordia & pie sæviens disciplina, cum plus agat aliquando erga corrigendos benevolentia, quam nimia severitas, plus cohortatio quam comminatio, plus charitas quam potestas. Non sint appetentes vindictæ, sed eam Domino relinquant; conenturque sibi morum suavitate ac vitæ probitate omnium conciliare animos, & studio cum Dei gratia efficere, ut possint pusillanimes consolari, pios cohortari, & eos qui contradicunt, arguere. (Concilium Remense, an. 1483. tit. *de Episcopis.*)

Quemadmodum ergo Episcopi dignitate & prærogativa cæteros præcellunt, iisque primi honores debentur; ita omnis vitæ sanctitate ut morum integritate, strenua in exercendis suis officiis cura, sustinendisque suorum episcopatuum, quæ angelicis humeris etiam formidanda sunt, oneribus, assiduis vigiliis, indefessa labore, alacri studio, summa diligentia debent superare ac cante curare, ne a recta vivendi via & officii sui ratione deflectant. (Concilium Turonense, an. 1583. tit. *de Episcopis.*)

Quos in custodia sanctuarii excubare jussit, speculatoresque domus suæ præfecit Dominus, eos aut incuria desidere, aut inertia dormitare ut turpissimum, ita perniciosissimum est. In id igitur Episcopi, qua maxima poterunt diligentia, incumbant, ut creditos sibi populos conservent, errantes in viam reducant, perditos requirere & recuperare possint.... Missam, quam poterunt frequentissime, dominicis vero festisque diebus semper celebrent: quoque magis populum exemplo præsertim adjuvent, non in privatis ædibus, aut extra Ecclesiam, sed in oratoriis divino tantum cultui dedicatis Missam celebrent.... faciles adeuntibus se præbeant.... eumque modum audiendis, alloquendis, adjuvandisque omnibus adhibeant, ut homines non eorum magis humanitatem diligere, quam gravitatem venerari possint. Concilium Tolosanum, an. 1590. cap. 1. *de Episcop.*)

Constituit Deus Apostolos quibus succedunt Episcopi qui quasi in altissima Ecclesiæ constituti arce invigilare debent super gregem, & in custodia sanctuarii excubare. Videant igitur, ne aut incuria, aut inertia dormitantes aliquid damni patiantur subditi, curentque & solliciti sint, de credito sibi populo errantes in viam reducere, perditos requirere & recuperare contentur. Id vero fiet, si actiones proprias ad petram qui Christus est, allidentes, quod in ipsis ex humana infirmitate sordidum fuerit, mundaverint; sicque multo liberius festucas quas viderint in aliorum oculis, amovebunt, non pertimescentes, ne sibi dicatur: Frater, eruere prius trabem quæ in oculo tuo est. Primam igitur in sanctis meditationibus & orationibus frequentes.... in quibus Deo non pro se tantum, sed pro fidelibus sibi commissis preces fundat humiliter; ut quod in ipsis confractum, divina bonitate alligetur; quod languidum est, sanetur; perditum reparetur; quod bonum est, conservetur.... singulis diebus festis & dominicis in choro divinis officiis, saltem missæ & vesperis intersint.... se faciles adeuntibus præbeant, præsertim vero conquerentibus de injuriis receptis, denuntiantibus ex charitate defectus subditorum quorumcunque, & pauperum miserias vel infirmorum dolores declarantibus, quibus paterna dilectione provideant; ut egentibus largas eleemosynas concedant, inimicos concilient, infirmos visitent.... petentibus maxime consilium dent, & afflictos benigne consolentur.... frugali mensa & mediocri supellectile contenti sint Episcopi; atque in reliquo vitæ genere mediocritatem sectentur, caveantque, ne quod in tota familia ab hoc sancto instituto alienum appareat, quodque simplicitatem, pietatem, divini cultus ardorem, & vanitatis mundique contemptum non præ se ferat. Quos habebunt domi clericos, non nisi clericali & decenti habitu uti permittant, illosque non retineant, nisi sint bonæ existimationis. Opera misericordiæ frequenter exerceant, ut sancta conversatione quasi Episcoporum testes sint & imitatores. (Concilium Narbonense, an. 1609. cap. 26. *de Episcop.*)

4. Ei legi subsunt Episcopi, ut copiosas eleemosynas erogent, & hospitalitatem, perinde ac cætera omnia misericordiæ opera exerceant: *Peregrini & pauperes convivæ sint Episcoporum; cum quibus non solum corporali, sed & spirituali reficiantur alimento.* (Concil. Turonense, an. 813. can. 6.)

Episcopi quidem maximam curam & sollicitudinem circa pauperes habeant, & res ecclesiasticas Ecclesiis collatas causa circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, non quasi turpis lucri sectatores; illisque ita utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis. (Canon. 10.)

Inquirat autem studiose de pauperibus suæ parochiæ, (parochus) *præsertim puellis nubilibus, de viduis, orphanis, pupillis, ægrotis, senio confectis, aliisque personis temporali vel etiam spirituali misericordia indigentibus; quibus & ipse pro viribus opitulari, & alios suo exemplo & hortatu ad id officium incitare studeat. Præcipue vero de iis omnibus sæpe certiorem faciat Episcopum, ut, qui communis eorum pater est, iisdem paternam curam & pietatem, quacunque poterit ratione, præstet.* (Concil. Mediolanense, an. 1565. tit. 28.)

Eleemosynis dandis promptus ita sit (Episcopus), *ut præter illas quas per eleemosynarium aliosve largiri solet, etiam misericordiæ visceribus indutus, manu sua in pauperes episcopali liberalitate conferat.* (Quartum Concilium Mediolanense, an. 1576. Part. III. tit. 1. *de Episcopis.*)

Episcopi videant, ne de reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve ditent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, nec, eorum causa, bona Ecclesiæ distrahant & dissipent, sed & ut boni dispensatores, sicut animarum, ita rerum ecclesiasticarum parati sint Deo

& omni

& omni poscenti rationem reddere. (Concilium Rothomagense, an. 1581. tit. *de Episcopis & Capitulis*.)

Ad Episcopos spectat etiam pauperum & miserabilium personarum paternam curam gerere. (Tit. *de Episcoporum Officiis*.)

Caveant diligentissime (Episcopi), *ne de Ecclesiæ bonis propinquorum facultates augeant, nisi ad eorum levandam inopiam, si penuria laborent; videantque, ne, pauperum loco, assentatores, mimos & id genus perditos homines mensarum habeant affectas, vel equos, canes venaticos & aves alant; ne vellicationis potius quam villicationis aliquando reddant rationem*. (Concil. Remense, an. 1583. tit. *de Episcopis*.)

5. Debent etiam Episcopi assidue suis in diœcesibus residere, easque visitare. *Vide* RESIDENTIA & VISITATIO EPISCOPALIS.

§. X.

De Episcopis coadjutoribus.

Coadjutoriæ in beneficiis, & peculiariter in episcopatibus, cum futuræ successionis jure, cum Ecclesiæ veteri disciplina pugnant: *Nulli viventi Episcopo alius superponatur, aut superordinetur Episcopus, nisi forsitan in ejus locum quem capitalis culpa dejecerit* (can. 12.), inquiunt Aurelianensis quinti Concilii Patres, quod an. 549. habitum fuit. Verum, e posteriorum sæculorum disciplina, coadjutoriæ cum futura successione permissæ sunt, cum justæ iis causæ subsunt, ut urgens necessitas, aut evidens utilitas: *In coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscunque beneficiis ecclesiasticis permittantur. Quod si quando Ecclesiæ cathedralis aut monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet prælato dari coadjutorem; is non alias cum futura successione detur, quam hæc causa prius diligenter a sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ a jure & decretis hujus sanctæ synodi in Episcopis & prælatis requiruntur; alias concessiones super his factæ subreptitiæ esse censeantur*. (Concilium Trident. sess. 25. cap. 7. *de Reform.*)

Statuit Fagnanus eam Tridentino Concilio mentem esse, ut coadjutorias pro episcopatibus & abbatiis tantum permittat; ejusmodi est etiam Galliarum mos, ubi non feruntur coadjutoriæ nisi in beneficiis consistorialibus ad quæ Rex nominat, nunquam vero quoad aliorum generum beneficia, cujusmodi præbendæ, prioratus, parœciæ & capellæ sunt. Articulus 3. sanctionis Januarii expressus in hanc rem est. (Monumenta Cleri, Tom. II. p. 353. & 367.)

§. XI.

De Episcopis in partibus Infidelium.

Episcopi *in partibus Infidelium* ita nominantur, quia eorum diœceses in Infidelium regionibus sunt. Iidem nuncupantur etiam Episcopi *titulares*, quia peculiaris iis titulus in ordinatione tribuitur, tametsi nullum reapse possideant, nec nisi episcopali charactere insigniti sint, quin ipsis ulla diœcesis adsit. Id ergo Episcopis *in partibus*, seu titularibus ortum præbuit, quod, cum christianæ regiones in Infidelium manus incidissent, haud destitutum est earum regionum urbibus Episcopos quos prius obtinebant, nominari; usui fuere deinceps hi tituli ad Episcopos, quin iis Ecclesiæ traderentur, ut, Papæ nuntios, & vicarios apostolicos penes hæreticos, aut in remotis missionibus ordinandos.

Extat, quoad Episcopos *in partibus*, Clementis Papæ V. decretum, allatum in Clementinis, lib. 1. tit. 3. *de Electione & Electi Potestate*, cap. 5. quod incipit: *In plerisque*. Extat & aliud Tridentini Concilii, sess. 14. cap. 2. *de Reform.* his verbis conceptum: *Et quoniam nonnulli Episcopi Ecclesiarum quæ in partibus infidelium consistunt, clero carentes & populo christiano, cum fere vagabundi sint, & permanentem sedem non habeant, non quæ Jesu Christi, sed alienas oves inscio proprio pastore quærentes, dum per hanc sanctam synodum se pontificalia officia in alterius diœcesi, nisi de loci ordinarii expressa licentia, & in personas eidem ordinario subjectas tantum, exercere prohibitos vident, in legis fraudem & contemptum, quasi episcopalem cathedram in loco nullius diœcesis sua temeritate eligunt, & quoscunque ad se venientes, etiamsi suorum Episcoporum, seu prælatorum litteras commendatitias non habeant, clericali charactere insignire, & ad sacros etiam presbyteratus ordines promovere præsumunt; quo plerumque fit, ut minus idonei & rudes ac ignari & qui a suo Episcopo tamquam inhabiles & indigni rejecti fuerint, ordinati, nec divina officia peragere, nec ecclesiastica sacramenta recte valeant ministrare; nemo Episcoporum qui titulares vocantur, etiamsi in loco nullius diœcesis, etiam exempto, aut aliquo monasterio cujusvis ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promovendo quoscunque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ commensalitatis suæ, absque sui proprii prælati expresso consensu, aut litteris dimissoriis, ad aliquos sacros aut minores ordines, vel primam tonsuram promovere, seu ordinare valeat; contra faciens, ab exercitio pontificalium per annum, taliter vero promoti, ab executione ordinum sic susceptorum, donec suo prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi.*

Concinit huic decreto Gallicana Jurisprudentia; per eam Episcopi *in partibus* ad cœtus cum prælatis cæteris non vocantur; & cum eos ibidem audiri necesse est, iisdem sedes seorsim ab Episcopis cæteris datur, nisi forte sint coadjutores cum futura successione, aut suffraganei Episcoporum qui suis obeundis functionibus inepti sunt, aut ipsi veterani Episcopi sint qui se episcopatu abdicarunt. (Monumenta Cleri, Tom. II. p. 325. & 326.)

§. XII.

De Episcopis Religiosis.

1. Religiosos Episcopos non amplius afficit eorum quicpiam, quæ cum episcopatus oneribus & functionibus stare non possunt, cujusmodi sunt solitudo, silentium, vigiliæ, jejunia, abstinentiæ, quibus impedirentur, ne suis peculiaribus obligationibus satisfacerent; non proinde tamen liberantur a continentiæ voto, vel ab iis regulæ servandis legibus quæ cum eorum præsenti statu conjungi possunt. Idem judicium de paupertatis voto ferendum est; ut illud nempe religiosus Episcopus, quantum quidem in eo fuerit, servare debeat, ad religiosam simplicitatem, quam proxime potest, accedens, bonisque quorum administratione gaudet, non aliter utens, quam Conciliorum Ecclesiæque mens & regulæ postulant.

2. Quamvis, absolute loquendo, religiosi Episcopi ab edito obedientiæ voto soluti non sint, eos tamen suorum ordinum regularibus superioribus obedire non amplius necesse est, qui ob dignitatem qua insigniti sunt, eorum inferiores esse desinunt. (S. Thomas, 2. 2. quæst. 185. art. 8.)

3. Ex consuetudine quæ generatim in Galliis obtinet, religiosus, licet Episcopus evaserit, impar tamen successioni est. Consuetudo hæc, inquit Redactor Monumentorum Cleri, non est canonico juri consentanea, ex quo Episcopus qui religiosus fuit, succedit, Ecclesiæ suæ nomine, in parentum aliorumque consanguineorum bona: *Statutum est, & rationabiliter secundum sanctos Patres a synodo confirmatum, ut monachus quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi habeat potestatem.* Canon hic qui Althemiensis in Germania Concilii, an. 916. seu 917. seu 918. habiti est, insertus fuit Gratiani Decreto, Part. II. causa 18. quæst. 1.

4. Addit idem canon Episcopos religiosos posse in suæ episcopalis Ecclesiæ favorem testari, eique bona relinquere quæ suis parsimoniis vel aliter, postquam ad episcopatum promoti sunt, acquisierunt: *Ad altare (id est, ecclesiam) ad quod sanctificatur & titulatur, secundum sacros canones, restituat.* Non magis congruit huic canonici juris dispositioni Gallicana jurisprudentia, e qua scilicet religiosi Episcopi successio ad ejus hæredes naturales aut consanguineos pertinet, eamque seu monasterium in quo is professionem edidit, seu Ecclesia cui præfuit, sibi vindicare non possunt. Verum „ optandum esset, inquit Hericurtius, ut hanc „ canonicam jurisprudentiam Galli, quod ad religiosi „ Episcopi successionem attinet, sequerentur. “ Et sane P. Marionus, Præmonstratensis optime probavit in opere cui titulus, *Abbas Religiosus consecratus Episcopus* (impressum fuit Opus hoc Luxemburgi, apud Chevalerium, an. 1739.), quemadmodum consanguineis religiosus Episcopus non succedit, ita non magis hos, sed Ecclesiam & pauperes debere eidem succedere.

Cæterum, nobis videntur ea Althemiensis Concilii verba, Monachus quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, cum S. Thomæ doctrina, quoad Episcopos religiosos, conciliari posse, si dicatur Concilium nolle de regu-

læ ca-

tæ capitibus loqui, quorum executio cum episcopatus dignitate & functionibus copulari potest.

EQUES. Tribuitur id nominis omnibus generatim equestrium ordinum membris, seu militares tantum, seu militares & regulares, seu religiosi simul ordines sint. Omnium qui militares simul & religiosi sunt, ordinum celeberrimus est Melitensium equitum ordo, qui edunt consueta tria paupertatis, castitatis & obedientiæ vota. *Vide* RELIGIOSI & TEMPLARII.

EREMITA, ANACHORETA. Designat id nominis pium hominem qui in solitudinem, ut melius Deo vacaret, extra mundi commercium, secessit. Distinguuntur eremitarum genere duo; alii quidem alicui regulæ ab Ecclesia approbatæ, sub peculiari superiore, addicti sunt; non ita cæteri qui tantummodo habitum gestant, quem pro suo ipsorum arbitratu deferere possunt. Prioris generis eremitæ in religiosorum numero sunt, & clericaturæ privilegiis gaudent; qui vero ad posterius genus spectant, ejusmodi non sunt, nec iisdem privilegiis fruuntur; possunt hi bona proprietatis titulo possidere, in hæreditatem succedere, & testari. S. Paulo, in inferiore Thebaide nato, eremitarum primi nomen tribuitur, vel solum quia in hoc vitæ genere excelluit, qui ante eum eremitas extitisse contendunt, vel quia eremiticæ vitæ pater & fundator reapse fuit, ut vulgo creditur.

Bona, excellens suapte natura eremitica professio est, eamque contra jus fasque hæretici penitus damnent. Sanctorum Patrum libri singularibus ejus laudibus referti sunt. Eorum bene multi suæ vitæ partem in ea transegerunt, ejusque tantum abusus semper Ecclesia vituperavit, eos vagos eremitas in Conciliis impetens, qui ab una in aliam regionem, quin ullo in loco consisterent, discurrebant, prætexentes se perfectiorem vitæ statum quærentes nullibi comperire.

Jubemus eos quos in cellulis propriis reclusos sancta vita ambitio tenet.... quietos Dei auxilio, & nostro favore tutos existere; illos vero quos in tali proposito ignavia impulit, non prudentia cognitio deputavit, quosque nulla vitæ dignitas ornat, sed (quod est deterius) & ignorantia fœdat, & morum exsecratio turpat, decernimus ab his abjici cellulis atque locis, in quibus aut feruntur vagi, aut tenentur inclusi; atque ab Episcopis, sive rectoribus monasteriorum, ex quorum congregatione fuerunt, vel in quorum vicinitate consistunt, in monasteriis omnino deputentur. Deinceps autem quicunque ad hoc sanctum propositum venire dispofuerint, non aliter illis id dabitur assequi, neque hoc antea poterunt adipisci, nisi prius in monasteriis constituti, & secundum sanctas monasteriorum regulas erudiet, & dignitatem honesta vita, & notitiam, poterunt sancta promoveri doctrina. Illos autem quos tantum extrema vesania occuparit, ut incertis locis vagi, atque morum depravationibus inhonesti, ullam prorsus nec stabilitatem sedis, nec honestatem moribus habere extiterint cogniti, quicunque ex sacerdotibus, vel ministris vagantes reppererit, aut, si fas est, in propriis locis cœnobio suis rectoribus eos reformet; aut, si difficile est, pro sola honestate, vigore suæ potestatis, erudiendos includat. (IV. Toletanum Concilium, an. 646. can. 5)

Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus induti, & capite comati urbes obeunt, & cum viris secularibus ac mulieribus versantur, & propriæ professioni faciunt injuriam, statuimus, si elegerint quidem tonsis comis reliquorum monachorum amictum suscipere, ut in monasterio consistant, & inter fratres referri. Quod si hoc non elegerint, ex urbibus expelli, & solitudines habitare, ex quibus sibi etiam dominationes confinxere.

EVANGELIUM; græca vox quæ *bonum nuntium* significat, sumiturque pro Christi Domini doctrina quæ in Evangelio continetur, & pro Libro ipso qui hanc doctrinam continet. De Evangelii lectione passim in Conciliis sermo.

Quod in sabbatis Evangelia cum aliis scripturis legantur. (Laodicenum Concilium, can. 16.) Sabbatum Græci perinde ac dominicam diem celebrent, non quoad cessationem a servilibus operibus, sed quoad divinum officium. Hanc ob causam Laodicena synodus in sabbati æque atque in dominicæ diei officio Evangelium legi vult.

Evangelia deinceps placuit catechumenis legi apud omnes provinciarum nostrarum Ecclesias. (Concil. Arausicanum, an. 442. can. 18.)

Acolythi græce, latine ceroferarii dicuntur a deportandis cereis, quando legendum est Evangelium, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, dum sol eo tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ de- monstrandum; ut, sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. (Concilium Aquisgranense, an. 816. cap. 5.)

Statuimus item, ut non nisi ordinati legitime ad sacros ordines, epistolas vel Evangelia legant, induti vestimentis sacris. (Concil. Coloniense, an. 1310. cap. 11.)

Eucharistiæ definitio.

EUCHARISTIA, nempe, *gratiarum actio & bona gratia*. Ita nuncupatur novæ Legis sacramentum quod Christum Dominum reapse continet. Dicitur *gratiarum actio*, quia Christus Dominus illud instituens Deo gratias egit, & quia hoc idem præcipuum adjumentum est quod nos ad gratias Deo per Christum ipsum reddendas adhibere possimus. Ita ergo Eucharistia est novæ Legis sacramentum quod, sub panis & vini speciebus, continet Christum Dominum prorsus integrum, videlicet, ejus divinitatem, ejus animam, ejusque corpus, ad spiritalem Christiani hominis refectionem, ex ipsius Christi Domini institutione.

§. I.

Eucharistiæ materia.

EUcharistiæ necessaria materia, sine qua valide consecratio fieri non potest, est panis e tritico seu frumento, & vinum ex vite, quæ duo selegit ipse Christus Dominus, tum quia panis & vinum quæ corpus nutriunt, aptissima sunt ad significandum effectum carnis & sanguinis Christi Domini, quibus nutritur animus, tum quia hæc ipsa proba faciunt, ut fideles intelligant se non debere inter se nisi cor unum & animam unam habere, quoniam non conficiunt nisi unum idemque corpus, quemadmodum plura tritici grana non nisi unum eumdemque panem, & racemi grana plura non nisi unum idemque vinum conficiunt.

Ut panis esse possit valide consecratus, sacerdoti consecratori sit physice & moraliter præsens, oportet, necesse nimirum est, ut panis hic prope sacerdotem sit, & sacerdos sciat percipiatque actualiter, ut ajunt, seu virtualiter panem quem demonstrat pronuntians pronomen demonstrativum *hoc*, a se non admodum remotum esse. Non opus est tamen, ut sacerdos materiam videat aut tangat quam consecrare vult. Quamobrem sacerdos cæcus panem & vinum consecrare potest, itemque sacerdos qui probe videt, consecrare potest hostias in ciborio contentas, & vinum in tecto calice; quod postremum tamen qui faceret, peccaret; & consecratio, quamvis valida, esset illicita.

Sacerdos licite consecrare non potest nisi tot panes, quot prudenter judicat, ante specierum alterationem aut corruptionem, a fidelibus absumi posse, quia Eucharistiæ sacramentum ad fidelium communionem institutum fuit. Panis quantitatem, quam sacerdos valide consecrare potest, Christus Dominus non definiit; adeoque putant auctores bene multi se posse concludere sacerdotem posse valide consecrare totum panem qui ei moraliter præsens est, quantumvis magna sit ejus quantitas. Nos vero censemus haud sacerdoti liberum esse valide consecrare pro arbitratu, & prout ipsidem libuerit. Ergo, ut sacerdos valide consecret, oportet, 1. ut ipse sit *in debitis circumstantiis*, videlicet, in circumstantiis a Christo & ab Ecclesia præscriptis quæ non sunt alia quam celebratio ipsa sacrificii Missæ, quandoquidem nunquam Christi Domini Corpus & Sanguis nisi in hoc sancto divinoque Sacrificio consecrata fuere. Oportet, 2. ut sacerdos repræsentet Ecclesiam cujus in conficiendo Eucharistiæ sacramento prorsus ut in sacramentis cæteris conficiendis minister est; itaque sacerdos qui, in sacrificii actione ipsa, immensam panis quantitatem qua altare & proxima loca replevisset, consecrare vellet, Ecclesiam minime repræsentaret; non sequeretur Ecclesiæ ipsius aut Christi Domini mentem; sed potius religionem irridere velle censeretur, & quod inde consequitur, nec licite nec valide consecraret. Nobis ergo videtur, cum Eucharistiæ sacramentum fidelium communioni per institutionem addictum sit, non ea fuisse Christi Domini, ejusdem divini institutoris mens, ut sacerdos, quam mallet, panis quantitatem valide consecrare posset, sed ab eo determinatam fuisse hæc ipsa quantitas, si minus formaliter & expresse, saltem implicite & relate ad fidelium usum; ut proinde sacerdos qui consecrare aggrederetur panis quantitatem quæ evidenter & immaniter hunc usum excederet, peculiarium in quibus versetur, circumstantiarum ratione habita, non consecraret

craret

craret omnino, quia non censeretur tamquam Christi Domini & Ecclesiæ minister agere, sed tamquam irrisor & histrio; talis esset, nostro quidem judicio, viculi parochus qui non habens in sua parœcia nisi communicantes centum qui semel tantum in anno communicarent, in eam abiret cogitationem, ut centum mille panes aut etiam plures consacraret. Sibine quispiam facile persuaderet fanaticum hunc delirumque hominem hanc enormem panis quantitatem valide consacrare?

Panis azymus seu sine fermento, & panis fermentatus seu cum fermento ad consecrationis validitatem perinde faciunt, quia panis azymus non est minus substantialiter panis quam fermentatus, itemque fermentatus quam azymus. Magis tamen congruere videtur azymus panis, tum quia propius ad Christi Domini exemplum accedit, qui ad Eucharistiæ institutionem eo usus est, quoniam bona vespera vigiliæ suæ passionis instituit, quo scilicet tempore lex Judæos vetabat domi fermentatum panem habere, tum quia magnam aptius puritatem designat, quæ ad hujus sacramenti participationem afferri debet.

Sunt e doctis viris qui panem fermentatum in Latina Ecclesia, per octingentos & amplius annos, ad consecrationem usui fuisse contendant; aliique sunt qui contra sentiant propugnentque panem fermentatum in ea nunquam usui fuisse, semperque adhibitum panem azymum, excluso quovis alio. Cardinalis Bona (*Lib. 1. Liturg. cap. 23.*) docet Latinos promiscue pane azymo, & Græcos unico pane fermentato usos esse.

Vino verum aqua in calicis consacratione miscendum est; at hæc aquæ mixtio non nisi de ecclesiastico præcepto est, & quod inde consequens fit, aqua non est Eucharistiæ necessaria, sed solum accessoria materies, adeoque, sine hac aquæ mixtione, consecratio, quamvis illicita, valida esset.

Est apprime probabile, quin tamen de fide sit, aquam in Christi Domini Sanguinem, perinde ac vinum mutari, seu proxime, seu mediate, postquam scilicet primum in vinum mutata fuerit.

Cum Eucharistia ad salutem absoluta necessaria non sit, consacrari nunquam licet cum materia dubia, cujusmodi est a sicali confectus panis; at consecrari potest cum pane ex frumento cui alterius generis grana, at in parva quantitate, admixta essent; gravis & notoria mixtio materiam dubiam, & quod inde consequitur, illicitam redderet.

Consecrari non potest nisi panis ad ignem coctus, & naturali aqua subactus; atque adeo panis ad solem coctus, aut aqua rosacea, aliove liquore subactus non est consecrationis materia sufficiens, quia non est usitatus & proprie dictus panis.

Valida consacratio perfici nequit vel ex pane omnino corrupto, vel ex aceto, vel ex omphacio; at eadem potest valide perfici, quamvis illicite, ex pane qui corrumpi incipit, itemque ex vino quod incipit acessere. Vinum dulce sufficiens est consecrationis materies, quia verum vinum est; absque necessitate tamen illud, ob impuritatem, adhiberi non debet. Consacrari valide & licite potest a cujusque coloris vino, albo, rubro, &c. In dubio est, an valide ad consacrationem usui esse possit vinum gelu concretum; illudque proinde nunquam adhiberi debet; ac proinde si forte vinum in calice gelu concrescat, solvenda est glacies, calice prope ignem posito, aut linteis calidis involuto.

Consacrabatur olim vulgaris panis quem fideles suppeditabant; & hoc ipso tempore, in Græca Ecclesia, consecratur panis massa quæ dividitur, ante consacrationem, in tot frusta quot personæ sunt communionem suscepturæ; at, in Latina Ecclesia, post undecimi sæculi finem, parvi tantum rotundæ figuræ panes azymi licite consecrantur. Solus panis aut vinum solum valide consacrari potest, at nunquam licite, quia duarum simul specierum consecratio divini juris est, ut theologorum plerique censent. Aquæ cum vino mixsio ecclesiastici præcepti est; tenetur ergo sacerdos eam vino admiscere, at ea quantitate quæ nunquam tertiam vini partem excedat. Si sacerdos post consecrationem perspiciat se vino aquam non miscuisse, non amplius miscere debet; bene vero, si ante.

Determinata per ministri intentionem esse debet materies. itaque sacerdos qui consecrare vellet hostiæ dimidium, quin illud designaret, non consecraret omnino; perinde res haberet, si ex hostiis undecim quas haberet ob oculos, decem tantum consecrare vellet, quin eas determinaret; consacraret tamen, si ratus non adesse nisi hostias decem, ea mente esset, ut universas quæ aderant, consacraret; quamobrem omnis sacerdos eo semper animo sit, oportet, ut omnes & singulas hostias consecret quæ super altari in hunc finem existunt.

Si quid vitii, tum per ignorantiam seu incuriam, tum per negligentiam, quoad Eucharistiæ materiem contigerit, errati pœnitentiam sacerdos & minister agere debent; is erat vetus Ecclesiæ mos; id etiam olim erat in more positum, ut pueris qui in Ecclesia congregabantur, comedendi tribuerentur consecrati panes qui post fidelium communionem supererant, nec necessarii ad ægrotantium communionem erant. Vigebat & mos comburendi consecretos panes qui vitiati penitus corruptique comperiebantur, terræque tradendi eorumdem cineres in loco altari proximo; quod etiamnum in eadem facti specie faciendum est.

§. II.

De Eucharistia forma.

EUcharistiæ forma sunt evangelica verba per quæ panem in Corpus, & vinum in Sanguinem Domini nostri Jesu Christi sacerdos consecrat; videlicet: *Hoc est Corpus meum: Hic est calix Sanguinis mei, novi & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In his verbis est posita Eucharistiæ forma, quia sacramentorum formæ id agunt quod exprimunt; eademque evangelica verba efficiunt, operentur, producunt transubstantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi Domini, quam clare exprimunt. Hæc omnia & singula verba necessaria sunt necessitate præcepti, quia sacerdoti qui missam dicit, Ecclesia mandat, ut ea ad unum omnia pronuntiet, eorumque nullum sine peccato omitti aut mutari potest; at non omnia necessaria sunt necessitate medii, quia aliquorum ex iis omissio aut mutatio non impediret, quominus valide consecraretur: etenim, 1. inquit Sylvius, in *III. Part. q. 78. art. 2. ad 4.* verbi substantivi, *est*, omissio consecrationis validitatem non impediret, quia verbum hoc subintelligitur suppleturque per cæterorum verborum vim, e Græcorum & Latinorum usu, qui illud interdum omittunt per elegantiam & energiam quamdam; 2. pronomen *istud*, cum demonstrativum sit, valide supplere potest pronomen *hoc*; non eadem est ratio pronominis *illud*, quia demonstrativum non est; 3. si sacerdos per ignorantiam aut oscitantiam, at bona fide, diceret: *hic est Corpus meum*; sumens *hic* pronominis instar, consecreret, quia sensus elocutionem suppleret; at si sumeret *hic* adverbii loco, non consecraret, quia hic adverbium non substantialem mutationem panis in Christi Corpus, sed tantum localem Christi in pane præsentiam significet; qui Lutheri error est; 4. consecratio nulla esset, si sacerdos diceret: *hoc est Corpus Christi*, quia non in persona Christi Domini loqueretur, & historiam referret non actum quam ipse ederet; perinde foret, si diceret; *fiat corpus meum*, quia verba hæc substantialem mutationem non significant, nec item hæc: *ecce corpus meum*; perinde pariter se res haberet, si diceret: *hoc est caro mea*, quia *corpus* & *caro* non sunt æquivalentia, *corpusque* plus dicit quam *caro*. Sacerdos qui diceret, *hic est sanguis meus*, pro *calix sanguinis mei*, valide consecraret; itemque, si omitteret sequentia verba, *novi & æterni Testamenti*, &c. quia transubstantiatio sine his verbis satis exprimitur, & quia hæc ipsa verba in Græcorum Liturgia non adsunt.

§. III.

De Eucharistia proprietatibus.

1. EUcharistia adorenda est interna externaque ratione, quia totum continet Christum Dominum qui adorabilis est, ubicunque existit, quemque semper Ecclesia adoravit. Quod attinet ad panis & vini species, vel, ut vocant, accidentia quæ post consacrationem remanent, iis non debetur latriæ cultus, quia puræ tantum puræque creaturæ sunt, Verbo ut Christi Corpus, substantialiter non unitæ; iisdem tamen debetur religiosus cultus, adoratione proprie dicta minor, eique fere similis qui Christi Domini vestibus, si præsentes essent, præstaretur.

2. Christus Dominus in Eucharistia est, extra actualis communionis tempus, & quod inde consequitur, hoc sacramentum non usu solum, sed permanentia re continetur; Ecclesia proinde omnibus retro sæculis Eucharistiam servavit, tum ut eam summi Pontifices ad dilitos Episcopos, tamquam communionis sigillum mitterent, quam cum iisdem fovebant; tum ut eam fideles domum asportarent, qua privatim alerentur, tum ut ea-

ut eadem ad ægrotantes ferretur; tum ut inserviret ipsa præsanctificatorum Missæ quæ dicitur apud Græcos, jejunii diebus singulis, & apud Latinos semel in anno tantum, nempe majoris hebdomadæ feria sexta; ac solum servatis hostiis quibus ad peculiares usus hos opus erat, quod superetat, comburebatur, aut pueris in Ecclesia congregatis comedendum tradebatur.

3. Eucharistia non est necessaria necessitate medii, quia baptismus solus ad salutem sufficit; at necessaria est necessitate præcepti divini & ecclesiastici, quoniam Christus Dominus & Ecclesia communicandi legem adultis fidelibus imposuerunt.

§. IV.

De Eucharistiæ effectis.

Edit Eucharistiæ sacramentum præcipua effecta tria, quæ sunt, venialium peccatorum remissio, gratia, & gloria.

Eucharistiæ sacramenti effectus primus est venialium peccatorum remissio, non quidem proxime, sed per charitatis ferventes actus ad quos homo per subsidia excitatur quæ in Eucharistia gratiam a Deo accipit.

Ejusdem Eucharistiæ effectus alter est gratia, non ea sane prima gratia quæ hominem ex impio justum efficit, sed secunda quæ primam auget roboratque; quæ nempe justum multo justiorem reddit, quæ spiritaliter ejus qui communicat, animum alit, quæ eum tam arcte Christo conjungit & perficit, ut ipse de ejus vita vivat.

Edit etiam Eucharistia gloriam æternamque vitam, prout jura & subsidia peculiaria confert, ut ad eam perveniatur, quamvis impeccabilitatem non operetur.

Sancta Eucharistiæ effecta hæc non necessario & inseparabiliter utrique simul speciei, sed promiscue alterutri addicta sunt, quia sub duabus speciebus communio non est simplicibus fidelibus necessaria, qui nempe sub una panis specie communicantes, tot gratias recipiunt, quot reciperent, si sub duabus speciebus communicarent, quoniam Christum Dominum totum, omnium gratiarum fontem recipiunt.

§. V.

Ad Eucharistiæ effecta dispositiones.

Dispositiones ad Eucharistiæ effecta percipienda necessariæ tum animum, tum corpus spectant.

Animi dispositiones hæ sunt: exemptio ab omni lethali peccato, magna conscientiæ puritas, ardensque suavis cum Christo unionis desiderium, cum omnium virtutum usu conjunctum; ac dispositiones hæ plus minusve perfectæ esse debent, prout crebrius aut rarius ad communionem acceditur.

Corporis dispositiones in eo continentur, ut qui sacræ mensæ se sistit, modestiam, sensuum custodiam, gravitatem, obsequium præ se ferat, & a media nocte jejunus sit; ita scilicet, ut a nocte media quæ communionis diem antecedit, ad susceptam communionem usque, nil sumptum fuerit, quod de more digeri possit, vel in alimenti, vel in potionis seu medicinæ modum.

§. VI.

De Eucharistiæ Ministro.

Distinguitur Eucharistiæ minister duplex, consecrationis unus, dispensationis seu distributionis alter.

Consecrationis ministri sunt soli sacerdotes, quia his tantum Christus Dominus consecrandi potestatem & ordinem contulit per hæc in Apostolorum persona ad eosdem verba: *Hoc facite in mei memoriam.*

Presbyteri & Episcopi, ut consecrationis, ita etiam dispensationis Eucharistiæ ordinarii ministri sunt. Hujus dispensationis ministri olim erant etiam diaconi, & adhuc extra ordinem esse possent, si forte parochus qui Viaticum ad ægrotantem deferre ipse non posset, aut perficere, ut ab alio presbytero deferretur, id officii diacono demandaret. Inferiores olim clerici & simplices laici Eucharistiam sibi mutuo administrabant, & ad alios ferebant. Eam viri quidem super nuda manu suscipiebant, ipsique sibi in os ingerebant, seu fere in Ecclesia, seu domi quibusdam in casibus; feminæ vero se & ipsæ communicabant, cum hoc discrimine, quod saltem alicubi, ut in Gallia & Africa, non super nuda manu perinde ac viri, sed super manu albo linteo, *dominicali* dicto tecta Eucharistiam suscipiebant.

§. VII.

De Eucharistiæ subjecto.

Per Eucharistiæ subjectum intelliguntur peculiares personæ quæ eam suscipiendi capaces sunt. Olim Eucharistia in Græca itemque Latina Ecclesia infantibus tribuebatur. Usus hic qui apud Græcos adhuc subsistit, a decimo secundo sæculo apud Latinos desiit. Is est a Latina Ecclesia præscriptus mos, ut ne pueris Eucharistia tribuatur, nisi postquam ad discretionis ætatem pervenerunt. Ætatem hanc Ecclesia non definiit ad juris apices; ea quidem relicta est pastorum prudentiæ, qui pueros ad Eucharistiæ participationem admittere debent, cum bene moratos satisque edoctos comperiunt, ut utiliter de ea participent. His positis dispositionibus, eos oportet ad communionem recipi, cum annos decem aut undecim nati sunt. Possunt iidem etiam communione refici, septem circiter aut octo annorum ætate, siquidem in mortis articulo sint.

Qui mentis impotes a nativitate sunt, communicare non debent, seu dum vivunt, seu morti proximi. Qui habent intervalla libera quibus utuntur, ut edoceantur, & se, ut par est, ad rectam communionem comparent, communicare debent & in vitæ cursu & ad mortem, etiamsi mortis tempore in amentiam relapsi essent, dummodo antea communionem petierint, sanctæque Eucharistiæ nullum irreverentiæ periculum immineat.

Cum energumenis seu viventibus seu morientibus, perinde ac cum insanis, quoad communionem, agendum est.

Tribui potest communio, annuente Episcopo, surdis & mutis a nativitate, qui bonis moribus & satis edocti sint; at mortuis omnino nunquam.

In Germania & Italia reis ad mortem damnatis communio tribuitur; at in Gallia non item.

§. VIII.

De Eucharistiæ cæremoniis.

Eucharistiæ cæremoniæ spectant vel hujus sacramenti materiam, vel ministrum qui illud distribuit, vel eum qui idem suscipit, totiusque oris & corporis habitum quo illud suscipere debet, vel denique distributionis locum.

Primis quidem sæculis, offerebant fideles plura quæ Ecclesiæ ministri super altari ponebant, alia ad sacrificii, ad eorumdem ministrorum usum alia. Subsecutis temporibus, statutum est, ut fideles sacrificii materiam tantum offerrent. Jussi deinde clerici aut virgines Deo consecratæ hostias conficere psalmos concinentes; quod obtinuit ad præsentem usum usque.

Episcopus aut sacerdos qui fidelium cœtibus præerat, Eucharistiæ sacramentum in eos distribuebat, postquam diaconus clamaverat *Sancta sanctis*, & celebrans dixerat, *Corpus Christi*; ad quæ verba fideles qui communicabant, respondebant, *amen*, suam ut fidem super reali Christi Domini in hoc sacramento præsentia significarent. Viguit usus hic, tam in Oriente quam in Occidente, saltem ad sextum sæculum usque. Joannes Diaconus, (Lib. 2.) in S. Gregorii Magni vita, memoriæ prodit, hujus sancti Papæ tempore, qui an. 604 naturæ debitum solvit, sacerdotem, dum communionem traderet, eorum verborum loco, *Corpus Christi*, dixisse: *Corpus Domini nostri Jesu Christi servet animam tuam*. Erant Ecclesiæ in quibus diaconi sanctam Eucharistiam, sub panis & vini speciebus, fidelibus distribuebant, quemadmodum e S. Justini Apologia secunda compertum fit.

Celebrans ipse se primum communicabat, tum Episcopos, si qui aderant, deinde presbyteros, ac deinceps diaconos, subdiaconos, clericos, monachos, diaconissas, virgines sacras, denique populum, a viris incipiens. Omnes communicabant in pedes erecti, per Orientis Ecclesias, capite oculisque demissis, ut se divinam Eucharistiam adorare testarentur. Hoc tempore, persona quæ communicat, esse debet flexis genibus, oculis modeste demissis, aut in sanctam hostiam pie defixis, erecto capite, producta lingua ad inferius labrum usque, non ex ore tamen emissa, & utraque manu mappæ supposita; in hunc modum suscipit sanctam hostiam quam retrahere non debet, antequam

sacerdos manum retraxerit, cavens, ne labris eam tantum reverenter secedit, abstinens a tussi, a sputo, a suspiriis; quæ in causa esse possent, ut aliqua sanctæ hostiæ particula excideret; sinere non debet sanctam hostiam in ore solvi, sed, antequam soluta sit, deglutire; si forte hostia palato adhæserit, eam, non illis quidem digitis, sed linguæ saliva imbutæ adminiculo, leniter abstrahet.

Cum communio sub utraque specie vigebat, ea erat antiquior communionis sub vini specie tribuendæ ratio, ut calix cui consecratum vinum inerat, fidelibus, ut ex eo biberent, exhiberetur. Hæc tribuendæ pretiosi Sanguinis communionis ratio usui adhuc erat S. Gregorii Turonensis tempore, sexto scilicet labente sæculo. Hunc morem excepit is, ut pretiosi Sanguinis communio per calamum sumeretur, a cujus extremis partibus duabus una intingebatur in calice, & in communicantis ore erat altera. Duæ deinde species in una traditæ; ita scilicet, ut consacratus panis pretioso Sanguine imbutus in communicantium ore poneretur. At postremus tamen hic mos non universim obtinuit, atque adeo non defuere summi Pontifices & Concilia a quibus damnaretur.

Quod attinet ad locum in quo communio peragebatur, non idem ubique quoad caput hoc usus erat. In Latina Ecclesia, celebrans, quod etiamnum facit, in medio altari communicabat; sacerdotes communicabant circum altare, diaconi ab altaris tergo; subdiaconi & inferiores clerici ad ingressum sanctuarii seu in choro; reliqui fideles extra clathratum septum quod sanctuarium & chorum a navi separabant. Imperatores tantum ab hac regula exempti erant, iisque solis licebat ad altare communionem suscipere, quemadmodum etiam suam ibidem oblationem exhibere. Id ita præscribit Trullani Concilii sexagesimus nonus canon: *Nulli omnium liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra septa sacri altaris ingredi, & nequaquam tamen ab eo prohibita potestate & auctoritate imperiali, quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquissima traditione.* Quod egit S. Ambrosius qui Theodosium Imperatorem, peracta ad altare oblatione, ex eo septo egredi jussit, huic canoni non repugnat, quoniam sanctus Episcopus non ægre ferebat Imperatorem, oblationis edendæ causa, ad altare accessisse, quemadmodum ne pugnasset quidem, quin idem communionem suscepturus ad illud accederet; sed solum improbabat Principem in eo loco qui clero affectus erat, edita oblatione aut communione, consistere.

Amentibus quæcunque pietatis sunt conferenda. (Concilium Arausicanum, an. 441. can. 13.)

Energumenis jam baptizatis, si de purgatione sua curant, & se sollicitudini clericorum tradant, monitisque obtemperant, omnimodis communicent. (Can. 14.)

Decernimus, ut omnibus dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tam panis quam vini. (Concilium Matisconense, an. 583. canon. 4.)

Quæcunque reliquiæ sacrificiorum post peractam missam in sacrario superfederint, quarta vel sexta feria innocentes ab illo cujus interest, ad Ecclesiam adducantur, & indicto eis jejunio, easdem reliquias conspersas vino percipiant. (Can. 6.)

Non licet mortuis neque Eucharistiam, neque osculum dari. (Concilium Antissiodunense, an. 586. can. 12.)

Non aliter panis in altari Domini, sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus qui ex studio fuerit præparatus; neque grande aliquid, sed modica tantum oblata, secundum quod ecclesiastica consuetudo retentat. (Concilium Toletanum, an. 693. cap. 6.)

Illud etiam attendat (presbyter) *ut eos propria manu communicet; nulli autem laico aut feminæ Eucharistiam in manibus ponat, sed tantum in os ejus.* (Concilium Rothomagense, an. 878. can. 2.)

Sunt auctores qui hunc canonem tamquam primam mutatæ disciplinæ epocham spectent, ad communionis in fidelium manu tribuendæ rationem quod attinet.

Ut Corpus Domini non plus servetur quam a dominica in alteram. (Concilium Bituricense, an. 1031. can. 2.)

Hostia sit ex frumento sana & integra; vinum sit mundum, & aqua munda...., subtus calicem & desuper, corporale lineum mundum & integrum. (Concilium Coyacanse, an. 1050. can. 3.)

Una vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur; in qua idem ipse sacerdos & sacrificium Jesus Christus, cujus Corpus & Sanguis in sacramento Altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis, pane in Corpus, & vino in Sanguinem, potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos qui fuerit rite ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus Jesus Christus. (IV. Lateranense Concilium, idemque XII. generale, an. 1215. cap. 1. *de Fide Catholica.*)

Celebre est hoc de *Transubstantiatione* decretum, quæ in Eucharistiæ sacramento fit. Frustra Protestantes in hujus locutionis novitatem invehuntur, ajentes eam antiquitati non innotuisse, & Lateranensis quarti Concilii Patres ejus inventores fuisse. Iis respondetur rem per *transubstantiationis* vocabulum significatam, hoc est, realem panis & vini in Christi Corpus & Sanguinem conversionem non minus antiquam esse quam Ecclesiam quæ eam semper credidit & inter sua fidei articulos retulit.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti...., suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum; nisi forte de consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. (Cap. 21.)

Est & hic canon admodum celebris ob confessionis & communionis annuæ præceptum quod omnibus fidelibus qui ad discretionis ætatem pervenerunt, imponit.

Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerarie asserere præsumant populum christianum debere sacrum Eucharistiæ sacramentum sub utraque panis & vini specie suscipere; & non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicum passim communicent, etiam post cœnam, vel alias non jejunum, & communicandum esse pertinaciter asserant contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem, rationabiliter approbatam quam tamquam sacrilegam damnabiliter reprobare conantur; hinc est quod hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in Spiritu sancto legitime congregatum, adversus hunc errorem saluti fidelium providere satagens, matura plurium Doctorum tam divini quam humani juris deliberatione præhabita, declarat, decernit & diffinit.... quod, licet Christus post cœnam instituerit & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen, hoc non obstante, sacrorum canonum auctoritas laudabilis, & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit & servat, quod hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, a jure vel Ecclesia concesso vel admisso. Et sicut hæc consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est rationabiliter introducta, quod, licet in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub utraque specie, tamen postea a conficientibus sub utraque, & a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur; cum firmissime credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum Christi Corpus & Sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri. Unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta & diutissime observata sit, habenda est pro lege quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare. (Concilium Constantiense, sess. 13. an. 1415.)

Est animadversione dignus canon hic ob editam prohibitionem, ne fidelibus tribuatur communio sub utraque specie, ut olim factitatum, in pluribus saltem Ecclesiis, & peculiariter in Romana, S. Leonis Papæ tempore. Rationes quæ impulere Constantiense Concilium, ut sub una tantum specie communionem præciperet, fuere, 1. hujusmodi communionis consuetudo quæ generatim totum Occidentem pervaserat; 2. observantia erga sanctam Eucharistiam quam sæpe profanabat Christi Sanguinis in terram effusio; 3. magnus abstemiorum numerus qui vini ne odorem quidem ferre poterant; 4. in eodem cratere bibendi, aut ad eumdem calamum deinceps sugendi vulgo fastidium; 5. hæreticorum pertinacia, qui species duas ad salutem necessarias esse contendebant.

Si quis negaverit in sanctissimo Eucharistiæ sacramento contineri vere, realiter & substantialiter Corpus & Sanguinem una cum Anima & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit. (Concilium Tridentinum, sess. 13. can. 1.)

Si quis dixerit in sanctissimo Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis & vini una cum Corpore & Sangui-

Sangui-

Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit. (Can. 2.)

Si quis negaverit in venerabili sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit. (Can. 3.)

Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ sacramento non esse Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, & in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, anathema sit. (Can. 4.)

Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios fructus provenire, anathema sit. (Can. 5.)

Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ sacramento Christum, unigenitum Dei filium non esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum; atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus, secundum laudabilem & universalem Ecclesiæ ritum & consuetudinem, solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatras, anathema sit. (Can. 6.)

Si quis dixerit non licere sacram Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit. (Can. 7.)

Si quis dixerit Christum in Eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter ac realiter, anathema sit. (Can. 8)

Si quis negaverit omnes & singulos Christifideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ Ecclesiæ, anathema sit. (Canon. 9.)

Si quis dixerit non licere sacerdoti celebranti se ipsum communicare, anathema sit. (Can. 10.)

Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, anathema sit. Et ne tantum sacramentum indigne, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat sancta synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. (Can. 11.)

Species seu accidentia panis & vini, quæ in Eucharistiæ sacramento, prout in secundo Tridentini Concilii canone edicitur, post consecrationem remanent, non sunt simplices sensationes aut impressiones quas proxime Deus ipse in sensibus nostris edit, ut contendunt recentiores philosophi; sed realia & physica entia sunt quæ accidentia absoluta nuncupantur. quæque in Eucharistia sine ullo subjecto subsistunt, per miraculum semper subsistens omnipotentiæ Dei qui ea ipsa sustentat, iisdemque subjecti loco est; quod minime repugnat, quicquid dicere aut cogitare possint philosophi nostri quorum contraria sententia sacramenti naturam & notionem invertit; sacramentum enim suapte natura essentialiter sensibile signum est, non solum quoad nos, sed etiam in se ipso; quod non esset, si quicquid in Eucharisticis accidentibus reale & physicum est, esset in eo positum, quod Deus post consecrationem easdem sensationes in nobis edit, quas antea panis edebat, quoniam non amplius sensibile signum, adeoque ne sacramentum quidem existeret, cum Deus nullam in nobis sensationem ederet, ut reapse nullam edit in hostia quæ non subest oculis nostris, quæque in tabernaculo conclusa est. Præterea, certum est ex humidis corruptisque consecrati panis speciebus vermes effici, & postquam eædem species combustæ sunt, cineres remanere. Jam vero nec materies e qua hi vermes gignuntur, nec materia cinerum qui post combustionem remanent, non sunt Christi Domini Corpus quod impassibile & immortale est. Sint ergo, necesse est, panis accidentia a quibus hæ res producuntur & generentur. Existunt ergo in Eucharistiæ sacramento, præter Christi Corpus, physica & realia quædam entia, & hæc ipsa entia sunt quæ nos accidentia seu species panis & vini appellamus. Ea quidem nos *accidentia* nuncupamus, quia res sunt quas panis & vini substantiam seu essentiam non esse concipimus; nuncupamus *species*, quia duarum harum panis & vini substantiarum reales & physicæ repræsentationes sunt. *Vide* CALIX, MISSA, VIATICUM.

EUDOXIANI, hæretici ita dicti ab *Eudoxio*, Patriarcha Alexandrino & Constantinopolitano qui acerrimus Arianorum defensor fuit. Ajebant Eudoxiani Filium non esse voluntate Patri similem, eumdemque e nihilo factum fuisse. Damnati fuere ab œcumenico Concilio Constantinopolitano primo, an. 381. celebrato, can. 1. perinde atque Eunomiani, discipuli Eunomii, Episcopi Cyziceni qui Arii errores propugnabat, iisque alios addebat, inquiens se tam perfecte cognoscere Deum, quam se ipse cognoscit Deus; Dei Filium non esse Deum nisi nomine, & se non substantialiter, sed solum per suam virtutem perque suas operationes humanitati uniisse.

EULOGIA, græca vox *benedictionem* significat, ac S. Paulus id nominis tribuit Eucharistiæ ipsi, quia Christus Dominus hoc sacramentum instituens, panem & vinum benedixit. At multo sæpius appellabantur Eulogiæ plurium generum benedictæ res, ut panis, vinum, caro aliæque dapes quæ in Ecclesiis inter præsentes, qui communicarent, tamquam Eucharistiæ supplementum quoddam distribuebantur, aut ad absentes in communionis argumentum mittebantur. Eulogiæ quæ veluti Eucharistiæ supplementum dabantur, quæque benedictis panibus continebantur, externis iisdem quibus Eucharistia ipsa, cæremoniis adhibitis distribuebantur. Quod catechumenis tribuebatur, quodque S. Augustinus *eulogiam* & sacramentum quoddam nuncupat, erat sal benedictus qui iis in ore ponebatur. Solebant summi Pontifices ad Episcopos qui longius aberant, eulogias mittere; idemque mos inter Episcopos & presbyteros obtinebat, majoribus potissimum diebus festis, ut in Natali Dominico, in Paschate, &c. Simplices quoque fideles ipsæque feminæ eulogias mutuo mittebant. Ad monasteria quod attinet, eulogiæ in triclinio distribuebantur. Omnes religiosi offerebant ad conventualem missam panes quorum pars ad aliquorum fratrum communionem consecrabatur, reliquis benedictis, ut in triclinio distribuerentur inter eos qui non communicaverant, quique debebant initio statim eo pane vesci, antequam appositas dapes sumerent. Tributum est etiam eulogiarum nomen dapibus per Episcopos & presbyteros benedictis, donis non benedictis, quibusdam juribus, annuis quibusdam censibus.

Quod sancta nullo modo, causa eulogiarum, tempore Paschalis festi, ad alias parochias debeant destinare. (Concilium Laodicenum, an. 366. seu circiter, canon. 14.)

S. Irenæus in sua ad Victorem Papam Epistola nos certos facit cum pluribus in Ecclesiis morem viguisse, ut sanctæ Eucharistiæ particulas, in communionis & unionis argumentum, invicem & eulogiarum instar Episcopi mitterent. At hunc usum vetat per Paschatis festos dies memoratus Laodiceni Concilii canon; idemque deinceps omnino vetitus fuit ob incommoda quæ divinam Eucharistiam sæpenumero longius, ac sine ulla honoris & obsequii externæ nota missam consequebantur.

Idem Concilium prohibet, ne hæreticorum eulogiæ suscipiantur: *Quod non oporteat ab hæreticis eulogias accipere, quia sunt maledictiones potius quam benedictiones.* (Can. 32.)

Ut eulogia fratribus a presbyteris in refectorio dentur. (Concil. Aquisgranense, an. 817. can. 68.)

Ut nemo Episcoporum, vel quilibet minister ecclesiasticus, propter sacrum Chrisma, aliquid muneris accipiat, neque denarios, vel qualibet munuscula quæ per ministros Episcoporum a presbyteris breves nabiliter exiguntur. Decet tamen presbyteros cum venerabilis eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos. (Concil. Mediolanense, an. 845. can. 45.)

EUNUCHI, seu VALESIANI, hæretici, ex magistro Valesio, Arabiæ philosopho qui anno circiter 250. prodiit. In eum is errorem abierat, ut crederet concupiscentiam ea vi in hominem agere, ut ei ne cum gratiæ quidem subsidio resistere posset; & hac falsa ductus hypothesi, docebat non posse quempiam salvum fieri, quin eunuchus esset; hinc Valesiani faciebant eunuchos, seu evirabant, volentes nolentes, non eos solum qui eorum sectam amplectebantur, sed exteros etiam quoscunque obvios habebant, aut apud se recipiebant; tum vero discipulos quovis escæ genere vesci sinebant, quod eos facere prius vetabant. Iidem se *Gnosticos*, seu *Sapientes & Videntes* dictitabant, puritatis causa quam sibi arrogabant; quod occasionem præbuit eos confundendi cum Gnosticis-Carpocratianis qui idem nomen sumpserant, quamvis horum placita maxime impura essent.

Si quis abscindit semetipsum, id est, si quis amputaverit sibi virilia, non fiat clericus, quia sui homicida est, & Dei conditoris inimicus. (Can. 22. Apost.)

Si quis, cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnatur, quia suus est homicida. (Can. 23. Apost.)

Laicus semetipsum abscindens, annis tribus communione privetur, quia suæ vitæ insidiator existit. (Can. 24. Apost.)

Si quis a medicis per languorem defectus est, aut a barbaris abscisus, hic in clero permaneat; si quis autem se sanus abscidit, hunc & in clero constitutum abstineri convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc clarum, quod de his qui hanc rem affectant, vel audent, qua semetipsos abscindere dictum sit, sic eos quos barbari aut Domini castraverunt, inveniuntur autem alias dignissimi, tales ad clerum suscipit regula. (Primum Concilium Nicænum, an. 325. canon. 1.)

„ Nimirum eunuchorum seu Valesianorum occasione Nicænum Concilium edidit nonum canonem qui eos in clerum recipi vetat qui ipsi se mutilaut, inquit Pluchetius, in Hæreseon Dictionario, Tom. II. pag. 34. " At in hac assertione occurrunt errata duo; primum est tribui hujus Concilii nono canoni constitutionem canonis primi; alterum est dici eunuchorum seu Valesianorum occasione constitutionem hanc a Nicæno Concilio editam fuisse; quæ potius edita fuit occasione Leontii, Episcopi Antiocheni, magni Arianorum fautoris, de quo S. Athanasius in Epistola ad Solitarios ita loquitur: *Leontius ille castratus quem ne sub laici quidem specie ad communionem admitti oportuit, eo quod se ipsum absciderit, ut libere cum Eustolio quadam dormiret, re vera quidem ejus muliere, virgine autem dicta.*

De hoc ipso Leontio hæc Theodoreti verba sunt: *Antiochiæ vero post Stephanum Flacilli successorem qui Ecclesia ejectus fuerat, Leontius Episcopatum obtinuit, contra Nicænos canones eum honorem sortitus; erat enim eunuchus, suaque manu se ipsum absciderat.*

EUTYCHIANI, hæretici discipulique Eutychetis seu Eutychezii qui celebris monasterii prope Constantinopolim siti archimandrita seu abbas erat. Vivebat hic abbas sæculo quinto, Theodosii Junioris regno ad finem vergente. In Nestorium Patriarcham suum qui in Christo Domino personas duas admittebat, acriter invectus est; at hujus præsulis errores damnans, in novam hæresim ipse prolapsus est, duas in Christo Domino naturas confundens. Contendebat Eutyches, 1. unam tantum & unicam, nempe divinam in Christo naturam esse; 2. humanam naturam a divinitate absorptam fuisse, ita quidem, ut divinitas famem, sitim, mortem pertulerit, & tertia die a morte excitata fuerit; 3. corpora, post resurrectionem, invisibilia, & aere ac vento subtiliora fore. Primo quidem errorem suum Eutyches suos inter monachos, tum inter eos qui ad eum veniebant, disseminavit; quem ut minus odiosum redderet, Christum ajebat habuisse ante unionem naturas duas, at, post unionem, has duas naturas in unam coaluisse. Ita humanam Christo naturam adimens, mediatoris qualitatem ei adimebat, funditusque ejusdem perpessionum, mortis, resurrectionis veritatem tollebat, quandoquidem hæc singula ad humanam naturam, hoc est, ad veram humanam animam & verum humanum corpus, unita personæ Verbi, non ad passibilis & mortalis corporis speciem quamdam, nec ad divinitatem ipsam quæ nec pati nec mori potest, omnino pertinent; & quod inde consequitur, ab inferis excitabat Cerinthi, Basilidis, Saturnini, Valentini, Apollinaris & Gnosticorum hæresim, qui divinum Verbum non veram humanitatem sumpsisse, sed ejus tantum spectrum exhibuisse garriebant.

Eusebius, Dorylææ Episcopus, bellum Eutycheti primus indixit, cum frustra ab errore eum revocare conatus esset; arreptaque occasione Concilii quod S. Flavianus, Constantinopolitanus Patriarcha, an. 448. Constantinopoli habebat, congregatis Episcopis supplicem libellum obtulit, in quo de hæresi Eutychen accusabat, petebatque, ut is acciretur; qui cum solum plures post recusationes, mendacia, tricas se se stitisset, constanterque negasset in Christo Domino duas post unionem naturas existere, a Concilii Patribus depositus fuit, excommunicatus damnatusque, quippe qui Valentini & Apollinaris errores sequi plene convictus esset: *Per omnia Eutyches* (hæc Patrum sententia fuit) *quondam presbyter & archimandrita & ex his quæ ante acta sunt, & nunc propriis ejus confessionibus, Valentini & Apollinaris perversitate repertus est ægrotare, & eorum blasphemias incommutabiliter sequi.... unde lacrymantes & gementes perfectam ejus perditionem decrevimus per Dominum nostrum Jesum Christum ab eo blasphematum, extraneum eum esse ab omni officio sacerdotali, & a nostra communione, & primatu monasterii.*

Qua tamen erat existimatione Eutyches ab imperatore obtinuit, ut ejus causa expenderetur in alio Concilio quod an. 449. Ephesi habitum, cujusque Dioscorus, Alexandrinus Patriarcha, absolutus dominus fuit: illud nempe Concilium seu potius conciliabulum, *Latrocinium Ephesinum* dictum, absolutum Eutychen declaravit, & depositionis sententiam in Flavianum & in Eusebium Dorylææ Episcopum pronuntiavit. Generale Chalcedonense Concilium, quicquid in Ephesino latrocinio actum fuerat, abrogavit; quod tamen non impediit, quin Eutychiani in Oriente progressum facerent. Abierunt in sectas plures quæ licet inter se super quibusdam articulis discreparent, in id omnes & singulæ conspirabant, ut in Christo divinam tantum naturam admitterent, contendentes divinitatem & humanitatem in ejus persona permixtas fuisse, ita scilicet, ut humanitatem divinitas absorberet, & hæc una & unica remaneret. Nicephorus, Hist. Ecclesiast. lib. 18. Eutychianorum cohortes seu surculos duodecim memorat. Alii nuncupati fuere *Schismatici* seu *Apparentes* qui Christo non nisi carnis imaginem tribuebant; horum nonnulli dicti *Theodosiani*, a Theodosio, Episcopo Alexandrino; alii appellati *Jacobitæ*, a Syriæ Jacobo quodam; fuere inter eos qui *Theopaschitæ* vocarentur, divinitatem crucifixam rati quorum signifer Petrus Fullo; alii *Acephali* nominati, nempe, *sine capite*, & *Severiani*, a monacho *Severo* nomine, qui an. 513. Antiochenæ Ecclesiæ sedem invasit. Hi postremi fuere generum quinque, scilicet *Agnoetæ* qui aliquam ignorantiam Christo tribuebant, sectatores *Pauli Nigri*, *Angelitæ*, *Adritæ*, *Conovitæ*.

EXAMEN. Sumimus id nominis hoc loco pro eorum capacitatis probatione, qui ad ordines vel ad beneficia, vel ad concionandi & confessiones audiendi facultates adspirant. Hæc examina peragendi jus ad Episcopos pertinet, eorumque longe maximam, si quid aliud, sollicitudinem postulat. Hac de re Concilia passim loquuntur, & quidem ita, ut ejus extremam gravitatem significent: *Ut presbyteri non ordinentur, priusquam examinentur.* (Concilium Wormatiense, an. 868. can. 58.)

Episcopus quando ordinationem facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum archipresbyteris qui eos repræsentare debent; & tunc Episcopus a latere suo dirigere debet sacerdotes & alios prudentes viros, gnaros legis divinæ, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint bene litterati, si in lege Domini instructi, diligenter investigent; ante omnia, si fidem catholicam teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratia, aut cujuscunque muneris cupiditate illecti a vero devient, ut indignum & minus idoneum ad sacros ordines suscipiendos Episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille qui indigne accessit, ab altari removebitur, & illi qui donum sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur; & sic sabbato, qui probati inventi sunt, Episcopo repræsententur. (Concilium Nannense, can. 9.)

Cum in provisione, præsentatione, collatione & institutione beneficiorum ecclesiasticorum, prælatorum & collatorum præcipua versari debeat sollicitudo, ut viris provideant idoneis, doctis pariter & probatis.... præcipimus omnibus & singulis Episcopis, ac aliis antedictis, ut.... summopere curent in beneficiis notabiles viros, providos, & moribus bene compositos, probatos & examinatos instituere, promovere & ordinare. (Concilium Senonense, an. 1485. cap. 4.)

Sancta synodus, antiquorum canonum vestigiis inhærendo, decernit, ut, quando Episcopus ordinationem facere disposuerit, omnesque ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad civitatem vocentur. Episcopus autem sacerdotibus & aliis prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam & fidem diligenter investiget & examinet. (Concilium Tridentinum, sess. 23. cap. 7. de Reform.)

Examinentur ab Episcopo (nominati ad gubernandas parochiales Ecclesias), sive, eo impedito, ab ejus vicario generali, atque ab aliis examinatoribus non paucioribus quam tribus.... Sint vero hi examinatores, magistri seu doctores aut licentiati in theologia aut jure canonico, vel alii clerici seu regulares, etiam ex ordine Mendicantium, aut etiam sæculares, qui ad id videbuntur magis idonei; jurent.

jurentque omnes ad sancta Dei Evangelia, se, quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros; caveantque, ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioqui simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant; a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocunque etiam ante obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. (Sess. 24. cap. 18. *de Reform.*)

Blæsensis Constitutionis articulis 12. enunciat; „ eos qui beneficiorum provisiones in forma, *dignum* dicta, commissoria scilicet, in Romana curia obtinuerint, non posse dictorum beneficiorum possessionem inire, aut in eorum fruitionem ingredi, quin in antecessum Archiepiscopo, seu Episcopo diœcesano & ordinario, iisve absentibus, eorumdem vicariis generalibus præsentati fuerint, ut examen subeant, & litteras *visa* dictas obtineant, quæ tradi non poterunt, nisi *visis examinatisque iis qui provisi fuerint*, quæ de re debebunt expressam mentionem facere; ita porro, ut ob expeditionem earumdem litterarum *visa*, dicti prælati eorumve vicarii & secretarii non nisi scutum, ut summum, tam pro litteris, quam pro earum sigillo, sumere possint. “

Melodunensis edicti articulus 14. & sanctionis, mense Januario an. 1629. editæ articulus 11. easdem dispositiones continent; edictique an. 1695. articulus 11. iisdem propemodum verbis conceptus est. At, quamquam sanctiones & edicta de beneficiis tantum in Romana curia impetratis loquuntur, eadem tamen est eorum ratio, quæ in Avenionensi legatione impetrantur. Examen hoc tanti ponderis esse censetur, ut, super nominationibus ipsis a Rege factis, non ea sit Suæ Majestati mens, ut Papa conferat, nisi prius in ejus regno a loci ordinario, ubi beneficium situm est, vel ab ejus generalium vicariorum uno examen editum fuerit. Qui jam beneficium possidet, examini per memoratas sanctiones & edicta imposito, ut cæteri, subest, etiamsi beneficium quod recens impetravit, ejusdem qualitatis esset atque illud de quo ante eidem provisum fuit. Exempti quoque, atque adeo qui notorie idonei sunt, examen hoc, ut reliqui, subeant, oportet, quia non agnoscitur in Gallia exemptio ab episcopali jurisdictione, quoad animarum regimen quod Episcopo demandatum est, aut quoad doctrinæ cognitionem, cum Episcoporum jus, quoad caput hoc, eorum charactari addictum sit. *Vide* VISA.

EXCOMMUNICATIO. Per hoc vocabulum generatim sumptum, alicujus communionis, aut communis boni privatio seu exclusio significatur: *Excommunicatio est a communione exclusio, quasi extra communionem positio*. Eadem proinde vox, suapte amplitudine, excommunicationum genere singulis, & communium, cujuscunque ordinis fuerint, bonorum peculiares omnes privationes complectitur. Nos hoc loco excommunicationis nomen sumimus minus late, pro quorundam spiritalium bonorum privatione, quæ Christianorum societati propria sunt; ac de excommunicatione hoc sensu accepta in sequentibus paragraphis agere aggredimur.

§. I.

De Excommunicationis natura ejusque generibus.

EXcommunicatio est ecclesiastica censura per quam Christianus, in gravis peccati punitionem, in toto vel in parte, privatur jure quo gaudebat, ut spiritalia bona participaret, quæ omnibus fidelibus communia sunt, quæque ad Ecclesiæ dispositionem pertinent.

Ecclesiastica quidem censura est, videlicet canonica & medicinalis pœna quæ christianum hominem spiritalium Ecclesiæ bonorum jure usuque privat, eo consilio, ut is ad resipiscentiam bonamque frugem revocatur. Pœna hæc solum Christianos seu fideles baptizatos afficere potest, quia cum hi soli de Ecclesiæ bonis participent, hi quoque soli iisdem privari possunt. Eadem infligi non potest nisi ob magni momenti peccata, quippe quæ est spiritalium Ecclesiæ pœnarum maxima; nec privare potest nisi bonis quæ in Ecclesiæ dispositione versantur, quia Ecclesia suis filiis, licet reis adimere nequit spiritalia quædam bona quæ ab ea omnino non pendent, cujusmodi sunt inspirationes bonæ & virtutum, seu theologalium, seu moralium acta, quæ Deus inspirare potest iis ipsis qui ab Ecclesia excommunicati essent, & ut ab iisdem exerceantur, efficere.

Excommunicatio non semper universis & singulis spiritalibus bonis privat quæ Christifidelibus communia sunt, sed nonnunquam eorum parte tantum; atque hinc oritur ea prima excommunicationis divisio, ut alia totalis sit, partialis alia.

Excommunicatio *totalis* seu *major* privat generatim christianum hominem spiritalibus bonis omnibus quæ cæterorum fidelium communia sunt, quibusque suos filios Ecclesia privare potest, cujusmodi sunt sacramenta, suffragia precesque in commune, &c. Hujus generis excommunicatio peccatorem ab Ecclesiæ corpore abscindit, privatque ejus omni communione tam activa quam passiva, ut is proinde sacramenta nec administrare possit, nec suscipere, præter quam in necessitatis casu, nec divinis officiis interesse, nec ecclesiasticam ullam functionem edere, nec ullum beneficium obtinere, nec publica Ecclesiæ suffragia participere, cujusmodi sunt sacrificia, preces, jejunia, & cætera opera satisfactoria quæ publice fiunt Ecclesiæ nomine, &c.

Excommunicatio *minor* quæ solum *partialis* excommunicatio est, expresse non privat nisi passiva sacramentorum participatione, scilicet eo percipiendi jure quo quispiam ad ecclesiasticum aliquod beneficium ecclesiasticamve dignitatem aliquam eligi aut præsentari potest.

Dividitur præterea excommunicatio, ut reliquæ censuræ, in excommunicationem *a jure*, & excommunicationem *ab homine*, in eam quæ *latæ sententiæ* est, & in eam quæ est *ferendæ sententiæ*, &c. *Vide* CENSURÆ.

§. II.

De Excommunicationis majoris effectis.

EXcommunicatio minor olim nota non erat; non cœpit hæc nisi sæculo tertio decimo, eamque quam nos *majorem* vocamus, semper consequebatur externæ cum cæteris fidelibus communionis, itemque externæ sacramentorum participationis privatio, ut proinde qui bonis his exterius privatus non erat, excommunicatus non censeretur; at vero cum quispiam exterius iisdem privatus erat, judicii in eum editi vi, quicunque cum eo communicabant, in eamdem externam privationem, & quod inde consequitur, in excommunicationem inciderent; quamobrem omnes veteres canones qui excommunicationem in quempiam pronuntiant, adhibent verba: *segregetur*, *abjiciatur*, *a communione removeatur*, *abstineatur*, &c. *Si quis cum excommunicato, vel in domo una precatus fuerit, is segregetur.* (Can. 10. Apost.)

De his qui communione privantur, seu ex clero, seu ex laico ordine, ab Episcopis, per unamquamque provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur. (I. Concil. generale Nicænum, an. 325. can. 5.)

Si quis laicus abstinetur, ad hunc, vel ad domum ejus, clericorum vel religiosorum nullus accedat. Similiter & clericum, si abstinetur, a clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstineatur. (I. Concilium Toletanum, an. 400. canon. 15.)

Si quis, post acceptam pœnitentiam, sicut canis ad vomitum suum, ita ad sæculares illecebras.... fuerit reversus, a communione Ecclesiæ.... extraneus habeatur. (Concilium Turonense, an. 461. can. 8.)

Excommunicatio major olim hominem infamem reddebat, inquit Gibertus, (Institutionum ecclesiasticarum Tom. I. pag. 244.) ut proinde excommunicatus, perinde ac personæ infames, ad civilia acta omnia inhabilis esset.

In præsentia, major excommunicatio pœna est quæ generatim in eos fertur qui statum facinus egerint, quamque iidem subeunt, etsi nec rei confessi, nec accusati, nec denique convicti fiunt. Edit hæc effectus aliquos ipsa per se, aliosque per accidens, ut ajunt, novæ contumaciæ causa. Ejusmodi est a clerico inita irregularitas, qui licet excommunicatus celebrat.

Totalis & *adæquatus* effectus quem edit excommunicatio major ipsa per se, est integra privatio communionis Ecclesiæ, videlicet, graduum & prærogativarum Christifidelium, eorumdem sacramentorum, cœtuum quos habent, ut in commune Deum adorent, publicarum precum, cæterorumque officiorum omnium per quæ Christianorum societas in unam eamdemque communionem constricta & unita est.

Partiales effectus quos parit excommunicatio major ipsa quoque per se, quin scilicet in excommunicato novæ malitiæ novæque contumaciæ sit locus, octo numero sunt. Continetur primus communium Ecclesiæ suffragiorum privatione: secundus & tertius privatione participationis activæ & passivæ sacramentorum; quar-

quartus privatione divini officii, ecclesiasticæ sepulturæ, cæterarumque sanctarum rerum; quintus privatione habilitatis ad possidenda beneficia & ad obtinendas gratias; sextus privatione jurisdictionis ecclesiasticæ omnisque activæ & passivæ vocis; septimus & octavus privatione communicationis etiam civilis & politicæ, saltem in quibusdam capitibus, cum fidelibus cæteris. Horum effectuum priores quatuor re tantum mere spirituali privant; sequentes duo, re partim spirituali, & partim temporali; postremi tandem duo, re mera humana, sed cum quibusdam restrictionibus quæ excommunicationem postulant, perinde atque excommunicationis effectus sequi.

De suffragiorum privatione.

Suffragiorum nomine veniunt omnia bonorum operum genera, quæ proximo applicantur, ut Missa, indulgentiæ, jejunia, preces, &c. Suffragia vel communia sunt vel peculiaria. Communia suffragia sunt ea quæ altaris ministri, Ecclesiæ nomine & auctoritate, fidelibus applicant; ejusmodi sunt divina officia, Missa, indulgentiæ, &c. Peculiaria suffragia peculiaribus bonis operibus continentur; ejusmodi sunt jejunia, preces, eleemosynæ, quæ Christiani, suo proprio nomine, & non tanquam Ecclesiæ ministri aliis applicant.

1. Privantur excommunicati communibus Ecclesiæ suffragiis, quia eos reapse his privat Ecclesia, dum suos ministros vetat hæc iis applicare & pro iisdem publice orare, ne hæc iis applicantes, & pro iisdem in hunc modum orantes videantur eos pro Ecclesiæ membris habere, eosdemque ad fidelium communionem admittere. Hinc vetus usus expungendi e sacris dypticis (a) excommunicatorum nomina, ne recitarentur, neve pro iis oraretur missæ sacrificii tempore. Semel tantum huic regulæ Ecclesia exceptionem adhibet Feria sexta in Parasceve, qua die pro excommunicatis, quin tamen nominentur, ad missam orari solet. Est ergo mortale peccatum pro excommunicato missam aut alia Ecclesiæ publica officia, expresso ejusdem nomine, offerre, quia est in re gravi transgredi Ecclesiæ legem; at peccatum non est pro eo clam, & quin palam nominetur, orare, etiam ad *Memento* missæ, quia id Ecclesia non prohibet, & quia is est fidelium, sacerdotum & laicorum mos. Si excommunicatum denuntiatum sacerdos aut laicus, missæ divinorumve officiorum tempore, nominaret, excommunicationem minorem subiret, nisi forte per ignorantiam faceret, aut ex gravi metu, cui principii loco non esset contemptus auctoritatis Ecclesiæ. (Cap. *Nobis* s. & cap. *Sacris*, *extr. de sent. excommun.*)

2. Communium Ecclesiæ suffragiorum privatio excommunicatos tantum denuntiatos afficit, ex Navarro (Manual. cap. 27. n. 36.), aliisque theologis pluribus qui decreto nituntur, *Ad evitanda scandala*, quod nonnulli Martino Papæ V. alii Concilio Constantiensi, alii Basileensi tribuunt, quodque his verbis conceptum est: *Ad evitanda scandala & multa pericula quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christifidelibus misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus, sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscunque divinis, intus & extra, prætextu cujuscunque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ, a jure vel ab homine, generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia aut censura hujusmodi fuerit lata contra personam, collegium, universitatem, Ecclesiam, communitatem, vel locum certum, aut certam, a judice publicata vel denuntiata specialiter & expresse, constitutionibus Apostolicis & aliis in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Salvo, si quem, pro sacrilega manuum injectione in clericum, in sententiam latam a canone adeo notorie constiterit incidisse, quod factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari; nam a communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abstineri, juxta canonicas sanctiones; per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos & interdictos & prohibitos.*

Hæc Decretalis, inquiunt hi theologi, *in quibuscunque divinis, intus & extra*, cum excommunicatis non denuntiatis communicari patitur; iis ergo communia suffragia concedi sinit, quia intus & foris in omnibus divinis rebus cum aliquo communicare, & pro eo publicas preces offerre, synonyma vocabula sunt. Addunt pro excommunicatis toleratis olim publice orari consuevisse, eosque ne hoc ipso quidem tempore ecclesiastica sepultura privari, quæ tamen iis potissimum non conceditur nisi suffragiorum causa. Iidem ergo suffragiis his privari non debent. Ex alia parte, pergunt, si suffragiorum privatio in excommunicatos toleratos caderet, Decretalis non satis turbas & scandala, quibus occurrere volebat, impedivisset; quam graves enim turbæ, quamque gravia scandala, ut exemplum aliquod afferatur, exsilirent, si Episcopum excommunicatum, at non denuntiatum, in missa & pro concione nominari desisteretur!

Sunt alii theologi qui propugnent suffragiorum privationem supra excommunicatos toleratos cadere, quique ad priorum rationes ita respondeant. 1. Communicatio quam Decretalis intra extraque Ecclesiam cum excommunicatis toleratis haberi sinit, non interna sed solum externa est, scilicet ea sinit audiri pro iis missam, divinum officium, &c. non autem pro iisdem nominatim publicas preces offerri, quoniam aliter hæc iis indulgentia magnopere prodesset & faveret, quod omnino Decretalis facere non intendit; *per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare sic excommunicatos*. Itaque hæc duo, communicare cum aliquo in divinis rebus omnibus, & Ecclesiæ preces pro eo publice offerre, non semper synonyma sunt. 2. Non id hoc loco quæritur, an olim publice pro excommunicatis toleratis oraretur, sed an jus præsens id fieri velit. 3. Publicorum suffragiorum concessionem ecclesiastica sepultura haud necessario secum trahit, quandoquidem olim ecclesiastica sepultura clericis concedebatur qui nominatim interdicti non fuerant, nec interdicto occasionem præbuerant, non iisdem tamen concedebantur publicæ preces, quippe qui in silentio sepeliebantur. 4. Scandala quæ publicarum precum recusationis occasione contingunt, ab iis derivantur qui eas contra Ecclesiæ prohibitionem excommunicatis toleratis concedi volunt, non autem ab iis qui nolunt.

Nos in ea sumus sententia: mediam viam esse, quæ consulto prudenterque, e Decretalis mente, inter has oppositas opiniones duas ineatur; ut nimirum excommunicatis toleratis denegetur, quicquid iis sine perturbatione aut scandalo negari potest, iisdemque, e converso, concedatur, quicquid negatum turbas & scandalum pareret. Ex hoc principio, parochus, exempli causa, poterit, debebit etiam, si lubet, suum Episcopum, excommunicatum toleratum, in missæ canone, non nominare; quia hæc omissio cujus nemo testis adest, nec turbas nec scandalum afferet: at non perinde se res habebit in publicis commendationibus quæ pro concione singulis dominicis diebus fiunt; quam grave enim toti parœciæ scandalum esset, si parochus, contra atque usus fert, diœcesanum Episcopum, excommunicatum prætextu, dum concionem haberet, suorum parochianorum precibus commendare constanter omitteret? Quod de Episcopo dicimus, idem de loci domino aut domina, deque iis generatim omnibus dicendum est, seu viri seu feminæ sint, qui fidelium precibus in concionibus nominatim commendari consueverant.

3. Communium suffragiorum privatio supra excommunicatos, licet contritos cadit, dum excommunicatio sublata non est, etiamsi per eos non staret, quominus tolleretur. Ratio est, quia censura parit effectum suum, quoad legitimi superioris absolutio non eam sustulit.

De passivi Sacramentorum usus privatione.

Sacramentorum passivus usus eorum receptione continetur, quemadmodum usus activus dictus in eorumdem administratione positus est. 1. Spectatis regulis, excommunicatus, etiam toleratus, qui sacramenta suscipit, mortaliter peccat in sacrilegii negotio, quia gravem Ecclesiæ legem transgreditur, sanctisque rebus abutitur quarum usus eidem interdictus est. Facti aut juris ignorantia, oscitantia aut naturalis oblivio excommunicatum excusant, cum hæc ignorantia vel incuria nullam ejus culpam adjunctam habet.

2. Excommunicatus valide & quoad substantiam, illicite tamen, omnia sacramenta recipit, uno excepto Pœnitentiæ sacramento; hoc nempe haud valide recipit, quia ad hujus sacramenti validam receptionem absolute necessarius est peccatorum dolor quo is affici omnino non potest, qui illud contra Ecclesiæ interdictionem suscipit. Recipit autem valide & quoad sub-

stan-

(a) Sacra Dyptica erant Tabellæ, seu Libri, seu Catalogi in duo complicati quibus inscribebantur Fidelium nomina, qui virtutibus, aut gradu, aut in Ecclesiam beneficiis inter cæteros eminebant. Recitabat diaconus inter missarum solemnia, post oblationem, eorum nomina, qui in Dypticis erant; tum vero pro iis orabatur.

sanctiem secrementa cætera, quia Ecclesia impedire non potest, ne sacramentum conditionibus essentialibus a Christo præscriptis administratum valide recipiatur. Hæc tamen sacramenta ipsa excommunicatus recipit illicite & quoad substantiam tantum. Illicite quidam ea recipit, quia recipiens mortaliter peccat, quoniam Ecclesiæ præceptum violat, quo vetatur eadem recipere; ea vero recipit quoad substantiam tantum, quia gratiam in iis non recipit, cum fieri non possit, ut gratia, dum mortale peccatum committitur, recipiatur.

Sunt tamen casus in quibus excommunicatus pœnitentiæ sacramentum valide recipere potest. Primus est, cum excommunicatus confessionem edit, quin animum ad excommunicationem referat qua obstrictus est, aut ignorat se excommunicatum esse, vel excommunicatos esse prohibitos Pœnitentiæ sacramentum suscipere, dummodo ejus incuria aut inscitia criminosa non sit. Alter casus est, cum censurarum peccatorumque absolutionem excommunicatus petit, eumque confessarius, aut dolo malo, aut per oblivionem a peccatis absolvit, quin a censuris absolvat. Ratio est, quia Ecclesia censetur excommunicatum sinere in hujusmodi casibus Pœnitentiæ sacramentum suscipere. Hinc sequitur excommunicatum qui cum congruis dispositionibus confessus est, quin de excommunicatione quam ignorabat, loqueretur, aut qui ejus sine culpa oblitus fuerat, non ei legi subesse, ut confessionem repetat, cum percipit aut reminiscitur se excommunicatum fuisse, sed solum se ab excommunicatione absolvendum curare debere. Quod si dolor defuisset, quem Pœnitentiæ sacramentum postulat, hoc in casu confessionem repetere teneretur.

3. Qui excommunicatis denuntiatis sacramenta administrant, minorem excommunicationem, Ecclesiæque aditus interdictum subeunt. (Cap. 8. *de Privileg. in Sexto.*)

De activi Sacramentorum usus privatione.

1. Excommunicati tolerati valide conferunt omnia sacramenta, Pœnitentiæ quoque, quia potestas hæc, itemque jurisdictio ad Pœnitentiæ sacramentum necessaria iis adempta non est, ut patet ex Decretali: *Ad evitanda scandala.*

2. Excommunicati denuntiati valide conferunt omnia sacramenta, si Pœnitentiæ sacramentum excipias. Ratio est, quia Pœnitentiæ sacramentum, ut validum sit, jurisdictionem requirit, quam Ecclesia excommunicatis denuntiatis adimit, cum sacramenta cætera, ut valide conferentur, non nisi materiam, formam & ministri intentionem postulent. Idem judicium de benedictionibus, consecrationibus, aliisque sacramentalibus rebus ferendum est quæ ad ordinis, non ad jurisdictionis potestatem pertineant. Sequitur hinc canones qui ordinationes ab excommunicatis editas nullas declarant, de nullitate solum quoad susceptorum ordinum usum intelligendos esse, quoad obeunda nempe sancti ministerii munia, vel tamquam erroneos rejici debere. Id etiam consequens fit eum qui vel ex ignorantia apud excommunicatum denuntiatum confessus esset, debere confessionem repetere, quia pœnitentis ignorantia confessario excommunicato jurisdictionem non tribuit, quæ ad Pœnitentiæ sacramenti validitatem necessaria est, quaque confessarius hic ab Ecclesia privatus est. Excipitur casus confessionis, in mortis periculo, apud sacerdotem excommunicatum denuntiatum editæ, itemque ea facti species in qua sacerdos hic per publicum errorem, colorati tituli causa pro non excommunicato haberetur, ut si, exempli gratia, sacerdos excommunicatus, in aliqua regione denuntiatus, in aliam pergeret, ubi parochiæ, aut ordinarii venia vi confessiones audiret. Ratio est, quia, in communis erroris casu, Ecclesia jurisdictionem supplet.

3. Excommunicatus, etiam toleratus, sacramenta extra necessitatis casum administrans, lethaliter peccat, quia Ecclesiæ legem in gravi re violat; at excommunicatus, etiam denuntiatus, baptismum, itemque pœnitentiam, in necessitatis casu, solemnibus tamen omissis formis, conferre potest ac debet.

4. Excommunicati, ab ordine suspensi, & interdicti qui illicite sacramenta administrant, in irregularitatem incidunt. *Vide* IRREGULARITAS.

5. Qui ab excommunicato denuntiato, extra necessitatis casum, sacramenta suscipiunt, excommunicationem minorem subeunt, quia hæc sacramentorum susceptio communicationem cum excommunicato secum trahit, & in jure quidem communicatio hæc minore excommunicatione plectitur. (Cap. *Nuper* 29. *de Sent. Excommun.*)

De sanctarum rerum privatione.

Sanctarum rerum nomine, de quibus hoc loco agitur, veniunt apud nos Missa, divina officia, processiones, solemnes benedictiones quæ e sacro ordine derivantur, benedictio aquæ, palmarum, cereorum, &c. sancti chrismatis consecratio, ecclesiastica sepultura.

1. Omnis excommunicatus, etiam toleratus, adigitur censuræ vi, ut ab audienda missa, cæterisque divinis officiis adeundis abstineat, quia iis interesse non potest, quin cum cæteris fidelibus communicet, & quia communicatio hæc ei per censuram quæ excommunicationi subditur, interdicta est. Divinum tamen officium recitare debet, si cæteroquin huic obligationi subest, at sine socio, & quin dicat: *Dominus vobiscum*, quia id dicens, suumve officium cum socio recitans, communicare cum cæteris fidelibus censeretur; quod ei vetitum est; quia tamen levis materia est, mortaliter non peccaret, nec irregularis esset, officium cum socio recitans, aut dicens, *Dominus vobiscum*, nisi id in choro & in solemnibus officiis faceret; nec omnino magis peccaret, privatim orans, licet una cum aliis, modo extra Ecclesiam, secreto recitans *Angelus*, causa exempli, dum cæteri ex ejus cœtu illud & ipsi singuli recitent.

2. Excommunicatus reliquiis, imaginibus, aqua benedicta uti potest, non ut sibi fructus applicet qui his rebus per Ecclesiæ institutionem addicti sunt, sed ut se ad pœnitentiam excitet, oretque Sanctos in cælis regnantes, ut pro ipso intercedant. Ratio est, quia is sanctarum rerum usus personalis, ut ita dicam, est, nullamque communicationem cum cæteris fidelibus secum trahit.

3. Excommunicatus qui Missæ, processionibus, aliisve divinis officiis interest, non aliam pœnam quam mortale peccatum subit, præter quam duobus in casibus. Primus est, cum sacerdos excommunicatus missam, aut divina officia, se præsente, celebrari jubet; in hoc enim casu in irregularitatem incidit, quia censetur ipse per se facere quod per alium facit. Secundus casus est, cum excommunicatus qui missæ interest, ex Ecclesia, licet a sacerdote monitus, egredi renuit. In hac facti specie, excommunicationem majorem Papæ reservatam incurrit; interdicti quoque eamdem in eodem casu excommunicationem subeunt, itemque quicunque interdictos aut excommunicatos impediunt, ne ex Ecclesia pedem efferant. (Clemens II. *de Sentent. Excomm.*)

4. Haud prohibiti sunt excommunicati, etiam denuntiati sermonibus aut documentis quæ publice in Ecclesia fiunt, interesse; ei, his absolutis, recedere statim debent. Is erat veteris Ecclesiæ usus, ut constat ex Carthaginensis an. 398. Concilii 84. canone: *Ut Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive gentilem, sive hæreticum, sive judæum, usque ad missam catechumenorum.*

5. Clerici qui coram excommunicato denuntiato missam aut divina cætera officia celebrant, lethaliter peccant, minoremque excommunicationem & ab Ecclesiæ ingressu interdictum subeunt. Cum ergo nec precibus, nec vi perficere nequeunt, ut excommunicatus excedat, intermittere debent divinum officium ipsamque missam, nisi canon inchoatus sit; in hac enim facti specie, missam prosequi debent, ad Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi communionem peractam usque, tum vero, nulla interjecta mora, altare deserere, ut ad missam in sacristia finiendam se conferant. Cæteri porro fideles ei legi subsunt, ut divina officia & processiones deserant, cum in iis aliquis excommunicatus denuntiatus existit; aliter, excommunicationem minorem subeunt, secundum omnes theologos, & mortaliter peccant, secundum plures. Missam tamen audire possunt, quæ ad altare ab eo aliud ad quod excommunicatus adesset, diceretur & cui hic non interesset, quia non esset hæc cum eo in divinis rebus communicatio, sed localis tantum, physica & materialis in eodem loco præsentia quam Ecclesia excommunicatis quidem, non autem fidelibus prohibet.

6. Excommunicati denuntiati funebribus honoribus & ecclesiastica sepultura priventur, sepultura scilicet fidelium propria, seu fiat hæc in Ecclesia, claustris, cœmeteriis, seu in alio quovis loco, per usum aut episcopalem benedictionem catholicis humandis addicto. Cum ergo excommunicatus denuntiatus & impœnitens in Ecclesia sepultus fuit, exhumandus est extraque projiciendus, Ecclesia vero quæ per hanc humationem polluta evasit, reconcilianda.

Ne religiosi usurarios, excommunicatos, interdictos ad religionem, seu sepulturam, vel alia sacramenta ac-

na accipiens. (Concilium Montpessulanense, an. 1215. cap. 29.)

Omnes infideles & excommunicati christiani sepulturæ honore locoque priventur. Qui autem eos sepeliendos quacunque ratione procuraverint, excommunicatione feriantur. Horum autem sepultura in cœmeterio cœmeterium ipsum tantum, in Ecclesia autem & Ecclesiam & cœmeterium illi contiguum juxta sacros canones polluere censeatur. (Concilium Remense, an. 1583. tit. *de Sepulturis*.)

7. Qui excommunicati denuntiati funus ad honorem comitantur, minorem, quique eum terræ sanctæ tradendum curant, majorem excommunicationem subeunt. (Clement. I. *de Sepult.*)

De privatione habilitatis ad beneficia.

1. Si beneficium excommunicato vel occulto & tolerato confertur, collatio nulla est. Eadem est electionis, postulationis, nominationis, litterarumque ad beneficia vacatura impetrationis ratio: *Clericis excommunicationis vinculo innodatis ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea licite retinere* (Cap. *Postulastis*, *extr. de Clerico excommunicato ministrante*). Excipienda sunt ab hac regula beneficia quæ Papa concedit, seu noverit ejus censuram cui hæc concedit, seu eam ignoret, quia, in beneficii provisionibus, a censura absolutionis clausulam ponit, ad effectum obtinendi gratiam quam concedit. Hæc tamen absolutio nec irregularibus prodest, nec excommunicatis ob hæresin, quia jus opponitur, nec excommunicatis *ab homine*, nisi Papa censuras *ab homine* expresse tollat.

2. Non potest valide beneficium excommunicato conferri, qui invincibiliter ignorat se excommunicatum esse, aut qui ab excommunicatione qua obstringitur, solutus non est, quia ignorantia eum a peccato quidem excusat, non impedit tamen, quin is reapse beneficio possidendo inhabilis sit.

3. Si beneficiarius, quo tempore beneficii possessionem init, excommunicationi subest, hæc inita possessio nulla est, quamvis excommunicatus non fuerit, quo tempore beneficium eidem collatum fuit. Ratio est, quia sola possessionis susceptio jus ad beneficium tribuit, quippe quæ ejus editam collationem confirmat. Excommunicatio non privat ipsa per se beneficiis quæ antea possidebantur, aut eorumdem beneficiorum fructibus, propterea quod hæc privatio in jure non exprimitur. Verum quidem est in capite *Pastoralis*, extr. *de appellat.* ita enuntiari: *Illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur*. At hæc pœna solum post judicis sententiam locum habet, quia Papa qui in hoc capite respondet, unice consultus fuerat, an beneficii reditibus clericum judex post appellationem privare posset. Verum etiam est clericum excommunicatum suspensum esse ab officio, & quod inde consequitur, a fructibus qui solum ob hoc officium dantur; at cum suo ipse officio faciat ex parte satis, dum toleratus, percipere fructus potest qui huic officio respondent; at tum quoque cum in excommunicatione obfirmatus permanet, cumque privatur beneficii fructibus, Ecclesia patitur horum partem ei ad sustentationem relinqui, ne fame pereat, ut in cleri dedecus mendicare cogatur.

De ecclesiasticæ Jurisdictionis privatione.

1. Omnes excommunicati, seu denuntiati sint seu tolerati, mortaliter peccant, dum ecclesiasticam jurisdictionem exercent, dum, causa exempli, mandata, statuta edunt, obeunt in ecclesiasticis causis judicis munia, &c. nisi forte materiæ levitas, aut in aliorum favorem agendi necessitas, omnino vel ex parte, eosdem excusent. Ratio est, quia eos excommunicatio cum cæteris fidelibus communione privat, ipsique proinde jurisdictionem exercere non possunt, quin cum iis in re gravi communicent.

2. Excommunicati tolerati jurisdictionem valide, quamvis illicite exercent, excommunicati vero denuntiati nec valide exercent nec licite; ex quo fit, ut ne valide quidem beneficium in alterius favorem resignare possint, quia ejusmodi resignatio sapit usum & præsentationem beneficii, excommunicati porro denuntiati usu & præsentatione beneficiorum spoliati sunt.

3. Prælatus excommunicatus ne delegare quidem quempiam potest qui ejus functiones obeat, quia delegatio est jurisdictionis actus. Delegatio a prælato edita, antequam ipse excommunicationem subiret, per subsecutam excommunicationem suspenderetur, si negotium cujus gratia delegatio edita fuisset, omnino subsisteret; non item, si inchoatum esset; ut, si in jus esset accita pars, aut testes auditi essent.

De politicæ seu civilis communionis privatione.

Excommunicati denuntiati non possunt licite cum cæteris fidelibus communicare, & fideles ipsi cum iis communicare non possunt, vel in rebus ad civile consuetumque vitæ commercium spectantibus quæ per hunc versiculum exprimuntur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Per vocabulum *Os*, intelligitur omne per verba, per litteras acceptas aut missas, per data aut recepta munera, per oscula & alia amicitiæ argumenta commercium.

Orare, designat externam communicationem in divinis officiis, in sacramentis, in ipsis privatis precibus quæ cum excommunicatis eduntur.

Vale, significat urbanitatis salutationem quæ ne ipsa quidem excommunicato salutanti reddenda est.

Communio, easdem exercitationes, contractus, itinera, deambulationes, summumque significat qui non in eodem cubiculo, nec in eodem lecto, nisi ex necessitate, non autem societatis in modum sumendus est.

Mensa, innuit vox hæc nec bibendum, nec edendum, nec sedendum ad eamdem eum excommunicato mensam, tametsi non eædem atque ipse dapes comederentur.

Suæ his regulis exceptiones sunt quas complectitur versiculus sequens.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, tam spiritalem quam temporalem seu excommunicati, seu fidelis qui cum eo communicat, seu tertiæ personæ utilitatem designat. Itaque adiri potest & consuli casuista, aut medicus excommunicatus, emi possunt hujus remedia, ad eum scribi potest, uti licet ejus colloquio, eum salutare, atque adeo urbanitatis & amicitiæ singularibus officiis eumdem complecti, ipsum ad bonam frugem redigendi animo.

Lex, ad matrimonium refertur. Licet uxori cum viro excommunicato, & viro cum excommunicata conjuge, non modo quoad conjugale debitum petitum redditumque, verum etiam quoad familiæ domusque regimen & quoad communem convictum communicare. Innocens tamen pars reæ parti favere non potest in crimine quod ei excommunicationem promeruit; debet e converso pro ejus resipiscentia Deum orare, eamdemque, ut ad mentem redeat, pro ut se occasio obtulerit, sollicitare.

Humile, militum quoad duces, filiorum quoad parentes, & domesticorum quoad heros obsequium, subjectionem, dependentiam significat. Possunt ergo milites cum ducibus, filii cum parentibus, domestici cum heris, licet excommunicatis communicare. Domesticus tamen heri qui excommunicatus est, servitio se addicere non debet, nisi forte alium sibi minus ad salutem periculosum nancisci, sibive aliter victum comparare non possit. Qui excommunicati servitio mancipati sunt, eum quidem ad Ecclesiam comitari, divinumque officium cum eo recitare, at non ad missam ei deservire, & sacramenta nec ei administrare, nec ab eo suscipere possunt.

Res ignorata. Innuunt verba hæc eos qui citra affectationem ignorant quempiam excommunicatum esse, cum eo communicantes nullam pœnam subire, quia in hac facti specie, nullum est peccatum, nullusque proinde censuræ locus.

Necesse. Intelligitur per hoc vocabulum licere cum excommunicato communicare, cum id negotiorum necessitas postulat. Quamobrem excommunicatum denuntiatum licet ad judicem appellari, ut ab eo debitæ summæ solutio, aut damni quod intulit, reparatio petatur. Ad hospitium quoque divertere, cujus dominus excommunicatus denuntiatus est, itemque panem, vinum, cætera quibus opus fuerit, ab excommunicato denuntiato emere licet. Potest pariter excommunicatis eleemosyna tribui, auxilium præberi, servitium ægrotantibus exhiberi, in spiritalibus aut temporalibus negotiis consilium dari; denique in eorum gratiam, medici, chirurgi & pharmacopolæ munere fungi licet. Continentur hæc singula in canone, *Quoniam multos* qui Gregorii Papæ VII. est.

Animadvertendum etiam atque etiam est, inter majoris excommunicationis effecta quæ modo descripsimus, alia ad divinum, & alia solum ad ecclesiasticum jus referri. Excommunicationis effecta quæ ad divinum

num jus pertinent, hæc tantum sunt, ut per eam quispiam extra Christianorum album ponatur, segregetur a cœtibus qui ad Deum adorandum in commune fiunt, priveturque precibus, sacramentis, officiisque omnibus per quæ Christifidelium societas in unam eamdemque communionem colligata & unita est: „ Si quis Ecclesiam non audit, inquit Christus Dominus, sit tibi „ tamquam ethnicus & publicanus; “ hoc est, veluti aliena persona quæ non amplius ad Christianam societatem pertinet, quæ non amplius e tuis est, non amplius tuus frater est. Jam vero, quamvis homo hic non amplius ad christianam societatem pertineat, non proinde tamen ad civilem societatem, hominis & civis titulo, per jus gentium, perque civile jus pertinere desinit; non ergo privatur bonis, subsidiis, officiis quæ iis qualitatibus respondent, quæque non negantur ethnicis ipsis quibuscum civilis societas servatur. Atque hinc illud consequens fit, si spiritalium emolumentorum, ad fideles, tamquam christianæ societatis membra spectantium privatio excipiatur, cæteras majori excommunicationi addictas pœnas non nisi humanoecclesiastici juris esse.

§. III.

De Excommunicatione minore.

IN minorem excommunicationem non inciditur nisi in una & unica facti specie, nempe cum quispiam vetitis in rebus cum excommunicato denuntiato communicat, qui majori excommunicationi subest. Qui porro minore excommunicatione irretitus est, interesse potest divinis officiis, suffragia participare, a censuris absolvere, jurisdictionem exercere, nec irregularitatem ullamve canonicam pœnam subit, sacramenta conferens aut suscipiens. Peccaret idem tamen sacramenta suscipiens, quia violaret Ecclesiæ legem qua id facere prohibetur. Eadem esset eorum ratio, qui sacramenta his excommunicatis administrarent, eosve aut eligerent aut præsentarent ad beneficia; quia scilicet excommunicatio minor sacramentorum susceptione, passivaque ad beneficia electione privat, alias autem pœnas secum non trahit. At, quamvis formaliter & directe sacramentorum administrationem sacerdoti jus non prohibeat, qui minore excommunicatione obstrictus est, peccat is tamen saltem venialiter eo hoc in statu administrens, quia dedecet a quopiam sacramenta conferri, quorum ipsa privationem meruit.

Si celebras minori excommunicatione ligatus, licet graviter pecces, nullius tamen notam irregularitatis incurris; nec eligere prohibetur, vel ea qua ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere; si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum susceptione a sanctis patribus est privatus. Peccat autem conferendo ecclesiastica sacramenta; sed ab eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus; dummodo non in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem Superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit, in quo casu est anathemate feriendus. (S. Gregorius IX. cap. 10. *de Cleric. excomm. minist.*)

Qui communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, si laicus est, excommunicetur, Can. *Qui communicaverit*, cap. 11. q. 3.

Sanctis quippe canonibus cautum constat, ut, qui excommunicato communicaverit, excommunicetur, Canon *Sanctis*, ibid.

Qui cum excommunicato scienter communicaverit, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Cap. *Cum desideres, de Sentent. excomm.*

Quamquam porro enuntiant hi canones eum qui cum excommunicato communicat, in eamdem cum ipso excommunicationem, & quod inde consequitur, in excommunicationem majorem incidere; id tamen locum non habet, nisi quoad eum qui cum excommunicato communicat in crimine propter quod is excommunicatus fuit, quod a canonistis dicitur *communicatio in crimine criminosa*; si quis enim in temporalibus aut sacris rebus cum excommunicato communicet, at quin participet de ejusdem crimine, quod a canonistis appellatur *communicatio non criminosa*, is quidem minorem tantum excommunicationem subit.

Cum clerici sæculares aut regulares cum excommunicatis denuntiatis comunicant, quos scilicet ad divina officia, vel ad sacramenta, vel ad ecclesiasticam sepulturam admittunt, privantur ipso facto Ecclesiæ aditu & in excommunicationem a jure latam incidunt: *Duximus statuendum, ne aliqui sæculares aut regulares, quantumcunque exemptionis privilegiis communiti... scienter celebrent, vel faciant celebrari divina... vel a jure excommunicatos, aut publice interdictos ad divina officia, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui vero contra præsumpserint, præter alias pœnas a jure statutas ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum, donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus cujus sententiam contempserunt, satisfecerint competenter.* (Bonifacius VIII. cap. *Episcoporum, de Sentent. excomm. in Sexto.*)

Quilibet sacerdos ad audiendas confessiones approbatus, in pœnitentiæ tribunali, a minori excommunicatione absolvere potest, quia hæc reservata non est modo, nec unquam fuit. Parochus qui sacerdos non esset, suo parochiano minoris excommunicationis absolutionem in externo foro tribuere posset, verbis utens significantibus ab eo reum a censura quam subierat, liberari, & in jus restitui, quo sacramenta suscipere possit, eligique aut præsentari ad beneficia. Ratio est, quia censura non est peccatum, & quia hæc absolutio non est actus potestatis ordinis, sed potestatis jurisdictionis, quam parochus, licet non sacerdos, per suum pastoris titulum obtinet.

§. IV.

De Excommunicationis Ministro.

PEr excommunicationis ministrum is intelligitur, qui eam pronuntiandi potestate pollet, is nempe qui contentiosa seu ordinaria seu delegata, in externo foro, jurisdictione gaudet, ut Papa, Concilium, Episcopus, &c. Existit dubio procul in Ecclesia potestas hæc, & ea quidem ei cum politicis omnibus societatibus communis est, quandoquidem nulla earum est, quæ non eos e suo corpore pellendi potestatem obtineat, qui ejus leges violant, qui eam turbant, qui ei detrimentum afferunt; quemadmodum morbida infecta pecus a reliquo grege segregatur, abscinduntur que viciata membra, ne contagio totum gregem totumve corpus inficiat. Itaque Ecclesia, a suis incunabulis ad hæc usque tempora, hac potestate usa est quam a suo conditore Christo Domino accepit; qua de re facile convinci potest, quicunque vel obiter oculos ad Conciliorum canones verterit qui pleni sunt excommunicationibus in eos pronuntiatis, qui fidem, mores aut disciplinam Ecclesiæ violant.

Afferri possunt rationes quatuor quæ eam fere determinant, ut excommunicandi potestate qua pollet, utatur.

Prima est reparatio honoris Dei dire læsi per crimina scandalo obnoxia.

Secunda est, ut sacramentis observantia servetur, quæ iisdem debetur, eorumque profanationes ab impiis editæ reparentur.

Eo spectat tertia, ut mystico Christi Corpori sua maneat integritas, a fidelium societate sejunctis putridis membris quæ suorum vitiorum contagium aliis communicare possent. Hac de causa excommunicati, in Conciliorum canonibus, *Præcisi* vocantur.

Denique, cum Ecclesia excommunicationis gladium in peccatores adhibet, id habet propositum, ut eorum resipiscentiam curet, eos scilicet ad mentem revocet, cæteris fidelibus, exhibita ejusmodi punitione, plus vigilantiæ & circumspectionis inspiret, suaque inter membra rectum ordinem & ecclesiasticam disciplinam servet, amputatis a sua societate nequam hominibus qui eam turbant. Hujusmodi sunt rationes finesque præcipui quibus Ecclesia ad eos excommunicandos adducitur. *Vide* CENSURÆ, §. III.

§. V.

De Excommunicationis subjecto & forma.

PEr excommunicationis subjectum venit persona quæ excommunicationis sententia plecti potest. *Vide* CENSURA, §. VI.

Excommunicationis forma continetur verbis & cæremoniis quæ eam comitantur. *Vide* CENSURA, §. VII.

Dictis in iis locis ad quæ remittimus, id unum addemus hoc loco, quoad excommunicationis subjectum, personam scilicet quæ excommunicationi subdi potest, nunquam potentes personas excommunicatione plecti debere, cum excommunicatio quæ in eas pronuntiaretur, ne dum ad earumdem resipiscentiam conferret, non alia vi polleret, quam ut earum pervicacias augeret, injuria Ecclesiam afficeret, in eaque schisma pateret. S. Augustinus (*lib. 3. contra Epistol. Parmen. cap. 20.*)

cap. 20.) nos docet ejusmodi veterem Ecclesiæ usum fuisse, ut ea scilicet peccatores excommunicaret, cum futurum providebat, ut eorum excommunicatio pacem turbare, schismata gignare, scandalum augere possit: *Sanctitas observat Ecclesia, & cum quisque fratrum, id est, christianorum, intus in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est, atque id cum ea dilectione de qua ipse (Apostolus) alibi præcipit, dicens, ut inimicum eum non æstimetis, sed corripite ut fratrem; non enim estis ad eradicandum, sed ad corrigendum.*

Itaque Imperatores Constantium, Valentam, Julianum Apostatam excommunicatos fuisse non cernimus, tametsi priores duo suam omnem auctoritatem impenderent, obtinendi causa, ut Arianismus triumphum ageret, & Julianus ethnicam superstitionem restituere niteretur. Dubio procul secundum principia hæc inter Gallicanarum Libertatum articulos positum est, nec Galliæ Reges, quod ad eorumdem ditionum administrationem spectat, nec magistratus publicosque ministros, quod ad ipsorum obeunda munia & officia pertinat, excommunicari posse, quin hujusmodi excommunicationes spectantur tamquam saltem indirectum in temporalem jurisdictionem ad cujus intermittendum cursum eædem tenderent.

§. VI.

De Excommunicationis materia.

PEr excommunicationis materiam, seu materialem causam intelligimus facta propter quæ ecclesiastici superiores in quampiam excommunicationis sententiam ferre possunt. *Vide* CENSURA, §. V.

Addemus hoc loco superiores excommunicare posse ob peccata quæ fidem, mores aut disciplinam Ecclesiæ afficiunt. Fuit is nullo non tempore Ecclesiæ mos, ut hæreticos, peccatores ad scandalum depravatos, eosque singulos qui ejus disciplinam generatim receptam servare noluissent, excommunicatione perculleret. Magni tamen momenti sit, oportet, disciplinæ caput, ut excommunicari possint qui renuerint eidem se subdare, quia injuriæ multum afferretur Ecclesiæ, si ob aliquos parum graves usus ab ejus sinu bonis moribus fideles avellerentur. *Vide* CENSURA, §. X.

Nec magis silentio præterire debemus, in canonici juris corpore, in Romanorum Pontificum Constitutionibus & in Tridentino Concilio plures excommunicationes sanctæ sedi reservatas occurrere, quæ pro reservatis in Gallia non habentur, aut ibidem ne vigent quidem, seu quia constitutiones quæ eas continent, ibi nunquam enuntiatæ receptæque fuere, seu quia hujusmodi excommunicationes ibidem vel per non usum, vel per contrarium usum abrogatæ sunt.

Ejusmodi sunt, inter alias, 1. ea quæ in eos lata est, qui per menses tres in excommunicatione marcuerint qua perculsi fuerant, propterea quod ecclesiasticos superiores a quibus excommunicati, suspensi vel interdicti erant, in eorum personis, aut propinquis, aut bonis vexeverant.

2. Quæ in eos est lata, qui aliquid dant, ut a sancta sede gratiam aut justitiam obtineant, aut qui aliquid accipiunt ut eam comparent. Bonifacius VIII. hanc excommunicationem pronuntiavit, quæ a Gregorio XIII. & a Clemente VIII. confirmata fuit.

3. Quæ a Bonifacio VIII. in eos lata est, qui mortua corpora in partes dividunt, ademptis extis, aut ad ignem decoctis quæ alio facilius transferant, ubi sepulta volunt.

4. In concinnatores alia, qui, suis in sermonibus, hæresi notant opiniones quæ immaculatæ Conceptioni sanctissimæ Virginis favent aut adversantur. Sixti IV. Constitutio quæ eos excommunicatos declarat, quamvis a Tridentino Concilio, ad originalis peccati calcem, sess. V. deinde vero a Pio V. an. 1570. confirmata, in Galliis recepta non fuit.

5. Eam quam tulit Clemens V. in clericos sæculares & in religiosos qui fideles edducunt, ut, obstricta voti aut jurisjurandi fide, se sibi sepulturam in eorum Ecclesia selecturos recipiant, neve ejus delectum revocent, quem semel fecerint. (*In* Clement. Cupientes, *de sepulturis*.)

6. Quæ per Martini V. Constitutionem in clericos lata est, qui perficiunt, ut alii clerici apud laicos judices in jus vocentur. (Constitut. *Ad reprimendas insolentias*.

7. Quæ a Joanne XXII. in eos pronuntiata, qui falsam in Gallia monetam cudunt, aut illuc afferunt.

8. Quæ a Leone X. in eos edita, qui eo temeritatis abeunt, ut sacram Scripturam ac sensum detorqueant ei contrarium qui ab Ecclesia approbatus est.

9. Quæ a Paulo IV. an. 1557. in eos emissa, qui examini se præsentant alterius nomine, pro quo beneficium obtineant.

10. Quam subeunt qui usurpant Ecclesiæ bona, quamque Tridentinum Concilium Papæ reservatam declarat. (sess. 21. cap. 11. *de Reform.*)

11. Excommunicatio quam Pius V. in Bulla, *Decori & honestati*, in religiosas edidit quæ suis a monasteriis sine superiorum venia egrediuntur, itemque in eos qui ad earum egressum conferunt. Non proinde tamen egressus hi non admodum criminosi sunt, atque adeo non desunt inter doctores qui putent ejusmodi moniales ipso facto in excommunicationem Episcopis reservatam incidere.

12. A Clemente VIII. an. 1592. & 1602. itemque ab Urbano VIII. an. 1634. in Typographos & Bibliopolas lata excommunicatio, qui Biblia, aut Pontificalia Romanum imprimunt, absque ordinarii nutu, qui novam editionem Romanæ consonam se nactum testetur.

Quod ad excommunicationem Papæ reservatam pertinet, quam Pius V. in Bulla, *Regularium personarum*, & Gregorius XIII. in Bulla, *Ubi gratia*, in feminas pronuntiarunt, quæ in virorum monasteria ingrediuntur, hæc sane in Gallia non est abrogata, licet ibidem sanctæ sedi reservata non sit. Turonense Concilium, an. 1583. Bullas has intellexit non solum de feminis quæ, privilegiorum aut facultatum apostolicarum specie, in virorum monasteria pedem inferrant, sed etiam de omnium generum mulieribus & puellis in virorum monasteria ingredientibus, quin in id veniam sibi esse contendant: *Inhibemus etiam eisdem monachis cujusvis ordinis, ne mulieres, cujuscunque sint ætatis, intra prædicta septa seu claustra suorum monasteriorum, ne quidem consanguineas suas religiosos visitandi, vel illis ancillandi, vel alio quocunque prætextu, sub pœnis, Romanorum Pontificum constitutionibus, sancitis, admittant.*

Finem imponent huic articulo nonnulli canones qui nos docent, quam moderationem, quam prudentiam, quam circumspectionem postulet hæc excommunicandi potestas, ut in usu ponatur.

Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen magnaque cum circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temere, aut levibus & rebus incutiatur, magis contemni quam formidari, & perniciem potius parere quam salutem. (Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. *de Reform.*)

Excommunicationis pœna magno cum judicio & non nisi gravioribus in causis utantur Episcopi, nec levi de causa censuram ecclesiasticam adhibeant, & ipsi de causis judicent, & ad id prostandum sola conscientia, & rei gravitate, non vi, aut cujusquam auctoritate compellantur. (Concilium Bituricense, an. 1584. tit. 21. *de Excommunicatione.*)

Grave profecto & incomparabile damnum est extra communionem sanctorum esse; Dei optimi maximi gratia, spirituali ejusdem protectione, Christi meritis, & demum Ecclesiæ suffragiis, & sacramentorum usu privari. Hæc omnia facit excommunicatio quæ pœnarum omnium gravissima, formidabilissimaque, ut christianis minime contemnenda, sed potius summo cum tremore pertimescenda, ita sobrie admodum summaque circumspectione, prudentia, maturitate, in pœnam salutemque, non in exitium perniciemque est adhibenda. Quod igitur sacri canones, generalia Concilia omnia, sancta Tridentina synodus, Pii V. Pont. max. laudanda Constitutio præcipit, ad rerum, locorum, personarum, temporis demum rationem summa deinceps cautione excommunicationes accommodentur. (Concilium Tolosanum, an. 1590. Part. 4. cap. 1. *de Excommunicat.*)

EXEMPTIO. Exemptio generatim est privilegium quod a regula aut lege communi excipit; at ea magis peculiariter hoc loco pro ecclesiastica exemptione sumitur ita dicta, seu quia Ecclesiæ tribuitur a Principe, seu quia eam tribuit Ecclesia. Prima temporalis est, in eoque posita, ut clerici & religiosi non possint ob civilia debita in carceram trudi, aut ab alio quam Ecclesiæ judice quibusdam in casibus judicari, aut personali tributo, militarium hominum hospitio, involuntariæ tutelæ, curatelæ subdi, aut denique sequestres esse.

Altera ecclesiastica exemptio quam dat Ecclesia, spiritalis est, tribuiturque in personalem, realem, mixtam, universalem & particularem.

Exemptio realis seu localis ea est quæ afficit loca, ut Ecclesias & monasteria.

Exem-

Exemptio mixta, seu realis & personalis simul loca & personas conjunctim complectitur.

Universalis seu totalis exemptio ab ordinarii potestate & jurisdictione rem aut personam omnino trahit, ut eam apostolicæ Sedi proxime subdat: *Libertas illimitata a potestate & jurisdictione ordinarii cum immediata subjectione Sedi apostolicæ*. Particularis seu partialis exemptio non omnino quidem, sed solum ex parte, ordinarii jurisdictioni locum aut personam subtrahit.

§. I.

De Exemptionis proprietatibus & effectis.

1. EXemptio loci secum trahit exemptionem domorum, hortorum personarumque quæ ad eum pertinent; at personarum exemptio secum non trahit exemptionem loci in quo eæ degunt. Ita, cum locus exemptus est, personæ quoque cum domibus hortisque ad hunc locum spectantibus exemptæ sunt; at cum exempta persona est, non proinde locus in quo ea degit, exemptus est, nec item personæ cæteræ quas privilegii litteræ non designant.

2. Exemptio certis quibusdam locis aut personis concessa ad alia loca vel ad personas alias nequaquam protenditur. Quamobrem personæ exemptæ loci causa, a regionum in quibus versantur, ordinariis puniri possunt, si forte extra suæ exemptionis locum deliquerint; possunt etiam ab ordinariis in jus vocari bonorum ratione, quæ alibi quam in exempta regione possident.

3. Exemptio efficit, ut ordinarius exemptos nec in jus accire, nec excommunicationi subdere possit.

§. II.

De Exemptionis, ut vocant, *Canonicitate.*

SUnt auctores qui indiscriminatim absoluteque exemptiones omnes, tamquam veteribus canonibus & communi juri contrarias damnare videantur; at opposita sententia quæ statuit exemptiones non deesse quæ legitimæ & canonicæ sint, probatur pluribus, & nostro quidem judicio, solidior firmiorque est. Exemptiones nihil sunt aliud quam perpetuæ a legibus dispensationes quæ quasdam personas aliis subdunt. Jam vero semper in legislatoribus a propriis legibus dispensandi facultas agnita est, iidemque semper hac usi sunt. Exemptiones ergo non minus canonicæ sunt quam dispensationes ipsæ, modo in iis regulæ & conditiones serventur, quæ dispensationes, ut legitimæ & canonicæ sint, comitari debent.

§. III.

De Exemptionis probationibus.

PRobatur exemptio, 1. ex veteri & pacifica possessione, cum valido titulo cumque bona fide conjuncta; possessio scilicet, etiam supra omnem memoriam posita, non sufficeret sine titulo. Effatum hoc a jurisconsultis nostris adoptatum nititur canonici juris textibus, Romanorumque Pontificum & Conciliorum auctoritate: *Mala consuetudo quæ non minus quam perniciosa corruptela vitanda est, nisi citius radicitus evellatur, in privilegiorum jus ab improbis assumitur, & incipiunt prævaricationes & variæ præsumptiones celerrime non compressæ pro legibus venerari, & privilegiorum more perpetuo celebrari.* (Excerptum Epistolæ Nicolai Papæ I. allatæ in Suessionensi Concilio an. 856.)

Item statuimus, & auctoritate ejusdem Concilii prohibemus, quod nulli religiosi vel sæculares prædictæ provinciæ Ravennatis, prætextu seu occasione lapsus temporis, consuetudinis, vel præscriptionis, suis ordinariis vel prælatis visitantibus, seu visitare volentibus repugnare, vel contradicere audeant, vel præsumant. (Concilium Ravennatense, an. 1314. can. 8.)

Ne sub falso exemptionis prætextu quisquam jurisdictionem ordinariam illudere possit, præsentis Concilii auctoritate statuimus, ut, si qui coram ordinariis conventi judicibus, se exemptos allegent, de quorum privilegiis dubitetur, privilegium exemptionis sua exhibeant; quod si facere noluerint, pro exemptis nullatenus habeantur. (Concilium Turonense, an. 1236. can. 11. *de Privilegiis.*)

Probatur exemptio, 2. e summorum Pontificum Bullis quæ sunt exemptionum constitutivæ, ut ita dicam, titulus ipse. Quæ vero Bullæ solum confirmativæ seu enuntiativæ vocantur, nullius ponderis sunt, præsertim in materia parum favorabili & communi juri contraria. Veteris privilegii renovatio & confirmatio nullum novum jus iis tribuunt qui se exemptos dicunt, sed tantummodo vetus, facta hypothesi aliquod adesse, privilegium tuentur & servant; *Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum, si quod sit, conservat.* Juris hoc effatum est. Excipitur ea facti species in qua Bullæ continerent clausulam, *quæ juste & pacifice possidetis*, vel alia ejusmodi verba; tunc enim essent eædem tituli & probationis loco.

Porro simplices enuntiationes non obtinent in titulo probationis vim, si enuntiata monumenta nequequam repræsentantur. Authentica, *si in aliquo codice de edendo*, in hanc rem expressa est. Noster usus huic legi concinit, Clementina, *Litteris*, quæ jubebat enuntiationibus fidem addi, quas in Bullis Papa adhibebat, non amplius in Gallia locum habet. Eam abolevit Basileense Concilium (sess. 23. art. 7.) cujus dispositio Pragmaticæ inserta & per Concordatum confirmata fuit.

Concessionis igitur tantum litteræ tamquam privilegiorum & exemptionum constitutivus & primordialis titulus spectantur.

Tertiam exemptionis probandæ rationem suppeditant transactiones & concordata cum Episcopis inita; verum hæ transactiones & hæc concordata non possunt in successores Episcopos titulum facere, saltem cum de cathedralium Ecclesiarum capitulis agitur, ut Tridentinum Concilium (sess. 6. cap. 4. *de Reformat.*) declarat in hæc verba: *Capitula cathedralium & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quominus a suis Episcopis & aliis majoribus prælatis, per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi & emendari, etiam auctoritate apostolica, possint & valeant.* Secundum hanc Tridentini Concilii dispositionem, habetur id in Galliis effati loco, ut transactiones & concordatæ de quibus agitur, *suos obligent auctores, non autem successores.*

Cum de veritate concessionis privilegiorum exemptionis dubitatur, afferri debent autographa, nisi proferantur exempla, a publica persona, & judicis jussu edita; tunc enim exempla hæc æque authentica sunt atque autographa ipsa.

§. IV.

De Monasteriorum Exemptione.

EXemptionum ad monasteria spectantium originem alii longius repetunt, propius alii. Priorum judicio, monasteriorum exemptio jam in Oriente nota erat, S. Hieronymi tempore, qui an. 420. vivere desiit. Posteriorum sententia, monasteriorum exemptiones adhuc ignotæ erant in Gallia, medio octavo sæculo; quod probare contendunt ex Vernoniensis, seu Vernulliensis Concilii, an. 755. e Regis Pipini mandatis, habiti hoc tertio canone: *Ut unusquisque Episcoporum potestatem habeat in sua parochia, tam de clero, quam de regularibus, ad corrigendum & emendandum secundum ordinem canonicum spiritalem, ut sic vivant, qualiter Deo placere possint.* Nostra super hac re opinio quæ facit ad hæc opposita placita duo per partialium & totalium exemptionum distinctionem concilienda, ejusmodi est.

Sentimus ergo, si de partialibus exemptionibus agitur, has quidem esse octavo sæculo superiores, at non eamdem totalium exemptionum rationem esse.

Partiales exemptiones eo demum redigebantur, ut Episcopi prohiberentur se monasteriorum rebus temporalibus immiscere; monachorum solitudinem & regularem disciplinam turbare; de eorum bonis deque oblationibus quicquam sumere, quas fideles ad eos conferebant; quicquam exigere ob eorum ordinationem, vel ob Ecclesiarum aut altarium ad eos spectantium consecrationem, itemque ob sancti Chrismatis sanctorumve Oleorum receptionem, atque ob abbatum installationem, quos eligendi jus, dummodo a loci Episcopo benedicerentur, earumdem exemptionum vi penes monachos erat. Jam vero certum est hujusmodi exemptiones octavo sæculo priores esse, quoniam S. Gregorius Magnus qui S. Petri cathedram an. 590. conscendit, hujus generis aliquas peculiaribus monasteriis concessit, quemadmodum ex ejus litteris & peculiariter ex 18. 41. & 43. libri 4. perspicitur. Nec minus certum est exemptionis privilegium, sancti Dionysii monasterio a Clodoveo Rege II. S. Landrio, Parisiensi Episcopo consentiente, concessum ad

annum 653. spectare. Abbatiæ quoque *de Montier-en-Der* privilegium, eodem Regnante Principe, a Catalaunensi Episcopo datum fuit. Certum ergo indubitatumque est exemptionum, saltem partialium privilegia, ante octavum sæculum, monasteriis non defuisse, & quidem fere cujusmodi in Marculphi formulis expresse leguntur.

Quod autem ad totales exemptiones attinet, hæ ferme non cœpere nisi ad undecimum circiter sæculum, quandoquidem, ut Van-Espenius animadvertit, (*Jur. Eccl. univ.* T. II. p. 418.) ante illud sæculum, seu in Conciliis seu in auctorum scriptis, nec monasteriorum exemptorum & non exemptorum distinctio, nec querelæ comperiuntur; quibus in exemptiones tam crebro posteriora sæcula personuerunt. Non desunt tamen scriptores qui eas jam inde ab octavo & nono sæculis crebras fuisse contendant. Ut ut res habeat, hæ totales exemptiones odiosæ sunt, communique juri contrariæ, quod monachos, ut fideles reliquos, Episcopis subdit, pro ut in Conciliorum tam generalium, quam nationalium & provincialium canonibus cernitur.

Placuit nullum quidem usquam ædificare, aut constituere monasterium, vel oratorii domum, præter conscientiam civitatis Episcopi; monachos vero per unamquamque civitatem aut regionem subjectos esse Episcopo. (Concilium Chalcedonense, an. 451. can. 4.)

Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant; & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur. (Concilium Aurelianense, an. 511. can. 19.)

Ut omnes abbates se & fratres suos & monasteria, & abbatissæ se & moniales suas & monasteria secundum beati Benedicti regam statuta; & ipsi abbates & abbatissæ cum suis congregationibus & cœnobiis sint obedientes & per omnia subditi suis Episcopis. (Concilium Coyacense, an. 1050. can. 2.)

Quamvis plenæ absolutæque exemptiones odiosæ sint, & communi juri contrariæ, ut ex allatis aliisque pluribus canonibus liquet; eædem tamen in Gallia subsistunt non sine modis quos Tridentina Synodus iis adhibuit, quosque edicta, sanctiones & aresta amplificarunt. „ Id instar regulæ suscipiendum, inquit Hericurtius in suis Ecclesiasticis Galliæ Legibus, pag. 79. „ exemptiones ab ordinarii jurisdictione apud nos locum habere. "

D. Rousseau de la Combe, in sua canonicæ Jurisprudentiæ Collectione, pag. 300. postquam Aurelianensis constitutionis, exemptionibus adeo contrariæ articulum undecimum in medium attulit, ita concludit: „ Tam solida ratiocinatione nihil obstante, plenæ integræque exemptiones in Gallia vigere non desierunt, omnesque canonistæ nostri consentiunt hunc „ Aurelianensis constitutionis articulum non servari. " Dicere potuisset hunc Aurelianensis constitutionis articulum per Blesensem constitutionem perque posteriora Gallorum Regum edicta quæ ad Blesensem constitutionem super hoc capite se conformarunt, revocatum fuisse.

De regularibus sanctio, a generali an. 1625. cœtu edita, & ab annor. 1635. & 1645. cœtibus confirmata continet articulos triginta octo quorum causa memorati cœtus existimarunt regulares, etiam exemptos, Episcoporum jurisdictioni subesse. *Vide* sanctionem hanc, & animadverte eam nec a Romanis Pontificibus approbatam, nec per Gallorum Regum edicta confirmatam fuisse, ac proinde regulares exemptos ejus executioni pluribus in articulis obluctari, eamdemque a sæcularibus curiis haud tamquam legem spectari. D. Hallerius super hujus sanctionis articulis singulis scitum edidit commentarium in quo probandum suscipit eos esse Conciliorum decretis & Romanorum Pontificum decisionibus consentaneos. Occurrunt Tom. VI. pag. 1145. & seq. Monumentorum Cleri, tum sanctio, tum commentarium.

§. V.

De capitulorum exemptione.

CApitulorum quam monachorum recentiores exemptiones sunt. S. Bernardus ejusque coævi de iis non loquuntur, earumque, ante duodecimum aut decimumtertium sæcula, nullam, inquit Tallonius, vestigium occurrit. Harum exemptionum nonnullæ suam exemptorum monasteriorum sæcularizationi, ut vocant, originem debent; a fundatorum interpositione vel auctoritate derivantur aliæ; quædam ortæ sunt a discrimine vitæ ac status Episcopi qui sæcularis erat, cum ejus regulare capitulum esset, ab initiis inter Episcopum recens electum & capitulum conventionibus, &c.

Capitula, seu ad cathedrales, seu ad collegiatas Ecclesias pertineant, quæ in exemptionis possessione sunt, diœcesanorum Episcoporum jurisdictioni, e disciplinæ præsentis effatis, subjecta permanent in casibus pluribus qui ad capita quinque redigi possunt.

Caput primum fidem & doctrinam spectat. De fide scilicet ac doctrina cum agitur, capitula etiam exempta subsunt Episcoporum mandatis, horumque nullum ipsa super his rebus edere possunt; nec magis eadem possunt jubilæa, vel indulgentias indicere, dum episcopalis sedes repleta est; neque vero perficere possunt, sine Episcopi approbatione, ut novum officium typis edatur, aut miraculorum discussionem vel approbationem præcipere, aut novas reliquias admittere, aut imagines novas exponere, aut indulgentias concedere, tametsi jurisdictione quasi Episcopali se pollere contenderent.

Caput alterum ad sacramentorum administrationem refertur. Ordines Episcopus in cathedrali Ecclesia, sine exempti capituli consensu, conferre potest.

Tertium caput observantiam ab exemptis capitulis Episcopo debitam afficit. Hac de causa, capitula, licet exempta processionis ordine cum Episcopis progredi debent, nec mandata sancire possunt ad generales processiones, ad *Te Deum*, & ad alias publicas preces quæ Episcoporum jussu peraguntur.

Exemptorum capitulorum canonicos, Episcopi officiarios, itemque magnos vicarios & officiales spectat caput quartum. Hi scilicet omnes & singuli subsunt Episcopi jurisdictioni. Ita judicatum per arestum consilii, Januarii die 26. an. 1644.

Caput quintum super Ecclesiæ administratione & politia versatur. Capitula, licet exempta, non possunt, sua ipsorum auctoritate, veteres fundationes redigere seu imminuere, statuta perpetua ad divinum servitium, vel ad exemptæ Ecclesiæ statum edere, sinere ibidem humari corpora, aut inde tolli, ut alio transferantur, perficere, ut epitaphia ponantur aut adimantur, sepiantur capellæ, locentur subsellia, picturæ, &c. Ratio est, quia cathedralis Ecclesia multo magis Episcopi quam canonicorum Ecclesia est; eam scilicet episcopalis cathedra reddit matrem Ecclesiam, & centrum communionis totius diœceseos. *Vide* CAPITULUM.

§. VI.

De causis quæ Exemptionibus finem afferunt.

AGnoscunt canonistæ causas plures quæ ipso seu facto seu jure exemptionibus finem imponunt; & eas quidem causas his duobus versiculis complectuntur:

Indultum tollit contemptus, crimen, abusus,
Oppositum factum, damnum, tempus variatum.

Exempti crimen, aut exemptionis qua gaudet, abusus dignum reddit, qui ea privetur. Ejusmodi est œcumenici Lateranensis Concilii, an. 1215. sub Innocentio Papa III. celebrati decisio: *Privilegia meretur amittere, qui permissa sibi abutitur auctoritate.* Ac licet exemptorum nullum crimen & nullus abusus adsit, temporum, locorum, personarum adjuncta mutationem, quod ad exemptionem attinet, afferre possunt.

Sunt etiam revocationi exemptiones obnoxiæ, cum magna incommoda secum trahunt, aut gravia damna pariunt.

EXEQUIÆ, cæremoniæ quæ mortui humationem, seu sepulturam comitantur, *justa funebria, parentalia, funus.* Exequiarum nomen ab obsequio derivatur, quia scilicet exequiæ sunt postrema officia, seu servitia quæ defunctis præstantur. *Quære* SEPULTURA.

EXORCISMUS. Ita nuncupatur cæremonia qua Ecclesia utitur, ut dæmones e personarum quas possident quasve obsident, corporibus, aliisque creatis rebus, etiam inanimatis quibus abutuntur aut abuti possunt, expellant. Hanc potestatem Christus Dominus Ecclesiæ tribuit, quæ ea omnibus retro temporibus usa est: *Convocatis duodecim discipulis, dedit illis virtutem & potestatem super dæmonia.* (Lucæ 9.) *In nomine meo dæmonia ejicient.* (Marci ultimo cap.)

Creaturæ quas Ecclesia fere exorcizat, sunt personæ per aliquam dæmonis possessionem aut obsessionem afflictæ, loca a dæmonibus infestata, aqua, sal, oleum, resque cæteræ quibus ipsa suis in cæremoniis utitur. Exorcizat quoque erucas, locustas, tempestates, &c. impe-

impediendi causa, ne terræ bonis noceant. Exorcistæ ad hanc sanctam cæremoniam se comparare debent per jejunium, precem, humilitatem, puritatem, ab omni curiosa & inutili quæstione abstinere, & quicquid in Exorcismorum Libro præscriptum est, accurate sequi.

Exorcista in Christiana Ecclesia est clericus tonsuratus cui collati sunt minores ordines quatuor e quibus is qui expellendis dæmonibus addictus est, *exorcistarum ordo*, nuncupatur. Ordo hic qui exorcistis potestatem confert, ut, invocato Dei nomine, e possessis corporibus dæmones pellant, confertur, ut reliqui, missæ tempore, & Episcopus exorcistas ordinat, iis in manus tradens Exorcismorum Librum, & dicens: „ Accipe & memoriæ tene, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, „ sive catechumenos. “ Virtutes exorcistarum propriæ sunt prex, maceratio, cordis puritas, humilitas, fides; eorumdem munia sunt parare aquam, salem, & quicquid necessarium est ad conficiendam aquam benedictam qua Ecclesia ad pellendos dæmones utitur, & sacerdotem comitari qui aquæ benedictæ aspersionem in ecclesia peragit. Exorcistarum præcipua functio quæ in eo est posita, ut ipsi e possessis hominum corporibus aliisque creatis rebus dæmones pellant, in præsentia sacerdotibus reservata est, eamque ne hi quidem, sine Episcopi nutu, exercere possunt, cum olim eadem a simplicibus exorcistis exerceretur. Iidem catechumenos exorcizabant, populumque monebant, eos qui non communicabant, aliis locum dare debere.

Omni die exorcistæ energumenis manus imponunt. (Concilium Carthaginense, an. 398. can. 90.)

Energumenis, in domo Dei assidentibus, victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur. (Ibid. can. 92.)

In ordine & ministerio Ecclesiæ decet esse exorcistas, secundum officia quæ in Templo Salomonis erant disposita... Hi enim, cum ordinantur, sicut ait canon (Concilii Carthagin. IV.), accipiunt de manu Episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, sive catechumenos, sive baptizatos. (Concilium Aquisgranense, an. 816. lib. I. can. 4.)

Quod hi qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesiis quam in domibus exorcizare non possint. (Can. 79.)

EXPECTATIVA. *Quære* GRATIÆ EXPECTATIVÆ.

EXPERIMENTUM, seu PURGATIO, *probatio, tentamen*. Ita olim appellabatur justificationis ratio in id inducta, ut se quispiam innocentem probaret in crimine dubio, cujusque convincentes rationes non aderant; quod proinde Dei judicium nuncupabatur. Prime probatio peragebatur per jusjurandum, per duellum seu singulare certamen altera, tertia per ferrum candens, quarta per aquam calidam, quinta per aquam frigidam in quam accusatus immergebatur, ligatis pedibus & manibus, dextero quidem pede cum sinistra manu, & sinistro cum dextera; fune detentus in aquam dejiciebatur; si ad imum ibat, innocens agnoscebatur; et si supernatabat, quin ad fundum pervenire posset, reus censebatur. Sextum erat crucis experimentum, in eo positum, ut illud subeuntes duo starent in pedes erecti, brachiis in crucis modum extensis, divini officii tempora; quique primus brachia corpusve dimovisset, causa caderet.

Experimenta hæc & alia nonnulla non solum tolerata, sed etiam permissa alicubi fuere, quoniam Concilia cernimus quæ ejusmodi probationes firment, declarentque Episcoporum esse decidere, quandonam eædem adhiberi debeant; at earum tandem perspectis abusus; eædemque severa damnatæ. (Concilium Lillabonense an. 1080.)

In duellis & aliis purgationibus quibus sacramenta sunt necessaria, pugiles veniant ad Ecclesiam canonicorum. (Chartul. S. Magdali. Castrodun. fol. 56. apud Ducang. T. V. p. 991.)

Si aliquis super alicujus morte fuerit accusatus, & per legitimos testes illum occidisse probari non poterit, judicio aquæ frigidæ innocentiam suam probabit. (Charta Communiæ Torneacensis, an. 1187. ibid. T. I. pag. 603.)

Nec quisquam (clericus) *purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendant; salvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis sive duellis, antea promulgatis*. (Concilium generale Lateranense, an. 1215. cap. 18.)

EXTRANEUS, PEREGRINUS. Ecclesiæ disciplina semper vetuit alienos clericos sine commendatitiis proprii Episcopi litteris recipi eorumque operam adhiberi. Hinc tam multi editi canones, quorum alii exteros clericos acciri attrahique, alii suscipi, ordinibus insigniri, aut officio addici prohibent, alii remitti, interdici, aut includi jubent.

Nullus Episcoporum peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorum sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Et cum scripta detulerint, discutiantur attentius, & ita suscipiantur, si prædicatores pietatis extiterint; sin minus, nec, quæ sunt necessaria, subministrentur eis, & ad communionem nullatenus admittantur, quia per subreptionem multa proveniunt. (Can. 34. Apost.)

Quicunque temere ac periculose, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec ecclesiasticam regulam agnoscentes discedunt ab Ecclesia presbyteri aut diaconi, vel quicunque sub regula prorsus existunt; hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parochias revertantur; quod si non fecerint, oportet eos communione privari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter invadere, & in sua Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo a quo discessit is qui regulæ mancipatur, ordinatio hujusmodi irrita comprobatur. (Primum Concil. Nicænum, an. 325. can. 16.)

De clericis, ut nequaquam de Ecclesia ad aliam Ecclesiam transmigrent, neque recipiantur sine consensu Episcopi, & litteris commendatitiis, de cujus diœcesi fuerunt, ne forte discordia exinde veniat in Ecclesia. Et ubi modo tales reperti fuerint, omnes ad eorum Ecclesias redeant, & nullus eos post hac retinere audeat, postquam Episcopus aut abbas suus eos recipere voluerit. Et si forte senior ignorat, ubi suum requirere debet clericum, cum quo fuerit, ipse eum sub custodia retineat, & non permittat eum vagari alicubi, usque dum domino suo restituatur. (Concilium Francofordiense, an. 794. can. 27.)

Clerici aliunde advenientes, nec in iis ordinibus quos jactant, ministrare permittantur, nec ad ulteriores ordines promoveantur, nisi fide digno testimonio docuerint se eos ordines quos habere se asseruerant, rite & legitime suscepisse. Peregrini autem sacerdotes ad missarum celebrationes non admittantur, nec ultra mensem in aliquo presbyterorum consortio foveantur, nisi testimoniales litteras super vita, moribus & recessu ab eo Episcopo a quo discesserunt, similiter admissionis testimonium ejus Episcopi ad cujus diœcesim se contulerunt, ostendant. (Concil. Moguntinum, an. 1549. can. 94.). *Vide* DIMISSIO.

EXTREMA UNCTIO. Ita nuncupatur in Christiana Ecclesia sacramentum ejus unctionis quæ postrema super fidelibus periculose ægrotantibus fit. Unctionem hanc Græci vocant *Oleum sanctum*, quia oleum ejus materia est, & oleum cum prece. Eamdem Latini *oleum sancti Chrismatis* dicunt; *Sacrum Chrismatis oleum, oleum sanctum, oleum benedictionis, sacramentum sacræ unctionis, sacramentum exeuntium*; eorum sacramentum, qui ex hac vita ad aliam migrant, Extremæ unctionis sacramentum. Hæc autem posteriora nomina ei tum solum indita, cum abusus irrepsit, ut hoc sacramentum non nisi extremo vitæ tempore susciperetur. Quicquid Extremam unctionem spectat, redigitur ad ejus essentiam & existentiam, materiam, formam, auctorem, ministrum, subjectum, effecta, proprietates, dispositiones quæ ad eam afferendæ sunt, cæremonias quæ ejus administrationem comitari debent, superstitiones quæ ejus occasione emerserunt, regulas quas is sequi debet, qui eam administrat. Singula hæc nos in subsequentibus paragraphis discutienda suscipimus.

§. I.

De Extremæ Unctionis essentia ejusdemque existentia.

EXtrema unctio est novæ Legis sacramentum quod fidelibus cum periculo infirmis sanctificantem gratiam tribuit, ut iidem a peccatis omnino purgentur, cum jure ad actualia auxilia quorum ope recte pereant, & recte moriantur, recuperentque pristinam corporis valetudinem, siquidem hæc ad animæ salutem utilis est, quarumdam precum adminiculo, quæ illis inter unctiones quas super infirmi corpore per oleum ab Episcopo consecratum sacerdos peragit.

Extrema unctio vere novæ Legis sacramentum est, quod in Ecclesia existit, quandoquidem sensibile & sacrum signum est quod olei unctione & sacerdotis prece continetur; signum quod gratiam efficit, quoniam peccata remittit, quæ sine gratia remitti non possunt; signum institutum a Christo Domino qui solus ea potestate pollet, ut efficiendæ gratiæ vim sensibilibus elementis addicat: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei*. (*Epist. S. Jacobi, v. 14*)

Secundum beati Apostoli Jacobi documentum cui etiam documenta Patrum consonant, infirmi oleo quod ab Episcopis benedicitur, a presbyteris ungi debent... Non est itaque parvi pendenda hujuscemodi medicina qua animæ & corporis medetur languoribus. (Concilium Cabillonanse, an. 813. can. 48.)

Si quis dixerit Extremam unctionem non esse vere & proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum & a beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit. (Concil. Trident. sess. 14. can. 1.)

Ecclesia semper credidit Extremam unctionem verum sacramentum esse; eo semper ab incunabulis usa est; Lutherus & Calvinus, hæreticorum primi e sacramentorum numero eam expunxerunt.

§. II.

De Extremæ Unctionis materia.

DIstinguitur Extremæ unctionis materia duplex, remota & proxima. Materia remota est elementum e quo Extremæ unctionis sacramentum conficitur; materia proxima est hujus elementi applicatio.

1. Elementum a quo Extremæ unctionis sacramentum conflatur, seu materia remota & necessaria est oleum ex oliva expressum. S. Jacobus id notat disertis verbis in suæ Epistolæ capite quinto: *Ungentes eum oleo.* S. Gregorius Magnus in suo Sacramentario, Eugenius IV. in suo Decreto, & Tridentina synodus idem pronuntiant: *Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictam* (Concil. Trid. sess. 14. cap. 1.). Oleum hoc necessario esse debet ex olivæ oleo, quia huic tantum oleo proprie & simpliciter olei nomen tribuitur, quemadmodum elementaris tantum aqua simpliciter aquæ nomine designatur, olea cætera non nisi per analogiam quamdam, ob eorum scilicet cum olivæ oleo similitudinem, ita appellantur.

2. Necesse omnino est, ut oleum quod Extremæ unctioni est materiæ loco, benedictum sit; ex quo fit, ut vulgo penes ecclesiasticos Scriptores vocatur *oleum consecratum, oleum sacrum, sacratum oleum.*

3. Necesse non est, sacramenti quidem necessitate quam vocant, ut sit ab Episcopo benedicta Extremæ unctionis materies; certum enim est, in Græca Ecclesia, simplices presbyteros, hoc sacramentum conferentes, oleum benedicare quod eidem futurum est materiæ loco, & hunc usum a Clemente Papa VIII. in Institutione ad Latinos Episcopos missa, in quorum diœcesibus presbyteri Græci sunt, approbatum fuisse: *Non sunt cogendi,* inquit Pontifex, *presbyteri Græci, olea sancta, præter Chrisma, ab Episcopis Latinis diœcesanis accipere; cum ejusmodi olea ab eis in ipsa oleorum & sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu, conficiantur & benedicantur.* (Titulus est: *Circa oleum sanctum infirmorum.*)

Super his tribus articulis convenit inter theologos; at non iidem consentiunt super controversia, an olei benedictio, seu a presbytero, seu ab Episcopo peragatur, ad sacramenti validitatem sit necessaria. Id plures asserunt, ducem secuti S. Thomam, in IV. dist. 23. Quæst. 4. art. 3. at negant alii, tum quia benedictio hæc tamquam sacramento essentialis nec in sacra Scriptura, nec in Traditione præscribitur, tum quia Concilia nullum non declarant Extremæ unctionis sacramentum quod olivæ oleo non benedicto collatum esset. Si tamen sacerdos oleo non benedicto, aut alia benedictione benedicto, quam quæ infirmorum olei propria & peculiaris est, hoc sacramentum conferret, illudque per infirmorum oleum consuetamque formam iterare deberet: *Parochus, si per errorem aliud oleum quam quod infirmorum est, ad ægrotum ungendum unquam adhibuerit, etiamsi chrismatis aut catechumenorum sit; ut erratum mendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, unctionem eidem adhibeat: tuncque sacramenti formam iterat.* (V. Concilium Mediolanense, an. 1579. Part. I. tit. 11.)

Ad vitanda ejusmodi errata, vas in quo servatur infirmorum oleum, ab iis sejunctum esse debet, quæ catechumenorum & sancti chrismatis oleum continent.

Extremæ unctionis materia proxima continetur unctionibus ipsis quas super infirmo sacerdos edit. Unctiones hæ peragi debent in crucis modum, quia is est Ecclesiæ mos; at id ad sacramenti validitatem necessarium non est; nec magis necesse est, ut sacerdos unctionem edat pollice ipso, ad id uti potest instrumento aliquo, prout in ejus Ecclesia fieri consueverit, ea tamen sit, oportet, unctio, ut dici possit corporis partem cui ea applicatur, vere, si moraliter loquimur, unctam esse. Ad corporis partes quod attinet, quas ungi necesse est, non idem mos, quoad caput hoc per universam Ecclesiam obtinet.

Is est Græcorum usus, ut frontem, mentum, utramque genam, pectus, manus & pedes ungant, quemadmodum refert Arcudius, lib. 5. *de Extrema unctione,* cap. 7. Penes Latinos is fere mos viget, ut ungantur organa sensuum quinque, oculi, aures, nares, os, pedes & manus. Unguntur etiam in locis pluribus renes, at viris tantum. In Parisiensi Ecclesia, huic postremæ unctioni substituitur, tam pro viris quam pro feminis, pectoris unctio: *In feminarum unctione, tangat tantum sacerdos partem pectoris superiorem* (Rituale Parisiense). Alibi, ut in Alectensi diœcesi, cum omittitur renum unctio, non hæc per alterius partis unctionem suppletur. Suæ quisque diœceseos usum sequi debet. Cum sensus aut membra quibus unctio adhibenda, duplicia sunt, a dextero incipitur. Cum infirmus caret membrorum aliquo, quæ ungenda sunt, edenda est unctio in propiore corporis parte, ut in pugni brachiique commissura, si infirmus amputatis manibus esset. Si infirmus ante absolutas unctiones expirat, ab iis desistendum. Manuum unctio fit intra quoad laicos, & extra quoad sacerdotes, quia in his manuum interna pars jam per ordinationem consecrata fuit. Nulla unctio fit ad surdorum aures, vel ad cæcorum oculos, qui tales a nativitate sunt. Fit unctio super eorum labris, qui muti nati, at his tantum adhibitis verbis: *Quicquid peccasti per gustum.*

S. Thomas docere videtur, sensuum organa quinque ut sacramentum valeat, ungi oportere: *Illa unctio ab omnibus observatur quæ fit ad quinque sensus, quasi de necessitate sacramenti* (*Supplem. quæst. 32. art. 6.*). Vulgo tamen creditur hoc tempore satis esse unam tantum super uno e sensuum organis unctionem edi, pronuntiata hac generali formula: *Indulgeat tibi Deus, quicquid peccasti per sensus.* Nititur hæc sententia, 1. sacris Litteris quæ satis habent dicere infirmum ungendum esse, quin hanc multiplicem unctionem præcipiant: *Ungentes eum oleo*; 2. Græcæ Ecclesiæ usu, quæ unctiones super sensuum organis quinque non peragit; 3. plurium Ritualium dispositionibus. Rituale Parisiense mandat; ut, si necessitas urgeat, super oculis, aliove sensuum organo una fiat & unica unctio. Mechliniense & Ruremundense Ritualia quoad eos idem statuunt, qui contagio infecti sunt.

§. III.

De Extremæ Unctionis forma.

1. EXtremæ unctionis forma continetur iis verbis quæ sacerdos pronuntiat unctiones peragens; *Per istam sanctam unctionem,* vel, ut in Parisiensi Rituali dicitur, *per istam sacri olei unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti,* seu *peccasti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.* Ex his omnibus verbis, hæc tantum, *indulgeat tibi Deus,* essentialia sunt sacramenti validitati, quia satis exprimunt sacramenti præcipuam caussam, qui Deus est, effectum sacramenti, quæ est peccatorum remissio, sacramenti subjectum & ministrum. Sacerdos tamen qui extra necessitatis casum omittaret eorum verborum aliquod, peccaret graviter, quia violaret Ecclesiæ præceptum, quæ eum jubet omnia & singula pronuntiare, itemque graviter æque peccaret, siquidem unctionum aliquam extra necessitatis casum omitteret.

2. Extremæ unctionis forma non semper in peculiaribus Ecclesiis omnibus, vel apud Latinos, deprecatoria fuit, hoc est, in precum modum pronuntiata, nec prope a sæculis amplius quatuor super hoc capite viget inter eos perfecta consensio. In quibusdam Ritualibus occurrunt Extremæ unctionis formæ verba absolutum in modum enuntiata; in aliis, deprecatoria ratione; denique in aliis partim deprecatoria, & partim absoluta sunt. Forma quæ dicitur *Ambrosiana,* qua utebatur Mediolanensis Ecclesia quarto sæculo, erat *indicativa,* hoc est, absoluta & indicativum in modum pronuntiata. S. Gregorii Magni tempore, usui erat Romæ sequens forma quæ partim deprecatoria, partim absoluta & indicativa est: *Inunge te; in te habitet virtus Christi.* Hodierni Græci utuntur deprecatoria forma quæ lectionibus septem ex apostolis, itemque septem ex evangeliis, psalmis septem, & peculiaribus septem orationibus continetur, præter communes preces e Liturgia ductas, ut testatur Renaudotius, cap. 2. libri quinti, de Fidei Perpetuitate, cui titulus: *De Cæremoniis quas Græci & Orientales ad Extremam unctionem adhibent.*

3. Forma deprecatoria & indicativa seu absoluta ad sacramenti validitatem æque congruunt satisque sunt, quia æque ejus effectum & virtutem exprimunt, si minus peculiariter, saltem practice, ut scholæ loquuntur, & quia, licet aliæ sint quoad verba, non tamen inter se differunt quoad sensum, quippe quæ eumdem utraque spiritalem & corporalem effectum, eamdem peccatorum remissionem, eumdem ministri qui sacramentum confert, unctionem significant; quod ad ejus validitatem sufficit, ex divina institutione & S. Jacobi textu qui de forma deprecatoria, seu formali explicitaque, seu implicita & virtuali, hoc est, quoad sensum, intelligi debet; quod in forma ipsa indicativa locum habet, prout ea quoque semper divinæ potestatis invocationem continet, quibuscunque tandem verbis concipi possit.

4. Sacerdos pronuntiare debet sacramenti formam, dum unctiones peragit, ut ne eam finiat, nisi cum membrorum quæ duplicia sunt, unctionem finit, præter quam si infirmus ad extrema redactus sit. Debet etiam ipse gossipii, aut stupæ, aut similium rerum glomulis unctiones tergere, nisi forte qui ei adsistit, in sacris ordinibus constitutus sit, in hac enim unica facti specie licet adsistenti unctiones a sacerdote factas abstergere. Quod unctionibus tergendis inserviit, ad Ecclesiam nitido in vase deferri, ibique comburi debet; cineres in sacrarium projiciuntur. Peractis unctionibus, sacerdos sibi fricat panis frustulo pollicem digitosque qui oleum tetigerunt; tum sibi manus abluit, alboque linteo detergit. Panis frustulum cum aqua qua is ad manus sibi lavandas usus est, debet in ignem projici. Est hæc Ritualium dispositio.

§. IV.

De Extremæ unctionis Auctore.

EXtremæ unctionis, ut cæterorum omnium novæ legis sacramentorum auctor est Christus Dominus, non solum scilicet ejus instituendi mandatum & facultatem Apostolis tribuit, in quo posita est mediata institutio, verum etiam proxime illud instituit ipse per se: *Instituta est*, inquit Tridentinum Concil. (sess. 14. cap. 1. *de Institut. sacram. Extr. unct.*), *sacra hæc unctio infirmorum, tamquam vere & proprie sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.*

Verum quidem est Concilium expresse non dicere Christum Dominum proxime extremam unctionem instituisse, quia nimirum Hugonem de sancto Victore, Magistrum Sententiarum, S. Bonaventuram, aliosque veteres Scholasticos damnare noluit, qui contendebant Apostolos, Christi jussu, hoc sacramentum instituisse: at omnes theologi post Tridentinum Concilium, in id conspirarunt, ut dicerent Christum Dominum Extremæ unctionis sacramentum, ut cætera omnia instituisse, Apostolos autem illud solummodo promulgasse.

Quoad statum tempus institutionis sacramenti hujus, probabile admodum est Christum illud instituisse per id temporis quod ab ejus Resurrectione ad Ascensionem effluxit, & post institutionem sacramenti Pœnitentiæ cujus Extrema unctio complementum & perfectio est. Unctio ergo, apud S. Marcum, cap. 6. relata sacramentum non erat, quoniam nondum sacerdotes erant Apostoli, cum ægros super quibus unctionem ederant, de qua loquitur S. Marcus, sanandi potestatem a Christo acceperunt, & judæi super quibus eam Apostoli edebant, baptizati non erant. Jam vero neminem latet nec valide quampiam, qui baptizatus sit, novæ legis sacramenta suscipere, nec, nisi sacerdos sit, Extremæ unctionis sacramentum administrare posse, quandoquidem, per divinam institutionem, Baptismus est omnium sacramentorum janua, & Extremæ unctionis minister necessario sacerdos esse debet.

§. V.

De Extremæ unctionis ministro.

EXtremæ unctionis sacramento valide conferendo idonei ministri non alii quam sacerdotes sunt. Est hoc fidei caput a Tridentino Concilio (sess. 24. can. 4.) definitum in hæc verba: *Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ unctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.*

Hæc Concilii definitio nititur Sacra Scriptura & Traditione; sacra quidem Scriptura; S. enim Jacobus rotundis verbis sacerdotes ait Extremam unctionem administrare debere: *Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes*, &c. traditione vero Ecclesiarum duarum, Græcæ scilicet & Latinæ, quæ semper id persuasum habuere solos sacerdotes Extremæ unctionis ministros esse, quemadmodum ex omnibus Græcorum Euchologiis, omnibusque Latinorum Ritualibus perspici potest.

Non ergo *presbyterorum* vocabulum, in S. Jacobi textu, seniores laicos significat, ut novatores contendunt; etenim, 1. additum est huic alteri, *Ecclesiæ*, quod illud ad sacerdotes determinat qui Ecclesiam regunt, exclusis laicis; 2. hi presbyteri acciti sunt, ut orent publice super infirmo, eumque ungant Domini nomine; jam vero precis unctioni additæ publicum ministerium laicis non congruit; 3. peccatorum remissionem operatur hoc ministerium; quod multo minus laicis convenit: cum ergo in sanctorum aliquorum; seu virorum seu feminarum vitis legimus ab iis infirmos oleo benedicto unctos atque adeo sanatos fuisse, credere non debemus eas unctiones sacramentales extitisse. Eas consequebatur effectus hic per *gratiam gratuitam sanationis morborum*, ob ægrotantium fidem, eorumque meritum qui unctiones edebant.

Quilibet sacerdos, tam sæcularis quam regularis, valide Extremæ unctionis sacramentum administrare potest, quia hæc potestas sacerdotali characteri addicta est, at illud licite administrare non potest, nisi ægroti parochus aut sacerdos ab eo designatus. Si quis alius seu sæcularis seu regularis sacerdos illud administrandum sibi sumeret, lethalis peccati reus evaderet, ipsoque facto majorem excommunicationem, Papæ reservatam subiret. Est hæc dispositio Clementinæ I. *de Privilegiis*. Mediolanense Concilium quintum absentiæ, (Part. I. tit. 11. *Quæ pertinent ad sacram. Extr. unct.*) aut impedimenti, aut negligentiæ parochi casum excipit; hoc in casu, quivis sacerdos absolutionem conferre posset, quia id ei permittere censetur Ecclesia: *Ne alius sacerdos, nisi parochus, hoc sacramentum ministret. Si porro is impeditus, aut alias in mora est, mortisque periculum instat; tunc sacerdos alius ministret licet.*

Olim in Latina Ecclesia sacerdotes plures ad Extremæ unctionis sacramentum ægrotantibus administrandum evocabantur; atque usus hic adhuc in Græca Ecclesia subsistit; at hæc ministrorum sacerdotum pluralitas divino præcepto necessaria nunquam fuit; ejusmodi solum exstitit ecclesiastici præcepti vi, dum id consuetudinis in Ecclesia viguit; cumque hæc ipsa consuetudo a sæculis pluribus in Latina Ecclesia desierit, ecclesiasticum de sacerdotum pluralitate in Extremæ unctionis administratione præceptum cujus ea locum tenebat, cum ipsa desiit. S. Jacobi verba, qui presbyteros, *multitudinis numero*, ad infirmum ungendum vocandos ait, *inducat presbyteros Ecclesiæ*, nos immorari non debent; nihil enim in sacris Litteris ulitatius, quam ut plurali numerus pro singulari, & singularis pro plurali sumatur. Est hæc S. Augustini adnotatio in Lib. 3. *de Consensu Evangelistarum*, ubi animadvertit latronum unum tantum blasphemias in Christum Dominum evomuisse, quamvis apud S. Matthæum, cap. 27. legatur latrones qui cruci ad ejus latera affixi erant, eidem insultasse: *id ipsum & latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant.*

§. VI.

De Extremæ unctionis subjecto.

SUbjectum quod vocant, persona scilicet cui Extrema unctio conferri debet, est solus adultus baptizatus & cum periculo infirmus. Solus quidem adultus, quia pueri rationis usu carentes percipere non possunt præcipuum Extremæ unctionis esse tum qui peccatorum, horumve reliquiarum remissione continetur; solus præterea baptizatus, quia cæterorum sacramentorum janua baptismus est; solus denique infirmus periculoso morbo laborans; traditio quippe & Concilia S. Jacobi textum de ejusmodi morbo intellexerunt: *Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur; unde & sacramentum exeuntium nuncupatur* (Concilium Trident. sess. 14. *de Institut. sacram. Extrem. unction.* cap. 3.). Decrepiti tamen senes periculose infirmi censentur, iisque tribuenda Extrema unctio, tametsi non alio quam decrepitæ senectutis morbo laborent: *Parochus Extremæ unctionis sacramentum ministrare debet.... senio confectis etiam non ægrotis in diem morituris.* (IV. Mediolanense Concilium, Part. II. tit. 6.) Græci omnibus pœnitentibus qui confessionem ediderunt, quique absolu-

solutionem susceperunt, adhibent unctiones plures. At quæstio est, utrum ritus hic sacramentum sit, an pura putaque cæremonia quæ non alium effectum adjunctum habeat, quam qui eorum fidei & pietati addictus est, qui eam aut peragunt, aut recipiunt. P. Goar a posteriore sententia stat in suo Euchologio, Adnotatione 3. *in Offic. sancti Olei*. Leo Allatius contrariam sententiam propugnat in tertio ejus Operis libro, quod inscribitur: *De Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis perpetua consensione*. Ut ut res habeat, Græcæ, quoad caput hoc, Ecclesiæ usum expressis verbis non damnavit Latina Ecclesia, ut probat D. *de Sainte-Beuve*, in suo de Extrema unctione Tractatu.

Tribui non potest, in Latina Ecclesia, Extrema unctio seu militibus qui ad oppugnationem properant, seu quibus naufragium imminet, seu reis ad mortem damnatis, quia licet ejusmodi personæ moriendi proximo periculo subsint, infirmæ tamen reapse non sunt. Nec magis tribui debet Extrema unctio publicis peccatoribus impœnitentibus, cujusmodi sunt duellistæ, histriones, excommunicati denuntiati, &c. Idem dicendum de amentibus a nativitate, qui nunquam rationis usum habuere; si qua tamen iis fuere rationis momenta, tribui iisdem debet hæc sacra unctio, quia cum in iis momentis Deum lædere potuerint, ejusdem effectum suscipere possunt. Porro phreneticis & furiosis qui casu aliquo tales evaserunt, eadem tribuenda, modo præsens nullum in iis quoad sacramentum irreverentiæ periculum adsit.

§. VII.

De Extremæ unctionis effectis.

Extremæ unctionis effectus primus in eo est positus, ut conferat sanctificantem gratiam, non eam sane primam gratiam quæ peccatorem justificat, id quod primo quidem Baptismo tantum & Pœnitentiæ convenit, quæ proinde *mortuorum sacramenta* dicuntur, sed eam secundam gratiam quæ primæ augmentatio est, quæque justum ulterius justiorem facit.

2. Extrema unctio peccata remittit seu mortalia; seu venialia, quoad culpam, per accidens tamen, ut ajunt, & secundario, non ipsa quidem per se & primo loco, videlicet, non institutionis vi, nec e Christi Domini institutoris intentione prima, sed secunda tantum, quia nempe Christus Dominus Extremam unctionem instituit primo quidem, ut sanctum hominem morti proximum magis magisque sanctificaret, & contra dæmonis tentationes, morbi dolores, animi languores roboraret; secundo autem loco, ut ei remitteret peccata venialia vel etiam mortalia quæ eidem per accidens in Pœnitentiæ sacramento remissa non essent, aut quæ ipse deinde patrasset. Causa exempli, contingere potest, ut quispiam, postquam absolutionem & communionem suscepit, inciderit in læthale peccatum quod non cognoscit, quodque proinde non confitebitur. Contingere præterea potest, ut quispiam absolutionem & communionem indigne susciperet, quin id sciret. In hac duplici facti specie, is quo de loquimur, suorum omnium peccatorum congruo dolore affectus, eorum remissionem suscipiet, non modo per accidens, pro ut lethale peccatum cum sanctificante gratia stare non potest, sed tanquam proprium & secundarium Extremæ unctionis effectum, pro ut eam Christus Dominus secundario, seu per secundam intentionem ad hunc finem instituit.

3. Extrema unctio remittit peccati pœnarum partem, ejusque reliquias delet, quæ sunt ad malum propensio, animi ad recte agendum remissio, quoad virtutem repugnantia, ad cogitandum de rebus cælestibus imbecillitas quam actualia peccata pariunt. Ob hæc scilicet ipsa rationum momenta ei addita quam secundo loco exposuimus, Extrema unctio nuncupatur pœnitentiæ *complementum*, *perfectio*, *consummatio*.

4. Solatur Extrema unctio ægrotantis animum, roboratque, cui nempe in Domini miserationibus fidentiam inspirat.

5. Eidem peculiaria subsidia tribuit ad omnia evitanda pericula, & ad omnia superanda obstacula quoad salutem in eo extremo vitæ discrimine.

6. Ei reddit aliquando pristinam corporis valetudinem, cum id ad animi salutem confert, seu fiat id *ex opere operato*, ut asserunt Thomistæ, seu solum *ex opere operantis*, hoc est, internarum infirmi dispositionum, Ecclesiæque suffragiorum vi, quæ Deo minister offert, ut sentiunt theologi cæteri.

Res porro & effectus hujus sacramenti illis verbis explicatur: Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei. *Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti; cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando; qua infirmus sublevatus & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur*. (Concil. Trident. sess. 14. cap. 2. *de Effectu sacram. Extr. unct.*)

Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit. (Can. 2.)

§. VIII.

De Extremæ Unctionis proprietatibus.

Per Extremæ unctionis proprietates, intelliguntur ejus necessitas & iteratio.

Extrema unctio non est ad salutem necessaria necessitate medii, hoc est, necessitate absoluta, ita videlicet, ut nemo possit æternam salutem consequi, quin eam suscipiat, quoniam certum est catechumenos posse per baptismum justificari, & fideles baptizatos quibus ea calamitas fuit, ut gratiam per lethale peccatum amitterent, posse per Pœnitentiæ sacramentum eam recuperare. Verum Extrema unctio necessaria est necessitate præcepti tum divini, tum ecclesiastici.

Necessaria quidem est divini præcepti necessitate; Apostolus enim S. Jacobus omnibus fidelibus periculoso morbo laborantibus ejus susceptionem præcipit: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ*. Hæc autem verba non simplex consilium & cohortationem, ut nonnullis cum Æstio theologis placet, sed præceptum continent, ut cæteri theologi & Concilia profitentur: *Secundum beati Apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consonant, infirmi oleo quod ab Episcopis benedicitur, a presbyteris ungi debent*. (Concil. Cabillonense, an. 813. can. 48.)

Est autem unctio impendenda cum expositione unctionis & mandati apostolici quod sic habet: Infirmatur, &c. (Concil. Coloniense, an. 1536. Part. 7. can. 50.) Ex alia parte, si Extremæ unctionis effectus, hoc est, gratia quæ contra dæmonis & morbi aggressiones roborat, morientibus necessaria est, consequens sane fit, adjumentum quoque quod ad hunc effectum edendum Deus expressis verbis instituit, iisdem divini præcepti vi necessarium esse.

Est etiam necessaria Extrema unctio ecclesiastici præcepti necessitate; probatur id ex Ecclesiæ sollicitune, qua semper ipsa hoc sacramentum infirmis contulit, & ex ejusdem super hac re ad suos ministros in suis Conciliis mandato: *Illud quoque salutare sacramentum quod commendat Jacobus Apostolus dicens*: Infirmatur quis in vobis? &c. *solerti prædicatione populis innotescendum est; magnum sane ac valde appetendum mysterium*. (Concilium Ticinense, seu Papiense, an. 850. can. 8.)

Statuimus, *ut, si quis sacramentum illud* (Extremæ unctionis) *nobis ab Apostolo Jacobo tantopere commendatum contempserit, ecclesiastica careat sepultura*. (Concilium Coloniense, an. 1549. can. 38.)

Caveat parochus, ne in eo ministrando (Extremæ unctionis sacramento) *negligentiam, ullamve moræ culpam contrahat; alioqui si ad illius ministrationem accersitus ire neglexerit, cum rationem Deo reddet, tum pœna ab Episcopo graviter plectatur*. (V. Concilium Mediolanense, an. 1579. Part. I. tit. 9.)

Aliquæ olim Ecclesiæ in ea erant consuetudine, ut uni eidemque personæ in eodem morbo, & in eodem morbi statu, per octo continuos dies, Extremam unctionem communionemque iterarent. Plures in id probationes e veteribus peculiarium Ecclesiarum Ritualibus ductas P. Martenne (*de antiquis Ecclesiæ ritib.* lib. 1. Part. II. cap. 7. artic. 2.) nobis suppeditat. Ejusmodi sunt, inter alia, Rituale Turonense, ante annos amplius 800. scriptum, Dominæ Nostræ Remensis alterum, & tertium bibliothecæ regis, n. 4208. quæ fere coæva sunt. Ex Ecclesiæ præsenti disciplina, semel tantum eidem personæ in eodem morbi statu conferri potest Extrema unctio; potest autem atque adeo debet in ejusdem morbi statu multiplici, quia hic ejusdem morbi, cum longus est, multiplex status censetur veluti morbus multiplex, cum per temporis intervallum contigit ægrotantem quodammodo convalescere, extra mortis scilicet periculum poni, quemadmodum Ritualia intelligunt ea Tridentini Concilii verba: (Sess. 14. *de Extrem. unct.* cap. 3.) *Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile*

simile vita discrimen inciderint. (Vide Rituele Romanum & Parisiense.)

Quod ordinem spectat qui in viatici Extremæque unctionis administrationa servabatur, is ulim vulgo mos obtinebat, ut tribueretur ante viaticum Extrema unctio, Eucharistie vero tamquam ultimum sacramentum; etqua banc proinde Nicæna prima synodus, can. 13. ultimum viaticum nuncupat: *Si quis egreditur e coepore; ultimo & necessario viatico minime privetur*. Nou deerant tamen Ecclasiæ in quibus communio ægrotantibus tribuabatur, antequam infirmorum oleo ungerentur. In præsentie, penes Latinam Ecclesiam ea fera consuetudo viget, ut Eucharistiæ sacramentum ante illud Extremæ unctionis tribuatur. Suæ quisque diœcesens usum sequi dabet. In Parisiensi diœcesi, udministrande ast enta viaticum Extreme unctiu, quoties hæc duo sacrementa ad infirmos aodem tempotu defaruntur, nisi subsit simandi locus, na infirmue anta moriatur, quam viaticum sumpserit, iu qua facti specie, hoc ante Extremam unctionem tribuandum est. Quod st hæc duo sacramenta non eodem tempora daferuntur, viaticum primo locu administrari debet, nisi infirmus statim Extremam unctionem petat. (Rituele Perisiensa, pag. 202.)

§. IX.

De dispositionibus ad Extremam unctionem suscipiendam necessariis.

DIspositionum prime, quæ infirmo necessariæ sunt, ut Extremæ unctionis fructum seu effectum percipiat, est gretiæ status; ex quo fit, ut qui aem administrat, perficeru debeet, ut infirmus qui potest, confessionem edat, eumve saltem ad contritionem, si confitari non potast, axcitare.

Altera dispositio est actualie pietas quæ continetur magna in sacramenti virtutem fida quam comitentur in Deum fidentia, ad ejus sanctam voluntatem conformatiu, mentie cunjunctio cum Christo Dominn ad agoniam, extremem nempe cum morta collucrationem redacto in olivarum Horto, superva Calvario, ferventia contritionis acta de peccetie quæ per unumquemque sensum patravit, ad unctiones singulas quas super ao sacerdos edit.

Est & tertia ad Extremæ unctionis sacramentum utiliter suscipiendum in eo posita dispositio, ut illud infirmus vehementer desideret, petatqua, statim atque ipsa morbi periculum percipit, ue dum uegligat ac differet illud suscipere, cum omnino ad axtrema devenerit: *Quamvis sacramentum Extremæ unctionis agrotis sit administrandum, qui in extremum vita discrimen ac periculum adducti esse videnenr; tamen eo usque differendum est, dum ager omnibus pene sensibus destitenus sit. Quapropter parochis pracipimus, ut omnes cura sua traditos frequenter moneant, ut sint hac in re lentiores, aut negligentiores, cum inter eos aliquis periculose laborare videbitur.* (Concilium Burdigalense, au. 1583. tit. 13. *de Sacram. Extr. unct.*)

Administretur tempestive a sacerdote Extrema unctio olei sancti; ita ne christianus mente adhuc integra sacramenti efficaciam agnoscere possit. (Concil. Bituricansa, an. 1584. tit. 28. can. 1.)

Doceantur infirmi eam percepturi, quis sit ejus fructus, & non esse expectandum, ad eam suscipiendam, finem vita. (Can. 2.)

§. X.

De Extremæ unctionis caremoniis.

SAcerdos, clericorum uno comitante, ubi cum sanctis oleis infirmi domum pervenit, ad eum accedens, eumdem jubet osculari crucem, uum equa benedicta, uec non edstantes aspergit, eum hortatur, orat, dexteræ manus pollicem intingit infirmorum uleo, & a dextero oculo incipiens, palpebra clausa, unctionea edit in crucis modum, ut iunuat e Christo Domino in cruce mortuo hujus sacramenti virtutem effluera.

Paractis unctionibus, sacerdos itarum preces fundit, quaa sequitur ad infirmum cohortatio, cui crucifixi Domini imaginem ad solatium relinquit, aumdemqau per aam visu jucundam & ad movandum accommodatam axcitandi causa, ut de Christi passiona cogitet, ajus dolores suia addat, sibique eorum fructum per suam ipsius conformationem applicet.

Erat id olim fera in mora positum, ut infirmus su ad Ecclesiam deferandum curaret, eova, si per vires potarat, ipse pergeret, extremam unctionem ibidem suscepturus. Ac tum atiem, cum ad ægrotantium ædes ea ferebatur, heüe ipsi non in lacto cubentes, quemadmodum prope samper hoc tempore fit, sed flexis genibus, aut sedentes sæpenumero suscipiebant. Id nos docent Ritualia plura quæ P. Martenne (T. II. cap. 7. art. 4.) in medium affert, & inter alia, Salisburganse; quod probat extremum vitæ tempus expectari non consuevissa, ut hoc sacramentum susciperetur. Usus mutationem, quod heac rem, attulit sacerdotum avaritie, qui, quod potarent plurimum ab ægrotantibus exigabant, ut iis Extremam unctiunem edministrarent, ed eamdemque mutationem inducendam contulere superstitiones quæ ejusdem Extremæ unctionis occasione irrepserunt.

§. XI.

De superstitionibus quæ ad Extremam unctionem referuntur.

SUperstitiosa opinio quæ decimu tertiu sæculo disseminata populoe ab Extrema unctione suscipienda uvertebat, ea arat, ut crederetur, ei qui Extremam unctionem sumpsisset, non amplius licere conjugala debitum reddare, aut carna vesci, eut nudis pedibus incedere: *Sunt quidam qui post perceptionem hujus sacramenti, sanitati pristina restituti nefas reputant vel uxores suas cognoscere, vel carnes comedere, vel aliqua ratione nudis pedibus ambulare. Horum autem errorem, utpote doctrina sana contrarium exsecramur, & eos excommunicationibus & monitionibus duximus corrigendos.* (Concilium Vintoniensa, an. 1240. cap. 19.)

Totidem quoque superstitionum rei sunt, qui imaginantur per Extremæ unctionis sacremantum naturalem calorem imminui, eut capillis excidium afferri, eut mortem accelerari, eut parium prægnantibus faminis quæ illud suscipiunt, difficiliorem reddi, aut adici, ut brevi moriantur apes quæ infirmi domum circum stant, eosve qui illud susceperint, morituros, siquidam per anni reliquum spatium choreas egerint; aut peccatum essa in ægrotantis ad extremi perducti cubiculo uera, eum quippe moriturum, si a filo ducendo cessatum fuerit ipsumva alam disrumpi contigait; aut non esse levandos pedes, nisi longo post tempora, quam Extrema unctio suscapta fuerit, aut semper teneri oportere lampadem cereamva accensam in infirmi cubiculo, dum morbue perdurat; quove ea tempore administratur, opus esse certo quodam candelarum cereorumve accensorum numero. (Thiers, in tractatu da Superstitionibus, Tom. XIV. Lib. VII.)

§. XII.

De regulis ad Extremæ unctionis administrationem spectantibus.

Regula I.

SI balsamum, eliusve liquor olau admisceratur, ea quantitate, ut per aam mixtionem mutaretur olei natura, hoc non amplius esset valide Extremæ unctionis materia.

Regula II.

Si dedito studio liquor alius aum oleo misceretur modica quantitate quæ olei netutam non mutaret, sacramentum hoc oleo ita mixtu collatum validum esset. At qui mixtionem banc ederet, aut iu hac facti specie administraret, graviter peccaret contra observantiam sacramentis debitam, & contra disciplinam Ecclesiæ quæ ullam mutationem, quantumvis levem in sacramentorum materiam aut formam induci vetat.

Regula III.

Cum olei ab Episcopo benedicti non suppetit ad Extremam tribuendam unctionem satis, ei potest oleum non benedictum addi, modo tamen additi quantitas minor sit; ac per novum quidem olaum veteri semper additum, benedictio perpetuatur, quia posterius oleum, quem per unionem cum veteri suscepit, benedictionam communicare potuit.

Regula IV.

Si sacerdos aliud quam infirmorum, licet catechumenorum aut confirmatorum esset, oleum ad Extremam unctionem conferendam adhibuisset, deberet per infirmorum oleum rursus incipere, & sacramenti formam repetera: *Parochus, si per errorem aliud quam quod infir-*

infirmorum est, ad ægrotum ungendum ungatur, adhibuerit, etiamsi chrismatis aut catechumenorum sit; ut errorem emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, unctionem eidem adhibeat; tuncque sacramenti formam iteret.

Regula V.

Si quam ob causam, quæcunque fuerit, sacerdos Extremam unctionem quam inchoavit, absolvere nequit, alter prosequetur, quin id repetat quod primus egit. (S. Carolus Borromæus, in suis super Extrema unctione Institutionibus.)

Regula VI.

Si duo sacerdotes Extremam unctionem eidem infirmo administrarent, ita scilicet, ut unctionem unus oculis, & alter pedibus adhiberet, utroque formam pronuntiante, quæ cuique parti convenit, in qua unctionem ederet, sacramentum validum esset. Atque hic olim ipse in Latina perinde atque in Græca Ecclesia mos obtinebat, ut ad illud administrandum plures sacerdotes adhiberentur; idemque vigebat ipso sæculo tertio decimo, S. Thomæ tempore. Sin eorum sacerdotum unus satis haberet unctiones peragere, dum formam pronuntiaret alter, sacramentum nullum foret, quia necesse est, ad ejus validitatem, ut idem sacerdos qui unctiones edit, eas edens formam quoque pronuntiet. Ita decisum a Benedicto Papa XIV. in Tractatu *de Synodo diœcesana*, lib. 7. cap. 19. n. 6. itemque in ejus Constitutione quæ incipit, *Etsi pastoralis*, super Græcorum Ritibus, n. 5.

Regula VII.

Cum infirmus inibi est, ut extremum spiritum agat, sacerdos qui Extremam unctionem ei administrat, potest & debet omnes preces quæ unctiones præcedunt, omittere; at si infirmus unctionibus superstes fuerit, sacerdos preces dicet quas omisit. Ejusmodi est Ritualium dispositio.

Regula VIII.

Non debet Extrema unctio pueris administrari, qui nondum pollent rationis usu, quique proinde non ii sunt qui peccare possint, quia hujus sacramenti formæ non subesset vera quoad eos notio, qui nondum peccarunt seu per visum, seu per auditum, &c. At idem sacramentum administrandum est ægrotantibus pueris qui discretionis ætatem attigerunt, etsi suam primam communionem nondum ediderint. (Rituale Burdigalense, pag. 174.)

Regula IX.

Administretur, oportet, Extremæ unctionis sacramentum infirmis qui cognitionem cum linguæ usu amiserunt, si, antequam in hunc statum prolaberentur, exhibuere contritionis specimina, vel hoc sacramentum petiere, vel ita vixerunt, ut præberent credendi locum illud eos, si possent, petituros: *Quod Concilio primo decretum est, ut, dum æger integris est sensibus, Extremæ unctionis sacramentum ei ministretur; si tamen vel curantium negligentia, vel morbi vi, vel repentino aliquo casu sensum omnem amiserit, ut nihil plane intelligat; illius decreti sententia vetitum non esse declaramus, quin hoc Extremæ unctionis sacramentum ei ministrari liceat, si modo adhuc vivat, & dum usum rationis haberet, pii animi significationem dederit, ut inde judicari possit eum sacramentum petiturum, si adhuc integra mente esset.* Huic decreto Rituale Romanum & cætera concinunt.

Regula X.

Cum Extremæ unctionis sacramentum infirmis ex Dei Ecclesiæque præcepto necessarium sit; pastores monere suos parochianos debent de obligatione cui subsunt, ut illud petant, cum periculose ægrotant. Eadem lex confessarios, medicos, consanguineos, amicos, eos omnes complectitur, quibus ægrotantium cura est. Parochus hoc sacramentum suis parochianis periculose ægrotantibus præbere negligens, mortaliter peccat, itemque infirmi qui illud suscipere ex contemptu renuunt.

FINIS TOMI TERTII.